

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

9^a-11129

FLL
6366

B 68

~~20-6~~

~~1-7-11-11-11-11~~

R. 224591

6366

R. P. MATTHIÆ

BORRILL

VALENTINI,

E SOCIETATE IESV

SACRÆ THEOLOGIÆ

Primarij Professoris.

TRACTATUS

DE

TRINITATE.

Cum Indicibus necessariis.

NUNC PRIMVM PRODIT.

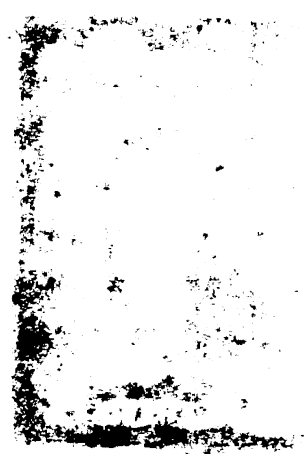
L V G D V N I,

Sumptibus HORATII BOISSAT & GEORGII REMEVS.

M. DC. LXII.

CVM PERMISSV SUPERIORVM.

1111

ILLVSTRISS. AC REVER. DOMINO
D. MARTINO
LOPEZ
DE HONTIVEROS
ARCHIEPISCOPO.
VALENTINO.

IN magno Oceano exiguam jactari cym-
bam, & contra solutos vtrinque ventos,
& lacessitos fluctus emergere, ingens est
gloria, & gloriosior de tempestate trium-
phus. Immensum *Triados* Oceanum, ILLVSTRISSI-
ME PRÆSVL, quænam audeat humanæ mentis na-
vicula transnatare, nisi blando Fidei zephiro respi-
rante? Quis portum valeat appellere, nisi eiusdem
Fidei Anchorâ firmante nauim? Idcirco *Christus*
Dominus Petro firmis vestigiis faciles maris vndas
prementi, & postmodum naufraganti, ait: *Modice*
Fidei quare dubitasti? Dum enim firma fuit Fides,
â 2 solidæ

E P I S T O L A

solidæ Petro substernuntur aquæ ; nutante verò Fide, labantem quoque Petrum intuemur. Cùm ergo Pastoralis sit munus, Ecclesiæ Nauem Anchorâ Fidei firmare ; hæcque cura potissimum inuigilet , in arcano *Triados Mystero* Fidelium præcordiis inferendo, vtpote primo & limpidissimo totius veritatis fonte. Tuum censui, INCLITE PRÆSVL, Opusculum hoc *de Mystero Trinitatis*, cui Catholicæ Navis Gubernaculum traditum est, & in quo ardentem semper Fidei zelum veneramus.

Mèmini Sanctum Martinum Turonensem Episcopum Patronum tuum, tres mortuos suscitasse, ereptâ semel vitâ nouo halitu reparatâ : sed quâ virtute stupenda hæc sæculis miracula patrata fuerint ; nosti optimè ; in virtute Fidei *Trinitatis* mirabilia hæc Martino contigisse, testante Ecclesiâ : *Sanctæ Trinitatis Fidem Martinus confessus est, ut in virtute Trinitatis Deifica, mereretur fieri trium mortuorum suscitator.* Cùm tu ergo, ILLVSTRIS-
 SIME HIERARCA, Spiritu tanti Parentis sis filius. Quis non speret, in te vno Martino, simillimo Parenti Filio ; Trinitatis Fidem ; non solùm illibatam conseruandam ; sed in dies etiam magis, magisque solidandam, & Catholicæ Religionis producendos fines, hostesque profligandos. Ad hoc natus es, ad idque Te Martini nomen, & baculus Pastoralis impellunt. Martini nomen fausto sydere sortitus es, & creatus

DEDICATORIA.

creatus Pastor. Quid hæc indicant, nisi futurum te strenuum, acerrimùmque *Deifica Trinitatis* defenso- rem. Hæc jure optimo impulere, vt patrocinium tuum ambiret elucubratio mea, vt sub tanti Argonautæ disciplina, opusculi cymba inter irrequietos huius sæculi fluctus, desideratissimum portum appellat, tantique Pastoris infulas, adeò sollicitè Fidei incrementa satagentis, adoret.

Illud præterea meminisse iuuat in Sanctissimo Antistite Martino Patrono tuo; indefessam videlicet omnimodæ curæ vigilantiam in commisso sibi grege pascendo. Nihil intentatû, nihil reliquit inausum ad aberrâtes oves Christo Pastori suo reducendas, & perditos deprauatósque mores cõponendos. In hac præda capiēda cunctas suas artes, ingenium, vires & consilia die noctûque Martinus impendebat. Hisce triumphis generosus *Christi* miles exultabat, gloriaturus cum Petro sibi gratulante: *Eratis enim sicut oves errantes, sed conuersi estis nunc ad Pastorem & Episcopum animarum vestrarum.* Ad hanc metam feliciter pertingendam, viros quos nouerat Apostolico spiritu feruentes, diuinis, quibus ipse agitabatur, stimulis vrgebat; vt imperterriti causam *Christi* dicerent, & in grassantia vitia impauidi inueherentur. In eundem scopum ad curatus animarum promouebat, non quos fauor humanus, aut gratia Principum iuuabat; sed quos virtutum, literarûmque

EPISTOLA

terarúmque merita cōmodabant ; prospectum habens, ex hisce fontibus virtutes populorū scaturire.

In hoc tu etiam Magni illius Martini non degener filius. Nam in misera & deploranda temporum calamitate, qua Valentinæ tuæ oues cruentis ciuilibus vindictæ scandalis præ timore ferebantur attonitæ, & præ diuturna terræ siccitate maiora diuinæ iustitiæ supplicia formidabant. Quid non tentasti ad carnifices arcendos lupos, vel eos in oues Christi conuertendos, & pluuiam voluntariam segregandam hæreditati tuæ? Valentinam tuam sedem, te duce, in pœnitentem Niniuem conuersam vidimus, illis etiam Bacchanalium temporibus, quando cunctis viuendi licentia maior est. Audiuimus Ionas viros à te delectos Apostolico spiritu die noctúque pœnitentiam, non sine ingenti fructu, conclamantes. Vidimus oculis nostris, cunctos Reipublicæ ordines lugubri pompâ diuinam misericordiam per templa, vicos, & plateas exorantes. Omnes tuas artes, ingenium, vires, & consilia expressa sunt in perditis ouibus Christo Pastoris suo reducendis. In hunc scopum nihil intentatis, nihil liquit inausum ille ingens, quo tu ardebas, religionis zelus. Ignem misisti, & accendisti ad exemplum Summi Pastoris agentis: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi, ut accendatur.* His igniculis constanti fomite nutritis, magna vitiorū pars consumpta est, & desiderata collabentium morum

integritas

E P I S T O L A

integritas restituta. Zelus domus Christi comedit Te ; vnde natum est , ad curatus animarum , non quos fauor humanus , sed quos virtutum , litterarumque merita commendabát,perpetua,& inuicta constantia promoueri. Facinora sunt ista, CLARIS-
SIME PASTOR , Martini Antistitis , & Tua.

Illud insuper Sãctissimi Præsulis Martini memoria dignissimũ. Quod sub caduco , & terreno militans Imperio, cum nihil haberet præter arma, & vestimentum; Ambiani, pauperi, ac nudo ab eo petẽti, vt *Christi* nomine sibi eleemosynam impertiret, cõmotis *Christi* nomine, & pauperis objectu; pij militis visceribus, dimidiatã ense chlamydem generosẽ donauit. In hoc Tu etiam Martinus, qui dicatũ Archiepiscopatus imperium pauperibus habes, qui pretiosam reddituum clamydem alendis, tegendĩsque *Christi* pauperibus cõsecrafti. Nec importunas expectat largitas tua miserorũ preces, sed anteuertit, prona sēper ad pietatis officia. Hęc tua, INCLYTE MARTINE, liberalitas, quo alio, quam Martini tui præmio remunerabitur à Deo. Cum enim S. Præsul intēpestæ noctis silentio militari labore fessa membra sapore leuaret, apparuit illi *Christus* dimidiã illã clamyde vestitus, hanc mittens in præcordia militis dulcissimam vocem. *Martinus adhuc Cathedumenus hac me veste contexit.* Quo factum est, vt vnã, eadẽmque militari chlamyde *Christus*, eiusque miles Martinus tegerentur, vna, eadẽmque purpura caperet

EPISTOLA

caperet ambos. Adeò chara *Christo* est profusa in egentes liberalitas; vt non aliâ purpurâ, quàm Martini pallio, Rex Regum & Dominus dominantium gloriatur. Non absimile Te expectat, MARTINE, præmium. Donasti *Christi* pauperibus pretiosam Archiepiscopatus tui clamydem; in tempestæ ergo illius noctis silentio, quando fessa Pastoralis onere membra sopor vltimus leuabit, expectare poteris dulcissimam illam *Christi* vocem; *Martinus hac me veste contexit.*

Illud, inter eximia alia, singulare liberalitatis, pietatisque argumentum in primo Antistite Martino legimus, quòd factus Episcopus Turonensis Monasterium extruxit, in quo homines à rerum sæcularium curis auulsi cœlestem vitam, Angelorum more traducerent. Hoc tuæ etiam effusæ largitatis, ac pietatis illustre argumentum est. Quippe qui ad Valentinum Archiepiscopatum assumptus, sacrarum virginum cœnobium Sanctæ Mariæ Angelorum nomenclatura nobilitatum munifica liberalitate è fundamentis erexisti, in quo Virgines Deo sacræ sub arctiore Sanctæ Claræ regula, terrenarum cupiditatum illecebris abjectis, solique Deo vacandi desideriiis inflammatae viuunt Angelorum æmulæ. Parasti scilicet prudenti astu religiosum hoc asylum honestis ac ingenuis Virginitibus, quæ Religiosam vitam anhelantes, ob rei ta-

men

DEDICATORIA.

men familiaris angustias solitæ doti persoluen-
dæ non sunt ; ne videlicet studia ineundæ religio-
nis hisce adolescentulis desperato , pudicitia in
nafrago hoc sæculo fluctuabunda ad effrænatae
licentiæ scopulos illidat. Quo factum est , vt
vtroque Martino Antistite , & Turonensi & Va-
lentino adnitente , vterque sexus virorum , fœ-
minarumque ad Angelicæ perfectionis ideam no-
bili incitamento studeat conformari.

Illud etiam in Sancto Antistite Martino me-
morandum ; Quod iustitia ita erat attemperata
clementiâ , vt nec pateretur insolescere licentio-
res , nec benè moratos proteri ; virga omnibus
baculus erat , quo laurentur. Clementia , & Iu-
stitia virtutes sunt , quibus feliciter Christiani
Principes ad regendos , continendosque populos
armantur , vt nec solus Iustitiæ rigor in despera-
tionem agat. nec sola Clementiæ commiseratio
contemptui sit. In hoc semper mirandus Turo-
nensis Episcopus, cuius virga baculus erat, virga
ad continendum , & baculus ad sustentandum ;
ne vllus vnquam virgæ rigorem sentiret , qui si-
mul non experiretur baculi solatium : sic etiam
poenæ corrigendis subditis inflictæ in dulcedi-
nem vertebantur , & omnium cordibus altè Pa-
storis sui amor infidebat , quia nouerunt corre-
ptionem, non ira vindictæ, sed inextinguibili cha-
ritatis

EPISTOLA

ritatis æstu conceptam. Hæc tua etiam gloria, MARTINE ARCHIEPISCOPE, cuius incorrupta iustitia ita est condita clementia, vt dulcescat correctio, & rigor ipse lentescat. Nouimus, generosam tuam indolem procliuem ad Clementiam, Pietatem, & præmia; dolere te, quoties Pastoralis baculus in rigentem virgam vertendus est. Nouimus tecum esse illud Ouidij 1. de Ponto, Eleg. 3.

*Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox,
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.*

Quid ergo mirum, quod subditorum cordibus altè tanti Pastoris amor insideat? Pastoris inquam, cuius ingenium, nulli secundum, arduam illam Prouinciam, in vno fœdere copulandi Clementiam, & Iustitiam feliciter expugnauit.

Illud denique, vt alia taceam, in D. Martino celebrandum, quod Pontificias infulas non fuerit ambitionis astu, sed meritorum suffragio consequutus. Fugientem scilicet Martinum honores ipsi ambitiosi, velut vmbra corpus, insequuti sunt, & quia meritorum pondere grauem citiùs, sed gloriosius sunt assequuti. Nemo siquidem munificentius in dignitatis apicem assurgit, quàm quem probati mores, perspecta virtus, & præclaræ animi dotes attollunt. Nulla ad gloriæ elogium æstimabilior electio, quam quæ de meritis venit. Id etiam Tibi, CLARISSIME PRINCEPS, gloriosum, quod ad dignitatum

DEDICATORIA.

dignitatum fastigia, non nisi poscentibus, & pro Te tacente, loquentibus meritis ascenderis. Sed quando ad tuas laudes proprius ventum est, Proh Deum immortalem! Quam sincera liberalitate in Te vnum naturæ, & gratiæ dona collecta fluxerunt, quæ plurimos diuisa beauissent! Quam latus sese campus aperit, per quem, citra adulationis, & fucatæ veritatis periculum, laxis habenis decurrat eloquentia! Id tamen dum lætabundus tentat calamus, quantum sibi de materiæ plaudit vbertate; tantum de tua modestia pertimescit, quam, dum laudat prouocare veretur; & de tua offensione sollicitus, more Tantali, inter affluentes pleno alueo laudationis vnda, penè sitire cogitur, & arescere. Cæterum quominus Tibi molestus videar, breui compendio tuas laudes perstringam, quas, Te frustra renitente, grandiori eloquio celebrare gaudet admiratio.

Prima occurrit auita tui Generis nobilitas, quæ à claris ducta, & propagata Majoribus, ita sensim adoleuit ad gloriam, vt eius splendor, à multis retrò sæculis illibatus ad hanc diem permanferit. Hoc tamen tuæ gentis decus, hæc præclara stemmata, licet magna, minori in pretio habes, quia extra Te posita sunt; qui rarus neminem satis in tuam gloriam vixisse; injuriosam laudem ducis à Familiæ

é 2 tantum

EPISTOLA

tantum luce commendari, & alienum à tua generosa indole reputas, alienis dumtaxat bonis gaudere, & jacere intra tuorum æstimationem majorem. *Quandoquidem*, ut aiebat Athalaricus, *honestus ambitus est, quos sequimur tempore, velle praconiis anteire*. Crediderim tibi ob oculos frequenter obuersari aureum illud axioma Clarissimi Aragonum Regis Alphonfi. Qui cum ab Aulico, à nobilitate maximè laudaretur, quod scilicet esset Rex, Regis Filius, Regis Nepos, Regis Frater. Rex hominem interpellans dixit. Nihil esse, quod in vita minoris ipse duceret, quàm quod illi tanti facere videretur, Laudem enim illam non suam, sed Maiorum suorum esse; quippe qui iustitia, moderatione, atque cum excellentia sibi regnum comparassent; successoribus quidem oneri regna cedere; & ita demum honori, si virtute potius, quàm testamento illa suscipiant. A se itaque, si qua modo extant, elicerent ornamenta, non à Patribus mortuis extorquerent. Dignam è tanto Rege sententia, digna Posteritatis recordatione & imitatione. Hanc Tibi, NOBILISSIME PRÆSVL, altè impressam norunt omnes, qui Te à tuis Nobilem, à Te ipso Nobilissimum admirantur, qui cum hæreditario Majorum splendore posses inclarescere, malueris tua industria, meritis & virtutibus propriis eminere. Imò Familiam
liam

DEDICATORIA.

Iam tuam vel id maximè nobilitat, quod Tu contingeris successor, de quo verissimè vsurpari potest, quod Belga alius in virum clarissimum, cecinit elogium.

Gloria magna, genus clarum quam contulit illi:

Maior, quam generi contulit ipse suo.

Quam lucem accepit, cum scænore reddidit. Vnus

Hic poterat tanta conditor esse domus.

Iam verò si tuam eximiam doctrinam, omnigenam eruditionem, Iurisprudentiæ præstantiam, & sapientiæ dignitatem, quibus ad miraculum ingenium locupletandi, lustrare velim, tantus repente suboritur fulgor, vt me admiratione attonitum reddat elinguem, cum tantæ rei, leui adhuc adumbrandæ penicillo, parem eloquentiam afferre penitus desperem. Vtcunque tamen ipse meæ tenuitatis & argumenti magnitudinis conscius taceam; tacere nunquam poterit Salmantinum Lyceum, quod inter suæ felicitatis fastus memorat, quod Te primarium Pontificis Iuris Antecessorem meruerit. O quoties Salmantinas Athenas in stuporem, & Tui elogia rapuisti! siue ab Exedra recondita Iuris arcana panderes, siue obscurissimis controuersis lucem effunderes; siue in publicis concertationibus in confertissima sapientissimorum hominum luce, Propugnatores eo rationum & textuum robore impeteres, vt è tui

è 3 ingenij

E P I S T O L A

ingenij pharetra nullum prodiret *telum imbellis sine ictu*; impugnantorum verò impetum ita frangeres, vt contorta argumentorum piacula refringeres, & retunderes, difficillimos Textus facilè concordares, summè arduas, & intricatas quæstiones, non minori ingenij facilitate & felicitate, quàm omnium voluptate, plausu, & admiratione dissolueres; Probantibus scilicet viris grauissimis, quotquot aderant, quæ à Te vel ex tempore dicerentur; quæ rara laus est, & elogium singulare. *Nimis quippe arduum est, si credimus Cassiodoro, tale aliquid inter illos dicere, quod nequeat tantis prudentibus displicere. Ideoque non vnus dignitatis vir aestimandus est, qui ab illa turba Doctorum bonum potuit referre iudicium. Nam si gratum est vel sub raritate predicari, quid illi gaudij prouenire possit, quem tot Doctorum vota laudauerint.* Parum hoc, licet ad ingentem gloriæ cumulam sufficeret, Te inter tot sapientiæ Antesignanos; & vtriusque Iuris proceres, sua magnitudine prope sidera tangentes, videri magnum, nedum eminere; Tu tamen ingenij ac doctrinæ beneficio consequutus es, vt & magnus esses, & emineres; & qui in Salmantino cœlo inter primæ magnitudinis sidera numerabantur, felicitati tribuerent, quod Te solis instar radios vibrante, lucere quoque ipsi possent, in te vno, inuidiam conticuisse, demerati.

Neque

DEDICATORIA.

Neque sine peculiari Diuini Numinis prouidentia factum crediderim, vt tibi Salmantinum contigerit Athenæum, vbi diuites ingenij, doctrinæ, & Iurisprudentiæ opes effunderes : Illud inquam disciplinarum omnium emporium, scientiarum omnium domicilium, Pontificij, ac Ciuilis Iuris augustissimum Theatrum, in quod totius Hispaniæ ingenia erudienda certatim confluunt; vt nimirum quàm à Te Magistro lucem acceperant, in dignitatũ subsellia vocata cæteris impertirent, ac planè testarentur, se Tibi debere, quod affulgerent.

Neque verò oportuit virtuti & meritis, quæ in omnium linguis ferebantur, differre diutius præmium, neque potuit lynceos remuneraturi Principis oculos subterfugere, quod à Te ILLUSTRIS-
SIME ARCHIPRÆSVL, Salmanticæ summa cum laude gerebatur, *Pene siquidem terrarum oculis offertur, vt de Roma aiebat Athalaricus, quod in illa ciuitate peragitur. Latere potest forsitan vulgare hominum genus, nesciri non potest proles Senatus. Quando benè noti sunt, qui meritis asseruntur, & abundè cognoscitur, qui fama teste laudatur.* Idcirco cum Doctoralem Canonicatum tuorum meritorum Marte in Salmantina Ecclesia obtinuisses, prouida augustissimi Regis nostri PHILIPPI IV. sollicitudo Te meritis, virtute, prudentia, integritate, sapientia, cæterisque animi dotibus abundè probatum,

E P I S T O L A

probatum, nouis suorum Regnorum muneribus obeundis admouit. Etenim ne sola Salmantica tuo aspectu, tuarúmque virtutum radiis potiretur, sed communicato iuuare, aliis etiam Hispaniæ partibus propitium astrum affulgeres, è patrio solo in Granatensem Cancellariam abreptus, inter Regios eius Senatores cooptatus es. Inde verò ad altiora vocatum, Nauarrea primum, Hispalensis postmodum, Regales Cancellariæ Te Regentem summis plaufibus exceperunt, suámque sub Te Regente felicitatem adorarunt. Qualem verò Te gesseris ad Censoriam & Senatoriam dignitatem euocatus, quàm singularia sapientiæ, æquitatis, virtutis & integritatis specimina sparseris, superuacaneum est prolixius prædicare, cùm ignorare nemo possit quod in omnium luce fecisti. Id vnum dixerim, talem Te exhibuisse, vt deberes proponi Senatoribus in exemplar; & qualem prædicat Theodoricus Senatorem, quem ad Patriatus apicem erexit. *Qui vixit tantâ continentia, vt æquitatem & instrueret monitis, & doceret exemplis. Facilis enim recti persuasor est innocens Iudex; sub cuius prædicabili conuersatione pudet morès probabiles non habere. Quis enim vereatur scelus cuius in suggestu gremij complicem videt. Quoniam excessus tunc sunt in formidine, cuius creduntur Iudicibus displicere.*

Per

DEDICATORIA.

Per hos ergo virtutum gradus à Censoriis fascibus ad sacras Calagurritanæ Dioecesis infulas viam aperuisti; ad quas Te tuorum conscientia meritorum admonitus Hispanus Monarcha dignissimos Ecclesiis Pastores providere sollicitus erexit: *A quo qui prouehitur, ut iterum Theodorici verbis utar, praeipuum & plenus meritis aestimatur. Regnantis quippe sententia Iudicium de solis actibus sumit, nec blandiri dignatur animus Domini potestate munitus.* Iam verò in Episcopatûs fastigio constitutus, qualem te, quantumque exhibueris, quam sedulò commissi gregis indemnitatem procuraueris, quanto ardore pietatem, religionem, Dei cultum promoueris, quanto Te nisu grassanti licentiae opposueris, quibus artibus omnibus omnia fieri allaboraueris, non est facilè intra breues nuncupatoriae Epistolæ cancellos circumscribere. Sanè ut primum in Episcopale solium ascendisti, vna fuit omnium vox, vna totius populi gestientis acclamatio, nec vano augurio praesagientis, aduenisse sibi viduarum spem, depressorum solatium, afflictorum leuamen, inopum asylum, morum regulam, legum vindicem, disciplinae restauratorem, pietatis columnam, integritatis exemplar, Antistitem auctoritate potentem, rectitudine venerabilem, sapientiam.

EPISTOLA

pieniâ præstantem , charissimum Patrem , sollicitum Pastorem , vno verbo , ILLUSTRISSIMUM DOMINVM DON MARTINVM LOPEZ DE HONTIVEROS , Episcopum ætatis quidem nostræ , sed probitatis antiquæ.

Sed non licuit Calagurritanus diu tanto Præsule potiri. Seruabatur scilicet hæc felicitas Valentinae Metropoli. Quæ quidem iamdudum præstantissimos , sanctissimos , sapientissimos , & numeris omnibus absolutos Hierarchas habere solita , præteritorum Archipræsulum fortunam , Te nacta successorem , CLARISSIME PRINCEPS , abundè compensatam gratulatur. Calagurritani quidem , licet Te abeunte in mœrorem dejecti , suam orbitatem deplorent , nobisque felicitatem inuideant , illud saltem solatij loco reponunt , quod sin minus soli , certè primi , Te Antistitem promeruerint. Vtcumque tamen sit , auspiciatissimè secum actum esse buccinabit , & inter fortunatissimos suæ gloriæ titulos semper recensabit Valentina sedes , quod Te , licèt serò , eo tamen tempore nacta sit Archiepiscopum ; quando immane votum , nec molesta fronte petendum videbatur , vt infelix hoc sæculum , & luctuosus ardentis in ciuiles vindictas Valentinae Republicæ status , tantùm à cœlo beneficium præsumeret petere , crederet obtinere. Subue-

rendum

DEDICATORIA.

rendum quippe nobis erat, ne superi de infensis sibi hominibus, negato tanto Pastore, ultionem vellent exigere. At Tu tam prono favore traditus Valentiae, ab eo timore nostros animos absoluis, simulque ad spes magnas erigis; cum tanto pignore, argumentoque abundè patuerit, non esse curæ Deo ultionem nostram, esse felicitatem. Et quis enim ex primo tuo in hanc urbem ingressu non facilè præfagiat huiusce felicitatis jacta fundamenta? Votis siquidem omnium ac clamoribus tandiu vocatus, tandiu experitus, & expectatus. Valentiam tam per eos ipsos dies appulisti; quibus ipsa lætis acclamationibus, festiuis plausibus, magnifico & Regio apparatu, erectis per compita pretiosis, & miræ artis altaribus, editisque aliis publicæ lætitiæ argumentis, gratam se & effusè venerabundam exhibebat suo beneficentissimo Archiepiscopo. Diuo Thomæ à Villanova, cui sub illud tempus Sanctorum factis adscripto, Alexander VII. Pontifex Maximus publicos & solemnes Sanctitatis honores decreuerat. Parabant scilicet sydera futurorum præscia, Magno Thomæ legitimum, ac dignum non tam Dignitatis, quàm virtutis successorem; ideoque de cælo prouisum est, vt idem triumphus, eadem gratulantium animorum significatio & Te Valentiam ingredien-

1 2 - tem,

EPISTOLA DEDICATORIA.

tem, & Diuum Thomam in coelis triumphan-
tem celebraret. Volo amplius, ILLUSTRIS-
SIME HIERARCA, tuæ modestiæ, tuarum laudum
commemoratione ruborem affundere. Conti-
neo calamum, id vnum deprecatus, vt hoc qua-
lecunq; munusculum non dedigneris in tuam
clientelam recipere; à Te, si admiseris, felici-
tatem auspicaturum.

*Illustrissima ac Reuerendissima
Dominationis tuæ,*

Minimus Seruus
MATTHIAS BORRULL.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO.

 *R*ACTATVM istum de Trinitate, benignitati tua potius quam censura commendo, LECTOR AMICE, sic enim prona semper pietas ad condonandum, parcat pusillitati nostra. Velata, ut aiunt, facie Libellum expono, ut minor sit rubori causa. Quis enim audeat in tam abstruso Mystero reuelando de proprii ingenij viribus presumere? Seraphini apud Isaiam regale Dei solium stipantes, alarum obiectu, oculos suos faciemque velabant, pra intima reuerentia, quod tantum Diuinitatis iubar irretorto oculo aspicere non possent. Ita Sanctus Chrysostomus sermone 4. Velabant quoque Dei faciem, testante Cyrillo, ut incomprehensibilitatem Dei profiterentur. Quod si causam velaminis inquiras, ea est, quam sacer exhibet textus. Et clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis
1 3 terra

L E C T O R I

terra gloriâ eius. *Ter repetunt Sanctus, ut significent sanctam Trinitatem in unitate Essentia, inquit Ambrosius libro 3. de Spiritu Sancto, capite 23. Nazianzenus oratione de Pascha, Damascenus in Trifagio, istum audi: Deitas Trinè significatur, gloriâque afficitur, cum dicitur ter, Sanctus, Sanctus, Sanctus: ac rursus tres hypostases vnâ tantum gloriâ afficiuntur, cum dicitur, Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius. Sanctus ergo Pater, Sanctus Filius, Sanctus Spiritus Sanctus. Ter Sanctam ergo dicimus Deitatem, & Trinitatem, non vnicam eius personam. Idem in summo Isaiam heroico carmine cecini Carpentarius Belga:*

O Sanctum, Sanctum, ô Dominum ter denique Sanctum!

O Regem armorum Dominum, bellique potentem!

Sanctus enim Pater ille ingens totius origo,

Fonsque boni, magnum qui complet Numine mundum,

Sanctus & ille Patris supremi Filius, ante

Luciferum genitus, melioris conditor ævi.

Vox

BENEVOLO.

Vox summi sensúsque Dei , quem fudit ab
alta ,

Mente Pater , magníque dedit consortia
regni.

Sanctus & ille ignis , Divini fontes
Amoris ,

A Genitore fluens per Natum Numine
eodem ,

Amborum communis Amor.

Seraphini ergo Trisagium cantaturi accingebantur , & ne vel nimio erumpente Mystery splendore cacutirent , vel nimium de linceis oculis superbire viderentur , expanso alarum velamine facies suas , oculosque cooperiunt , ad pusillitatem suam , supereminentemque Trinitatis gloriam euulgandam. Nos ergo , qui Seraphini non sumus , sed homines fragiles lutea vasa portantes , quid mirum si velata facie , præ ruboris , & reuerentia magnitudine , Trinitatem euulgandam suscipiamus. Nec velamen hoc , utpote fidei , incautos nos reddet , sed securos. Velata enim fides argumentum est non apparentium. Latent quidem nos alta Dei , & profunda Mystera , sed vela fides manifestat. Hoc nos velamine protegente , speramus irrita non fore vota , & desideria nostra,

non

LECTORI BENEVOLO.

non caducam aliquam, sed diuinam Sanctissimæ Triados gloriam anhelantia. Quod si quid de nostro minus Tibi LECTOR arriserit, aut generosè condona, aut para calamum correcturus, quod displicet, arduum enim est in probabilibus unum esse omnium sensum, opinionem unam. VALE.

INDEX

I N D E X

Disputationum, & Sectionum quæ toto hoc Opere continentur.

D I S P U T A T I O I.

De cognoscibilitate mysterij Trinitatis ante reuelationem. fol. 1

- Sectioni I. **A**nte reuelationem, mysterium Trinitatis demonstrari possit? fol. 2
- II. Occurritur objectionibus, f. 8
- III. Aliis objectionibus satisficit. f. 19
- IV. An ante reuelationem possit Trinitas probabiliter immotescere? f. 25
- V. An ante reuelationem possit haberi dubium, suspicio, vel apprehensio Trinitatis? f. 31

D I S P U T A T I O II.

Cognoscibiliras Mysterij Trinitatis post factam reuelationem. fol. 38

- Sectioni I. An haberi possit notitia probabilis, aut evidens naturalis? ibid.
- II. An citra visionem beatam haberi possit cognitio supernaturalis evidens, & quidditativa Trinitatis? f. 46
- III. An haberi possit cognitio supernaturalis evidens abstractiua? fol. 53

D I S P U T A T I O III.

Quomodo Mysterium Trinitatis non dissonet rationi naturali? f. 56

- Sectioni I. Expunguntur aliorum responsa. ibid.
- II. Sententia P. Vaxquii. f. 62
- III. Vera responsio. f. 66

DISPUTATIO IV.

- De diuinis Processionibus in communi. f.70
- Se&t.I. *Sintne in Deo reales processionés ad intra?* f.71
- I.I. *Quot sint in Deo reales processionés?* f.74
- II.I. *An processionés Diuina sint per intellectum, & voluntatem?*
f.79
- IV. *An processionés diuina sint per intellectiõnem, & volitionem?*
f.82
- V. *Cur diuina processionés non sint dependentia, nec causalitates, aut actionés?* f.86
- VI. *Cur diuina processionés non sint ex nihilo, nec ab alio?* f.92

DISPUTATIO V.

- De Processione actiua, & passiuá. f.94
- Se&t.I. *An Processio actiua, & passiuá sint aliquid absolutum, vel re-
latiuum?* ibid.
- II. *An Processio actiua distinguatur realiter à passiuá?* f.99
- III. *Eligitur Processio actiua identificata cum passiuá.* f.104
- IV. *An Processio actiua, & passiuá identificentur relationi per-
sona producentis, vel producta?* f.109
- V. *Qua ratione Processio actiua, & passiuá differant inter se, &
à termino producto?* f.112

DISPUTATIO VI.

- De principiis diuinarum Processionum, productiuis. f.116
- Se&t.I. *Quid sit principium quo proximum productiuum diuina Pro-
cessionis?* ibid.
- II. *Objectionum solatione firmatur conclusio nostra.* f.120
- III. *Quae praedicata communia connotentur à relationibus qua-
tenus sunt principia quo proximè productiua?* f.124

DISPUTATIO VII.

- De principio communicatiuo diuinarum Processionum. f.127
- Se&t.I. *Quid sit communicatio in Processionibus diuinis?* f.128
- II. *Cur*

- II. *Cur intellectio, & volitio sint communicatio?* f.131
 III. | *An sola intellectio sit communicatio respectu Filij, & sola volitio respectu Spiritu sancti?* f.138
 IV. *Quid sit principium quo communicatum?* f.143

DISPUTATIO VIII.

An Processiones diuinæ sint per intelligere & velle notionalē.
 f.147

- Sect.I. *Intellectionis, & volitionis notionalis sententia eiusque fundamenta proponuntur.* ibid.
 II. *Sententia negans intellectionem, & volitionem notionalis eligitur, & probatur.* f.153
 III. *An & quo pacto intellectio, & volitio essentialis dici possint notionalis?* f.158

DISPUTATIO IX.

De terminis, conuenientia, & distinctione Processionum. f.162

- Sect.I. *De terminis diuinarum Processionum eorumque conuenientia.* f.163
 II. *De distinctione diuinarum Processionum.* f.167

DISPUTATIO X.

Cur Processio Verbi, & non Spiritus sancti sit generatio. f.169

- Sect.I. *Ratio dubitandi, & quidditas controuersia ita tuuntur.* f.170
 II. *Communior sententia Doctorum expenditur.* f.173
 III. *Soluitur precedentis sententia fundamentum.* f.183
 IV. *Discrimen utriusque fecunditatis expungitur.* f.189
 V. *Objectiones pro utraque fecunditate soluntur.* f.195
 VI. *Recens discrimen inter utramque Processionem expenditur.* fol.203
 VII. *Dissoluitur precedentis sententia fundamentum.* f.210
 VIII. *Vera sententia discrimen inter utramque Processionem statuens.* f.217
 IX. *Objectiones contra nostram sententiam, dissipantur.* f.225

DISPUTATIO XI.

- Cætera discrimina pro generatione verbi rejecta. f.233
 Sect.I. *Sententia aliquorum Thomistarum.* ibid.
 II. *Sententia Patris Vazquij.* f.237
 III. *Cætera discrimina inter utramque processionem.* f.240

DISPUTATIO XII.

- De relationibus diuinis in communi. f.245
 Sect.I. *An sint relationes reales ad intra?* ibid.
 II. *Quot sint diuina relationes?* f.250
 III. *An relationes diuina sint predicamentales, vel transcendentales.* f.253
 IV. *An diuina relationes distinguantur ab essentia realiter, formaliter ex natura rei, vel tantum virtualiter?* f.256
 V. *An relationes diuina quatenus ab essentia distincta, habeant proprias existencias?* f.261
 VI. *An relationes diuina quatenus ab essentia distincta, sint perfectio?* f.264
 VII. *An relationes diuina ut ab essentia distincta, sint plures perfectiones, vel unica tantum?* f.268
 VIII. *An relationes diuina dicant æqualem perfectionem cum essentia?* f.275
 IX. *Soluuntur obiectiones.* f.281
 X. *An qualibet relatio sit perfectio simpliciter simplex?* f.287
 XI. *An essentia diuina includat relationes, vel includatur in illis?* fol.289
 XII. *An relationes diuina sint substantia?* f.294

DISPUTATIO XIII.

- An præter substantias relatiuas detur in Deo substantia aliqua absoluta. f.298
 Sect.I. *In quo consistat ratio formalis substantia?* ibid.
 II. *Sententia Patris Aldrete.* f.301
 III. *Sententia docens substantiam esse ultimam terminum naturæ.* f.305
 IV.

- IV. *Propria sententia circa naturam, & effectum formalem subsistentia.* f. 310
 V. *Proponuntur sententia, & eligitur subsistentia absoluta.* f. 312
 VI. *Objectionum solutio.* f. 317

DISPUTATIO XIV.

De Diuinis Personis in communi. f. 325

- Sect. I. *Quid significent hypostasis, suppositum, Persona, & prima substantia?* ibid.
 II. *Sitne in Deo vera ratio suppositi, hypostasis, & Persona?* f. 328
 III. *An ratio formalis ultimo constitutiva Persona Diuina sit quid possimum tantum, vel etiam negatiuum?* f. 330
 IV. *An Persona diuina constituantur proprietatibus absolutis, vel relatiuis, & sub qua ratione?* f. 334
 V. *Quid significet nomen Persona, & cur in Trinitate sint tres persona, & unus tantum Deus?* f. 339
 VI. *An detur una persona absoluta tribus communis?* f. 342
 VII. *Dubia aliquot circa Diuinas Personas resoluntur.* f. 345

DISPUTATIO XV.

De prima Trinitatis Persona, scilicet Patre. f. 349

- Sect. I. *An, & quomodo prima Trinitatis Persona sit Pater, & principium Filij?* ibid.
 II. *An prima Trinitatis Persona sit principium, & fons totius Diuinitatis, Auctor, & Causa Filij?* f. 353
 III. *An prima Trinitatis Persona ingenita sit, seu improducta?* f. 356
 IV. *Quo constitutatur Pater in ratione principij proximè generatiui?* f. 360

DISPUTATIO XVI.

De secunda Trinitatis Persona, nempe Filio. f. 366

- Sect. I. *An secunda Trinitatis Persona sit propriè Filius, uerùsque Deus aequalis Patri?* ibid.
 II. *An secunda Trinitatis Persona sit uerè, & propriè Verbum?* f. 371

- III. *An ratio Verbi sit essentialis, seu absoluta, vel potius personalis, seu naturalis?* f. 378
- IV. *Quid sit dicere, ab i de locutione Diuinarum Personarum?* f. 380
- V. *Quaratione Verbum sit Sapientia genita, & imago Patris, ubi quomodo per Verbum facta sint omnia?* f. 386

DISPUTATIO XVII.

Ex qua cognitione diuina procedat verbum. f. 392

- Sect. I. *An Verbum procedat ex cognitione omnis predicati Diuini necessary, tam absoluti, quam relativi?* ibid.
- II. *Obiectionum solutione firmantur asserta nostra.* f. 398
- III. *An Verbum procedat ex cognitione, creaturarum possibilium?* fol. 403
- IV. *An Verbum procedat ex cognitione contingenti futurorum, vel existentium?* f. 408
- V. *Obiectionum solutio.* f. 417.
- VI. *An Verbum procedat ex cognitione disiunctiua, qua nouit Deus, vel existere à parte rei Petrum, vel eius carentiam?* f. 423

DISPUTATIO XVIII.

De tertia Trinitatis Persona, scilicet Spiritu Sancto: f. 428

- Sect. I. *An hoc nomen Spiritus Sanctus, conueniens sit & proprium tertiae Personae Trinitatis?* ibid.
- II. *An Spiritus sanctus sit tertia in Trinitate Persona, verusque Deus aequalis Patri, & Filio?* f. 434
- III. *An Pater, & Filius diligant se Spiritu Sancto?* f. 439
- IV. *An Spiritus Sanctus ratione proprietatis personalis sit propriè donum?* f. 445

DISPUTATIO XIX.

De Principio Spiritus Sancti, scilicet Spiratore: f. 448

- Sect. I. *An Spiritus Sanctus à Patre Filioque procedat?* ibid.
- II. *An si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, distingueretur ab illo?* f. 453.
- III.

III.	<i>Soluantur obiectiones.</i>	f.458
IV.	<i>Ex quo amore procedat Spiritus Sanctus?</i>	f.465
V.	<i>An Pater, & Filius sint per se requisiti ex parte principij ad procedendum Spiritum Sanctum?</i>	f.468
VI.	<i>An Pater, & Filius sint unum principium Spiritus Sancti, seu unus Spirator?</i>	f.470
VII.	<i>De constitutino Spiratoris, & an dicat subsistentiam Patri cum Filio communem.</i>	f.477
VIII.	<i>Dubia aliquos circa relationem spiratoris expedita.</i>	f.481

DISPUTATIO XX.

De notionibus, missione, circuminfeffione, & modo prædicandi
Diuinas perfectiones. f.486

Sect. I.	<i>An, quid, & quotuplex sit notio personarum in Deo?</i>	ibid.
II.	<i>De Missione Diuinarum Personarum.</i>	f.491
III.	<i>De circuminfeffione Diuinarum Personarum.</i>	f.499
IV.	<i>De modo loquendi in Myserio Trinitatis.</i>	f.501

APPROBA

APPROBATIONES DOCTORVM.

REVERENDI P. MATTHIÆ BORRULL, Valentini, è Societate IESV, Tractatum de Trinitate, nihil à fide absortum, & quod Publicationem impediatur, continere ego infra scriptus Doctor Theologus declaro. Actum hac die decima Ianuarij anni Domini millesimi sexcentefimi sexagesimi secundi.

P. I. ROBE^t.

Idem cenfeo ego infra scriptus facultatis Parisiensis Doctor Theologus, hac die 10. Ianuarij anni currentis 1662.

FR. CYRILLVS MOREL, Carmeli Lugdunensis Prior.

NON intercedo Regis causa ne liber cuius Titulus est, R. P. MATTHIÆ BORRULL, Valentini, è Societate IESV Tractatus de Myfterio Trinitatis, Imprimatur, & in lucem edatur ab HORATIO BOISSAT, & GEORGIO REMEVS, huiusce Ciuitatis Bibliopolis, cum prohibitionibus aliis omnibus Bibliopolis, in hoc casu fieri solitis Lugduni die duodecima Ianuarij 1662.

VIDA VD.

Fiat iuxta consensum Præcuratoris Regij, die duodecima Ianuarij 1662.

SEVE.

R. A. P.

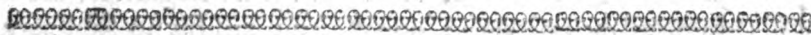

A. R. P.

MATTHIÆ BORRVLL
VALENTINI

E SOCIETATE IESV,

Tractatus de Mystério Trinitatis.

DISPV TATIO I.

*De cognoscibilitate Mysterij Trinitatis
ante reuelationem.*

OBILISSIMVM Triados argumentum
ordior à cognoscibilitate Mysterij, pressa
iam aliorum insequens vestigia. Nec ani-
mus est ad cuiusvis entis supernaturalis
cognoscibilitatē diuertere, id enim opportunius tra-
ctatu de visione præstabitur à nobis, sed libranda ex-
ponere, quæ propria sunt Mysterij Trinitatis, consi-
stentis in Trinitate Personarum cum vnitae essen-
tiæ, supra illud principium. *Quæ sunt eadem vni tertio,*

A

sunt eadem inter se; Vnde oritur difficultas cognoscendi tres Personas Diuinas inter se distinctas, & vnicæ Deitati identificatas.

S E C T I O I.

An ante reuelationem Mysterium Trinitatis demonstrari possit.

2. **D**ifficultas est. An independenter à principiis quibuscumque supernis, id sibi vult ante reuelationem, stando soli lumini, & principiis naturalibus, sit possibilis demonstratio creata, adeo clare Trinitatis possibilitatem, aut existentiam conuincens; vt nulla creatura rationalis, sui compos, valeat, absolute negare præmissas, nec ex suppositione præmissarum consequentiam. Id intellige de negatione mentali; demonstrationis enim non est linguam fræno subiicere, sed conuincere mentem.

Homini & Angelo impossibile est ante reuelationem demonstrationem Mysterij Trinitatis.

3. Afferendum est, cum catholica omnium sententia, impossibilem esse cuiuscumque creaturæ rationali, siue homini, siue Angelo, demonstrationem Mysterij Trinitatis ante reuelationem. Hæc conclusio adeo certa est, vt inter fidei dogmata referatur à magno Soario, ex scripturæ testimoniis statim subiiciendis. An autem huic veritati contrarius fuerit Raymundus Lullius, dubium est inter Doctores. Nam P. Vasquez 1 part. disp. 1; 3. initio. & cap. 4. eiusdem disp. Lullium excusat, docens, eum non admississe demonstrationem Trinitatis mere naturalem, sed dependenter à lumine fidei præsupposito, vel illustratione aliqua superna. P. vero Ruiz disp. 41. de Trinitate sect. 1 à num. 7. constans, & efficax conuincit, admississe Lullium demonstrationem Trinitatis mere naturalem, & ab omni præsupposito fidei lumine, aut illustratione superna independentem. Quidquid tamè de hac sit cõtrouersia.

Prima ex scriptura probatio.

4. Probatur conclusio, primo ex Scriptura. Matth. 11.

Nemo

Nemo nouit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Et Lucae 10. *Nemo scit, quis sit Filius, nisi Pater, & quis sit Pater, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare.* Quod testimonium pro stabilienda insufficientia creaturæ ad altum Diuinæ generationis Mysteriorum penetrandum, sine quo Trinitas deprehendi non potest, proferunt Concilium Nicænum lib. 2. multo proprius ad medium, quam ad finem §. *Ne queras.* Clemens Romanus Epistola ad Iacobum Fratrem Domini colum. 10. Cyrillus Hierosolymitanus cateches. 6. colum. 2. Basilius lib. 1. contra Eunomium post medium. Epiphanius hæresi 76. versus medium ad cap. 7. Aerij. Hilarius lib. 2. de Trinitate. Synodus Antiochena I. tempore Dionysij Papæ in professione Fidei missa ad Paulum Antiochenum Episcopum. *Notionem, inquit, Dei ut cumque mediocrem si habemus, reuelante Filio eius, sicut ait. Nemo nouit Patrem nisi Filius, & cui Filius reuelauerit, contenti esse debemus.*

Concilium
Nicænum
Clemens
Romanus.
Cyrillus
Hieron.
Basilius
Epiphanius
Synodus
Antiochena.

5. Id quod expressit Christus Dominus Matth. 16. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi.* Et Paulus ad Galatas 1. *Continuo non acquieni carni, & sanguini.* Vbi nomine carnis, & sanguinis comprehenduntur omnes profus vires creatæ naturales, ut alte expendit Cyrillus Alexandrinus oratione de Verbi Incarnatione, quæ ponitur in Ephesina Synodo tom. 6. cap. 1. post medium, aiens. *In ipsam rem curiosus noli inquirere, non enim per Græcorum sapientiam, aut mundanum sensum percipitur, sed ab utroque est aliena. Beatus est Simon Bariona, inquit Dominus, quia caro, & sanguis, &c. Nam Filij Dei cognitio, celeste diuina inspirationis donum est.*

Cyrillus
Alexandri-
nus.

6. Confirmatur illis omnibus Scripturæ testimoniis, quibus, vel prohibemur nostris viribus alta, & profunda Dei attentare; vel admonemur, captiuandum esse intellectum in obsequium mysteriorum Fidei; quæ omnia potissime de cognitione naturali, saltem euidenti, mysterij Trinitatis intelligenda veniunt. Iob 28. *Vnde ergo sapientia uenit? Et quis est locus intelligentia. Abscondita est ab oculis omnium uiuentium, volucres quoque cæli latet.* Vnde Sixtus Papa II. epist. i.

A 2 ad

Sixtus Papa
inferens im-
possibilitatē
creaturæ ad
generatōne
verbi di-
gnoscen-
dam.

ad Gratum Episcopum infert impossibilitatem creaturæ ad generationem verbi dignoscendam. Prouerb. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* Vbi maiestas Dei pondus exprimitur supra vires nostras. Ecclesiastes 7. *Dixi sapiens efficiat, & ipsa longius recessit à me, multo magis, quia erat, & a'ta profunditas quis inueni t eam?* Quibus omnibus increpatur vana, & inanis eorum curiositas, qui de suis ingenij viribus, adeo gloriantur, vt sperent supernaturalium mysteriorum Démonstrationes comparare.

7. Hæc, & alia testimonia his similia, vt opportune adnotat eruditissimus noster Ruiz disp. 41. de Trinit. sect. 3. num. 9. licet firmiter, tanquam fidei dogma, probent; viribus naturæ neminem posse cognoscere Trinitatem, sicut oportet ad iustificationem. Cæterum inferiore quadam certitudine, magna quidem, sed infra fidem, probant, viribus naturæ, impossibilem esse cognitionem saltem certam, & euentem Trinitatis: Vnde qui eam assereret, erroris saltem, & temeritatis notam non efugeret. Perpetuo enim à Patribus ex præiactis scripturæ fundamentis, asseritur Mysterium Trinitatis supra omnem sensum, & intelligentiam creatam, iuxta illud Ecclesiastici 3. *Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multa quoque supplantauit suspicio illorum, & in vanitate desinuit sensus illorum.*

8. Secundo probatur ex Patribus. Dionysius de diuinis nominibus cap 13. post medium. *Diuinitas, qua omnia superat, unitatis, & Trinitatis nomine celebrata, non est vt unitas & Trinitas, aut à nobis, aut ab aliquo alio eorum, qua sunt, cognita.* Nazianzenus orat. 34. quæ est 2. de Theologia proprius ad finem, quam ad medium post numerum 67. *Duce potius fidem quam rationem sequamur: si modo ingenij tui imbecillitatem in propinquo: tibus didicisti, rationisque id esse cognouisti, & quam sint ea, qua rationis humana captam excedant, cognoscas; ne aliqui prorsus terrenus sis, ipsam quoque ignorantiam tuam ignorans.* Hilarius, & Ambrosius adducti à S. Thoma citando; ille lib. 1. de Trinit. *Non potest homo sua intelligentia generationis sacramentum posse consequi.* Ille lib. 1. de Fide & Grat. c. 5. *Impossibile est generationis scire secretum; mens deficit, vox silet.*

S. August.

Secunda
probatio
Patribus.

Dionysius
Nazianze-
nus,
Hilarius,
Ambros.

9. S. Augustinus lib. de Trinit. caput. 1. fine. *Afferimus aliquando rationem, nam quam petunt, cum de Deo querunt, quia nec ipsi eam valent sumere nec nos fortasse vel apprehendere, vel proferre, sed qua demonstratur eis, quam sint inhabiles, minimeque idonei percipiendo, quod exigunt.* Idem docet magnus ille Doctor cap. 2. & 3. Hieronymus lib. 18. in Isaiam in proemio sub init. *Trinitatis recta confessio est ignorantia scientia.* Ac si dicat, ille recte de Trinitate censet, qui fatetur se propriis viribus ignorare scientiam tanti Mysterij, nec illam comparare posse. Iustus Martyr oratione exhortatoria ad Gentes. *Nec natura ope, nec humana cogitatione, tam magnas, ac diuinas res homo potest percipere, sed dono discendente in sanctos viros calitus.* Vbi ad res diuinas percipiendas impotens asseritur natura sine dono cœlesti. Cyprianus lib. de Cardinalibus operibus Christi in Prologo circa medium. *Ad hanc rerum adeo profundarum indaginem, nisi incarnati Verbi magisterium accessisset, humana deficiissent ingenia.* S. Maximus in prima Hecatontade de Theologia, & Incarnatione filij Dei. *Non potest anima ad cognitionem Dei attolli, nisi Deus ipse condescensu vsus ipsam animam tangat, & ad se ipsum euehat. Non enim tantum potest humana mens sursum ferri, ut diuinum aliquem splendorem capiat, nisi Deus ipse eam attrahat.* Denique S. Thomas hic quæst. 32. art. 1. corpore. *Respondeo dicendum, quod impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarum Personarum peruenire.*

Augustinus,
Hieronym.,
Iustus
Cyprianus
Maximus
S. Thomas.

10. Tertio, conclusio probatur ratione. Quia principiis naturalibus, nulla creatura, etiam rationalis, potest Deum, adhuc ut vnum, intuitiue cognoscere; nam huiusmodi cognitio necessario futura esset in substantia superna, ut tractatu de visione cum communi, & trita Theologia, ostensum à nobis est: ergo multo minus poterit Trinitatem Personarum noticia intuitiua penetrare, quis dubitet? Insuper nec potest Trinitas abstractiue ex naturalibus effectibus creaturarum demonstrari: ergo nullo modo, cum medium non sit. Antecedens probatur, quia naturales effectus creaturarum duplici possent titulo demonstrare Trinitatem; primo, quatenus sunt effectus ad extra, & ut sic non possunt, quia cum non orian-

Repugnat
absolute de.
monstratio
Trinitatis
ante reuela-
tionem.

tur à Deo, vt trino, sed quatenus vno, per omnipotentiam, scilicet omnibus Personis communem, licet demonstrare possint vnitatem Dei, non tamen Trinitatem personarum. *Secundo*, quatenus essent signa essentialiter connexa cum Trinitate, tanquam cum obiecto, vel termino; & neque ita possunt illam demonstrare, cum nullum sit possibile tale signum: ergo, &c.

Eciam re-
pugnât ex
sup-
positione
demonstra-
tionis vnita-
tis Dei,

11. Nec ex statuta semel prima causa creaturarum, potest naturaliter intellectus progredi ad demonstrandam Trinitatem Personarum, eo quod vnita ex creaturis demonstrata sit triplici Personalitati connexa. Quia licet id verum sit, insufficiens tamen ad demonstrationem Trinitatis; ad id enim satis non est demonstrari vnitatem triplici Personalitati connexam, sed vterius necesse est, demonstrari vt connexam, quod naturaliter per creaturas consequi, est prorsus impossibile. Nam creaturæ non alia ratione demonstrant vnitatem Dei nisi quatenus ista est fons, & origo illorum; quod tantum est demonstrare vnitatem Dei in ordine ad ipsas creaturas; non vero in ordine ad tres Personalitates diuinas. Sicuti natura creata non potest demonstrare gratiam, etiam si demonstret omnipotentiam cum gratia connexam, quia tantum demonstrare potest omnîpotentiam, quatenus est principium sui, non vero quatenus est principium gratiæ.

Dices, ex
creaturis
naturaliter
demonstra-
tur Persona,
non tamen
Trina.

12. Dices, licet creaturæ non fluant immediate à Personalitate diuina; tamen, statuta semel ex creaturis existentia Dei, lumine naturæ demonstratur, eum esse Personam, cum actiones sint suppositorum, & naturæ rationali inditum sit, esse personam, idque maxima sit perfectio absque imperfectione; vnde naturaliter probatur, Deum esse substantiam intelligentem, & volentem: ergo etiam si actiones creaturarum à tribus diuinis Personis immediate non fluant, poterunt eas demonstrare. *Contra*, quia ad illa omnia demonstranda in Deo, nullum obstat naturale principium, imo omnia iuuant; nam in creatis esse Personam, intelligere, & velle, est maxima omnium perfectio; cumque Deus sit ens omnium perfectissimum, inde naturaliter demonstratur Persona, intelligens, & volens. Vnam autem naturam identificari tribus distinctis Personis

Personis, stando principiis naturalibus, falsum omnino, & impossibile appareret; atque adeo nullus demonstrationi locus esset, cum aliunde origo creaturarum sit à Deo non vt Trino, sed vt vno.

13. Quarto probatur conclusio, quia veritas supra principia lumine naturæ nota, ex nullo medio valet naturaliter demonstrari: *Mysterium autem Trinitatis est veritas supra principia lumine naturæ nota, scilicet; Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*: ergo ex nullo medio potest naturaliter demonstrari. Consequentia optima est. Minor autem nemini dubia, cum in Trinitate, quæ sunt eadem vni tertio, non sint idem inter se, vnde docent communiter Theologi mysterium Trinitatis esse supra totam naturam, & cuncta illius principia. Maior ostenditur, nam eo ipso quod aliqua veritas possit naturaliter demonstrari, subiacet principiis lumine naturæ notis, vel lumine naturæ certis: ergo quod superat ea principia, ex nullo capite potest naturaliter demonstrari.

Trinitas superat principia lumine naturæ nota.

14. Confirmatur. Mysterium Trinitatis non superat vtrumque principium illud. *Quæ sunt eadem cum vno tertio, sunt eadem inter se*; sed ita superat, vt stando lumini naturæ, contraria illi Trinitas censeretur, & consequenter falsa, vt pote continens tres Personas inter se distinctas, & vni tertio, scilicet naturæ diuinæ, identificatas: ergo sicut stando lumini naturali, num esset medium, vnde illud principium falsitatis condinci posset; ita neque esset medium vnde Trinitatis veritas demonstrari valeret. Idem stabiliri potest ex prædicatis contradictoriis, quæ in Mysterio Trinitatis componuntur, scilicet produci, & non produci, communicari, & non communicari. Quæ omnia stando lumini naturali falsa existimarentur, & contra illud principium: *Idem non posse simul esse, & non esse* de cuius veritate, nullus naturalibus tantum principiis instructus dubitare posset.

Quo pacto superet principium illud, Quæ sunt eadem vni tertio &c.

15. Vltimo probatur conclusio. Quia Mysterium Trinitatis est supernaturale: ergo impossibilis est demonstratio illius naturalis, & consequenter ante reuelationem, & principia superna. Patet consequentia, nam implicat ens naturale essentialiter connexum cum supernaturali; ea autem Demonstratio,

Mysterium Trinitatis quia supernum, superat omnem euentiam naturalem.

tio, vtpote certa, & euidens, esset cum ente supernaturali connexa: ergo non posset esse demonstratio naturalis, & à supernaturalibus principiis independens. *Dices* ex P. Arriaga Trinitatem Personarum tam naturalem esse, quam vnitatem Dei; atque adeo ex supernaturalitate Trinitatis, non conuinci impossibilem naturalem illius demonstrationem; sicut vnitatis Dei non probatur impossibilis demonstratio naturalis. *Contra* tamen, quia vt fatetur P. Arriaga possibile non est medium naturale cum Trinitate connexum; ergo Trinitas est supra omnem totius naturæ connexionem: id autem, præcisus vocibus, intelligimus nomine entis supernaturalis: ergo Trinitas, vtpote, superans totius naturæ connexionem, supernaturalis erit.

S E C T I O II.

Occurritur obiectionibus.

Prima obiectio desumpta ex connexionione vnitatis Dei cū Trinitate Personarū.

16. **O**biicies primo. Connexio creaturarum cum Deo est medium sufficiens, ad Dei existentiam lumine naturæ demonstrandam: ergo strictior connexio Dei cum Trinitate Personarum erit etiam medium sufficiens ad Trinitatem lumine naturali demonstrandam. Probatur consequentia. Ideo connexio creaturarum cum Deo est medium sufficiens ad Dei existentiam naturaliter demonstrandam, quia creaturæ naturaliter innotescunt, & cognita naturaliter re connexa, necessario illius terminus cognoscendus est: Existentia autem Dei naturaliter innotescit, est quæ triplici Personalitati connexa: ergo sufficiens erit medium ad tres Personas naturaliter demonstrandas. *Confirmatur primò.* Nam cognita re essentialiter cum altera connexa, necessario altera cognoscenda est; existentia autem Dei lumine naturæ euidenter cognoscitur: ergo & cognoscenda erit saltem indirecte Trinitas Personarum. *Secundo.* Natura diuina est radix, aut principium virtuale trium Personalitatum: ergo clare cognita

cognita natura Diuina , clare etiam tres Personalitates cognoscendæ sunt ; nequit enim clare percipi radix , aut principium trium Personalitatum , quin saltem indirecte , tres Personalitates penetrentur.

17. Respondeo concessio antecedente , negans consequentiam. Ad probationem distinguo maiorem ; ideo connexio creaturæ est medium sufficiens ad Dei existentiam naturaliter demonstrandam, quia cognita re connexa, debet cognosci terminus, cui connectitur, si cognoscatur, vt connexa, siue in ordine ad illam, concedo. Quia cognita re connexa utunque, debet cognosci terminus, nego. Et concessa minori, nego consequentiam. Quia ex nullo medio potest cognosci natura diuina, vt triplici Personalitati connexa, siue in ordine ad illas, cum nullum sit tale medium; sed tantum naturaliter cognosci potest, vt causa prima creaturarum, siue in ordine ad creaturas. Inde patet ad vtramque confirmationem. Etenim licet natura Diuina sit re ipsa triplici personalitati connexa, sitque earum radix, aut principium virtuale, tamen vt sic, nequit naturaliter euidenter cognosci, obstante illo principio lumine naturæ noto; vnum non posse esse plura, aut cum illis identificari.

Connexio vnitatis Dei cum triplici Personalitate, Trinitati naturaliter demonstrandæ sufficiens non est.

18. Instabis primò. Vel cognita clare vnitatem Dei, cognoscitur etiam clare connexio, seu radix, aut principium virtuale trium Personalitatum, vel non? Secundum dici non potest, fieret enim, vnitatem naturæ Diuinæ distinguendam fore virtualiter à connexionem, seu radicem, aut principio virtuali trium Personalitatum; cum de illis verificentur prædicata contradictoria, qualia sine dubio sunt cognosci clare, & ab eadem cognitione non cognosci clare: ergo dicendum est cognita clare vnitatem Dei, pari etiam claritate cognosci connexionem, seu radicem: aut principium virtuale trium Personalitatum. Id autem cognosci clare non potest, nisi tres Personalitates clare cognoscantur: ergo naturaliter clare cognita vnitatem Dei, tres quoque Personalitates cognoscendæ erunt. Quomodo enim connexio, radix, aut principium sine termino percipi poterit. *Respondeo*, cognita clare ex creaturis vnitatem Dei eadem prorsus claritate cognosci connexionem, seu radicem

Cognita clare vnitatem Dei, pari etiam claritate cognoscenda est connexio radix, & principium trium Personalitatum.

B dicem

dicem, aut principium virtuale trium Personalitatum, omnemque conceptum virtualiter indistinctum à natura Diuina; nego tamen id sufficere ad demonstrandas diuinas Personalitates, imo neque ad illas pertingendas. Quia ea omnia clare cognoscuntur non in ordine ad Personalitates Diuinas, quod opus erat, sed in ordine ad creaturas, quod non sufficit. Sicuti cognoscere totam omnipotentiam in ordine ad Petrum, nihil iuuat ad cætera possibilia dignoscenda.

Vnitatis Dei est indiuisibilis respectus ad creaturas, & Personalitates Diuinas.

19. Instabis secundò. Vnitatis Dei est vnicus, & indiuisibilis conceptus in ordine ad creaturas, & Personalitates Diuinas: ergo non potest euidenter cognosci in ordine ad creaturas, quin eodem pacto in ordine ad tres diuinas Personalitates cognoscatur. Antecedens mihi certum est. Consequentia probatur, quia nulla apparet ratio, vnde conceptus indiuisibilis, & æqualis ad plures terminos, cognoscendus sit in ordine ad hos potius, quam ad illos: ergo cum vnitatis Dei sit vnicus, & indiuisibilis conceptus in ordine ad creaturas, & tres Diuinas Personalitates, non stat ratio, cur cognoscenda sit in ordine ad creaturas potius, quam Diuinas Personalitates.

Quomodo respectus indiuisibilis ad plures terminos cognosci possit in ordine ad vnũ & non ad alterum.

20. Respondeo, concessio antecedente, negans consequentiam, eiusque probationem. Nam vnitatis Dei cognoscitur à nobis euidenter abstractiue per species creaturarum, quibus intellectus determinari non potest ad cognoscendam vnitatem Dei in ordine ad Personalitates Diuinas, sed tantum in ordine ad creaturas. Addo si forte præcedens responsio plena non sit, vt sæpius alibi nos attigimus; indiuisibilem respectum plurium terminorum, etiamsi intuitiue cognoscatur, posse exprimi in ordine ad vnum, quin in ordine ad alios penetretur; vt contingit in Beatis indiuisibilem respectum omnipotentia ad omnia possibilia intuentibus, nec ideo cuncta possibilia penetrantibus. Cuius mysterij hæc mihi est vnica ratio, Nam intellectus ad cognoscendum indiuisibilem respectum plurium terminorum, excitari potest, vel determinatione cum vno tantum termino connexa; & tunc erumpit cognitio exprimens totum respectum in ordine ad vnum tantum terminum. Quod si determinatio duobus tantum terminis connectatur, concipitur cognitio penetrans totum respectum in ordine

dine ad duos tantum terminos : & sic de cæteris. Si verò de-terminatio cum omnibus terminis connectatur, paritur cog-
nitio totius respectus, & omnium terminorum.

21. Instabis tertio. Vnitas Dei est ens naturale, aliunde est triplici Personalitati connexa : ergo poterit actu naturali eui-
denti cognosci, vt connexa. *Respondeo.* Vnitatem Dei esse re-
spectiue naturalem, & supernaturalem, naturalem quidem respectu creaturarum ex quibus abstractiue euidenter de-
monstratur : supernaturalem verò respectu trium Personali-
tatum, vnde non potest vt connexa cum illis euidenter actu naturali cognosci. Nec mirum est, eandem naturam Diui-
nam in ordine ad diuersos terminos, esse naturalem, & super-
nam, cum eadem natura diuina 'supernaturalis sit in ordine ad visionem intuitiuam sui, naturalis vero in ordine ad cog-
nitionem abstractiuam. Idem esto de indiuisibili omnipotentia respectu ordinis gratiæ, & naturæ.

Vnitas Dei est respectiue naturalis, & superna.

22. Obiicies secundo. Lumine naturali demonstratur, Deum esse Personam, non vnicam tantum : ergo plures. Maior osten-
ditur : nam lumine naturali demonstratur, vel saltem demon-
strari potest, omnem substantiam rationalem connaturaliter existentem, esse Personam : lumine insuper naturali demon-
stratur, Deum esse substantiam rationalem connaturalissime existentem : ergo, & demonstratur, vel saltem demonstrari potest, esse Personam. Et confirmatur, Nam in creatis, esse Personam ingens est perfectio : ergo cum naturaliter demon-
stretur Deus, Ens omnium perfectissimum, naturaliter etiam Persona demonstrabitur ; sicut simili ratione demonstratur, substantia, viuens, intelligens, & volens.

Lumine natura demonstratur Deum esse Personam.

23. Respondeo, concessis præmissis, negans consequentiam. Quia licet lumine naturali innotesceret Deum esse Personam, non tamen esse vnicam tantum, quia id re ipsa falsum esset, neque esse plures, quia id apprehenderetur contra principium lumine naturæ notum, scilicet, quæ sunt eadem vni tertio, esse idem inter se. Si autem interrogares, quid ageret homo naturalibus notitiis relictus, casu, quo illi argumen-
tum hoc proponeretur ; maneret ne suspensus, aut quam partem eligeret ? Respondeo, non mansurum suspensum, sed

Non tamen demonstratur esse vnicam tantum, neque esse plures.

electurum potius partem afferentem, Deum eſſe vnicam tantam Perſonam, Quia licet id re ipſa falſum eſſet, ex principiis tamen naturalibus appareret ita verum, vt oppoſitum ſine formidine falſum exiſtimaretur. Quos errores expulit à nobis, fidei lumen eleuans naturam rationalem ad excelsa, & profunda Dei dignoſcenda.

Non demonſtratur Perſonalitas in communi, ergo in particulari demonſtratur omnes.

24. Inſtabis lumine naturæ demonſtratur, Deum eſſe Perſonam: ergo lumine naturæ demonſtratur perſonalitas diuina. Non autem demonſtratur Perſonalitas in communi: ergo in particulari. Nulla autem eſt potior ratio, cur vna potius quam alia demonſtretur: ergo omnes, & conſequenter Trinitas Perſonarum. Prima illa minor probatur, quia ſi Perſonalitas in communi naturaliter demonſtraretur, fieret Perſonalitatem in communi virtualiter eſſe diſtinguendam à Paternitate, Filiatione, & Spiratione paſſiua; atque adeo eſſe in diuinis quatuor Perſonalitates; ſicut quatuor exiſtunt relationes, etiam ſi ſpiratio actiua virtualiter tantum à Paternitate; & Filiatione diſtinguatur, quod falſum eſſe conſtabit infra: ergo. Sequela probatur, quia Perſonalitas in communi naturaliter demonſtraretur; Paternitas vero, Filiatio, & Spiratio paſſiua naturaliter per eandem illam notitiam non demonſtrarentur: quæ ſine dubio ſunt prædicata contradictoria: ergo arguerent diſtinctionem virtualem inter Perſonalitatem in communi, & differentias Paternitatis, Filiationis, & Spirationis paſſiua.

Abſque vlla diſtinctione virtuali demonſtratur Perſonalitas Diuina in communi, nulla demonſtrata in particulari.

25. Reſpondeo, conſeſſo primo Entymemate, negans primam minorem. Ad cuius probationem nego ſequelam. Nam perſonalitas in communi diuina, aliud re non eſt, quam omnes Perſonalitates Diuinæ, ſcilicet Paternitas, Filiatio, & Spiratio paſſiua, cognitæ in ordine ad connotatū commune in quo omnes conueniunt, ſcilicet reddendi naturam Diuinam incommunicabilem alieno ſuppoſito, quo pacto omnes demonſtrantur, eo modo, & claritate, quo Perſonalitas in communi; atque adeo nulla ſtat diſtinctio virtualis iſtius ab illis, ad id enim opus eſſet, vt demonſtraretur Perſonalitas diuina in ordine ad carentiam communicabilitatis naturæ Diuinæ alieno ſuppoſito, & in ordine ad eandem carentiam Pater-

nitas

nitatis, Filiatio, & Spiratio passiva non demonstrarentur, quod negamus.

26. Sed instabis iterum, Ergo naturaliter demonstrantur Paternitas, Filiatio, & Spiratio passiva in ordine ad affectum incommunicabilitatis alieno supposito: ergo & Trinitas Personarum, & consequenter Mysterium Trinitatis, nam unitas essentiae aliunde nota est. *Respondeo*, concessio antecedenti, distinguens consequens, demonstratur Trinitas Personarum in ordine ad effectum incommunicabilitatis alieno supposito; concedo: in ordine ad carentiam identitatis Personarum inter se, & carentiam distinctionis ab essentia, nego. Vnde falsum est demonstrari mysterium Trinitatis, quia tale, quia ad id opus est, demonstrari tres Personas, quatenus inter se distinctas, & unice naturae Divinae identificatas.

27. Obiicies tertio. Evidens naturaliter est, summo bono competere summam communicationem: haec autem non potest esse ad extra, ubi quaelibet communicatio finita est, & limitata; ergo ad intra diversae Personae, & in eadem natura. Maior probatur. Nam comunicabilitas est de ratione bonitatis: ergo de ratione summae, & infinitae bonitatis, qualis est divina, erit summa, & infinita comunicabilitas. *Respondeo* negans maiorem, & probationis consequentiam, Nam stando soli lumini naturali communicatio infinita distinctis Personis, in eadem natura, censeretur impossibilis, & contraria illi principio: *Qua sunt eadem uni terio, sunt eadem inter se*; sola ergo comunicabilitas per dona finita, & naturalia deprehendi posset. Similiter censeretur imperfecta felicitas, & prorsus chymærica, quae admitteret consortium plurium in eadem natura, obeandem rationem.

Infinita Dei communicatio ad intra lumine naturae non constaret Deo possibili.

28. Obiicies quarto, Unitas Dei evidenter demonstratur ex creaturis; aliunde potest Trinitas Personarum demonstrari: ergo & Mysterium Trinitatis. Minor probatur, quia carentia triplicis unionis hypostaticae, Patris, Filij, & Spiritus Sancti existens in Petro, est naturalis: ergo poterit naturaliter ab Angelo evidenter cognosci: ergo in ea carentia cognita, naturaliter cognoscenda est triplex unio hypostatica ad tres divinas personas, cum nullatenus cognosci valeat carentia, quin eius terminus

Quid carentia triplicis unionis hypostaticae conducere possit demonstrationi Trinitatis.

cognoscatur, alicuius enim debet esse carentia, vel saltem in ea carentia, terminus cognosci poterit. Antecedens probatur, quia illa carentia est connaturalis Petro, & debita propriæ illius subsistentiæ, cui debita est carentia cuiusvis alterius alienæ: ergo erit naturalis, cū Petrus nulla indigeat elevatione, aut principio superno ad eam carentiam habendam, imo ad eam non habendam indiget elevatione, & miraculis vnionem hypostaticam comitantibus. *Confirmatur.* Si carentia vnioni hypostaticæ supernaturalis esset, maxime, quia eius terminus supernus esset, id sufficiens non est: ergo. Minor probatur, quia fieret inde puram omissionem actus supernaturalis præcepti supernam esse, & simul peccatum, quod est absurdissimum. Cur enim carentia vnionis hypostaticæ superna debet esse, & non carentia amoris supernaturalis præcepti? Ergo.

Prima responsio de carentiis per species termini cognoscendis.

29. Huius argumenti solutio multas peperit dissensiones. Mitto eos, si forte qui sint, asserentes eam carentiam, non naturalem, sed supernam esse, qui nec argumento, nec confirmationi satisfaciunt. Ex authoribus autem fatentibus esse naturalem. Respondent primo aliqui, negantes posse cognosci actu naturali certo, aut euidenti, quia cognoscenda necessario est per species termini supernaturalis, cum nullius carentiæ detur species propria, & in se ipsa. Huiusmodi autem species supernaturalis est, & consequenter notitia genita per illam.

Possibilis est species impressa naturalis carentiæ in se ipsa,

30. Hæc responsio non valet. Nam si semel statuatur carentiam termini superni naturalem esse, nulla subsistere potest implicantia; cur possibilis non sit species impressa carentiæ in se ipsa, qua semel à Deo infusa posset homo, vel Angelus eam carentiam naturaliter euidenter cognoscere. Nam si quid obstaret possibilitati illius speciei, maxime, quia carentia est merum nihil, vel quia species illa producenda foret à carentia. Primum non obstat, nam mere possibilis, præterita, & futura, sunt merum nihil, cum nihil eorum existat actu, & tamen sunt in se ipsis cognoscibilia. Secundum est falsum, nam mere possibilis, præterita, & futura producere non possunt speciem impressam sui, & tamen sunt in se ipsis cognoscibilia

cibilia : ergo & carentia. Quod autem species viribus naturæ haberi non possit , quod certum non est, non probat esse supernam in substantia. Quia nec resurrectio viribus naturæ comparari potest , cum tamen sit in substantia naturalis. Adde responsionem istam inuentam esse , ne ex carentiis termini superni naturaliter innotescerent : id autem impediri , etiam si euidenter in seipsis cognoscantur, constabit infra, vnde prorsus irrita est solutio.

31. Secundo alij admittentes carentiam termini superni, naturalem esse , & viribus naturæ in se ipsa cognoscibilem, negant posse in illa cognosci, terminum esse re ipsa possibilem vel existentem , quamuis cognita carentia , terminus in illa apprehensione suspensiuæ cognoscendus sit , quin inde possit intellectus ferre sententiam, terminum esse re ipsa possibilem vel existentem. Sic in carentia triplicis vnionis hypostatice euidenter cognita, apprehendenda necessario est triplex vnio hypostatice, quin inde eius possibilitas, vel existentia inferri possit. Mouentur, quia carentia dicit ordinem transcendentalem ad suum terminum , non vero connexionem, quæ necessaria est , vt ex medio inferatur termini possibilitas, vel existentia.

Secunda responsio de terminis in carentiis apprehensiuæ cognoscendis.

32. In hac responsione, quæ est veritati propinquior, vnum displicet, scilicet, ordinem transcendentem esse medium ita necessarium cognoscendi terminum, vt illo clare cognito necessario terminus clare sit apprehendendus. Id enim licet verum sit , quando respectus transcendentalis cognoscitur, vt talis, non tamen absolute , vt initio sectionis expendebamus. Etenim ex creaturis euidenter cognoscitur vnitas diuina, & connexio illius cum triplici Personalitate, nec tamen triplex Personalitas cognoscitur. Insuper Beati clarissime vident omnipotentiam , quæ est vnicus & indiuisibilis ordo ad omnia possibilem, nec tamen distincte, & clare apprehendunt omnia possibilem. Denique ens, & substantia sunt vnicus respectus ad carentiam repugnantæ, & subsistentiam, qui tamen clare cognosci potest in ordine ad carentiam repugnantæ nulla ratione cognita subsistentia. Id quod in aliis conceptibus, verbi gratia in animali, & rationali, qui obiectiue

In ordine transcendenti non necessario quilibet terminus adhuc apprehensiuæ cognoscendus.

non

non præcindunt, fateri tenentur, & qui attributa transcendentia à natura Divina non distinguunt, cum tamen ita ex creaturis clarissimè cognoscatur, clare minime apprehensis omnibus terminis immensitatis, & Æternitatis.

Nulla carentia cum suo termino connectitur, & quæcumque e ingenta naturæ, naturalis est.

33. Respondeo igitur nullam carentiam connecti cum termino quem negat, quia nulla est compossibilis cum illo propter oppositionem contradictoriam vtriusque. Inde censeo, quamlibet carentiam ingentam naturæ, ipsique connaturalem, esse intrinsicè naturalem, & viribus naturæ evidenter cognoscibilem, siue terminus naturalis sit, siue supernus: quia cum nullam habeat connexionem cum illo, non est unde supernaturalis esse possit, ratione termini, etiam si iste, cognita carentia, apprehendendus esset, nam ea apprehensio nihil iuvare potest ad inferendam existentiam termini, aliter ex carentia existentia visionis beatæ in damnatis posset inferri existentia visionis in illis. Similiter dicimus ex carentia triplicis unionis hypostaticæ Patris, Filij, & Spiritus Sancti inferri non posse existentiam talis unionis, etiam si evidenter cognoscatur, & consequenter, neque mysterium Trinitatis. Addo etiam si ex carentia tres illæ uniones innotescerent, adhuc non demonstrari mysterium Trinitatis, quia demonstranda restaret identitas trium illarum Personalitatum cum vnicâ essentia.

34. Instabis. Etiam si carentia existentia triplicis unionis hypostaticæ connexa non sit cum existentia talis unionis, nec ista ex illa inferri possit, tamen connexa est cum possibilitate illius: ergo ex carentia illa evidenter cognita inferri poterit triplicis illius unionis possibilitas. Antecedens probatur, quia carentia triplicis unionis hypostaticæ Patris, Filij, & Spiritus Sancti, respectu naturæ humanæ negatio non est, sed privatio; quamvis autem non connectatur privatio cum existentia rei, qua privatur subiectum, cum illius tamen possibilitate connectitur: ergo licet carentia existentia triplicis unionis hypostaticæ non connectatur cum existentia eius unionis, connectitur tamen cum possibilitate illius. Minor probatur, nam pereunte per impossibile possibilitate termini, periret quoque privatio illius, & sola existeret negatio, cum nulla possit esse
capacitas

capacitas ad habendum, quod implicat: ergo priuatio connecteretur cum possibilitate termini.

35. Respondeo, negans antecedens. Ad probationem concessa maiori, neganda est minor de priuatione termini supernaturalis. Ad cuius probationem negamus antecedens. Nam priuatio termini superni in subiecto naturali solam exigit capacitatem conditionatam ad habendum terminum, si iste videlicet non implicet, quæ capacitas nulla ratione connectitur cum termino re ipsa possibili; atque adeo carentia triplicis vnionis hypostaticæ ad tres diuinas Personas, cum sit priuatio termini superni in subiecto naturali, scilicet humanitate, solam exigit capacitatem conditionatam istius ad eam vnionem habendam, si videlicet non implicet.

Priuatio termini superni in subiecto naturali solam exigit capacitatem conditionatam habendi terminum si iste non repugnat.

36. Instabis iterum. Pura omisio actus fidei præcepti de Mysterio Trinitatis est naturalis cum peccatum sit, connectitur autem cum actu fidei superno re ipsa possibili de Mysterio Trinitatis: ergo ex notitia euidenti naturali eius omissionis, inferri poterit possibilitas in re actus fidei de Mysterio Trinitatis, & consequenter Trinitas. Minor probatur, nam pura omisio actus fidei præcepti de Mysterio Trinitatis, cum peccatum sit, essentialiter supponit in voluntate potestatem proximam ad agendum actum fidei, non conditionatam, si non implicet; sed absolutam, & connexam cum eo actu fidei, re ipsa possibili: ergo connectitur cum actu fidei re ipsa possibili. Confirmatur, nam ea omisio est contra præceptum diuinum obligans ad actum fidei de Mysterio Trinitatis re ipsa possibilem: ergo supponit actum fidei re ipsa possibilem.

37. Respondeo, puram omissionem liberam actus fidei præcepti de Mysterio Trinitatis, quæ peccatum est, duo dicere inter se longè diuersa. *Primum* est, conceptus priuationis, & hic integre, & adæquate naturalis est, nec vlla ratione cum termino supernaturali re ipsa possibili connexus, vt constat ex dictis. *Secundum* est, conceptus libertatis, & iste partim naturalis est, partim supernus: indiuisibiliter enim imbibit potestatem proximam agendi actum fidei, quæ supernaturalis est, & potestatem non agendi naturalem. Pura ergo omisio libera actus fidei præcepti de Mysterio Trinitatis cognosci

Quid dicendum de pura omissione actus fidei præcepti de Mysterio Trinitatis.

C

poterit

poterit actu naturali evidenti, ſecundum conceptum privationis, non vero ſecundum conceptum libertatis, qui ſolus ad notitiam Myſterij Trinitatis manuducere poſſet. Nec id proprium eſt omiſſionis puræ, ſed commune etiam non puræ, voluntati ſcilicet poſitivæ, quæ quis cedere nolle Myſterium Trinitatis, cuius libertas, utpote ſuprema actu naturali evidenti, cognoſci non poteſt, quamvis entitas actus cognoſci valeat.

Carentia Trinitatis poteſt lumine naturali cognofci evidenter impoſſibilis, ergo & Trinitas poſſibilis.

38. Obiicies quinto, Carentia Trinitatis poteſt lumine naturali cognofci evidenter impoſſibilis: ergo & Trinitas poſſibilis. Patet conſequentia, nam vel debet eſſe poſſibilis terminus, vel eius carentia; idque naturaliter evidens eſt ratione oppoſitionis contradictoriæ inter utrumque: igitur ſi carentia Trinitatis conſtet evidenter impoſſibilis; conſtabit Trinitas evidenter poſſibilis. Antecedens ergo in quo eſt difficultas probatur. Quia carentia Trinitatis, utpote prorsus implicans exiſtere, eſt ens rationis: ergo & ens naturale; atque adeo poſſens naturaliter demonſtrari. Probatur conſequentia, quia nullum ens ſupernum poteſt eſſe falſum, & fictum, ſed bonum, integrum, & perfectum, ut pote pertinens ad ordinem gratiæ, & ad genus perfectiſſimum entis: ergo carentia Trinitatis erit ens naturale.

39. Dicere poſſet aliquis impoſſibilitatem carentiæ Trinitatis, quantumvis naturalem non poſſe cognoſci, niſi per ſpecies termini, quæ cum ſupernaturalis ſit, etiam cognitio illam exigens, ſupernaturalis eſſe debet. Hæc tamen doctrina expulſa iam à nobis eſt in ſuperioribus, ubi oſtendimus poſſibilem eſſe ſpeciem impreſſam carentiæ in ſe ipſa. Quod ſi dicas, carentiam Trinitatis eſſe fictam; ideoque propriam illius ſpeciem implicare. Non ſolius. Quia non contendit obiectio ſpeciem illam fore producendam ab obiecto, unde implicare poſſet, ſed infundendam à Deo; ſicut poſſunt aliæ ſpecies, quæ ab obiecto minime producuntur, nec produci poſſunt, ut artigmus ſupra. Quod ſi locutionem Dei naturalem admittas, cur in ea carentia Trinitatis, ſi naturalis ſit, non poterit evidenter cognoſci?

40. Reſpondeo, igitur negans antecedens, & ad probationem

nem consequentiam. Nam impossibilitas carentiæ Trinitatis, simpliciter, & absolute, neque est ens naturale neque supernum, cum nihil sit, nec esse possit. Cum tamen id non obstet, quo minus cognosci possit. Respondeo eam cognoscibilitatem reduci ad ens supernum, & superare totius naturæ connexionem, quia superat totius naturæ principia, ex quibus carentia Trinitatis, non solum non apparetur impossibilis, imo potius ipsa censeretur sine formidine possibilis, & terminus illius, nempe Trinitas, impossibilis iudicaretur, & contrarius illi principio, *Quæ sunt eadem uniter, sunt eadem inter se*. Inde profus impeditur naturalis evidentia de impossibilitate carentiæ Trinitatis, & similis evidentia de possibilitate eiusdem Trinitatis.

Cognoscibilis carentiæ Mysterij Trinitatis ad ens supernum reduci cõda.

S E C T I O III

Aliis obiectiõibus satisficit.

41. **O** Bices sexto. Si aliquid obstaret, quo minus Mysterium Trinitatis posset naturaliter demonstrari, maxime, principium illud, *Quæ sunt eadem uniter, sunt eadem inter se*: id non obstat: ergo. Minor probatur, quia licet in creatis evidens sit, nullum posse velle, aut intelligere libere absque reali sui mutatione, tamen id falsum esse in Deo naturaliter demonstratur: ergo licet in creatis evidens sit, quæ sunt eadem uniter, esse eadem inter se; tamen id falsum esse in Deo, poterit naturaliter demonstrari. *Respondeo*, negans minorem. Ad probationem concessio antecedenti, nego consequentiam. Disparitas est. Quia in creatis dantur principia ad convincendam realem Dei immutabilitatem: nam mutatio plena est imperfectionibus; arguit enim inconstantiam in proposito semel assumpto vel notitiam omnium motuorum, minime comprehensivam: vel saltem compositionem realem, quæ omnia lumine naturæ Deo repugnant. In creatis autem nullum est principium, unde Trinitas Persona-

Vnde obstat principium illud, quæ sunt eadem uniter, demonstrationi naturali Trinitatis.

rum in vnica natura conuinci valeat: imo quidquid est in creatis, veritatem illius principij, *Qua sunt eadem vni versio*, &c. firmat, ac roborat, illiusque veritas in Diuinis conducens appareret simplicitati Dei.

42. Obiicies septimò. Angelus noticia naturali euidenti penetrat cognitionem probabilem de possibilitate, & existentia Misterij Trinitatis: ergo & ipsum mysterium. Probatur consequentia, quia cognitio probabilis de possibilitate, & existentia Trinitatis, natura sua dicit entitativam connexionem cum possibilitate, & existentia talis mysterij: ergo tali connexione euidenter ab Angelo penetrata, euidenter quoque Trinitatis possibilitas, & existentia inferri poterit. Antecedens probatur. Tum quia cognitio illa probabilis de possibilitate, & existentia Trinitatis, est intrinsece, & entitatie vera, cum eius obiectum aliter esse non possit, ac repræsentatur ab actu: veritas autem est intrinseca, & entitativa connexio cum obiecto. Tum etiam, quia cognitio probabilis, de possibilitate, & existentia Trinitatis, fertur in suum obiectum ordine transcendenti, qui ordo est connexio: ergo dicit connexionem.

Cognitio
probabilis
de Mystero
Trinitatis
non est in-
trinsece ve-
ra, nec cum
Trinitate
connexa.

43. Respondeo concesso antecedenti, negans consequentiam. Ad probationem nego antecedens. Cuius gemina probatio efficax non est. Tum quia actus probabilis de possibilitate, & existentia Trinitatis, licet ex immobilitate, & indefectibilitate obiecti, non possit esse falsus, ab intrinseco tamen, & ex modo tendendi in obiectum, potest subesse falsitati, atque adeo non est intrinsece, & entitatie verus, sed extrinsece, & contingenter, quia si per impossibile, Trinitas nec possibilis esset, nec existens, ille actus ex modo tendendi in obiectum non deficeret: sed duraret falsus, qui nunc verus est. Tum etiam quia ordo transcendentalis, si medium debeat esse aptum, non solum ad apprehendendum terminum, sed etiam ad illatiue inferendum, ita reipsa esse terminum, ac repræsentatur ab actu prorsus exulat à noticia probabili. Si verò ordo transcendentalis medium non debeat esse aptum ad illatiue inferendum, ita reipsa esse terminum, ac asseritur, sed ad præcise illum apprehendendum

dendum, in quo dissensio posset esse de voce, concedimus actum probabilem dicere ordinem transcendentem, negamus tamen id sufficere connexioni: hæc enim medium debet esse aptum ad inferendum, ita reipsa esse obiectum, ac repræsentatur ab actu.

44. Instabis. Actus probabilis de possibilitate, & existentia Trinitatis non potest esse sine obiecto: actus enim sine obiecto chymæra est: sed obiectum est possibilitas, & existentia Trinitatis in re, cum hæc ab actu probabili asseratur: ergo actus probabilis de possibilitate, & existentia Trinitatis, non potest existere sine possibilitate, & existentia Trinitatis in re; atque adeo connectitur illi. Hæc instantia segura non est, probat enim *primò*, apprehensionem connecti cum suo obiecto, cum non minus implicet apprehensio sine obiecto, quam iudicium, atque adeo apprehensionem vtriusque partis oppositæ, quæ iudicium probabile præcedit, connecti cum vtraque, quod falsissimum est. Probat *secundò* opiniones probabiles oppositas connecti cum obiectis oppositis, atque adeo reipsa existere obiecta contradictoria à diversis opinionibus asserta, cum eorum opiniones existant: Quæ omnia Theologis, & Philosophis absurdissima sunt prorsus. *Respon-* deo ergo distinguens maiorem, Actus probabilis non potest esse sine obiecto obiective existente, siue apprehenso, concedo: sine obiecto ita reipsa existente, aut possibili, ac asseritur ab actu, nego. Et concessa minori, nego consequentiam. Nam etiam si actus probabilis asserat Trinitatem esse in re possibilem, & existentem, possit existere, quamvis in re Trinitas possibilis, & existens non esset. Vt patet in opinionibus reipsa falsis, quarum obiecta non existunt in re, licet asserantur reipsa existere.

Difficilior instantia pro connectione actus probabilis cum suo obiecto exarata.

45. Obiicies octauò. Veritas, & falsitas actus naturalis, possunt naturaliter evidenter cognosci: sed iste actus probabilis *Trinitas est*, & iste alter hæreticus, *Trinitas non est*, sunt naturales: ergo veritas illius, & istius falsitas, poterunt naturaliter evidenter cognosci: ergo & Trinitas existens. Probat hæc consequentia, quia veritas vnius actus, & falsitas alterius, vel includunt ipsam existentiam Trinitatis: vel si veritas sit quid mediū inter

C ; actum

actum, & obiectum, est infallibilis connexio cum existentia Trinitatis; ergo quouismodo euidenter cognita veritate vnius actus, & falsitate alterius, poterit existentia Trinitatis euidenter cognosci.

Veritas, & falsitas actus naturalis de obiecto superno naturaliter demonstrari non possunt.

46. Respondeo distinguens maiorem. Veritas, & falsitas naturalis actus, de obiecto naturali, possunt naturaliter euidenter cognosci, concedo: de obiecto superno, nego. Quia vtraque est saltem inadæquate supernaturalis, cum vtraque includat obiectum; veritas conforme actui, vero: falsitas oppositum actui falso. Et concessa minori, nego consequentiam. Idem dicendum est, si veritas sit quid medium inter actum, & obiectum, siue sit carentia, siue modus, quia necessario connexa esse debet cum obiecto, ita reipsa se habente, ac representatur ab actu. Similiter falsitas connexa est cum obiecto aliter se habente, ac asseritur actu; vnde cum actus neget Trinitatem existere, eius falsitas connexa esse debet et cum existentia Trinitatis, ratione cuius obiectum aliter se habet, ac asseritur ab actu; eo enim præcise, quod Trinitas non existeret, hoc ipso deficeret falsitas actus, & staret veritas illi opposita.

Quid potentia obedientialis iuuare possit ad Trinitatem demonstrandam.

47. Obiicies nondò. Angelus notitia naturali euidenti potest comprehendere potentiam obedientialem intellectus creati ad videndum Mystrium Trinitatis: huiusmodi autem potentia obedientialis connectitur cum Mystrio Trinitatis saltem mediate: ergo & poterit cognitione naturali euidenti Trinitatem mediate saltem cognoscere. Maior videtur certa, quia potentia obedientialis est intrinsece, & entitatiue naturalis. Minor probatur, quia impossibili Trinitate, impossibilis quoque esset visio illius, & impossibili visione, impossibilis etiam esset potentia obedientialis ad videndam Trinitatem: ergo hæc connectitur media visione cum Trinitate. Antecedens patet, quia ad impossibile nullum datur posse adhuc obedientiale.

Discrepantes sententia in constitutione potentia obedientialis.

48. In huius argumenti solutione varij sunt Doctores. Alij respondent, potentiam obedientialem esse supernam, esto sic identificata realiter adæquate cum solo intellectu naturalis, atque adeo non posse actu naturali euidenter cognosci. Quia

autem

autem ratione formalitas naturalis intellectus, insolubili identitatis nexu connecti possit cum superna, cum tamen non possit notitia naturalis euidens; quomodo insuper formalitas naturalis immediate cum superna connexa esse possit, quin mediate saltem sit cum visione Trinitatis connexa, res est explicatu difficilis. Idcirco alij respondent potentiam obedientialem esse quidem cum termino connexam, sed non adæquate intrinsecam, & identificatam cum sola creatura; sed cum ipsa in recto, & cum principio supernaturali eleuante in obliquo. Vnde ad cognoscendam potentiam obedientialem, non satis est cognoscere entitatem naturalem creaturæ, sed vna cum illa principium supernaturale eleuans; cumque istud viribus naturæ non possit euidenter cognosci, nec poterit potentia obedientialis, & consequenter neque terminus illius. Quidquid tamen de hoc sit.

49. Respondeo concessa maiori negans minorem. Ad cuius probationem concessa prima antecedentis parte, nego secundam. Nam potentia obedientialis non est virtus absolute productiua termini, sed conditionata, si videlicet non repugnet. Virtus autem conditionata, non connectitur cum sua conditione, vt mille exemplis confirmari potest. Etenim scientia conditionata de futura pœnitentia sub conditione existentie huius auxiliij, non connectitur cum hoc auxilio re ipsa existente; siue enim existat tale auxilium, siue non, stat scientia illa. Nec promissio conditionata donandi centum, si nauis appulerit, connectitur cum aduentu nauis in re. Idem est de legibus, & contractibus conditionatis. Cum autem possibilitas, seu non repugnantia termini sit conditio potentie obedientialis, inde ista non connectitur illi re ipsa tali, sed maneret eadem potentia obedientialis, etiam si re ipsa nulla subsisteret possibilitas termini. Nam ad respiciendam possibilitatem, seu non repugnantiam per modum conditionis, non opus est, quod possibilitas, seu non repugnantia, re talis sit; sed satis est, quod talis sit per modum conditionis. Sicut ad respiciendam existentiam auxiliij per modum conditionis, non opus est, quod re ipsa sit existentia auxiliij; siue enim sit re ipsa, siue non, stat tendentia conditionata, quia ab vtroque præscindit.

Potentia obedientialis non est virtus absolute productiua termini, sed tantum conditionata.

Inde

Inde potentia obedientialis ad visionem beatam Trinitatis non connectitur cum possibilitate, re ipsa tali, sed per modum conditionis: & consequenter neque cum Trinitate re ipsa possibili; atque adeo in cognitione naturali potentia obedientialis ab Angelo comprehensa, non poterit Trinitas re ipsa possibilis, vel existens cognosci.

50. Obiicies vltimò, in qualibet creatura extat vestigium Trinitatis, & in homine illius imago, vt ait Augustinus 6. de Trinit. cap. 10. Per vestigium autem cognoscitur, qui illud impressit, & per imaginem exemplar: ergo cum possit creatura cognosci notitia naturali euidenti, poterit quoque Trinitas in illa. *Confirmatur*, Ratio naturalis nequit euidenter ostendere Mystrium Trinitatis impossibile esse, cum veritas veritati nequeat esse contraria: ergo poterit euidenter conuincere tale mysterium possibile esse. Probatur consequentia, nam quod non est euidenter impossibile, potest demonstrari euidenter possibile, cum inter possibile, & impossibile non detur medium: Trinitas autem lumine naturali non est euidenter impossibilis: ergo poterit demonstrari euidenter possibilis.

Qualiter in
creatura
existat ve-
stigium, &
imago Tri-
nitatis.

51. Respondeo creaturas non esse vestigium Trinitatis, quoad proprietates diuinas Personales, sed tantum quoad attributa absoluta Potentia, Sapientia, & Bonitatis. Quæ licet distinctis Personis approprientur, Potentia scilicet Patri, Sapientia Filio, & Bonitas Spiritui sancto; hæc tamen appropriatio non lumine naturali, sed Deo reuelante nobis innotuit; atque adeo nec Trinitas Personarum innotescere potuit. Idem est de ratione imaginis. Homo enim dicitur imago Dei, eo quod sit intellectualis, & liber, non quia sit expressio Trinitatis Personarum. *Confirmatio* ponderis non est. Eo enim quod Trinitas non sit lumine naturali euidenter impossibilis, non sequitur, quod possit lumine naturali demonstrari euidenter possibilis. Nam plures veritates, nec sunt euidenter possibles, nec impossibiles, vt patet, tum in his, quæ fide reuelante credimus, tum in aliis, quæ probabili tantum notitia iudicamus, quæ nobis, nec sunt euidenter possibles, nec impossibilia. Vnde licet inter possibile, & impossibile, medium non sit; est tamen inter euidenter possibile, & euidenter impossibile:

bile; videlicet, neque euidenter possibile, neque euidenter impossibile, seu carentia euidentia tam possibilitatis, quam impossibilitatis.

S E C T I O IV.

An ante reuelationem possit Trinitas probabiliter innotescere.

52. **N**otitia probabilis dicitur iudicium de veritate obiecti, propter motiuum, aut medium illam probabiliter suadens. Difficultas ergo est, An seorsim à fide, & reuelatione diuina, stando soli lumini naturali haberi possit iudicium probabile de existentia aut possibilitate Trinitatis. Negat communis sententia, quam tenet Magister 1. dist. 3. cap. *nunc restat.* S. Thomas hic quæst. 32. art. 1. corpore, & ad 1. & 2. Et de potentia quæst. 9. art. 5. corpore. Et de veritate quæst. 10. art. 13. Alexander 1. part. quæst. 2. Durandus dist. 2. quæst. 4. Scotus dist. 2. quæst. 2. & quodlib. 14. Argentinas dist. 2. quæst. 2. artic. 2. Marsilius 1. quæst. 6. art. 1. conclus. 3. & quæst. 14. art. 2. Carthusianus 1. dist. 3. quæst. 3. Caietanus, & communiter Thomistæ quæst. 32. art. 1. Eandem sententiam tuentur Doctores nostræ Societatis. P. Soarius lib. 2. de Trinit. cap. 2. num. 10. P. Ruiz disp. 41. sect. 5. num. 3. P. Zuñiga disp. 7. dub. 1. num. 4. Et alij omnes.

Magister.
S. Thomas.
Alexander.
Albertus.
Bonauent.
Henricus.
Richardus.
Durandus.
Scotus.
Argentinas.
Marsilius.
Carthusianus.
Caietanus.
P. Soarius.
P. Ruiz.
P. Zuñiga.

53. **A**fferendum est cum communi sententia, possibile non esse homini, vel Angelo iudicium probabile ante reuelationem de possibilitate aut existentia Mysterij Trinitatis, stando communi rerum cursui. Probatur, quia stando lumini naturali, & communi rerum cursui, illud principium. *Quæ sunt eadem vni seruo*, &c. euidentissimum censeretur, & Mysterium Trinitatis sine vlla formidine illi contrarium, & oppositum iudicaretur, cum his autem principiis, quibus omnes firmissime adhærent, nullus concipere valeret iudicium probabile de veritate Trinitatis, imo naturali sequela inferrent

stando communi rerum cursui possibile non est ante reuelationem iudicium probabile de Mysterio Trinitatis.

D omnes,

omnes, falſam eſſe Trinitatem, hoc diſcurſu, qui certiffimus appareret, Quod opponitur principio euidenti falſum eſt: Trinitas opponitur principio euidenti, videlicet, Quæ ſunt eadem vni tertio, &c. ergo falſa eſt.

Poſſibile ta-
men eſt ſim-
pliciter, &
absolute
ſpectata ab-
ſoluta Dei
potentia.

54. Dixi ſtando communi rerum curſui. Nam inſpecta abſoluta Dei potentia, cum poſt reuelationem poſſibile ſit iudicium probabile de Myſterio Trinitatis; cenſeo poſſibile quoque eſſe ante reuelationem. Moueor, quia iudicium probabile de Myſterio Trinitatis, poſt reuelationem, & ſigna credibilitatis habitum non pendet eſſentialiter à reuelatione rei ipſa poſſibili, aut exiſtente, tanquam à principio, aut obiecto; aliter eſſet ſupernaturale, cum ſupernaturale ſit, quidquid ſupernaturali connectitur; ergo poterit exiſtere independenter à reuelatione rei ipſa poſſibili, & exiſtente; atque adeo ante illam. Conſequentia bona eſt ex doctrina ab omnibus recepta; res enim ab altera independens exiſtere poteſt ante illam, & ſine illa: ergo ſi iudicium probabile de Myſterio Trinitatis poſt reuelationem conceptum, ſimpliciter, & eſſentialiter non dependeat reuelatione rei ipſa poſſibili, vel exiſtente, exiſtere poterit ante illam, & ſine illa.

Fraſtum
Recentiorum
commune
effugium.

55. Nec placent iuniores alicui reſpondentes. Actum probabilem de Myſterio Trinitatis dependere à reuelatione tanquam à remouente prohibens, etiam ſi non dependeat ab illa rei ipſa poſſibile, aut exiſtente, tanquam à principio ſiue obiecto. Non inquam placent. Quia vel iudicium probabile de Myſterio Trinitatis pendet eſſentialiter à reuelatione rei ipſa poſſibili, vel exiſtente, tanquam à remouente prohibens; vel non? Si primum: ergo connectitur eſſentialiter cum reuelatione rei ipſa poſſibili, vel exiſtente, tanquam à remouente prohibens; atque adeo ſupernum eri, quod implicare bene norunt Recentiores illi, eo quod actus probabilis de ſuo expoſitus ſit falſitati, quod enti ſupernaturali repugnat. Si ſecundum: ergo iudicium probabile de Myſterio Trinitatis exiſtere poterit de abſoluta potentia abſque reuelatione rei ipſa poſſibili, aut exiſtente, etiam vt remouente prohibens. Nec video vnde eſſentialis connexio cum reuelatione tanquam cum obiecto, aut principio, arguere debeat ſupernaturali

turalitatem in ente connexo , & non illam debeat arguere connexio cum eadem reuelatione tanquam cum remouente prohibens.

56. Confirmatur , nam quod stando lumini naturali , & communi rerum cursui , prohiberet iudicium probabile de Mysterio Trinitatis , aliud non esset , quam firma adhæsiō , qua homo existimaret , Mysterium Trinitatis oppositum principio illi naturali euidenti , *Quæ sunt eandem vni tertio* , &c. Quem errorem expulit à nobis fides , qua instructi , nouimus Mysterium Trinitatis non esse contra , sed supra principium illud. Huiusmodi autem error , etiam si de facto sit à nobis per fidem expulsus ; potuit tamen aliis mediis independentibus à fide remoueri , nolente Deo ad talem errorem concurrere. Quo cessante expeditus maneret intellectus ad probabiliter existimandum , illud principium non extendi ad Mysterium Trinitatis. Hæc autem omnia contingere possunt independentem ab omni reuelatione , & principio superno. Nam cessatio illius erroris nihil inuolueret supernum , idemque est de virtute productiua illius iudicij , vt pote adæquate naturali : ergo , &c.

57. Quid verò tunc concepto iudicio probabili de veritate Trinitatis sentiret intellectus de principio illo , *Quæ sunt eandem vni tertio* , &c. & de ipso probabili iudicio ? Respondeo , de principio illo iudicaturum , verissimum esse , sed probabilitate non extendi ad Mysterium Trinitatis. De iudicio vero illo probabili censeret intellectus , esse re ipsa falsum , sicut plures sunt opiniones falsæ. Quia non inueniret modum ad soluenda argumenta Trinitatem expugnantiā ; ad quas tenebras euadendas , fidei nobis lumen effulsit , quo iudicium probabile de Mysterio Trinitatis certissimè nouimus , esse verum , & argumenta opposita inania prorsus esse veritate , & dolo plena.

Quid concepto iudicio probabili de veritate Trinitatis sentiret intellectus.

58. Dicere posset aliquis , Probabilitatem iudicij de Mysterio Trinitatis post reuelationem habiti , non esse actui adæquate intrinsecam , sed partim intrinsecam , & partim extrinsecam , ab entitate actus in recto , & ab existente reuelatione in obliquo ; sicut de veritate Philosophantur non pauci , docentes , consistere in coniuncto ex actu simul , & obiecto.

Aliud effugium de probabilitate extrinseca reiectum.

Probabilitatem iudicij de Mystero Trinitatis pariter consistere, non in sola entitate actus, sed in coniuncto ex actu, & reuelatione. Idcirco haberi posse iudicium probabile post reuelationem, non vero ante. Quia ante reuelationem, etiam si existere possit entitas actus, non vero reuelatio, vt perse pater. Existencia autem reuelationis, vtpote constitutiua probabilitatis, necessaria omnino est, vt entitas iudicij probabilis denominetur; atque adeo implicat iudicium de Mystero Trinitatis probabile ante reuelationem.

Ante reuelationem possibile est iudicium intrinsece probabile de Mystero Trinitatis:

59. Contra tamen, quia post reuelationem haberi potest iudicium probabile de Mystero Trinitatis, cuius probabilitas sit entitati actus adæquate intrinseca, ex modo tendendi actus in objectum; in hoc enim nulla est assignabilis implicancia, maxime, cum actus naturalis attingere possit, infra certitudinem, & euidenciam, objectum materiale, & formale supernum, vt Doctiores Theologi tuerentur, & post reuelationem tot abundant rationes, & motiua, ad actum ab intrinseco probabilem concipiendum. Huiusmodi autem probabile iudicium non connectitur, nec pendet à reuelatione re ipsa possibili, vel existente; aliter probabile, & naturale non esset, sed certum, & supernaturale, vt ostensum est: ergo ante, seu independenter à reuelatione re ipsa possibili, vel existente, haberi potest.

Probabilitas à reuelatione desumpta terminos certitudinis attingeret.

60. Confirmatur, probabilitas desumi non potest à reuelatione, quatenus re ipsa existenti, aut possibili, sed ab illa, quatenus obiectiue existente, præscindendo an re ipsa existens sit, vel possibilis: ergo etiam si iudicium de Mystero Trinitatis esset extrinsece probabile, haberi posset cum circumstantia probabilitatis ante reuelationem re ipsa existentem, aut possibilem. Antecedens probatur, quia probabilitas, inter alia, hoc differt, à certitudine, & euidencia; quod illa exposita sit falsitati sub quacumque reduplicacione probabilitas consideretur, cum nunquam terminos euidenciæ, aut certitudinis attingat; si autem probabilitas illius iudicij sumeretur à reuelatione, quatenus re ipsa existente, aut possibili, attingeret terminos methaphysicæ certitu

certitudinis ; cum reuelatio , illam constituens , sit Metaphysicè certa : ergo probabilitas iudicij de Mystero Trinitatis desumi non potest à reuelatione , quatenus re ipsa existente , aut possibili ; sed ad summum , ab illa quatenus obiectiue existente , præscindendo ab existentia , & possibilitate in re.

61. Obiicies primò. Aliqui Philosophi ex principiis naturalibus habuerunt de facto notitiam Trinitatis non certam , aut euentem : ergo probabilem. Maior probatur ex testimoniis Philosophorum quæ ex Eugubino refert P. Vasquez disput. 132. capit. 1. quæ aliqualem Trinitatis præferunt notitiam. *Respondeo* aliqualem illam notitiam Trinitatis conceptam à Philosophis , non fuisse ex principiis naturalibus , sed quia vel in sacros Codices inciderunt , vel in Iudæos doctos , qui de hoc mysterio aliqualem ex sacris litteris habuere notitiam.

Vnde Philosophi aliqualem Trinitatis notitiam occupari fuerint.

62. Obiicies secundò. Non obstante illo principio , *Quæ sunt eadem vni tertio , sunt eadem inter se* , independenter ab omni reuelatione , docuere plures Philosophi valde probabiliter , posse dari vnam naturam præcisam , pluribus communem , & cuilibet indiuiduo adæquate identificatam : ergo non obstante eodem principio , posset etiam intellectus probabiliter iudicare , possibilem esse vnam naturam pluribus Personis Distinctis realiter identificatam. Etenim re ipsa Philosophi illi obiectiue præscindentes indiuisibilem naturam pluribus communem , mysterium simile Trinitati tuebantur. Cur ergo ex illa sua doctrina probabiliter inferre non poterant , possibilem vnicam naturam tribus Personis distinctis identificatam.

63. *Respondeo* concesso antecedente , negans consequentiam de natura singulari. Licet enim Philosophi illi probabiliter tuerentur vnam naturam præcisam pluribus communem , eam tamen docebant multiplicatam realiter indiuiduis , ita vt natura Petri sit realiter numero distincta à natura Pauli , vnde Petrus , & Paulus non sunt idem cum vno tertio , scilicet cum eadem singulari ,

Soluta obiectio ex natura vniuersali desumpta.

& immultiplicabili natura humana, quo ſaluari exiſtitabant principium illud, Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe. At Myſterium Trinitatis conſiſtit in tribus Perſonis realiter inter ſe diſtinctis, & eidem numero, & immultiplicabili naturæ identificatis. Idcirco ſolo naturali lumine non apprehenderetur ſaluari principium illud, ſed infringi, atque adeo falſum cenſeretur Myſterium Trinitatis, vt pote principio euidenti contrarium, & oppoſitum.

Iudicium
probabile de
Myſterio
Trinitatis
ante reuelationem ſimpliciter poſſibile.

64. Obiicies tertio. Poſt reuelationem poſſibile eſt iudicium probabile de poſſibilitate, & exiſtentia Myſterij Trinitatis: ergo cum Angelus ante reuelationem, ſeu independenter ab illa, cognoſcat euidenter intellectum creatum, cognoſcet etiam euidenter in illo principium talis iudicij: ergo inferet euidenter Myſterium Trinitatis probabile eſſe independenter à reuelatione. Vtraque conſequentia videtur optima. Tum quia Angelus cognoſcit euidenter omnia principia, & effectus naturales, præter ſecreta cordis: iudicium autem illud probabile de Myſterio Trinitatis eſt effectus naturalis, cum ſit actus natura ſua fallibilis, ſimiliterque principium illius naturale eſt, cum nihil ſupernaturale poſſit iudicium, ſeu noticiam fallibilem generare. Tum etiam, quia tam iudicium illud probabile, quam illius principium, non pendent à reuelatione reiſa poſſibili, aut exiſtente, vt nos ſupra oſtendimus: ergo poterunt exiſtere de facto independenter à reuelatione.

65. Hoc argumentum conſuſionem noſtram non lædit: imo illius à nobis traditam explicationem alte munit, ac roborat. Reſpondeo igitur ſimpliciter, & absolute, attenda absoluta Dei potentia, poſſe ante reuelationem innotescere Angelo iudicium probabile de Myſterio Trinitatis, eiusque principium, quia non pendent eſſentialiter à poſſibilitate, aut exiſtentia reuelationis in re. De potentia vero ordinaria ſtando communi rerum curſu, non poſſe. Quia talis noticia impeditur principio lumine naturæ noto, ſcilicet, *Quæ ſunt eadem vni tertio*, &c. Si autem quæras cur impediatur? Reſpondeo impediari, non quod illud principium ſit reiſa Trinitati contrarium, verum enim vero non opponitur, ſed quia imbecillitas intellectus noſtri, ſibi relicta, non caperet exceptionem

ceptionem, & akitudinem Trinitatis supra illud prinieipium. Inde impediretur apprehensio aliquo modo suadens Trinitatis veritatem, quæ ad iudicium probabile concipiendum necessaria est.

66. Obiicies vltimò. Lumen naturale, vt distinctum à supernaturali, complectitur omnes causas, & effectus naturales: iudicium autem probabile de Mysterio Trinitatis est effectus naturalis, & illius principium est causa naturalis: ergo lumen naturale complectitur iudicium probabile de Mysterio Trinitatis, eiusque causam; atque adeo stando soli lumini, naturali continebitur intra illud iudicium probabile de Mysterio Trinitatis. *Respondeo*, lumen naturale simpliciter, & de absoluta Dei potentia, complecti quidem omnes causas, & effectus naturales, & consequenter iudicium probabile de Mysterio Trinitatis, stando vero communi rerum cursui, non ita; vt sic enim solum complecti posset apprehensionem Trinitatis omnimode dissuadentem illius veritatem qua profus impeditur iudicium probabile de Mysterio Trinitatis. Hæc dicta sint ex suppositione, quod stando communi rerum cursui emergeret notitia apprehensua Trinitatis, de quo sectione sequenti.

Qualiter lumen naturale complectatur iudicium probabile de Mysterio Trinitatis.

S E C T I O V.

An ante reuelationem possit haberi dubium, suspicio, vel apprehensio Trinitatis.

67. **C**ONSTAT ex dictis sectione præcedenti, attenta absoluta Dei potentia, & principiis naturalibus, haberi posse eos omnes actus ante reuelationem circa Mysterium Trinitatis. Tum quia, vt videmus, haberi potest iudicium probabile, cuius acquisitio longe difficilior est, supponensque apprehensionem suadentem veritatem Trinitatis. Tum etiam, qui post factam reuelationem, possibiles sunt actus illi: ergo & ante illam, cum nullatenus dependant à reuelatio

simpliciter, & absolute possibiles sunt illi actus ante reuelationem.

reuelatio reipsa possibili, aut existente, vt de actu probabili-
fusus profecuti sumus; aliter actus illi naturales non essent,
sed superni, vtpote cum reuelatione diuina connexi. Diffi-
cultas ergo est, An, stante communi rerum euentu, & con-
cursu, haberi possent actus illi imperfecti circa Trinitatis
Mysterium, nulla reuelatione, aut principio supernaturali
præcedente.

Impossibiles
vero stando
communi
rerum cur-
sui.

68. Assero primò, non posse haberi dubium, aut suspicio-
nem de possibilitate, aut existencia Mysterij Trinitatis. Pro-
batur, quia ante reuelationem stando communi rerum cur-
sui, non posses dubitare, nec suspicari de falsitate illius prin-
cipij, *Quæ sunt eadem vni tertio, sine eadem inter se*: ergo ne-
que posses dubitare, aut suspicari de veritate Trinitatis. Ante-
cedens videtur certum, quia tam euidentis appareret princi-
pium illud, ac istud aliud, *Quodlibet vel est, vel non est, &*
hoc aliud idem non potest simul esse, & non esse, sicut ergo nul-
lus posset de falsitate horum principiorum dubitare, aut sus-
picari, ita nec de falsitate alterius. Consequentia ergo proba-
tur, quia stando communi rerum cursui, non posses dubitare,
nec suspicari, an Trinitas vera esset, quin dubitares, aut sus-
picareris, an hoc principium, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.*
falsum esset; id autem non posses dubitare aut suspicari: ergo
neque, an Trinitas vera esset. Maior probatur, quia Trini-
tas, vtpote consistens in identitate trium cum vno tertio, &
non inter se, appareret euidentissime contraria principio asse-
renti, Esse idem inter se, quæ sunt idem cum tertio; ergo non pos-
ses dubitare, aut suspicari, an Trinitas vera esset, nisi du-
bitans, an illud principium falsum esset.

69. Confirmatur, quia nullum apparet medium, vnde in-
tellectus, dubium, aut suspensionem concipere posset circa
veritatem Trinitatis; ita vt reipsa maneret suspensus, & in
neutram partem oppositam inclinaret, quod requiritur ad
strictum dubium, suborta enim apprehensione Trinitatis,
subito intellectus ex apparenti contrarietate Mysterij cum
principio illo euidenti, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.* deter-
minaretur ad dissensum; & assensum, quamuis reipsa verum
falsum, & temerarium iudicaret, propter imbecillitatem

ipius

ipſius non valentis altitudinem myſterij pertingere, nec exceptionem illius à communi illa regula discernere, vt paſſim commendant Patres adducti ſect. I. ergo nullum poſſet occurrere dubium, aut ſuſpicio, qua reiſa intellectus hæſitaret An Trinitas vera eſſet.

70. Circa apprehenſionem maior eſt difficultas triplex circa Myſterium Trinitatis ſuboriri poſſet. *Prima*, inclinans, & ſuadens, verum eſſe; inclinans inquam ad aſſenſum myſterij, & retrahens à diſſenſu. *Secunda*, inclinans, & ſuadens, falſum eſſe; inclinans inquam ad diſſenſum myſterij, & retrahens ab aſſenſu, *Tertia*, indifferens, non magis de ſe inclinans, aut ſuadens veritatem myſterij potius, quam falſitatem, ſed *vtumque* indifferenter repræſentans, ex vi cuius intellectus non magis in aſſenſum propendat, quam diſſenſum. Communis Recentiorum ſententia docet, ante reuelationem haberi non poſſe apprehenſionem ſuadentem, Trinitatem verã eſſe: haberi tamen poſſe apprehenſionem ſuadentem, eſſe falſam. De tertia autem apprehenſione indifferenti nihil diſputat.

Triplex circa Myſteriũ Trinitatis apprehenſio diſtinguenda.

71. Aſſero ſecundo apprehenſionem ſuadentem, verum eſſe Myſterium Trinitatis, & ad illius aſſenſum inclinantem, aut allicientem, haberi non poſſe, ante reuelationem, attentò communi rerum curſu, Dixi, *aſſenſo communi rerum curſu*, quia inſpecta poteſtate Phyſica; poſſibilem eſſe eam apprehenſionem, conſtat ex dictis, pro actu probabili ſect. præcedenti; actus enim probabilis natura ſua eam apprehenſionem ſupponit: ergo cum ille, poteſtate phyſica, ſit ante reuelationem poſſibilis, etiam erit apprehenſio. Probatuſ concludo *Primò*, Quia ſi ea apprehenſio concipi poſſet, etiam poſſet parturiri iudicium de veritate Myſterij Trinitatis: Hoc non poteſt, vt vidimus: ergo neque concipi apprehenſio. *Secundò*, quia attentò communi rerum curſu, non poteſt Trinitas ſuaderi vera, quin principium illud, *Quæ ſunt eadem vni verſio*, &c. ſuaderetur falſum: apprehenderetur enim Trinitas illi contraria: ergo cum non poſſit principium illud ſuaderi falſum, neque poſſet Trinitas vera exiſtimari. *Tertiò*, quia eſſe idem inter ſe, quæ ſunt eadem vni tertio, æque euidentis appareret,

Apprehenſio ſuaſua qualiter ante reuelationem poſſibilis.

E pareret,

esse Trinitatem, vel asserendam falsam, tamen à propria imbecillitate, & apparenti contrarietate Trinitatis cum notissimo illo principio, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. necessario determinaretur, ad negandam Trinitatem esse veram, & ad asserendam falsam. Vnde eadem sequerentur incommoda, quæ circa apprehensionem suam numerabamus; videlicet, pacifice iudicaturos homines contra Diuinam veritatem, existimantes obsequium se præstare Deo actibus erroneis negantibus Trinitatem Personarum: ergo ad id vitandum consonam esset diuinæ Prouidentię eam apprehensionem impedire.

75. Obiicies primo, de facto magna pars hominum errat in Mysterio Trinitatis, nec tamen ad diuinam spectat prouidentiam, eam apprehensionem erroris suam impedire: ergo nec stando lumini naturali ante reuelationem ad eandem spectabit prouidentiam similem apprehensionem impedire. *Respondeo* concessio antecedente, negans consequentiam. Discrimen est, quia de facto lumine fidei, & auxiliis gratiæ, circa possibilitatem, & existentiam Trinitatis abunde instrui-mur, docemurque contrariam non esse principio illi, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. Vnde vel non erratur inculpabiliter, vel si id aliquando contigerit in rustico, prouisum est iam remedium, ne ex natura rei talis error tuto, & inculpabiliter in omnes disseminari possit. Quod aliter contingeret ante reuelationem, & auxilia gratiæ, tunc enim absque vlla formidine apprehenderetur Mysterium Trinitatis principio illi contrarium, & consequenter falsum; idque tanta securitate, quanta veritas illius principij firma consisteret, & immota.

Cur Deus de facto nõ teneatur impedire apprehensionem erroris suam circa Mysterium Trinitatis.

76. Obiicies secundò. Intellectus noster plura suis viribus independenter à reuelatione, apprehendit, & format impossibilia: ergo etiam posset, ante reuelationem, saltem, vt impossibilem apprehendere Trinitatem. Ad errandum enim sibi sufficit intellectus, nec villo indiget lumine fidei. *Respondeo*, concessio antecedente, negans consequentiam. Quia ratio à nobis exposita non militat in aliis impossibilibus, quæ diuinam veritatem non lædunt. Nec negatur à nobis possibilis apprehensio

Nec vt impossibilem posset intellectus apprehendere Trinitatem.

DISPUTATIO II.

*Cognoscibilitas Mysterij Trinitatis post
factam reuelationem.*

DIXI Iam nomine reuelationis, non venire solam diuinam locutionem: sed principia etiam, & media supernaturalia ad notitiam Trinitatis conducentia. Quærit ergo præsens disputatio, quid natura rationalis, siue humana, siue Angelica mediis, & principiis supernaturalibus adiuta, consequi possit de Mysterio Trinitatis, tum actibus naturalibus, tum supernis superponentibus iam diuinam reuelationem, & signa credibilitatis, morali euidencia, veritates à Deo reuelatas confirmantia. Et quidem beatos per visionem beatam intuitiue videre Mysterium Trinitatis, non hic disputo, sed ex tractatu de visione suppono. Similiterque posse priuilegium illud de potentia absoluta viatori concedi. De cæteris ergo aliis notitiis præsens instruitur controuersia.

SECTION I.

*An haberi possit notitia probabilis, aut
euidens naturalis.*

Morina, & principia superna possunt actu naturali probabiliter attingi.

2. **C**irca primam partem communis satis est Theologorum sententia post factam reuelationem haberi posse notitiam probabilem Mysterij Trinitatis. Pro cuius clariori intelli

intelligentia supponendum est. Motiua, & principia superna, unde Trinitas actibus supernis infallibiliter penetrari valet posse actu naturali probabiliter pertingi. Tum quia ens supernum superare non debet quamlibet cognitionem naturalem, sed solam simpliciter certam, & euentem, vt tractatu de visione fusius expendimus. Ratio est, quia sola cognitio simpliciter certa, aut euidens cōnectitur cū suo obiecto, ita re ipsa se habente, ac asseritur ab actu, cumque ens supernum superare debeat totius naturæ connexionem, superare quoque debet actum naturalem certum, & euentem; non vero probabilem, qui eam connexionem non sortitur. Tum etiam quia notitia probabilis de obiecto quolibet superna esse non potest, cum de suo sit falsitati subiecta: ergo naturalis.

3. Affero primò. Post factam reuelationem, haberi posse notitiam probabilem de Mysterio Trinitatis. Probatur primo de probabilitate ab extrinseco; hæc enim consistit in assensu obiekti, propter autoritatem, & consensum plurium Doctorum vnanimiter in aliquod assertum conspirantium: huiusmodi autem autoritatem, & consensum abundare circa Mysterium Trinitatis, quis vel cæcus non videat: ergo poterit in ea fundari notitia ab extrinseco probabilis de Mysterio Trinitatis. *Confirmatur*, nam si quid obstaret possibilitati illius notitiæ, maxime supernaturalitas Trinitatis: istam autem non obstare constat, tum ex dictis num. præcedenti, tum etiam, quia actus falsus negans Trinitatem, illam attingit, etiam si ipse naturalis sit, & Trinitas superna: ergo idem poterit probabilis.

Post reuelationem haberi potest notitia ab extrinseco probabilis de Mysterio Trinitatis.

4. Dices primò, actum falsum tendere modo imperfectissimo in obiectum, ideoque posse extendi ad id, quod supernaturale est. *Contra*, quia etiam actus probabilis tendit modo imperfectissimo in obiectum, scilicet de se exposito falsitati, qui modus tendendi non minus actibus supernis contrarius, & impossibilis est, quam actualis falsitas: ergo cum actus falsus extendi possit ad obiectum supernum, etiam poterit probabilis.

Actus probabilis qualiter cō suo obiecto cōnexus & inconnexus

5. Dices secundo actum probabilem conueniri cum suo obiecto, quia nec persistere potest sine obiecto, nec priori deposito

deposito nouum valet exprimere. Vnde si actus probabilis posset Trinitatem attingere, quoque posset illi connecti: id non potest: ergo neque attingere. *Contra*, quia actum probabilem persistere non posse sine obiecto, nec posse, priori deposito, nouum exprimere, non arguit connexionem cum obiecto, ita re ipsa se habente, ac asseritur ab actu, aliter actus falsus circa Trinitatem, cum non possit persistere sine vlllo obiecto, nec priori deposito nouum exprimere, connecteretur Trinitati, sed solum arguit connexionem cum obiecto apprehenso, seu obiectiue existente in mente cognoscentis, quæ connexio communis est omnibus actibus respectu cuiuscunque obiecti, nec sufficiens ad actum supernum specificandum; sed vltterius ad id opus est connexio cum obiecto ita re ipsa se habente, ac asseritur ab actu. Quod longissime positum esset ab actu probabili de Mysterio Trinitatis, qui de se manere posset, etiam si Trinitas in re non esset, dummodo esset Trinitas apprehensa: ergo etiam si actus probabilis posset attingere Trinitatem, non inde fieret posse illi connecti, modo sufficiente ad actum supernum specificandum.

Quo pacto
notitia pro-
babilis de
Mysterio
Trinitatis
supponat de
facto reue-
lationem.

6. Dices tertio, notitiam probabilem de Mysterio Trinitatis supponere Diuinam reuelationem, sine qua habita non fuisset, ideo futuram necessario supernam, quod cum implicet, consequenter quoque implicare actum probabilem de Mysterio Trinitatis, necesse est. *Contra* tamen. Quia notitia probabilis de Mysterio Trinitatis non supponit per se reuelationem diuinam, sed per accidens, & mediis entitatiue naturalibus acquiri potuisset. Nam reuelatio eatenus expedit intellectum creatum ad assensum probabilem de Mysterio Trinitatis, quatenus expellit errorem, quo sibi homines suaderent, huiusmodi mysterium contrarium esse illi principio, *Qua sunt eadem vni tertio*, &c. hic autem error expelli potuisset, vel nolente Deo ad illum concurrere, vel infundendo cognitionem naturalem imperfectam exceptionis Trinitatis ab eo principio, in quo nihil supernaturale relucet: ergo etiam si notitia probabilis de Mysterio Trinitatis supponat de facto reuelationem, sine qua habita non fuisset, non inde futura est superna.

7. Dices

7. Dices ultimò , notitiam probabilem natura sua exigere ad sui existentiam remotionem impediendi , cum sine illa saltem connaturaliter existere non possit. Quæ remotio cum sit reuelatio , natura sua eam exigeret actus probabilis , & consequenter supernaturalis erit ; nam quod natura sua exigit aliquid supernaturale ad existendum , supernaturale est. *Contra* , quia remotio impediendi non est reuelatio diuina , sed carentia rei impediendi , quæ per accidens inducitur à reuelatione de facto. Vnde existentia actus probabilis , quamuis absolute exigit ad sui existentiam remotionem , seu carentiam impediendi , non tamen absolute exigit illam à reuelatione causandam , sed vel causandam , aut inducendam à principijs naturalibus , vel à reuelatione diuina , si possibilis sit , quo nulla stat cum illa connexio , & consequenter neque supernaturalitas vlla actus probabilis : ergo licet iste exigit ad sui existentiam remotionem impediendi , non ideo supernus futurus est.

Quid sit remotio impediendi ad notitiam probabilem Trinitatis necessaria.

8. Secundo probatur conclusio de probabilitate ab intrinseco , siue à ratione , & motiuo desumpta. Nam rationes , & motiua de se sufficientia ad specificandum actum simpliciter certum & infallibilem ; sufficientia quoque sunt , imperfectiori modo apprehensa , ad specificandum actum ab intrinseco probabilem : de facto autem dantur rationes , & motiua de se sufficientia ad specificandum actum simpliciter certum , & infallibilem de Mysterio Trinitatis , nempe actum fidei supernæ : ergo eadem motiua imperfectiori modo penetrata , qualiter ad notitiã probabilem necesse est , poterunt specificare actum ab intrinseco probabilem de eodem Mysterio Trinitatis. minor certa est. Maior autem constat ex dictis , nam obiectum supernaturale attingi potest ab actu naturali , etiam vt motiuum : ergo attingi etiam poterit ab actu probabili.

Post reuelationem haberi potest notitia ab intrinseco probabilis de Mysterio Trinitatis.

9. Confirmatur *Primò*. Nam motiua proponenda Mysterium Trinitatis euidenter credibile sufficientia sunt , imo & superabundantia , ad probabilem illius assensum : de facto autem dantur ea motiua , signa videlicet credibilitatis : ergo & poterit ea notitia probabilis haberi. Confirmatur *Secundo* , quia si quid obstarat , maxime illud principium , *Qua sunt eadem*

Motiua sufficientia ad probabilem assensum de Mysterio Trinitatis.

uni tertio, sunt eadem inter se, hoc non obstat: ergo. Minor probatur, quia post reuelationem iam nobis constat illo principio non comprehendi Mystrium Trinitatis, & rationes ad illud explicandum à fide nobis ministratæ sunt: ergo non obstat illud principium probabili Trinitatis notitiæ. Imo adulti, ad fide diuina apprehendenda nostræ fidei mysteria, trahuntur rationibus naturalibus, quibus, interna comitante gratia, fidem supernaturalem concipiunt: ergo signum est eas rationes esse saltem ab intrinseco probabiles, aliter nullius essent momenti ad assumptum suadendum.

An post reuelationem possibilis sit assensus cuiusdam naturalis de Mystero Trinitatis.

10. Circa secundam sectionis partem, Maior est difficultas, An scilicet post factam reuelationem possit haberi euidentia Trinitatis in substantiâ naturalis: de supernaturali enim inferius disputabitur. Negant communiter Doctores. Affirmat Lullius apud Vazquium disp. 133. c. 1. qui censet præcedentelumine fidei haberi posse demonstrationem naturalem, eaque conuincendos fore quoscumque Gentiles, & Mahometanos, si eam penetrare voluerint. Quid autem præcedens fidei lumen inseruiat demonstrationi, explicat docens prærequiri, non quia actus fidei demonstrationem componat, nam confusus est, sed vt creatura inueniat medium demonstrationi consonum, & aptum.

Demonstrationes naturales Trinitatis post factam reuelationem à Lullio comprobantur.

11. Si autem à Lullio quæras quam ipsè demonstrationem inuenerit, hanc subiicit, *Vbicumque est actus, est concordia agentis, & acti, sed in diuina bonitate est actus, nempe bene facere: ergo est concordia in diuina bonitate, ubi autem est concordia, est pluralitas Personarum, ergo & in diuina bonitate erit similis pluralitas.* Cæterum momenti non est Lullij demonstratio. Et enim propositio illa, *Vbicumque est actus, est concordia agentis cum actio,* falsa est, nam in homine datur agens, & actus absque vlla concordia agentis cum actio, tanquam cum Persona producta. Si autem loquatur de agente, & actio, qui personæ sint, supponit probandum, esse scilicet agens, & actum in vnica natura diuina. Insuper in Deo esse agens, & actum ad intra, siue personam producentem, & productam, tantum est de fide, vnde conclusio nequit esse demonstratio. Denique, propositio illa, *Vbi est concordia est pluralitas,* stando lumini

lumini naturæ distingueretur, est pluralitas tantum Personarum, negaretur; Personarum, & voluntatum inter se convenientium, concederetur; & consequenter negaretur possibilem esse concordiam in Deo, vbi vnica tantum est voluntas. Quod si discursus ille esset demonstratio, vnde ostenderet Lullius dependentiam illius à lumine fidei præexistente: sane hoc libere profus, & absque fundamento daretur. Nec æstimanda est alia demonstratio sumpta ex bonificatio, bonificabili, & bonificare, vnde contendit Trinitatem demonstrare, quia præter verborum nugas præcisus terminis, vix aliquid inuenies. Quare P. Ruiz disp. 41. sect. 1. Lullij demonstrationes, *ridiculas* vocat, *deliria somniantis, & male sani capitis.*

12. Affero secundo, etiam post factam reuelationem, impossibilem esse notitiam naturalem euidentem Mysterij Trinitatis. Probatur, quia Mysterium Trinitatis est supernaturale, cum superet omnia principia naturalia, & nullum sit medium naturale cum Trinitate connexum: ergo non potest actu naturali euidenter cognosci. Patet consequentia, quia de ratione entis supernaturalis est, superare totius naturæ connexionem; actus autem naturalis euidens, est connexio cum suo obiecto: ergo Trinitas, quippe supernaturalis, superabit omnem notitiam naturalem euidentem, non solum ante, sed etiam post factam reuelationem.

Post factam reuelationem possibilis non est demonstratio naturalis Trinitatis.

13. Hæc ratio displicet P. Arriagæ hinc disp. 43. sect. 4. & de uisione disp. 3. sect. 2. subsect. 1. Contendit enim Trinitatis Mysterium esse ens naturale, non minus quam vnitas Dei naturalis sit. Idcirco conclusionem ita probat, quia cum Deum in se ipso naturaliter intueri non possimus, ex creaturis autem solum possit ostendi, esse vnã primam causam à se; An autem illa sit in Personis, triplex, an duplex, an vna, nullatenus ex creaturis inferatur, non est vnde circa Trinitatem Personarum aliquid inferre naturaliter possimus. Verum Arriagæ assumptum mihi non probatur, integrum enim illius fundamentum re ipsa conuincit, quod respuit, scilicet, Trinitatis Mysterium supernum esse. Nam si nulla est possibilis connexio physica, neque intentionalis naturæ cum Trinitate: ergo

Trinitas Personarum qua talis, non naturalis est, sed superna.

hæc non est ens naturale, quod est intra connexionem naturæ creatæ, sed supernum, quod superat illam. Insuper cum Deus sit ens naturale, non solum ut vnus, sed etiam ut trinus, iuxta doctrinam Arriagæ, cur cum possibilis sit connexio creata cum Deo ut vno: possibilis etiam non erit cum Deo ut trino, cuius rei difficilem dabit Arriaga disparitatem: ergo in illa cognitione possibili creata poterit euidenter Trinitas actu naturali euidenti cognosci.

14. Obiicies primò contra primum assertum. Si post reuelationem esset possibile iudicium probabile Mysteriorum Trinitatis, etiam esset possibile ante reuelationem: id autem falsum est: ergo. Sequela probatur, quia iudicium probabile Trinitatis habitum post reuelationem, non pendet essentialiter à reuelatione reipsa existente, aut possibili; aliter esset supernaturale: ergo potest existere ante reuelationem existentem, aut possibilem; etenim res ab altera independens, vel essentialiter non dependens, potest saltem diuinitus existere sine illa.

Recentis
cuiusdam
expuncta
responsio.

15. Respondet quidam, iudicium probabile, quantumuis naturale pendere natura sua à præexistente reuelatione, non tanquam ab influente, sed tanquam à remouente prohibens, vnde colligit non posse existere ante reuelationem, nec naturale illius principium ab Angelo euidenter cognosci, quia omnia ista sequuntur naturam actus. Hæc tamen doctrina non satisfacit, & reiecta à nobis est in superioribus, quia argumentum non procedit ex dependentia naturali actus à præexistente reuelatione: quæ absque vlla intrinseca, & essentiali connexionem stare potest, ut ex familiaribus exemplis meditati clarum fiet. Procedit ergo de dependentia essentiali connexioni annexa. Vel ergo existentia iudicij probabilis pendet essentialiter à præexistente reuelatione, vel non? si non pendet: ergo potest existere, saltem de potentia absoluta, nulla præexistente reuelatione. Si pendet: ergo existentia actus probabilis erit supernaturalis, utpote cum reuelatione supernaturali connexa. Quid ergo obiectioni respondendum constat ex dictis disp. 1. sect. 3. videantur ibi dicta.

16. Obiicies secundò. Intellectus creatus, etiam præexistente lumine fidei, non potest actu naturali demonstrare
Trinita

Trinitatem : ergo neque poterit probabiliter ostendere. Probatur consequentia, quia sicut lumen fidei non potest addere intellectu creato virtute. n. naturalem ad concipiendam notitiam evidentem Trinitatis, ita neque potest addere virtutem naturalem ad probabilem eiusdem notitiam generandam : ergo. *Confirmatur*, Aqua baptismi non potest eleuari ad producendam naturaliter gratiam, neque intellectus creatus eleuari lumine fidei ad naturaliter producendum actum fidei supernum: ergo neque eodem lumine fidei iuuari poterit ad naturaliter comparandum probabile Trinitatis iudicium.

17. *Respondeo* lumen fidei non addere potentiis creatis virtutem v. n. ad actus naturales, siue evidentes, siue probabiles, sed tantum expedire per accidens virtutem ipsis natura stringentem; sicut qui inter cineres sopitos suscitatur ignes, non addit virtutem igni, sed quam ignis ex se habet, expedit ad conaturaliter agendum. Potentiis vero creatis non implicat insita virtus ad actus naturales probabiles, etiam mysterij supernaturalis, quia hoc attingi potest actu naturali probabili: cum autem non possit attingi actu euidenti, inde implicat potentia naturalis, etiam post reuelationem ad talem actum. Vnde constat ad confirmationem; Etenim potentia naturalis, virtute naturali, producere non potest effectus supernaturales, quales sunt gratia iustificans, & fides superna; actus autem probabilis naturalis est, & non supernus, ideoque posita reuelatione expediri potest ad illum naturaliter eliciendum.

18. Ex dictis collige, non posse dari notitiam naturalem evidentem Trinitatis in attestante, id est, in reuelatione diuina de mysterio Trinitatis; quia omnis locutio diuina, quippe certa, & infallibilis, connectitur essentialiter cum suo obiecto: vnde locutio obiecti superni, quale est Trinitas, debet esse intrinsece superna, & consequenter superans connexionem cuiusvis entis, & actus naturalis euidens.

Quo modo lumen fidei inter se cum expediat ad probabilem Trinitatis assensum.

Trinitatis notitia naturalis euidens in attestante impossibilis.

prehensio illa, eo quod intellectus noster non sit sibi sufficiens ad errandum, sed quia ea sufficientia impediretur à Deo, ne Trinitatis veritas, inter errores, aut chymæras indubitanter vagaretur.

77. Obiicies tertio. Ante reuelationem possibilis est cognitio naturalis repræsentans, licet non certo, aut euidenter, Trinitatem non esse contra, sed supra principium illud, *Quæ sunt eadem uni tertio, &c.* stante autem huiusmodi cognitione naturali, non tuto, & omnino inculpabiliter erraretur circa Mystrium Trinitatis, sed cum aliqua formidine; nec necessario raperetur intellectus ad dissensum mysterij ab apparenti oppositione illius cum eo principio naturali: ergo possibilis erit apprehensio mysterij ante reuelationem. Maior patet, quia licet Trinitas, eiusque altitudo supra principium illud, *Quæ sunt eadem uni tertio, &c.* non possint actu naturali certo, aut euidenter attingi; possunt tamen infra certitudinem, & euidentiam cognosci, quo fundamento stabiliuimus nos supra possibilem notitiam probabilem de Mystrio Trinitatis. Minor probatur, nam tota ratio, cur intellectus ante reuelationem tuto, inculpabiliter, & absque vlla formidine raperetur necessario ad dissensum Trinitatis, ea est, quia videlicet Trinitas vndequaque appareret contraria illi principio; id autem cessaret, existente ante reuelationem cognitione naturali repræsentante Trinitatem non esse contra, sed supra principium illud: ergo.

78. Respondeo distinguens maiorem. Ante reuelationem possibilis est cognitio naturalis repræsentans, Trinitatem non esse contra, sed supra principium illud; *Quæ sunt eadem uni tertio, &c.* Possibilis inquam est potestate physica absoluta, concedo: potestate morali, & attento rerum cursu, nego. Et concessa minori, nego consequentiam. Quod si inquiras, cur cognitio illa possibilis non sit, potestate morali, attento rerum cursu? Dixi iam id prouenire ex altitudine mysterij ex vno capite, & ex imbecillitate intellectus creati ex altero, iuxta mentem Patrum, quos dedimus sect. 1.

Attento cõ-
muni rerum
cursu.

79. Obiicies vltimò. Ante reuelationem, potestate morali, & attento communi rerum cursu cognosci posset carentia Trinitatis

nitatis : ergo & apprehendi Trinitas. Consequentia videtur optima , nam imperceptibile est cognosci carentiam Trinitatis , & non apprehendi Trinitatem. Antecedens probatur , quia carentia Trinitatis est quid imperfectissimum , & prorsus chymæricum : ergo non solum potestate Physica , sed etiam morali , actu aliquo saltem imperfecto , cognosci posset à creatura. *Respondeo* negans antecedens. Quia licet carentia Trinitatis , quid imperfectissimum sit , & prorsus chymæricum ; illius tamen notitia , quantumcumque imperfecta , non staret absque apprehensione Trinitatis , ex qua errores à nobis expensi facillime disseminari possent ; ad quos vitandos diuinæ prouidentia est , notitiam carentia Trinitatis prorsus impedire.

Trinitatis ante reuelationem apprehendi non posset.

80. *Hinc collige* primò. Ante reuelationem attento communi rerum cursu impediendam fore à Deo cognitionem cuiuscumque obiecti , ex qua aliqualis apprehensio Trinitatis formaretur. Nam ea apprehensione concepta , ex natura rei subsequeretur error contra Diuinam veritatem , in quo homines pacati viuerent , existimantes se actibus illis erroneis obsequium præstare diuinæ veritati. Idcirco occulta maneret non solum carentia Trinitatis , & triplicis vnionis ad tres Diuinas Personas , sed etiam notitia probabilis , & falsa quælibet cognitio negans Trinitatem , eorumque principia ; oppositio item contradictoria inter Trinitatem eiusque carentiam ; distinctio mysterij à quolibet creato , & quodcumque aliud obiectum generans apprehensionem Trinitatis , quia eadem est de omnibus ratio.

Cuiuscumque obiecti cognitio , ex qua aliqualis apprehensio Trinitatis formaretur , impedienda foret à Deo.

81. *Collige* secundò. Hominem , & Angelum ante reuelationem , ex principiis naturalibus discursuros tantum infra Trinitatem & nullatenus circa obiecta , illius apprehensionem excitantia ; quare nunquam illis occurreret obiectum , ex quo progredierentur ad apprehendendam Trinitatem , sed tantum ea , quæ ad vnitatem Dei , cæterosque effectus naturales pertinerent. Vnde propositiones eorum vniuersales , nunquam complecterentur Mysterium Trinitatis ; atque adeo nec principium illud generale , Quæ sunt eadem vni tertio , illud complectitur.

DISPUTATIO II.

*Cognoscibilitas Mysterij Trinitatis post
factam reuelationem.*

IXI Iam nomine reuelationis, non venire solam diuinam locutionem: sed principia etiam, & media supernaturalia ad notitiam Trinitatis conducentia. Quærit ergo præsens disputatio, quid natura rationalis, siue humana, siue Angelica mediis, & principiis supernaturalibus adiuta, consequi possit de Mysterio Trinitatis, tum actibus naturalibus, tum supernis superponentibus iam diuinam reuelationem, & signa credibilitatis, morali euidencia, veritates à Deo reuelatas confirmantia. Et quidem beatos per visionem beatam intuitiue videre Mysterium Trinitatis, non hic disputo, sed ex tractatu de visione suppono. Similiterque posse priuilegium illud de potentia absoluta viatori concedi. De cæteris ergo aliis notitiis præsens instruitur controuersia.

S E C T I O I.

*An haberi possit notitia probabilis, aut
euidens naturalis.*

Morua, &
principia su-
perna pos-
sunt actu
naturali
probabiliter
attingi.

2. Circa primam partem communis satis est Theologorum sententia post factam reuelationem haberi posse notitiam probabilem Mysterij Trinitatis. Pro cuius clariori intelli

intelligentia supponendum est. Motiua, & principia superna, unde Trinitas actibus supernis infallibiliter penetrari valet posse actu naturali probabiliter pertingi. Tum quia ens supernum superare non debet quamlibet cognitionem naturalem, sed solam simpliciter certam, & evidentē, ut tractatu de visione fusius expendimus. Ratio est, quia sola cognitio simpliciter certa, aut evidens cōnectitur cū suo obiecto, ita re ipsa se habente, ac asseritur ab actu, cumque ens supernum superare debeat totius naturæ connexionem, superare quoque debet actum naturalem certum, & evidentem; non vero probabilem, qui eam connexionem non fortitur. Tum etiam quia notitia probabilis de obiecto quolibet superna esse non potest, cum de suo sit falsitati subiecta: ergo naturalis.

3. **A**ssero primò. Post factam reuelationem, haberi posse notitiam probabilem de Mysterio Trinitatis. Probatur primo de probabilitate ab extrinseco: hæc enim consistit in assensu obiecti, propter autoritatem, & consensum plurium Doctorum vnanimiter in aliquod assertum conspirantium: huiusmodi autem autoritatem, & consensum abundare circa Mysterium Trinitatis, quis vel cæcus non videat: ergo poterit in ea fundari notitia ab extrinseco probabilis de Mysterio Trinitatis. *Confirmatur*, nam si quid obstaret possibilitati illius notitiæ, maxime supernaturalitas Trinitatis: istam autem non obstare constat, tum ex dictis num. præcedenti, tum etiam, quia actus falsus negans Trinitatem, illam attingit, etiam si ipse naturalis sit, & Trinitas superna: ergo idem poterit probabilis.

Post reuelationem haberi potest notitia ab extrinseco probabilis de Mysterio Trinitatis.

4. **D**ices primò, actum falsum tendere modo imperfectissimo in obiectum, ideoque posse extendi ad id, quod supernaturale est. *Contra*, quia etiam actus probabilis tendit modo imperfectissimo in obiectum, scilicet de se exposito falsitati, qui modus tendendi non minus actibus supernis contrarius, & impossibilis est, quam actualis falsitas: ergo cum actus falsus extendi possit ad obiectum supernum, etiam poterit probabilis.

Actus probabilis qualiter cō suo obiecto cōnexus & inconnexus;

5. **D**ices secundo actum probabilem connekti cum suo obiecto, quia nec persistere potest sine obiecto, nec priori deposito

deposito nouum valet exprimere. Vnde si actus probabilis posset Trinitatem attingere, quoque posset illi connecti: id non potest: ergo neque attingere. *Contra*, quia actum probabilem persistere non posse sine obiecto, nec posse, priori deposito, nouum exprimere, non arguit connexionem cum obiecto, ita reipsa se habente, ac asseritur ab actu, aliter actus falsus circa Trinitatem, cum non possit persistere sine vilo obiecto, nec priori deposito nouum exprimere, connecteretur Trinitati, sed solum arguit connexionem cum obiecto apprehenso, seu obiectiue existente in mente cognoscentis, quæ connexio communis est omnibus actibus respectu cuiuscunque obiecti, nec sufficiens ad actum supernum specificandum; sed vterius ad id opus est connexio cum obiecto ita reipsa se habente, ac asseritur ab actu. Quod longissime positum esset ab actu probabili de Myserio Trinitatis, qui de se manere posset, etiam si Trinitas in re non esset, dummodo esset Trinitas apprehensa: ergo etiam si actus probabilis posset attingere Trinitatem, non inde fieret posse illi connecti, modo sufficiente ad actum supernum specificandum.

Quo pacto
notitia pro-
babilis de
Myserio
Trinitatis
supponat de
facto reue-
lationem.

6. Dices tertio, notitiam probabilem de Myserio Trinitatis supponere Diuinam reuelationem, sine qua habita non fuisset, ideo futuram necessario supernam, quod cum implicet, consequenter quoque implicare actum probabilem de Myserio Trinitatis, necesse est. *Contra* tamen. Quia notitia probabilis de Myserio Trinitatis non supponit per se reuelationem diuinam, sed per accidens, & mediis entitatiue naturalibus acquiri potuisset. Nam reuelatio eatenus expedit intellectum creatum ad assensum probabilem de Myserio Trinitatis, quatenus expellit errorem, quo sibi homines suaderent, huiusmodi myserium contrarium esse illi principio, *Quæ sunt eadem vni tertio*, &c. hic autem error expelli potuisset, vel nolente Deo ad illum concurrere, vel infundendo cognitionem naturalem imperfectam exceptionis Trinitatis ab eo principio, in quo nihil supernaturale relucet: ergo etiam si notitia probabilis de Myserio Trinitatis supponat de facto reuelationem, sine qua habita non fuisset, non inde futura est superna.

7. Dices

7. Dices ultimò , notitiam probabilem natura sua exigere ad sui existentiam remotionem impeditenti, cum sine illa saltem connaturaliter existere non possit: Quæ remotio cum sit reuelatio, natura sua eam exigeret actus probabilis, & consequenter supernaturalis erit; nam quod natura sua exigit aliquid supernaturale ad existendum, supernaturale est. *Con-*
tra, quia remotio impeditenti non est reuelatio diuina, sed carentia rei impediens, quæ per accidens inducitur à reuelatione de facto. Vnde existentia actus probabilis, quamuis absolute exigat ad sui existentiam remotionem, seu carentiam impeditenti, non tamen absolute exigit illam à reuelatione ~~causandam~~, sed vel causandam, aut inducendam à principis naturalibus, vel à reuelatione diuina, si possibilis sit, quoniam nulla stat cum illa connexio, & consequenter neque supernaturalitas vlla actus probabilis: ergo licet iste exigat ad sui existentiam remotionem impeditenti, non ideo supernus futurus est.

Quid sit remotio impeditenti ad notitiam probabilem eam Trinitatis necessaria.

8. Secundo probatur conclusio de probabilitate ab intrinseco, siue à ratione, & motiuo desumpta. Nam rationes, & motiua de se sufficientia ad specificandum actum simpliciter certum & infallibilem; sufficientia quoque sunt, imperfectiori modo apprehensa, ad specificandum actum ab intrinseco probabilem: de facto autem dantur rationes, & motiua de se sufficientia ad specificandum actum simpliciter certum, & infallibilem de Mysterio Trinitatis, nempe actum fidei supernæ: ergo eadem motiua imperfectiori modo penetrata, qualiter ad notitiã probabilem necesse est, poterunt specificare actum ab intrinseco probabilem de eodem Mysterio Trinitatis. minor certa est. Maior autem constat ex dictis, nam obiectum supernaturale attingi potest ab actu naturali, etiam vt motiuum: ergo attingi etiam poterit ab actu probabili.

Post reuelationem haberi potest notitia ab intrinseco probabilis de Mysterio Trinitatis.

9. Confirmatur *Primò*. Nam motiua proponentia Mysterium Trinitatis euidenter credibile sufficientia sunt, imo & superabundantia, ad probabilem illius assensum: de facto autem dantur ea motiua, signa videlicet credibilitatis: ergo & poterit ea notitia probabilis haberi. Confirmatur *Secundo*, quia & quid obstarer, maxime illud principium, *Qua sunt eadem*

Motiua sufficientia ad probabilem assensum de Mysterio Trinitatis.

uni tertio, sunt eadem inter se, hoc non obstat: ergo. Minor probatur, quia post reuelationem iam nobis constat illo principio non comprehendi Mysterium Trinitatis, & rationes ad illud explicandum à fide nobis ministratae sunt: ergo non obstat illud principium probabili Trinitatis notitiæ. Imo adulti, ad fide diuina apprehendenda nostræ fidei mysteria, trahuntur rationibus naturalibus, quibus, interna comitante gratia, fidem supernaturalem concipiunt: ergo signum est eas rationes esse saltem ab intrinseco probabiles, aliter nullius essent momenti ad assumptum suadendum.

An post reuelationem possibilis sit assensus naturalis de Mysterio Trinitatis.

10. Circa secundam sectionis partem, Maior est difficultas, An scilicet post factam reuelationem possit haberi euidens notitia Trinitatis in substantiâ naturalis: de supernaturali enim inferius disputabitur. Negant communiter Doctores. Affirmat Lullius apud Vazquium disp. 133. c. 1. qui censet præcedentelumine fidei haberi posse demonstrationem naturalem, eaque conuincendos fore quoscumque Gentiles, & Mahometanos, si eam penetrare voluerint. Quid autem præcedens fidei lumen inseruiat demonstrationi, explicat docens prærequiri, non quia actus fidei demonstrationem componat, nam confusus est, sed ut creatura inueniat medium demonstrationi consonum, & aptum.

Demonstrationes naturales Trinitatis post factam reuelationem à Lullio compositæ.

11. Si autem à Lullio quæras quam ipse demonstrationem inuenerit, hanc subiicit, *Vbicumque est actus, est concordia agentis, & acti, sed in diuina bonitate est actus, nempe bene facere: ergo est concordia in diuina bonitate, ubi autem est concordia, est pluralitas Personarum, ergo & in diuina bonitate erit similis pluralitas.* Cæterum momenti non est Lullij demonstratio. Et enim propositio illa, *Vbicumque est actus, est concordia agentis cum actio, falsa est, nam in homine datur agens, & actus absque vlla concordia agentis cum actio, tanquam cum Persona producta.* Si autem loquatur de agente, & actio, qui personæ sint, supponit probandum, esse scilicet agens, & actum in vnica natura diuina. Insuper in Deo esse agens, & actum ad intra, siue personam producentem, & productam, tantum est de fide, vnde conclusio nequit esse demonstratio. Denique, propositio illa, *Vbi est concordia est pluralitas, stando lumini*

lumini naturæ distingueretur, est pluralitas tantum Personarum, negaretur; Personarum, & voluntatum inter se convenientium, concederetur; & consequenter negaretur possibilem esse concordiam in Deo, vbi vnica tantum est voluntas. Quod si discursus ille esset demonstratio, vnde ostenderet Lullius dependentiam illius à lumine fidei præexistente: sane hoc libere prorsus, & absque fundamento daretur. Nec æstimanda est alia demonstratio sumpta ex bonificatio, bonificabili, & bonifacere, vnde contendit Trinitatem demonstrare, quia præter verborum nugæ præcisè terminis, vix aliquid inuenies. Quare P. Ruiz disp. 41. sect. 1. Lullij demonstrationes, *ridiculas* vocat, *deliria somniantis, & male sani capitis.*

12. Affero secundo, etiam post factam reuelationem, impossibilem esse notitiam naturalem euidentem Mysterij Trinitatis. Probatur, quia Mysterium Trinitatis est supernaturale, cum superet omnia principia naturalia, & nullum sit medium naturale cum Trinitate connexum: ergo non potest actu naturali euidenter cognosci. Patet consequentia, quia de ratione entis supernaturalis est, superare totius naturæ connexionem; actus autem naturalis euidens, est connexio cum suo obiecto: ergo Trinitas, quippe supernaturalis, superabit omnem notitiam naturalem euidentem, non solum ante, sed etiam post factam reuelationem.

13. Hæc ratio displicet P. Arriagæ hęc disp. 43. sect. 4. & de uisione disp. 3. sect. 2. subsect. 1. Contendit enim Trinitatis Mysterium esse ens naturale, non minus quam vnitas Dei naturalis sit. Idcirco conclusionem ita probat, quia cum Deum in se ipso naturaliter intueri non possimus, ex creaturis autem solum possit ostendi, esse vnã primam causam à se; An autem illa sit in Personis, triplex, an duplex, an vna, nullatenus ex creaturis inferatur, non est vnde circa Trinitatem Personarum aliquid inferre naturaliter possimus. Verum Arriagæ assumptum mihi non probatur, integrum enim illius fundamentum re ipsa conuincit, quod respuit, scilicet, Trinitatis Mysterium supernum esse. Nam si nulla est possibile conuexio physica, neque intentionalis naturæ cum Trinitate: ergo

Post factam reuelationem possibilem non est demonstratio naturalis Trinitatis.

Trinitas Personarum qua talis, non naturalis est, sed superna.

hæc non est ens naturale, quod est intra connexionem naturæ creatæ, sed supernum, quod superat illam. Insuper cum Deus sit ens naturale, non solum ut vnus, sed etiam ut trinus, iuxta doctrinam Arriagæ, cur cum possibilis sit connexio creata cum Deo ut vno: possibilis etiam non erit cum Deo ut trino, cuius rei difficilem dabit Arriaga disparitatem: ergo in illa cognitione possibili creata poterit euidenter Trinitas actu naturali euidenti cognosci.

14. Obiicies primò contra primum assertum. Si post reuelationem esset possibile iudicium probabile Mysteriorum Trinitatis, etiam esset possibile ante reuelationem: id autem falsum est: ergo. Sequela probatur, quia iudicium probabile Trinitatis habitum post reuelationem, non pendet essentialiter à reuelatione reipsa existente, aut possibili; aliter esset supernaturale: ergo potest existere ante reuelationem existentem, aut possibilem; etenim res ab altera independens, vel essentialiter non dependens, potest saltem diuinitus existere sine illa.

Recentis
cuiusdam
expuncta
responso.

15. Respondet quidam, iudicium probabile, quantumuis naturale pendere natura sua à præexistente reuelatione, non tanquam ab influente, sed tanquam à remouente prohibens, vnde colligit non posse existere ante reuelationem, nec naturale illius principium ab Angelo euidenter cognosci, quia omnia ista sequuntur naturam actus. Hæc tamen doctrina non satisfacit, & reiecta à nobis est in superioribus, quia argumentum non procedit ex dependentia naturali actus à præexistente reuelatione: quæ absque vlla intrinseca, & essentiali connexionem stare potest, ut ex familiaribus exemplis meditati clarum fiet. Procedit ergo de dependentia essentiali connexioni annexa. Vel ergo existentia iudicij probabilis pendet essentialiter à præexistente reuelatione, vel non? si non pendet: ergo potest existere; saltem de potentia absoluta, nulla præexistente reuelatione. Si pendet: ergo existentia actus probabilis erit supernaturalis, utpote cum reuelatione supernaturali connexa. Quid ergo obiectioni respondendum constat ex dictis disp. 1. sect. 3. videantur ibi dicta.

16. Obiicies secundò. Intellectus creatus, etiam præexistente lumine fidei, non potest actu naturali demonstrare
Trinita

Trinitatem : ergo neque poterit probabiliter ostendere. Probatur consequentia, quia sicut lumen fidei non potest addere intellectu creato virtutem naturalem ad concipiendam notitiam evidentem Trinitatis, ita neque potest addere virtutem naturalem ad probabilem eiusdem notitiam generandam : ergo.

Confirmatur, Aqua baptismi non potest eleuari ad producendam naturaliter gratiam, neque intellectus creatus eleuari lumine fidei ad naturaliter producendum actum fidei supernum: ergo neque eodem lumine fidei iuuari poterit ad naturaliter comparandum probabile Trinitatis iudicium.

17. Respondeo lumen fidei non addere potentiis creatis virtutem ullam ad actus naturales, siue evidentes, siue probabiles, sed tantum expedire per accidens virtutem ipsis natura sua ingentam; sicut qui inter cineres sopitos suscitatur ignis, non addit virtutem igni, sed quam ignis ex se habet, expedit ad connaturaliter agendum. Potentiis vero creatis non implicat insita virtus ad actus naturales probabiles, etiam mysterij supernaturalis, quia hoc attingi potest actu naturali probabili: cum autem non possit attingi actu euidenti, inde implicat potentia naturalis, etiam post reuelationem ad talem actum. Vnde constat ad confirmationem; Etenim potentia naturalis, virtute naturali, producere non potest effectus supernaturales, quales sunt gratia iustificans, & fides superna; actus autem probabilis naturalis est, & non supernus, ideoque posita reuelatione expediri potest ad illum naturaliter eliciendum.

18. Ex dictis collige, non posse dari notitiam naturalem evidentem Trinitatis in attestante, id est, in reuelatione diuina de mysterio Trinitatis; quia omnis locutio diuina, quippe certa, & infallibilis, connectitur essentialiter cum suo obiecto: vnde locutio obiecti superni, quale est Trinitas, debet esse intrinsece superna, & consequenter superans connexionem cuiusvis entis, & actus naturalis euidenti.

Quo nodo
lumen fidei
intellectum
expedit ad
probabilem
Trinitatis
assensum.

Trinitatis
notitia natu-
ralis eui-
dens in at-
testante im-
possibilis.

S E C T I O II.

*Ancitra viſionem beatam haberi poſſit cognitio
ſupernaturalis evidens, & quiddi-
tatiua Trinitatis.*

Quid co-
gnitio quid-
ditatiua,
quid abstra-
ctiua.

19. **C**itra viſionem beatam, de qua non differitur, du-
plex cognitio evidens ſuperna Myſterij Trinitatis
haberi poteſt, prima quidditatiua. Secunda abstractiua. Co-
gnitio quidditatiua dicitur communiter illa, quæ clare expri-
mit eſſentiam in ſe ipſa, ſeu quid ſit res, præciſiue ſe ha-
bens reſpectu exiſtentia ad cognitionem intuitiuam perti-
nentis, ſiue ea præciſio contingat ex parte obiecti, ſiue tan-
tum ex parte actus confuſe attingentis exiſtentiam; cognitio
vero abstractiua, dicitur quæ attingit obiectum, non in ſe ipſo,
ſeu per ſpeciem propriam; ſed in alio cognito tanquam
medio.

20. Difficultas igitur eſt in hac ſectione, An diuinitus poſſit
Deus nobis ſpeciem propriam, & quidditatiuam infundere,
quin intuitiua ſit, ex qua generari poſſit cognitio evidens My-
ſterij Trinitatis, in ſe ipſo, præciſa illius exiſtentia, vel ex parte
obiecti, vel ex parte actus confuſe tantum illam attingentis.
Prior ſententia negat extra viſionem beatam poſſe Deum, &
conſequenter Trinitatem quidditatiue cognofci. Ita Vaſquez
diſp. 134. cap. 3. quia licet poſſibilis eſſet ea cognitio quiddita-
tiua, adhuc tamen contendit futuram beatitudinem. Idem
tenet Arrubal diſp. 136. cap. 1. & alij. Poſterior ſententia affir-
mat poſſibilem eſſe cognitionem illam, quin ſit beatitudo.
Ita Arriaga hic diſp. 43. ſect. 5. cum Soro apud Suarium de
Angelis cap. 12. & Molina prima part. quæſt. 1. art. 2. diſp. vlt.
& alijs.

21. Aſſero primò, Poſſibilem eſſe cognitionem ſupernam
quidditatiuam Myſterij Trinitatis, quæ intuitiua non ſit. Pro-
bari ſolet, Nam cognitio intuitiua eſt, quæ clare, & diſtincte
exprimit

P. Vaſquez.
P. Arrubal.
P. Arriaga.
P. Molina.
Soro.

exprimit obiectum in se ipso, vt existens; id est, quæ clare essentiam, & existentiam in se ipsis attingit: possibilis autem est cognitio clare, & distincte penetrans quidditatem Trinitatis in se ipsa, quin clare, & distincte penetret existentiam necessariam in se ipsa: ergo. Minor probatur, quia vel existentia necessaria est obiectiue distincta ab essentia, seu quidditate Trinitatis, & sic clarum est posse cognosci essentiam in se, quin existentia ita cognoscatur. Vel tantum est distincta ex modo concipiendi, & ita cognitio potest esse clara essentia, & confusa tantum existentia, sicut cognitio clara entis, est confusa differentiarum, & cognitio clara omnipotentia, est confusa immensitatis: ergo possibilis erit cognitio clare, & distincte penetrans quidditatem Trinitatis in se ipsa, quin clare, & distincte penetret existentiam necessariam in se ipsa, vt talem.

22. Quod si dicas primo, existentiam necessariam esse de essentia Dei: atque adeo non posse cognosci clare essentiam in se ipsa, quin existentia clare, & in se ipsa cognoscatur. Contra, quia licet existentia necessaria esset de constitutiuo formali Dei, tamen non esset integrum constitutiuum, cum etiam constituatur Deus, vel actuali intellectione, vt cum Soario opinantur aliqui, vel intellectuuo, vt cum aliis opinantur non pauci: ergo poterit cognosci clare, & in se actualis intellectio, seu intellectiuum, confuse tantum cognita existentia necessaria; nihil enim implicat ex conceptibus essentiam integrantibus, cognosci alterum clare, & alterum confuse. *Confirmatur*, omnes eminentia creaturarum productiua integrant constitutiuum vnius omnipotentia, & omnes cognitiones diuina integrant essentiam vnius gradus intelligentis, & omnes correspondentia ad locum vnam immensitatem, & correspondentia ad tempus, vnam æternitatem; & tamen potest clare cognosci vna eminentia, leonis verbi gratia, & vna illius intellectio, & vna correspondentia ad locum, & tempus, cæteris tantum confuse cognitis: ergo & poterit clare cognosci intellectiuum, seu intellectio, confuse tantum cognita existentia necessaria: ergo similiter poterit Mysterium Trinitatis clare, & in se cognosci, confuse tantum

Non obstar
e existentia
necessariam
esse de es-
sentia Dei.

tantum cognita existentia necessaria illius.

23. Quod si dicas secundo eam cognitionem quantumvis confusam existentiae esse intuitiuam, quia re ipsa terminaretur ad obiectum existens, & re ipsa existentiam attingeret, sicut visio externa semper est intuitiua, quantumvis confuse attingat existentiam. *Contra.* Nam & doctrina, praecisus vocibus assumptum arguentibus, donat utpote contendentibus posse Trinitatis mysterium duplici actu superno, euidenter in se ipso penetrari; vno attingente illud clare ut existens, quem communis sententia vocat intuitiuum; altero exprimente clare quidditatem Mysteriorum, confuse tantum cognita existentia ut tali, quem vocamus quidditatum. Nec fidendum est instantiae visionis externae; aliter, sicut datur visio confusa, non solum existentiae, sed etiam confusissima quidditatis, & essentiae, ut patet in intuitione obiecti distantissimi, ita posset dari cognitio intuitiua confusissima non solum existentiae, sed etiam quidditatis obiecti, quod reprobatur melior Theologia. Et ratio discriminis esse potest, quia cum intellectus praecisius sit in ordine ad idem obiectum, possumus distinguere actum attingentem clare vnum, & confuse aliud; ab actu vtrumque attingente clare, & vnum dicere intuitiuum; alterum vero quidditatum; in visione autem materiali, cum eodem modo omnes conceptus materialiter in se ipsis attingantur, eo ipso quod sit visio vnius, debet esse omnium eodem pacto, & consequenter existentiae.

Cognitio
quidditatiua
& intuitiua
non distina-
guuntur ex
parte obie-
cti. sed ex
modo ten-
dendi in
illud.

24. Mihi tamen nec explicatio illa cognitionis quidditatiuae plena videtur, nec conclusionis probatio sufficiens. Nam cognitio aliqua, quidditatiua non est, eo quod non exprimat existentiam in se ipsa, nec intuitiua est, eo quod illam exprimat, Nam circa ipsammet existentiam, verbi gratia, Petri possibilis est cognitio quidditatiua, quae intuitiua non sit: Haec enim cognitio: *Existentia Petri est id quo Petrus simpliciter est extra causas*: quidditatiua est, non tamen intuitiua, quia licet exprimat praedicata existentiae, non tamen exprimit ea praedicata actu esse, quod cognitioni intuitiuae necessarium est. Non quod ex parte obiecti aliquid vni cognitioni respondeat, quod altera non attingat, sed quia vtraque cognitio idem obiectum

obiectum diuersimode tangat. Vt de scientia simplicis intelligentiæ, & visionis tenet melior Theologia. Sicut ergo scientiæ in Deo nullatenus discriminantur ex parte obiecti, sed ex solo modo tendendi, quia idem obiectum, quod vno modo simplex intelligentia repræsentat, idem visio alio modo exprimit. Idem de cognitione quidditatiua, & intuitiua dicendum arbitramur.

25. Si autem inquiras in quo stet diuersus ille modus tendendi, quo noticia quidditatiua ab intuitiua distinguatur? Respondeo consistere in eo quod cognitio quidditatiua nec asserat, nec neget, actu esse existentiam, quam exprimit, sed tantum eam explicat, & quid secundum se sit, definit. Cognitio vero intuitiua asserit actu esse obiectum, quod exprimit. Quod autem huiusmodi tendentiæ sint inter se diuersæ, & vna separabilis ab altera, probatur. Nam actus, quo quis ait hominem esse animal rationale, nec asserit, nec negat hominem animali rationali constitutum actu esse, sed ab hoc præscindit: ergo similiter actus, quo quis ait, existentiam Petri esse id, quo Petrus est simpliciter extra causas, nec asseret, nec negabit necessario, actu esse id quo Petrus simpliciter ponitur extra causas. *Confirmatur.* Et ponamus duos inter se dissidentes vtrū Petrus actu sit extra causas, vnum affirmantem, negantem alterum. Certe si vtrumque interrogas, An existentia Petri sit forma extrahens illum à causis? Affirmatiue vterque respondebit, cum tamen vnus neget Petrum actu esse extra causas, & alius affirmet: ergo optime stat cognitionem quidditatiuam existentiam, nec negare, nec asserere, eam actu esse.

26. Hinc colligo. Ad cognitionem creatam quidditatiuam ab intuitiua distinguendam in ordine ad diuinam essentiam, nihil obstat indistinctionem existentiam ab ipsa essentia. Nam si circa ipsammet existentiam duplex illa cognitio distingui potest: ergo pariter etiam poterit circa essentiam quantumuis ab existentia nullatenus distinctam. Vnde iterum colliges necesse non esse ad cognitionem quidditatiuam, quod præscindat ab existentia, aut confuse tantum attingat illam. Quia licet id contingere posset, vbi essentia distincta est ab existentia, non vero vbi sunt omnino idem etiam virtualiter. Nam indiuisibi-

In qua stet
modus ille
tendendi
proprius
vniuscuius-
que cogiti-
onis.

Indistinctio
existentiam
ab essentia
nihil obstat
quidditatiue
cognitioni.

lis virtualitas licet clare attingi tota poſſit in ordine ad vnum terminum , quio in ordine ad alterum exprimat , quia nulla in eo eſt contradictio. Ab eadem autem cognitione , & in ordine ad eundem terminum non poteſt aliquid virtualitatis attingi , & aliquid non attingi , vel aliquid attingi clare , & aliquid non ita attingi , ſed confuſe tantum ; ſed eadem claritate in ordine ad vnum terminum tota , & integra virtualitas quoad intrinſecum exprimenda eſt. Ex his , quæ mihi vera ſunt.

Poſſibilis eſt cognitio quidd. ratiua Trinitatis, quæ intuitiua non ſit.

27. Probatuſ concluſio. Nam poſſibilis eſt cognitio creata clare, directe, & in ſe exprimens omnia diuina prædicata neceſſaria , quatenus conſtitutiua Dei , quia aſſerat , aut neget, Deum illis conſtitutum actu eſſe : huiusmodi autem cognitio quidditatiua eſt , & non intuitiua : ergo poſſibilis eſt cognitio quidditatiua Dei, quæ intuitiua non ſit. Maior probatur , quia ea cognitio creata ex nullo capite implicat , vt conſtabit obiectionum ſolutione : ergo.

28. Obiicies primò. Cognitio attingens omnia prædicata Dei , attingit exiſtentiam , cum iſta ſit vnum ex prædicatis Dei neceſſariis. Quod ſi exiſtentia indiſtincta ſit virtualiter ab eſſentia , cognosci iſta clare non poteſt , quin eadem claritate cognoscatuſ exiſtentia : cognitio autem clare exprimens exiſtentiam rei, intuitiua eſt : ergo impoſſibilis eſt cognitio quidditatiua Dei , quæ intuitiua non ſit. Minor probatur. Quia cognitio quidditatiua , & intuitiua , hoc differunt inter ſe, quod vna diſtincte penetrat exiſtentiam; non vero altera : ergo ſi cognitio clara & directa diuina eſſentiz , eadem claritate neceſſario exprimat exiſtentiam, intuitiua erit, & non tantum quidditatiua.

Cognitio quidditatiua attingere poteſt exiſtentiam.

29. Hoc argumentuſ nihil conuincit , ſi exiſtentia diuina virtualiter aſſeratur ab eſſentia diſtincta , de quo tractatuſ de Attributis. Nam licet exiſtentia ſit inadæquata Dei eſſentia, id nihil obſtat , quo minus reliqua eſſentia quidditatiue valeat cognosci. Data tamen indiſtinctione eſſentiz ab exiſtentia, Reſpondeo conceſſa, maiori negans minorem, cuiusque probationem. Cognitio enim quidditatiua , & intuitiua , non differunt eo quod vna exiſtentiam exprimat ; non vero altera ſed

sed eo quod, vna exprimat asserens, actu esse; altera vero non ita. Essentia autem diuina, & existentia cognosci possunt, quatenus constitutiua Dei, quin eo actu asserantur actu esse, sed à tali assertione omnimode præscindendo. Quo stat cognitio quidditatiua, quæ intuitiua non sit.

30. Obiicies secundò. Existentia necessaria reddit Deum necessario existentem: ergo cognosci non potest, vt constitutiua Dei, quin eo actu asseratur Deus actu existens. Probatur consequentia. Nam asserere Deum constitui existentia necessaria aliud re non est, quam asserere Deum actu existere, cum constitui existentia necessaria, sit actu esse. *Respondeo*, concessio antecedenti, negans consequentiam, eiusque probationem. Dupliciter enim asserere potest cognitio Deum constitui existentia necessaria. *Primò*, absolute affirmans actu esse tale constitutiuum, eiusque subiectum nempe Deum. Et de hoc actu non procedunt, quæ à nobis in superioribus dicta sunt. *Secundò*, conditionate saltem virtualiter, aut æquiualerter, ita vt hic actus: *Deus constituitur existentia necessaria*, non plus valeat, quam iste alius. *Deus, si sit, constituendus est existentia necessaria*. Hic autem actus, nec asserit absolute Deum, aut eius existentiam necessariam actu esse, nec negat, sed ab utroque præscindit, vnde intuitiuus non est.

Actus asserens, Deum constitui existentia necessaria, quo pacto quidditatiuus sit.

31. Obiicies tertio. Si hæc vera essent, fieret, posse Deum suam essentiam actu quidditatiuo agnoscere, qui intuitiuus non esset: id autem implicat: ergo. Sequella probatur. Quia Deus cognoscit omnem veritatem: obiectum autem actus quidditatiui est aliqua veritas: ergo cognosceretur à Deo; non intuitiue, cum sit obiectum actus quidditatiui: ergo. *Confirmatur*, quia non est vnde implicet Deo, cognoscere existentiam necessariam, quatenus constitutiua sui, quin huiusmodi actus absolute asserat, Deum ea existentia constitutum actu esse, sed solum conditionate, videlicet, Deum, si sit, constituendum esse existentia necessaria, maxime, cum scientia conditionata, nec asserens, nec negans conditionem esse, Deo non repugnet, vt patet in scientia conditionata futuri contingentis.

32. *Respondeo* negans sequelam. Cuius probatio insufficiens est.

Deus non potest suam

essentiam
cognoscere,
actu quid-
ditatiue, qui
intuitiuus
non sit.

est. Nam Deus veritatem nostri illius actus quidditatiui, cognoscit intuitiue: sicut veritatem nostri actus confusi cognoscit clare. Ad confirmationem dicendum, implicare Deum cognoscere se, suamque existentiam necessariam quidditatiue tantum. Tum etiam quia ea cognitio non esset comprehensua Dei. Tum etiam quia ex modo tendendi imberet suspensione circa existentiam Dei absolutam. Tum denique, quia pro omni signo cognoscit Deus absolute: se actu necessario existere; atque adeo nullus datur locus rationabili adiectioni illius conditionis, Deus, si esset, constituendus est existentia necessaria. Quod aliter contingit in scientia conditionata, cuius conditio pro omni signo non cognoscitur absolute existens.

Cognitio
quidditatiua
quæ intuiti-
ua non esset
neque per-
fecta beati-
tudo foret.

33. Assero secundo, cognitionem quidditatiuam, quæ intuitiua non esset, neque futuram beatitudinem, saltem perfectam, ne quæstio sit de voce. Probat P. Arriaga: quia non quælibet visio Dei possibilis, est beatitudo, sed ea, quæ distincte percipit Dei pulchritudinem, & perfectiones; sicut non omnis amœni horti visio recreat, sed illa, quæ distinguit inter flores, & plantas. An autem inter omnes distinguere necesse sit, non probat horti recreatio, ad quam inter omnes flores & plantas distinguere, non opus est. Vnde non euincitur cognitionem distinguentem inter cæteras diuinas perfectiones, vna dempta existentia, beatitudinem non esse. Quod si inter omnes diuinas perfectiones distinguere necesse sit, visio, quæ non distingueret inter omnes eminentias omnipotentis, aut immensitatis, beatitudo non esset, quod falsum est, aliter omnes beatitudines penetrarent.

34. Suadet ergo conclusio. Nam perfecta beatitudo est possessio Dei ex modo tendendi in illum, cognitio autem Dei possibilis, aut secundum se, non est possessio Dei ex modo tendendi, hæc enim non est rei possibilis, aut secundum se sed rei, quatenus existentis: ergo vt cognitio clara Dei, sit possessio intentionalis & perfecta beatitudo, debet attingere Deum vt existentem; sic enim generat in voluntate plenum gaudium. Sicut qui intuetur thesaurum tanquam suum, plane gaudet in illo; secus vero, qui illum speculatur vt possibilem, aut secundum se tantum.

SECTIO

SECTIO III.

An haberi possit cognitio supernaturalis evidens abstractiua.

35. **C**ognitio abstractiua dicitur illa, quæ cognoscit obiectū in alio, vel ex alio in se prius cognito. Difficultas ergo est, an sicut ex creaturis euidenter abstractiue, siue vt dici solet, quoad an est, cognoscimus. Deum esse, ita ex effectu aliquo superno cognoscere possimus Trinitatē esse. Prior sentētia docet ex nullo effectu superno vt effectus est, posse Mysteriū Trinitatis abstractiue cognosci, quia vt effectus est, cū sit à Deo per omnipotentiam, solam potest ostendere vnitatē Dei; non vero Trinitatem Personarum. Ita P. Martinus Perez disp. 1. sect. 4. Addit tamen cum communi sect. 5. in effectu superno, vt connexo cum Trinitate tanquam cum termino, aut obiecto, posse mysterium euidenter abstractiue cognosci.

Cognitio abstractiua quid sit.

36. Posterior sententia affirmat posse Trinitatem euidenter abstractiue cognosci in effectu superno, vt effectus est. Diuersimode tamen defenditur. Quidam enim trahuntur existimantes relationibus diuinis insitam esse virtutem propriam immediate concurrendi per modum obiecti ad visionem Trinitatis: ergo sicut ex influxu omnipotentiae potest vnitas Dei euidenter abstractiue cognosci, ita ex influxu trium Personarum, poterit Trinitas. Hoc tamen fundamentum irritum esse, ostendimus tractatu de visione. Idcirco alij assumptum defendunt, quia influxus in visionem Trinitatis, esto sit integre à sola omnipotentia; tamen decretum illius connectitur essentialiter cognitioni Diuinæ Trinitatem exprimentis. Quomodo enim Deus velle poterit producere visionem Trinitatis, nisi istius cognitio præcedat in ipso?

37. Affero primò, in effectu superno cum Trinitate connexo, tanquam cum termino, vel obiecto posse Mysterium Trinitatis euidenter abstractiue cognosci; siue talis effectus sit visio Mysterij, siue fides supernaturalis illius, siue vnica, aut multiplex vnio hypostatica ad essentiam, & omnes Personalitates terminata. Conclusio mihi est certa. Nam connexio essentialis sufficiens est medium ad terminum in illa euidenter

In effectu superno vel Trinitate connexo tanquam cū termino vel obiecto, potest Trinitas euidenter abstractiue cognosci.

denter abstractiue cognoscendum. Nec obstat euidentiam illam haberi per medium extrinsecum, ne abstractiua sit, quia euidentia vnitatis ex creaturis abstractiua est, quantumuis per medium extrinsecum habeatur. Addo vnionem hypostaticam ad essentiam, & tres Personalitates terminatam futurum medium intrinsecum, saltem ad cognoscendum esse in Deo tres Personas, & vnā essentiam, seu naturam Diuinam. An autem constaret reliquum mysterij, videlicet carentia vltioris Personæ, & identitatis trium cum vna tantum essentia, eo quod tres Diuinæ Personæ connexæ sint cum carentia vltioris Personalitatis, & cum identitate cum vnica tantum essentia? res est alterius instituti, & præfenti minime necessaria, cum media extrinseca superabundent euidentiæ abstractiue sufficientia.

In effectu
superno, vt
effectus est,
non potest
Trinitas
euidenter
abstractiue
cognosci.

Productio
cognitionis
creata, qua-
liter à scien-
tia Diuina
de obiecto
pendeat.

38. Afferro secundò, in effectu superno, vt effectus est, non posse Mysterium Trinitatis euidenter abstractiue cognosci. Probat. Si posset, maxime, quia visio Trinitatis, vt effectus est, penderet essentialiter à decreto diuino volente illam producere; & huiusmodi decretum penderet essentialiter à scientia Diuina repræsentante possibilem visionem Trinitatis id non sufficit: ergo. Minor probatur, maior enim est fundamentum aduersariorum. Nam scientia Diuina repræsentans possibilem visionem Trinitatis, vt talis, qua ratione pender ab illa decretum, non attingit Trinitatem assertiue, qua sola ratione posset esse medium cognoscendi mysterium, sed tantum apprehensiue, quatenus Trinitas est terminus visionis, quam asserit possibilem: id autem sufficiens medium non est ad cognoscendam Trinitatem esse re ipsa possibilem; vel existentem; sed tantum ad apprehendendam illam, præscindendo ab eo, quod sit re ipsa possibilis, vel existens. Sicut productio actus probabilis de Mysterio Trinitatis, eiusque decretum solum dependent à scientia repræsentante actum probabilem possibilem esse, quin pendeat ab ea scientia, quatenus assertiua, aut connexa Trinitati, sed tantum quatenus apprehensiua illius; aliter actus probabilis, vt effectus est posset esse medium ad euidenter abstractiue cognoscendam Trinitatem.

39. Dices disparem esse rationem. Nam possibilitas actus
proba

probabilis non connectitur Trinitati ; secus vero possibilitas visionis. Inde licet essentia diuina repræsentans actum probabilem de Mysterio Trinitatis possit esse pure apprehensua istius , non vero repræsentans visionem possibilem , quia hoc ipso cognoscenda est Trinitas possibilis.

40. Contra, quia connexio visionis cum Trinitate non præstat, scientiam assertiuam possibilitatis visionis, esse formaliter assertiuam Trinitatis ; sed esse illatiuam alterius assertiuæ Trinitatis. Sic cognitio assertiua vnionis, non est formaliter assertiua extremorum, sed illatiua illius. Idemque est de cognitione assertiua effectus respectu causæ, & cuiuscumque alterius connexionis. Visio autem, eiusve decretum non dependet à scientia diuina, quatenus illatiua alterius assertiuæ Trinitatis, sed ab illa, quatenus præcise assertiuæ possibilitatis visionis; hoc enim est integrum obiectum volitum per decretum : ergo tantum pendeat ab illa, quatenus apprehensua Trinitatis ratione assertæ possibilitatis visionis, id est, quatenus attingit Trinitatem præcise asserendo, visionem illius possibilem esse.

Tentata dif-
paritas elu-
ditur.

41. Quod vero existimo, etiamsi inter scientiam apprehensiuam Trinitatis ; & assertiuam eiusdem, nulla stet propria illatio, seu distinctio virtualis, sed omnimoda identitas. Id enim non impedit visionem, eiusque decretum pendere ab ea scientia, quatenus assertiua possibilitatis visionis, quo pacto est apprehensua Trinitatis, & non pendere ab illa, quatenus assertiua Trinitatis; cum enim sit in ordine ad diuersa, nulla est contradictio. Sicuti etiamsi virtus productiua hominis, & Leonis, idemque est de scientia vtriusque, sit in Deo intrinsece, & virtualiter indiuisibilis; id non obstat, quo minus decretum producendi hominem dependeat ab ea scientia quatenus proponente hominem, & non dependeat ab eadem, quatenus proponente Leonem, quia licet eadem sit vtriusque scientia, nulla est contradictio dependere ab illa in ordine ad vnum, nempe hominem; & non dependere in ordine ad alterum, nempe Leonem.

Quid si sci-
entia diuina
assertiua
Trinitatis, &
apprehensi-
ua eiusdem
sint virtua-
liter idem.

DISPUTATIO III.

*Quomodo Mysterium Trinitatis non dissonet
rationi naturali.*

Ratio dubi-
tandi vnde
Trinitas ap-
pareat dis-
sona rationi
naturali

1.

RATIO dubitandi est. Quia integra vis, & efficacia rationis naturalis fundata est in eo notissimo principio; *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* Cuius constans, & in dubitata veritas, non solum eneruari, verum & pœnitus infringi videtur Mysterio Trinitatis; vtpote continente tres Personalitates realiter inter se distinctas, & vnice indiuisibili Deitati realiter identificatas: ergo Mysterium Trinitatis dissonum est, & contrarium, rationi naturali. Hic nodus soluendus, hæc superanda difficultas, materia est præsentis disputationis.

S E C T I O I.

Expunguntur aliorum responsa.

Sententia
Capreoli de
distinctione
rationis.

2. CAPREOLUS apud P. Valentiam disp. 2. quæst. 2. punct. 4. Mysteriū Trinitatis cum ratione naturali conciliat, Quia principium illud, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.* intelligendum est de iis, quæ sunt eadem vni tertio re, & ratione. Personalitates autem diuinæ, licet re idem sint cum natura diuina, ratione tamen differunt ab illa. Vnde distinctio Personarum in vna, eademque indiuisibili essentia, non contrariatur rationi naturali. Rem firmat exemplo. Nam actio, & passio, inquit,

inquit, realiter differunt inter se, etiam si realiter identificentur cum tertio, scilicet motu.

3. Reiiicitur communiter capreolus, & merito. Tum quia distinctio rationis extremorum à tertio, quantumvis impedire valeat identitatem rationis extremorum inter se, non tamen identitatem realem eorūdem; plura enim ratione distinguuntur à tertio, quæ identificantur realiter inter se; intellectio enim, & volitio diuina ratione differunt à Paternitate, & tamen identificantur realiter inter se, nec distingui valent; insuper volitio; & relatio spiratoris ratione differunt ab intellectu: nec tamen distingui possunt realiter inter se; ergo distinctio rationis extremorum à tertio, non eneruat principium illud, *Quæ sunt eadem vni tertio*, &c. atque adeo contrarium illi erit *Mysterium Trinitatis*. Quod si nomine distinctionis rationis veniat distinctio pœnes modum concipiendi, clarius conuincitur Capreolus: nam animalitas & Petreitas, differunt ratione à rationalitate, idemque est de eminentia productiua hominis, & equi, respectu eminentiæ productiue Leonis, & sexcentis aliis, nec tamen distingui possunt realiter inter se. Exemplum autem actionis, & passionis ponderis non est. Vel enim motus est quid realiter indiuisibile, vel complexum ex pluribus realiter inter se distinctis? Si primum: ergo corrumpit in creatis principium illud, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, & cum eo tota vis Syllogistica, quod absurdissimum est. Si dicatur secundum, motum scilicet esse quid realiter diuisibile, & complexum: non est ad rem præsentem, in qua agitur de tertio in diuisibili, quis enim tentaret inferre identitatem partium inter se ex identitate earundem cum toto realiter diuisibili, & composito.

4. Secundò Caietanus apud citatum Valentiam, Trinitatem censet rationi naturali concordem. Quia ex eo principio, *Quæ sunt eadem*, &c. tantū sequitur, esse idem inter se in eo, quod est, esse idem cum tertio. Vnde ex eo principio Personalitates diuinæ non inferuntur inter se indistinctæ, sed indistinctæ in eo, quod est identificari cum eadem indiuisibili natura diuina.

5. Non satisfacit Caietanus. Nam ex identitate duorum cum, tertio, vis syllogistica non tentat inferre, conuenientiam

Distinctio
rationis ex-
tremorum à
tertio insuf-
ficiens di-
stinctioni
reali extre-
morum in-
ter se.

Sentes ista
Caietani
insufficiens.

H corum

eorum in identitate cum tertio: ſed ex ea conuenientia in præmiſſis ſtabilita, tentat euincere identitatem extremorum inter ſe: aliter ex his præmiſſis, & aliis ſimilibus: *Omnis homo eſt animal: ſed Petrus eſt homo*; non ſequeretur hæc conſuſio: *ergo Petrus eſt animal*, ſed hæc alia: *ergo Petrus, & animal ſunt idem cum homine*; quo ridicula fieret ſyllogiſtica ſtructura, inferens in conſuſione conuenientiam extremorum in identitate cum tertio, explicite ſuppoſitam in præmiſſis, & aſſertam. Ridiculum etiam fieret principium illud cunctis Philoſophis ſacrum, dicere enim, quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe, aliud re non eſſet, quam dicere, *Quæ ſunt eadem vni conueniunt in identitate cum illo*, quod aliud non eſt, quam eſſe idem cum illo, vnde propoſitio illa identice eſſet.

Sententia
identitatis
adæquate
aſſumptum
non expli-
cat.

6. Tertio reſpondent nonnulli apud P. Arriagam diſp. 43, ſect. 1. num. 2. Principium illud, *Quæ ſunt eadem vni tertio*, &c. accipiendum eſſe de identitate cum tertio adæquate cum extremis identificato, non vero de identitate cum tertio inadæquate tantum extremis identificato, vt contingit in Trinitate, vbi licet quælibet Perſonalitas identificetur nature diuinæ; iſta tamen non identificatur adæquate cuilibet Perſonalitati, quia ita identificatur vni, vt etiam identificetur alteri, quod eſt non adæquate, ſed inadæquate ſingulis identificari.

7. Contra reſponſionem iſtam efficaciter inſurgit P. Arriaga, an tamen conſequenter, conſtabit infra. Primo, quia vel per identitatem adæquatam intelligitur, quod tertium ita identificetur vni extremo, vt ſimul non identificetur alteri extremo diſtincto? & hoc pacto tantum admittit reſponſio, ea identificari inter ſe, quæ identificantur cum tertio, quando tertium non identificatur pluribus diſtinctis, quod eſt petere principium. Tunc ſcilicet duo extrema vnita cum tertio, eſſe idem inter ſe, quando non ſunt diſtincta. Vel per identitatem adæquatam intelligitur, quod idem numero tertium, debeat eſſe totum in quolibet extremo, quamuis non in quolibet ſolo? Et hoc pacto eſſentia diuina adæquate identificatur cuilibet Perſonalitati, cum in quolibet ſit tota, & integra natura di-

uina

uina, quamuis non in qualibet sola: ergo recte concluderetur Personalitates diuinas esse idem inter se, cum sint idem eum tertio adæquate illis identificato.

8. Secundo, quia eo ipso, quod eidem indiuisibili tertio identificentur duo, infert principium illud, *Quæ sunt eadem*, &c. ea esse idem inter se, nec posse cum illis tertium inadæquate tantum identificari, iuxta priorem inadæquatæ identitatis acceptionem. Nam ex eo principio concluditur, extrema identificata cum tertio, esse identificanda necessario inter se, & consequenter adæquate; atque adeo impossibilem esse identitatem inadæquatam tertij cum extremis, ipsi identitatis nexu coniunctis: Explicandum ergo desideratur, quomodo identitas illa inadæquata non dissonet rationi naturali.

9. Quarto, respondet P. Valentia disp. 2. quæst. 2. punct.... Illud principium verum esse, quando tertium, cui extrema identificantur, re est vnum tantum; non vero quando re est vnum, & simul plura. Deitas autem re est vnum, & simul plura; vnum, quia est vnica, & indiuisibilis Deitas, Plura, quia est plures Personalitates. Vnde infert in Deo non valere principium illud. *Non placet.* Nam tertium esse re plura, nihil est aliud, quam extrema, quibus identificatur, esse plura, siue inter se distincta, & tertium esse vnicum tantum, aliud non est, quam extrema quibus identificatur, non esse inter se plura, siue distincta: ergo dicere, *Quæ sunt eadem vni tertio*, tunc esse idem inter se, quando tertium non est plura, idem erit ac dicere; tunc extrema, quæ sunt eadem vni tertio, esse idem inter se, quando inter se non distinguuntur quod est petere principium, vel saltem frustrare penitus, principium illud intendens, impossibile esse tertium, quod sit vnum, & simul plura, nam eo ipso, quod illi identificentur ea, quæ plura videbantur, iam non sunt plura, sed vnum, & idem.

Sententia
P. Valentia
de tertio
quod est
vnum &
simul plura.

10. Quintè. Responder Scotorum familia cum suo subtilissimo Magistro. Illud principium tantum esse verum, quando extrema non distinguuntur à tertio ex natura rei, secus si ita distinguantur, vt contingit inter diuinas Personalitates, & essentiam. Displicet in multis subtilitas ista. *Primo*, quia nulla

Sententia
Scoti & discipulorum
de distinctione ex natura rei.

est ea distinctio, aut verbis tantum discrepat à distinctione virtuali, de qua statim. *Secundo*, quia non explicat, quomodo ea distinctio non contrarietur rationi naturali. *Tertio*, quia si ea distinctio redderet falsum in Diuinis principium illud, *Quæ sunt eadem*, &c. fieret, intellectionem, & volitionem, non esse idem realiter inter se; sunt enim idem realiter cum tertio, scilicet Paternitate & natura ab illis distincta: Quæ autem sunt idem cum tertio ex natura rei ab illis distincto, non sunt idem inter se: ergo neque intellectio, & volitio.

Sententia
P. Arriaga
de distin-
ctione vir-
tuali.

11. Denique responderet P. Arriaga disp. 43. sect. 3. Principium illud, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. cum limitatione intelligendum esse, quodcumque scilicet, res illa non est capax distinctionis virtualis componentis prædicata alioqui contradictoria. Cum autem in diuinis detur ea distinctio virtualis, fit etiam, vt forma syllogistica, non sit contra Mystèrium Trinitatis. Vnde infert principium illud, nec verum esse, nec habere locum in diuinis, sed tantum in creatis vbi ea distinctio, vt pote arguens infinitatem propriam solius Dei, possibilis non est.

12. Displicet responsio. Primò, quia si principium illud verum non esset, vbi extrema identificantur cum tertio virtualiter ab illis distincto, fieret intellectionem, & volitionem, non esse idem realiter inter se, cum identificentur cum tertio, scilicet paternitate, virtualiter ab illis distincta: ergo præcisa distinctio virtualis, nec reddit falsum, nec infringit principium illud.

Sententia
Patris Ar-
riagæ ipsi
contraria.

13. Secundo ad hominem contra Arriagam. Ideo enim per te sect. 1. num. 3. Doctores concilians Mystèrium Trinitatis cum ratione naturali identitate inadæquata tertij cum extremis, respondent idem per idem, quia extrema identificari cum tertio inadæquate ipsis identificato, aliud re non est, quam identificari distinctis: extrema autem identificari cum tertio virtualiter ab ipsis distincto, aliud re non est, quam identificari cum tertio distincta inter se; hæc enim sunt prædicata contradictoria, quæ in Trinitate beneficio distinctionis virtualis componuntur: ergo responderet Arriaga idem per idem, ea scilicet, quæ identificantur cum tertio, identificari inter se, si non sint distincta

distincta inter se, secus vero si distincta sint, quod est virtualitas distingui à tertio. Confirmo. Eo enim ipso pette, quod eidem indiuisibili medio duo identificarentur, inferebant Philosophi necessario esse idem inter se; Vnde eo ipso respuebant identitatem inadæquatam, qua persisterent distincta: ergo etiam respuebant distinctionem virtualem idem præstantem; non enim est maior ratio vnus, quam alterius; eo autem quod respuerent philosophi identitatem inadæquatam, infert Arriaga, eam esse philosophis contrariam: ergo idem erit de distinctione virtuali. Quod si respondeat Arriaga, absconditam fuisse philosophis distinctionem virtualem; dicat nobis vnde illexerit illis identitas inadæquata eandem continens difficultatem cum distinctione virtuali.

14. Tertio, ideo inquit, p. Arriaga, nostrum valentiam in sua explicatione petere principium. Quia dicere tunc extrema esse idem inter se, quando identificantur tertio, quod sit re vnum, & non plura; idem valet, ac dicere; tunc extrema esse idem inter se, quando inter se non distinguuntur: dicere autem tunc extrema esse idem inter se, quando non distinguuntur virtualiter à tertio, idem valet, phrasibus præcis, ac esse idem inter se, quando non sunt distincta: paternitatem enim, & Filiationem distingui virtualiter ab essentia, idem est, ac identificari essentiæ, & distingui inter se, seu non identificari; hæc enim sunt prædicata contradictoria, in quibus consistit distinctio illa: ergo non minus petit principium Arriaga, quam valentia.

S E C T I O II.

Sententia Patris Vazquij.

Sententia
P. Vazquij
referentis
vim syllogi-
sticam in
illud prin-
cipium, dici
de omni, &
dici de
nullo.

15. **P**ater Vazquez, forte, vt à præcedentibus se libera-
re angustis, docet disp. 123. num. 6. vim, & effica-
ciam syllogisticam innixam non esse illo principio. *Quæ sunt
eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, sed illo alio, *Dici de omni,
& dici de nullo*: id est, prædicatum, quod vere dicitur de sub-
iecto vniuersali, vt animal de omni homine, vere etiam dici
de quolibet singulari, nempe Petro, Paulo, &c. Et prædica-
tum quod non dicitur de subiecto vniuersali, verbi gratia,
lapis, qui de nullo homine dicitur, nec dici de singulari, sci-
licet Petro, aut Paulo, &c. Quod principium adeo vniuersale
reputat, vt etiam in Diuinis iudicet habere locum, quin in
vlla materia deficere possit.

Medium
vniuersale
non obstat,
quominus
forma syl-
logistica ni-
tatur prin-
cipio illo.
Quæ sunt
eadem vni
tertio, &c.

16. In eandem sententiam propendere videtur noster Ruiz,
efficaciam videlicet syllogisticam, innixam non esse in eo prin-
cipio, *Quæ sunt eadem vni tertio*, &c. Quia in syllogismo vni-
uersali non ponitur idem indiuisibile tertium, seu medium,
sed diuisibile, & pluribus commune, vt in hoc syllogismo:
*Omnis homo est animal, sed Petrus est homo, ergo Petrus est ani-
mal*, Vbi medium, nempe *Homo*, pluribus est commune. Cæ-
terum id non esse ponderis explicui satis in Philosophia. Nam
medium vniuersale, verbi gratia, *Homo*, non inseruit formæ
syllogisticæ, vt vniuersale est, sed vt continens confuse sin-
gulare indiuiduum hominis, quod statim reuelatur in minori,
scilicet, *Petrus est homo*. Etenim ad inferendum, Petrum esse
animal, quid conduceret, cætera alia indiuidua esse homines,
si indiuiduum Petri homo non esset? Quod si indiuiduum
Petri esset homo, & si cætera alia indiuidua, non essent; hoc
sufficeret ad legitime inferendum Petrum esse animal. Nam
quidquid esset homo, esset animal, Petrus esset homo: ergo
animal: igitur quod in syllogismo vniuersali non ponatur
medium singulare, sed vniuersale, & pluribus commune, mo-
menti non est, quominus vis, & efficacia syllogistica innixa

sic

sic principio illo, *Quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.*

17. Displicet ergo P. Vasquez. Primò, quia ad pressuram difficultatis euadendam, fixos, & immotos Philosophiae cardines arctat; quod non est *Mysterium Trinitatis* cum ratione naturali conciliare, sed rationem naturalem, & principium cunctis Philosophis, imò etiam Theologis, sacrum, de populari, & oneri succumbere Atlantem alioqui fortissimum, & inuictum.

18. Secundò. Nam ut ait citatus Vasquez, quilibet syllogismus ex eo principio, *dici de omni*, ideo conuincit, quia in conclusione infert maiorem extremitatem de maiori, quia minor extremitas dicitur de medio, de quo etiam maior extremitas prædicatur; inde censet vim syllogisticam adeo efficacem, ut in nulla materia deficere possit. Quid autem rogo, est, maiorem extremitatem dici de medio, de quo etiam minor extremitas prædicatur, nisi extremitates, seu extrema coniungi inter se in conclusione, quia in præmissis coniuncta præcesserunt cum tertio, scilicet Medio; ergo tandem vis syllogistica ad commune illud principium deoluenda est. Confirmo. *Dici de omni*, nihil est aliud, quam prædicatum vniuersale, verbi gratia, *Animal*, quod affirmatur de subiecto vniuersali, nempe homine, affirmari de quolibet singulari sub homine contento, videlicet Petro, Paulo, &c. Et *dici de nullo*, aliud non est, quam prædicatum Vniuersale, verbi gratia, *lapis*, quod negatur de subiecto vniuersali, nempe homine, negari etiam de quolibet singulari sub homine contento, scilicet Petro, Paulo, &c. Id autem præcisus vocibus, aliud re non est, quam extrema identificari inter se in conclusione, vel diuidi, quando in præmissis identificata sunt cum tertio, vel diuisa: ergo tandem deueniendum est ad illud principium, *Quae sunt eadem uni tertio, &c.*

Dici de omni tantum deuoluitur ad identitatem cum tertio.

19. Tertio. Quia illud principium, *dici de omni*, nihil concludit, quousque deueniat ad illud, *Quae sunt eadem uni tertio, &c.* ergo tota vis syllogistica ad nostrum principium referenda est. Antecedens probatur. Quia dici de omni, est, prædicatum, quod dicitur de subiecto vniuersali, dici etiam de quolibet

Nec quidquam concludit nisi deueniat ad identitatem cum tertio.

libet fingulari sub illo contento, id non conuincitur, nifi fiat recursus ad aliud principium, scilicet, *Qua sunt eadem, vni tertio*: &c. ergo. Minor ostenditur, quia prædicatum, quod dicitur de subiecto vniuersali, verbi gratia, Animal de homine, non conuincitur dicendum de Petro, Paulo, &c. quouisque ostendatur Petrum, Paulum, &c. esse homines: id non ostenditur absque eo principio, *Qua sunt eadem vni tertio, &c.* ergo. Minor probatur, quia Petrum esse animal, quia omnis homo est animal, & Petrus est homo: est, Petrum, & animal identificari inter se, quia identificantur cum tertio, scilicet homine: ergo omnem hominem esse animal, & aliunde ostendere, Petrum esse hominem, sit eo principio, *Qua sunt eadem vni tertio, &c.*

Vtrumque principium eisdem expositum angustias in Myfterio Trinitatis.

20. Quarto, quia vtrumque principium eisdem patitur angustias in Myfterio Trinitatis: frustraneus ergo est Vasquez labor. Antecedens probatur in hoc syllogismo. *Essentia diuina est Pater, Essentia diuina est Filius. ergo Pater est Filius.* Quem Vasquez fieri existimat ex eo principio, *dicit de omni*, Et quod quidquid dicitur de omni essentia, dici etiam debet de omni sub illa contento, & Pater, & Filius sub eadem essentia diuina continentur.

21. Occurrit Vasquez in eo syllogismo irrepsisse defectum, quod non seruentur in conclusione termini iidem, qui præcesserunt in præmissis. Nam in istis dicitur, essentia diuina est idem cum Patre, & est idem cum Filio; in conclusione vero inferitur: *Pater & Filius esse idem*, cum prædicatum maioris fuerit, non *Pater*, sed *idem cum Patre*. Vnde debuisset inferri: ergo idem cum Patre est idem cum Filio, quod verum est.

Responsio P. Vasquez infringitur ad hominē.

22. Contra istam responsionem P. Vasquez bene instat P. Arriaga. Nam cum Vasquez initio capitis syllogismum à nobis obiectum eisdem terminis proposuerit, quibus nos, talis defectus non extrahat. Non enim dicitur. *Essentia diuina est idem cum Patre, sed Essentia diuina est Pater.* Et quamuis diceretur, nullum esset effugium. Tum quia esse idem cum alio, idem valet, ac esse aliud; atque adeo essentiam diuinam esse idem cum Patre, idem valebit ac esse Patrem. Tum præterea, quia ex eo principio, *dicit de omni*, in hoc syllogismo, *Omnia*

homo est animal; Petrus est homo, non inferitur, ergo idem cum animali; est idem cum Petro, sed, Petrus est homo: ergo ex eodem principio in eo syllogismo: Essentia diuina est filius, inferendum nõ est: ergo idem cum Patre, est idem cum Filio; sed Pater est Filius. Tum denique, quia ex his præmissis: Homo est idem cum animali, Petrus est idem cum homine, non inferitur, idem cum animali, esse idem cum Petro, sed, Petrus, & animal esse idem inter se, ergo ex aliis præmissis, essentia diuina est idem cum Patre, essentia diuina est idem cum Filio; inferri non debet, ergo idem cum Patre est idem cum Filio; sed, Pater, & Filius sunt idem inter se. Quod si respondeas, hæc vera esse in creatis; non vero in diuinis, ergo principium illud, dici de omni, ex quo in sententia Vasquij nascuntur omnes illæ consequentiæ, verum tantum est in creatis, non in diuinis, quod intendimus.

Alia respon-
sio P. Val-
quez ex ip-
sius doctrina
confutata.

23. Alium syllogismum ex suo illo principio, sibi obiicit Vasquez, scilicet, *Deus est Pater, Deus est Filius, ergo Pater est Filius.* Cui respondet inesse defectum, quia cum sit expositorius, ponitur terminus non singularis, sed communis, scilicet *Deus.* Non quia logice sit communis, sicut *homo*, sintque multi dij, sed quia identificatur pluribus distinctis. Bene quidem, ergo ubi est terminus communis vitatur forma syllogistica, nixa eo principio, *dici de homini:* In Trinitate autem est terminus communis: ergo vitatur principium illud, ergo eadem est difficultas de illo, ac de alio, Quæ sunt eadem vni tertio, nam similiter interpretari posset de tertio singulari, & non pluribus communi. Eam autem explicationem vitiosam esse constat ex dictis contra P. Valentiam sect. 1. Nam terminum esse communem, aliud re non est, quam identificari distinctis, ergo dicere, tunc non concludi identitatem duorum inter se, quando ponitur terminus communis, idem est, ac dicere, tunc duo non identificari inter se, quando sunt distincta, quod est idem per idem, & rem inexplicatam relinquere.

S E C T I O I I I .

Vera Responsio.

Regula generalis non frustratur, eo quod patiatatur aliquam exceptionem.

24. **I**N difficilioribus controuersis facilius semper fuit, aliorum sententias impetere, quàm propriam communi-
re. Cæterum vt facilius proprium sensum explicemus. Aduertas primo, Regulam generalem non frustrari, eo quod patiatatur aliquam exceptionem. Res est etiam Grammaticis notissima, quorum regulæ stant mille exceptionibus stripatæ: res in iure Ciuili, & Canonico indubitata; in Theologia autem, & Philosophia non est, qui ambigat. Et ratio est, quia exceptio potius est declaratio, & explicatio regulæ generalis, quam expugnatio illius. Aduerte *Secundò*. Regulam generalem fieri posse præscindendo ab exceptione vno è duobus modis. Primo, negatiue, quando nulla est exceptionis notitia. Secundò, positiue, habita iam exceptionis notitia, eamque à regula generali secernendo, hoc vel simili actu in nostro casu: *Præscindendo à Mysterio Trinitatis, Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* His positis.

Mysterium Trinitatis non dissoluitur rationi naturali, eo quod sit exceptio regulæ generalis.

25. Censeo. Mysterium Trinitatis non contrariari, nec dissonum esse rationi naturali, quia est exceptio regulæ generalis ante fidem præscindentes negatiue ab eo mysterio, & post fidem positiue. Probatum assertum, quia cum ea præcissione, verum semper est, & fuit Mysterium Trinitatis; vera item semper est, & fuit regula illa generalis, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, verum autem non opponitur vero: ergo neque Mysterium Trinitatis illi principio. Maior explicatur. Nam eo ipso, quod principium illud ante fidem præscindat negatiue à Mysterio Trinitatis, hoc non comprehenditur eo principio, sed cætera omnia infra Trinitatem, de his que dicitur, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, quod semper verum est, & fuit, quin exceptio Trinitatis principium illud falsum reddat, aut expugnet. Sicut propositio illa generalis: *omnes in Adam peccauerunt.* Vera semper est, & fuit, quin exceptio *Marix* reddat illam falsam, quia in ea propositione

tione præscinditur à Beata Virgine: ergo sicut exceptio Mariæ ab originali non dissonat regulæ illi generali, *omnes in Adam peccauerunt*; ita neque Mysterium Trinitatis illi principio, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. quia sicut in priori præscinditur à Maria, ita in posteriori, præscinditur à Mysterio Trinitatis.

26. Dices, stando lumini naturali, ex eo principio, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. negaretur à Philosophis Mysterium Trinitatis, ergo signum est comprehendi eo principio. *Respondeo* concessio antecedente, negans consequentiam. Tunc enim negaretur à Philosophis Mysterium Trinitatis, non quia comprehenderetur illo principio, sed quia præscisio illius à Trinitate nota ipsis non esset; quam ignorantiam expulit à nobis fidei lumen, eam præscisionem Philosophis occultam manifestans.

27. Dices iterum. Propositio vniuersalis falsa est, si illius prædicatum alicui particulari non conueniat; sic propositio ista, *omnis homo currit*, falsa est, sedente Petro. Principium autem illud, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. est propositio vniuersalis, cuius prædicatum, scilicet, esse idem inter se, non conuenit particulari, videlicet, Mysterio Trinitatis: ergo falsum erit. *Respondeo*, propositionem vniuersalem falsam esse, si comprehendat singularem, cui ipsius prædicatum non conueniat, secus si ab eo præscindat, vt sic enim, verissima est, quia integro subiecto illius prædicationis, conuenit prædicatum. Sic, propositio ista, *Omnis homo currit*, verissima esset sedente Petro, si ab eo præscinderet, ita vt Petrus nullo modo esset subiectum illius propositionis, sed soli cæteri homines, Petro dempto. Sic dicimus Trinitatem nullo modo esse subiectum illius propositionis generalis, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. atque adeo nec posse reddere illam falsam.

Præscisio illius principij, Quæ sunt eadem uni tertio, &c. à Mysterio Trinitatis ex fide nota.

28. Sed difficultas est in assignanda ratione, cur Principium illud præscindat à Mysterio Trinitatis, hocque esset exceptio illius. Constat enim ex dictis sect. I. rationem huius præscisionis non esse identitatem inadæquatam tertij cum extremis, vt tentauerunt Recentiores. Nec tertium esse vnum, & simul plura, vt aiebat Valentia. Nec distinctio ex natura rei, ad quam

Scotus confugiebat. Nec distinctio virtualis, qua se protegebat Arriaga cum Recentioribus non paucis. Assignanda ergo superest ratio, quam non feriant iacula à nobis contra aliorum sententias vibratas.

Vnde principium illud præscindat à Mysterio Trinitatis, hæcque sit exceptio illius.

29. Respondeo ergo. Principium illud præscindere à Mysterio Trinitatis, hocque esse exceptionem illius. Quia inter personalitates, seu personas, quæ sunt idem cum Tertio intercedit ratio producentis simpliciter, & producti, sufficiens ad impediendam identitatem extremorum inter se. Dixi sufficiens, & non dixi necessaria, ut præscinderet ab ea quæstione, an si Spiritus sanctus non procederet à Filio, distingueretur ab illo. Casu enim quo distingueretur, ratio distinctionis, assignanda quoque erit ratio præscissionis illius principij à Mysterio Trinitatis, hæcque exceptio illius respectu Filij, & Spiritus sancti.

30. Explicatur responsio. Nam inter ea, quæ sunt idem cum tertio, posse intercedere rationem producentis simpliciter, & producti, res erat Philosophis ignota prorsus, & supra omnem luminis naturalis euidenciam, & nobis ex fide reuelata, sufficiensque, ne extrema cum tertio identificata, valeant inter se identificari; vnde nos contra distinctionem virtualem arguebamus; nam præcisa distinctio virtualis duorum à tertio non reddit impossibilem identitatem eorum inter se, ut patet in intellectu, & volitione respectu Paternitatis: at ratio producentis simpliciter, & producti inter extrema, prorsus impossibilem reddit identitatem eorum inter se: Ergo hæc erit ratio sufficiens, ut principium lumine naturæ euidens præscinderet ante fidem negative à Mysterio Trinitatis, hocque esset exceptio illius. Quæ omnia obiectionum solutione clariora fient.

31. Obiicies primò. Fieri ex nostra responsione principium illud, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, habere hunc sensum, Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, quando non intercedit inter illa ratio producentis simpliciter, & producti hoc autem est idem per idem: tunc scilicet extrema identificari inter se, quando inter se non distinguuntur; ergo. Minor probatur, quia intercedere rationem producentis simpliciter, & producti, idem est

est, ac distingui, seu non esse idem: ergo dicere, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, quando inter illa non intercedit ratio producentis simpliciter, & producti, idem est, ac dicere, Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, quando non sunt distincta, quod est dicere idem per idem, vt nos supra obiiciebamus.

32. In primis falsa est maior. Principium enim illud, vt pote lumine naturali euidens non complectitur eam partem, Quando non intercedit inter illa ratio producentis simpliciter, & producti; hæc enim exceptio fidei est, non rationis naturalis: atque adeo principium illud negatiue præscindit à tali exceptione absque vlla mentione illius. Respondeo insuper permiffa maiore negans minorem. Ad cuius probationem, nego antecedens. produci enim vnum ab alio, non est formaliter distingui ab illo, sed accipere esse, & ratio optima, cur distinguuntur, nec sint idem producus, & productus. Sic interrogatus, cur pater, & Filius distinguantur? optime responderet quia inter patrem, & Filium est relatio producentis, & producti, quæ intercedere non potest inter idem, & se ipsum, cum idem non possit saltem connaturaliter producere se ipsum qua ratione pater producit Filium.

Nostra sententia salu ab inconuenientibus à nobis obiicitur.

33. Obiicies secundò. Intercedere relationem producentis, & producti, inter ea, quæ cum tertio identificantur, idem est, ac virtualiter distingui ab illo: ergo siue ante, siue post fidem dicere, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, nisi inter illa intercedat relatio producentis simpliciter, & producti, idem erit, ac dicere, nisi cum tertio, intercedat distinctio virtualis, ergo inutiliter derelicta à nobis est, distinctio virtualis. Antecedens probatur, quia intercedere relationem producentis, & producti inter ea, quæ cum tertio identificantur, est, componere prædicata alioqui contradictoria, id autem est virtualiter distingui, ergo intercedere relationem producentis, & producti inter ea, quæ cum tertio identificantur, idem est ac virtualiter distingui ab illo.

Intercedere relationem producentis, & producti, non est præcise prædicata alioqui contradictoria componere.

34. Respondeo negans antecedens. Ad probationem distinguo maiorem. Intercedere relationem producentis, & producti inter ea, quæ cū tertio identificantur, est cōponere prædicata alioqui

contradictoria, præcise, nego; plura enim componunt prædicata alioqui contradictoria, absque relatione producentis, & producti; vt patet in intellectione, & volitione, in perfectionibus liberis, & necessariis: est componere prædicata alioqui contradictoria speciali titulo, & differentia, concedo. Et nego id esse præcise virtualiter distingui, est ergo differentia specialis distinctionis virtualis, quam nec Arriaga, nec Recentiores explicarunt, & nos dicimus esse relationem producentis, & producti inter ea, quæ cum tertio identificantur. Addo præterea principium illud, Quæ sunt eadem vni tertio, non minus præscindere à distinctione virtuali, quam à relatione producentis, & producti, vtraque enim nota tantum nobis est ex fide. Quod si instes: ergo ex speciali distinctione virtuali, scilicet propria relationis producentis, & producti bene conciliatur principium illud cum Mystero Trinitatis. Libens annuam, quia nostra sententia est conclusio ista.

DISPUTATIO IV.

De diuinis Processionibus in communi.

Quid sit
processio
personalis.

PROCESSIO Personalis in diuinis nihil est aliud, quàm origo vnius Personæ ab altera, tanquam à principio productiuo, simpliciter, siue vt alij loquuntur realiter absolute, vel vt alteri realiter formaliter. Principium enim virtuale non est simpliciter principium, sed secundum quid, seu per æquivalentiam: sicut distinctio virtualis. Quod non sufficere ad constituendam Personam adhuc virtualem constabit infra, vbi discrimen inter originem virtualem, & realem ad constituendam Personam aperietur.

SECTIO

S E C T I O I.

Sint ne in Deo reales Processiones ad intra.

2. **N**egarunt Processiones Diuinas ad intra Eunomius, Arrius, & alij tres essentias tribus Diuinis Personis supponentes, vnde docebant, Filium factum à Patre, atque adeo non procedere ab illo ad intra in eadem essentia, seu natura, sed ad extra in natura distincta. A quo errore parum distant Valentinus Gentilis, & Transilvani, statuentes, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum esse tres æternos Spiritus, essentia numero differentes, & inæquales. Negarunt insuper Processiones personales in Deo. Qui Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum vnam tantum personam asseriebant, solisque nominibus, & operationibus distinguebant. Ita Praxeas, Hermogenes, Montanistæ, Sabellius, & Sectatores, Deistæ præterea, seu Trinitarij. Clarius Autotheani docentes Christum Dominum esse Deum à se ipso, non à Patre.

Qui negauerint diuinas Processiones ad intra.

3. Afferendum est dari in Deo Processiones Personales. Conclusio est de Fide. Ioannis 5. *Sic dedit & Filio vitam habere in semetipso.* cap. 6. *Ego uiuo propter Patrem.* cap. 7. *Ego scio eum, quia ab ipso sum.* cap. 8. *Ego ex Deo processi.* Et de Spiritu sancto Ioannis 15. dicitur. *Cum autem uenerit Paraclitus, quem ego mittam uobis à Patre Spiritum, qui à Patre procedit.* Tota hæc veritas stabilitur in symbolis, præcipue Nicæno, ubi Filius dicitur genitus à Patre. Et Spiritus sanctus, qui à Patre, Filioque procedit.

Processiones Personales de fide in Deo stabilitæ.

4. Dices tamen, ea Scripturæ testimonia exponi posse de Processione temporali Filij, & Spiritus Sancti, seu Missione illorum, ut opinati sunt Iansenius, Montanus, & Maldonatus sequuus Originem. Euthymium, & Theophilactum ad ea Scripturæ testimonia. Cæterum responsio ista valde displicet. Tum quia Concilia, præsertim Nicænum, & Constantinopolitanum 1. Dum diuinas Processiones ad intra definiunt, firmo trahuntur Scripturarum fundamento eas Processiones æternas continente

Ea scripturæ testimonia vsurpanda non esse de Processione temporali.

continente: si quæ autem extant huiusmodi Scripturæ testimonia, ea sunt quæ nos produximus: ergo accipienda sunt, non de processione temporali, sed æterna. Tum etiam. Quia Patrem dare Filio, vitam habere in semetipso, id est manendo in Patre, aptari nequit processioni temporali, sed æternæ, qua Filius manet in Patre. Tum denique quia in eo testimonio Ioannis 15. distinguit Christus inter missionem, & processionem Spiritus sancti. *Paraclitus, quem ego mitto vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Vbi statuta prius missione Spiritus à Patre, & Filio, additur processio, vt instruamur Spiritum mittendum, esse verum Deum: ergo sermo est de processione æterna, Adde missionem vnus ab altero consistere non posse absque processione personæ missæ à mittente: ergo etiam si ea Scripturarum testimonia ad processionem temporalem detorqueantur, excludi nequit æterna.

Distinctio
Personarum
non est ratio
diuinarum
Personarum
Processionum.

5. Sed difficultas est in assignanda ratione, cur in Deo admittenda sit processio Personalis. Communis sententia docet, ideo admittendam esse in Deo processionem Personalem, quia est distinctio Personarum, quæ stare nequit, nisi vna persona ab altera procedat; nam in Diuinis sola datur realis distinctio inter producentem, & productum: ergo quia sunt personæ realiter distinctæ, processio quoque personalis admittenda est. Hæc tamen ratio apta non est; colligit enim distinctionem personarum ex reali earundem processione: & processionem iterum colligit ex distinctione: si enim interroges, cur sint processionem personales in Deo? Respondet, quia est distinctio personarum. Quod si iterum inquiras, cur sit personarum distinctio? Respondet, quia est processio realis inter illas, quod aliud non est, quam circumagi circulo vitioso, & rem inexplicatam relinquere; nam inquirentes rationem processionis, simul etiam rationem distinctionis expectant. Vnde si ab his Doctoribus vno ictu exigeres rationem processionis simul & distinctionis, omnis prorsus deficeret ratio: noua ergo vtriusque reddenda est.

Diuinæ
fæconditas
naturæ
ratio
est
Diuinarum
Personarum
Processionum.

.6. Affero igitur, ideo admittendam esse in Deo processionem personalem Personarumque distinctionem: quia Natura Diuina, vtpote simpliciter infinita, continet omnem perfectionem

fectionem, sine imperfectione, qualis est fecunditas se communicandi media processione: ergo ea naturæ diuinæ fecunditas erit ratio à priori, tam processione, quam distinctionis Personarū, Nec fecunditas se pluribus communicandi supponit plura, quibus communicetur, sed infert plura tanquam principium virtuale omnium Personalitatum; vnde fecunditas naturæ diuinæ semper manet ratio à priori, tam processione personalis, quam distinctionis Personarum. Quod si à me inquiras, cur stet in natura diuina fecunditas illa? iam respondi, quia est perfectio sine imperfectione, & melior ipsa, quam non ipsa.

7. Obiicies primò. Essentia diuina nec genuit, nec genita est. cap. DAMIANUS de summa Trinitate: ergo in Deo non datur generans, & genitus: ergo neque procedens. Concesso antecedenti, distingo consequens. Non datur essentia generans, & genita, concedo: non datur Persona generans, scilicet Pater, & genita videlicet Filius, nego. Et nego consequentiam. Aliud enim est essentiam generari, quod falsum; aliud vero generari Personam, quod verissimum est.

8. Obiicies secundò. Si Filius à Patre procederet, Pater esset essentiator, Filius verò essentiat. Hic autem fuit error Valentini Gentilis, & Transiluanorum: ergo Filius à Patre non procedit: sequella probatur, quia essentiator est, qui essentiam donat alteri; essentiat vero, qui eam accipit: si Filius autem procederet à Patre, Pater donaret illi essentiam, & Filius acciperet: ergo Pater esset essentiator. Filius vero essentiat. *Respondeo* voces illas *essentiator*, & *essentiat*, significasse olim productionem essentiae, quo sensu à valentino, & Transiluanis usurpatæ sunt. Vnde patrem esse essentiatorem idem valebat, ac esse productorem essentiae Filij, Filium vero esse essentiatum, aliud non erat, quam habere essentiam à patre productam. Ex quo errore tres essentias distinctas, & inæquales tribus personis impingebant. Si vero voces illæ ad catholicum sensum deuantur, ita vt essentiarum, idem valeat, ac accipere essentiam, non productam, sed communicatam, dici potest Pater essentiator, Filius vero essentiat, in quo sensu Dionysius de diuinis nominibus cap. 2.

Essentiator & essentiat, quid olim significauerint, & quomodo nunc usurpari possunt.

K dixit

dixit, *ſuſſha*, quod eſt eſſentiari. Et Pachymeres interpres Dionyſij aſſeruit, Spiritum Filij ſimul eſſentiatum. Et Euſebius Cæſarienſis lib. 1. *hiſtor. Eccleſ. cap. 4.* Filium appellauit eſſentiarum.

S E C T I O I I

Quot ſint in Deo reales proceſſiones.

De fide eſt, 9.
duas eſſe
tantum pro-
ceſſiones a
perſonales.

Certum eſt de fide, duas tantum eſſe proceſſiones reales Perſonales, nec plures, nec pauciores, vnam Verbi, alteram Spiritus ſancti. Nam fide certum eſt, duas tantum eſſe Perſonas procedentes, ſcilicet Filium à patre, & Spiritum ſanctum à patre ſimul, & Filio: ergo duæ tantum erunt proceſſiones, patrem enim à nullo procedere de fide eſt, vt habetur in ſymbolo. *Pater à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus.* patet conſequentia, quia proceſſio multiplicatur ad multiplicatè perſonarum procedentium: ſi ergo perſonæ procedentes ſunt duæ tantum ex fide, duæ quoque tantum proceſſiones erunt, nec plures, nec pauciores.

Cur duplex
tantum ſit
proceſſio
perſonalis.

10. Difficultas tamen eſt non leuis in assignanda ratione, ſeorſim à fide, cur non ſit vnica tantum proceſſio, vel cur non ſint plures duabus. Dixi ſeorſim à fide, quia ex principijs fidei res certo concluditur. Nam quidquid Deus dicit, verum eſt: Deus dicit duas eſſe proceſſiones tantum: ergo proceſſiones Diuinæ ſunt duæ tantum. Nec omnino excluditur fides, ſed ſuppoſito ex illa, quod in Deo ſit proceſſio; inquiritur, cur ſit duplex tantum. Nec item inueſtigamus rationem naturalem euidentem; iſtam enim circa proceſſiones Diuinas pœnitius impoſſibilem eſſe conſtat ex diſp. 1. Inquiritur ergo ratio certo, aut euidenter, ex quocumque capite deriuetur, conueniens geminam tantum proceſſionem, quia fiat reſurſus ad fidem, ſiue quia Deus dicit, eſſe duas tantum.

S. Thomas
Scotus.
Henricus

11. Communis ſententia docet cum S. Thoma 4. contra gentes cap. 26. & de potentia quæſt. 9. art. 2. corpore & quæſt. 10. art. 2. corpore. Et 1. ſent. diſt. quæſt. 1. art. 4. Et hic quæſt.

27. art. 5.

27. art. 5. Ideo in Deo esse duas tantum processiones, quia omnis processio realiter immanens, qualis est Diuina, debet esse per aliquem actum proprium naturæ, in qua est processio; in natura autem Diuina, vspotè pure intellectuâli, tantum sunt duo actus, intellectio videlicet, & volitio: ergo duæ tantum erunt processiones. Quam rationem approbant Scotus 1. dist. 2. p. 2. quæst. 2. quæ est quinta ordine. Henricus quodlib. 6. quæst. 1. inter principium & medium. Et in summa art. 53. quæst. 8. & nona. Richardus in 1. dist. 2. art. 2. quæst. 2. Carthusianus in 1. dist. 2. quæst. 6. Maior. in 1. distinct. 10. quæst. 2. Marfilus in 1. quæst. 14. art. 1. Argentinas in 1. dist. 10. quæst. 1. art. 2. P. Soarius lib. de Trinitate cap. 9. num. 6. P. Ruiz disp. 3. sect. 1. num. 3.

Richardus
Carthusianus.
Maior.
Marfilus.
Argentinas
P. Soarius
P. Ruiz.

12. Affero tamen primò. Eam rationem esse quidem valde probabilem, & congruentiam non leuem; non tamen argumentum efficax, ad conuincendam duplicem tantum processionem. Ita cum citato Ruiz. P. Arriaga disp. 44. sect. 2. sub sect. 1. num. 9. Es ratio est, quia etiam si processio debeas esse per actum proprium naturæ, in qua est processio, & in Deo sit duplex actus: adhuc desideratur probandum, cur vnica processio non sit per vtrumque actum intelligendi, & volendi: vnde non conuincitur ex duplici actu duplex processio, vel si per vtrumque actum potest esse duplex, cur non poterit esse triplex. Quod si instes vnicam processionem non posse esse per vtrumque actum, quia simul esset Verbum, & Spiritus sanctus, Probandum tibi restat. Primo, cur eadem processio, non possit esse Verbum simul, & Spiritus sanctus. Si dicas quia sunt Personæ distinctæ. Vnde id conuincas, nisi ad fidem confugas: & vnde distinctas Personas procedentes probabis contra negantem distinctas earum processiones.

Ratio communis duplicis tantum processionis exposita.

13. Aliqui Recentiores tuerentur. Ideo asserunt duas tantum esse processiones. Quia si omnes tres diuine Personæ essent procedentes, vel procederent realiter ab alia à tribus distinctæ, vel procederent mutuo à se ipsis, vel à concreto Dei tribus illis communi. Non primum, quia daretur quarta Persona contra fidem. Non secundum, quia implicat mutua duorum aut trium conaturalis productio. Nec tertium, quia concretum

Ratio Recentiorum.

Dei non differt realiter à Personis procédentibus : ergo neque poterit illas producere : ergo in diuinis duæ tantum sunt processiones.

14. Affero secundò. Rationem istam efficacem non esse ostenditur, Quia licet ex suppositione trium tantum Personarum bene probet duplicem tantum processionem; tamen momenti erat aduertere, inquirentes, cur in Deo sint duæ tantum processiones, & non tres, consequenter inquirere, cur non sint quatuor Personæ, sed tres tantum. Respondere autem esse duas tantum processiones, quia sunt tres tantum Personæ, quia quarta est contra fidem, est dare nobis quæstionem, & fidem pro ratione. *Confirmo.* Recentiores illi colligunt Trinitatem Personarum ex duplici tantum processione, ergo iterum inferre duplicem tantum processionem ex Trinitate Personarum circuli vitium redolebit. Addo ex Trinitate Personarum non conuinci duplicem processionem, nisi supponatur ad distinctionem in diuinis necessariam esse relationem producentis, & producti. id autem difficile conuinci potest. Tum quia in creatis passim occurrunt distincta absque relatione originis inter illa; Tum etiam quia docent non pauci, Spiritum sanctum distinguendum à Filio etiam si non procederet ab illo.

Aliorum ratio ab ex-
pleta fecunditate de-
sumpta.

15. Alij denique aiunt. Ideo in Deo esse duas tantum processiones, Quia illis pœnitus expletur fecunditas naturæ diuinæ. Quod si instes rogans : cur duplici tantum processione pœnitus expleta sit fecunditas naturæ Diuinæ? Respondent. Quia cum Deus ad intra tantum sit intelligens, & volens; posita vna processione generis intellectiui, qualis est processio verbi, & altera volitiui, qualis est processio Spiritus sancti, expleta manet fecunditas naturæ diuinæ, quæ tantum intelligens est, & volens. Hæc tamen ratio verbis tantum discrepat à prima, quia communis sententia ex duplici tantum operatione intellectus, & voluntatis, duplicem tantum processionem infert. Quare idem de illa iudicium ferendum est.

16. Affero igitur tertio. Diuinas processiones esse duas tantum, nec plures, nec pauciores certo nobis ex sola fide consta

constare. Constat ex dictis, quia nullum extat argumentum efficaciter id conuincens præcisa fide, sicut nec extat, seorsim à fide, ratio efficax Trinitatem conuincens. Omnia ergo ex fide supponenda sunt, scilicet Trinitas Personarum, & duplex processio, vnã Verbi, alteram Spiritus sancti.

Duplex tantum Processio ex sola fide constat.

17. Obiicies primò. Potest vna actio in creatis producere plures terminos: ergo & vna processio in Diuinis producere plures Personas: ergo ex duplici Persona procedente non sequitur duplex processio. *Respondeo* concessio antecedente, negans vtramque consequentiam. Disparitas est prima, quia in creatis ideo plures termini possunt eadem actione produci, quia vnus ea actione non producit alterum, sed vterque producit ab eadem causa: Quod si vnus alterum produceret, non posset vterque eadem actione produci, quia vnus deberet esse principium actionis, qua ipse produceretur, cum principium actionis, qua alter producit ab ipso, & eadem sit vtriusque actio. In Diuinis autem ex Personis productis vna producit aliam, Filius scilicet Spiritum sanctum. Vnde non potest esse vna vtriusque processio, quia Filius esset principium suæ processionis, cum sit principium processionis Spiritus sancti. Secunda disparitas est, quia actio in creatis est quid medium inter principium, & terminum; si enim esset indistincta à termino, non posset esse actio vnica duplicis termini. In Diuinis autem processio passiva est omnino idem etiam virtualiter cum termino producto, cumque sit duplex terminus productus, non potest esse vnica vtriusque productio.

Cur duplicis Personarum non posset esse vnica processio.

18. Sed instabis. Eadem res in diuinis potest identificari distinctis. Sic eadem relatio Spiratoris identificatur Paternitati, & Filiationi cum sola distinctione virtuali ab illis: ergo similiter eadem processio poterit identificari terminis distinctis cum sola distinctione virtuali ab illis: ergo ex identitate reali processionis cum terminis distinctis, non bene arguuntur distinctæ processionis. Insuper sola distinctione virtuali inter essentiam, & Filiationem, componitur, Filiationem produci à Patre non vero essentiam: ergo

Cur vnica processio non possit identificari terminis distinctis.

cum ſola diſtinctione virtuali inter proceſſum Filij, & Spiritus ſancti, componi poterit, proceſſionem, Spiritus eſſe à Filio, non vero proceſſionem ipſius Filij. *Reſpondeo,* admitti non poſſe eam diſtinctionem virtuales proceſſionum inter ſe, nec cum terminis productis, quia nouæ conſurgerent relationes, quod eſt abſurdum; ſicut ſpiratio actiua ſola diſtinctione virtuali à Paternitate, & Filiatione noua eſt relatio ab illis diſtincta.

19. *Obiicies ſecundò.* Si eſſet duplex proceſſio neutra eſſet ſimpliciter infinita; ergo vnica tantum eſt. Antecedens probatur. Si eſſet duplex proceſſio, vna eſſet per intellectionem, altera per volitionem, hoc ipſo neutra eſſet ſimpliciter infinita, ergo. Minor probatur. Quia neutra contineret omnem perfectionem proceſſionis, cum neutra eſſet per vtrumque actum intelligendi, & volendi, ergo neutra proceſſio eſſet ſimpliciter infinita, hæc enim continere debet omnem perfectionem proceſſionis. *Confirmatur primò.* Si eſſet duplex proceſſio per actum intelligendi, neutra eſſet ſimpliciter infinita in ratione proceſſionis per intellectum, & ſi eſſet duplex proceſſio per actum volendi, neutra ſimiliter eſſet ſimpliciter infinita in ratione proceſſionis. *Secundò* Si virtus productiua ad extra non contineret omnem virtutem productiuam, non eſſet ſimpliciter infinita, ergo ſi proceſſio non contineat omnem rationem proceſſionis, non erit ſimpliciter infinita, ſi autem eſſet duplex, neutra contineret omnem rationem proceſſionis, ergo neque eſſet ſimpliciter infinita.

Qua ratio
ne vnique
que proceſ-
ſio ſimpli-
citer
infinita ſit.

20. *Reſpondeo* de ratione proceſſionis diuinæ non eſſe, quod ſit ſimpliciter infinita in omni genere proceſſionis, ſed in proprio genere, cum autem proceſſiones diuinæ, vna ſit generis intellectiui, nempe Verbi, altera volitiui, nempe Spiritus ſancti, inde de ratione proceſſionis tantum eſt, eſſe ſimpliciter infinitam in proprio genere, ſcilicet, vel intelligendi, vel volendi. Vnde patet ad vtramque confirmationem, nam in eo genere in quo res aliqua eſt ſimpliciter infinita, includere debet omnem perfectionem ſub tali genere comprehenſam, idcirco omnipotentia claudere debet omnem virtutem productiuam, quia eſt ſimpliciter infinita in genere productiuo,

Atia, quod si duplex esset omnipotentia, neutra esset simpliciter infinita in genere virtutis productivæ, sed productivæ in proprio genere. Quod idem dicimus de processibus divinis.

21. Obiicies tertio. Intellectio, & volitio non distinguuntur realiter, ergo neque processiones per intellectionem, & volitionem poterunt realiter distinguui. *Respondet*, concessio antecedente negans consequentiam. Ratio est, quia res realiter indistincte, possunt habere terminos productos realiter distinctos, & consequenter processiones. Sic eminentiæ hominis, & Leonis productivæ, licet indistinctæ realiter, habent terminos, & actiones realiter distinctos. Idemque est de animali, & rationali, & aliis sexcentis.

S E C T I O I I I .

*An processiones divina sint per intellectum,
& voluntatem.*

22. **N**EGAT Durandus in 1. dist. 6. quæst. 2. & dist. 10. quæst. 2. & dist. 17. quæst. 3. docens neque Filium proprie procedere per intellectum, neque Spiritum sanctum per voluntatem, sed utrumque per naturam Divinam, ut natura est, non ut intellectus est, aut voluntas. Quod autem processio verbi tribuatur intellectui, & processio Spiritus sancti voluntati. *Censet* id accomodatitium esse, & improprium. Unde infert nullam esse rationem congruentiæ, qua S. Thomas hic quæst. 27. art. 5. duplicem processionem infert ex duplici operatione immanenti intellectus, & voluntatis. Quæ Durandi sententia, tanquam erronea respicitur communiter à Theologis. Nec longe ab ea distat Gregorius in 1. dist. 10. & 12. quæst. 2. docens processionem Verbi non magis esse per intellectum, quam per voluntatem, & naturam; & similiter processionem Spiritus sancti, non magis esse per voluntatem, quam per intellectum, & naturam, sed utramque eodem modo esse per intellectum, voluntatem, & naturam Divinam; qui
omnia

Durandus
negans di-
vinas p. o-
cessiones
esse per in-
tellectum, &
voluntatem.

omnia ista re, & ratione supponit omnino idem.

Diuinæ pro-
cessionis
sunt per in-
tellectum, &
volunta-
tem, Ita.
S. Thomas.
Alexander.
Albertus.
S. Bonauen.
Henricus.
Scotus.
Richardus.
Argentinas.
Marsilius.
Capreolus.
Ferrariensis
Caietanus.
Canariensis
Bañez,
Zumel.
P. Molina.
P. Soarius.
P. Vasquez.
P. Valencia.
P. Ruiz.
P. Arriaga.
P. Zuniga.
P. Perez.

23. Afferendum est cum communi sententia. Processiones diuinas proxime, & immediate, esse per intellectum, & voluntatem, siue in illis, aut aliquo eorum consistat natura Diuina, siue non. Ita S. Thomas hic quæst. 27. art. 1. 3. & 5. & alibi sæpe. Alexander 1. part. quæst. 42. membr. 2. & quæst. 43. membr. 3. Albertus 1. part. quæst. 30. memb. 2. & quæst. 31. membr. 2. S. Bonauentura in 1. dist. 6. art. 1. quæst. 2. & alibi. Henricus quodlib. 6. quæst. 1. & in summa art. 54. quæst. 9. & 10. Et copiosius art. 60. quæst. 1. Scotus quodlib. 2. art. 2. & in 1. sententiarum dist. 2. quæst. 7. Richardus dist. 2. art. 2. quæst. 2. & dist. 10. art. 1. quæst. 1. & dist. 27. art. 2. quæst. 1. & 2. Argentinas in 1. dist. 10. quæst. vnica, art. 2. Marsilius 1. sententiarum quæst. 14. art. 2. Capreolus in 1. dist. 9. 10. & 27. quæst. 1. Ferrariensis 4. contra gentes cap. 11. 12. & 13. Caietanus. Canariensis. Bañez, & Zumel ad quæst. 27. 1. part. Ibi- demque ex nostris. P. Molina. P. Soarius, lib. 1. de Trinit. cap. 5. P. Vasquez disp. 111. P. Valencia hic cum aliis. P. Ruiz. disput. 2. sect. 2. P. Arriaga disp. 44. sect. 2. P. Zuniga disp. 2. dub. 5. P. Perez. disp. 2. sect. 4. & multi alij.

24. Conclusio nostra adeo certa est, vt P. Ruiz citatus eam existimet fidei proximam. Nec contendit conclusio vtramque processionem esse per intellectum simul, & voluntatem; sed vnam, scilicet verbi, esse per intellectum; alteram vero, scilicet Spiritus, per voluntatem. Probat. Quia in scripturis, & Conciliis secunda Trinitatis persona, nempe Filius, dicitur Verbum, & sapientia Patris: de ratione autem verbi est procedere per intellectum: Insuper tertia Persona dicitur Amor, cuius proprium est procedere per voluntatem: ergo diuinæ processionis sunt per intellectum, & voluntatem. Nec audiendus est Durandus respondens, eas locutiones vsurpandas esse, non striete, & proprie, sed accomodatitice, & improprie. Quia secunda Trinitatis Persona eodem modo dicitur Filius, & Verbum: ergo sicut non est Filius improprie, ita neque Verbum.

Sanctus
Basilius.

25. Confirmatur ex Patribus. Basilus homil. 16. ad illud In principio erat Verbum. ait, *Cur Verbum? ut quod ex mente procedit*

procedit, ostendatur. Dionysius Alexand. apud Athanasium Epist. de sententia Dionysij Episcopi Alexandrini contra Arianos circa finem. *Verbum autem veluti Filius mensis, quod ut ante mentem existerit impessibile est, ita nequaquam sine ea, sed una cum ea existit, & ab illa progeneratum est.* Cyrillus Alexand. lib. 1. in Ioann cap. 5. *Filius appellatur Verbum & Sapiensia quoniam ex intellectu immediate atque indivisibiliter est.* Alios Patres videre poteris apud Ruiz citatum.

26. Obiicit primò Durandus. Aliquos Patres asserentes Filium procedere ex natura Patris, & non ex voluntate: ergo Filius non procedit per intellectum, sed per naturam. *Respondet* negans consequentiam, Tum quia, mea opinione natura Divina consistit in intellectu diuino; atque adeo procedere ex natura, non excludit processionem per intellectum. Tum etiam quia esto natura Divina ab intellectu distinguatur. Patres illi loquuti sunt de principio remoto, non excludentes proximum, scilicet intellectum.

27. Obiicit secundò. Processiones Divinæ sunt ex naturæ fecunditate: ergo non per intellectum & voluntatem. *Respondet* deo concessio antecedente de principio remoto, negans consequentiam. Quia processiones esse per intellectum, & voluntatem non impedit esse ex fecunditate naturæ; licet enim natura immediate per se non operetur, sed per suas potentias, totam tamen id descendit ex fecunditate naturæ. *Instat* Durandus. In creatis, productio Personæ non potest esse immediate per intellectum, & voluntatem: ergo neque in divinis. Nulla est consequentia. Nam processiones personales in divinis sunt immanentes, quales non sunt creatæ, ideo possunt, & debent esse per intellectum, & voluntatem, quorum operationes immanentes sunt.

28. Obiicit tertio. Intellectus, & voluntas non possunt esse principium productivum, nec intellectio, & volitio possunt esse productiones: ergo processiones Divinæ non possunt esse per intellectum & voluntatem. Antecedens probatur, quia principium productivum distinctum debet esse realiter à termino producto: intellectus autem & voluntas non ita distinguuntur à personis productis: insuper productio Filij est realiter

L iter

Quomodo
processiones
sint per in-
tellectum, &
voluntatem.

liter distincta à productione Spiritus sancti : intellectio autem, & volitio non ita distinguuntur, ergo non possunt esse productio. *Respondeo* concesso antecedenti, negans consequentiam. Nam etiam si intellectus, & voluntas non sint principium productivum, nec intellectio, & volitio sint productio; possunt divinæ processiones esse per intellectum & voluntatem, modo suo loco expendendo : quia scilicet intellectus, & voluntas sunt principium communicativum, intellectio vero, & volitio sunt communicatio.

29. Obiicit quartò. In intellectu divino nihil productum continetur, cum in eo aliud non sit, quam intellectio, quæ est proprie Verbum tribus omnibus personis commune : ergo ex intellectu divino non procedit aliud Verbum personale. *Respondeo* Distinguens antecedens, in intellectu divino nihil continetur productum ab eodem intellectu, concedo : nihil continetur productum à Patre, nego. Sicut in sententia Durandi in natura Divina continetur Filiatio à Patre producta. Et nego consequentiam. Quia si Verbum personale non posset esse per intellectum, eo quod intellectus, & intellectio, sunt quid commune omnibus personis, nec Filius posset esse per naturam, cum ista etiam omnibus personis communis sit.

S E C T I O I V.

An Processiones divinae sint per intellectionem & volitionem.

Scotus ne-
gans divi-
nas proces-
siones esse
per intelle-
ctionem &
volitionem.

30. **P**Rior sententia negat. Ita Scotus apud Vasquez disp. 112. cap. 2. Qui cum tenuerit nobiscum processiones divinas esse per intellectum, & voluntatem, negat tamen esse per intellectionem, & volitionem. Si autem inquiras quomodo processiones divinæ sint per intellectum, & voluntatem, cum tamen non sint per intellectionem, & volitionem? Respondet, ab intellectu divino prodire duos actus inter se disparatos, scilicet intellectionem, & dictionem, & Verbum procedere ab intellectu per dictionem; non vero per intel-
telle

relectionem, quia hæc communis est, illa vero propria Patris. Similiter docet à voluntate prodire duos actus, scilicet volitionem respondentem intellectioni, & impulsus dictioni, & Spiritum sanctum ob eandem rationem procedere per impulsus; non vero per volitionem, quia hæc communis est toti Trinitati, cui communis non est processio personalis. *Secunda sententia* docet, ab intellectu diuino duplicem prodire intellectiōnem, duplicemque à voluntate volitionem: vnam quasi remissam, nihil producentem, & toti Trinitati communem; alteram potentiorē, personæ productiuam, & propriam Personæ producentis, ex qua ait emanare diuinas processiones. Ita Henricus quodlib. 6. quæst. 1. & alij apud P. Valentiam hic cap. 1. *Tertia*; & communis sententia censet processiones diuinas esse per intellectiōnem, & volitionem essentielles siue toti Trinitati communes. Ita Doctores sect. præcedenti citati, repudiante quacumque alia intellectiōne, dictione, vel impulsu,

31. Affero. Processiones Diuinas esse per intellectiōnem, & volitionem essentielles, seu toti Trinitati communes. Probatur conclusio. Primo ex Patribus. Augustinus enim 6. de Trinitate cap. 1. & 2. Filium vocat sapientiam genitam de sapientia generante. Et 15. de Trinit. cap. 10. inquit. *Necesse est cum Verbum loquimur, ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascatur Verbum: ergo ex scientia, siue intellectiōne nascitur Verbum.* Insuper Fulgentius lib. 3. ad Monimum cap. 7. *Nihil aliud est, inquit, apud se dicere, quam apud se cogitare. Cum ergo mens cogitat, cogitando Verbum generat: ergo per cogitationem, seu intellectiōnem procedit Verbum.* Irenæus lib. 2. aduersus hæreses cap. 48. ait. *Ex cogitatione, & sensu Verbum emittitur.* Cyrillus Alexandrinus thesauri cap. 7. inter medium, & finem. *Intelligendum est, sic ex Patre natum Filium, ut sapientia ex mente, quæ quodammodo esse à mente per expressionem videtur.* Esse autem per expressionem, idem valet, ac per intellectiōnem: ergo.

Processiones diuinæ sunt per intellectiōnem & volitionem essentielles. S. Augustinus. Fulgentius. Irenæus. Cyrillus.

32. Probatur secundò ratione. Si processiones diuinæ non essent per intellectiōnem, & volitionem, maximè, quia intellectiō esset productiō Verbi, & volitio Spiritus sancti, quæ

Concurritur Scoti fundamentum.

communes esse non possunt ; id falsum est : ergo. Maior est vnicum Scoti fundamentum. Minor probatur, Quia vt Verbum procedat per intellectiōem, fat est, intellectiōem esse communicationem, seu rationem formalem communicandi respectu illius. Et vt Spiritus sanctus procedat per volitionem, satis est, quod volitio sit communicatio, seu ratio formalis communicandi respectu ipsius : ergo opus non est, quod intellectio, & volitio sint productio. Patet consequentia, quia esse communicationem, seu rationem formalem communicandi, quid distinctum est à conceptu productionis, vt ostendam disp. 7. ergo etiam si intellectio, & volitio non sint productiones, poterunt per illas emanare diuinas processiones.

33. Probari solet tertio. Nam si actus essentialia, quia communes non possunt esse principia processionum, ne omnes Personæ sint producentes : ergo neque intellectus diuinus, vt pote communis poterit esse principium processionis Verbi, nec voluntas Spiritus sancti, ne omnes Personæ sint producentes. Quod si intellectus communis potest in Patre esse principium Dictionis, quin id præstet in Filio, & Spiritu sancto; cur intellectio, quantumuis communis, non poterit esse principium Filij in Patre, quin id præstet in aliis Personis? Certe, inquit, P. Arriaga disp. 44. sect. 3. num. 29. quod in hoc nulla est assignabilis differentia. Fateor argumentum istud fore efficacissimum, si Dictioni, & Impulsui concederet Scotus rationem principij, quam negat intellectiōi, & volitioni. Nam licet intellectui communi concedatur ratio principij (idemque est de voluntate) non inde fit omnes Personas esse principium processionum : ergo neque fieret, etiam si intellectio, & volitio communes, essent principium. Quæ vnica ratio impulit Scotum ad eos actus distinctiōis, & impulsus multiplicandos.

34. Si vero dictioni, & impulsui sola concedatur ratio actionis, seu productionis, vix vrgeri potest Scotus à Doctoribus constituentibus in absoluto principium productiuum, & in relatiuo actionem, seu productionem, quorum vnus est P. Arriaga. Etenim sicut apud Doctores illos actio non potest esse quid commune, esto possit principium. Ita dicet Scotus, actum, per quem procedit Verbum ab intellectu necessario debere

Qualiter
hoc argu-
mentum ef-
ficax vt cō-
tra Scotum.

debere esse actionem : quid autem absolutum non potest esse actio : ergo aliquid proprium Patris, scilicet, dictio.

35. Probari solet quartò conclusio, quia absque sufficienti fundamento multiplicantur in Deo actus illi dictionis, & impulsus; cum nec in creaturis reperiantur, nec necessarij sint ad diuinas processiones, & Trinitatis Mysterium explicandum: ergo. Minus vrget hæc ratio; occurret enim Scotus processiones Diuinas necessario esse per intellectum, & voluntatem; & consequenter per actionem ab intellectu, & Voluntate: hæc non potest esse quid commune: ergo debet esse actus notionalis, seu proprius Personæ producentis. Quare priori illo nostro insistimus fundamento. Videlicet processiones Diuinas esse posse per intellectum, & voluntatem, quin intellectus, & voluntas sint principium productiuum, nec intellectio, & volitio sint productio; dummodo intellectus & voluntas sint principium communicatiuum; intellectio vero, & volitio communicatio; ad id autem superflui sunt, & omnino otiosi actus illi dictionis, & impulsus: ergo.

36. Cæterum ad hominem vrgeri potest Scotus. Nam vt Ad hominẽ
vrghendus
Scotus. constabit infra, non minus principium productiuum distinguendum debet à termino producto, quam actio, sicut enim idem non potest esse actio sui ipsius productiua; ita nec potest esse principium. His tamen non obstantibus quid commune videlicet intellectus, & voluntas, coniunctum relatiuo, potest esse principium productiuum, nec id est sufficiens fundamentum ad multiplicandos intellectum, & voluntatem notionales ab essentialibus distinctos: ergo pariter quid commune, nempe intellectio, & volitio coniunctum relatiuo, poterit esse actio, nec id sufficiens erit fundamentum ad multiplicandas intellectiones, & volitiones notionales ab essentialibus distinctas.

S E C T I O V.

Cur Divinae processiones non sint dependentia, nec causalitates, aut actiones.

Dependentia late sumpta quid sit.

37. **D**ependentia non sumitur hic late, quatenus idem valet, ac connexio, qua ratione Patres Græci usurparunt in Divinis nomen dependentiæ, hoc enim pacto indubitatum est divinas processiones esse dependentias, cum sint essentialis connexio personæ producentis cum producta, & è contra. Difficultas ergo est de dependentia strictè, & in rigore sumpta. Vnde videlicet repugnet processionibus Divinis. Et me quidem iudice litis compositio pendet ab explanatione nominis *Dependentia*. In qua suo quisque trahitur fundamento.

Sententia P. Hurtadi constituta. nis dependentiam in posterioritate naturæ.

38. Pater Hurtadus disp. 8. Physicorum censet, dependentiam unius ab alio, consistere in eo quod terminus sit natura posterior principio.

Non placet. *Primo*, quia inter effectum & aliquam actionem nulla datur prioritas naturæ, cum tamen vera sit dependentia. *Secundo*, quia inde fieret scientiam conditionatam strictè pendere à futuro conditionato, quæ est natura posterior, & similiter Scientiam visionis à futuro absoluto. Vnde aliquid divinum strictè penderet à creatura, quod est absurdum. *Tertio*, quia citra rationem termini, & principij datur stricta dependentia, ut patet in unione respectu extremorum, in ubicatione respectu loci, & aliis infra contra P. Arrubal subiiciendis: ergo dependentia non exigit rationem termini, & principij. *Quarto*, quia terminum esse posteriorem natura principio, est formalissime terminum dependere à principio independenti: ergo explicare dependentiam termini per posterioritatem naturæ erit explicare dependentiam per dependentiam. *Quinto*, quia de facto nõ datur mutua prioritas, & posterioritas naturæ; datur autem mutua dependentia inter aliquam actionem, & effectum, inter indistantiam à loco, & præsentiam, si modus sit,

fit, & mille alia: ergo dependentia non consistit in posterioritate naturæ termini. *Confirmatur.* Causa pendet essentialiter à possibilitate sui effectus connaturalis, & econtra effectus pendet essentialiter à possibilitate suæ causæ, nec tamen causa est natura posterior possibilitate sui effectus connaturalis, nec effectus saltem possibilis est natura posterior possibilitate suæ causæ: ergo.

39. Quod si P. Hurtadus terminum posteriorem natura principio appellet terminum origine tantum posteriorem; clarius reiicitur. *Primo*, quia actio non est posterior origine termino, cum ab illo non oriatur, & tamen est ab illo dependens, idemque est de vnione respectu extremorum, de vbi-catione respectu loci, & mille aliis: ergo ad dependentiam necessaria non est posterioritas originis, *Secundo*, quia si posterioritas originis sufficeret dependentiæ, Personæ procedentes strictæ dependerent, cum sint origine posteriores; hoc enim aliud non est, quam vnum oriri ab alio, & non econtra. Vnde diuinæ processiones essent dependentiæ.

40. Pater Arriaga 1. part. disp. 44. sect. 1. sub sect. 3. num. 16. & 17. existimat non omnem dependentiam dicere imperfectionem dependere enim non in natura distincta, sed in relatione infinitæ perfectionis, & æqualis cum principio nullam iudicat imperfectionem. Vnde admittere non horret processiones diuinas esse dependentias, non in natura distinctas, sed in relatione infinitæ perfectionis, & æqualis cum principio. Quod si illi obiicias: ergo similiter diuinæ processiones erunt causalitates, non in natura distincta, sed in relatione infinitæ perfectionis, & æqualis cum principio. Respondet negans consequentiam. Quia ratio, quæ vnice Latinos impulit ad negandam causalitatem in diuinis, ea fuit præsciscere, quia non producitur natura diuina. Vnde nomine causalitatis venit, non solius relationis productio, sed etiam naturæ.

41. Non satisfacit P. Arriaga, Latini enim vtrumque fugiunt impingere diuinis relationibus, siue processibus, & dependentiam, & causalitatem. Si ergo his non obstantibus diuinæ processiones possunt esse dependentia relationis productæ à producente, cur non poterunt esse causalitas eiusdem relationis

Sententia
P. Arriagæ
admittentis
diuinas pro-
cessiones
esse depend-
entias non
in natura,
sed in rela-
tione pro-
ductæ.

tionis productæ à producente ; quod si causalitas necessario, debet dicere productionem, non solius relationis : sed etiam naturæ ; cur id etiam non dicere debet dependentia.

Sententia
P. Arrubalis,
Zuñigæ, &
Perezij de
productione
totius reali-
tatis ter-
mini.

42. Pater Arrubal disp. 55. cap. 4. constituit dependentiam in productione totius entitatis termini, siue omnium, quæ reali identitate sunt termino coniuncta. Vnde infert processiones diuinas non esse dependentias, quia non sunt productio totius entitatis termini, nam natura Diuina termino identificata, improducta manet. Consentunt Zuñiga disp. 2. & Perez disp. 2. sect. 7. exigentes ad dependentiam distinctam naturam in termino, & principio.

43. Displicent omnes, quia extra omnem productionem termini, reperitur vera, & stricta dependentia : ergo conceptus dependentiæ non consistit in productione termini. Antecedens clarum est. *Primo* in vnione, quæ productio non est suorum extremorum ; cum tamen ab illis vera sit dependentia. *Secundo* in effectu dependente essentialiter ab aliqua actione, cum tamen productio non sit alicuius actionis ipsam producentis. *Tertio*, in actu intuitiuo pendente essentialiter ab existentia sui obiecti, cuius nulla ratio est productio. *Quarto* in vbcatione quæ sit modus pendente essentialiter à loco, cuius nulla ratio est productio. *Quinto* in causis naturalibus pendentibus à suis effectibus possibilibus, quin ab istis producantur : ergo.

Sententia
Recentiorū
de influxu
in termini
defectibili-
lem.

44. Recentiores vero nostri communiter explicant dependentiam per influxum in terminum defectibilem, siue per indigentiam alterius ad sui defectibilem existentiam. Vnde liberant processiones Diuinas à conceptu dependentiæ, quia Persona producta cum necessario existat, non indiget producente ad sui defectibilem existentiam.

Grata mihi non est explicatio ista. *Primo*, quia non saluat à conceptu dependentiæ scientiam, & volutionem liberam in Deo, quæ indigent Deo & obiecto ad sui defectibilem existentiam, cum simpliciter defectibiles sint. *Secundo*, quia in eorum Recentium sententia possibilis in statu possibilitatis pendet essentialiter à Deo, nec tamen indigent Deo ad sui possibilitatem defectibilem. *Tertio*, quia, qua parte exigit influxum.

fluxum ad dependentiam, falsitatis convincitur ex superiori sententia. *Quarto*, quia hæc sententia supponit causam esse principium influens esse defectibiliter in effectum, & ens necessarium constitui in indefectibilitate, utrumque vero falsum esse ostendi de essentia, & attributis: ergo.

45. His reiectis novam semitam ingressus est ingeniosus **Recentior**, explicans dependentiam per entitatem, seu realitatem indigentem ad existendum existentia alterius realitatis; quando vero non indiget ad existendum alia realitate, sed ipsa realitas præstat, siue ut ita dicam, obligat, ut altera, quam requirit ad existendum, existat, tunc non dependet ab illa. Hinc colligit Patrem non dependere à Filio neque econtra, quia realitas Patris (idemque est de Filio) præstat, ut ad sui existentiam existat realitas Filij, cum habeat eandem naturam cum Filio.

Novæ Recentioris Sententia.

46. Non placet, quia unam realitatem præstare existentiam alterius, vel est, esse principium illius, vel tantum exigere existentiam illius? Si primum: ergo Filius non præstat existentiam Patris, cum nullatenus sit principium Patris; unde Filius pendebit à Patre. Si secundum etiam unio exigit existentiam extremorum, & tamen pendet ab illis: ergo præstare existentiam alterius non impedit dependentiam. Insuper actio se ipsa præstat existentiam termini, & tamen pendet ab illo. Idem est de Physica præmotione caloris præstante existentiam illius, cum tamen à calore dependeat. Si vero nomine realitatis intelligas res distinctas naturas habentes, incidis in sententiam P. Zuñigæ, & P. Perez. Nec salvantur à dependentia scientia conditionata, & visionis, aut complacentiæ liberæ, quæ distinctam habent naturam à suis terminis, eosque exigunt, nec tamen præstant eorum existentiam: ergo stricte à suis terminis pendebunt.

47. Placuit aliquando alicui processiones divinas, ideo non esse dependentias, quia dependentia dicit inferioritatem, & subiectionem Personæ dependentis; & superioritatem, aut dominium Personæ independentis. Etenim nulla est Persona ab altera physice dependens, quæ inferior non sit, & independenti subiecta. Sic Filij, titulo generationis, quæ est de-

Specialis sententia constituens dependentiam in subiectione & inferioritate ad alteram superiorem.

M penden

pendentia eorum à Parentibus, euadunt iure naturali inferiores, & subiecti Parentibus, & creaturæ omnes titulo creationis, quæ est dependentia eorum à Deo, nascuntur subiectæ dominio Dei: ergo omnis dependentia fundata in ortu naturali vnus Personæ ab alia, arguit in principio, dominium & subiectionem in termino; at processiones diuinæ, siue originis naturales Personarum procedentium fundare non possunt dominium in principio, & subiectionem in termino: ergo neque esse dependentiæ.

Capita, vn.
de hæc spe
cialis cogi-
tatio displi-
ceat.

48. Non arridet modo hæc enodatio. Quia citra dominium principij, & subiectionem termini datur vera, & stricta dependentia: ergo quamuis Filius non dependeat à Patre illa subiectionis dependentia, poterit alia dependere. Antecedens probatur, quia licet causæ liberæ habeant dominium in suas actiones, non tamen necessariæ, & tamen actio à causa necessaria est vera dependentia ab illa: ergo. Maior est certa. Quod enim dominium potest habere vnus ignis in alterum à se productum, aut quam superioritatem habere valet causa instrumentalis, verbi gratia, lapis eleuatur ad producendum Angelum; cum tamen Angeli productio vera sit dependentia? ergo citra dominium, & subiectionem vera datur dependentia. *Confirmatur.* In vnione respectu extremorum reperitur vera ab illis dependentia, nec tamen in extremis est dominium, nec in vnione subiectio; cur ergo similis dependentia repugnabit processibus diuinis? Quod si rem premas, dominium in aliquam, nihil est aliud, quam potestas ponendi, & non ponendi illius actionem: ergo dicere dependentiam esse productionem ab habente potestatem, seu dominium in illam, idem erit ac dicere, esse productionem potentem esse, & non esse. Vnde processiones diuinæ ideo non erunt dependentiæ, quia liberæ non sunt, & consequenter, quia indefectibiles, quod est incidere in sententiam Recentiorum, & non saluare independentiam perfectionum liberarum.

In quo con-
sistat stricta
dependentia

49. Affero igitur, dependentiam consistere in ente adæquate producto, vel producibili indigente altero ad sui existentiam, vel possibilitatem. Explico assertum. Pro ente adæquate

quate producto, aut producibili, intelligo ens, cuius omnia, quæ realiter ipsi identificata sunt produci possint, vel producta sint. Dixi, ad sui existentiam, vel possibilitatem, ut non excluderem dependentiam possibilium à Deo, & inter se. Unde colligo nihil diuinum pendere ad aliquo diuino, vel creato, quia nihil diuinum potest esse adæquate productum, cum natura Diuina cum eo identificata, semper improducta maneat. Colligo secundo creaturas posibles pendere à Deo quia sunt adæquate producibiles, & indigent Deo ad sui possibilitatem. Idem est de creaturarum existentia. Probanda est nostra conclusio. *Primo*, cæterarum impugnatione. *Secundo*, quia conuenit omni, & soli dependenti, in quo tota præsentis controuersie victoria posita est, ad saluandas ab imperfectione dependentiæ diuinas processiones: ergo.

& immunitas diuinarum processio-
ab illa.

§ 0. Affero secundo causalitatem consistere in productione totius realitatis termini, id est, omnium, quæ realiter identificatæ sunt termino, & ipsi coniuncta. Probatur, quia vnica ratio, quæ Patres latinos impulit, ad exterminandum à processio-
nibus Diuinis causalitatis nomen, fuit, ne existimaretur natura Diuina vna cum relatione producta: ergo nomine causalitatis existimabant Patres Latini significare productionem totius realitatis termini, id est, omnium, quæ reali identitate sunt termino coniuncta. Inde colligo processiones diuinas ideo non esse causalitates, quia non sunt productio totius realitatis termini, id est omnium, quæ reali identitate sunt termino coniuncta. Nam diuinitas, & omnis absoluta perfectio, quantumuis identificatæ realiter cum relatione producta, manent improductæ.

Qui de causa-
litas & im-
munitas di-
uinarum
processio-
num ab illa.

§ 1. Ex dictis colligo diuinas processiones non esse actiones. Tum quia actio dicit dependentiam à principio, quæ in diuinis nulla est. Tum etiam, quia dicit causalitatem. Tum denique, quia ut ostendi in physicis, actio est modus medius inter principium, & terminum: at nulla processio diuina est modus, nec quid medium inter principium, & terminum: ergo neque erit actio. Quod si aliquando Patres Græci vsurparunt in diuinis nomina dependentiæ, causalitatis, & actionis; id non striete, sed late præstiterunt.

S E C T I O V I.

*Cur diuina processiones non sint ex nihilo,
neq ab alio.*

Quid sit
processione
aliquam
esse ex ni-
hi.o.

52. **P**ROcessionem aliquam esse ex nihilo, idem est, ac non esse ex substantia producentis, sed ex substantia distincta, & aliena. Idcirco, qui tres essentias, seu substantias in Deo constituebant; siue inæquales, vt Arriani; siue æquales, vt Trinitarij; diuinas processiones ex nihilo asserere cogebantur. Errarunt ergo in hoc puncto Arriani, qui referente concilio Nicæno docebant Filium produci à Patre ex nihilo, id est, non ex propria, sed aliena substantia. Qui error Dam-natus est in Concilio Nicæno sæpius decernente, Filium diuinum non esse, ex non extantibus, neque ex nihilo, neque ex aliena substantia, sed ex substantia Genitoris. Idem stabilitur in Tholetano I. & II. ad illa verba Psal. 109. *Ex utero ante luciferum genui te*, Vbi nomine *uteri* intelligit substantiam Genitoris.

Cur diuinæ
processiones
non sint ex
nihilo.

53. **A**ssero ergo primo, diuinas processiones, ideo non esse ex nihilo, quia prioritate à quo supponitur natura Personæ procedentis in principio à quo procedit. Probatur quia vt aliqua processio sit ex nihilo, nihil Personæ procedentis debet præcedere existens in principio, à quo procedit: processiones autem diuinæ supponunt naturam Personarum procedentium in principio à quo procedunt: ergo non sunt ex nihilo. Minor certa est, nam in principio prioritate à quo præcedere debent ea omnia, quæ processione communicantur: communicatur autem natura Diuina: ergo ista præcedere debet in principio. Sed rogabis, quid sit processiones Diuinas esse ex substantia producentis? Omissis variis dicendi modis quos iudico solo modo loquendi discrepantes. *Respondeo*, processiones diuinas esse ex substantia producentis, aliud non esse, quam Personam productam communicare in eadem natura cum principio,

prio, siue eandem habere naturam, vnde Persona producta euadit consubstantialis producenti.

54. Affero secundo, processiones diuinas ideo non esse simpliciter, & absolute ens ab alio, quia hoc supponit pro termino producto, non communicante in eadem natura cum principio; vel pro termino stricta dependentia, & causalitate producto. Vtrumque autem, vt constat ex dictis, alienum prorsus est à processionibus Diuinis: ergo & ens ab alio. *Confirmo.* Illud dicitur simpliciter ens ab alio, quod oritur ab alio adæquate distincto: processiones autem diuinæ non oriuntur ab alio adæquate distincto, cum eadem sit natura, tam personæ producentis, quam productæ: ergo. Si autem quæras, an personæ procedentes dici possint ens ab alio, tanquam à principio productiuo inadæquate distincto? Respondeo posse, quia id non est simpliciter esse ab alio; sicut non est dependere: aut causalitate produci.

Cur non sint
ens ab alio.

55. Obiicies, Pater simpliciter est alius à Filio, quia etiam si eadem sit vtriusque natura, relatio tamen est diuersa: ergo Filius simpliciter erit ens ab alio. Probatur consequentia. Filius est simpliciter à Patre: Pater simpliciter est alius à Filio, ergo Filius simpliciter est ab alio, nempe à Patre. *Respondeo*, distinguens; Pater simpliciter est alius à Filio, sito simpliciter, idem valeat ac adæquate, nego, si præscindat ab adæquate, & inadæquate distinctione, concedo. Et nego consequentiam. Ad probationem concessa maiori, distinguo minorem. Pater simpliciter est alius à Filio, id est adæquate distinctus, nego, inadæquate concedo, & nego consequentiam. Quia voces istæ simpliciter. & absolute, iunctæ his aliis ab alio, ex communi Theologorum consensu idem valent, ac adæquate, etiam si in aliis locutionibus, non ita vsurpari solitæ sint. Vnde etiam si recte dicamus, Filium simpliciter à Patre procedere, ab eoque distingui, dici tamen non potest esse ab alio, quia idem est, ac adæquate produci. Nec pro diuersitate earum vsurpationum alia ratio exigenda est, quam vsus loquendi, qui in presenti materia diligenter attendendus est.

DISPUTATIO V.

De processione actiua, & passiua.

Processio
actiua &
passiua non
sunt quid
realiter me-
dium inter
principium
& terminū.

- I. **P**ROCESSIONEM actiuam, aut passiuam non esse quid realiter medium inter Personam producentem, & productam, certum est Catholicis. Tum quia darentur in Diuinis quinque realiter distincta, nempe tres Personalitates, & duæ processiones. Tum etiam, quia processio realiter media inter principium, & terminum, tantum admittitur, vbi principium indifferens est ad producendum, & terminus ab existendum, vel non existendum, saltem hoc, vel illo modo: in Diuinis autem, talis indifferencia non est, sed summa determinatio principij ad producendum, & termini ad existendum, nam Pater non potest, non producere Filium, nec alio modo eum producere, pariter Filius non potest non procedere à Patre, & tali modo procedere; idemque est de Spiritu sancto respectu Spiratoris: nulla ergo erit in diuinis processio realiter media inter principium, & terminum.

SECTION I.

An Processio actiua, & passiua sint aliquid absolutum, vel relatiuum.

Quid sit
processio
actiua, quid
passiua.

2. **P**ROCESSIO actiua dicitur elargitio Esse, passiua vero acceptio ipsius Esse. Controuersia igitur est, an processiones

cessiones, tam actiua, quam passiva sint aliquid absolutum, vel relatiuum: id est, an processio Filij sit Personalitas Patris, vel intellectio absoluta, & processio Spiritus sancti sit relatio Spiratoris, vel amor absolutus. Et quidem cum in qualibet processione diuina intercedat productio, & communicatio, monitum volo, in presentia non agi de processione diuina, vt communicatio est, sed tantum vt productio est.

3. *Primo* sententia docet vtrasque processiones actiuas, & passiuas consistere in absoluto, non quidem secundum se, sed quatenus connotante in obliquo Personas producentes, vel productas. Vnde processio actiua Filij erit intellectio connotans Paternitatem; passiuas, eadem intellectio vt connotans Filiationem; Processio vero actiua Spiritus sancti erit amor absolutus vt connotans relationem Spiratoris; passiuas vero idem amor vt connotans relationem Spiritus sancti. Ita Zumel

Zumel,

1. part. quaest. 41. art. 1. *Secunda* sententia consentit ex parte prima asserens, processiones actiuas consistere in absoluto, vt connotante Personam producentem; passiuas vero in sola relatione producta. Ita Caietanus, P. Vasquez, P. Torres, P. Arrubal, quos refert, & sequitur, P. Granadus tract. 2. disp. 3. sect. 3. *Tertia* Vera sententia affirmat, vtrasque processiones actiuas, & passiuas, consistere in solo relatiuo. Ita P. Molina quaest. 2. 7. art. 3. disp. 4. cum S. Thoma quaest. 41. art. 1. ad 2. P. Suarez lib. cap. 8. num. 6. & lib. 6. cap. 2. num. 5. P. Zuñiga, P. Valentia, & alij, quos refert, & sequitur P. Perez disp. 2. sect. 4.

Caietanus,
P. Vasquez.
P. Arrubal.
P. Granadus.
P. Molina.
P. Soarius.
P. Valentia
P. Perez.

4. Affero ergo processiones tam actiuas, quam passiuas non consistere in absoluto, sed tantum in relatiuo. probant aliqui primo, quia processio non potest esse principium suae causae, non enim actio est principium suae causae; at si processio esset intellectio esset principium suae causae: ergo processio non est intellectio. Minor probatur, quia si intellectio esset processio formaliter, haec esset principium eius, cuius est intellectio principium; at intellectio est principium causae processionis, est enim principium Paternitatis, quae est causa processionis Filij: ergo.

Processiones
tam actiua,
quam passiuas
in solo
relatiuo
consistunt.

5. Haec tamen ratio mihi solida non est. *Primo*, quia seorsum a processionibus diuinis soluenda est ab omnibus. Nam in Filio

Precedentis
probationis
examen.

Filio est intellectio: at intellectio est principium Paternitatis: ergo & Filius erit principium eius, cuius est principium intellectio, nempe Paternitatis: ergo erit principium sui principij. Si vero dicas intellectionem prout in Filio non esse principium Paternitatis; idem dicent aduersarij. Vnde vrgeri non possunt tuo argumento probante processionem passiuam Filij, id est, intellectionem in Filio, esse principium Paternitatis. *Secundo*, quia in communi sententia principium communicatum, & communicatio respectu Filij, est intellectio: ergo eius erit principium in Filio, cuius est principium intellectio: at intellectio est principium Paternitatis: ergo & communicatio in Filio erit principium Paternitatis: ergo Persona Filij ratione intellectionis communicatæ, erit principium Patris communicantis: ergo erit principium sui principij.

Secunda
aliorum ratio
à priori
expensa.

6. Probat secundo à priori, quia processio habet prædicata non solum distincta, sed etiam independentia ab intellectione, & intellectio à processione, sed quæ ita se habent, formaliter distinguuntur: ergo & intellectio, & processio. Maior probatur, quia intellectio est expressio, & representatio obiecti, processio vero fluxus, & emanatio: at ista prædicata sunt independentia; in creatis enim est fluxus, & emanatio absque intellectione, & intellectio absque fluxu, & emanatione in alterum: ergo.

7. Nec ratio ista est robustior præcedenti, quia tantum probat intellectionem, & processionem distingui ex modo concipiendi, quia similes conceptus mutuo in creatis separari, non arguit maiorem distinctionem in Deo; ita in communi sententia intellectio, & substantia absoluta tantum ex modo concipiendi differunt, cum tamen in creatis mutuo realiter separentur. Idem est de intellectione; & attributis transcendentibus, tantum ex modo concipiendi distinctis; cum tamen intellectio in creatis realiter sit ab illis distincta. Insuper processio passiuæ, & terminus non differunt formaliter obiectiue, & tamen in creatis realiter distinguuntur, ergo ea ratio solum probat distinctionem ex modo concipiendi, quam libenter amplectentur aduersarij, cum nos etiam illam admittamus inter

inter conceptum relationis, & processionis, qui conceptus in creatis inter se realiter distinguuntur.

8. Tertio probatur communiter assertum, quia processio est conceptus respectivus: ergo non consistit in absoluto, sed in relativo. Antecedens probatur; quia processio alicuius termini debet esse processio: ergo concipi non potest sine aliquo termino: ergo est conceptus respectivus. *Confirmatur*, quia processio in creatis dicit essentialiter conceptum respectivum, ergo & in diuinis, maxime, cum processio in creatis sit respectiva; non tantum ex conceptu creati, sed etiam ex conceptu processionis.

Tertia aliorum ratio ex conceptu respectivo cuius sit momenti.

9. Hæc ratio, quoad antecedentis probationem mihi firma non est. Etenim si processio respectiva debet esse termini, quia alicuius debet esse processio: ergo cum etiam debeat esse processio ab aliquo principio, pariter erit respectiva principij. Vnde fieret processionem distinguendam realiter à principio, & termino, & consequenter esse quid medium inter utrumque, quod dici non potest. Nec instantia processionis creatæ urget, nam hæc cum distincta sit à principio, & termino, utriusque potest esse respectiva; at processio in diuinis distinguere non potest à principio, & termino: ergo sicut processio, casu quo sit idem cum principio, potest intelligi esse ab aliquo principio absque conceptu respectivo ad illud, ita poterit esse processio alicuius termini absque conceptu respectivo ad terminum.

10. Probatur ergo nostra conclusio, quia processio in Diuinis, vel est producens ipsum, vel productum; non enim potest esse medium inter utrumque; quid autem absolutum non potest esse producens, nec productum: ergo neque processio poterit esse quid absolutum, erit ergo quid relativum. Maior est certa, quia hic non agitur de processione, quatenus dicit communicationem, sed quatenus productio est: ergo cum productio non possit esse quid medium inter producens & productum, necessario debet esse, vel ipsum producens, vel productum. Minor ergo probatur, quia idem non potest se ipsum naturaliter producere, ut est constans, & perspicuum lumine naturæ: Si quid autem absolutum esset producens, aut

Vnde processio futura sit quid relativum & non quid absolutum.

N produ

productum, idem se ipsum naturaliter produceret: ergo non est. Minor probatur, quodlibet absolutum est vnum, & idem cum omni relatiuo, & absoluto: ergo si posset esse producens, vel productum, aut vtrumque, idem se ipsum naturaliter produceret. *Confir.* In diuinis totum distinctionis fundamentum stat in producente, & producto: ergo si quid absolutum absque distinctione reali posset esse producens, vel productum, pœnitus rueret distinctionis realis fundamentum. Vnde enim relationes diuinæ distingui possint, si essent obliquum, & connotatum productionis; quando rectum, & quod reuera produceret, minime distingueretur à producto. Quibus præclusa manet effugia cōnotationis, & obliqui, quibus aduersarij proteguntur.

Augustinus,
& Thomas
enodari.

11. Obiicies primo aliquos Patres, quæ nostræ sententiæ refragari videntur. Nam Augustinus §, de Trinit. cap. 10. asserit, dicere, nihil aliud esse, quàm cogitare, & intelligere: ac dicere, est, producere Verbum: ergo productio Verbi est formaliter ipsa intellectio. Insuper S. Thomas quæst. 27. art. 2. absolute docet processiones in diuinis accipiendas esse secundum duas actiones immanentes, nimirum, intelligere, & velle: ergo intelligere, & velle ex mente S. Thomæ sunt processio. *Respondeo* eos Patres loqui de processione, vt communicatio est, qua ratione iuxta inferius dicenda de communicatione, sunt actus intelligendi, & volendi.

Quomodo
Verbum ge-
neratur à
Patre per in-
tellectionem.

12. Obiicies secundo. Verbum generatur à Patre per intellectionem: ergo intellectio est processio Verbi à Patre. Patet consequentia. Illud est processio Verbi à Patre, per quod Verbum generatur à Patre: Verbum autem generatur per intellectionem: ergo intellectio erit processio. *Respondeo* Verbum generari à Patre per intellectionem, tanquam per rationem formalem communicandi, non vero producendi quia nihil absolutum potest esse producens, aut productum. Vnde falsa est consequentia. *Instabis.* Processio Verbi est Locutio: Locutio autem est intellectio: ergo & processio Verbi. *Respondeo* locutionem duo dicere in diuinis, scilicet, & productionem Verbi & communicationem intellectionis, nego igitur, vt productio est, esse intellectionem, propter eandem rationem, qua processio, vt productio, non est intellectio.

SECTIO

SECTIO II.

An Processio Activa distinguatur realiter à Passiva

13. **P**rima sententia docet processionem actiuam esse idem cum persona producente, & passiuam cum Persona producta, & consequenter processionem actiuam, & passiuam esse inter se realiter distinctas. Hanc sententiam tenet P. Soarius lib. 6. cap. 1. num. 5. P. Zuñiga disp. 1. dub. 7. memb. 7. num. 2. & dub. 14. memb. 2. P. Granadus tract. 2. disp. 3. sect. 1. P. Hurtadus difficul. 5. P. Perez, disp. 2. sect. 5. & multi alij apud ipsos. In hac sententia processio actiua Filij est Paternitas, & passiuua Filiatio; processio vero actiua Spiritus sancti, est relatio Spiratoris, & passiuua relatio Spiritus sancti.

P. Soarius.
P. Zuñiga
P. Granadus.
P. Hurtadus
P. Perez.

14. Secunda sententia distinguit inter processionem actiuam in actu primo, scilicet virtutem productiuam, & processionem in actu secundo, scilicet influxum, vel quasi actionem, qua Pater, verbi gratia, producit Filium, Vnde docet processionem actiuam in actu primo indistinctam à Persona producente; in actu vero secundo identificari cum processione passiuua, & Persona producta. Quare Pater in hac sententia non est producens Filium per se ipsum, sed per generationem à se productam. Huic sententiæ communiter adscribuntur, Henricus, Richardus, Scotus, & Zumel, eoque tenent nobiles Recentiores.

Henricus.
Richardus.
Scotus.
Zumel.

15. Tertia sententia distinguit dupliem processionem actiuam, vnã intrinsecam Personæ producenti, & extrinsecam productæ, & hanc distinguit à processione passiuua intrinseca termino producto. Alteram extrinsecam Personæ producenti, & intrinsecam termino producto, quam identificat cum processione passiuua, & intrinseca termino producto. Existimat enim per processionem actiuam intrinsecam personæ producenti denominari terminum extrinsece productum, & per processionem passiuam intrinsecam termino producto, etiam

Singularis.
Sententia.
P. Arriaga.

denominari principium extrinſece producens , ſicut per quamlibet vnionem partialem continui vnum extremum denominatur intrinſece vnitum : alterum vero extrinſece. Ita Arriaga diſp. 46. tota ſect. 1. & fuſè ſub ſect. 3. ſequuntur aliqui Recentiores.

16. Communis ſententia aſſerens proceſſionem actiuam identificari cum Perſona producente, & conſequenter diſtingui à proceſſione paſſiua identificata termino producto. Probari ſolet primo, quia proceſſio actiua nihil eſt aliud, quam determinatio principij ad terminum : at Paternitas, verbi gratia, ſe ipſa eſt intrinſece, & eſſentialiter determinatio ad Filium : ergo ſe ipſa eſt proceſſio actiua Filij. Minor probatur. Tum quia paternitas ſe ipſa non eſt indifferens ad producendum, & non producendum Filium, nec ad producendum hoc vel illo modo : ergo ſe ipſa eſt determinata ad producendum, & hoc modo producendum : ergo ſe ipſa eſt determinatio Patris ad Filium : Tum etiam, quia ideo Filius eſt ſe ipſo proceſſio paſſiua à Patre, quia indifferens non eſt, vt procedat, ſed ſumme determinatus, vnde eſt determinatio, & proceſſio à Patre : ergo cum Pater ſe ipſo non ſit indifferens, ſed ſumme determinatus ad producendum Filium, ſe ipſo erit determinatio, & productio Filij.

Libratum
communis
ſententia
fundamen-
tum.

17. Hæc tamen ratio ſi quid probat, conuincit, Paternitatem, & Filiationem ſe ipsis eſſe proceſſionem actiuam Spiritus ſancti, & non media relatione Spiratoris, quod falſum eſſe, pleno ore fateatur illius argumenti patroni. Etenim Paternitas, & Filiatio ſe ipsis ſunt eſſentialiter determinatæ ad Spiritum ſanctum, cum ſe ipsis non ſint indifferentes ad producendum, & non producendum, nec ad producendum hoc vel illo modo, ſed tali modo tantum : ergo ſe ipsis ſunt determinatio eſſentialiter ad producendum Spiritum ſanctum : ergo & proceſſio ; cum hæc vnica ſit ratio, vnde paternitas probetur, eſſe proceſſionem actiuam Filij. Si vero dicas Paternitatem, & Filiationem non eſſe ſe ipsis proceſſionem actiuam Spiritus ſancti, quia ſeorſim à relatione Spiratoris non ſunt virtus productiua ; & determinatio in diuinis, vt ſit proceſſio, debet eſſe virtutis productiua determinatio, qualis eſt

est paternitas respectu Filij, & Spiratoris relatio respectu Spiritus sancti. Non saluas tuum argumentum. Nam Pater, & Filius sunt essentialiter determinati ad producendum Spiritum sanctum, nec tamen per se ipsos produunt, nec sunt virtus productiua, sed utrumque præstant per relationem spiratoris ab ipsis virtualiter distinctum: ergo quantumuis Paternitas sit determinata ad producendum Filium; poterit illum producere per productionem distinctam.

18. Nec instantia processionis passiuæ identificatæ cum termino producto, conuincit processionem actiuam identificatam cum principio. Tum, quia processio magis accedit ad terminum, quam ad principium, ex quocumque capite id contingat; ideo in creatis. quamuis media sit, & distincta inter principium, & terminum, tamen est intrinseca termino; non vero principio. Tum etiam quia filius non ideo præcisè est processio passiuæ, quia determinatus ad procedendum à Patre, sed quia est actus secundus, ad quem spectat omnis fluxus, via, aut emanatio: at Pater, quamuis summe determinatus ad producendum filium, est per modum principij, siue actus primi cum secundo connexi; Vnde ad illū non spectat fluxus, via, aut emanatio, & consequenter neque processio.

19. Nec est cur mirentur aduersarij virtutem productiuam à productione distinctam, & cum illa connexam, cum nec ipsi mirentur productionem actiuam à passiuæ distinctam, & cum ea connexam. Et fere omnes fateantur, quidquid sit de facto, possibilem esse physicam præmotionem respectu effectus necessarij, quæ sit virtus productiua connexa essentialiter cum productione, & ab ipsa distincta. Vel saltem nullus est, qui neget, decretum absolutum, & efficax producendi Petrum spectare ad actum primum virtutis proxime productiuæ etiā si connexum essentialiter sit cū productione Petri, ab eaque distinctum. Idemque est in creatis de excitatione speciei impressæ respectu actionis intelligēdi, & de actu imperante efficaci respectu actionis actus imperati, tam interni, quàm externi. Vnde liquida est, & clara argumenti solutio. Paternitas enim tantum est determinatio ad filium per modum principij; aut virtutis productiuæ, sicut

Processio passiuæ idé. tificata termino non conuincit processionem actiuam identificatā principio.

Nihil implicat virtus productiua à productione distincta.

sicut præmotio, & decretum; non vero per modum fluxus, viæ, aut emanationis, quia omnia ista propria sunt actus secundi, ideoque à nobis in terminum productum referuntur.

20. Probant secundò. Pater est intrinsece determinatus ad producendum Filium, ergo paternitas est productio actiua Filij. Probant antecedens, quia Pater essentialiter est in actu secundo Pater: ergo est essentialiter, & intrinsece per se ipsum determinatus ad generandum Filium. Antecedens pater, nam Pater intrinsece constituitur per Paternitatem, Paternitas autem est constitutum Patris in actu secundo, ergo Pater est intrinsece, & essentialiter in actu secundo Pater; non enim apparet, quid sit paternitas, nisi constituat Patrem in actu secundo talem.

Qualiter
Pater sit in-
trinsece de-
terminatus
ad produ-
cendum
Filium.

21. Obiectio facile potest retorqueri. Nam pater essentialiter, & intrinsece est determinatus ad producendum Spiritum sanctum: ergo paternitas est productio actiua Spiritus sancti. Deinde non capio, qua ratione, esse Patrem sit actus secundus, cum in Patre nulla sit ratio termini producti, sed sola ratio principij, quæ actus primus est, & non secundus. Distinguo igitur antecedens. Pater est intrinsece determinatus ad producendum Filium per modum fluxus, viæ, aut emanationis, nego: per modum virtutis productiæ, siue actus primi, aut principij, instar physicæ præmotionis, aut decreti connexti cum effectu, eiusque productione, concedo. Et nego consequentiam. Ad probationem nego suppositum, esse scilicet in Patre actum secundum intrinsece; nam Paternitas, cum nullius sit terminus productus, sed tantum principium Filij, tantum est actus primus respectu Filij, respectu vero sui neque est actus primus, neque actus secundus.

22. Probant tertio inculcantes eandem determinationem. Quia Pater habet intrinsece relationem, per quam constituitur actualiter, & essentialiter relatus ad Filium, vt Filium, hæc autem relatio nequit intelligi, quin sit generatio actiua, ergo relatio propria Patris est generatio actiua Filij. Minor probatur, quia prædicatum essentialiter constitutum processionis actiue, est determinatio principij ad terminum productum, relatio autem Patris est determinatio ad Filium productum, cum

cum nequeat intelligi indifferens, sed dans essentialiter esse in actu secundo Filio, ergo ratio Patris intelligi non potest, quin intrinsece intelligatur generatio actiua. *Confirm.* Generatio actiua est id, per quod producus dat esse termino producto, tanquam Filio; nequit autem intelligi ratio Patris respiciens Filium, ut Filium, quin per illam det esse ipsi Filio ergo. Minor probatur. Nam per talem relationem respicit Pater Filium, ut terminum a se productum, nec alia est ratio oppositionis inter Patrem & Filium, in qua fundetur distinctio, nisi producentis, & producti.

25. Hæc ratio sola est præcedentium repetitio; ideo nostra illi solutio repetenda est. Concessa igitur maiori, nego minorem. Ad cuius probationem distingo maiorem. Prædicatum essentialis processionis actiue est determinatio principij ad terminum per modum virtutis productiue connexæ cum termino, nego, per modum fluxus, viæ, aut emanationis, concedo. Et nego relationem Patris esse determinationem ad Filium per modum fluxus, aut viæ. Tantum enim est determinatio per modum virtutis productiue connexæ cum termino producto, sicut physica prædeterminatio ad hunc numero terminum, aut actionem, & decretum, aut imperium efficax determinatum huius numero effectus, & actionis. Nec confirmatio libat aliquid noui; falsa enim est minor, si loquatur de fluxu, & viâ, qua Pater dat esse Filio, cuius probatio nulla est. Tum quia Pater respicit Filium à se productum, non vero per paternitatem productum, sicut physica præmotio caloris A, respicit essentialiter calorem à se productum; non vero per seipsam productum, sed per productionem à se distinctam. Tum etiam, quia ratio oppositionis inter Patrem, & Filium non est producus in actu secundo, & productum, sed producus specificatiue, id est res, quæ producit, siue quæ est producus.

24. Probant quarto ex Patribus. Nam Athanasius Dialogo 1. de Trinit. ait, diuinas Personas tantum distingui, quia gignere, & gigni, emittere, & emitti distinguuntur: at gignere est generatio actiua, gigni vero passiuâ, ergo generatio actiua, & passiuâ distinguuntur inter se; vnde cum passiuâ sit idem

Athanasius
& Thomas
explicati.

cum

cum persona producta, actiua erit idem cum persona producente. Insuper S. Thomas quæst. 41. art. 1. approbat dictum Magistri asserentis generationem, & natiuitatem aliis nominibus esse Paternitatem, & Filiationem, ergo generatio actiua erit Paternitas, & passiuua Filiatio. *Respondeo* eos Patres cum Magistro non sumere gignere, & generare per modum fluxus, aut viæ, sed intelligere principium, aut virtutem generandi non quidem indifferentem, sed determinatam; & conexam cum genito, quod satis non est ad distinguendam processionem actiuam à passiuua, vt in superioribus abunde à nobis ostensum est, & stabilitum.

S E C T I O III.

Eligitur processio actiua identificata cum Passiua.

Processiua
actiua identifica
realliter cum
passiua.

25. **P**Rimo, quia processio actiua est id, quo Pater producit Filium, id autem quo Pater producit Filium, est processio passiuua: ergo processio actiua, & passiuua non distinguuntur. Maior est certa, quia processio actiua est id, quo Pater est producens Filium: ergo est id, quo Pater producit Filium Minor ergo probatur. Id quo Pater producit Filium, est id, quo Filius, producitur à Patre, id autem quo Filius producitur à Patre est processio passiuua: ergo id, quo Pater producit Filium, est processio passiuua Filij. Minor est certa, quia processio passiuua Filij est id, quo Filius accipit esse productum à Patre ergo est id, quo Filius est productus, siue producitur à Patre. Maior, quæ sola desiderat probationem, mihi adeo clara est, ac perspicuum est Grammaticis, orationem in voce passiuua idem valere, ac in voce actiua: sicut ergo id, quo amo Deum, est id, quo Deus amatur à me: & id quo Pater intelligit Filium, est id, quo Filius intelligitur à Patre, similiter id, quo Pater producit Filium, erit id, quo Filius producitur à Patre: sicut Patrem generere Filium, idem valet, ac Filium genera.

generari à Patre. *Confirmatur.* Nequit intelligi Pater in actu secundo producens, quin ea productione aliquid intelligatur productum; quomodo enim percipies productionem Filij, quin eo ipso intelligas Filium productum: ergo productione, qua Pater est producens Filium, eadem erit Filius productus à Patre: ergo id quo Pater est producens, Filium, erit id, quo Filius est productus à Patre.

26. Respondent primò Recentiores ex communi sententia, veram esse nostram argumentationem, quando determinatio est media inter principium indifferens, & terminum indifferens, ut contingit in creatis; ubi actio est quid medium inter principium, & terminum indifferens; cumque sit utriusque determinatio, ideo eadem actione, qua agens est producens, etiam terminus est productus: idem est de cognitione, & amore. At in diuinis, determinatio non est media, inter principium, & terminum, cum ambo se ipsis sint omnino determinati. Idcirco processio actiua, & passiva, quæ in creatis vnica est, & realiter indiuisibilis, diuiditur in diuinis, quia pariter diuisa est determinatio, & processio actiua refertur in Paternitatem se ipsa determinatam ad producendum Filium.

27. Contra tamen. Quia determinatio per modum principij aut virtutis productiuæ essentialiter cum termino connexa, sufficiens non est ad processionem actiuam, seu productionem in actu secundo. Etenim physica prædeterminatio ad amoré *A*, eiusque actionem indiuiduam, se ipsa est essentialiter determinata ad amoré *A*, eiusque indiuiduam actionem, idemque est de decreto, nec tamen est processio actiua, nec productio amoris, aut actionis, quia determinatio per modum principij, aut virtutis productiuæ cum termino connexa, non spectat ad actum secundum, cuius sunt fluxus, & via, sed ad actum primum: determinatio autem Paternitatis, est determinatio per modum principij, & virtutis productiuæ cum termino connexa, ergo non erit processio termini, sed actus primus ad illum.

Determinatio per modum principij, aut virtutis productiuæ processio non est.

28. *Confirmatur.* Licet in creatis actus primus possibilis sit se ipso determinatus ad actionem, & terminum possibilem, cum eoque connexus, tamen actus primus possibilis non est

Actus primus possibilis se ipso determinatus.

O pro

rus est ad
sitionem &
terminum
possibilem,
nec tamen
est processio.

processio actiua possibilis sui termini, quia ea determinatio est per modum principij, aut virtutis productiue cum termino connexæ, & consequenter est actus primus possibilis, ad quem non spectat productio possibilis: Paternitas autem tantum est determinatio ad Filium actuaalem per modum principij, & virtutis productiue cum Filio connexæ: ergo non erit productio Filij, sed actus primus productionis, & termini. Oportebat enim eos Recentiores distinxisse inter actum primum, & secundum; & vtrumque æquiuoca determinatio ne non confundere. Rem totam denuo confirmo, & assumptum contra aduersarios efficaciter ita vrgeo. Nam ea responsio non satisfacit argumento nostro. Etenim etiam si Paternitas esset processio actiua Filij, eiusque productio, adhuc contendimus Filium denominandum ab ea productum; atque adeo eadem productione, qua Pater est producens Filium quoque esse productum, nam ea productio vere est productio Filij: ergo vere per illam Filius est productus: ergo id, quo Pater est producens, est id, quo Filius est productus, & id, quo Filius est productus, est id, quo pater est producens.

Responsio
duplicis
processionis
tam actiue
quam pas-
siue.

29. Melius ergo, & solius respondet P. Arriaga distinguens duplicem processionem tam actiuam, quam passiuam respectu vnus cuiusque personæ procedentis. Vnam, intrinsecam principio, qua Pater, verbi gratia, est intrinsece producens Filium, & filius est extrinsece productus à Patre. Alteram vero intrinsecam termino, qua Filius, verbi gratia, est intrinsece productus à Patre, & Pater est extrinsece producens Filium. Firmat exemplo vnionis continuatiue, qua duo indiuisibilia vnuntur inter se, quæ composita est ex duplici, vna intrinseca indiuisibili *A*, & extrinseca indiuisibili *B*, qua indiuisibile *A*, intrinsece vnitur *B*, indiuisibile vero *B*, extrinsece tantum vnitur *A*, Altera intrinseca indiuisibili *B*, & extrinseca indiuisibili *A*, qua indiuisibile *B*, intrinsece vnitur *A*, & indiuisibile *A*, extrinsece vnitur *B*,

30. Hinc respondet, verum quidem esse, id, quo Pater est producens Filium, esse id, quo Filius est productus à Patre; hoc tamen discrimine, quod id, quo Pater est intrinsece producens Filium, est id, quo Filius est extrinsece productus à Patre
sicut

sicut id, quo indiuisibile *A*, intrinsece vnitur indiuisibili *B*. est id, quo indiuisibile *B*, extrinsece vnitur indiuisibili *A*, id autem, quo Filius est intrinsece productus à patre, est id, quo Pater est extrinsece producens Filium; sicut id, quo indiuisibile *B*, intrinsece vnitur *A*, est id, quo indiuisibile *A*, extrinsece vnitur *B*.

31. Contra tamen. Primo, quia hæc sententia reipsa admittit quatuor processiones actiuas, totidemque passiuas in diuinis: etenim Paternitas est processio actiua intrinseca, & passiuæ extrinseca, cum sit id, quo Pater est extrinsece producens Filium, & id, quo Filius est extrinsece productus à Patre. Similiter relatio Spiratoris est processio actiua, intrinseca & passiuæ extrinseca ob similem rationem. Præterea Filiatio est processio passiuæ intrinseca, & actiua extrinseca, quia est id, quo Filius est intrinsece productus à Patre, & id quo Pater est extrinsece producens Filium, & idem est de relatione Spiritus sancti: ergo essent in Deo quatuor processiones actiuæ totidemque passiuæ, quod absurdissimum est. Fide enim constat duas esse tantum processiones in diuinis. Vnde falsam existimo communem sententiam distinguentem processionem actiuam à passiuæ, quia reipsa quatuor admittit processiones, duas actiuas, & passiuas duas.

Ab inconuenienti præcedens responsio exterminata

32. Nec dicas eas processiones esse partiales, & inadæquatas, & ex illis consurgere duas tantum processiones integras, & adæquatas, Quia adeo certum est in diuinis, esse tantum duas processiones, ac esse vnicum Spiratorem; at admitti non potest vnicus spirator ex pluribus partialibus, & inadæquatis constitutus: ergo neque duplex processio ex quatuor, vel ex octo partialibus constituta; maxime cum saluari possit duplex processio absque compositione, si actiua identificetur cum passiuæ, & vtraque cum termino producto.

33. Contra secundò. Quia nulla est necessitas productionis intrinsecæ principio, cum ostenderit virtutem productiuam essentialiter determinatam ad terminum, absque vlla productione illi intrinseca, quæ vnica ratio impulit aduersarios ad eam productionem intrinsecam principio statuendam:

Nulla est necessitas processionis actiuæ intrinsecæ principio.

tuendam : ergo. *Confirmatur.* Principio actiuo sufficiens est productio intrinseca termino , & extrinseca principio , At per te Filiatio est productio intrinseca termino , & extrinseca principio, qua scilicet Filius vere est productus , & Pater produ-
 ducens : ergo superflua est alia productio intrinseca principio. Nec exemplum vnionis continuatiuæ momenti est : ego enim non video , cur diuinæ processiones imitari debeant vnionem continui, & non potius productionem creatam , quæ vnica tantum est intrinseca termino, & extrinseca agenti.

34. Probatur secundo conclusio. Omnis productio est per ipsam à principio producente , eo modo , quo ipsius terminus est ab eodem principio per productionem : Filiatio autem est realiter absolute à Paternitate per productionem : ergo & omnis illius productio erit realiter absolute à Paternitate per se ipsam : ergo Paternitas erit principium reale omnis productionis Filij: ergo & omnis productio Filij erit à Paternitate distincta. cum idem non possit esse sui connaturale principium. Maior liquet, nam terminus oritur à principio per productionem, productio vero per se ipsam: ergo eo modo, quo terminus est à principio per productionem, productio erit à principio per se ipsam. *Confir.* Omnis terminus procedens vt *quod* à principio est productus vt *quod* ab illo : ergo omnis processio, qua terminus est procedens vt *quod* erit per se ipsam procedens vt *quo*: eo enim differunt processio , & terminus; quod terminus, qua talis, dicitur , vt *quod* procedens : processio vero vt *quo* procedens : at omne procedens vt *quo* , est à principio per se ipsum, ergo & omnis processio erit à principio per se ipsam.

35. Dices hoc argumentum similiter probare processionem esse distinctam à termino producto , quia sicut processio est vt *quo* à principio ; ita est productio vt *quo* termini , ergo etiam distinguetur à termino. *Contra* tamen, quia processio, & terminus complent intrinsece vnum actum secundum, ideoque inter se non opponuntur in diuinis , cum principio autem non potest componere intrinsece vnum actum primum , quia processio non spectat ad actum primum , sed secundum ; insuper ; productio , & terminus complent vnum productum, ideoque inter se non opponuntur ; bene vero cum principio, quia

quia producens, quale est principium, & productum, quale est actus secundus, inter se distinguuntur, & opponuntur ex illo principio: id non posse se ipsum naturaliter producere. Mitto alias aliorum rationes, quia facilem habent retorsionem, & solutionem ex dictis.

36. Obiicies. Tota ratio distinguendi in creatis actionem ab agente, est indifferentia principij ad producendum, & hoc, vel illo modo producendum: ergo ubi nulla est indifferentia, ut contingit in diuinis, nulla erit ratio distinguendi productionem à principio. *Respondeo* negans antecedens. Ostendimus enim dari in creatis agens summe determinatum ad producendum, & hoc modo producendum, cuius tamen actio distinguitur ab illo. Ratio ergo distinguens principium à productione est, quia productio nulla ratione spectat ad actum primum, sed secundum; ideo identificari non valet cum principio actum primum constituyente.

Ratio distinguendi principia à productione.

SECTIO IV.

An processio actiua, & passiua identificentur relationi Persona producentis, vel producta.

37. **C**ONSTAT ex dictis, processionem actiuam, & passiuam esse idem inter se. Inquirimus nunc, cui relationi utraque processio identificetur, An scilicet relationi producentis, an producti. Ratio dubitandi est, quia processio non potest esse quid medium inter principium, & terminum; Aliunde nulla apparet maior ratio, cur utraque processio potius in terminum productum, quam in principium referatur, cum utrumque sit essentialiter determinatum ergo.

38. Affero tamen processionem tam actiuam, quam passiuam, identificari realiter cum relatione producta. Probatur primo, quia processio passiuam identificatur realiter cū relatione producta ut cōmuniter fatentur omnes: processio autem actiua, ut in superi

Processio tam actiua, quā passiuam identificatur realiter cum relatione producta

terioribus oſtenſum eſt, non diſtinguitur realiter à proceſſione paſſiua : ergo vtraque erit realiter idem cum relatione producta. Maior oſtenditur, quia proceſſio paſſiua eſt intrinſeca termino, etiam in creatis, vbi eſt quid mediū inter principium, & terminum : ergo etiam in diuinis eſt intrinſeca termino : & non poteſt eſſe intrinſeca per vnionem, aut modum : ergo per identitatem.

39. Dices argumentationem iſtam non valere in Trinitate, vbi, licet Paternitas ſit idem cum eſſentia, & eſſentia cum Filiatione, inde tamen non ſequitur, Paternitatem eſſe idem cum Filiatione : ergo licet proceſſio actiua ſit idem cum paſſiua, & iſta cum relatione producta, non inde ſequitur proceſſionem actiuam eſſe idem cum termino, ſiue relatione producta. *Contra* tamen, quia noſtra argumentatio valet, vbi non intercedit diſtinctio virtualis componens prædicata contradictoria, qualis reperitur inter Paternitatem, & eſſentiam, inter proceſſionem autem actiuam, paſſiuam, & terminum nulla intercedit diſtinctio virtualis componens prædicata contradictoria : ergo optima eſt argumentatio noſtra. Minorem oſtenda infra diſputans de diſtinctioe virtuali, aut rationis, proceſſionis actiuæ à paſſiua, & vtriuſque à termino.

Nec proceſſio actiua neque paſſiua opponuntur relationi productæ.

40. Probatuſe ſecundo conſuſio, quia neque proceſſio actiua neque paſſiua opponuntur relationi productæ : ergo neque ab ea diſtinguuntur. Conſequentia patet, quia in diuinis nulla eſt diſtinctio, vbi nulla eſt oppoſitio relatiua. Antecedens probatur, quia actus ſecundus diuinus nullam intra ſe claudit oppoſitionem relatiuam : proceſſio autem actiua, paſſiua, & terminus, conſtituunt actum ſecundum Diuinum : ergo nulla eſt inter ipſas oppoſitio relatiua. Minor eſt certa, quia ad actum primum ſola ſpectat virtus productiua, & requiſita, ſi quæ ſint, ad productionem termini ; productio vero, cuiusque terminus propria ſunt actus ſecundi ex plana, & communi Philoſophia. Maior probatur, quia actus ſecundus ſolam fundat oppoſitionem cum actu primo, ſiue principio productiuo, adæquate ab ipſo diſtincto : ergo intra ſe nullam dicit oppoſitionem. *Confirmatur.* Nam ſi actus ſecundus aliquam intra ſe diceret oppoſitionem relatiuam, fieret, includere plura realiter inter ſe, & à principio

capio distincta, quod dici non potest, aliter in processione Filij non duo tantum, sed tria essent distincta, videlicet, principium, & actus secundus duo continens inter se diuersa. Sequela probatur. Nam integer actus secundus dicit oppositionem relatiuam cum principio, cuius est actus secundus; Vnde principium & actus secundus sunt duo distincta, ergo si actus secundus ulterius intra se diceret oppositionem relatiuam, diceret quoque realiter distincta, non solum à principio, sed etiam inter se.

41. Obiicies. Ideo processio opponitur principio, ab eoque distinguitur, quia processio ab aliquo principio debet esse processio, sed etiam debet esse processio alicuius termini, ergo etiam distinguetur à termino. Probatur consequentia, quia conceptus processionis, seu productionis termini à principio non minus est respectiuus termini, quam principij, ergo si processio, eo quod si à principio distincta, debet esse realiter ab illo; pariter etiam, eo quod sit productio termini, necessario distincta erit à termino. Hoc argumentum, si quid probat, rem ab omnibus soluendam euincit, videlicet, processionem Diuinam esse quid realiter medium inter principium, & terminum, quod dici non potest, *Respondeo* igitur, processionem ideo opponi, & distingui à principio, quia vere accipit esse ab illo, idem autem non accipit esse, nec potest naturaliter à se ipso, at terminus non accipit esse à processione, sed à principio; ideoque opponitur soli principio; non vero processioni.

Cur processio distinguatur à principio & non à termino.

42. Instabis. Processio est productio termini; ergo vere dat esse termino, sicut actio increatis vere dat esse effectui; ergo opponitur termino, nam idem non potest naturaliter dare sibi esse. *Confirmatur.* Non minus repugnat idem esse sui productionem, quam esse sui principium, at terminus opponitur sui principio, ergo & productioni. *Respondeo*, distinguens antecedens, processio est productio puri termini, nego; non puri, sed admixti processione, concedo. Et nego consequentiam; actio enim ideo dat esse effectui, quia effectus est purus terminus. Ad confirmationem nego maiorem. Nam actio in creatis est productio sui, cum tamen non possit esse principium, similiter in Diuinis processio est productio

ductio sui ; cum tamen non possit esse principium.

Cur processio
diuina
non sit pro-
ductio puri
termini, cum
tamen sit
processio à
puro prin-
cipio.

43. Si autem quæras cur processio diuina non sit productio puri termini, cum tamen sit processio à puro principio, id est nullam continente rationem processionis? *Respondco* ideo id contingere, quia terminus est actus secundus, nullatenus indifferens ad procedendum à principio, sed summe determinatus ad procedendum, & tali modo procedendum; cumque processio se teneat ex parte actus secundi, & non primi, titulo fluxus, viæ. & emanationis, inde termino adscribenda est, & non principio; ideoque non potest esse productio puri termini, quamuis processio sit à puro principio. Id quod processio creata, vnde instantia vires acuebat, efficaciter confirmat. Nam licet quid medium sit inter principium, & terminum, intrinseca est termino, & extrinseca principio: ergo idem erit in processione diuina; Hæc autem non potest esse intrinseca termino, vinculo vnionis mediæ, vt est certum: ergo debet esse intrinseca vinculo idètitatis. Et his intrinsecus accessus processionis ad terminum, & non ad principium, ratio est, cur processio Diuina non possit esse puri termini, quamuis à puro sit principio.

S E C T I O V.

Qua ratione processio actiua, & passiuæ differant inter se, & à termino productæ.

44. **N**ON est difficultas de distinctione reali absolutæ; constat enim ex dictis processionem actiuam, & passiuam esse idem realiter inter se, & cum relatione productæ. Controuersia igitur est, de distinctione virtuali, obiectiua, & ex modo concipiendi; qua videlicet, ex eiusmodi distinctionibus, differant inter se, & à termino processio actiua, & passiuæ, & quo fundamento subsistat distinctio illa, qualiscumque ea sit. Communis sententia docet processionem passiuam nec virtualiter, nec obiectiue distingui à termino productæ

producto ; idemque asserit de processione actiua respectu principij producentis , cui identificat illam. Qui vero actiuam , & passiuam identificant realiter inter se, & cum termino producto, similiter docent non distingui virtualiter , nec obiectiue à relatione producta. Circa Distinctionem vero ex modo concipiendi , Molina censet non distingui processionem passiuam à termino cum fundamento ex parte obiecti. Communis vero sententia oppositum tuetur.

45. Affero prima processionem actiuam , & passiuam non distingui virtualiter , aut obiectiue inter se. Probatur , quia vt statui de essentia & Attributis , ea tantū in diuinis distinguuntur virtualiter , aut obiectiue , quæ cum identitate reali , vel componunt prædicata realiter contradictoria , vel sunt virtute , & æquiualenter , principium , & terminus ; at processio actiua , & passiuam inter se non fundant prædicata realiter contradictoria , nec sunt virtute , & æquiualenter principium , & terminus : ergo neque distinguuntur virtualiter , aut obiectiue inter se. Secunda minoris pars clara est , quia integra ratio principij realis est in sola relatione producentis , à qua distinctam esse processionem , tam actiuam , quam passiuam , ostendimus supra ; ratio vero principij virtualis solum competit absoluto respectiue ad processionem : ergo. Prima probatur , quia nihil competit realiter processionem actiuam , quod non etiam competat passiuam : ergo nulla fundant inter se prædicata realiter contradictoria.

46. Et confirmatur. Quia si processio actiua & passiuam distinguerentur virtualiter inter se , essent duæ relationes inter se virtualiter distinctæ : id autem implicat : ergo. Minor est certa , essent enim in diuinis octo relationes , scilicet Paternitas , Filiatio , eiusque processio actiua , & passiuam , Spirator , & Spiritus sanctus , eiusque processio actiua , & passiuam , contra certam Theologiam quatuor tantum relationes in diuinis profitentem. Sequela ostenditur , quia quilibet conceptus processionis , cum absolutus non sit , debet esse respectiuus : ergo si processio actiua virtualiter esset à passiuam distincta , essent duæ relationes ; Etenim ad relationes multiplicandas sufficit distinctio virtualis inter ipsas , vt patet in relatione Spiratoris , quæ

Processio actiua , & passiuam non distinguuntur virtualiter , aut obiectiue inter se.

P virtualiter

virtualiter tantum distincta est à Paternitate, & Filiatione.

47. Probaturscundò nostra conclusio. Quia intelligi non potest processio actiua, quin formaliter & directè passiua concipiatur : ergo non distinguuntur obiectiue. Antecedens probatur, eo ipso, quod intelligatur id, quo terminus producit à principio, intelligitur id, quo principium est producens terminum, & è contra; nam formaliter in obiecto, id, quo terminus est productus à principio, est id, quo principium est producens terminum : ergo non poterit intelligi formaliter processio actiua, siue id, quo principium est producens terminum, quin intelligatur passiua, siue id, quo terminus est productus à principio.

Nec processio actiua aut passiuua distinguuntur virtualiter, aut obiectiue à termino producto.

48. Affero scundò, neque processionem actiuam, & passiuam distingui virtualiter, aut obiectiue à termino producto. Patet ex dictis : Etenim processio esset relatio à principio realiter distincta : à termino vero virtualiter : ergo processio Filij esset relatio distincta à Paternitate, & Filiatione, & processio Spiritus sancti esset relatio distincta à relatione Spiratoris, & Spiritus Sancti ; vnde sex essent in diuinis relationes, quod absurdum est, ergo processio actiua & passiuua, nec virtualiter, nec obiectiue distinguuntur à termino.

Processio actiua, & passiuua non distinguuntur inter se ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti.

49. Affero tertio processionem actiuam & passiuam non distingui inter se ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti. Probaturscundò quia nullum est fundamentum ex parte obiecti, ad distinguendum id, quo principium producit terminum, ab illo, quo terminus est productus à principio ; sicut fundamentum non est ex parte obiecti, ad distinguendum id, quo ego amo Deum, ab illo, quo Deus amatur a me : id autem, quo principium producit terminum, est processio actiua, id vero, quo terminus producit à principio, est processio passiuua : ergo nullum est fundamentum ex parte obiecti ad distinguendas ex modo concipiendi processionem actiuam, & passiuam.

50. Confirmatur. Fundamentum ex parte obiecti, ad distinguendos conceptus ex nostro modo intelligendi, vel essent diuersa connotata, vel æquivalentia entibus realiter distinctis, vel esse rationem conueniendi, & disconueniendi : nihil horum competit processionem actiuam, & passiuam : ergo

Minor

Minor probatur, quia eadem connotata respicit processio actiua, & passiuua, vtraque enim respicit principium, & terminum, vt constat ex dictis: insuper nulla est in illis æquivalentia entibus realiter distinctis, cum nullibi appareat processio actiua, sine passiuua, aut econtrà. Denique, neque est ratio conueniendi, & disconueniendi, quia cum nullo est ratio conueniendi processio actiua, quocum non sit etiam ratio conueniendi passiuua: ergo, &c.

Processio actiua, & passiuua distinguuntur à termino ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti.

51. Assero quartò processionem actiuam, & passiuam distinguì à termino ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti. Fundamentum autem ex parte obiecti voco, non quod sufficiens sit ad aliquid affirmandum de vno conceptu, & idem negandum de alio; hoc enim impossibile est absque distinctione ex parte obiecti, sed quod dat ansam intellectui ad concipiendum præcisivè idem obiectum, modo vt rationem conueniendi, modo vt distinguendi, quod in indiuisibilem formalitatem cadere potest. Dixi *præcisivè*, quia negativè concipere vt rationem conueniendi, & non conueniendi possibile non est vnice formalitati, cum sint prædicata contradictoria. Hoc posito.

52. Probo assertum. Quia processio diuina tam actiua, quàm passiuua, quàm processio est, est ratio conueniendi cum processione creata: quàm vero terminus est, est ratio disconueniendi cum illa; econtrà, quàm terminus est ratio conueniendi cum effectu creato, & quàm processio, est ratio disconueniendi cum illo. Insuper processio diuina, & terminus æquivalent entibus realiter distinctis, actioni scilicet, & termino creatis: ergo sicut natura diuina, & subsistentia absoluta ob similes rationes distinguuntur ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti, idem erit de processione diuina, & termino, cum eadem sit omnium ratio.

virtualiter tantum diſtincta eſt à Paternitate, & Filiatione.

47. Probatuſecondò noſtra concluſio. Quia intelligi non poteſt proceſſio actiua, quin formaliter & directè paſſiua concipiatur: ergo non diſtinguuntur obiectiue. Antecedens probatur, eo ipſo, quod intelligatur id, quo terminus producit à principio, intelligitur id, quo principium eſt producens terminum, & è contra; nam formaliter in obiecto, id, quo terminus eſt productus à principio, eſt id, quo principium eſt producens terminum: ergo non poterit intelligi formaliter proceſſio actiua, ſiue id, quo principium eſt producens terminum, quin intelligatur paſſiua, ſiue id, quo terminus eſt productus à principio.

Nec proceſſio actiua aut paſſiua diſtinguuntur virtualiter, aut obiectiue à termino producto.

48. Aſſero ſecundò, neque proceſſionem actiuam, & paſſiuam diſtingui virtualiter, aut obiectiue à termino producto. Patet ex dictis: Etenim proceſſio eſſet relatio à principio realiter diſtincta: à termino vero virtualiter: ergo proceſſio Filij eſſet relatio diſtincta à Paternitate, & Filiatione, & proceſſio Spiritus ſancti eſſet relatio diſtincta à relatione Spiratoris, & Spiritus Sancti; vnde ſex eſſent in diuinis relationes, quod abſurdum eſt, ergo proceſſio actiua & paſſiua, nec virtualiter, nec obiectiue diſtinguuntur à termino.

Proceſſio actiua, & paſſiua non diſtinguuntur inter ſe ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti.

49. Aſſero tertio proceſſionem actiuam & paſſiuam non diſtingui inter ſe ex modo concipiendi cū fundamento ex parte obiecti. Probatuſecondò quia nullum eſt fundamentum ex parte obiecti, ad diſtinguendum id, quo principium producit terminum, ab illo, quo terminus eſt productus à principio; ſicut fundamentum non eſt ex parte obiecti, ad diſtinguendum id, quo ego amo Deum, ab illo, quo Deus amatur à me: id autem, quo principium producit terminum, eſt proceſſio actiua, id vero, quo terminus producit à principio, eſt proceſſio paſſiua: ergo nullum eſt fundamentum ex parte obiecti ad diſtinguendas ex modo concipiendi proceſſionem actiuam, & paſſiuam.

50. Confirmatur. Fundamentum ex parte obiecti, ad diſtinguendos conceptus ex noſtro modo intelligendi, vel eſſent diuerſa connotata, vel æquivalentia entibus realiter diſtinctis, vel eſſe rationem conueniendi, & diſconueniendi: nihil horum competit proceſſioni actiuæ, & paſſiuæ: ergo

Minor

Minor probatur, quia eadem connotata respicit processio actiua, & passiuua, vtraque enim respicit principium, & terminum, vt constat ex dictis: insuper nulla est in illis æquiualentia entibus realiter distinctis, cum nullibi appareat processio actiua, sine passiuua, aut econtrà. Denique, neque est ratio conueniendi, & disconueniendi, quia cum nullo est ratio conueniendi processio actiua, quocum non sit etiam ratio conueniendi passiuua: ergo, &c.

51. Affero quartò processionem actiuam, & passiuam distinguì à termino ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti. Fundamentum autem ex parte obiecti uoco, non quod sufficiens sit ad aliquid affirmandum de vno conceptu, & idem negandum de alio; hoc enim impossibile est absque distinctione ex parte obiecti, sed quod dat ansam intellectui ad concipiendum præcisuè idem obiectum, modo vt rationem conueniendi, modo vt distinguendi, quod in indiuisibilem formalitatem cadere potest. Dixi *præcisue*, quia negatiue concipere vt rationem conueniendi, & non conueniendi possibile non est vnica formalitati, cum sint prædicata contradictoria. Hoc posito.

Processio actiua, & passiuua distinguuntur à termino ex modo concipiendi ex parte obiecti.

52. Probo assertum. Quia processio diuina tam actiua, quàm passiuua, quâ processio est, est ratio conueniendi cum processione creata: quâ uero terminus est, est ratio disconueniendi cum illa; econtrà, quâ terminus est ratio conueniendi cum effectu creato, & quâ processio, est ratio disconueniendi cum illo. Insuper processio diuina, & terminus æquivalent entibus realiter distinctis, actioni scilicet, & termino creatis: ergo sicut natura diuina, & substantia absoluta ob similes rationes distinguuntur ex modo concipiendi cum fundamento ex parte obiecti, idem erit de processione diuina, & termino, cum eadem sit omnium ratio.

DISPUTATIO VI.

*De principiis diuinarum processionum
productiuis.*

Quid sit
principium
(quod) diui-
narum proces-
sionis.

I. **D**HVC non disputo de processione, vt communicatio est, id præstiturus disputatione sequenti, sed quatenus productio est. Principium ergo processionis est duplex. Vnum *quod*, qualis est Pater respectu Filij, & Spirator respectu Spiritus sancti. Alterum *quo*, id est, potentia, seu virtus productiua processionis. Sic homo generans dicitur principium *quod* geniti: anima vero, quæ sola est potentia, seu virtus productiua geniti, est principium *quo*. Præcipuum ergo certamen ineundum nobis est de principio *quo* diuinæ processionis.

S E C T I O I.

*Quid sit principium quo proximum productiuum
diuina processionis.*

2. **D**ixi *proximum*, nam de principio productiuo remoto, An scilicet natura diuina sit principium *quo* remote productiuum diuinæ processionis, futura est nobis in sequentibus Disputatio. Præsens igitur controuersia est, An principium *quo*, realiter immediate productiuum, (non enim agitur de virtuali) diuinæ processionis sit quid relatiuum, scilicet relatio producentis, vel quid absolutum, videlicet natura Diuina, aut intellectio, aut volitio.

Primo

3. *Prima*, & communis sententia tuetur principium, quo Thomistæ. P. Soarius. P. Zuñiga. P. Tannerus P. Granadus P. Arriaga, proximum productivum diuinarum processionum esse quid absolutum, intellectionem, scilicet respectu Filij, & volitionem respectu Spiritus sancti. Ita Thomistæ, & ex nostris P. Soarius, Zuñiga, Tannerus, Granadus, quos citat, & sequitur P. Arriaga fere tota disp. 45. Maxime sect. 4. Qui omnes docent, relationem, verbi gratia, Patris, solam esse conditionem, vel quasi actionem virtutis generatiuæ, & relationem Spiratoris, virtutis Spiratiuæ; virtutem autem generatiuam solam esse intellectionem, & Spiratiuam solam volitionem. *Secunda* sententia asserit principium quo proximum productivum diuinarum processionum consistere in absoluto simul, & relatio, tanquam in potentiis, & virtutibus partialibus, ita ut sua virtus correspondeat absoluto, & sua quoque relatio. Ita P. Valentia disp. 2. quæst. 5. p. 2. P. Ruiz, disp. 100. sect. 4. *Tertia* defendit integram, & adæquatam virtutem productivam, siue principium quo proximum consistere in sola relatione producentis, ut virtualiter ab omni absoluto distincta. Tribui solet Bonaventuræ, Durando, Alarcon, & Albis, eamque tenet, melior Recentiorum pars.

4. Afferendum est cum tertia sententia principium quo siue virtutem productivam diuinarum processionum consistere in solo relatio Personæ producentis; unde principium Filij, erit sola Paternitas, & Spiritus sancti sola relatio Spiratoris. Communis huius asserti ratio mihi solida est, & efficax, quam sic expono. Idem non potest esse naturaliter potentia, seu virtus physice, & realiter productiva sui ipsius: principium autem quo proximum productivum est virtus, seu potentia physice, realiter, & naturaliter productiva: ergo non potest esse virtus, seu potentia productiva sui ipsius; ergo termini producti ab ipsa realiter distincti: at nihil absolutum est realiter distinctum à termino producto: ergo neque poterit esse adæquate vel inadæquate potentia, seu virtus productiva illius. Minor certa est, & utriusque sententiæ cōmunis. Maior autem hactenus inconcussa fuit in omni Philosophia, & Theologia. Etenim, licet plures doceant in Philosophia idem posse de absoluta potentia, & extraordinario concursu, se ipsum producere; id vero conaturaliter

P. Valentia
P. Ruiz

S Bonavent.
Durandus
Albis
P. Alarcon.

Principium
quo diuinarum
processionum
consistit in solo
relatio Personæ
producentis.

raliter possibile esse , merito detestantur omnes, tanquam rem vni ex principiis per se notis inimicam.

5. Confirmito. Quia potentia , seu virtus productiua , quæ connaturaliter non est Deo possibilis, id est, quæ connaturalis non est Deo , nec possibilis est illi de absoluta potentia , maxime in his , quæ Deo necessaria sunt. Etenim respectu Dei nulla est possibilis eleuatio , cum nullum sit possibile principium iuuans , & firmans ipsius virtutem. Deo autem impossibilis est potentia , seu virtus physice , realiter , & connaturaliter productiua sui ipsius , ergo omnino erit illi impossibilis: ergo virtus , seu potentia physice , & realiter productiua , debet esse termini physice , & realiter distincti.

6. Firmo iterum. Idem non potest esse virtualis potentia sui ipsius virtualiter productiua , ergo neque poterit esse potentia sui ipsius realiter productiua. Antecedens est commune, etiam aduersariis constituentibus distinctionem virtualem inter potentiam productiuam , & terminum virtualiter productum. Consequentia autem firma est; ideo enim idem non potest esse sui virtualis potentia productiua , quia idem eo modo , quo non distinguitur , non potest esse principium , ergo quod realiter non distinguitur , non potest esse reale principium , connaturaliter saltem. Et ratio omnium est , quia continentia eminentialis , qualis est potentia productiua , essentialiter est termini distincti , aliter esset continentia formalis; vnde continentia virtualis est termini virtualiter distincti, ergo continentia realis , erit termini realiter distincti.

Responsio
P. Arriagæ
expuncta.

7. Respondet P. Arriaga idem posse esse potentiam , seu virtutem physice , & realiter productiuam sui ipsius , dummodo actio sit distincta. (Actionem vocat in diuinis processionem actiuam , quam identificat cum relatione producentis.) Hæc tamen responsio , qua parte supponit processionem actiuam identificatam cum relatione producentis , expuncta à nobis est disputatione præcedenti. Qua vero parte asserit, idem posse esse potentiam , seu virtutem physice, & realiter sui productiuam , valde displicet. Etenim vel loquitur de potentia absoluta , & id locum non habet in Deo. Vel connaturaliter , & sic logo , ex qua bona Philosophia traxerit originem

Doctrina

Doctrina illa, vnde P. Arriaga suam tentat firmare solutionem. Mihi quidem somnium est in creatis, posse idem esse potentiam, & virtutem physicam sui connaturaliter productiuam, quidquid sit de potentia absoluta, quamuis mille superabundant actiones à termino producto distinctæ: ergo.

8. Melius, & probabilius responderi posset, idem non posse esse potentiam, & virtutem productiuam physicam, & connaturalem sui ipsius, quando inter virtutem, & terminum nulla intercedit virtualis distinctio componens prædicata realiter contradictoria, vt contingit in creatis: Secus vero in diuinis, vbi ea reperitur distinctio inter absoluta, & relatiua, & consequenter inter virtutem physice productiuam, & terminum productum. Cur etenim distinctio virtualis inter absoluta, & relatiua, poterit connaturaliter componere produci, realiter, & non produci realiter, & non poterit connaturaliter componere, esse potentiam, seu virtutem realiter productiuam, & terminum realiter productum.

Responso
distinctio
vi realia
reiecta.

9. Contra tamen, quia si semel licitum esset extendere in diuinis à paritate distinctionem virtualem, pœnitus rueret Trinitas, & distinctio Personarum. Etenim si, quia absoluta, & relatiua cum distinctioe virtuali componere possunt produci, & non produci realiter, etiam possunt componere potentiam, seu virtutem productiuam realiter, & terminum productum: ergo quia similiter absoluta, & relatiua cum distinctioe virtuali componere possunt productum, & improductum, etiam possunt componere producens, & productum. Vnde principium *quod* producens, non distingueretur realiter à producto, & consequenter neque Pater à Filio, nec vterque à Spiritu sancto; sicut ergo distinctio virtualis extendi non potest ad principium *quod*, eiusque terminum productum. Similiter contendimus, nec posse extendi ad principium *quo*, eiusque terminum. Et ratio est, quia principium *quod* realiter opponitur termino producto, ratione solius virtutis physice, & realiter productiuæ: ergo potentia, seu virtus physice, & realiter productiuæ erit realis oppositio cum termino producto: ergo & realis distinctio, quæ in diuinis tota nititur in reali oppositioe.

Vnde distinctio virtualis ad virtutem realiter productiuam, eiusque terminum extendi non potest.

10. Nec

10. Nec dicas principium *quod* opponi realiter termino producto, quia continet conditionem necessariam virtutis productiuz, & oppositam termino. Nam conditio virtutis productiuz nullam potest dicere maiorem oppositionem cum termino, quam ipsa potentia productiua; Aliter dicitur mihi, vnde conditio opponatur termino, si neque sit virtus productiua, nec productio illius. Quomodo insuper conditio posset esse conceptus realiter respectiuis, cum virtus realiter productiua talis non sit. Libens parco aliis Recentiorum rationibus, quæ mihi efficaces non sunt, nec nostri fundamenti hactenus vidi solidam responsionem.

Perfectio absoluta nec inadæquate potest esse virtus realiter productiua.

11. Ex dictis colligo contra secundam sententiam perfectiones absolutas non esse adhuc inadæquatam potentiam, seu virtutem productiuam realem. Tum quia idem inadæquate esset potentia, & virtus realis, & connaturaliter, sui productiua, quod pænitus repugnat. Tum etiam quia si aliquid posset esse inadæquatum, & reale principium absque reali distinctione à termino: ergo relatiuum, verbi gratia, Paternitas cum tantum esset reale principium inadæquatum, non posset inde realiter à termino distingui; vnde illi sententia explicanda restat oppositio principij *quo* inadæquati cum termino, seorsim à potentia reali inadæquate productiua, cum ista ex se non opponatur termino producto.

S E C T I O II.

Obiectionum solutione firmatur nostra conclusio.

Qualiter principium *quo* Persona generat solū sit, quod communicabile est.

12. **O**mnibus primò, in Concilio Florentino sessione 18. approbata fuit, quamvis non definita, hæc propositio Ioannis Theologi. Principium *quo* Persona generat, est id solum, quod communicabile est: at relatiuum Personæ generantis, verbi gratia, Paternitas, non est communicabile, sed solum absolutum: ergo solum absolutum est principium *quo* Persona generat, & nullatenus relatiuum, quod prorsus incommunicabile est. *Respondeo* primo eam doctrinam intelligendam

gendam esse de principio *quo* communicatiua; non vero de productiuo. *Secundo* intelligendam esse de principio *quo* radicali, id est, de radice principij formalis, & proximi, qualis est substantia, seu essentia Diuina respectu Paternitatis, quæ est principium productiuum *quo* Persona generat. Similiter intelligendi sunt Patres illam Doctrinam amplectentes.

13. Obiicies secundo. Si absolutum non posset esse principium *quo* productiuum, neque posset esse principium *quod*; Vnde intellectio nulla ratione esset principium Verbi, nec amor Spiritus sancti: ergo. Sequela probatur. Ideo absolutum non potest esse principium *quo* productiuum, quia hoc debet distingui à termino producto: sed etiam principium *quod* debet distingui à termino producto: ergo sicut absolutum non potest esse principium *quo*, neque posset esse principium *quod*.
Respondeo, principium *quod* absolute, nec dici solum absolutum, nec solum relatiuum, sed coniunctum ex utroque; Nihilominus tamen negari potest sequela. Et ad probationem distinguo maiorem, ideo absolutum non potest esse principium *quo* productiuum, quia hoc debet distingui adæquate à termino, concedo: inadæquate, nego. At principium *quod*, cum sit integra Persona producens, non debet, nec potest adæquate distingui à termino producto, cum natura indistincta sit. Vnde intellectio poterit esse principium *quod* comunicatur, quamuis non poterit esse principium *quo* terminus producitur.

Qua ratio-
ne absolu-
tum posset
esse princi-
pium *quod*;
non vero
quo.

14. Obiicies tertio. Illud est principium *quo*, seu virtus productiua à qua immediate oritur termini productio; atqui termini productio immediate oritur à natura Diuina, seu essentia Diuina, ergo essentia diuina erit principium *quo*, seu potentia productiua. Minor probatur. Quia vel productio termini, verbi gratia, Filij est Paternitas, vel ipsa Filiatio: utraq; oritur immediate à natura Diuina: ergo & productio termini. Minor certa videtur, quia natura Diuina est immediata radix omnium relationum. *Resp.* distinguens maiorem. Illud est principium *quo*, seu potentia productiua à qua immediate oritur termini productio, realiter, concedo: virtualiter, nego: à Diuina vero essentia virtualiter oritur termini productio, sicut ipsæmet relationes; quia tantum virtualiter distinguitur ab illis. Hic autem

Qualiter à
principio
quo oriri de-
beat termini
productio.

Q non

non differitur de principio *quo*, seu potentia virtuali, sed reali formali, unde sicut potentia virtualiter productiua debet esse virtualiter à termino distincta, ita contendimus potentiam realiter productiuam debere esse distinctam realiter à termino, ideoque non posse esse aliquid absolutum, sed solum quid relatiuum.

Qualiter de
ratione Ver-
bi fit produ-
ci ab intel-
lectu, & de
ratione
amoris à
voluntate.

15. Obiicies quartò. In Diuinis Secunda Persona est proprie Verbum; Tertia vero amor: atqui de ratione Verbi est produci ab intellectu, & de ratione amoris produci à voluntate, tanquam à principiis proximis: ergo potentia productiua Verbi, & Spiritus sancti erit quid absolutum, scilicet intellectus, & voluntas. *Respondeo* distinguens Minorem. De ratione Verbi est produci ab intellectu, & de ratione amoris produci à voluntate realiter, nego: virtualiter, concedo. Et nego consequentiam de potentia realiter productiua. Nam in creatis Verbum realiter producitur ab intellectu, & amor à voluntate, quia inter eos actus, eorumque potentias realis intercedit distinctio; in diuinis autem impossibilis est talis distinctio, & consequenter impossibile etiam, quod intellectus sit potentia realiter productiua Verbi, & voluntas productiua realiter Spiritus sancti.

16. Obiicies quintò. Potentia radicalis, & remota, in diuinis non distinguitur realiter à termino producto: ergo neque potentia proxima distingui debet realiter à termino producto; unde poterit esse quid absolutum. Consequentia videtur manifesta, quia vtraque virtus tam proxima, quam remota est verissime virtus, & potentia productiua: ergo vtraque, vel neutra distinguenda est à termino producto. Antecedens ergo probatur, quia natura Diuina est potentia radicalis, & remota, cum sit radix potentia proxima, scilicet Paternitatis, & Spiracionis actiua: at natura diuina non distinguitur realiter à termino producto, ergo.

Cur poten-
tia proxima
debeat esse à
termino di-
stincta, & nõ
remota.

17. *Respondeo* concessio antecedenti, negans consequentiam. Disparitas est, quia in diuinis potentia proxima est realiter productiua termini; ideoque realiter ab illo distincta? potentia autem remota non est realiter virtus productiua termini, quia ad id non sufficit, esse virtuale principium poten-

tia

tia, seu virtutis proximæ, sed deberet esse reale principium illius; Etenim potentia remota non aliter est principium termini, seu relationis, nisi quatenus est principium potentia, seu virtutis proximæ: ergo si non sit principium reale potentia, seu virtutis proximæ, neque erit potentia realis remota termini. Dicitur ergo natura Diuina potentia radicalis, & remota, non quia producat realiter adhuc remote, sed quia est virtualis radix, & principium potentia realiter productiuæ.

18. Instabis. Natura diuina est potentia radicalis, & remota termini producti: non autem est potentia radicalis, & remota termini producti virtualiter, ergo realiter formaliter, cum inter has potentias medium non detur. Minor probatur. Quia potentia remota virtualis non respicit terminum per potentiam proximam illius realiter productiuam, sed per potentiam proximam virtualiter tantum productiuam: at natura diuina, vt est potentia remota Verbi diuini, seu Filij, respicit illum per potentiam proximam, scilicet Paternitatem realiter productiuam: ergo non est potentia radicalis, seu remota virtualis, sed est potentia realis formalis.

19. Confirmatur. Natura diuina est principium virtuale proximum omnium relationum, vt posuimus tractatu de essentia, & Attributis: ergo non est principium virtuale remotum. Ad id enim opus est, non esse principium proximum, & immediatum; eo enim ipso, quod aliqua virtus, seu potentia, immediate sit principium alicuius termini, non est potentia illius remota, sed proxima; esse enim principium proximum, & immediatum, idem est: ergo cum natura Diuina sit principium virtuale proximum termini producti, remotum non erit.

20. Respondeo negans minorem, probationisque maiorem. Potentia enim remota virtualis respicere potest terminum per potentiam proximam realiter productiuam, dummodo respectu virtutis, & potentia proximæ, tantum sit radix, seu potentia virtualis, qualiter se habet natura Diuina respectu Paternitatis, & relationis Spiratoris, quæ sunt potentia proxima realiter productiuæ. Ad confirmationem, Respondeo, Essentiam diuinam dupliciter respicere terminum productum,

Quot modis
essentia di-
uina respi-
ciat termi-
num produ-
ctum.

& immediate per se ipsam, tanquam principium virtuale immediatum illius, & mediate per principium reale formale, cuius ipsa diuina essentia est radix virtualis. Idcirco nihil implicat, quod sit potentia virtualis, proxima simul, & remota termini producti.

Principium reale quo Filij sola Paternitas, & Spiritus sancti sola relatio Spiratoris.

21. Ex hactenus dictis collige. Principium reale, quo, seu potentiam realiter Filij productiuam solam esse Paternitatem. Principium vero, seu potentiam Spiritus sancti realiter productiuam, solam relationem Spiratoris.

S E C T I O II.

Quæ prædicata communia connotentur à relationibus, quatenus sunt principia quo proxime productiua.

22. **C**Um productio Personalis in Deo connexa sit essentialiter communicationi alicuius prædicati absoluti, necessario principium quo proxime productiuum debet illud connotare. Dixi, proxime productiuum; non quod respectu productionis Personalis possibile sit in Deo principium remotum, quatenus hoc dicit absentiam, seu defectum requisiti, id enim impossibile Deo prorsus est; dicitur ergo proximum; quatenus excludit absentiam, seu defectum requisiti ad producendum. Quærimus ergo, quæ prædicata diuina absoluta connotentur à relationibus, quatenus sunt principium quo proxime productiuum, id est, quæ prædicata absoluta communicanda exigantur à relatiuis, vt suum terminum producant.

23. Hæc difficultas consimilis est alteri in hac materia celeberrimæ, illique connexa. Cur videlicet, secunda Persona Filius sit, & verbum, potius quam tertia. Qui ergo tuentur cum Abis tract. 1. de scientia Dei disp. 2. sect. 6. & nostro Martino Perez hic disp. 3. sect. 3. vtrûque actum intelligendi, & volendi communicari formaliter ex vi processionis, tam secundæ, quam tertiæ Personæ, consequenter docere tenentur, tam relationem

Abis.
Perez.

lationem Paternitatis, quam Spiratoris, in esse principij proxime productiui, vtrumque actum connotare. Qui vero cum Magno Soario existimât secundæ Personæ ex vi formalis processionis solam communicari intellectiōem, & tertiæ solam volitionem; si principium quo proxime productiuum in relatione constituent, dicere tenentur, Paternitatem, in esse principij generatiui, connotare intellectiōem tantum; Spirationem vero actiuam, in esse principij spiratiui, solam volitionem.

24. Ego vero ex dicendis suppono, secundæ Personæ ex vi processionis, saltem integralis, communicari omnia prædicata absoluta necessaria, quæ sunt in Deo, ita tamen, vt sola intellectio sit ratio formalis communicandi; cætera vero prædicata omnia, sint res per intellectiōem communicatæ. Suppono insuper, tertiæ Personæ ex vi processionis saltem integralis communicari etiam omnia prædicata absoluta necessaria, quæ sunt in Deo; ita tamen, vt sola volitio sit ratio formalis communicandi, cætera vero prædicata communia sint res communicatæ, vt constabit disp. sequenti. Dixi, *saltem integralis*, quia ad constitutum formale Filij, sola pertinet natura diuina per intellectiōem communicata. Et ad constitutum Spiritus eadem natura per volitionem ipsi coniuncta; & ad summum etiam intellectio propter specialem dependentiam volitionis ab illa. His inferius stabiliendis suppositis

Quid ex vi processionis vtrique Personæ communicetur.

25. Affero primo, Paternitatem in esse principij generatiui, de constituto integrali, connotare omnia prædicata absoluta necessaria; hoc tamen discrimine, quod sola intellectio connotatur, vt ratio formalis communicandi; cætera vero vt res per intellectiōem communicata. De constituto vero formali, solam connotari naturam diuinam per intellectiōem communicatam, Prima pars probatur, quia omnia prædicata absoluta necessaria pertinent ad integritatem Filij, vt est certum, aliunde sola intellectio est ratio formalis communicandi illi alias perfectiones absolutas, vt ostendam disp. sequenti: ergo Paternitas in esse principij generatiui integri, connotare debet omnes diuinas perfectiones absolutas per intellectiōem communicandas.

Paternitas esse principij generatiui, quæ prædicata communia connotet.

26. Secunda pars, videlicet, Paternitatem, in esse principij generatiui, de constitutiuo formali, solam connotare naturam Diuinam per intellectionem communicatam, probatur. Quia ad constitutiuum formale alicuius entis, illud tantum pertinet, quo deficiente, etsi cætera ponantur per possibile vel, impossibile, res deficeret: & quo persistente, etsi cætera per possibile, vel impossibile deficerent, persisteret res. Persistente autem sola natura Diuina per intellectionem communicata, persisteret Filius, & hac præscise deficiente, deficeret, & si cætera per possibile, vel impossibile manerent; vt in sequentibus ostendam: ergo id tantum erit de formali constitutiuo Filij; ergo Paternitas in esse principij generatiui, de constitutiuo formali solam connotabit naturam diuinam per intellectionem communicatam; id enim, de constitutiuo formali, connotare debet principium, quod formaliter terminum constituit.

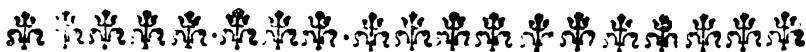
27. *Confirmatur.* Principium generatiuum diuinum illud connotare debet de constitutiuo formali, quod formaliter exigitur ad generationem diuinam, ad istam autem sola exigitur formaliter natura diuina per intellectionem communicata: nam his præscise stantibus, consisteret in diuinis, origo viuentis à principio viuente coniuncto in similitudinem naturæ, vt disp. 10. constabit: ergo principium generatiuum de constitutiuo formali solam connotat naturam diuinam per intellectionem communicatam.

Relatio
Spiratoris
quæ prædi-
cata com-
munia con-
notet in
esse princi-
pij spiratiui.

28. Affero secundo, Spirationem actiuam, seu relationem spiratoris, in esse principij spiratiui productiui Spiritus sancti, de constitutiuo integrali, connotare omnia prædicata absoluta necessaria; hoc tamen discrimine, quod sola volitio connotatur vt ratio formalis communicandi; cætera vero, vt res per volitionem communicata. De constitutiuo vero formali, solam connotari naturam, vel ad summum etiam intellectionem volitione communicatam. Prima pars probatur, quia omnia prædicata absoluta necessaria pertinent ad integritatem Spiritus sancti, non minus, quam Filij: ergo spiratio actiua in esse principij spiratiui integri, connotare debet omnes diuinas perfectiones necessarias absolutas volitione communicandas. Secunda pars ostenditur, quia stante natura Diuina per volitionem

tionem communicata, stare quidquid formaliter necessarium est ad productionem Spiritus sancti, ut de natura per intellectum communicata dictum est de Filio: ergo sicut principium generativum de constitutio formali, solam connotat, de constitutio formali naturam intellectione communicatam, ita spiratio activa solam connotabit eandem naturam volitione communicatam.

29. Quæ autem hic obiici possent. Quomodo videlicet, sola intellectio sit ratio formalis communicandi respectu Filij; non vera volitio, cum tamen sint realiter idem. Quomodo insuper sola volitio, & non intellectio sit ratio formalis communicandi respectu Spiritus sancti. Quomodo denique utriusque Personæ formaliter ex vi processionis communicetur natura divina, nec tamen utriusque processio generatio sit, solvam, & dirimam ex professo, tum disputatione sequenti, tum etiam disput. 10.

DISPUTATIO VII.

De principio communicativo diuinarum processionum.

SUPPONO, principium communicativum quod, esse Personam propriam perfectionem alteri communicantem, sicut principium productivum quod, est Persona alteram producens. Difficultas autem præsens, non est de principio communicativo quod, sed de principio communicativo quo, seu virtute communicandi. Quia tamen huiusmodi principij notitia vnicè pendet ab intelligentia communicationis, præmittam, quid sit communicatio in processionibus diuinis, vnde clarius principium communicativum deprehendetur.

Quid sit principium communicativum quod.

SECTIO

S E C T I O I.

Quid sit communicatio in processionibus diuinis.

Quid communicatio in fieri, quid in facto esse

2. **C**ommunicatio solita est communiter distingui duplex. Vna in fieri, altera in facto esse. Communicatio in fieri se tenet ex parte Personalitatis productæ, estque identitas istius cum prædicato absoluto. Huiusmodi communicatio nihil est diuersum à relatione producta, seu productione illius; vnde principium communicatiuum in fieri, aliud re non est, quam principium productiuum, de quo satis actum in superioribus. An autem huiusmodi communicatio stricta, & rigorosa sit, quæstio posse esse de voce, in qua pars negatiua videtur probabilior: nam Personalitas producta est terminus *cui*, & quasi subiectum communicationis: à quo non minus communicatio, quam ipsa perfectio communicanda, distincta est à subiecto.

Communicationis in facto esse communis explicatio.

3. Communicatio in facto esse se tenet ex parte perfectionis absolutæ, estque stricta, & rigorosa communicatio, cuius quidditatem inquirimus. Communis sententia supponere videtur, communicationem in diuinis esse identitatem prædicati communis cum relatione producta, sicut communicatio in creatis est vnio formæ cum subiecto. Sic intellectio diuina, titulo identitatis cum Filiatione, est communicatio respectu Filij, & amor diuinus, titulo similis identitatis cum spiratione passiuæ, est communicatio respectu Spiritus sancti.

Communicatio non est præcise identitas realis.

4. Mihi tamen id absque vberiori declaratione, non probatur. Nam si communicatio in diuinis præcise esset identitas perfectionis absolutæ cum relatione producta, nulla posset in diuinis consistere communicatio formalis, quod ab illius sententiæ Patronis enixe repudiatur. Sequela probatur. Quia absque identitate reali, nulla posset in diuinis consistere communicatio realis: ergo neque formalis absque identitate formali. Implicat autem identitas formalis prædicari communis cum relatione producta: cum omnia prædicata absoluta, non solum

solum formaliter ratione nostra, sed etiam virtualiter distinguantur à relatione producta: ergo & implicabit communicatio formalis.

5. Dices primo ad communicationem formalem sufficere identitatem realem, vices gerentem vnionis formalis. Contra, quia fieret inde prædicata omnia absoluta formaliter communicari vtrique Personæ procedenti, quod fugiunt constanter aduersarij. Sequela probatur, quia omnia prædicata absoluta identificantur realiter cum vtraque relatione producta: ergo si communicatio formalis esset præcise, identitas realis prædicati communis cum relatione producta, omnia prædicata absoluta vtrique Personæ procedenti, formaliter communicarentur, cum par, & æqualis sit identitas realis cum vtraque.

6. Dices secundo, formalem communicationem præter identitatem realem prædicati communis addere in relatione producta specialem exigentiam, qua postulat prædicatum absolutum, tanquam formale sui specificatiuum. Sic Filiatio exigat intellectionem, potius quam volitionem: e contra vero spiratio passiuæ exigat volitionem potius, quam intellectionem.

7. Contra primo, quia exigentia illa non spectat ad communicationem in facto esse, sed in fieri, qualiscumque ista sit, cum tota se teneat ex parte relationis productæ. Secundo, quia etiam si materia exigeret vnã formam præ alia, nunquam ea exigentia spectaret ad communicationem formæ. Tertio, quia Filiatio, saltem mediate, exigat tanquam sui specificatiuum amorem diuinum, cum procedat formaliter ex illius cognitione, quæ immediate formaliter specificatur à suo obiecto: nec tamen vlla stat formalis communicatio adhuc mediata amoris respectu Filij, in sententia eorum Doctorum: ergo neque ratione exigentiæ immediatæ intellectionis stabit communicatio formalis immediata.

8. Affero igitur, communicationem in diuinis, esse operationem ad intra, intellectionem scilicet, & volitionem. Unde formalis communicatio erit formalis intellectio, aut volitio. Probat, quia in diuinis non alia ratione communicatur

Communicatio in diuinis est operatio ad intra, scilicet intellectio

R

perfectio

respectu Fi-
lij, & volitio
respectu
Spiritus
sancti.

perfectio aliqua, nisi intelligendo, aut volendo: ergo communicatio erit intellectio, aut volitio. Probatur consequentia, tum quia id, quo perfectio communicatur est communicatio: ergo cum in diuinis communicetur intelligendo, & volendo, intellectio, aut volitio erunt communicatio. Tum etiam, quia intellectio, & volitio, vt in superioribus statutum est, nec sunt virtus productiua, nec productio: ergo erunt communicatio, aliud enim munus illis obeundum in processibus diuinis non restat.

Augustinus.
Fulgentius.
Cyrillus.
S. Thomas.

9. *Confirmatur.* Nam Filium procedere per intellectionem necessariam & spiritum per similem amorem, constans est Patrum sententia. Augustinus 15. de Trinitate cap. 10. *Necessse est, cum Verbum loquitur ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascatur Verbum.* Fulgentius lib. 3. ad Monimum cap. 7. *Nihil aliud est apud se dicere, quam apud se cogitare, cum ergo mens cogitat, cogitando Verbum generat.* Irenæus lib. 2. aduersus hæreticos cap. 48. *Ex cogitatione, & sensu Verbum emittitur.* Cyrillus Alexandrinus lib. 1. thesauri cap. 7. *Intelligendum est, sic ex Patre natum Filium, vo sapientia ex mente, qua quodammodo esse à mente per expressionem videtur.* S. Thomas quaest. 27. art. 3. duas in Deo processiones statuit, eo quod vna, scilicet Verbi, sit per intellectionem, quam vocat actionem intelligibilem, alteram vero, Spiritus sancti, per amorem. Ex hoc firmissima Patrum Doctrina, quamquam P. Zuñiga disp. 3. dub. 6. num. 5. vocat principium Fidei.

10. Ita dissero. Filium procedere per intellectionem, & Spiritum sanctum per volitionem, denotat, munus aliquod specie præstari ab illis actibus in processibus diuinis: hoc aliud esse non potest, nisi munus communicationis: ergo Minor probatur, quia munera, quæ præstare possent illi actus in processibus diuinis, sunt. Vel esse virtutem productiuam, aut productionem, & id non habere locum, constat ex dictis. Velesse principium communicatum, & isti assignanda est perfectio diuina, quæ sit communicatio: nulla autem alia assignabilis est, nec aptior tali muneri, quam intellectio, & volitio: ergo intellectio, & volitio sunt communicatio.

11. Dices, in creatis intellectio, & volitio non sunt, nec esse possunt

possunt communicatio naturæ: ergo neque in diuinis. Non est paritas momenti. Tum quia in creatis intellectio & volitio non habent terminos Personales productos, nec habere possunt: cum tamen habeant in diuinis. Tum etiam quia generationes creatæ sunt pure physicæ, & non per actus intelligendi, aut volendi, quales sunt diuinæ processiones, ideo in diuinis intellectio, & volitio possunt esse communicatio, etiam si non possint in creatis.

SECTION II.

Cur intellectio, & volitio sint communicatio.

12. **C**ONSTAT, ex dictis sectione præcedenti, præcisam identitatem realem sufficientem non esse ad communicationem Diuinam. Tum quia omnia, prædicata absoluta identificantur realiter relationibus productis, nec tamen omnia sunt communicatio. Tum etiam, quia vt ostendam sect. sequenti, intellectio identificatur realiter relationi Spiritus sancti, nec tamen est communicatio respectu illius, & volitio identificatur realiter Filiationi, quin sit respectu ipsius communicatio. Speciale aliquid ergo desideratur ad communicationem in Diuinis ultra præcisam identitatem realem. Quid autem hoc sit inquirimus.

13. Vt clarius tamen procedamus aduertendum est. Communicationem bifariam posse contingere. *Primo* per vnionem, ratione formæ in creatis communicantur subiectis, & hæc locum non habet in Diuinis, vbi nulla est possibilis vnio realiter media inter perfectionem communicandam, & terminum cui communicatur. *Secundo*, per identitatem, quando res communicanda, & terminus, cui communicatur, sunt realiter idem. Vtroque modo communicatio est, immediata coniunctio rei communicandæ cum termino, aut subiecto, cui communicatur: sic vnio est immediata coniunctio formæ cum subiecto. Pariter, dicendum est, communicationem per identitatem, esse immediatam coniunctionem perfectionis

Communicatio alia per vnionem in creatis, alia per identitatem in Diuinis.

communicanda cum termino, cui communicatur. His præiactis, quibus nullus, qui rem bene nouerit, refragabitur.

Cur intellectio, & volitio sint cōmunicatio.

14. Affero primò, ideo intellectio, & volitionem esse cōmunicationes, quia sunt immediata coniunctio, seu identitas realis perfectionis communicandæ cum termino, cui communicantur. Et in ista immediata coniunctio, seu identitate reali consistit formalis communicatio, & etiam realis. Hæc conclusio constat ex dictis. Nam communicatio est immediata coniunctio perfectionis communicandæ cum termino, cui communicatur: ergo si intellectio, & volitio sint immediata coniunctio perfectionis communicandæ cum termino, cui communicatur, eo ipso erunt communicatio. Sicut in creatis vnico præscise est communicatio, quo est immediata coniunctio formæ cum subiecto.

15. Sed dices, vnde, aut quomodo intellectio, & volitio sint immediata coniunctio, seu identitas realis perfectionis communicandæ cum termino, cui communicatur? Hæc est vnica difficultas, quæ inexplicata nostram posset turbare sententiam. Et ratio dubitandi est. Quia omnis perfectio absoluta est identitas realis immediata, tam cum Filiatione, quam cum Spiratione passiva, seu relatione Spiritus sancti, nec tamen omnis perfectio absoluta est communicatio respectu Filij, aut Spiritus sancti, immo aliqua perfectio absoluta respectu nullius est communicatio: ergo hæc consistere non potest in coniunctio, seu identitate reali immediata perfectionis communicandæ cum termino, cui communicatur. Maior videtur perspicua, nam realiter non mediat identitas realis inter perfectiones absolutas, & relatiuas; atque adeo perfectiones absolutæ erunt immediata identitas realis ipsarum cum relationibus productis. Minor autem nostra est sententia, nam essentia diuina si ab intellectio distincta sit, respectu nullius est communicatio; nec volitio est communicatio respectu Filij, nec intellectio respectu Spiritus Sancti: ergo.

Cur intellectio sit immediata cōiunctio perfectionis communicandæ cum Filiatione.

16. Affero tamen secundò, Intellectio ideo esse cōmunicationem, seu identitatem realem immediatam perfectionis communicandæ cum termino, cui communicatur, scilicet Filiatione. Quia cum Filatio, vt pote Verbum sit generis Intelle

intellectui tantum, formaliter, & realiter, solam exigit, & habet realiter, identitatem immediatam cum intellectu, cui identificari proprium est Verbi etiam in creatis. Cum autem in diuinis intellectio, titulo diuinæ simpliciter identificetur realiter immediate cum volitione, & essentia diuina, etiam si ista sit virtualiter ab intellectu distincta, inde fit, Filiationem media intellectu identificari realiter volitioni, & essentia; & intellectum esse immediatam coniunctionem earum perfectionum cum Filiatione. E contra vero cum spiratio passiva, sit generis tantum volitui, formaliter, & realiter; solam exigit, & habet realiter identitatem realem immediatam cum volitione. Cum autem volitio in diuinis, titulo diuinæ simpliciter, identificetur realiter cum intellectu, & essentia: inde fit Spirationem passivam media volitione identificari realiter intellectui, & essentia, & volitionem esse immediatam coniunctionem earum processuum cum Spiratione passiva.

Cur volitio sit immediata coniunctio perfectionis communicandæ cum Spiratione passiva.

17. Itaque Filiatio ita identificatur realiter intellectui, ut si per impossibile intellectio non identificaretur realiter volitioni, neque illi realiter identificaretur Filiatio; unde tota ratio formalis, cur filiatio identificetur realiter volitioni, ea est, quia intellectio illi immediate realiter identificatur, & in hac coniunctione consistit communicationis ratio, propria intellectus. Non aliter spiratio ita identificatur realiter volitioni, ut si per impossibile volitio non identificaretur realiter intellectui, neque illi realiter identificaretur spiratio passiva; unde tota ratio formalis cur spiratio passiva identificetur realiter intellectui, ea est, quia volitio illi realiter identificatur; & in hac coniunctione consistit communicationis ratio propria volitionis. Unde satis constat cur, & quomodo intellectio, & volitio sint immediata coniunctio, seu identitas realis perfectionis communicandæ cum termino producto, cui communicatur. Restat nunc, ut obiectio- num solutione rem amplius confirmemus.

18. Obiicies primò. Inter perfectiones absolutas, & relativas nulla intercedit distinctio realis immediata: ergo stat identi-

tas realis immediata : ergo Filiatio realiter immediate non solum identificatur intellectioni , & Spiratio passiva volitioni ; sed vtraque omni perfectioni absolutæ , atque adeo Filiatio immediate realiter identificabitur volitioni , & Spiratio passiva intellectioni. Prior consequentia probatur , posterior enim clara est , quia ubi non intercedit distinctio realis immediata , stat identitas realis immediata ; inter absoluta autem , & , relatiua nulla intercedit distinctio realis immediata : ergo stat identitas realis immediata.

Distinctio
realis im-
mediata
excludit
etiam iden-
ticitatem me-
diatam.

19. Respondeo , concessio antecedenti , negans primam consequentiam. Ad cuius probationem neganda est maior. Nam distinctio realis immediata non solum opponitur identitati reali immediatæ , sed etiam mediatæ : impossibile enim est , vt quæ immediate realiter distinguuntur , valeant medio aliquo inter se identificari. Vnde sufficit mediata identitas inter aliqua absoluta , & relatiua ad excludendam distinctionem realem immediatam. Idcirco Paternitas , & Filiatio , nec mediate , nec immediate identificantur inter se , etiamsi vtraque identificetur essentia , quia immediate distinguuntur , quæ immediata distinctio vtramque excludit identitatem : ergo pariter quælibet identitas tam mediata , quam immediata extremorum inter se , excludet distinctionem realem immediatam.

20. Obiicies secundò. Si Filiatio identificaretur immediate intellectioni , & mediate volitioni ; etiam identificaretur realiter mediate Paternitati : id falsum est : ergo. Sequela probatur : ideo Filiatio identificatur realiter mediate volitioni , quia identificatur realiter immediate intellectioni , & hæc identificatur volitioni : sed intellectio etiam identificatur Paternitati : ergo Filiatio non minus erit idem realiter cum Paternitate , quam cum volitione. *Respondeo* negans sequelam. Ad probationem nego maiorem. Filiatio enim non eo praeferre identificatur realiter mediate volitioni , quia identificatur realiter immediate intellectioni , & hæc volitioni , sed vltius , quia nullam dicit oppositionem cum volitione , qualem dicit cum Paternitate tanquam cum principio realiter Filiationis productiuo.

21. Obiicies tertio. Intellectio non est identitas realis media

dia inter Filiationem, & volitionem: ergo Filiatio non potest identificari realiter volitioni media intellectuione. Patet consequentia, quia Filiatio non potest identificari realiter volitioni, media intellectuione, nisi ista sit identitas realis media inter Filiationem, & volitionem. Antecedens ergo probatur, quia intellectio est realiter ipsa Filiatio, & ipsa volitio; ergo non est identitas realis media inter Filiationem, & volitionem; quod enim mediat realiter inter duo distinctum debet esse realiter ab utroque; si enim sit vtrumque, vel alterum eorum, quomodo poterit esse medium inter illa? Idem argumentum fieri potest de volitione respectu intellectuionis, & Spirationis passivæ. Nam cum volitio sit realiter ipsamet intellectuio, & spiratio passiva, non poterit esse identitas media realiter inter vtrumque.

22. Respondeo distinguens antecedens. Intellectio non est identitas, realis media realiter inter Filiationem, & volitionem, concedo: non est identitas realis, media virtualiter, nego. Et neganda est consequentia, cuius probatio non videtur. Nam Filiatio identificari potest realiter mediate volitioni per intellectuionem virtualiter tantum mediam inter vtramque, immo aliter identificari, realiter mediate non potest. Nam si identitas esset realiter media inter extrema, distincta quoque esset realiter ab illis; atque adeo non esset identitas. Sufficit ergo, ut vnum extremum mediate realiter identificetur alteri, si identitas realis sit virtualiter media inter vtrumque. Quia illa mediatio virtualis, ut pote æquivalens mediationi reali, præstat istius effectum, qualis esset extrema realiter mediate coniungi. Sicut distinctio virtualis inter Filiationem & essentiam, præstat illam vni realiter immediate humanitati, & non istam, illam produci realiter, & non produci essentiam.

Qua ratione intellectuio sit identitas media inter Filiationem, & volitionem,

23. Obiicies quartò. Filiatio est immediata identitas realis cum intellectuione; ergo erit communicatio: ergo non sola intellectuio talis erit. Patet prior consequentia, quia non alio titulo intellectuio est communicatio, nisi quia est immediata identitas realis cum termino, cui communicatur, si ergo Filiatio sit immediata identitas intellectuionis cum se ipsa, communicatio

municatio erit. Antecedens igitur probatur, quia Filiatio immediate identificatur realiter intellectioni: ergo est immediata identitas realis cum intellectione. Antecedens patet. Tum quia inter rationem formalem identificandi, qualis est intellectio, & terminum, qualis est Filiatio, non potest intercedere alia ratio formalis identificandi media, aliter abundum esset in infinitum. Tum etiam, quia in creatis inter rationem formalem vniendi, scilicet vnionem, & subiectum, non datur alia ratio formalis vniendi media, sed subiectum immediate vnitur ipsi vnioni: ergo & Filiatio immediate identificabitur intellectioni.

Filiatio non est immediata identitas cum intellectione. Et quamvis esset, non sufficeret communicationi.

24. In primis dicere posset aliquis, Filiationem non esse immediatam identitatem cum intellectione: sed identificari illi immediate per ipsammet intellectionem, sicut in creatis subiectum vnitur immediate vnioni per ipsammet vnionem, quæ est ratio formalis immediata vniendi. Quidquid tamen de hoc sit, quo plene occurritur argumento. *Respondeo* intellectionem ideo esse communicationem, quia est identitas realis immediata perfectionis communicandæ: *vt quod* cum termino, cui comunicatur. Filiatio autem talis non est, quia etiam si esset immediata identitas realis cum intellectione, non tamen cum volitione, quæ sola est perfectio communicanda: *vt quod*, intellectio enim tantum est communicatio respectu Filij.

Quo pacto intellectio comunicatur Filio & volitio Spiritui Sancto.

25. Obiicies quintò. Fieri ex nostra sententia, intellectionem non comunicari Filio ex vi processionis, nec volitionem Spiritui sancto: id autem absurdum est, quod nos vitare contendimus: ergo. Minor probatur, quia intellectio tantum est communicatio respectu Filij, & non res comunicata, & similiter volitio tantum est communicatio respectu Spiritus sancti, & non res comunicata: ergo intellectio non comunicatur Filio ex vi processionis, neque volitio Spiritui sancto. *Respondeo*, intellectionem comunicari Filio, *vt quo*, & volitionem similiter Spiritui sancto. Nec alia communicatio intellectionis necessaria est Filio, aut volitionis Spiritui sancto, *vt vnus* processio sit generatio, non vero alterius.

26. Obiicies

municatur . seu ratio formalis coniungendi , quod optime
stat cum sola identitate reali immediata.

S E C T I O III.

*An sola intellectio sit communicatio respectu Filij
& sola volitio respectu Spiritus sancti.*

29. **D**Vas vna hæc complectitur controuersias. *Prima.*
An sola intellectio sit formaliter communicatio
respectu Filij , & sola volitio respectu Spiritus sancti. *Secunda.*
An sola intellectio sit , non solum formaliter , sed etiam reali-
ter communicatio , respectu Filij , ita vt volitio nec realiter sit
communicatio respectu illius. Et è contra , An sola volitio , sit
communicatio , non solum formaliter , sed etiam realiter , res-
pectu Spiritus sancti , ita vt intellectio , nec realiter sit commu-
nicatio respectu illius. Id est , An sicut de natura Diuina , &
Filiatione simpliciter , & absolute (id sibi vult terminus ille
realiter) vere dicitur , Filiatio producitur , natura non pro-
ducitur : ita de intellectu , & volitione vere dicatur ; intel-
lectio est communicatio respectu Filij , non volitio , & econ-
tra , volitio est communicatio respectu Spiritus sancti , non
intellectio.

Sola intelle-
ctio est cõ-
municatio
formaliter
respectu Fi-
lij , & sola
volitio res-
pectu Spiri-
tus sancti.

30. **A**ssero primò. Solam intellectionem esse formaliter com-
municationem respectu Filij , & solam volitionem respectu
Spiritus sancti. Probat , quia si vtraque operatio intellectionis
& volitionis esset formaliter communicatio vtriusque
Personæ , Filij scilicet , & Spiritus sancti , nulla subsisteret ra-
tio , cur secunda Persona , potius , quam tertia esset Verbum ,
& generis intellectiui ; essentia enim diuina , mea opinione ,
vtrique Personæ formaliter comunicatur. Nec insuper salua-
retur constans locutio Patrum asserentium , Verbum procedere
per intellectionem , & non per volitionem , & econtra Spi-
ritum sanctum procedere per volitionem , & non per intelle-
ctionem , quod saltem formaliter verum esse debet : ergo formaliter

maliter sola intellectio erit communicatio respectu Filij, & sola volitio respectu Spiritus sancti.

31. Confirmatur. Processiones diuinæ ideo in communi sententia sunt duæ tantum, quia vna est per intellectionem; altera vero per volitionem, & non est in Deo vltior operatio immanens: si autem vtraque processio esset per vtramque operationem immanentem intelligendi, & volendi, cur, sicut possumus esse duæ, non possent esse tres? signum ergo est, vnam processionem, saltem formaliter, esse per solam intellectionem; alteram vero per volitionem: ergo sola intellectio erit formaliter communicatio respectu Filij, & sola volitio respectu Spiritus sancti.

32. Maior tamen difficultas est, An sola intellectio sit communicatio respectu Filij, non solum formaliter, sed etiam realiter; ita vt volitio nec realiter sit communicatio respectu illius. Et e contra, sola volitio sit communicatio respectu Spiritus sancti, non solum formaliter, sed etiam realiter, ita vt intellectio nec realiter sit communicatio respectu illius. Ratio dubitandi est, quia intellectio, & volitio sunt realiter idem: ergo cuius est communicatio intellectio, erit etiam realiter volitio, aliter communicatio respectu Filij distincta realiter esset à communicatione respectu Spiritus, & e contra, & consequenter intellectio à volitione, quod dici non potest.

33. Afferro tamen secundo, solam intellectionem esse realiter communicationem respectu Filij, & solam volitionem respectu Spiritus sancti. Probatur, quia Patres docentes, Filium procedere per intellectum, & non per voluntatem, similiterque Spiritum sanctum procedere per voluntatem, & non per intellectum, id asserunt absque vlla limitatione, ex qua colligi possit, eos loquutos in sensu tantum formali; aliunde ipsorum locutiones ad sensum realem deuolutæ nullum continent inconueniens, immo summam conuenientiam, in processionibus Diuinis: ergo ad mentem Patrum sola intellectio simpliciter, realiter, & absolute erit communicatio respectu Filij, & sola volitio respectu Spiritus sancti. Minor, quæ sola probationem desiderat plana fiet ex obiectionum solutione.

Et confirmatur. Nam si quid obstaret, ne sola intellectio

S 2 esset

Sola intellectio est realiter communicatio respectu Filij, & sola volitio respectu Spiritus sancti

effet realiter communicatio reſpectu Filij, & ſola volitio reſpectu Spiritus ſancti, maxime identitas realis inter vtramque operationem, intellectionem ſcilicet, & volitionem: illa nihil obſtat: ergo. Minor probatur, quia in diuinis interuentu diſtinctionis virtualis ex duplici perfectione realiter identificata, poteſt vna ſubire realiter vnam denominationem, altera nec realiter illam ſubeunte. Sic natura Diuina manet realiter improducta, quamuis Filiatio illi realiter identificata, producta ſit: ergo ſimiliter poterit intellectio, eſſe realiter communicatio reſpectu Filij, quin talis ſit volitio, & volitio poterit eſſe realiter communicatio reſpectu Spiritus ſancti, quin talis ſit intellectio etiam ſi realiter identificentur inter ſe. Cur enim diſtinctio virtualis componere poterit alia producta contradictoria cum identitate reali, & non illa.

Quid præſter
proceſſio
realis Filij
per ſoam
intellectio-
nem, & Spi-
ritus per ſo-
lum amo-
rem.

34. Dices, nullam vrgere neceſſitatem ad eam diſtinctionem virtualem inferendam intellectioni, vt volitioni. Nam ſi quæ eſſet neceſſitas, maxime ne Spiritus ſanctus eſſet realiter Verbum procedens realiter per intellectionem. Id autem inconueniens non vitatur, eo quod ſola intellectio ſit communicatio realiter ſolius Filij, ſed relatione ſpiratoris, qua diſtinguitur Filius à Spiritu ſancto, & Spiritus ſanctus à Filio, & Verbo? & qua deficiente, Filius cum ſua proceſſione reali per ſolam intellectionem, & Spiritus per ſolum amorem, non realiter, ſed tantum formaliter diſtinguerentur; atque adeo Spiritus ſanctus realiter eſſet Verbum.

35. Contra, quia ea proceſſio realis Filij per ſolam intellectionem, & Spiritus per ſolam volitionem, non conſtituitur à nobis, ne Spiritus ſanctus realiter ſit Verbum, deficiente relatione ſpiratoris, vt contendit reſponſio, ſed ne Spiritus ſanctus ſit realiter Verbum, ſtante relatione ſpiratoris. Nam ſic vtraque proceſſio eſſet realiter per intellectionem, non obſtante relatione ſpiratoris: ergo vtraque Perſona procedens eſſet realiter Verbum, cum id aliud non ſit, quam per intellectionem procedere. Vnde tunc ſpiratio actiua non diſtingueret Verbum à nõ Verbo, nec Filium à non Filio, ſed Verbum, quod tale eſſet realiter, & formaliter, à Verbo, quod realiter tantum tale eſſet, idẽque eſſet de Filio: ad id autem vitandum neceſſaria eſt proceſſio

fitio Verbi per solam intellectionem, & Spiritus per solam volitionem: ergo. *Confr.* si Spiritus sanctus, non obstante relatione spiratoris, formaliter procederet per intellectionem, formaliter esset Verbum: ergo si realiter procederet, realiter Verbū esset.

36. Obiicies primò. Intellectio est realiter volitio; volitio autem est communicatio realiter respectu Spiritus sancti: ergo & intellectio erit realiter communicatio respectu illius. Pariter volitio est realiter intellectio: intellectio autem est realiter communicatio respectu Filij: ergo & volitio erit realiter communicatio respectu illius. *Confr.* Esse volitionem est, esse communicationem respectu Spiritus sancti; & esse intellectionem est esse communicationem respectu Filij: ergo quod realiter est volitio, erit realiter communicatio respectu Spiritus sancti; & quod est realiter intellectio, erit realiter communicatio respectu Filij: volitio autem est realiter intellectio, & intellectio est realiter volitio: ergo volitio erit realiter communicatio respectu Filij, & intellectio respectu Spiritus sancti.

37. Respondeo concessis præmissis, negans consequentiam. Quia ea forma argumentandi, non valet in diuinis, ratione distinctionis virtualis prædicata contradictoria componentis, aliter natura diuina, quæ est realiter Filiatio, producta realiter esset, & Paternitas, quæ realiter est essentia diuina communicaretur realiter Filio, & prædicata necessaria, quæ sunt realiter idem cum volitione libera, essent realiter libera, & contingentia. Sicut ergo in his ratione distinctionis virtualis non valet argumentatio, ita neque in intellectione, & volitione propter eandem, vel similem distinctionem virtualem inter illas repertum.

Quamuis intellectio sit realiter volitio, non id sufficit, ut sit realiter communicatio respectu Spiritus sancti.

38. Obiicies secundò. Si intellectio non esset realiter communicatio respectu Spiritus sancti, nec volitio respectu Filij; fieret, communicationem respectu Filij, esse virtualiter distinctam ab intellectione, & communicationem respectu Spiritus sancti à volitione: id falsum est: ergo. Sequela probatur. Nam de intellectione, & communicatione respectu Filij, pariterque de volitione, & communicatione respectu Spiritus sancti verificarentur prædicata realiter contradictoria, scilicet, intellectionem esse volitionem realiter, & non esse realiter communicationem respectu Spiritus sancti

ſancti, & volitionem eſſe realiter intellectionem, & non eſſe realiter communicationem reſpectu Filij, quæ ſine dubio ſunt prædicata contradictoria diſtinctionem virtualem arguentia: ergo.

Obiectio
difficilis, ſed
ſoluenda ab
omnibus.

39. Hoc argumentum publicis diſputationibus à me prius proſiſtitum, quam à Recentioribus ſcriptum, ſoluendum eſt ab omnibus in Myſterio Trinitatis. Tum quia eſſentia diuina eſt realiter volitio libera, & contingens, non tamen eſt realiter eſſentia libera, & contingens; quod eſt prædicatum virtualiter indiſtinctum à volitione libera. Tum præterea, quia eſſentia diuina eſt realiter Filiatio, non tamen eſt realiter producta, quod eſt prædicatum à Filiatione virtualiter indiſtinctum. Tum inſuper, quia eſſentia diuina eſt realiter Paternitas, non tamen eſt realiter incommunicabilis: quod eſt prædicatum à Paternitate virtualiter indiſtinctum. Tum denique, quia eadem Paternitas eſt realiter eſſentia Diuina, non tamen eſt terminus formalis communicationis reſpectu Filij, cum tamen hoc prædicatum ſit ab eſſentia diuina in communi ſententia virtualiter indiſtinctum.

Prædicata
contradictoria ſolas
perfectiones
per ſe ſtan-
tes in Deo
diſtinguere
valent.

40. Reſpondeo igitur, Prædicata contradictoria ſolum diſtinguere virtualiter inter ſe perfectiones diuinas, quæ ſunt formaliter, & per ſe tales, id eſt, quæ ſeorſim ab aliis ſunt perfectio in Deo. Quales ſunt intellectio, Volitio, Eſſentia, Paternitas, Filiatio, &c. Non vero diſtingunt, quæ ſunt pura prædicata, à ſuis ſubiectis, de quibus enunciantur; quia iſta vere dicuntur de ſubiectis omnimoda identitate cum illis. Sic eſſe productam dicitur de Filiatione, & non eſſe productam de eſſentia. Hoc tamen diſcrimine, quod eſſentia, & Filiatio per ſe ſunt perfectio in Deo ſeorſim ab aliis, ideoque inter ſe diſtinctæ. Eſſe autem productam, & non eſſe, ſeorſim à Filiatione, & eſſentia, & ab aliis perfectionibus per ſe talibus, nihil eſſent in Deo; atque adeo, vt quid ſint, in aliqua alia perfectione, per ſe tali, imbibere formaliter debent, de qua enuntiantur; & inde impoſſibilis proſus eſt diſtinctio earum à ſubiectis, de quibus dicuntur. Idem ſentimus de communicatione reſpectu Filij, & Spiritus ſancti, eſſe ſcilicet purum prædicatum intellectionis, & volitionis, atque adeo

ab

ab illis distingui virtualiter non posse, quia ad id non minus opus est, esse perfectionem per se, quam prædicata contradictoria componere.

SECTION IV.

Quid sit principium quo communicatum.

41. **P**Rior sententia, quam cum Albi tventur plures Recentiores, asserit, esse prædicatum absolutum connotans relatiuum Personæ producentis. Posterior econtra docet, esse prædicatum relatiuum Personæ producentis connotans absolutum. Docti vero Recentiores distingunt inter principium in genere causæ formalis communicatum, quæ ratione pars se communicat toti, & hoc aiunt consistere in absoluto, intellectione, scilicet, respectu Filij, & volitione respectu Spiritus sancti: & principium communicatum in genere causæ efficientis, & hoc volunt consistere in relatiuo, paternitate, scilicet, respectu Filij, & relatione spiratoris respectu Spiritus sancti.

42. Assero primò, solum absolutum posse esse principium communicatum in genere, quasi causæ formalis. Probat, quia solum absolutum Personæ producentis se communicat Personæ productæ, eamque constituit, & constituere potest: ergo solum absolutum poterit esse principium communicatum in genere, quasi causæ formalis. Quale autem sit hoc absolutum? *Respondeo*, de constitutiuo integrali, esse omnem perfectionem absolutam, dempra intellectione respectu Filij, quæ non est res communicata, sed ipsa formalis communicatio. De constitutiuo vero formali, principium communicatum sola est natura Diuina respectu Filij, & etiam respectu Spiritus sancti, quia his solis stantibus, etsi cætera deficerent, staret formaliter principium communicatum, vtrique processionis necessarium.

34. Assero secundò, principium communicatum quasi efficiens, esse intellectum diuinum respectu Filij, & voluntatem

Solum absolutum potest esse principium communicatum in genere quasi causæ formalis.

Intellectus diuinus, est principium communicatum

quasi efficiens respectu Filij, & voluntas respectu Spiritus sancti.

tatem Diuinam respectu Spiritus sancti. Probatum, quia illud est principium communicatiuum, quasi efficiens, quod est principium communicationis: intellectus autem Diuinus est principium communicationis respectu Filij; cum eius communicatio sit intellectio, & voluntas respectu Spiritus sancti, cuius communicatio est volitio: ergo. Si autem inquiras, quæ prædicata relatiua connotentur ab absolutis in esse principij communicatiui? Respondeo respectu Filij connotari Paternitatem, tanquam purum terminum; respectu vero Spiritus sancti relationem spiratoris, quia principium communicatiuum, cum sit connexum cum principio productiuo, connotare debet illud; principium autem productiuum Filij est Paternitas, ut vidimus, Spiritus vero sancti relatio spiratoris: ergo istæ connotari debent à principio communicatiuo.

Principium communicatiuum nõ debet esse realiter distinctum à termino productio.

44. Obiicies primò. Principium communicatiuum debet esse realiter distinctum à termino productio: nihil autem absolute potest esse distinctum realiter à termino productio: ergo. Maior probatur, quia principium productiuum debet esse realiter distinctum à termino: ergo & communicatiuum. Respondeo, negans maiorem. Ad probationem concessio antecedente, nego consequentiam. Nam in diuinis, hoc differunt principium communicatiuum, & productiuum; quod communicatiuum præstat suum, quasi effectum, communicando se illi, & constituendo, unde non exigit distinctionem à termino, productiuum vero non ita, sed elargiendo esse distinctum suo termino.

45. Obiicies secundò. Intellectus, & voluntas tantum sunt principium virtualiter productiuum intellectiois & volitionis: ergo tantum erunt principium virtualiter communicatiuum, non vero realiter formaliter: ergo principium realiter formaliter communicatiuum, vel nullum erit, cum nulla sit realis formalis productio intellectiois, aut volitionis, vel communicatio non erunt intellectio, & volitio, sed quid relatiuum realiter, & absolute productum.

Qualiter intellectus, & voluntas sint principium rea,

46. Respondeo concessio antecedente, negans consequentiam, Nam ad realem formalem communicationem, sufficit virtualis productio communicationis, sicut ad realem formalem

malem cognoscentem ; & volentem , saltem libere , sufficit ,
 apud aduersarios non paucos , virtualis productio intellectio-
 nis , & volitionis . Sicut ergo ad realem formalem communi-
 cationem sufficit virtualis illius productio ; pariter dicimus ad
 principium communicatiuum reale formale sufficere virtua-
 lem productionem communicationis . Et ratio est , quia posita
 virtuali productione intellectio- nis , & volitionis , stat realis
 formalis intellectio , & volitio , & consequenter realis forma-
 lis communicatio . Vnde principium quantumuis virtualiter
 tantum productiuum communicationis , est realiter formaliter
 communicans se ipsum ; atque adeo principium realiter
 formaliter communicatiuum ; quia hanc denominationem
 non haurit principium à præscisa productione virtuali , sed à
 formali intellectio- ne , & volitione . Sicut essentia diuina non
 est realiter formaliter intelligens , aut volens , saltem libere à
 præscisa productione virtuali intellectio- nis , aut volitionis ; sed
 potius ab ipsa formali intellectio- ne , & volitione .

liter com-
 municans
 cum sola
 virtuali pro-
 ductione
 communi-
 cationis.

47. Obiicies tertio . Si principium communicatiuum esset
 quid absolutum , & commune , omnes personæ essent princi-
 pium communicatiuum , tam respectu Filij , quam respectu
 Spiritus sancti : id autem dici non potest : ergo . Maior proba-
 tur , quia omne absolutum est commune omnibus personis :
 ergo si esse principium communicatiuum esset quid absolu-
 tum , commune quoque esset omnibus personis . Confirmatur
primò , si principium productiuum esset quid absolutum , om-
 nes personæ essent principium productiuum cuiuscumque
 processio- nis : ergo idem erit de principio communicatiuo .
Secundò , ideo omnes personæ sunt Deus , quia Deitas est om-
 nibus communis , eo quod sit quid absolutum : ergo si prin-
 cipium communicatiuum quid absolutum esset , hoc ipso
 omnes personæ principium essent , *Tertio* , si deitas immedia-
 te foret incarnata , omnes personæ incarnatæ forent , eo quod
 vnio facta esset in aliquo absoluto omnibus communi : ergo
 pariter omnes personæ essent principium communicatiuum ,
 si hoc quid absolutum esset .

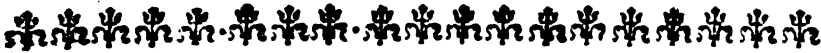
48. Respondeo negans maiorem . Ad probationem , con-
 cesso antecedente , neganda est consequentia . Quia licet prin-
 cipium

T
 cipium

cipium communicatum sit quid absolutum, & existens in omnibus personis, non tamen est principium respectiue ad omnes, nec omnes, denominat principium, nec ut tale æqualiter se habet ad omnes, sed diuersimode; est enim principium Filij respectiue ad solum Patrem, & principium Spiritus sancti respectiue tantum ad Patrem, & Filium. Nec nouum est, aut difficile, eandem formam diuersis subiectis applicatam, dissimiles impertiri denominationes: ergo licet eadem forma, vel quasi forma absoluta, existat in omnibus personis diuinis, poterit vnā, & non alteram denominare principium communicatum, eo quod in vna, & non in altera coniuncta sit principio productiuo.

49. Ad primam confirmationem negandum est antecedens; idem enim dicimus, si virtus, seu principium productiuum in aliquo absoluto consisteret, videlicet non idcirco omnes personas futuras principium productiuum, quare nos perpetuo abstinuimus ab ea probatione agentes de principio productiuo. Ad secundam, & tertiam confirmationem solutio patet ex dictis; nam deitas, ad denominandum Deum, æqualiter se habet ad omnes personas, ideoque omnes denominat, & sunt Deus. Similiter facta vnione humanitatis immediate in essentia, omnes personæ incarnatæ forent, quia essentia cum tali vnione æqualiter se haberet ad omnes personas, nec respectiue potius ad vnā, quam ad alteram terminaret vnionem.

DISPUT.

DISPUTATIO VIII.

*An processionis divina sint per intelligere,
& velle notionale.*

ACTENVS egimus de processionibus divinis per intellectiōnem, & volitionem essentielles, & omnibus Personis communes, quas diximus esse communicationes. Inquirimus nunc, An præter intellectiōnem, & volitionem essentielles, dentur in Deo intellectio, & volitio notionales; id est, propriæ alicuius Personæ, & alteri minime communes, per quas Personæ procedentes orientur à suis principiis, siue tanquam per principium productivum, siue communicativum siue tanquam per communicationem, aut rationem formalem comunicandi, eo pacto, quo de essentialibus in superioribus dictum est.

SECTION I.

*Intellectionis, & volitionis, notionalis sententia
eiusque fundamenta proponuntur.*

1. **N**ON disputo, An detur in Deo intelligere, & velle notionale, id enim libentes admittunt cum P. Vasquio, etiam negantes intellectiōnem, & volitionem notionales; Docent enim coniunctum ex Paternitate, & intellectiōne absoluta, optime dici intelligere notionale, & similiter dici

T 2 velle

velle notionale coniunctum ex amore absoluto, & relatione Spiratoris, de quo infra. Difficultas ergo nobis est de intellectione, & volitione notionali ab essentiali distincta.

Sententia
circa intel-
lectionem.
& volitionem
notionales.

3. Doctores affirmantes dari in Deo duplicem intellecti-
onem, vnam essentialem, & notionalem alteram, duplicem-
que similiter amorem, diuisi sunt inter se, nec eodem trahan-
tur fundamento. Nam Henricus quod lib. 6. quæst. 1. tuetur
duplicem esse in nobis intellectiōem, & volitionem, vnam
directam, remissam, & imperfectam ad quam intellectus, &
voluntas, se habent mere passive; alteram reflexam, feruen-
tem, & perfectam, ad quam intellectus, & voluntas actiue
concurrunt. Hoc fundamento duplicem etiam impendit Deo
intellectiōem, & volitionem; vnam simplicem, & quasi
passiuam, quam vocat essentialem, & omnibus Personis com-
munem, alteram reflexam, & actiuam, quam vocat notio-
nalem, & propriam Personarum producentium. Hæc tamen
singularis opinio repudiatur communiter ab omnibus, & me-
rito, quia nec fundamentum habet in creatis, vbi nulla est
intellectio, & volitio ad quam intellectus, & voluntas actiue
non concurrant; nec satis digne sentire videtur de diuina in-
tellectiōe essentiali, vt reddit perspicuum fundamentum à
creatis desumptum. Idcirco Doctores alij alijs trahuntur fun-
damentis statim subiiciendis. Cui autem identificentur intel-
lectio, & volitio notionales, An scilicet relationi Personæ
producentis, An vero relationi Personæ productæ, diuisi
explicant. Nam cum Henrico citato docet Argentinas in-
tellectiōem notionalem esse idem virtualiter cum sola Pa-
ternitate, & amorem notionalem cum relatione spiratoris
Quidam vero Recentior econtra tuetur intellectiōem no-
tionalem esse idem virtualiter cum sola Filiatione, & simi-
liter amorem notionalem cum relatione Spiritus sancti. Alius
denique Recentior duplicem statuit intellectiōem notio-
nalem, alteram virtualiter identificatam cum Paternitate;
alteram vero cum Filiatione: & similiter duplicem amorem
notionalem, alterum identificatum virtualiter cum rela-
tione Spiratoris; alterum vero cum relatione Spiritus
sancti,

4. Probari

4. Probari solet sententia ista: Primo, quia Patres communiter docent Filium esse sapientiam genitam, & Spiritum sanctum amorem productum. Athanasius oratione 3. contra Arianos Filium appellat. *Sapientiam unigenitam*, quæ dixit. *Ego iam concepta eram.* Prouerb. 8. Idque centies repetit quinque orationibus aduersus Arianos. Basilus lib. 5. contra Eunomium. *Pater Filij genitor, ut mens Verbi Pater, ut potentia potentis, ut sapiens, qui sapientiam genuit.* Eusebius Cæsariensis lib. 4. Demonstrationis Euangelicæ cap. 2. Filium vocat. *Ipsam rationem, & Sapientiam primogenitam.* Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Thesauri cap. 7. ait. *Ex Patre natum Filium, & sapientia ex mente.* Damascenus lib. 1. fidei cap. 13. *Filius Verbum, Sapientia, & potentia, imago, splendor, Character Patris ex Patre.* Similia habent innumerabilij Patres. Huiusmodi autem locutiones stare non possunt absque intellectione, & volitione notionali; Etenim sapientia seu intellectio essentialis non generatur, neque amor absolutus producitur: ergo.

Athanasius
Basilus.
Eusebius.
Cyrillus.
Damascenus.

5. Hoc argumentum nihil iuuat constituentes intellectionem notionalem in sola Paternitate, & amorem in sola relatione Spiratoris, immo contra illos efficaciter pugnat. Nam Paternitas non est sapientia genita, nec relatio Spiratoris amor productus: ergo doctrina Patrum asserentium Filium esse sapientiam genitam, & Spiritum sanctum amorem productum, nihil iuuat Doctores istos. *Respondeo*, eas Patrum locutiones intelligendas esse, non de sapientia, & amore in abstracto, sed in concreto scilicet pro coniuncto ex sapientia, & Filiatione, quod coniunctum genitum est, & sapientia, quia specialiter Filiatio exigit illam ut rationem formalem communicandi. Idem dicendum est de amore producto, scilicet in concreto pro coniuncto ex amore absoluto, & relatione Spiritus sancti, quia specialiter exigit illum, ut rationem formalem communicandi.

Quo pacto
Filius dicitur
sapientia genita,
& Spiritus
sanctus amor
productus.

6. Instabis. Nomine abstracti, qualia sunt sapientia, & amor, intelligere concretum, est mala locutio: Etenim licet concretum hominis sit genitum, & Filius, tamen male quis loqueretur dicens: animam esse genitam, &

T 3 Filiam

Inter ab-
tracta crea-
ta, & increa-
ta disparitas

Filiam. Quod si diceret, se intelligere animam, non ab-
tracte, sed concrete pro coniuncto ex anima, corpore, &
vniõne, peius loqueretur, quia nomine abstracti male intel-
ligitur concretum: ergo nostra locutio non saluat integram
Patrum locutionem. *R. spondeo*, quidquid sit de abstractis crea-
tis, negans consequentiam, quia sapientia Diuina est realiter
totum concretum verbi, & est totum concretum, Spiritus
sancti; At abstracta creata realiter non sunt totum concretum
ideoque sapientia, & amor Diuinus possunt sumi concrete,
quamuis id non patiantur abstracta creata.

7. Probari solet secund. Expulsa intellectione, & volitione
notionali, non apparet, vnde Paternitas sit generis intellectiui,
& completiua Fœcunditatis intelligentis, cum neque sit in-
tellectus, neque intellectio. Insuper neque apparet vnde Fi-
lius sit Verbum, & generis intellectiui, Etenim productio ge-
neris intellectiui habere debet pro termino aliquid generis
intellectiui; terminus autem generis intellectiui sola est in-
tellectio: ergo. Denique neque apparet vnde spiratio actiua,
& passiuæ sint generis volitiui, cum neque sint voluntas, neque
volitio: ergo admittendæ sunt intellectio, & volitio notionales.

Cur Paternitas sit generis intellectiui, & spiratio volitiui.

& Respondeo negans antecedens. Paternitas enim ideo est
fœcunditas intelligentis, & generis intellectiui, quia ad pro-
ducendum sola eget intellectione, vt ratione formali commu-
nicandi. Filius insuper ideo est Verbum, & generis intel-
lectiui, quia illius communicatio est sola intellectio, vt in su-
perioribus statutum est. Denique Spiratio actiua ideo est
generis volitiui, quia ad producendum sola eget volitione, vt
ratione formali communicandi; spiratio vero passiuæ, quia
illius communicatio est sola volitio. Hæc autem omnia stare
absque intellectione notionali perspicuum est, & vterius de
constitutiuo Filij stabilientur.

Subsistentia absoluta, & relatiua non enunciat intellectionem absolutam, & reatiuam.

9. Probari solet tertio. Nam in Deo datur subsistentia abso-
luta, & relatiua: ergo & intellectio, & volitio absoluta, & re-
latiua, maxime in sententia admittente intellectionem abso-
lutam esse subsistentiam. Hoc argumentum securum, non est,
plura enim, eaque absurdissima illa forma argumenti concludi
possent. *Primo*, in Deo datur subsistentia absoluta, & relatiua: ergo

&

& omnipotentia absoluta, & relatiua. *Secundo.* In Deo datur subsistentia absoluta, & relatiua: ergo & essentia absoluta, & relatiua. *Tertio.* In Deo datur intellectio libera, & necessaria: ergo & essentia libera, & necessaria. Mitto alia. Satis enim inde constat, non multum in præsentis mysterio paritatibus fidendum. *Respondeo*, concessio antecedente, negans consequentiam. Disparitas est, quia absque subsistentia absoluta saluari non potest concretum substantiuum Dei commune omnibus Personis, quo omnes sint vnus, idemque Deus. Et inde subsistentia absoluta admittenda necessario est in Deo. Præterea absque subsistentiis relatiuis, saluari non possunt processionis Personales, quomodo enim stare possent processionis Personales; si Personalitates non essent, saluari autem possunt absque intellectu, & volitione notionalibus, vt constabit infra; vnde nulla stat necessitas eas admittendi, cum non alio, quam titulo processionum, Deo tribuantur.

10. Probari solet quartò. Quia proprium est Verbi esse imaginem Patris, esse autem imaginem, est esse cognitionem; ergo verbum erit cognitio notionalis. *Confirmatur.* Si Verbum non esset cognitio notionalis, non esset speciale Verbi, in ipso omnia cognosci, nam sapientia, & cognitio absoluta in omnibus Personis est: ergo admittenda est saltem in Verbo cognitio notionalis. *Respondeo*, verbum esse imaginem Patris, non dicere cognitionem notionalem, sed processionem per intellectiorem absolutam, tanquam per rationem formalem communicandi, eo enim modo procedendi, verbum assimilatur Patri, & est imago illius. Confirmatio ponderis non est. Nam etiam dicitur Pater fecisse omnia per Verbum, nec tamen admittitur potentia productiua propria solius Verbi, similiter licet non admittatur sapientia propria solius Verbi, proprium erit illius omnia, vel aliqua in Verbo cognosci, quia videntur in sapientia, quæ respectu solius Verbi est ratio formalis communicandi, quod non competit Spiritui sancto, cuius communicatio est solus amor.

Qualiter
Verbum sit
imago Pa-
tris, & quo-
modo in
Verbo co-
gnoscentur
aliqua.

11. Probari posset denique, quia omnes istæ cognitiones sunt propriæ solius Patris. *Ego genero, Ego à nullo procedo,* similiter omnes istæ sunt propriæ solius Filij; *Ego non genero,*

sed

sed generor, Ego à solo Patre Procedo: Pariter omnes istæ sunt propriæ Spiritus sancti. *Ego à Patre, Filioque procedo. Ego nullam Personam produco*: ergo sunt cognitiones notionales. Pater consequentia illæ enim dicuntur cognitiones notionales, quæ propriæ sunt alicuius Personæ. Antecedens in quo est difficultas probatur. Quia omnes illæ cognitiones, quæ sunt in Patre, si essent in Filio, aut Spiritu sancto, essent falsæ; nulla autem cognitio potest esse falsa in Filio, nec in Spiritu sancto: ergo. Maior probatur, quia in Persona Filij, aut Spiritus sancti falsum est dicere; *Ego genero, Ego à nullo procedo*: ergo si eiusmodi cognitiones essent in Filio, aut in Spiritu sancto essent falsæ. Idem argumentum fieri potest de cognitionibus Filij, si essent in Patre, & de cognitionibus Spiritus sancti, si essent in Patre, aut Filio.

Omnes illæ propositiones, vna & eadem sunt cognitio absoluta.

12. Respondeo negans antecedens. Ad probationem nego maiorem. Ad cuius probationem concessio antecedente nego consequentiam. Ratio est ista quia eadem cognitione, qua Pater asserit de se ipso. *Ego genero, à nullo procedo*. Filius asserit de Patre. *Tu generas, & à nullo procedis*. Similiter eadem cognitione qua Filius asserit de se ipso. *Ego non genero, sed generor. Ego à solo Patre procedo*, Pater asserit de Filio. *Tu non generas, sed generaris, Tu à solo Patre procedis*. Idemque de cæteris discurrendum est. In quo nec vestigium est falsitatis.

13. Instabis. Hæc cognitio, qua Pater de se ipso asserit. *Ego genero*, distincta est ab ista, qua alia Filius asserit de Patre. *Tu generas*: ergo non est eadem cognitio in Patre & Filio, *Resp.* negans antecedens. Sicut enim eadem generatione, qua Pater est generans, Filius est genitus, & eadem generatio diuersis Personis diuersas tribuit denominationes. Pariter dicimus eandem cognitionem diuinam diuersis personis diuersas tribuere Denominationes, & Patrem denominare sub his terminis. *Ego genero*, Filium sub his aliis asserentem de Patre. *Tu generas*, quin diuersitas sit in cognitione, sed in sola denominatione.

Eadem forma diuersis subiectis diuersas

14. Instabis iterum. Denominatio non distinguitur à forma communicata subiecto; eadem autem forma, seu cognitio est per nos in Patre, & Filio: ergo & eadem denominatio: ergo cum Patrem denominet sub his terminis. *Ego genero*, sub eisdem

eisdem, si esset in Filio, denominaret illum. *Respondeo* distinguens maiorem, Denominatio non distinguitur à forma communicata subiecto apto, concedo: inepto, nego, & concessa minori, nego vtramque consequentiam. Quia Pater capax est, vt ab intellectione Diuina denominetur sub his terminis. *Ego genero.* Filius vero est incapax, & tantum capax, vt sub his aliis demominetur asserens de Patre. *Tu generas;* Eandem autem formam diuersis subiectis diuersas tribuere denominationes, pro vniuscuiusque capacitate, res est notissima, & vltiori explicatione non indigens.

impertitur
denomina-
tioncs.

SECTION II.

Sententia negans intellectionem, & volitionem notionales eligitur, & probatur.

15. **P**rimo quia nulla est necessitas multiplicandi cognitionem, & volitionem notionales, vt constat ex argumentorum solutione: Ergo. Antecedens probatur, primo, quia cognitio absoluta attingit, & exprimit omne cognoscibile, & omni modo, quo cognoscibile est: ergo continet omnem perfectionem cognitionis, idemque est de amore absoluto: ergo nulla est in Deo alia cognitio, neque amor notionalis, sicut neque est alius intellectus, aut voluntas notionalis, quia intellectus, & voluntas absoluta continet omnem perfectionem generis intellectiui, & volitiui. *Confirmatur.* Intellectio, & volitio, tam communes sunt in Deo, quam ipsa Deitas, & omnipotentia; non datur autem vna Deitas, aut omnipotentia absoluta, & altera notionalis: ergo. Antecedens commune est inter Patres. Augustinus enim lib. 6. Trinit. c. r. & 2. fuse æquiparat sapientiam Deitati, & vtramque docet esse communem; quia Verbum relatiue, sapientia vero essentialiter dicitur. Et 7. de Trinit. cap. 2. idem inculcat his verbis. *Non eo Verbum, quo sapientia, Verbum enim relatiue, sapientia, vero essentialiter dicitur.* Et S. Thomas quæst. 37. art. 2.

Intellectio,
& volitio
notionales
otiose sunt
in Deo.

S. August.
S. Thom.

V ad

ad 1. ait. *Esse sapientem, vel intelligentem in divinis non sumi, nisi essentialiter*: ergo nulla est intellectio, aut volitio notionalis.

Cyprianus
Ambrosius,
Nazianzenus
Chrysoft;

16. Secundò, quia scriptura, & Patres explicant Verbum divinum per comparisonem, non ad cognitionem creatam, sed ad locutionem, qua manifestamus Verbo, qua cognita praesocierunt. Sic Ecclesiastici 24. dicitur, *Verbum exire altissimi prodisse*. Et Joannis 1. *In principio erat Verbum*. Ex Graeco legitur, *In principio erat sermo*, quam locutionem tuentur Cyprianus, Ambrosius, & alij. Expresse Nazianzenus oratione 36. quae est 4. de Theologia col. penult. *Filius mihi dici videtur, quia essentia idem est cum Patre, tum etiam, quia ex illo est. Verbum porro quia ita se habet ad Patrem, ut sermo ad mentem*. Chrysostomus tom. 5. oratione 9. de illo Abrahami: *Pone manum tuam sub femur meum*: Inter principium, & medium ait. *Quemadmodum sese habet sermo ad mentem, sic unigenitus Deus, Verbum sese habet ad Patrem*. Locutio autem nostra, siue Verbum creatum, nulla ratione est intellectio, sed pura illius, & obiecti manifestatio: ergo neque relatio Verbi divini ut ab intellectu absoluta distincta, erit virtualiter intellectio, sed pura illius, & obiecti manifestatio.

Scopus intellectio-
nis,
& volitionis
notionalis
irritus.

17. Tertiò, quia principia ratio quae Recentiores impulit ad cognitionem, & amorem notionalis admittendum, ea sunt, quia aliter non inveniuntur discrimen generationis Verbi à productione Spiritus sancti, cur scilicet secunda Persona, potius quam tertia sit Verbum, & Filius, id autem optime explicatur absque ulla cognitione, & amore notionali: ergo Minor probatur, quia si dicatur secundam Personam exigere intellectioem absolutam, tanquam rationem formalem communicandi, non vero amorem absolutum, & rationem formalem communicandi, non vera intellectioem absolutam: plana est via ad discrimen generationis: id autem nihil implicare ostendimus in superioribus: ergo nulla est necessitas intellectioem, aut volitionis notionalis ab essentiali distinctae.

Repugnancia intelle-
ctionis, &
amoris no-
tionalis.

18. Quarto, Vel relatio, quae esset cognitio notionalis, esset pura expressio obiecti, vel esset simul substantia intelligens,

&

& perceptiua obiecti, neutrum: ergo nulla est cognitio notionalis ab essentiali distincta. Minor probatur, quia si relatio, vt distincta ab absolutis, esset substantia intelligens, daretur in diuinis plures substantiæ intelligentes, scilicet, Paternitas, & Filiatio, quæ essent intellectiones: imo & plures naturæ diuinæ, cum hæc in substantia intelligente sita sit, si vero sit pura expressio, clarius implicat; impossibile enim est cognitionem aliquam esse propriam alicuius, quem non reddat cognoscentem: ergo intellectio propriam, verbi gratia, Paternitatis, debet supponere in illa facultatem cognoscendi, siue intellectum notionalem: id autem fatentibus aduersariis falsum est: ergo. Idem cum propositione de amore notionali dicendum est.

19. Addunt aliqui contra amorem notionalem, fieri ex illo, peccatorem, non solum offendere Deum, vt vnum; sed etiam specialiter peccare contra indiuiduum Spiratoris, & contra Spiritum sanctum, specialiter displicentes amore notionali, modo, quo non displicet Pater vt Filius. Immo Spiritum sanctum specialiter acceptare mortem Christi, modo, quo Pater non acceptasset. Hæc tamen additio res satis mediata non est. Nam, vt sequela illa locum teneret, opus erat, vt auctores notionales statuerent in liberis cognitionem notionalem, quam admittunt in necessariis, id autem nullatenus admittitur, nec paritas à necessariis ad libera vrgere potest, quippe soluenda ab omnibus, non admittentibus Verbum. Sicut ergo cognitioni necessariæ correspondet Verbum, non vero liberæ, similiter dicent notionales cognitioni necessariæ absolutæ correspondere cognitionem notionalem, quæ Verbum est, non vero liberæ, quare libentes hanc additionem manumittimus.

20. Ex dictis colliges processionem Diuinam, non esse per intelligere, aut velle notionale ab essentiali distinctum, quia non datur similis intellectio, aut volitio.

Processiones diuinæ non sunt per intelligere, aut velle notionale.

21. An vero sint per distinctionem, vel impulsam distinctam virtualiter ab intellectione absoluta, & simili amore? Affirma Socrus apud Valquez disp. 1.11. cap. 1. docens processionem diuinam esse per intellectum, & voluntatem, non vero per

Sententia Scoti de distinctione, & impulsam.

intellectionem, & volitionem. Censet enim ab intellectu diuino prodire duos actus inter se disparatos; vnum vocat intellectionem, & alium dictionem, & ab isto asserit prodire Verbum; non vero ab illo. Similiter à voluntate diuina censet prodire alios duos actus, vnum quem vocat volitionem; alium vero impulsum dictioni respondentem, ab isto asserit prodire Spiritum sanctum, non vero ab illo. Trahitur hoc vnicò fundamento. Nam quæ sunt communia toti Trinitati, non possunt esse principia processionum: aliter omnes Personæ producerent: ergo intellectio, & volitio, quæ communes sunt, non sunt principia processionum; restat ergo, vt id munus in dictionem, & impulsum referatur, quæ propria sunt Personæ producentis.

Sententia
Scoti non
consonat
Patribus.

Augustinus
Fulgentius.
Cyrillus
Thomas.

2.2. Hic tamen singularis opinandi modus displicet communiter, & merito. Primò. Nam Patres promiscue docent processionem diuinam esse per intellectum, & intellectionem per voluntatem, & volitionem. Augustinus enim 15. de Trinitate, c. 6. Mysterium breuiter explicans, ita loquitur. *Ecce Trinitas, scilicet, & notitia sui, & dilectio sui. Sic enim, & in homine inuenimus Trinitatem, id est, mentem, & notitiam, qua se nouit, & dilectionem, qua se diligit.* Vbi dictionis, à sapientia, & notitia distinctæ, nulla fit mentio ab Augustino, numerante singula, quæ sunt in Trinitate, immo processionem Verbi solam adscribit sapientiam, tanquam actum per quem procedit. Pariter fulgentius lib. 3. ad Monimum cap. 7. explicans quid sit dicere, ait, *Nihil aliud est apud se dicere, quam apud se cogitare.* Vbi solum actum cogitandi dictioni adscribit. Et immediate subiungit explicaturus processionem Verbi. *Cum ergo meus cogitat, cogitando Verbum generat;* Verbum autem cogitando generat, quid aliud sibi vult, quam per cogitationem gignere, per eamque procedere. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioan. cap. 5. ita loquitur. *Filius appellatur Verbum, ac sapientia, quoniam ex intellectu immediate, atque indiuisibiliter est:* ergo non per dictionem, quæ sit actus medius, & proprius alicuius Personæ, sed per cogitationem omnibus communem. Ad id quod expresse inculcat S. Thomas quæst. 27. art. 5. corpore. *Respondeo dicendum, quod*

quod processiones in diuinis accipi non possunt, nisi secundum actiones? quæ in agenti manent. Huiusmodi autem actiones in natura intellectuâli, & diuina, non sunt nisi duæ, scilicet intelligere, & velle. Vnde ergo subtiliter inferri potest processiones diuinas esse per intellectum, & voluntatem, non vero per intellectionem, & volitionem.

23. Secundo. Ideo processiones diuinæ non possunt esse per intellectionem, & volitionem, quia cum communes sint omnibus Personis, omnes quoque essent principia processionum; intellectus autem, & voluntas, etiam communes sunt omnibus Personis: ergo si processiones essent per intellectum, & voluntatem, omnes Personæ essent principia processionum. Quod si hoc non sequitur, esto intellectus, & voluntas communes sint, neque sequetur etiam si intellectio, & volitio communes sint: ergo poterunt esse per intellectionem, & volitionem.

24. Confirmatur. Nam si fundamentum Scoti subsisteret, fieret inde omnes Personas esse principium dictionis, & impulsus: ergo. Sequela probatur. Ideo si intellectio absoluta esset principium Verbi, omnes Personæ essent producentes Verbum, quia intellectio ex qua Verbum procederet esset omnibus Personis communis: ergo illius erunt principium omnes personæ, cuius fuerit principium perfectio aliqua omnibus communis: ergo si intellectus, quæ est perfectio omnibus Personis communis, esset principium dictionis, omnes quoque Personæ essent principium illius. Quod si intellectus, quantumuis communis, potest esse principium dictionis, quin omnes Personæ sint principium illius: ergo etiam poterit esse principium Verbi, quin omnes Personæ sint principium illius. Par enim est omnium ratio.

Nec stabili
erecta est
fundamento

S E C T I O III.

An, & quo pacto intellectio, & volitio essentialis dici possint notionales.

Placita
Doctorum.
P. Vasquez.
P. Zuñiga.

P. Soarius.
P. Turrianus

Recentiores
Thomistæ.

25. **P**Rior sententia docet intellectiōnem essentialē dici posse notionalē, non quidem secundum se, sed quatenus coniunctam Paternitati, qua ratione complet principium proximum generatiuum aliis Personis minime commune. Ita P. Vasquez 1. part. disp. 112. P. Zuñiga quæst. 27. disp. 2. dub. 8. memb. 3. & multi Recentiores. Posterior absolute negat in Deo intellectiōnem notionalē. Ita P. Soarius 1. part. tract. 3. lib. 1. cap. 7. P. Turrianus quæst. 27. art. 5. in 2. parte disputationis, & multi alij Recentiores. Vnaquæque tamen sententia in suo genere, idem, quod de intellectu, asserit etiam de volitione. Aliqui vero Recentiores Thomistæ, cum viderent intellectiōnem essentialē, siue absolutam, etiam vt distinctam à relationibus, habere diuersum respectum ad Paternitatem, & Filiationem. Nam Paternitatem respicit, tanquam id, quo completur principium generatiuum. Filiationem vero respicit tanquam id, quo completur terminus genitus. Similiter cum viderint amorem absolutum respicere indiuiduum Spiratoris, tanquam id, quo completur vnum principium productiuum Spiritus sancti; relationem vero Spiritus sancti respicere tanquam id, quo completur, non principium productiuum, sed terminus productus, inde nacta occasione docuerunt intellectiōnem, & volitionem absolutas dici posse notionales propter diuersos respectus, quibus respiciunt relationes.

26. Mihi tamen, vt verum Fatear tota præsens controuersia videtur in solas voces, & modum loquendi declinare. Nam intellectiōnem, & volitionem absolutas, esse omnibus Personis communes, nullus negat, coniunctum vero ex intellectu, & Paternitate, non esse commune fatentur omnes. Denique cognitionem diuinam diuerso modo respicere Paternitatem,

tertitem, Filiationem, & similiter amorem respicere relationem Spiratoris, & Spiritus sancti, res est indubitata. Tota ergo difficultas eo voluitur, An scilicet, id sufficiat, vt intellectio, & amor absolutus dicantur notionales.

27. Affero primò, quod coniunctum, ex intellectione absoluta, & Paternitate, non sit commune, nec sufficere ad asserendam dari in Deo intellectionem notionalem. Idem est de coniuncto, ex amore absoluto, & relatione Spiratoris, respectu amoris notionalis. Probatum primo, quia aliquod coniunctum non esse commune, non sufficit, vt etiam pars dicatur, non esse communis, aliter intellectio, quæ est pars generantis, communis non esset: ergo ex eo quod aliquod coniunctum notionale sit, id non sufficiet, vt etiam pars illius, videlicet intellectio notionalis dicatur. *Confirmatur.* Coniunctum ex Paternitate, & omnipotentia, aut essentia, commune non est, id tamen non sufficit, vt dicatur omnipotentia, aut essentia notionalis, vt fatetur P. Zuñiga: ergo neque sufficit, vt dicatur intellectio, aut volitio notionalis, nomine enim intellectionis, & volitionis, non venit coniunctum, quod commune non est, sed pars illius, quæ communis est.

In Deo nulla datur intellectionis notionalis.

28. Affero secundò, diuersos respectus, quibus intellectio respicit Paternitatem, & Filiationem; & amor relationem Spiratoris, & Spiritus sancti non esse sufficientes, vt intellectio, & amor dicantur notionales. Probatum, quia diuersi illi respectus, etiam reperiuntur in omnipotentia, & essentia, nec tamen admittitur omnipotentia, aut essentia notionalis: ergo neque intellectio, aut volitio. Antecedens probatur, quia omnipotentia, idemque est de essentia respicit Paternitatem, vt principium generatiuum; qua ratione non respicit Filiationem, sed vt terminum genitum: similiter respicit relationem spiratoris, vt principium productiuum, quo pacto non respicit relationem Spiritus sancti: ergo.

Diuersi respectus intellectionis essentialis nequeunt illam reddere notionalem.

29. Dices Disparem esse rationem, quia processionem diuinæ sunt per intellectionem, & volitionem, quia ratione non sunt per omnipotentiam, ideoque intellectio, & volitio possunt dici notionales, in ordine ad relationem producentis, & producti.

30. Contra

Disparitas
aduersario-
rum facta.

30. Contra tamen, quia in aduersariorum sententia intellectio est essentia, & processio Verbi est per intellectio~~em~~, & consequenter per essentiam; nec tamen admittitur essentia notionalis: ergo neque intellectio, aut volitio, cum omnia ista æque sint in Deo communia. Et ratio omnium est. Quia, vt aliqua perfectio sit proprie, & stricte notionalis, non sat est, quod diuerso modo vnum, & alterum terminum, aut Personam respiciat, sed vterius opus est, quod ita sit propria vnius Personæ, vt non sit omnibus communis, intellectio autem, & volitio, quamuis diuinas Personas diuersimode respiciant, sunt tamen communes omnibus. Vnde notionales esse non possunt, etiam si intellectio sit communicatio respectu Filij, & talis non sit respectu Spiritus sancti, & e contra volitio sit communicatio respectu Spiritus, & non respectu Filij, vt tota disp. 7. à nobis stabilitum est.

Qualiter
Pater & Fi-
lius diligant
se Spiritu
sancto,

31. Obiicies primò. Licet sapientia communis sit, tamen in Filio communi Patrum phrasi, dicitur genita: ergo & notionalis: quod enim genitum est, notionale est. *Respondeo*, Patres loqui de sapientia non in abstracto, sed in concreto Filij, concretum autem Filij, quippe genitum, non negamus esse notionale.

32. Obiicies secundò. Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto: ergo Spiritus sanctus est dilectio notionalis. *Respondeo* negans consequentiam, quia Pater, & Filius eatenus dicuntur diligere se Spiritu sancto, quatenus diligunt se amore absoluto, quo cõstituitur, & ex quo specialiter procedit Spiritus sãctus.

33. Instabis, Nam S. Thomas à nobis adductus etiam si quæst. 37. art. 2. ad 1. neget sapientiam notionalem, admittit amorem his Verbis. *Ad primum ergo dicendum, quod esse sapientem, & intelligentem, in diuinis non sumitur nisi essentialiter. Et ideo non potest dici, quod Pater sit sapiens, vel intelligens Filio. Sed diligere sumitur non solum essentialiter, sed etiam notionaliter, & secundum hoc possumus dicere, quod Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto: ergo amor notionalis admittendus in Deo est vt ad mentem S. Thomæ. Hoc testimonium nihil iuuat aduersarios existimantes idem, quod de amore notionali, dicendum*

Qua ratione
Pater, & Fi-
lius diligunt
se Spiritu
sancto, &
Pater non se
intelligat
Filio.

de

de intellectu. *Respondeo* igitur, s. Thomam solum velle sapientiam in abstracto non dici notionaliter, sed tantum in concreto, quo pacto ait diligere dici notionaliter, scilicet in concreto. Vnde nulla est contrarietas in verbis, nam si amor, & sapientia eo modo sumantur, idem, quod de vno intelligendum est de alio proportionem accommoda.

14. Obiiciens tertio. Intellectio est communicatio respectu Filij, & talis non est respectu Spiritus sancti, & econtra volitio est communicatio respectu Spiritus sancti, & non respectu Filij, vt diximus disp. 7. sect. 3. ergo intellectio, & volitio, quantum his diuersis muneribus, funguntur respectu vnius Personæ, & non alterius, notionales erunt. Probatur consequentia. Nam id, quod proprium est respectu vnius Personæ, & non commune alteri, notionale est: intellectionem autem esse communicationem, est proprium respectu Filij, & non commune Spiritui sancto, & econtra volitionem esse communicationem, est proprium respectu Spiritus sancti, & Filio minime commune: ergo erit quid notionale. Idem argumentum fieri potest contra communem sententiam docentem intellectionem esse terminum formalem communicationis respectu Filij, non vero respectu Spiritus sancti; & econtra, volitionem esse terminum formalem communicationis respectu Spiritus sancti; non vero respectu Filij.

35. *Respondeo* concessio antecedente, negans consequentiam. Ad probationem dicimus, ad perfectionem notionalem, non sat esse, quod præstet munus aliquod respectu vnius Personæ, & non alterius, vt ex nostris probationibus aperte constat, sed vltius opus esse, quod talis perfectio ita sit propria alicuius, vt nulla ratione sit omnibus communis. Intellectio autem, quamuis non præstet munus communicationis respectu Spiritus sancti, est tamen ipsi communis, tanquam terminus illi à patre, & Filio per volitionem communicatus. pariter volitio, quamuis non præstet munus communicationis respectu Filij, est tamen ipsi communis tanquam terminus illi à Patre per intellectionem communicatus. Vnde neutra notionalis esse potest, sicut non potest essentia, quamuis ad

Diuersi respectus ad intellectio- nem, & volitionem notionales minime sufficientes.

X

Filium

Filium , & Spiritum sanctum diuersos habeat respectus vt dictum est.

36. Obiicies quartò ex P. Zuñiga. Sicut Pater differt à Filio per generare , & vterque ab Spiritu per spirare , sic etiam per posse gignere , & spirare: ergo sicut hac de causa generatio, & spiratio actiua sunt actus notionales, etiam erunt potentie productiue , ac proinde intellectio, & volitio , vt sunt principia erunt notionales: Hæc iam obiectio non militat contra nos , qui principium productiuum non constituimus in absoluto, sed in solo relatiuo; vnde nihil mirum si notionale sit, cum virtus generatiua sit propria solius Patris, & virtus spiratiua Patris, & Filij.

DISPUTATIO IX.

De terminis , conuenientia , & distinctione processionum.

GM in processione personarum intercedat , non solum productio , sed etiam communicatio ; vtriusque terminos in presenti inuestigamus , Quid videlicet sit terminus processionis , non solum vt productio, sed etiam vt communicatio est , id est , quid in vnaquaque processione sit terminus productus , & quid sit terminus communicatus: Quid autem sit communicatio , constat iam ex dictis tota disput. 7. esse intellectionem respectu Filij , & volitionem respectu Spiritus sancti.

SECTIO

S E C T I O I.

*De terminis diuinarum processionum, earumque
conuenientia.*

2. **A** ssero primo terminum *quo*, seu formalem, processionis diuinæ, vt productio est, esse solam relationem Personæ productæ, Filiationem scilicet in Filio, & spirationem passiuam in Spiritu sancto. Probat. Ille est terminus *quo*, seu formalis, processionis, vt productio est, qui immediate, & integre producitur talis autem est sola relatio Personæ productæ, natura autem diuina, & quæ communia sunt producenti, & producto, improducta manent: ergo, &c.
3. Assero secundo, terminum *quod*, seu totalem processionis, vt productio est, esse integram Personam productam. Probat, quia terminus totalis, seu *quod* processionis, vt productio est, dicitur ille, qui vltimate intenditur à principio, sic licet in generatione humana sola vnio, quæ per illam producitur, sit terminus *quo*, terminus tamen *quod* est integer homo vltimate intentus à generatione: in processionibus autem diuinis vltimate intenditur Persona producta. ergo ista erit terminus *quod* processionis, vt productio est,
4. Circa terminum communicationis maior est difficultas, & dissensio inter Doctores, orto discrimine ex diuersitate sententiarum de constitutiuo Dei, & constitutiuo Filij. Qui enim tenentur solam actualem intellectionem esse Dei essentiam integram, & adæquatam, eamque Filio ex vi processionis communicari, consequenter docent, terminum processionis Filij, vt communicatio est, esse solam intellectionem; processionis vero Spiritus sancti solam volitionem. Qui autem cum Martino Perez essentiam Dei integram ex intellectione, & volitione actualibus, vtramque tenent esse terminum vniuersiusque processionis, vt communicatio est. Nobis autem, qui essentiam diuinam statuimus in solo intellectiuo virtualiter à se, noua semita premenda est.

Terminus *quo* seu formalis processionis, vt productio est, sola est relatio Personæ productæ.

Terminus vero *quod* seu totalis est integra Persona producta.

X 2

5. Assero

Quid sit terminus processionis et communicationis est.

5 Affero igitur tertio. Terminum processionis, ut communicatio est, de constitutivo integrali dicere omnes perfectiones absolutas, dempta respectu Filij intellectione, & respectu Spiritus S. volitione, quæ non sunt terminus communicatus, sed rationes formales communicandi, ut in superioribus statutum est. De constitutivo vero formali, dicere solam essentiam divinam respectu utriusque processionis, communicatam Filio per intellectionem, Spiritui sancto per volitionem. Hæc conclusio satis constat ex dictis tota die disp. 7. Vbi posuimus solam intellectionem esse communicationem respectu Filij, & solam volitionem respectu Spiritus sancti, & utriusque Personæ omnes perfectiones, absolutas de constitutivo integrali communicari; de formali vero solam essentiam, & ad summum etiam intellectionem respectu Spiritus sancti. Videantur ibi dicta.

De constitutivo integrali sunt perfectiones absolutæ & quales.

6 Obiter explicatur assertio quoad omnes illius partes. Quod primam, scilicet, terminum processionis, ut communicatio est de constitutivo integrali, dicere omnes perfectiones absolutas ostenditur. Nam omnis perfectio absoluta, spectat ad integritatem perfectionis cuiuslibet personæ divinæ: cuiusvis enim defectu Persona divina integre perfecta non esset, ut est certum: ergo terminus processionis divinæ, ut communicatio est, de constitutivo integrali dicere debet omnes perfectiones absolutas, quæ communicantur, ut *quod*, siue sunt terminus communicatus. Patet consequentia, nam terminus formalis processionis, ut communicatio est, de constitutivo integrali, est perfectio absoluta integrans Personam: ergo cum omnis perfectio absoluta integret, omnis quoque erit de constitutivo integrali termini processionis, ut communicatio est.

7 Respectu ergo Filij terminus integralis, seu integer processionis, ut communicatio est, erit omnis perfectio absoluta, scilicet, essentia, volitio, omnipotentia, immensitas, &c. Vna dempta intellectione, quæ respectu Filij, terminus communicatus non est, sed ratio formalis communicandi. Respectu vero Spiritus sancti, terminus processionis ut communicatio est, erit similiter omnis perfectio absoluta, scilicet, Essentia intellectionis, omnipotentia, immensitas, &c. Vna dempta volitione, quæ

quæ terminus communicatus non est, sed ratio formalis communicandi, vt disp. illa 7. posuim est.

8 Dices. Terminus communicandus debet præcedere ipsam communicationem: volitio autem non præcedit communicationem respectu Filij: ergo non potest esse terminus communicandus Filio. Minor probatur, quia communicatio respectu Filij, est intellectio: volitio autem non præcedit intellectio- nem, imo subsequitur: ergo, neque poterit esse terminus communicationis. *Respondeo*, negans maiorem; terminus enim communicandus præcedere non debet communicationem; sed satis est, quod prioritate à quo præcedat Personam, cui communicandus est: volitio autem in Patre præcedit Filium, nam Pater in esse principij generatiui de constitutiuo integrali constituitur volitione per intellectionem communicanda Filio.

Terminus communi-
candus præ-
cedere non
debet com-
municatio-
nem.

9 Quoad secundam partem, videlicet, terminum processio- nis, vt communicatio est, de constitutiuo formali, dicere solam essentiam diuinam. Probat, quia ad constitutiuum formale alicuius entis, illud tantum pertinet, quo deficiente, etsi cætera manerent, res deficeret, & quo stante, etsi cætera deficerent, res consisteret: stante autem sola essentia diuina, consisteret terminus processio- nis, tam Filij, quam Spiritus sancti, vt communicatio est; & essentia diuina deficiente, deficeret; etsi cætera manerent: ergo essentia diuina est de constitutiuo formali termini processio- nis, vt communicatio est. Minor probatur, quia stante sola communicatione essentia diuinæ per intellectionem, staret processio Filij: eademque per volitionem communicata, consisteret processio Spiritus sancti, omni alio quouis modo processio; ergo staret terminus communicationis, quoad formale illius constitutiuum, cum staret communicatio, & processio Personalis ab illo essentialiter dependens.

Sola essen-
tia diuina
de constitu-
tiuo forma-
li, est termi-
nus proces-
sionis vt cõ-
municatio
est.

10 Dices primò. Illud tantum est de constitutiuo formali termini processio- nis, vt communicatio est, quod exigitur ad processio- nem: ad processio- nem autem Spiritus sancti, non exigitur formaliter, natura seu essentia diuina, sed solus amor,

cum processio Spiritus sancti sit per voluntatem: ergo *Respondeo*, concessa maiori, negans minorem. Nam Spiritus formaliter ex vi processionis est Deus, & Persona, &, vt talis sit, formaliter exigit naturam diuinam sibi communicari, non per intellectionem, quia id proprium est Filij, sed per volitionem, quod proprium est Spiritus.

11. Dices secundo. Processio Spiritus sancti est per volitionem: ergo terminus illius de formali constitutiuo, non est, sola essentia, sed etiam intellectio, quæ in nostra sententia distincta est ab essentia. Probaturs consequentia, quia processio per volitionem ab illo formaliter dependet, à quo pendet volitio: volitio autem formaliter ab intellectione dependet, cum nihil sit volitum, quin præcognitum: ergo sicut essentia est de constitutiuo formali processionis Spiritus, quia hæc formaliter ab illa dependet, etiam erit intellectio. *Respondeo*, processionem Spiritus, non eo præcise constitui formaliter essentia, quia pendet ab illa; plura enim pendent ab alio præsupposito, quo non constituuntur; sed quia est processio Personalis, siue Personæ imbibentis formaliter, non minus naturam, quam Personalitatem. Processio autem volentis, qualis est Spiritus, quamuis præsupponat intellectionem, ab eaque dependeat; non tamen ea formaliter constituitur; sicut volitio non constituitur formaliter intellectione, quamuis ab ea dependeat.

Ratio processionis in Deo æqui-uoca non est.

12. Circa conuenientiam difficulus est, An processionem diuinæ conueniant in aliqua ratione vniuoca, vel analogâ obiectiue, vel tantum ex modo concipiendi præcise. Et quidem rationem processionis æqui-uocam non esse, certum est, nam processio Filij, & Spiritus sancti non conueniunt in solo nomine, cum vtraque sit vera, & realis processio Personalis, vt certum, & omnibus indubitatum est.

Nec analogâ, sed vni-uoca,

13. Affero quarto rationem processionis non esse analogam, sed vni-uocam respectu processionis Verbi, & Spiritus S. Probaturs, quia, vt ostendi in Metaphysica, citra Metaphoram non datur analogia, qua ratione risus ad hominem, & pratum est analogum, quia vni propriè, alteri vero impropiè, & metaphoricè conuenit; ratio autem processionis propriè, & citra

citra omnem Metaphoram conuenit utrique processioni diuinæ: ergo analogia non est sed vniuoca. *Confirmatur.* Nam si ex aliquo capite ratio processionis esset analogia, maxime propter transcendentiam, quia scilicet imbibitur in vltimis differentiis processionum: id non sufficit: nam cum transcendentia optime stat utrumque propriè rationem communem participare, quod obstat analogiæ, cuius ratio vni propriè, alteri impropiè debet conuenire: ergo ratio processionis, quæ propriissimè utrique processioni conuenit, non erit analogia, sed vniuoca.

S E C T I O II.

De distinctione Diuinarum processionum.

14 **A**Ssero primo ratione processionis non esse obiectiuè, seu virtualiter distinctà à differentiis vtriusq; processionis. Ratio processionis nõ distinguitur virtualiter, aut obiectiue à differentiis. Probatum quia conceptus processionis dicit conceptum relatiuum, non autem datur conceptus relatiuus obiectiuè, seu virtualiter præcisus à differentiis Filiationis & Spirationis passiuæ: ergo neque conceptus processionis. Minor probatur, quia si daretur conceptus relatiuus virtualiter, aut obiectiuè distinctus à differentiis Paternitatis, aut Spirationis passiuè constitueret relationem distinctam à Paternitate, Filiatione, Spiratione actiua, & passiuua: vnde essent plures, quàm quatuor relationes, cum ad relationes multiplicandas, sufficiat distinctio virtualis vt patet in relatione Spiratoris, quæ virtualiter tantùm differt à Paternitate, & Filiatione, & tamen constituit quartam relationem.

15. *Confirmatur.* Quia sicut differentia Filiationis est formaliter conceptus respectiuus, ita est formaliter conceptus ortus à Patre: ergo sicut differentia Filiationis est formaliter relatio, ita erit formaliter processio. Et ratio est, quia in diuinis ea tantùm distinguntur virtualiter, aut obiectiuè, quæ cum identitate reali vel componunt prædicata realiter contradictoria, vel sunt principium, & terminus; conceptus autem processionis,

Ratio processionis distinguitur nostro modo concipiendi à differentis.

Processiones Diuinae distinguuntur inter se specie physica, non logica

processionis, nec componit prædicata realiter contradictoria cum Filiatione, aut relatione Spiritus sancti, neque inter ipsas præcedit ratio principij, aut termini: ergo neque distinguuntur virtualiter.

16 Afferro secundo, conceptum processionis distingui à differentis ex nostro modo concipiendi, tanquam conceptum clarum, & confusum. Ita P. Soarius lib. 1. cap. 9. & communiter Recentiores. Probatur, quia potest concipi processio clarè, non concepta clarè singulari processione Filij, aut Spiritus sancti: id est distingui modo nostro concipiendi: ergo. An autem id sufficiat, vt conceptus processionis sit genus, vel ulterius requiratur obiectiua, & virtualis præcisio à differentis: Quæstio est dirimenda iuxta vniuersi cuiusque principia de vniuerso tradita in Logica. Si enim ad genus sufficiat præcisio tantum ex parte actus, conceptus processionis poterit dici genericus. Si vero ulterius requiratur obiectiua præcisio, non erit genus.

17 Circa distinctionem diuinarum processionum inter se. Afferro tertio diuinas processionem distingui inter se specie physica. Probatur, quia vna, scilicet Filij, est generatio, & generis intellectiui; Altera verò, scilicet Spiritus sancti, non est generatio, nec generis intellectiui; sed volitiui: At genus intellectiuum, & volitiuum specie physica distinguuntur: ergo & processionem Filij, & Spiritus sancti specie physica distinguuntur inter se: dixi *physica*, quia cum vnaquæque processio sit essentialiter singularis, neutra respectiue ad alteram, constituere potest, speciem logicam, siue vniuersalem, cum implicet species vniuersalis in vnico tantum indiuiduo, vt docuimus in *Metaphysica*.

18 De distinctione autem reali numerica processionum inter se, & vnde petenda, constabit inferius, dum de distinctione Personarum disputabitur, & an Spiritus sanctus distingueretur realiter à Filio, si ab illo non procederet.

DISPUT.

DISPUTATIO X.

*Cur processio Verbi, & non Spiritus sancti
sit generatio.*

1; GREDIMVR iam Principem in hac materia controuersiam, Cur scilicet processio secundæ Personæ Trinitatis sit generatio, & generis intellectiui: non uero tertiæ. Quæ difficultas adeo doctiorum torisit ingenia, ut uix sit, qui aliorum elucubrationibus, & uigiliis conquiescat, Multi, qui imbecillitatem propriam ingenuè fateantur. Inter quos clarissimum Ecclesiæ lumen Augustinus lib. I. de Trinit. cap. I. *Afferimus*, inquit, *aliquando rationem, non quam petunt, cum de Deo quarunt quia nec ipsi eam ualent sumere, nec nos fortasse, uel apprehendere; sed qua demonstretur eis, quam sint inhabiles, minimeque idonei percipiendo, quod exigunt.* Et quidem processionem secundæ Personæ esse generationem; non uero tertiæ sanctum est fide ex multis Scripturæ, & Conciliorum testimoniis de cursu disputationis subiiciendis.

S E C T I O I

Ratio dubitandi, & quidditas controuersia
statuuntur.

Ratio dubi-
tandi, cur
processio
tertiæ Per-
sonæ non sit
generatio.

2 **R**atio dubitandi cur processio tertie Personæ non sit generatio, est, Quia generatio uiuentium communi Deo, & creaturis, est, *Origo uiuentis à principio uiuente coniuncto in similitudinem nature*: Processio autem Spiritus sancti, est origo uiuentis à principio uiuente coniuncto in similitudinem nature: ergo est generatio. Minor probatur expendendo singulas definitionis particulas. In primis enim processio Spiritus sancti est *origo uiuentis*, cum sit Personæ uiuentis productio. Deinde est *à principio uiuente*, cum sit à Patre & Filio, tanquam ab vno principio. Præterea est *à principio coniuncto*, quia id solum denotat principium tribuere termino *partem suæ substantiæ*, ita ut eadem substantia, quæ erat in principio, sit postea in termino: eadem autem substantia uolitionis, & nature diuinæ, quæ erat in Patre, est per processionem in Spiritu sancto: ergo est à principio coniuncto. Denique processio Spiritus sancti est in *similitudinem nature*, quia id tantum denotat terminum productum habere eandem specie, vel numero naturam cum principio: at Spiritui sanctus eandem specie, & numero naturam diuinam habet cum Patre, & Filio, cum ista sit omnibus communis, maxime in nostra sententia communicante ex vi processionis Spiritus sancto naturam diuinam: ergo processio Spiritus sancti, erit generatio. Huius argumenti solutio, est tota præsens difficultas.

3 **Q**æritur ergo, quid speciale contineat processio secundæ Personæ, ratione cuius, terminus illius generatus sit, & Filius, quod non habeat processio tertie Personæ. Etenim si illud ratione cuius processio secundæ Personæ est generatio, speciale, & proprium illius non sit, sed commune etiam processionem tertie Personæ, neque esse generationem speciale erit, & proprium secundæ Personæ, sed commune etiam tertie;

tertiæ; unde veraque processio esset generatio; quod factum est.

4 In hoc puncto pro sententiarum varietate discernenda magni momenti est ante oculos habere, quid quisquis sentiat de constitutivo Essentia, siue naturæ diuinæ. Quare breuissimorum sententias in hunc locum ex tractatu de essentia, & attributis transferemus. P. Soarius, P. Arriaga, & multi recentiores cum illis tuentur solam actualem intellectionem esse integrum, & formale constitutum essentia, siue naturæ diuinæ: non enim admittunt in Deo intellectuum radicale, siue, actum primum intelligendi virtualiter, aut obiectiue, ab actuali intellectione distinctum. Quo posito docent intellectionem siue essentiam diuinam communicari secundæ Personæ ex vi formalis processionis; non vero terciæ; & inde tentant processionem secundæ generationem esse, non terciæ, vt constabit infra.

Essentiam diuinam in sola actuali intellectione consistere qui doceant.

5 Alibi vtroutrah. de essentia Dei disp. 2. sect. 6. & P. Martinus Perez de Trinitate censent, non solam actualem intellectionem, sed vna cum illa etiam volitionem ingredi formale constitutum essentia diuinæ. Vnde inferit Perez disp. 5. sect. 3. num. 3. vtrumque actum intelligendi simul, & volendi communicari primario ex vi processionis, quia scilicet vterque actus est de primario constitutivo essentia, siue diuinitatis.

Consistere etiam in volitione qui pensat.

6 Nos vultu stabile, & firmato actu primo intelligendi, siue intellectiui radicali. Diximus tract. de essentia, & attributis, actualem intellectionem nullatenus ingredi formale Dei constitutum, & nullo minus volitionem, sed integram essentiam, & naturam Dei consistere in solo intellectiui radicali distincto virtualiter ab actuali intellectione, quia est illius principium virtuale; idem tamen non potest esse sui ipsius virtuale principium: Vnde substantia intellectiua diuina vtpote virtuale principium intellectionis, necessariò debet esse virtualiter ab illa distincta.

Essentia, seu natura diuina in solo intellectiui radicali consistit.

7 His præiacis supponimus de fide. primo, processionem secundæ Personæ vere, & propriè generationem esse. Quæ veritas in sacris Literis apertissime conuincitur. Psal. 2. *Filius*

Supponitur de fide processionem secundæ generationem esse.

mens es tu, ego hodie genui te. Et Psal. 109. Ex utero ante lucifurum genui te. Isaia 53. Generationem eius quis enarrabit. Quem locum in generationem diuinam referunt communiter Patres Ioannis 1. Deum nemo vidit unquam, Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrans. Et cap. 3. Sic Deus dilexit Mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Ideo stabiliunt innumera testimonia, in quibus Christus primam Trinitatis Personam Patris suum appellat. Et in symbolo secunda trinitatis Persona dicitur. *Filius à Patre est, non factus, nec creatus, sed genitus.*

Supponitur etiam de fide, processionem tertiam Personam generationem non esse.

8. Supponimus secundò etiam de fide processionem tertiam Personam generationem non esse. Tum quia Spiritus sanctus nusquam dicitur genitus in scripturis, nec Filius, sed procedens tantum. Iusto in Conciliis, & Symbolo Niceno negatur Genitus his verbis. *Spiritus sanctus à Patre, & Filio, non factus nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Tum etiam, quia testimonio Ioannis superius allegatis Filius dicitur unigenitus.

Supponitur etiam de fide, secundam Personam esse Verbum, non verò tertiam.

9. Supponimus tertio etiam de fide, secundam Personam esse Verbum, non verò tertiam. Ex illo Ioannis 1. *In principio erat Verbum. Et Verbum caro factum est.* Psal. 44. *Eructavit cor meum Verbum bonum.* Et Psal. 32. *& Verbo Domini cali firmati sunt, quos Pater ad Filium referent solam secundam Trinitatis Personam appellantes Verbum.* Basiliius ad illud, *In principio erat verbum* Homil. 16. *Pater Filij genitor, ut mens Verbi Pater.* Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioan. cap. 5. *Filius appellatur Verbum, ac sapientia, quoniam ex intellectu immediate, atque indissimiliter est.* Theodoretus in Epitome Diuina. Decret. cap. 2. *Unigenitus Filius, ex Patre quidem est genitus, est autem una cum Patre, et Verbum cum eo, qui genuit.* Ambrosius lib. 4. de fide ad Gratum cap. 4. tenet contra Arianos Filium, *ideo dici genitum, & natum, quia Verbum est.* Anselmus in Menolog. cap. 46. *De aeterna memoria coaeternum Verbum nascitur.* Isidorus lib. 2. de differentiis spiritualibus cap. 5. *Filius est Verbum quia proprie ex diuino ore procedit.*

Basiliius

Cyillus

Theodoret.

Ambrosius

Anselmus

Isidorus.

10. Tota ergo praesens inuigilat controuersia in assignando discrimine inter veramque processionem, ratione cuius vna

&c

& non altera, generatio sit. Quæ difficultas adeò alta est, & profunda, vt sapientissimis Patribus, & Doctoribus inexplicabilis visa fuerit. Idcirco Damascenus lib. 1. de fide cap. 10. fatetur se rationem ignorare. Athanasius dialog. 3. contra Anomæos ait, esse mysterium inuestigabile. Idem fere sentiunt Basilus homil. 2. contra Sabellianos, & Anomæos. Nazianzenus orat. 5. de Theologia, alias 37. Augustinus lib. 3. contra Maximum cap. 14. & Accatius in Epist. ad Cyrillum. Imò Anastasius Synaita lib. de rectis fidei dogmatibus ait, non est tutum hoc inquirere, quod soli Trinitati cognitum est Bernardus vero sermone 1. Pentecostes huic mysterio accommodat illud *Po'uit tenebras latibulum suum.* Et eodem modo procedit Magister in 1. dist. 13. quem maior, & Gabriel imitantur. Nec multum discrepat Scotus, & alij.

Damascen.

Athanasius

Basilus.

Nazianzen.

Augustinus.

Accatius.

Anastasius,

Bernardus.

11 Nilominus tamen iidem Patres, & Doctores aliquam rationem tanti mysterij reddere tentarunt. Nam vt optimè Pater Soarius lib. 11. cap. 5. num. 3. licet tantum mysterium non sit curiosè scrutandum, neque existimandum explicari posse ratione, quæ omnino satisfaciat; aliqua verò, quæ pro magnitudine mysterij, & capacitate nostra, congrua sit, piè, ac merito inquire potest.

SECTION II.

Communior sententia Doctorum expenditur.

12: **S**apientissimus P. Soarius lib. 11. de Trinit. cap. 5. num. 14. & cap. 6. num. 14. Docet, idè processionem secundæ Personæ esse generationem, non tertiz. Quia processio Verbi ex vi, & ratione sua, est communicatio formalis diuinæ naturæ, seu essentiz, quæ in eius sententia integrè, & adæquate in sola actuali intellectione consistit; non enim admittit radicale intellectuum ab intellectione distinctum. Id satis esse, ait, ad generationem, quæ nihil aliud est, quam formalis communicatio naturæ, vt natura est: at vero processio Spiritus sancti

P. Soarius.

ſancti ex vi ſua non eſt formalis communicatio eſſentiae, ſcilicet intellectiōnis. ſed tantum eſt formalis communicatio volitionis, ſive amoris, qui eſſentia, & natura diuina formaliter non eſt. Ideo proceſſio Verbi eſt generatio, quia ex vi ſua eſt ſimilitudinem naturae, ſive eſſentiae: Et proceſſio Spiritus ſancti non eſt, quia ex vi ſua non eſt in ſimilitudinem naturae, ſive eſſentiae. Hanc ſententiam non ſine plauſu ſequuntur cum Arriaga multi, & ingroſſi Recentiores cum Thomiſta, cum noſtri, ſupponentes omnes eſſentiam, ſeu naturam diuinam conſiſtere virtualiter in ſola actuali intellectiōne.

P. Arriaga.

Actualis intellectio nō eſt natura, ſeu eſſentia Dei.

13 Haec tamen opinio tanti Magiſtri, diſcipularumque uenia, non placet. Primò, quia ſupponit actualem intellectiōnem eſſe virtualiter eſſentiam, ſeu naturam diuinam; cuius oppoſitum ſtatuiſtus ex profeſſo agentes de eſſentia, & attributis, ubi non minus excluſa eſt intellectio, quam uolitiō à formali, & virtuali conſtitutio Deitatis, conſiſtentis in ſolo intellectiō radicali. Ceterum ne mens alio diſtrahatur, occaſione celebris huius controuerſae, ſupponamus, eſſentiam, ſeu naturam diuinam conſiſtere formaliter, & virtualiter in ſola intellectiōne diuina. Quo poſito.

Communicatio formalis intellectiōnis, nec poteſt eſſe identitas formalis, nec realis.

14 Diſplicet ſecundò. Quia communicatio formalis intellectiōnis, eſt coniunctio formalis illius cum relatione Verbi: haec autem coniunctio in oppoſita ſententia, eſt identitas intellectiōnis cum relatione Verbi. Vel ergo communicatio, ſeu coniunctio formalis, eſt identitas tantum materialis intellectiōnis cum relatione producta; vel eſt identitas materialis ſimul, & formalis, ſeu virtualis? Si primum? ergo intellectiō formaliter communicatur Spiritui ſancto, cum ipſius relationi materialiter identificetur. Si ſecundum? ergo intellectiō, ſeu natura diuina non ſolum eſt idem materialiter cum relatione Verbi, ſed etiam formaliter, & virtualiter. Quod aduerſarij conſtanter negant naturam diuinam ab omni relatione formaliter, & virtualiter diſtinguentes, & ueniendū quidem, nam ſi intellectiō formaliter, & virtualiter eſſet idem cum aliquo relatione, negari non poſſet ſimilis identitas cum abſoluto, uel formaliter, & virtualiter.

liter esset idem cum amore necessario ; atque aded iste formaliter , & virtualiter esset essentia , & processio Spiritus per illam in similitudinem naturæ , & consequenter generatio : Ergo vel utriusque Personæ communicatur formaliter intellectio : vel nulli. Vnde utriusque processio , vel nullius, esset generatio.

15 Confirmo. Communicatio materialis est identitas materialis per vos : unde ratione identitatis materialis, Spiritui sancto communicatur materialiter intellectio, ergo communicatio formalis erit identitas formalis, & virtualis : hæc autem implicat inter intellectionem , & relationem Verbi : ergo & communicatio formalis : ergo secunda persona, non ideo erit Filius , quia formaliter illi communicetur intellectio , sed quia tantum materialiter : hoc autem pacto communicatur Spiritui sancto : ergo vel utriusque processio , vel nullius, erit generatio.

16 Occurrunt Recentiores docentes , communicationem formalem intellectionis non esse identitatem formalem aut virtuales illius cum relatione producta, sed identitatem materialem, non tamen solam , sed una cum speciali exigentia, quâ processio secundæ Personæ, nempe Verbi, respicit intellectionem tanquam terminum sui specificativum. Etenim filio ita exigit intellectionem ad sui processionem, ut si per impossibile Pater esset intelligens , & non volens , adhuc esset potens generare , & Filius potens generari. Econtra vero, si per impossibile Deus esset volens , & non esset intelligens, esset quoque potens spirare, & Spiritus sanctus potens spirari, & non esset potens generare. Specialis ergo exigentia intellectionis reperta in relatione Verbi, & specialis exigentia volitionis reperta in relatione Spiritus sancti, una cum identitate materiali, constituunt formalem communicationem, extra omnem identitatem formalem, aut virtuales.

Responso communicationem formalem intellectionis explicat.

17 Non mihi displicet nec difficile est intellectu, in relatione Verbi reperiri specialem exigentiam intellectionis , & in relatione Spiritus sancti specialem exigentiam volitionis : ita ut Verbum ad sui processionem proxime , immediate, & directe, solam exigat intellectionem , & Spiritus sanctus

Quid in responsione placeat, quid, que displicet.

sanctus solam volitionem. Ceterum huiusmodi exigentia, propria relationis Verbi exigere debet specialem coniunctionem, seu communicationem intellectiois ad relationem Verbi, distinctam à communicatione materiali, quæ tam Filio, quam Spiritui sancto communis est. Hæc autem specialis coniunctio, seu communicatio, fatentibus aduersariis non potest esse identitas formalis, aut virtualis intellectiois cum relatione Verbi: ergo tantum erit identitas materialis: ista autem communis etiam est Spiritui sancto, ergo & specialis coniunctio, seu communicatio intellectiois. Maior, quæ sola probationem desiderare posset, videtur certa, nam vt vna Persona sit Verbum, potius quam altera, speciali titulo intellectio ipsi debet esse coniuncta: ergo exigentia propria relationis Verbi, exigere debet specialem coniunctionem intellectiois cum ipsa: si specialis illa exigentia inexplicabilis maneret:

19 Confirmatur primò. De ratione Personalitatis formaliter, & virtualiter est, exigere naturam, cum qua Personam constituat, & sine qua illam constituere non potest: ratio autem Spiritus sancti, & Personalitas: ergo de ratione illius erit, formaliter, & virtualiter exigere naturam, siue intellectioem; aliud intellectio est materialiter identificata cum relatione Spiritus: ergo & formaliter communicata, cum formalis communicatio aliud non sit, quam exigentia intellectiois, & identitas materialis illius cum relatione producta.

19 Confirmatur secundò. Exigere speciali exigentia aliquem terminum, tanquam sui specificatiuum, & sibi materialiter tantum identificatum, non est conceptus communicationis formalis, etenim volitio diuina, qua Deus suam amat essentiam, seu intellectioem, speciali exigentia exigat intellectioem sibi materialiter tantum, identificatam, quia intellectio formaliter, aut virtualiter communicetur volitioni. Insuper relatio Spiritus sancti specialiter exigat naturam diuinam, seu intellectioem tanquam principium virtuale proximum & immediatum ipsius, nam vt ostendi de essentia, & attributis, Natura diuina, in quacumque consistat, est immediata radix omnium relationum, & tamen natura diuina per vos non communicatur formaliter Spiritui sancto, etiam si materialiter identificetur

tificetur : ergo specialis exigentia intellectiois, vna cum identitate tantum materiali, non constituunt communicationem formalem intellectiois.

20 Si autem dicas, non quamlibet exigentiam specialem intellectiois constituere, vna cum identitate materiali, communicationem formalem, sed illam tantum, quæ propria est relationis Verbi. Rem non explicas : rogo enim quid sit illud speciale, ratione cuius exigentia illa sit propria Verbi, & constituat communicationem formalem? Quandiù enim id non reueletur, inexplicata manet quidditas, & substantia præsentis controuersia. Quod si dicas specialem illam exigentiam consistere in eo, quod sit exigentia intellectiois potius, quàm volitionis. Non soluis. Nam species impressa exigit intellectiois potius, quàm volitionem, & per intellectiois potius, quàm volitionem procedit, nec tamen est Verbum: ergo processio, vt cunque per intellectiois, potius quàm volitionem, non euincit Verbum. Adde huiusmodi responsum dare nobis quæstionem pro ratione. Supponit enim secundam Personam esse verbum, ideòque habere specialem illam exigentiam propriam Verbi. In præsentem enim dum controuertitur, cur secunda Persona sit Filius; non verò tertia, simul etiam inquiritur, cur sit Verbum, & consequenter, quid speciale in ea reluceat, ratione cuius sit verbum, & Filius: non ergo supponendum est: esse Verbum ad reddendam rationem, cur sit Filius.

21 Displicet tertio. Quia etiam si natura, seu intellectio diuina communicaretur formaliter soli Filio, tamen realiter etiam Spiritui sancto communicatur: ergo processio Spiritus sancti erit origo viuientis à viuente coniuncto in similitudinem naturæ realiter: ergo erit realiter generatio, eiusque terminus Filius. Probatur consequentia. Illud est realiter Filius, & genitus, cuius processioni conuenit realiter definitio generationis: realiter autem conuenit processioni Spiritus sancti: ergo. *Confirmatur.* Illud cui formaliter cõuenit definitio generationis, est formaliter Filius: ergo illud, cui conuenit realiter, erit realiter Filius: at Spiritui sancto cõuenit realiter definitio generationis: ergo Spiritus sanctus erit realiter Filius. Minor probatur, quia

Processio
Spiritus sancti
in opposita
sententia foret
materialiter
generatio.

Z

processio

processio Spiritus sancti, est, origo viuentis à principio viuento coniuncto in similitudinem naturæ realiter, cum similitudo realis, aliud non sit, quam communicatio materialis essentia, sicut similitudo formalis est communicatio formalis illius ad Spiritui sancto materialiter communicatur essentia: ergo.

22 Dices ad generationem realem sufficientem non esse communicationem materialem essentia, seu intellectionis, sed vltius necessariam esse formalem; inde processio spiritus sancti, cum sit tantum communicatio materialis generatio non est:

Ad generationem materialem necessariam non est communicatio formalis essentia.

23. Contra. Quia terminus ille *formaliter* sola libera voluntate aduersariorum inferitur definitioni generationis, in qua nusquam eius termini facta est mentio: ergo, sicut origo viuentis à principio viuento coniuncto in similitudinem naturæ formaliter, arguit formaliter generationem; ita origo viuentis à principio viuento coniuncto in similitudinem naturæ materialiter, arguet generationem materialem; ita vt esse genitum; licet in Spiritu sancto non sit conceptus formalis, sit tamen conceptus materialis; Quod si similitudo materialis non arguit Filium, & genitum materialiter: ergo neque similitudo formalis arguet Filium, & genitum formaliter.

24. Exemplo res fiet illustrior. Homo est animal rationale, si tamen in aliquo inueniretur animal rationale, materialiter, etiam si formaliter non inueniretur, illud esset homo materialiter, quamuis non formaliter, quia materialiter clauderet conceptum hominis, sicut in sententia aduersariorum Spiritus sanctus est materialiter Persona, & non formaliter, quia materialiter est in illo conceptus Personæ, quamuis formaliter non sit: ergo cum generatio sit, origo viuentis à principio viuento coniuncto in similitudinem naturæ, processio, quæ sit origo viuentis à principio viuento coniuncto in similitudinem materialiter, erit materialiter generatio: talis autem est processio Spiritus sancti: ergo.

Spiritus sanctus est materialiter Persona: ergo & materialiter erit Filius.

Confirmatur. Quamuis Spiritus sanctus non sit formaliter Persona, quia illi formaliter non communicatur natura diuina, tamen quia materialiter communicatur, est materialiter Persona, ergo quamuis non sit formaliter Filius, quia natura diuina

diuina non communicatur illi formaliter; quia tamen communicatur illi materialiter, erit materialiter Filius, eiusque processio generatio. Probatum consequentia. Quia non est potior ratio, cur constitutum Personæ reperiri possit in aliquo ente materialiter tantum, & non possit constitutum generationis: ergo sicut constitutum Personæ materialiter tantum repertum, constituit Personam materialiter; ita & constitutum generationis materialiter tantum repertum, constituet genitum materialiter: at in Spiritu sancto reperitur materialiter constitutum generationis, cum eius processio sit origo viuentis à viuente coniuncto in similitudinem naturæ materialiter: ergo.

26 Dices primò disparem esse rationem inter generationem & Personam, nam ista non pendet ex eo quod sit origo in similitudinem naturæ, vel non; benè vero generatio; Pater enim est Persona absque vlla origine in similitudinem naturæ, seu communicatione essentia: nulla verò potest esse generatio absque origine in similitudinem naturæ.

27 Contra. Quia licet conceptus Personæ in Patre non pendeat ab origine in similitudinem naturæ, seu communicatione essentia, pendet tamen in Personis procedentibus, istæ enim absque communicatione essentia, seu naturæ non possunt esse Personæ, vt nulli dubium esse potest: communicatio autem essentia est similitudo in natura: ergo in Personis procedentibus pendet ab origine in similitudinem naturæ. Sicut ergo origo in similitudinem naturæ formaliter constituet Filium, & Personam formaliter; ita origo in similitudinem naturæ materialiter, constituet Filium, & Personam materialiter, nullum ergo est discrimen inter generationis conceptum, & conceptum Personæ producentis; vtræque enim pendet à similitudine, seu communicatione naturæ, siue essentia: ergo sicut origo in similitudinem naturæ materialiter constituit Spiritum sanctum materialiter Personam, pariter constituet & Filium.

Conceptus Personæ procedentis pendet ab origine in similitudinem naturæ.

28 Dices secundò ad conceptum Filij non sufficere similitudinem materialem, sed vltius necessariam esse formalem, quæ formalis similitudo in Spiritu sancto, nec realiter reperi-

tur, sola enim in illo est formalis communicatio amoris. Ratio est, quia generatio formaliter est origo in similitudinem naturæ: atque ad eum genitus, siue Filius, non materialiter tantum, sed formaliter debet esse in similitudinem naturæ.

Qualiter, vt quis demonstreretur Filius includere debeat originem in similitudine naturæ.

29 Contra. Quia aliud est generationem esse formaliter originem in similitudinem naturæ: aliud verò; subiectum, quod denominandum est Filius, debere includere intra conceptum primarium, & formalem sui, conceptum primarium, & formalem generationis. Primum verum quidem est; Secundum verò falsissimum. Quod sic ostendo. Nam conceptus Personæ imbibit formaliter naturam; & tamen, vt subiectum aliquod denominetur Persona, non opus est, quod intra conceptum sui formalem, & primarium, imbibat naturam, sed satis est, si includat illam pro conceptu materiali, aliter Spiritus sanctus non esset Persona. Insuper homo, qui denominatur risibilis, non opus est, vt intra conceptum formalem hominis, includat conceptum formalem risibilitatis, sed satis est, si illum materialiter includat. Denique Petrus, qui denominatur filius Pauli, non includit intra conceptum formalem Petri conceptum formalem generationis à Paulo, sed valde materialiter, & forte extrinsecè: ergo vt Spiritus sanctus sit, & denominetur Filius, non opus est, quod in conceptu formali Spiritus sancti, includat conceptum formalem generationis, sed satis erit, si pro conceptu materiali includat illum, sed includit: ergo.

In Spiritu sancto materialiter reperitur formalis communicatio essentia.

30 Minor hæc ex qua tota pendet difficultas probatur. Quia conceptus formalis generationis, est origo in similitudinem naturæ huiusmodi autè conceptus reperitur materialiter in Spiritu S. ergo & conceptus formalis generationis. Minor probatur, quia in Spiritu S. requiritur materialiter: origo, & communicatio naturæ, seu essentia, quæ est similitudo naturæ: ergo reperitur cōceptus formalis originis in similitudine naturæ. Confirmo. In Spiritu S. materialiter sumpto reperitur cōceptus formalis Personæ, aliter aliquid illi deesset de constitutivo Personæ: ergo & conceptus formalis, originis in similitudine naturæ. Probatur cōsequētia. Ideò in Spiritu S. materialiter sumpto, reperitur cōceptus formalis Personæ, quia est materialiter Persona, sed etiam est materialiter origo in similitudine naturæ: ergo reperitur

Idem firmatur ex constitutio Personæ iuxta sensû aduersariorum.

peritur in illo cōceptus formalis originis, in similitudinē naturæ.
 31 Hinc infero, falsitatem responsionis, quam insequor; Si enim constitutiū formale alicuius rationis reperiri potest in aliquo materialiter tantū sūpto, eumq; denominare igitur ex eo, quod generatio sit formaliter, origo in similitudinē naturæ, non apte infertur, ad Filiū materialiter opus esse similitudinē materialē simul, & formalem. Sicut ex eo quod Persona procedens formaliter imbibat naturæ communicationē, non fit, ad Personā materialiter, exigi cōmunicationē materialē simul, & formale, sed satis est includere materialiter constitutiū formale Personæ. Sicut ergo ad Personam materialiter non exigitur communicatio materialis simul & formalis; pariter contendimus ad generationem materialiter, non desiderari similitudinē materialē, & formalem simul.

32 Cōfirmatur *Primò*, potest reperiri similitudo materialis sine formali, & Persona materialiter absque Persona formaliter: ergo etiam poterit reperiri generatio materialiter absque generatione formaliter: ergo licet Spiritus S. non sit formaliter genitus, & Filius, erit materialiter. *Secundò*. Similitudo formalis essentiæ est formalis generatio; idè enim processio secundæ Personæ, inquit aduersarij est formaliter generatio, quia est formalis similitudo essentiæ: ergo similitudo realis erit generatio materialis: ergo vel Spiritus S. non est realiter similis in natura, quod negatis, vel est realiter genitus, quod intèdo fieri ex sētētia vestra.

33 Displicet quartò. Quia in ea sententia absque fastidio plura deglutiuntur absurda: *Primum*, Spiritum sanctum ex vi processionis, non esse Deum, cum non communicetur illi Deitas, quod necessarium est ad constituendum Deum. Quod est expressè contra S. Thomam 4. contra gentes asserente in Spiritum sanctum, vt procedentem esse Deum, non minùs, quàm Filium. Verba eius sunt cap. 26. *Filius est Deus, vt genitus non vt generans, unde virtus intellectiva est in eo, vt in procedente per modum Verbi, non vt in producente Verbum. Et similiter cum Spiritus S. sit Deus vt procedens, est in eo bonitas infinita, vt in Persona accipiente, non vt in communicante alteri bonitatem infinitam. Secundò*, ex vi processionis nò esse personā, cum nò cōmunicetur illi natura diuina, quod necessariū est ad cōstituendā Personā.

Z 3

Tertium

Tertium. Spiritum sanctum ex vi processioneis esse amantem, cum communicetur illi amor, & non esse cognoscentem adhuc præsuppositiue, si enim præsupponeretur Spiritus sanctus intelligens ex vi processioneis, necessario præsupponendus esset procedens per intellectionem prius, quàm procedens per amorem, vnde præsupponendus esset Filius, & genitus prius, quàm spiratus.

34 Quæ omnia licet admittantur ab aduersariis, crediderim tamen ab ipsis, non tam spontaneæ, quam argümentorum vi, & pressura cogente, contingisse. Idcirco etiamsi contra sententiam istam nullum aliud subsisteret fundamentum, hoc solo eam libens repudiarem. Qua propter Artiaga disp. 47. sect. 8. subsect. 7. vt tertium vitet absurdum, negat Spiritum sanctum ex vi processioneis esse amantem, vt neget præsupponi cognoscentem. Quia amans, est concretum ex natura, & amore, Spiritus autem sanctus non procedit primario, vt concretum ex natura, & amore, sed vt concretum ex amore, & subsistentia. Vnde ex vi processioneis tantum est amor subsistens. Cæterum responsio ista magis mihi displicet, quia vno ictu amputat in Spiritu sancto vtramque perfectionem cognoscentis, & amantis ex vi processioneis, vt neget ex vi processioneis communicari essentiam, cuius rei nullam esse necessitatem constabit ex dicendis pro nostra sententia.

S. Iacobus.

35 Displicet quinto. Nam ex Patribus alij asserunt, Filium esse genitum voluntate. Sic S. Iacobus Apostolus apud Clementem Romanum lib. 8. constitutionum cap. 12. vbi ita alloquitur, æternum Patrem. *Ipsam vero ante omnia secula generasti voluntate, potentia, & bonitate immediatè Filium.* Concilium Toleranum 15. in confessione fidei statuit. *Secundam essentiam voluntas genuit voluntatem. Filius vt voluntas ex voluntate.* Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Thesauri c. 8. *Solus Filius sapientia Patris est, ipse quoque voluntas eius.* Hilarius lib. de Synodis. *Natiuitas in eo ad eam perfectam naturam est, vt qui ex substantia Dei natus est, etiam ex consilio eius, ac voluntate nascatur.* Basilii oratione aduersus eos, qui calumniantur nos, quod tres Deos colamus circa finem. *Apud nos non quod vnus Pater generat. At vero Deus, concurrentem voluntati habens potentiam ge-*

Concilium
Toleranum.

Cyrillus.
Hilarius.

Basilii.

neris

nuit dignum se ipso. Idem tenent alij Patres apud Ruiz. disp. 93. præcipue. sect. 2. & 4.

36 Alij Patres è contradocent Deum gignere intellectuone, & spirare volitione, & non è contra, quam doctrinam vocat P. Zuniga disp. 3. dub. 6. num. 5. *Principium fidei*. In sententia autem, quam insequimur huiusmodi Patrum locutiones Conciliari vix possunt. Nam generari voluntate, est procedere per voluntatem, non minùs, quàm generari intellectuone, est procedere per intellectuonem: ergo ex vi generationis vtrumque exigitur, & voluntas, & intellectu. In nostrâ autem sententia vtilissimè conciliantur. Nam si Filius procedat per intellectuonem, tanquam rationem formalem communicandi volitionem, & alia attributa; & spiritus procedat è contra per volitionem, tanquam rationem formalem communicandi intellectuonem, & attributa cætera. Verum est dicere Patrem generare voluntate, scilicet comunicatâ per intellectuonem. Verum est etiam dicere Deum generare intellectuone, & spirare volitione. Quia generat intellectuone tanquam ratione formali communicandi, & similiter spirat volitione. Quia generat intellectuone tanquam ratione formali communicandi, & similiter spirat volitione, quâ ratione nec Deus generat volitione, nec spirat intellectuone: ergo sententia nostra præferenda est.

In opposito sententia difficilis Patrum Concilario.

37 Displicet sexto, quia ad generationem non satis est vi processionis accipere naturam principij, sed ulterius desideratur acceptio naturæ modo generationi destinato, qualis est in creatis acceptio naturæ medio semine, vnde deficiunt à ratione generationis. In tritio, vermium Conceptio, & Resurrectio Filij, etiam si fieret à Patre ad eam causandam diuinitus elevato. In ductio Euæ ex Adami costa, etiam si Adamus efficienter formadum Euam concurrisset. Inde pullus Filius non est in matris accubantis, sed parturientis ouum, quia sola ista materat semen generationi destinato: ergo etiam si tertio trinitatis Persona ex vi processionis acciperet naturam, hoc in se esse eius processio non esset generatio: ergo neq; processio secundæ Personæ, ideo generatio erit, quia ex vi processionis accipit naturam, sed quia illam accipit modo generationi destinato

Ad generationem non satis est, vt conque. ex vi processionis accipere naturam.

Tertium. Spiritum sanctum ex vi processioneis esse amantem, cum communicetur illi amor, & non esse cognoscentem adhuc præsuppositiuè, si enim præsupponeretur Spiritus sanctus intelligens ex vi processioneis, necessario præsupponendus esset procedens per intellectiõnem prius, quàm procedens per amorem, vnde præsupponendus esset Filius, & genitus prius, quàm spiratus.

34 Quæ omnia licet admittrantur ab aduersariis, crediderim tamen ab ipsis, non tam spontaneæ, quam argümentorum vi, & pressura cogente, contingisse. Idcirco etiam si contra sententiam istam nullum aliud subsisteret fundamentum, hoc solo eam libens repudiarem. Qua propter Artiaga disp. 47. sect. 8. subsect. 7. vt tertium vitet absurdum, negat Spiritum sanctum ex vi processioneis esse amantem, vt neget præsupponi cognoscentem. Quia amans, est concretum ex natura, & amore, Spiritus autem sanctus non procedit primariò, vt concretum ex natura, & amore, sed vt concretum ex amore, & subsistentia. Vnde ex vi processioneis tantum est amor subsistens. Cæterum responsio ista magis mihi displicet, quia vno ictu amputat in Spiritu sancto vtramque perfectiõnem cognoscentis, & amantis ex vi processioneis, vt neget ex vi processioneis communicari essentiam, cuius rei nullam esse necessitatem constabit ex dicendis pro nostra sententia.

S. Iacobus.

35 Displicet quintò. Nam ex Patribus alij asserunt, Filium esse genitum voluntate. Sic S. Iacobus Apostolus apud Clementem Romanum lib. 8. constitutionum cap. 12. vbi ita alloquitur, æternum Patrem. *Ipsum vero ante omnia sacula generasti voluntate, potentia, & bonitate immediatè Filium.* Concilium Toleranum 15. in confessione fidei statuit. *Secundum essentiam voluntas genuit voluntatem. Filius ut voluntas ex voluntate.* Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Theauri c. 8. *Solus Filius sapientia Patris est, ipse quoque voluntas eius.* Hilarius lib. de Synodis. *Natiuitas in eo adeò perfecta natura est, vt qui ex substantia Dei natus est, etiam ex consilio eius, ac voluntate nascatur.* Basilii oratione aduersus eos, qui calumniantur nos; quod tres Deos colamus circa finem. *Apud nos non quod vult Pater generat. At vero Deus, concurrentem voluntati habens potentiam ge-*

Concilium
Toleranum.

Cyrillus.
Hilarius.

Basilii.

neris.

nuit dignum se ipso. Idem tenent alij Patres apud Ruiz. disp. 93. præcipue. sect. 2. & 4.

36 Alij Patres è contradocent Deum gignere intellectu, & spirare volitione, & non è contra, quam doctrinam vocat P. Zuniga disp. 3. dub. 6. num. 5. *Principium fidei*. In sententiâ autem, quam insequimur huiusmodi Patrum locutiones Conciliari vix possunt. Nam generari voluntate, est procedere per voluntatem, non minùs, quàm generari intellectu, est procedere per intellectum: ergo ex vi generationis vtrûmque exigitur, & voluntas, & intellectus. In nostrâ autem sententiâ facillimè conciliantur. Nam si Filius procedat per intellectum, tanquam rationem formalem communicandi volitionem, & alia attributa; & spiritus procedat è contra per volitionem, tanquam rationem formalem communicandi intellectum, & attributa cætera. Verum est dicere Patrem generare voluntate, scilicet communicatâ per intellectum. Verum est etiam dicere Deum generare intellectu, & spirare volitione. Quia generat intellectu tanquam ratione formali communicandi, & similiter spirat volitione. Quia generat intellectu tanquam ratione formali communicandi, & similiter spirat volitione, quâ ratione nec Deus generat volitione, nec spirat intellectu: ergo sententia nostra præferenda est.

In opposito sententia diff. lra. Patrum. Concil. ar. 10.

37 Displicet sexto, quia ad generationem non satis est vi processionis accipere naturam principij, sed ulterius desideratur acceptio naturæ modo generationi destinato, qualis est in creatis acceptio naturæ medio semine, vnde deficiunt à ratione generationis, nutritio, vermium Conceptio, & Resurrectio Filij, etiam si fieret à Patre ad eam causandam diuinitus eleuato; productio Euæ ex Adami costa, etiam si Adamus efficienter ad formandam Euam concurrisset. Inde pullus Filij non est gallinæ accubantis, sed parturientis ouum, quia sola ista ministrat semen generationi destinato: ergo etiam si tertia Trinitatis Persona ex vi processionis acciperet naturam, hoc præscisse eius processio non esset generatio: ergo neq. processio secundæ Personæ; idèò generatio erit, quia ex vi processionis accipit naturam, sed quia illam accipit modo generatiui destinato

Ad generationem non satis est, vtrunque ex vi processionis accipere naturam.

destinato : hęc autem modus in opposita sententia non aperitur : ergo neque discrimen generationis.

38. Displicet vltimò. Nam concilium Florentinum in definitione fidei post medium ait. *Quoniam omnia, quę Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio, suo gignendo dedit.* Quid autem sibi vult gignendo dare, nisi ex vi generationis donare ? ergo Pater ex vi generationis non solum communicat Filio intellectiōnem, & naturam diuinam ; sed etiam quidquid commune est Patri cum Filio. Idcirco existimo Patrem non solum communicare Filio ex venerationis essentiam, sed attributa etiam, ex vi generationis inquam integraliter sumptę, vt inferius explico.

Concilium
Florentinum

39. Addunt Recentiores contra eam sententiam. Nam ex illa fieret Spiritum sanctum esse Filium Spiratoris, quod dici non potest : ergo. Antecedens probatur. Nam Spiritui sancto communicatur ex vi formalis processionis natura Spiratoris ; ergo illius processio est origo viuētis à principio coniuncto in similitudinem naturę. Antecedens probatur. Nam Spiritui sancto communicatur ex vi formalis processionis amor, ista autem est natura Spiratoris, ergo communicatur natura Spiratoris. Minor probatur, quia natura idem est quod essentia, fatentibus aduersariis, essentia autem idem est, quod constitutum, amor autem est constitutiuus Spiratoris : ergo & essentia, seu natura illius.

Præcedens
Recentiorū
fundamentū
irritum.

40. Hoc tamen fundamentum inefficax mihi est. Quia in Diuinis natura, & essentia non idem sunt, ac constitutum, aliter vnaquęque relatio suam propriam haberet naturam, & essentiam, distinctam à natura, & essentia alterius, cum suum proprium habeat constitutum distinctum à constitutiuo alterius. Sicut ergo constitutum Paternitatis, nec est, nec dici potest natura Patris, esto sit constitutum illius ; ita neque amor est, aut dici potest natura Spiratoris, esto sit constitutiuus illius. Et ratio omnium est, quia natura, & essentia in Deo, solum est illud prædicatum, quod in se absolutum est, omnium primum, cęterorumque radix, quod non competit volitioni. Inde prædicatum illud omnium primum sicut est natura Patris, Filij, & Spiritus sancti, quia volitio posterior illa

illa talis sit; ita est natura spiratoris, quiq; volitio talis esse, aut
gigi possit.

S E C T I O III.

Solvitur precedentis sententia fundamentum.

41 **O**biicitur ita. Concepto formali coniuncto ex Personalitate, & intellectione, ex vi processionis illi formaliter communicatâ, intelligitur in recto Persona divina completa, & distincta à Patre, & Spiritu sancto non solum formaliter, sed etiam realiter: ergo concipitur adæquatè, & primariò, constitutus Filius. Antecedens in quo est difficultas probatur per partes. Et primo, concipi Personam completam, probatur, quia concipitur coniunctum ex completa essentia formali, & Personalitate, in quo stat completa & integra Persona. Secundo concipi Personam realiter à Patre distinctam, ostenditur, quia dicit oppositionem originis cum Patre, cum dicat essentiam à Patre communicatam, in quo stat distinctio personarum. Tertio distingui formaliter à Spiritu sancto, declaratur, quia Spiritus sanctus non est formaliter coniunctum ex Personalitate, & intellectione ex vi processionis illi formaliter communicata; sed tantum est formaliter coniunctum ex Personalitate, & amore, ex vi processionis illi formaliter communicato: ergo coniunctum ex Personalitate, & intellectione illi formaliter communicata ex vi processionis, distinctum est formaliter à Spiritu sancto.

Distinctio
realis Filij à
Patre, & formalis à
Spiritu sancto, sumata.

42 Tandem coniunctum illud distingui realiter à Spiritu sancto, suadetur, quia coniunctum ex Personalitate, & intellectione ex vi processionis illi formaliter communicata, ex hoc præcisè, dicit identitatem cum relatione spiratoris sibi adæquatè identificata: ergo & distinctionem realem ab spiritu sancto. Probatur consequentia. Tum quia, ut aliquid distinguatur realiter ab alio, satis est, ut ratione sui sit idem cum aliquo sibi adæquatè identificato, & alteri opposito, ex hoc enim præcisè, illud alterum est ipsi oppositum, nec valent inter se

Distinctio
realis Filij à
Spiritu
sancto
realiter.

Aa realiter

realiter identificari. Tum etiam quia in sententia constituyente Filium fecunditate radicali, fecunditas radicalis est distincta realiter à Spiritu sancto, aliter non esset propria Filij, nec constitutiua ipsius: non autem est distincta à Spiritu sancto, quia sit formaliter relatio ad Spiritum sanctum, ut est certum, nec quia sit præcise radix talis relationis: nam intellectio, aut volitio, vel ambæ simul sunt radix relationis ad Spiritum sanctum, nec tamen ab eo distinguuntur: ergo fecunditas radicalis eo præcise est distincta realiter à Spiritu sancto, quia identificatur relationi Spiratoris ipsi adæquate identificata: ergo coniunctum ex personalitate, & intellectione ex vi processionis formaliter communicata similiter distinguetur à Spiritu sancto, cum identificetur relationi spiratoris ipsi adæquate identificata.

43. Confirmatur. Licet in Spiritu sancto reperiatur intellectio realiter communicata: at intellectio formaliter ex vi processionis communicata, nec formaliter, nec realiter reperitur in illo, sed solus amor: ergo conceptus Personalitatis, & intellectionis formaliter ex vi processionis communicatæ, nec realiter in Spiritu sancto reperitur; ergo est distinctus à Spiritu sancto, non solum formaliter, sed etiam realiter.

Quæ in eo
fundamen-
to suppo-
nantur
falsa.

44. Hoc argumentum est integrum robur oppositæ sententiæ; in eo tamen multa mihi falsa supponuntur. *Primum*, actuale intellectionem esse formaliter Dei naturam, & essentiam adæquatam: non est, nisi actus primus, seu potentia intelligendi, qui est primus omnium conceptus, cæterumque radix. *Secundum*, soli Filio formaliter ex vi processionis, communicari intellectionem, & soli Spiritui sancto volitionem, utriusque enim formaliter ex vi processionis communicatur tam intellectio, quam volitio, uterque ex vi formalis processionis euadit Deus, & Persona, uterque intelligens, uterque amans. Quo sponte corruit tota argumenti machina, & iuueniles Recentiorum impetus exarmanur. *Tertium*, Filium distingui realiter à Spiritu sancto ex hoc præcise, quod dicit identitatem realem cum relatione spiratoris sibi adæquate identificata: id enim si tantillum præmatur, aliud non est, quam parare laurum & manus dare Recentioribus constituentibus Filium fecunditate radicali. Etenim Filius in esse Filij distinguitur per vos ab

Spiritu sancto per identitatem cum fecunditate formali, siue relatione spiratoris sibi adæquate identificatâ, siue per conjunctionem formalem cum intellectu, ut fundante eam identitatem: id autem vocant Recentiores fecunditatem radicalem, respectum scilicet ad fecunditatem formalem sibi adæquate identificatam: ergo donanda erit palma fecunditati.

45. Respondeo igitur negans antecedens, quoad illam partem, scilicet, concepto formali coniuncto ex personalitate, & intellectu formaliter ex vi processionis ipsi communicata, concipi Personam diuinam distinctam formaliter, & realiter ab Spiritu sancto. Neque enim concipitur Persona formaliter, neque realiter à spiritu sancto distincta, nam Spiritus sanctus formaliter, & realiter est Personalitas, & intellectio formaliter ex vi processionis ipsi communicata. Quâ autem ratione non sit Filius, nodus est infra soluendus. Ad probationem nego illud coniunctum exigere relationem spiratoris sibi adæquate identificatam, aut opponi Spiritui sancto, quia nec realiter, nec formaliter distinguitur ab illa.

Fundamenti
oppositi
solutio.

46. Confirmatio, cui nimis fidant iuniores aliqui, multas, nec leues patitur instantias. Etenim in processionibus diuinis, quippe simpliciter omnino necessariis, etiam materialiter sumptis, non reperitur conceptus contingentiae formaliter cum ipsis identificatæ, qui in liberis actibus reperitur: nec tamé inde processionibus diuinæ realiter distinguitur ab actibus liberis in sententia aduersariorum, & nostra. Insuper in volitione, etiam realiter sumpta, non reperitur conceptus expressionis obiecti ipsi formaliter identificatus, qui in intellectu reperitur, nec tamen id sufficit distinctioni reali volitionis ab intellectu. Præterea in actu diuino amoris, etiam materialiter sumpto, non reperitur conceptus fugæ ipsi formaliter identificatus, qui reperitur in odio, nec tamé id sufficit apud aduersarios distinctioni reali amoris ab odio. Denique, in natura. [Diuina, etiâ materialiter, non reperitur conceptus relationis ipsi formaliter identificatus, qui reperitur in Filiatione, nec tamé natura diuina distincta realiter à Filiatione: ergo licet in Spiritu S. etiâ materialiter sumpto, non reperiatur conceptus intellectiois ipsi formaliter comunicatæ, id non sufficit distinctioni reali spiritus à Filio, sed ulterius necesse erat, quod nec formaliter, nec realiter

Confirmatio
urgetur
instantiis.

communicata reperiretur, vt nos urgebamus ſeſtione præcedenti.

Præcluditur
efugium ſi
forte atten-
tetur.

47 Quod ſi dixeris, in proceſſionibus diuinis materialiter ſumptis reperiri conceptum contingentiz formaliter cum ipſis identificatz, quia proceſſiones materialiter ſunt ipſe actus liber, qui formaliter eſt contingens. Idemque dicendum eſſe de aliis inſtantiis. Si inquam hoc dixeris, non ſatisfacis. Tum quia proceſſiones diuinæ, nec formaliter, nec realiter poſſunt deficere; atque adeo nullâ ratione dici poſſunt contingentes, etiam ſi realiter identificentur cum actibus contingentibus. Sicut natura diuina ob eandem rationem, nec eſt, nec dici poteſt realiter defectibilis, nec producta, eo quod identificetur cum actibus contingentibus, & Filiatione producta ergo in proceſſionibus diuinis, etiam materialiter ſumptis, non reperitur conceptus contingentiz formaliter ipſis identificatz, aliter eſſent defectibiles, & contingentes. Tum etiam, quia ſimiliter dici poſſet, in ſpiritu ſancto materialiter ſumpto reperiri intellectionem formaliter communicatam; quia realitas ſpiritus ſancti dicit intellectionem formaliter in ipſa in- cluſam; & conſequenter formaliter communicatam. Quid- quid tamen de his ſit.

48 Reſpondeo ad confirmationem, negans antecedens. Nam in ſpiritu ſancto tam materialiter, quam formaliter reperitur intellectio formaliter ex vi proceſſionis communi- cata.

Obicitur
paritas à di-
uina liber-
tate deſum-
pta.

49 Obiicies ſecundo. Vt Deus ſit realiter libere volens, non ſat eſt exiſtentia materialis volitionis; ſed neceſſaria eſt mate- rialis ſimul, & formalis; ergo vt aliqua Perſona ſit realiter Fi- lius, non ſat eſt communicatio materialis eſſentiz, ſed neceſ- ſaria erit materialis ſimul, & formalis. Hæc inſtantia permis- ſa tota eius doctrina, quam nos tractatu de voluntate diſp. 8. ſect. 3. regulimus, inſertum non conuincit; nam materialis tantum exiſtentia volitionis non conſtituit aliquid realiter di- ſtinctum à materiali ſimul, & formali exiſtentia illius; ergo neque materialis tantum communicatio intellectionis conſti- tuit Perſonam diſtinctam à materiali ſimul, & formali com- municatione eiſdem.

ſo Reſpon

50 Respondeo igitur primo, permissio antecedente, negans consequentiam. Discrimen clarum est. Quia scilicet, volitioni tantum materialiter existenti, quippe data ea sententia omnino necessariz non competit ratio contingentiz denominationi liberè volentis omnino necessaria; idèoque exigitur existentia formalis illius. At communicationi materiali essentiz competit integra generationis definitio, prout similitudo ab aduersariis explicatur. Nam terminus *formaliter* arbitrio aduersariorum additur definitioni generationis. Quæ communi omnium consensu, aduersariis exceptis, tantum est: origo viventis à principio vivente coniuncto in similitudinem naturæ. Respondeo secundo, concessio toto argumento, nihil eo probari contra nos. Nam etiam si ad Filium necessaria sit communicatio intellectiois materialis simul, & formalis; totum id commune est etiam Spiritui sancto, nam ipsi materialiter, & formaliter communicatur intellectio, vt ex vi processionis euadat Deus, & persona.

Permissa eius d. Art. na c. ff. ar ob. c. tio nō est.

51 Obiiciunt tertio. S. Thomam quæst. 27. art. 2. aientem processionem Verbi idè esse generationem, quia est per modum similitudinis, & communicat ipsum intelligere, quod est essentia Dei. Et 4. contra gentes cap. 25. asserentem, processionem spiritus sancti, generationem non esse, quia ex vi sua formali communicat Diuinum Velle; quod non est constitutum formale Diuinæ Naturæ: ergo ex mente Sancti Thomæ processio secundæ Personæ idè est generatio, quia illi formaliter ex vi generationis communicatur intellectio, quæ est Dei natura, & essentia.

Duplex S. Thomæ testimonium obiectum.

52 Respondeo Sanctum Thomam in priori testimoio nusquam docere, secundam Personam idè Filium esse, quia illi ex vi processionis communicatur formaliter intellectio, sed quia eius processio est per intellectioem, quæ est formalis similitudo. Idcirco vocat processionem Filij, actionem intelligibilem, seu per intellectioem. Verba Sancti Thomæ sunt: *Sic igitur processio Verbi in diuinis habet rationem generationis. Proccedit enim per modum intelligibilis actionis, qua est operatio vna, & à principio coniuncto, vt supra iam dictum. Et secundum similitudinis rationem, quia conceptio intellectus, (scilicet intel-*

Prioris testimonij declaratio.

l. Etio) est similitudo rei intellecta, & in eadem natura existens. Quia in Deo idem est intelligere, & esse. Procedere autem per intellectionem, non est istum communicari formaliter, sed procedere per illam tanquam rationem formalem communicandi, qua ratione, nec realiter per intellectionem Spiritus procedit, vt constabit infra.

Posterioris
testimonij
exacta com-
probatio.

§3 Secundum testimonium ex 4 contra gentes suppositum est, nec umbra enim illius habetur cap. 25. Cæterum cap. 26. docet Sanctus Thomas virtutem intellectiuam esse in Filio, vt procedente; & volitiuam seu bonitatem in Spiritu sancto. Verba eius sunt. *Filius est Deus vt gentus, non vt generans, vnde virtus intellectiua est in eo, vt in procedente per modum Verbi, non vt in producente Verbum. Et similis. r cum Spiritu sancto, sit Deus vt procedens, est in eo bonitas infinita, vt in Persona accipiente, &c.* Quæ verba intelligi non possunt de communicatione materiali; vt sic enim virtus intellectiua, est in Spiritu sancto, & volitiua in Filio: ergo accipienda sunt de communicatione formali. Cæterum si hæc vera sunt; dicant nobis aduersarij; quomodo Spiritus sanctus asseratur à Sancto Thoma Deus, vt procedens? cum tamen in eorum sententia ex vi processionis, nec Deus sit, nec Persona?

S. Thomas
iterum ob-
iectus,

§4 Respondeo igitur ea verba Sancti Thomæ intelligenda esse, de virtute intellectiua, & volitiua secundum rationem communicationis; hæc enim est intellectio, & non volitio, in Filio; & in Spiritu sancto est volitio, & non intellectio. Similiter exponendi sunt alij Patres asserentur Verbum idem esse Filium, quia procedit simile in essentia, vel quia eandem habet essentiam cum Patre, scilicet, intellectione communicatam; vel quia est imago, & sapientia Patris, quæ optimè aptantur soli Filio, si eius processio sit per intellectionem, tanquam per rationem formalem communicandi.

§5 Sed instabis Sanctus Thomas in 1. dist. 13. quæst. vnica art. 5. ait. *Processio Spiritus sancti ex ratione modi procedendi non dicit conformitatem natura, quam dicit generatio: huiusmodi autem conformitas est formalis communicatio intellectionis ergo. Insuper eadem distinct. quæst. 1. artic. 3. ad tertium ait Thomas Processio a motu in quantum huiusmodi non habet, quod per ipsam*

MAINTA

natura communicetur : ergo natura diuina ex vi processio-
nis, siue in quantum processio amoris est, non communicatur Spiritui S. *Respondeo*, ad primum testimonium negans minorem; conformitas enim cum natura in ratione procedendi, est communicari naturam per intellectionem ipsi conformem in eadē linea intelligendi. Ad secundum, distinguo consequens. Natura diuina ex vi processio-
nis non communicatur Spiritui S. per intellectionem, quæ est communicatio naturæ conformis, siue in eadem linea, concedo: per volitionem, quæ distincta est linea, nego. Aliter enim Spiritus, vt procedens non esset Deus, quod est contra S. Thomam.

56 Obiicies vltimo. Secunda Trinitatis Persona eo est Filius, quo Verbum; & eo est Verbum, quo Filius, vt aiunt Augustinus lib. 7. de Trini. cap. 1. & Athanas. orat. 2. contra Arianos. Est autem Verbum, quia ex vi processio-
nis illi communicatur intellectio: ergo & Filius. Minor probatur, quia de ratione Verbi mentalis est, quod dicat intellectionem vel tanquam terminum productum, vel tanquam terminum communicatum ex vi formalis processio-
nis: Verbum autem in Deo non potest dicere intellectionē tanquam terminum ex vi processio-
nis productum, cum intellectio improducibilis sit: ergo dicere debet illam tanquam terminum ex vi processio-
nis communicatū. *Respondeo*, concessā maiori, negans minorem. Ad probationem, nego maiorem. Satis enim est ad Verbum, vel quod dicat intellectionem, tanquam terminū productum in creatis, vel tanquam rationem formalem communicandi in diuinis.

Quomodo
Verbum in-
tellectio-
nem exigit.

S E C T I O I V .

Discrimen vtriusque fecunditatis expungitur.

57 **H**Æc sententia bipartita est. pro cuius clariori intelli-
gentia duplex fecunditas distinguitur in Deo: vna
formalis sita in relatione Spiratoris Patri & Filio communi, &
ab vtriusque relatione virtualiter distincta; Altera radicalis, in
qua explicanda conueniunt Recentiores. Aliqui enim fecunditatem radicalem constituunt in essentia, sed intelle-
ctione

Duplex fecunditas, radicalis, & formalis distinguitur in Deo.

ctione diuina, à qua immediatè, vel media volitione, reſultat relatio ſpirationis. Alij verò ſtatuunt illam in exigentia immediata, qua Filiatio exigit relationem ſpiratoris. Hinc diſcrimen generationis diuinæ vtrique aſſignare tentant.

Sententia
Richardi &
P. Zunigæ.

ſ8 Richardus de S. Victore lib.6. de Trinit. cap. 18. & ſequentibus. P. Zuniga diſp. 2. dub. 2. docent, ideò proceſſionem ſecundæ Perſonæ eſſe generationem, eiſque terminum Filium, quia ex vi proceſſionis euadit ſimilis in natura fœcunda ſuo principio: id eſt, in fœcunditate, ſeu virtute communicandi alteri naturam acceptam. Hinc definitionem generationis explicat; nomine ſcilicet naturæ, non intelligi eſſentiam vt ſic, ſed quatenus eſt principium motus, & quietis intra ſe; quâ ratione dicit fœcunditatem ad propriam naturam alteri communicandam. Hęc ſententia tota videtur inclinare in fœcunditatem formalem: vnde Filium conſtituit relatione ſpiratoris, quæ fœcunditas formalis eſt.

Sententia
Recentiorū
de fœcunditate
radicali.

ſ9 Recentiores verò ingenioli, ne conſtituerent Filium per conceptum ipſi, & Patri communem, ad fœcunditatem radicalem confugerunt, non quamlibet, nam ſimilis fœcunditas, etiam in Patre reperitur, ſed illam, quæ propria eſt relationis ſecundæ Perſonæ, nam in ea ſpecialis eſt exigentia relationis ſpiratoris, vel naturæ diuinæ vt fœcundæ, diſtincta ab exigentia propria Paternitatis. Iſti autem Recentiores qua doctrinæ ſequella impugnent P. Soarium, eiſque ſectatores ſpecielem exigentiam ad intellectionem in relatione ſecundæ Perſonæ conſtituentes, ipſi viderint.

Fœcunditas
radicalis
conſiſtere
non poteſt
in relationibus
Paternitatis,
& Filiationis.

60 Mihi tamen ante omnia valde diſplicet conſtituere fœcunditatem radicalem ad ſpirandum in relationibus Paternitatis, & Filiationis. Tum quia eſſent duo ſpiratores radicales, quod conſonum non eſt Patribus, & Conciliis, vnum tantum ſpiratorem inculcantibus. Tum etiam, quia fœcunditas radicalis debet eſſe principium, ſeu radix virtualis fœcunditatis formalis. *Conſirmit.* Quia triplex relatio Patris, Filij, & Spiritus ſancti non poſſunt eſſe principium virtuale perfectionis alicuius, quæ ſit omnibus communis: ergo neque Paternitas, & Filiatio poterunt eſſe principium virtuale relationis ſpiratoris, quæ perfectio eſt vtrique communis.

61. **A**ffero igitur primo, discrimen generationis sumptum à fecunditate formali, siue relatione Spiratoris, aptum non esse. Probatur primò, quia seorsim à relatione Spiratoris datur in secunda Persona conceptus virtualiter distinctus, quo Filius, & Verbum constituitur: ergo constitutum Filij, & Verbi distinctum erit virtualiter à fecunditate formali, siue relatione Spiratoris. Consequentia legitima est. Antecedens probatur. Nam, vt fatentur omnes, relatio Filiationis est virtualiter distincta à relatione Spiratoris: relatio autem Filiationis, & Verbi, sufficiens est ad constituendum Filium, & Verbum, communicata natura; sicut relatio Spiritus sancti, communicato amore, vel etiam natura, sufficiens est ad constituendum spiritum sanctum: ergo seorsim à relatione Spiratoris est in secunda Persona conceptus virtualiter distinctus, quo Filius, & Verbum constituitur.

Discrimen generationis à fecunditate formali sumptum, insufficientia.

62. **S**ecundo. Si Filius in esse Filij constitueretur relatione Spiratoris, maximè, quia aliter distingui formaliter non posset ab Spiritu sancto: id falsum est: ergo. Maior est vnicum aduersariorum fundamentum. Minor probatur, quia in Filio reperitur Filiatio distincta virtualiter à relatione Spiratoris: at in Spiritu sancto nulla ratione reperitur Filiatio, etiam vt distincta virtualiter à relatione Spiratoris: ergo seorsim à relatione Spiratoris datur in Filio conceptus ita proprius illius, vt nullatenus sit formaliter Spiritui sancto communis: ergo huiusmodi conceptu, vt distincto virtualiter à relatione Spiratoris, staret Filius à Spiritu sancto formaliter distinctus, sicut sola Paternitate, vt distincta virtualiter à relatione Spiratoris, stat Pater distinctus formaliter ab Spiritu sancto.

Seorsim à relatione Spiratoris fate, ret Filius.

63. **T**ertio, si Filius, in esse Filij, relatione Spiratoris formaliter constitueretur, fieret, Filium, in esse Filij, esse formaliter duplicem relationem: id autem absurdum est: etenim Filius solum est duplex relatio, quatenus Filius simul, Spirator ergo. Sequela probatur, quia Filius in esse Filij formaliter constitueretur Filiatione, quæ relatio est; aliunde per vos constitueretur formaliter fecunditate formali; siue relatione Spiratoris: ergo constitueretur formaliter duplici relatione. Imo idem asserendum esset de Patre: Ideò enim Filius constituitur fecunditate

Filius relatione Spiratoris constitutus esset duplex relatio.

B b formalis,

formali, quia in eſſe Filij diſtinctus eſſe debet à Spiritu ſancto, & diſtingui non poteſt, niſi fœcunditate formali: at Pater, in eſſe Patris, diſtinctus eſſe debet à Spiritu ſancto, & diſtingui non poteſt, niſi fœcunditate formali ergo. Quod ſi Pater ſeorſim à fœcunditate ſola Paternitate diſtinguatur à Spiritu ſancto, cur Filius ſimiliter ab illo diſtingui non poterit ſola Filiatione.

64 Quarto, quia ſim proceſſione Filij diſtinctio illius à cæteris Perſonis attendenda eſt, attendendus quoque eſt conceptus ita proprius Filij, vt nulli alteri Perſonæ communis eſſet huiusmodi autem non eſt fœcunditas formalis, quia Patri cum Filio communis eſt, ſed Filiatione, quæ nulli alteri communis eſt: ergo conſtitutio Filij, potiùs in Filiationem, quam in fœcunditatem formalem, ſiue relationem Spiratoris, referenda erit. *Confirmatur*: in Spiritu ſancto non eſt Filiatione: ergo Filiatione ſufficienter diſtinguitur, ſaltem formaliter, ſecunda Perſona ab Spiritu ſancto, ſeorſim à relatione Spiratoris: ergo ſeorſim à relatione Spiratoris, explicandum eſt, quid ſit illud ſpeciale ratione cuius proceſſio ſecundæ Perſonæ ſit generatio, cuiusque terminus Verbum, & Filius.

65 Denique, quia vt oſtendam contra fœcunditatem radicalem, datur ſtrieta, & rigorosa generatio abſque vlla fœcunditate ad communicandam alteri naturam: ergo conceptus generationis vt ſic, non dicit fœcunditatem ad communicandam alteri naturam: ergo proceſſio Spiritus ſancti non ideò præciſè deficit à conceptu generationis, quia fœcunda non eſt ad communicandam alteri naturam.

Fœcunditas
radicalis
non eſt de
conſtitutio
Filij vt ſic.

66 Aſſero ſecundo, neque fœcunditatem radicalem eſſe de formali conſtitutio Filij vt ſic, etiam ſi nomine fœcunditatis radicalis non veniat principium, ſeu radix fœcunditatis formalis, ſed vel ſola exigentia illius, vel exigentia naturæ, quatenus eſt radix proxima, vel remota fœcunditatis formalis. Probatur primo, quia datur vera, & propria generatio abſque vlla fœcunditate, etiam radicali, ad communicandam alteri naturam: ergo proceſſio Spiritus ſancti non ideò à ratione generationis deficit, quia fœcunda radicaliter non eſt, nec proceſſio ſecundæ Perſonæ ideò præciſè erit generatio, quia radicaliter

liter fecunda. Antecedens patet in generatione Muli, quæ est vera generatio absque fecunditate communicandi alteri naturam.

67 Respondent aliqui Mulum euadere fecundam radicaliter. quia licet ratione propria differentia repugnet illi communicare alteri naturam, non tamen repugnat illi ex conceptu animalis. Hanc responsionem firmat Recentior quidam, eleganti, ut ipse ait, exemplo talpæ, cui communicatur facultas radicalis habendi oculos, cum hæc sit de conceptu animalis, quem talpa participet, quamuis ratione specialis differentia talpæ exigit non habere oculos. Similiter, quamuis in mulo ratione specialis differentia, impedita sit fecunditas ad communicandam alteri naturam, imò exigit in fecunditatem, tamen ex conceptu animalis, quem participat, & cui non repugnet fecunditas, euadit radicaliter fecundus.

Responso
Aduerlariorum.

68 Contra, quia quod repugnat alicui indiuiduo ratione specialis differentia, nullatenus potest rationi communi positiue conuenire. sic quia indiuiduo odij Dei repugnat, & indebita est rectitudo, debita esse non potest actui humano ut sic præscindenti ab amore, & odio. Insuper, quia speciei hominis, ratione specialis differentia, repugnat irrationalitas, hæc non potest positiue animalitati ab homine præscindenti conuenire; ergo cum ratione specialis differentia repugnet mulo fecunditas, etiam radicalis ad alteri naturam communicandam, non poterit ratione generationis ut sic positiue illi conuenire. *Confirmo*, quia si ea doctrina solida esset, fieret inde, processionem Spiritus sancti esse fecundam, & consequenter generationem; ergo. Sequella probatur, quia conceptui processionis ut sic, quem participat Spiritus sanctus, non repugnat fecunditas radicalis ad communicandam alteri naturam; ergo licet ratione specialis differentia repugnet processioni Spiritus sancti fecunditas hoc nihil obstabit, quo minus fecunda sit, cum conceptui processionis non repugnet.

Quod repugnat indiuiduo, nequit rationi communi positiue conuenire.

69 Probatur secundò conclusio. Nam si fecunditas radicalis esset de constitutiuo Filij ut sic, vel ea esset fecunditas ad communicandam alteri naturam per generationem; vel ad communicandam quouis alio modo, neutrum dici potest; ergo

Fecunditas ad præsciendam communi-
candam alteri naturam non sufficit
Minor generatione

Minor probatur. Nam si esset fecunditas ad communicandam alteri naturam per generationem, hæc non competit, nec competere potest Filio diuino, vt est certum. Si verò sit fecunditas ad communicandam quouis modo naturam, non apparet, cur productio Euz ex Adami costa, generatio non sit, maxime, casu quo Adamus actiue concurreret ad productionem Euz. Idemque est de aliis, quæ dedimus sect. 3. num. 37. *Confirmatur.* Nam fundamentum ad constituendam fecunditate generationem, vt sic, sumptum est à creatis, vbi omne genitum, fecundum est, vt opinantur aduersarij: in creatis autem genitus fecundus non est ad communicandam quouis modo naturam, sed solum ad illam per generationem communicandam: ergo si hoc fundamentum subsisteret, generatio vt sic constituenda esset fecunditate ad communicandam alteri naturam per generationem. Vnde processio secundæ Personæ generatio non esset.

Fecunditate interpretata inæct ratio Verbi.

70. Tertio, quia esto fecunditas esset de conceptu filij vt sic, ea tamen non soluitur tota huius quæstionis difficultas; in qua non solum inquiritur, cur secunda Persona sit Filius, eiusque processio generatio, sed etiam cur sit Verbum, & generis intellectiui; id autem non explicat fecunditas illa radicalis: ergo. Minor probatur, quia conceptus ille fecunditatis radicalis reperitur in generationibus creatis realiter diuisus à conceptu Verbi, cum generationes illæ generis intellectiui non sint, sed puræ physicæ, & nequaquam intentionales; ergo conceptus fecunditatis radicalis sufficiens non est, cur secunda Persona, sit Verbum, & generis intellectiui; non verò tertiæ; ergo seorsim à fecunditate radicali reddenda superest ratio discriminis illius.

71. Denique, quia hæc sententia non explicat cur, ex duplici processione, seu Persona, vna potius, quam altera exigat fecunditatem. Quod si recurrant aduersarij ad intellectionem formaliter communicatam, incidunt in sententiam Soarij, & ratio à priori fecunditatis, & Filij, esset communicatio intellectionis, quod asserere constantè recusant. Mito alias aliorum rationes sumptas ex eo quod fecunditas radicalis communis sit Patri, & Filio; nam Recentiores, quos insequimur non consti

Disp. X. *Cur una tant. process. gener. sit.* Sect. V. 195
constituunt Filium conceptu' præscisso fecunditatis radicalis
sed fecunditate, siue exigentia propria relationis secundæ
Personæ.

SECTIO V.

Obiectiones pro utraque fecunditate soluuntur.

72 **O**biicies primò. Concilium Florentinum sessione Concilium Florentinū pro fecunditate constituente Filium. ultima; ubi Patres Latini agentes contra Græcos negantes Spiritum sanctum à Filio procedere, ita loquuntur; *Nam credentes Spiritum à Filio nequaquam procedere, necesse est, ut intelligant, Spiritum à solo Patre procedere, & consequenter non esse Filium.* Tota vis, & efficacia huius testimonij sita est in ultimis verbis. & consequenter non esse Filium; quæ referri non possunt ad Spiritum sanctum: nam ex eo quod Spiritus procederet à solo Patre, non bene infertur non futurum Filium, cum de facto, qui à solo Patre procedit, Filius sit: referenda ergo sunt verba illa ad Filium. Vnde ita arguitur.

73 Verba Concilij inferunt, cum, de quo loquitur, non futurum Filium, ex eo quod Spiritus ab illo non procederet: at loquuntur de secunda Persona, nempe Filio, ergo secunda Persona non esset Filius, si Spiritus ab illa non procederet, ergo deficeret Filius ex præciso defectu fecunditatis ad spirandum, at non deficeret raptum materialiter, sed etiam formaliter, cum nullo modo esset Filius, ergo Filius cōstituitur fecunditate ad spirandū non solū materialiter, sed etiā formaliter. Minor probatur. Quia si ex defectu fecunditatis ad spirandū, tantū materialiter deficeret Filius, ex præciso defectu fecunditatis, non deficeret simpliciter Filius, imò manentibus aliis, dempta fecunditate, quæ erat doctrina Græcorum, maneret Filius, cum peristeret formale illius constitutum; ergo non inferrent legitimè Latini Patres contra doctrinam Græcorum præcisam fecunditatem negantium, sequi inde, non futurum

B b 3 Filium,

Filium. ergo Filius non solum materialiter, sed etiam formaliter fecunditate constituendus erit. *Confirmatur.* Fecunditas ad spirandum. ut pote Patri, & Filio communis, est realiter idem cum Patre, & Filio, & consequenter de constitutiuo saltem materiali vtriusque: nec tamen Latini Patres inferunt non futurum Patrem deficiente fecunditate Filij ad spirandum, cum tamen inferant, non futurum Filium: ergo censent non solum materialiter, sed etiam formaliter pertinere ad constitutiuum Filij.

Testimonij
Florentini
nihil iuuat
fecunditate
radical. m.

74. Hoc Florentini testimonium nihil iuuat fecunditatem radicalem, quia planus est sermo de fecunditate formali, Patri, & Filio communi, quam stabilire conabantur Latini contra Græcos, esse scilicet, non solum in Patre, sed etiam in Filio virtutem productiuam Spiritus sancti. Insuper moneo in noua editione Florentini non extare vltima illa verba, *Et consequenter non esse Filium*, in quibus integra nittebatur argumenti vis. Respondeo tamen casu, quo Spiritus sanctus non procederet à Filio, non negare simpliciter Patres Consilij Filium in Trinitate, sed filium distinctum realiter à Spiritu. Vnde non fit Filium in esse Filij, constitui fecunditate, sed tantum in esse distincti realiter ab Spiritu sancto. Quod libenter concedimus: tunc enim essent formaliter in Trinitate Filius & Spiritus sanctus, non realiter distincti, sed tantum formaliter, seu virtualiter. Nam Filius procederet à Patre per intellectionem, & non volitionem; contra vero Spiritus procederet ab eodem Patre per volitionem, & non per intellectionem, quæ prædicata alioqui contradictoria eas processiones virtualiter distinguerent.

Filius in esse
Filij non opponitur
Spiritu sancto.

75. Obiicies secundo. Filius diuinus, in esse Filij distinguitur realiter, & opponitur Spiritui sancto: opponitur autem, & distinguitur fecunditate: ergo & constituitur. Maior videtur certa, nam Filius, ut Filius, non est spiritus sanctus, sed ab eo diuersus, & consequenter distinctus. Minor probatur, quia distinctio realis in diuinis tota stat in ratione producentis, & producti; vnde docet melior Theologia, Spiritum sanctum minime distinguendum realiter à Filio, si ab illo non procederet: ergo integra ratio distinguendi Filium ab Spiritu Sancto

fol.

sola est fecunditas. *Respondeo*, negans maiorem, Filius enim in esse Filij, seu Filiatione præcisè, solum distinguitur à Patre; ab Spiritu verò sancto non ita, sed per fecunditatem iuxta dicenda Disputat. 19. sect. 2. & 3. Vnde Filius Filiatione præcisè, nec est idem realiter cum Spiritu, nec ab eo distinctus.

75 Sed instabis. Id quo aliquid ultimo, & formaliter constituitur, est id, quo distinguitur non solum formaliter, sed etiam realiter ab aliis; sic rationalitate, qua homo formaliter constituitur, distinguitur realiter à bruto, iuxta illud commune Philosophorum dictum. Idem est principium constitutum, & distinctivum: ergo id, quo Filius ultimo, & formaliter constituitur, erit id, quo distinguitur, non solum formaliter, sed etiam realiter à Spiritu sancto. *Respondeo*, concessio antecedente in creatis, negans consequentiam. Nam in divinis tota ratio distinguendi realiter unum ab alio, stat in ratione producentis, & producti; cum autem ista distincta sit à constitutivo formali Filij, inde istud non potest esse ratio distinguendi realiter Filium à Spiritu sancto, sed tantum formaliter. Quod cum non militet in creatis, nec mirum, quod idem sit constitutum formale, & distinctivum reale.

Qualiter in
divinis con-
stitutivum,
& distincti-
vum idem
sunt

77 Obiicies tertio Sanctum Basilium adductum in Concilio Florentino, ita loquentem. *Vnum quidem Patrem, unum Filium, unum quoque Spiritum Sanctum, iuxta divinam traditionem fateri oportet. In Trinitate neque duos Patres dicendum, neque duos Filios: quandoquidem Spiritus non est, nec nominatur Filius, neque à Spiritu accipimus aliqua, quando à Filio Spiritum.* Nunc ita: Ideò asserit Basilium, Spiritum non esse Filium, quia ab eo non accipimus aliqua, aliquam, scilicet aliam Personam ab ipso procedentem, quod idem est, ac non esse fecundum. Censet ergo, ideo Spiritum non esse Filium, quia fecundus est: ergo ex mente Basilij ideò secunda Persona erit Filius, quia fecunda. *Respondeo*, Basilium rationem sumpsisse ex materiali tantum constitutivo Filij, quod sufficiens erat ad unicum tantum Filium in Trinitate stabiliendum, quod intendebat, & mini

S. Basilium in
puncto fecunditatis
declaratus

minimè subiectum opinionum varietati circa formale constitutum diuinæ generationis, in qua vix vlla est sententia, à qua discedere non liceat; tutius ergo ad fœcunditatem recurrit, vt solidius Trinitas Personarum cum vnico tantum Filio stabilita consisteret.

D' fficilior
obiectio pro
fœcunditate
realiter.

78 Obiicies quarto. Filius constituitur formaliter natura diuina per intellectiōem communicata, vel exigentia illius: natura autem diuina per intellectiōem communicata, est fœcunditas radicalis, saltem remota, vel exigentia illius. Maior nostra est sententia. Minor probatur. Tum quia natura diuina formaliter, & per se ipsam, est prima radix proxima, vel remota omnium, quæ sunt in Deo, atque adeo formaliter, & per seipsam erit radix cuiuscumque fœcunditatis ab ipsa distinctæ: ergo formaliter, & per seipsam erit fœcunditas radicalis, saltem remota, Tum etiam, quia fœcunditas radicalis proxima, & si in solo amore absoluto, aut aliquo etiam relativo consistat, est proprietas naturæ diuinæ, & hæc formaliter, & per seipsam illius radix: ergo & fœcunditas radicalis remota. Idem argumentum militat contra asserentes, naturam diuinam consistere in sola actuali intellectiōe, & hanc ex vi processionis soli Filio communicari. *Confirmatur.* Filius virtualiter, & ex parte obiecti constituitur natura diuina, ergo & omni illo, quod est virtualiter in distinctum à natura diuina, talis autem est fœcunditas radicalis saltem remota, ergo Filius virtualiter, & ex parte obiecti constituitur ea fœcunditate.

79. In primis obiectio non est ad præsentem controuersiam, in quam nunquam à Doctoribus deuoluta est fœcunditas radicalis remota, sed proxima consistens in amore absoluto. Deinde non solum probat, fœcunditatem radicalem remotam ad spirandum intrinsece, & ex parte obiecti constituere Filium, sed etiam fœcunditatem radicalem ad producendum ad extra, quia vtraque est de constitutiuo naturæ Diuinæ, ipsique eadem modo identificata.

Fœcunditas
radicalis
remota quo
facto fit
constitutiuo
Filij diuini.

80. Respondeo igitur fœcunditatem radicalem remotam esse quidem de constitutiuo obiectiuo Filij diuini, non vt cunque, sed quatenus per intellectiōem communicatam ipsi à Patre. Nam quia ad rationem Filij vt sic, vlla fœcunditas formaliter

formaliter desideretur, vt obiiçientes sibi persuadebant, sed quia generatio diuina postulat communicari genito per intellectionem naturam generantis; cumque isti virtualiter, & obiectiue identificetur fœcunditas radicalis remota ad spirandum, ratione huiusmodi identitatis, constituit fœcunditas illa virtualiter, & obiectiue Filium, quæ si distincta esset, non constitueret. Vnde generatio diuina formalissimè sumpta, & generatio præcisè diuina est, nullam dicit in conceptu explicito fœcunditatem ad spirandum, sed ab ea præscindit: nam si per impossibile maneret natura diuina absque vlla fœcunditate ad spirandum, potens esset Pater generare Filium solâ communicatione naturæ per intellectionem.

81 Obiiçies quinto. Filius exigit communicari sibi à patre per intellectionem omnem perfectionem absolutam, siue distinctam, siue indistinctam à natura diuina: ergo constituitur formaliter omni perfectione absoluta, vel saltem exigentia illius: ergo & fœcunditate radicali, quæ perfectio est absoluta, quamuis distincta esset à natura diuina. Antecedens nostra est sententia asserens vtrique Personæ communicari ex vi processionis omnes perfectiones absolutas, siue distinctas, siue indistinctas à natura. *Respondeo*, eas omnes perfectiones pertinere quidem ad constitutum Filij, non essenziale, & formalissimum, sed quasi integrale; ad formale enim, & explicitum constitutum Filij diuini sola desideratur communicatio naturæ, siue essentiæ diuinæ per intellectionem.

Quæ perfectiones pertinent ad constitutum Filij.

82 Obiiçies sexto. Ad generationem creatam necessaria formaliter est communicatio naturæ quatenus fœcundæ, seu cum munere fœcunditatis, ad naturam acceptam alteri communicandam: ergo etiam ad generationem diuinam. Hæc obiectio momenti non est. Tum primo, quia falsum est antecedens, vt ostendimus sectione precedenti. Tum secundo, quia si consequentia ex eo antecedente valeret, contra fidem conuinceret, ad generationem diuinam necessariam esse communicationem naturæ, quatenus fœcundæ, seu cum munere fœcunditatis, ad naturam acceptam alteri. Filio communicandam, quia hæc formalitas, & non alia, reperitur in generationibus creatis, imò alia reperiri non potest.

Ad generationem creatam necessaria non est formalitas.

ctione diuina, à qua immediatè, vel media volitione, reſultat relatio ſpirationis. Alij verò ſtatuunt illam in exigentia immediata, qua Filiatio exigit relationem ſpiratoris. Hinc diſcrimen generationis diuinæ vtrique aſſignare tentant.

Sententia
Richardi &
P. Zunige.

ſ8 Richardus de S. Victore lib. 6. de Trinit. cap. 18. & ſequentibus. P. Zuniga diſp. 2. dub. 2. docent, ideò proceſſionem ſecundæ Perſonæ eſſe generationem, cuiusque terminum Filium, quia ex vi proceſſionis euadit ſimilis in natura fœcunda ſuo principio: id eſt, in fœcunditate, ſeu virtute communicandi alteri naturam acceptam. Hinc definitionem generationis explicat; nomine ſcilicet naturæ, non intelligi eſſentiam vt ſic, ſed quatenus eſt principium motus, & quietis intra ſe; quâ ratione dicit fœcunditatem ad propriam naturam alteri communicandam. Hęc ſententia tota videtur inclinare in fœcunditatem formalem: vnde Filium conſtituit relatione Spiratoris, quæ fœcunditas formalis eſt.

Sententia
Recentiorū
de fœcunditate
radicali.

ſ9 Recentiores verò ingeniōſi, ne conſtituerent Filium per conceptum ipſi, & Patri communem, ad fœcunditatem radicalem conſugerunt, non quamlibet, nam ſimilis fœcunditas, etiam in Patre reperitur, ſed illam, quæ propria eſt relationis ſecundæ Perſonæ, nam in ea ſpecialis eſt exigentia relationis Spiratoris, vel naturæ diuinæ vt fœcundæ, diſtincta ab exigentia propria Paternitatis. Iſti autem Recentiores qua doctrinæ ſequella impugnent P. Soarium, cuiusque ſectatores ſpecielem exigentiam ad intellectionem in relatione ſecundæ Perſonæ conſtituentes, ipſi viderint.

Fœcunditas
radicalis
conſiſtere
non poteſt
in relationibus
Paternitatis,
& Filiationis.

60 Mihi tamen ante omnia valde diſplicet conſtituere fœcunditatem radicalem ad ſpirandum in relationibus Paternitatis, & Filiationis. Tum quia eſſent duo ſpiratores radicales, quod conſonum non eſt Patribus, & Conciliis, vnum tantum ſpiratorem inculcantibus. Tum etiam, quia fœcunditas radicalis debet eſſe principium, ſeu radix virtualis fœcunditatis formalis. *Conſirmo.* Quia triplex relatio Patris, Filij, & Spiritus ſancti non poſſunt eſſe principium virtuale perfectionis alicuius, quæ ſit omnibus communis: ergo neque Paternitas, & Filiatio poterunt eſſe principium virtuale relationis Spiratoris, quæ perfectio eſt vtrique communis.

61 Affero igitur primo, discrimen generationis sumptum à fœcunditate formali, siue relatione Spiratoris, aptum non esse. Probatum primò, quia seorsim à relatione Spiratoris datur in secunda Persona conceptus virtualiter distinctus, quo Filius, & Verbum constituitur: ergo constitutum Filij, & Verbi distinctum erit virtualiter à fœcunditate formali, siue relatione Spiratoris. Consequentia legitima est. Antecedens probatur. Nam, ut fatentur omnes, relatio Filiationis est virtualiter distincta à relatione Spiratoris: relatio autem Filiationis, & Verbi, sufficiens est ad constituendum Filium, & Verbum, communicata natura; sicut relatio Spiritus sancti, communicato amore, vel etiam natura, sufficiens est ad constituendum Spiritum sanctum: ergo seorsim à relatione Spiratoris est in secunda Persona conceptus virtualiter distinctus, quo Filius, & Verbum constituitur.

Discrimen generationis à fœcunditate formali sumptum, insufficientia.

62 Secundo. Si Filius in esse Filij constitueretur relatione Spiratoris, maximè, quia aliter distingui formaliter non posset ab Spiritu sancto: id falsum est: ergo. Maior est unicum aduersariorum fundamentum. Minor probatur, quia in Filio reperitur Filiatio distincta virtualiter à relatione Spiratoris: at in Spiritu sancto nulla ratione reperitur Filiatio, etiam ut distincta virtualiter à relatione Spiratoris: ergo seorsim à relatione Spiratoris datur in Filio conceptus ita proprius illius, ut nullatenus sit formaliter Spiritui sancto communis: ergo huiusmodi conceptu, ut distincto virtualiter à relatione Spiratoris, staret Filius à Spiritu sancto formaliter distinctus, sicut sola Paternitate, ut distincta virtualiter à relatione Spiratoris, stat Pater distinctus formaliter ab Spiritu sancto.

Seorsim à relatione Spiratoris scilicet Filius.

63 Tertiò, si Filius, in esse Filij, relatione Spiratoris formaliter constitueretur, fieret, Filium, in esse Filij, esse formaliter duplicem relationem: id autem absurdum est: etenim Filius solum est duplex relatio, quatenus Filius simul, Spirator ergo. Sequela probatur, quia Filius in esse Filij formaliter constitueretur Filiatione, quæ relatio est; aliunde per vos constitueretur formaliter fœcunditate formali; siue relatione Spiratoris: ergo constitueretur formaliter duplici relatione. Imo idem asserendum esset de Patre. Ideò enim Filius constituitur fœcunditate

Filius relatione Spiratoris constitutus esset duplex relatio.

B b formalis,

formali, quia in esse Filij distinctus esse debet à Spiritu sancto, & distingui non potest, nisi fœcunditate formali: at Pater, in esse Patris, distinctus esse debet à Spiritu sancto, & distingui non potest, nisi fœcunditate formali ergo. Quod si Pater seorsim à fœcunditate sola Paternitate distinguatur à Spiritu sancto, cur Filius similiter ab illo distingui non poterit sola Filiatione.

64 Quarto, quia sim processione Filij distinctio illius à cæteris Personis attendenda est, attendendus quoque est conceptus ita proprius Filij, ut nulli alteri Personæ communis esset huiusmodi autem non est fœcunditas formalis, quia Patricum Filio communis est, sed Filiatio, quæ nulli alteri communis est: ergo constitutio Filij, potius in Filiationem, quam in fœcunditatem formalem, siue relationem Spiratoris, referenda erit.

Confirmatur: in Spiritu sancto non est Filiatio: ergo Filiatione sufficienter distinguitur, saltem formaliter, secunda Persona ab Spiritu sancto, seorsim à relatione Spiratoris: ergo seorsim à relatione Spiratoris, explicandum est, quid sit illud speciale ratione cuius processio secundæ Personæ sit generatio, eiusque terminus Verbum, & Filius.

65 Denique, quia ut ostendam contra fœcunditatem radicalem, datur stricta, & rigorosa generatio absque vlla fœcunditate ad communicandam alteri naturam: ergo conceptus generationis ut sic, non dicit fœcunditatem ad communicandam alteri naturam: ergo processio Spiritus sancti non ideò præcisè deficit à conceptu generationis, quia fœcunda non est ad communicandam alteri naturam.

Fœcunditas
radicalis
non est de
constitutio
Filij ut sic.

66 Affero secundo, neque fœcunditatem radicalem esse de formali constitutio Filij ut sic, etiam si nomine fœcunditatis radicalis non veniat principium, seu radix fœcunditatis formalis, sed vel sola exigentia illius, vel exigentia naturæ, quatenus est radix proxima, vel remota fœcunditatis formalis. Probatum primo, quia datur vera, & propria generatio absque vlla fœcunditate, etiam radicali, ad communicandam alteri naturam: ergo processio Spiritus sancti non ideò à ratione generationis deficit, quia fœcunda radicabiliter non est, nec processio secundæ Personæ ideò præcisè erit generatio, quia radicaliter.

liter fecunda. Antecedens patet in generatione Muli, quæ est vera generatio absque fecunditate communicandi alteri naturam.

67 Respondent aliqui Mulum euadere fecundam radicaliter. quia licet ratione propria differentie repugnet illi communicare alteri naturam, non tamen repugnat illi ex conceptu animalis. Hanc responsionem firmat Recentior quidam, elegantius, ut ipse ait, exemplo talpæ, cui communicatur facultas radicalis habendi oculos, cum hæc sit de conceptu animalis, quem talpa participet, quamvis ratione specialis differentie talpæ exigat non habere oculos. Similiter, quamvis in mulo ratione specialis differentie, impedita sit fecunditas ad communicandam alteri naturam, imò exigat in fecunditatem, tamen ex conceptu animalis, quem participat, & cui non repugnet fecunditas, euadit radicaliter fecundus.

Responso
Aduersario-
rum.

Quod repugnat indi-
duo, neque
rationi com-
muni positi-
uè conueni-
re.

68 Contra, quia quod repugnat alicui indiuiduo ratione specialis differentie, nullatenus potest rationi communi positiuè conuenire. Sic quia indiuiduo odij Dei repugnat, & indebita est rectitudo, debita esse non potest actui humano ut sic præcipienti ab amore, & odio. Insuper, quia speciei hominis, ratione specialis differentie, repugnat irrationalitas, hæc non potest positiuè animalitati ab homine præcipienti conuenire; ergo cum ratione specialis differentie repugnet mulo fecunditas, etiam radicalis ad alteri naturam communicandam, non poterit ratione generationis ut sic positiuè illi conuenire. *Confirmo*, quia si ea doctrina solida esset, fieret inde, processionem Spiritus sancti esse fecundam, & consequenter generationem; ergo. Sequella probatur, quia conceptui processionis ut sic, quem participat spiritus sanctus, non repugnat fecunditas radicalis ad communicandam alteri naturam; ergo licet ratione specialis differentie repugnet processioni Spiritus sancti fecunditas hoc nihil obstabit, quo minus fecunda sit, cum conceptui processionis non repugnet.

69 Probatur secundò conclusio. Nam si fecunditas radicalis esset de constitutivo Filij ut sic, vel ea esset fecunditas ad communicandam alteri naturam per generationem; vel ad communicandam quouis alio modo, neutrum dici potest; ergo

Fecunditas
ad præcipientem
communica-
ndam alteri
naturam
non sufficit

Minor probatur. Nam si esset fecunditas ad communicandam alteri naturam per generationem, hæc non competit, nec competere potest Filio diuino, vt est certum. Si verò sit fecunditas ad communicandam quouis modo naturam, non apparet, cur productio Euzæ ex Adami costa, generatio non sit, maxime, casu quo Adamus actiue concurreret ad productionem Euzæ. Idemque est de aliis, quæ dedimus sect. 3. num. 37. *Confirmatur*. Nam fundamentum ad constituendam fecunditate generationem, vt sic, sumptum est à creatis, vbi omne genitum, fecundum est, vt opinantur aduersarij: in creatis autem genitus fecundus non est ad communicandam quouis modo naturam, sed solum ad illam per generationem communicandam: ergo si hoc fundamentum subsisteret, generatio vt sic constituenda esset fecunditate ad communicandam alteri naturam per generationem. Vnde processio secundæ Personæ generatio non esset.

Fecunditate
interpretata
ratio Verbi.

70. Tertio, quia esto fecunditas esset de conceptu filij vt sic, ea ratio non soluitur tota huius quæstionis difficultas; in qua non solum inquiritur, cur secunda Persona sit Filius, eiusque processio generatio, sed etiam cur sit Verbum, & generis intellectiui: id autem non explicat fecunditas illa radicalis: ergo. Minor probatur, quia conceptus ille fecunditatis radicalis reperitur in generationibus creatis realiter diuisus à conceptu Verbi, cum generationes illæ generis intellectiui non sint, sed puræ physicae, & nequaquam intentionales; ergo conceptus fecunditatis radicalis sufficiens non est, cur secunda Persona, sit Verbum, & generis intellectiui; non verò tertiæ; ergo scorsim à fecunditate radicali reddenda superest ratio discriminis illius.

71. Denique, quia hæc sententia non explicat cur, ex duplici processione, seu Persona, vna potius, quam altera exigat fecunditatem. Quod si recurrant aduersarij ad intellectionem formaliter communicatam, incidunt in sententiam Soarij, & ratio à priori fecunditatis, & Filij, esset communicatio intellectionis, quod asserere constantiter recusant. Mitto alias aliorum rationes sumptas ex eo quod fecunditas radicalis communis sit Patri, & Filio; nam Recentiores, quos insequimur non consti

Disp. X. *Cum una tant. process. gener. sit.* Sect. V. 195
constituunt Filium conceptu' præcisso fœcunditatis radicalis
sed fœcupditate, siue exigentia propria relationis secundæ
Personæ.

SECTIO V.

Obiectiones pro utraque fœcunditate soluuntur.

72. **O**biicies primò. Concilium Florentinum sessione Concilium Florentinū pro fœcunditate constituente Filium. ultima; ubi Patres Latini agentes contra Græcos negantes Spiritum sanctum à Filio procedere, ita loquuntur; *Nam credentes Spiritum à Filio nequaquam procedere, necesse est, ut intelligant, Spiritum à solo Patre procedere, & consequenter non esse Filium.* Tota vis, & efficacia huius testimonij sita est in ultimis verbis. *& consequenter non esse Filium;* quæ referri non possunt ad Spiritum sanctum; nam ex eo quod Spiritus procederet à solo Patre, non bene inferitur non futurum Filium, cum de facto, qui à solo Patre procedit, Filius sit: referenda ergo sunt verba illa ad Filium. Vnde ita arguitur.

73. Verba Concilij inferunt, cum, de quo loquitur, non futurum Filium, ex eo quod Spiritus ab illo non procederet: at loquuntur de secunda Persona, nempe Filio, ergo secunda Persona non esset Filius, si Spiritus ab illa non procederet, ergo deficeret Filius ex præciso defectu fœcunditatis ad spirandum, at non deficeret raptum materialiter, sed etiam formaliter, cum nullo modo esset Filius, ergo Filius cōstituitur fœcunditate ad spirandū non solū materialiter, sed etiā formaliter. Minor probatur. Quia si ex defectu fœcunditatis ad spirandū, tantū materialiter deficeret Filius, ex præciso defectu fœcunditatis, non deficeret simpliciter Filius, imò manentibus aliis, dempta fœcunditate, quæ erat doctrina Græcorum, maneret Filius, cum persisteret formale illius constitutum; ergo, non inferrent legitimè Latini Patres contra doctrinam Græcorum præcisam fœcunditatem negantium, sequi inde, non futurum

Filius non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter fecunditate conſtituendus oritur. Confirmatur. Fœcunditas ad ſpirandum. ut pote Patri, & Filio communis, eſt realiter idem cum Patre, & Filio, & conſequenter de conſtitutiuo ſaltem materiali utriuſque: nec tamen Latini Patres inferunt non futurum Patrem deficiente fœcunditate Filij ad ſpirandum, cum tamen inferant, non futurum Filium: ergo cenſent non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter pertinere ad conſtitutiuum Filij.

Teſtimoniũ Florentini nihil iuuat fœcunditate radicali.

74. Hoc Florentini teſtimonium nihil iuuat fœcunditatem radicalem, quia planus eſt ſermo de fœcunditate formali, Patri, & Filio communi, quam ſtabilire conabantur Latini contra Græcos, eſſe ſcilicet, non ſolum in Patre, ſed etiam in Filio virtutem productiuam Spiritus ſancti. Insuper moneo in noua editione Florentini non extare vltima illa verba, *Et conſequenter non eſſe Filium*, in quibus integra nittebatur argumenti vis. Reſpondeo tamen caſu, quo Spiritus ſanctus non procederet à Filio, non negare ſimpliciter Patres Conſilij Filium in Trinitate, ſed Filium diſtinctum realiter à Spiritu. Vnde non fit filium in eſſe Filij, conſtitui fœcunditate, ſed tantum in eſſe diſtincti realiter ab Spiritu ſancto. Quod libenter concedimus: tunc enim eſſent formaliter in Trinitate Filius & Spiritus ſanctus, non realiter diſtincti, ſed tantum formaliter, ſeu virtualiter. Nam Filius procederet à Patre per intellectionem, & non volitionem; contra vero Spiritus procederet ab eodem Patre per volitionem, & non per intellectionem, quæ prædicata alioqui contradictoria eas proceſſiones virtualiter diſtinguerent.

Filius in eſſe Filij non opponitur Spiritui ſancto.

75. Obiicies ſecundo. Filius diuinus, in eſſe Filij diſtinguitur realiter, & opponitur Spiritui ſancto: opponitur autem, & diſtinguitur fœcunditate: ergo & conſtituitur. Maior videtur certa, nam Filius, ut Filius, non eſt Spiritus ſanctus, ſed ab eo diuerſus, & conſequenter diſtinctus. Minor probatur, quia diſtinctio realis in diuinis tota ſtat in ratione producentis, & producti; vnde docet melior Theologia, Spiritum ſanctum minime diſtinguendum realiter à Filio, ſi ab illo non procederet: ergo integra ratio diſtinguendi Filium ab ſpiritu ſancto ſola

sola est fecunditas. *Respondeo*, negans maiorem, Filius enim in esse Filij, seu Filiatione præcisè, solum distinguitur à Patre; ab Spiritu verò sancto non ita, sed per fecunditatem iuxta dicenda Disputat. 19. sect. 2. & 3. Vnde Filius Filiatione præcisè, nec est idem realiter cum Spiritu, nec ab eo distinctus.

75 Sed instabis. Id quo aliquid ultimo, & formaliter constituitur, est id, quo distinguitur non solum formaliter, sed etiam realiter ab aliis; sic rationalitate, qua homo formaliter constituitur, distinguitur realiter à bruto, iuxta illud commune Philosophorum dictum. Idem est principium constitutum, & distinctivum: ergo id, quo Filius ultimo, & formaliter constituitur, erit id, quo distinguitur, non solum formaliter, sed etiam realiter à Spiritu sancto. *Respondeo*, concessio antecedente in creatis, negans consequentiam. Nam in diuinis tota ratio distinguendi realiter vnum ab alio, stat in ratione producentis, & producti; cum autem ista distincta sit à constitutio formali Filij, inde istud non potest esse ratio distinguendi realiter Filium à spiritu sancto, sed tantum formaliter. Quod cum non militet in creatis, nec mirum, quod idem sit constitutum formale, & distinctivum reale.

Qualiter in diuinis constitutum, & distinctivum idem sit

77 Obiicies tertio Sanctum Basilium adductum in Concilio Florentino, ita loquentem. *Vnum quidem Patrem, vnum Filium, vnum quoque Spiritum Sanctum, iuxta diuinam traditionem fateri oportet. In Trinitate neque duos Patres dicendum, neque duos Filios: quandoquidem Spiritus non est, nec naminatur Filius, neque à Spiritu accipimus aliqua, quando à Filio Spiritum*. Nunc ita: Ideò asserit Basilium, Spiritum non esse Filium, quia ab eo non accipimus aliqua, aliquam, scilicet aliam Personam ab ipso procedentem, quod idem est, ac non esse fecundum. Censet ergo, ideo Spiritum non esse Filium, quia fecundus est: ergo ex mente Basilij ideò secunda Persona erit Filius, quia fecunda. *Respondeo*, Basilium rationem sumpsisse ex materiali tantum constitutio Filij, quod sufficiens erat ad vnicum tantum

S. Basilium in puncto fecunditatis declaratus

mini

Filium . ergo Filius non ſolum materialiter , ſed etiam formaliter fœcunditate conſtituendus erit. *Confirmatur.* Fœcunditas ad ſpirandum . vt pote Patri , & Filio communis , eſt realiter idem cum Patre , & Filio , & conſequenter de conſtitutiuo ſaltem materiali vtriuſque : nec tamen Latini Patres inferunt non futurum Patrem deficiente fœcunditate Filij ad ſpirandum , cum tamen inferant , non futurum Filium : ergo cenſent non ſolum materialiter , ſed etiam formaliter pertinere ad conſtitutiuum Filij.

Teſtimoniũ
Florentini
nihil iuuat
fœcunditatẽ
radical. m.

74- Hoc Florentini teſtimonium nihil iuuat fœcunditatem radicalem , quia planus eſt ſermo de fœcunditate formali , Patri , & Filio communi , quam ſtabilire conabantur Latini contra Græcos , eſſe ſcilicet , non ſolum in Patre , ſed etiam in Filio virtutem productiuam Spiritus ſancti. Insuper moneo in noua editione Florentini non extare vltima illa verba , *Et conſequenter non eſſe Filium* , in quibus integra nittebatur argumenti vis. Reſpondeo tamen caſu , quo Spiritus ſanctus non procederet à Filio , non negare ſimpliciter Patres Conſilij Filium in Trinitate , ſed filium diſtinctum realiter à Spiritu. Vnde non fit Filium in eſſe Filij , conſtitui fœcunditate , ſed tantum in eſſe diſtincti realiter ab Spiritu ſancto. Quod libenter concedimus ; tunc enim eſſent formaliter in Trinitate Filius & Spiritus ſanctus , non realiter diſtincti , ſed tantum formaliter , ſeu virtualiter. Nam Filius procederet à Patre per intellectionem , & non volitionem ; contra vero Spiritus procederet ab eodem Patre per volitionem , & non per intellectionem , quæ prædicata alioqui contradictoria eas proceſſiones virtualiter diſtinguerent.

Filius in eſſe
Filij non op-
ponitur Spi-
ritui ſancto.

75 Obiicies ſecundo. Filius diuinus , in eſſe Filij diſtinguitur realiter , & opponitur Spiritui ſancto : opponitur autem , & diſtinguitur fœcunditate : ergo & conſtituitur. Maior videtur certa , nam Filius , vt Filius , non eſt ſpiritus ſanctus , ſed ab eo diuerſus , & conſequenter diſtinctus. Minor probatur , quia diſtinctio realis in diuinis tota ſtat in ratione producentis , & producti ; vnde docet melior Theologia , Spiritum ſanctum minime diſtinguendum realiter à Filio , ſi ab illo non procederet : ergo integra ratio diſtinguendi Filium ab ſpiritu ſancto

ſola

sola est fecunditas. *Respondeo*, negans maiorem, Filius enim in esse Filij, seu Filiatione præcisè, solum distinguitur à Patre; ab Spiritu verò sancto non ita, sed per fecunditatem iuxta dicenda Disputat. 19. sect. 2. & 3. Vnde Filius Filiatione præcisè, nec est idem realiter cum Spiritu, nec ab eo distinctus.

75 Sed instabis. Id quo aliquid ultimo, & formaliter constituitur, est id, quo distinguitur non solum formaliter, sed etiam realiter ab aliis; sic rationalitate, qua homo formaliter constituitur, distinguitur realiter à bruto, iuxta illud commune Philosophorum dictum. Idem est principium constitutum, & distinctivum: ergo id, quo Filius ultimo, & formaliter constituitur, erit id, quo distinguitur, non solum formaliter, sed etiam realiter à Spiritu sancto. *Respondeo*, concessio antecedente in creatis, negans consequentiam. Nam in diuinis tota ratio distinguendi realiter vnum ab alio, stat in ratione producentis, & producti; cum autem ista distincta sit à constitutivo formali Filij, inde istud non potest esse ratio distinguendi realiter Filium à spiritu sancto, sed tantum formaliter. Quod cum non militet in creatis, nec mirum, quod idem sit constitutum formale, & distinctivum reale.

Qualiter in diuinis constitutum, & distinctivum idem sit

77 Obiicies tertio Sanctum Basilium adductum in Concilio Florentino, ita loquentem. *Vnum quidem Patrem, vnum Filium, vnum quoque Spiritum Sanctum, iuxta diuinam traditionem fateri oportet. In Trinitate neque duos Patres dicendum, neque duos Filios: quandoquidem Spiritus non est, nec nominatur Filius, neque à Spiritu accipimus aliqua, quando à Filio Spiritum.* Nunc ita: Ideò asserit Basilium, Spiritum non esse Filium, quia ab eo non accipimus aliqua, aliquam, scilicet aliam Personam ab ipso procedentem, quod idem est, ac non esse fecundum. Censet ergo, ideo Spiritum non esse Filium, quia fecundus est: ergo ex mente Basilij ideò secunda Persona erit Filius, quia fecunda. *Respondeo*, Basilium rationem sumpsisse ex materiali tantum constitutivo Filij, quod sufficiens erat ad vnicum tantum Filium in Trinitate stabiliendum, quod intendebat, & mini

S. Basilium in puncto fecunditatis declaratus

minimè subiectum opinionum varietati circa formale constitutum diuinæ generationis, in qua vix vlla est sententia, à qua discedere non liceat; tutius ergo ad fœcunditatem recurrit, vt solidius Trinitas Personarum cum vnico tantum Filio stabilita consisteret.

D' fœcilior
obieçtio pro
fœcunditate
realiter.

78 Obiicies quarto. Filius constituitur formaliter natura diuina per intellectionem communicata, vel exigentia illius: natura autem diuina per intellectionem communicata, est fœcunditas radicalis, saltem remota, vel exigentia illius. Maior nostra est sententia. Minor probatur. Tum quia natura diuina formaliter, & per se ipsam, est prima radix proxima, vel remota omnium, quæ sunt in Deo, atque aded formaliter, & per seipsam erit radix cuiuscumque fœcunditatis ab ipsa distinctæ: ergo formaliter, & per seipsam erit fœcunditas radicalis, saltem remota, Tum etiam, quia fœcunditas radicalis proxima, & si in solo amore absoluto, aut aliquo etiam relativo consistat, est proprietas naturæ diuinæ, & hæc formaliter, & per seipsam illius radix: ergo & fœcunditas radicalis remota. Idem argumentum militat contra asserentes, naturam diuinam consistere in sola actuali intellectione, & hanc ex vi processionis soli Filio communicari. *Confirmatur.* Filius virtualiter, & ex parte obieçti constituitur natura diuina, ergo & omni illo, quod est virtualiter in distinctum à natura diuina, talis autem est fœcunditas radicalis saltem remota, ergo Filius virtualiter, & ex parte obieçti constituitur ea fœcunditate.

79. In primis obieçtionem non est ad præsentem controuersiam, in quam nunquam à Doctoribus deuoluta est fœcunditas radicalis remota, sed proxima consistens in amore absoluto. Deinde non solum probat, fœcunditatem radicalem remotam ad spirandum intrinsece, & ex parte obieçti constituere Filium, sed etiam fœcunditatem radicalem ad producendum ad extra, quia vtraque est de constitutio naturæ Diuinæ, ipsique eadem modo identificata.

Fœcunditas
radicalis
remota quo
facto sit
constitutiva
Filij diuini.

80. Respondeo igitur fœcunditatem radicalem remotam esse quidem de constitutio obieçtuo Filij diuini, non vt cunque, sed quatenus per intellectionem communicatam ipsi à Patre. Nam quia ad rationem Filij vt sic, vlla fœcunditas formaliter

formaliter desideretur, vt obiicientes sibi persuadebant, sed quia generatio diuina postulat communicari genito per intellectionem naturam generantis; cumque isti virtualiter, & obiectiue identificetur fœcunditas radicalis remota ad spirandum, ratione huiusmodi identitatis, constituit fœcunditas illa virtualiter, & obiectiue Filium, quæ si distincta esset, non constitueret. Vnde generatio diuina formalissimè sumpta, & generatio præcisè diuina est, nullam dicit in conceptu explicito fœcunditatem ad spirandum, sed ab ea præscindit: nam si per impossibile maneret natura diuina absque vlla fœcunditate ad spirandum, potens esset Pater generare Filium solâ communicatione naturæ per intellectionem.

81 Obiicies quinto. Filius exigit communicari sibi à patre per intellectionem omnem perfectionem absolutam, siue distinctam, siue indistinctam à natura diuina: ergo constituitur formaliter omni perfectione absoluta, vel saltem exigentia illius: ergo & fœcunditate radicali, quæ perfectio est absoluta, quamuis distincta esset à natura diuina. Antecedens nostra est sententia asserens vtrique Personæ communicari ex vi processionis omnes perfectiones absolutas, siue distinctas, siue indistinctas à natura. *Respondeo*, eas omnes perfectiones pertinere quidem ad constitutum Filij, non essenziale, & formalissimum, sed quasi integrale; ad formale enim, & explicitum constitutum Filij diuini sola desideratur communicatio naturæ, siue essentiæ diuinæ per intellectionem.

Quæ perfectiones pertinent ad constitutum Filij.

82 Obiicies sexto. Ad generationem creatam necessaria formaliter est communicatio naturæ quatenus fœcundæ, seu cum munere fœcunditatis, ad naturam acceptam alteri communicandam: ergo etiam ad generationem diuinam. Hæc obiectio momenti non est. Tum primo, quia falsum est antecedens, vt ostendimus sectione precedenti. Tum secundo, quia si consequentia ex eo antecedente valeret, contra fidem conuinceret, ad generationem diuinam necessariam esse communicationem naturæ, quatenus fœcundæ, seu cum munere fœcunditatis, ad naturam acceptam alteri. Filio communicandam, quia hæc formalitas, & non alia, reperitur in generationibus creatis, imò alia reperiri non potest.

Ad generationem creatam necessaria non est formalitas.

Princeps Re-
centiorum
obiectionis.

83 Obiicies septimo. Personalitas exigens naturam acceptam è suo principio, & fecundam radicaliter respectu sui, & Personalitas distincta à Paternitate, & Spiratione passiva: ergo Filiatio. Consequentia bona est; nam in Deo ultra Paternitatem, & Filiationem, alia Personalitas, quæ Filiatio non sit, possibilis non est. Antecedens probatur, Quia Paternitas non est Personalitas exigens naturam acceptam à suo principio, cum nullum habeat principium. Spiratio autem passiva, quantumvis sit Personalitas exigens naturam acceptam à suo principio, non tamen exigit naturam acceptam à suo principio, non tamen exigit naturam respectu sui fecundam, cum nec talis sit, nec esse possit natura diuina: ergo Personalitas exigens naturam acceptam à suo principio, & respectu sui fecundam, est Personalitas distincta à Paternitate, & Spiratione passiva. Hoc argumento recentes fecunditatis auctores exultant, quasi victores capta præda; sed caueant, ne fugiat contrito laqueo.

Reflectitur
in suos au-
thores ar-
gumentum.

84 In primis huius argumenti mirabilis structura, eadem seruata forma, contra obiicientes euincit, Filium constitui per naturam immediatè acceptam à Patre, vt Pater est, præcisè omni fecunditate radicali ad spirandum. Quod ita ostendo. Personalitas exigens naturam immediatè acceptam à Patre, vt Pater est, præcisè omni alio, est Personalitas distincta à Paternitate, & Spiratione passiva: ergo Filiatio. Consequentia, tamquam optima, communi aduersariorum plausu, commendatur, & extollitur. Antecedens probatur, quia Paternitas non est Personalitas exigens naturam acceptam immediatè à Patre vt est certum: Spiratio autem passiva, etiam si sit Personalitas exigens naturam acceptam, non tamen immediatè acceptam à Patre, vt Pater est; sed quatenus Spirator est: ergo Personalitas exigens naturam immediatè acceptam à Patre, vt Pater est, his præcisè, est Personalitas distincta à Paternitate, & Spiratione passiva. Idem vrgeri potest in Personalitate, quatenus respiciente immediatè Paternitatem, vt principium quo productiuum respectu sui, qua ratione non illam respicit Spiratio passiva, vt est certum.

Scopum de-
sideratum

85 Respondeo igitur, concesso antecedente negans consequentiam de Filiatione quoad conceptum primarium; persona-
litas

litas enim exigens naturam acceptam à suo principio & respectu sui fecundam, esset quidem personalitas distincta à Paternitate, & Spiratione, quia eo ipso diceret capacitatem producendi spiritum sanctum, & esset substantia, seu personalitas constituens principium quod spirandi, in quo stat fecunditas radicalis iuxta aduersarios. Huiusmodi autem conceptus non est formaliter constitutiuus Filij, sed materialiter tantum; nam distinctio realis à spiritu sancto nec Patrem, nec Filium formaliter constituit in esse Patris, & Filij, sed tantum materialiter. Nam etiam si per impossibile nulla esset in Deo fecunditas ad spirandum, maneret Filius, & sola deficeret distinctio illius à Spiritu sancto, vt videbimus disputatione 19. section. 2. & 3.

non attin-
git, eo quod
distinctio
realis à Spi-
ritu sancto
non est de
constitutiuo
formali Fi-
lij.

86 Et quamuis in creatis formale constitutiuum hoc ipso sit distinctiuum; id contingit, quia ad distinctionem necessaria non est processio, quod si necessaria esset, pariter dicerem, constitutiuum formale hominis, vt tale, non esse distinctiuum sed, id præstari à conceptu processionis in diuinis autem sola processio est ratio distinctionis; idcirco constitutiuum Filij formaliter, qua tale, distinctiuum non est ab Spiritu sancto, sed sola capacitas spirandi, sine qua Filius formaliter consisteret in ratione Filij, seu procedentis per intellectionem à Patre, tanquam rationem formalem communicandi.

87 Instare posses, etiam si Personalitas exigens naturam per intellectionem communicatam, hoc præcisè, non sit Personalitas distincta realiter ab spiratione passiuâ, tamen est formale constitutiuum Filij, idemque est in communi sententia de Personalitate exigente ex vi processionis communicationem naturæ, siue essentia diuinæ: ergo etiam Personalitas exigens naturam acceptam à suo principio, & respectu sui fecundam, hoc præcisè, erit formale constitutiuum Filij probatur consequentia, quia ea exigentia naturæ quatenus respectu sui fecundæ, ita propria est Filij formaliter, vt Spiritui sancto formaliter, competere non possit, sicut communicatio naturæ per intellectionem formaliter illi conuenire non potest, nec communicatio naturæ ex vi formalis processionis in communi sententia.

Fœcunditas radicalis non spectat ad formalissimum constitutum Filij.

88 Respondeo, concesso antecedente, negans consequentiam. Ratio est, quia etiam si per impossibile, natura divina non esset radicaliter fœcunda ad spirandum, præcisâ communicatione naturæ per intellectiōem, esset in patre potestas generandi, & Filius genitus. Idcirco fœcunditas radicalis ad formalissimum constitutum Filij, non spectat; sicut nec fœcunditas radicalis eiusdem naturæ ad producendum ad extra pertinet ad formalissimum constitutum Filij divini, eo quod, illa solâ deficiente, & cæteris manentibus maneret quoque formaliter integra potestas generandi. Idem dicimus de fœcunditate radicali ad spirandum; hac enim præcisè deficiente, & cæteris manentibus, videlicet, natura divina per intellectiōem communicata, maneret integra potestas generandi Filium, & sola deficeret potestas producendi Spiritum sanctum.

89 Obiicies ultimo. Si Filius non constitueretur fœcunditate ad spirandum, sed communicatione naturæ ex vi processions, fieret Spiritum S. esse Filium Spiratoris: id dici non potest: ergo. Sequella probatur. idèò secunda Persona esset Filius, quia, ex vi suæ processions accipit naturam sui principij, vel illam exigit accipere: Tertia autem Persona ex vi suæ processions, accipit naturam sui principij: videlicet, Spiratoris eamq; cogit accipere: ergo sicut, secūda persona est Filius Patris, ita & tertia esset Filius Spiratoris. Minor probatur, quia tertia Persona ex vi suæ processions accipit amorē eumq; exigit accipere: amor autem est natura Spiratoris; ergo ex vi processions accipit naturam sui principij, videlicet, Spiratoris. Minor probatur, quia amor absolutus est de constitutiuo Spiratoris: ergo & essentia illius, & consequenter natura:

90 Hæc obiectio nobiscū non pugnat, qui, non cōmunicatione præcisâ naturæ, seu essentiæ divinæ; Filium constituimus, sed communicatione illius per intellectiōem, quod non competit Spiritui S. cui non per intellectiōem, sed per amorem natura divina communicatur. Cæterum supposita ea sententia.

Spiritus S. non est Filius Spiratoris, etiam

91 Respondeo negans sequellam. Ad cuius probationem distinguenda est maior, idèò secunda Persona est Filius, quia ex vi suæ processions accipit naturam, seu essentiam divinam, cōcedo; quia accipit naturam sumptam præcisè pro constitutiuo principij

principij nego. Similiter distinguenda est minor, tertia Persona ex vi suæ processionis accipit naturam, seu essentiam diuinam, nego: quia hæc in ea sententia sita est in sola actuali intellectione: naturam sumptam largè, pro constitutiuo Spiratoris, concedo. Vnde nulla est consequentia, quia ea sententia non constituit Filium communicatione naturæ, sumptæ pro constitutiuo quocunque, sed communicatione naturæ, seu essentiæ diuinæ constituentis Deum, qualis non est amor absolutus constituentis Spiratorem; sed sola diuina actualis intellectio necessaria, cuius amor diuinus absolutus est proprietas consequens & supponens adæquatâ Dei naturam, & essentiam. Mitto alias obiectiones, quas congerunt fœcunditatis patroni. Tum quia leuioris sunt momēti, tum præcipuè, quia ex hæctenus dictis, & ex inferius dicendis, plana, & facilis erit cuilibet solutio.

si ab eo ex vi processionis amoris accipiat,

S E C T I O VI.

Recens discrimen inter utramque processionem expenditur.

92 **P**ater Gaspar de Ribadeneyra disp. 4 de voluntate Dei c. 2. à n. 22. supponens intellectionem, & volitionem diuinas esse obiectiuè, & virtualiter omninò idem, & utramque pariter utriusque Personæ communicari ex vi processionis. Innuat, ideò secundam Personam esse Verbum potius, quam tertiam, quia clarius explicat suum principium vt intelligens, quam volens; Tertia verò Persona è contra, clarius explicat suum principium, vt volens, quam intelligens. Siue quia Personalitas secundæ Personæ clarius explicat illam, vt accipientem à suo principio intellectionem, quam vt accipientem volitionem, Personalitas verò tertiæ Personæ clarius explicat illam, vt accipientem à suo principio volitionem, quam vt accipientem intellectionem.

P. Ribadeneyra docēs ideò secundam Personam esse Verbum, quia clarius explicat intellectionem potius quam volitionem.

93 Quod si inquiras. Quomodo valeat Personalitas Verbi explicare clarius intellectionem, potiusquam volitionem acceptam

Quomodo Personalitas Verbi possit explicare

placere clari-
us intelle-
ctionem po-
tius, quam
volitionem,
cum tamen
vnica sint
virtualitas.

à suo principio, cum tamen intellectio, & volitio obiectiuè, & virtualiter sint omnino idem? Responder, diuersimodam illam explicationem intellectiois, & volitionis non impediri omnimoda earundem identitate. Tum quia identitas obiectiua, & virtualis inter essentiam diuinam, eiusque aptitudinem, vt identificatur realiter triplici personalitati distinctæ, non obstat, quo minus creaturæ clarè explicent Deum sub conceptu Deitatis, quin ea claritate explicent ipsum sub conceptu aptitudinis, vt identificetur realiter triplici Personalitati. Tum etiam, quia licet in luce sint omnino idem virtus calefactiua, & exsiccatiua, tamen calor clarius explicat lucem vt calefactiuam, quam vt exsiccatiuam; & è contra siccitas clarius explicat lucem vt exsiccatiuam, quam vt calefactiuam. Tum denique, quia si possibilis sit substantia supernaturalis, omnimodè identificantur in omnipotentia virtus actiua infinita, & virtus actiua substantiæ supernaturalis; & tamen licet Deum creare Angelum ex nihilo, declarat satis Deum, sub expressione vigentis infinita virtute, non tamen sub expressione vigentis actiuitate ad supernaturalem substantiam producendam. Similiter igitur omnimoda identitas inter intellectioem, & volitionem, non obstat, quo minus Personalitas secundæ Personæ clarius explicet intellectioem, quam volitionem. Eandem sententiam tenet P. Quiros in selectis, disput. 36. sectione 6. pro generatione Verbi potius, quam Spiritus.

Implicat ea
sententia ab-
que distin-
ctione vir-
tuali inter
intellectio-
nem, & vo-
litionem.

94 Hæc tamen sententia alto satis suorum authorum ingenio communita, displicet. Primò. Quia intellectioem esse terminum clarioris explicationis imbibitæ in Personalitate Verbi & volitionem terminum non esse eiusdem explicationis, sunt prædicata aperte contradictoria; non minus, quam volitionem esse obiectum clare cognitum intellectu diuina, & intellectioem non esse: prædicata autem contradictoria enunsiari verè non possunt de intellectu, & volitione, nisi virtualiter distinguantur: ergo vel admittenda est distinctio virtualis inter intellectioem, & volitionem, quam fugit hæc sententia, vel ipsa subsistere non potest. Maior, quæ vnice probationem desiderat, ostenditur. Tum quia, intellectioem esse terminum clarioris explicationis reperitæ in Personalitate Verbi,

bi, & talem non esse volitionem, sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, eodemque modo, & respectu eiusdem, quæ est apud summulistas constans contradictorium regula. Tum etiam, quia non aliunde essent prædicata contradictoria, intellectionem explicari à Verbo, & non explicari volitionem nisi quia sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, explicari autem clarius intellectionem à Verbo, sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: ergo sunt prædicata contradictoria.

95 Nec instantiæ, quibus opposita sententia præmuniebatur, terrent nos, utpote eandem nostri argumenti pressuram patientes. Nam si aptitudo diuinæ essentia, ut identificetur triplici Personalitati distinctæ, sit omnimodè idem cum essentia, contradictorium est vnam explicari clare à creatura, & non alteram secundum intrinsecum, quod vtraque dicit, id est, præcisis connotatis. Similiter, si possibili substantia supernaturali, virtus actiua illius, sit omnimodè idem cum virtute productiua Angeli, contradictorium est, Angelum clare manifestare virtutem productiuam infinitam, & non ita clare manifestare virtutem actiuam supernaturalis substantiæ secundum intrinsecum, quod dicit, id est, præcisis extrinsecis connotatis. Idemque est de virtute exsiccatiua, & calefactiua lucis. Quomodo autem creatura clare manifestans aptitudinem essentia diuinæ, nec manifestet, nec manifestare possit mysterium Trinitatis. Quomodo insuper Angelus clare manifestans virtutem actiuam substantiæ supernaturalis, aut gratiæ, nec manifestet clare, nec manifestare possit substantiam supernaturalem, neque gratiam; nodus est soluendus sectione sequenti.

96 Secundò. Quia intellectionem explicari clarius, quam volitionem à Verbo. Vel sumitur respectiuè ad nostros conceptus; & hoc non; quia Verbum, qua tale, non pendet à nostro cogitatu. Vel sumitur in ordine ad conceptus diuinos; & neque hoc, quia Deus in Verbo non cognoscit clarius intellectionem, potius quam volitionem, cum minor claritas minuatur perfectionem diuinæ cognitionis, nec mensuretur claritas diuinæ intellectionis indirectæ à qualitate medij clare, vel clarius

Occurritur instantiæ ab oppositæ Dotoribus obiectis.

Explicari clarius intellectionem potius, quæ volitionem ab eodem Verbo sunt prædicata contradictoria.

clarius, aut confusè terminum explicantis ; aliter Deus in medio confusè declarante terminum, confusè quoque cognosceret illum, quod dici non potest. Vel sumitur ex intrinsecis prædicatis Verbi, & hoc aperte implicat, vt nuper expendebamus: Nam ab eodem verbo clarius explicari intellectiōnem, & non volitionem sunt prædicata contradictoria.

In ea sententia supponitur assumptum explicandum.

Inconuenientia illius sententiæ, siue insufficientis explicatio.

Quid litas rei clariori explicatiōne sui principij non aperte declaratur.

97 Tertiò, quia secunda Persona non potest explicare clarius intellectiōnem potius, quam volitionem, siue suum principium vt intelligens potius, quam volens: nisi supponatur esse Verbum potius, quam Spiritum. Ideò enim secunda Persona potius, quam tertia, clarius explicat suum principium, vt intelligens, quam volens, siue intellectiōnem potius, quam volitionem, quia Verbum est, vel quia alio gaudet intrinseco constitutio proprio ipsius; vnde suboriatur ea clarior intellectiōnis explicatio: explicare autem secundam Personam esse Verbum potius, quàm tertiam, explicatione supponente eam esse Verbum, vitium est manifestum: ergo. Maior probatur ipsismet instantiis ab aduersario obiectis. Nam si calor non supponatur talis ex intrinsecis prædicatis suis, non clarius explicaret lucem, vt calefactiuam potius, quàm vt exsiccatiuam; quod si quis explicaturus intrinsecam constitutionem caloris, ita illum definiret. Quod clarius explicat suum principium, vt calefactiuum potius, quam exsiccatiuum, ridiculè ageret. Sic enim facillimum esset, etiam rustico, quorumuis entium abstrusissimas essentias definire, nam quælibet earum clarius, explicat suum principium, in ordine ad ipsam, quamquam in ordine ad aliam. Pariter si creatura non supponatur talis extrinsecis prædicatis suis non clarius explicaret Deum, vt creatorem potius, quàm vt aptum identificari triplici Personalitati distinctæ, idemque est de aliis: ergo nisi secunda Persona supponatur extrinsecis prædicatis Verbum, non poterit clarius explicare suum principium, vt intelligens potius, quàm volens, siue intellectiōnem potius, quàm volitionem.

98 Confirmatur. Etiam si Angelus, vel homo, clarius explicet suum principium, siue omnipotentiam, vt productiuam naturæ rationalis potius, quàm irrationalis, tamen neque Angelus, neque homo ea clariori explicatione constituuntur, sed aliis

aliis intrinsicis prædicatis, unde ea clarior explicatio suboritur. Quod si quis Angelum, vel hominem definiret ea clario-
ri sui principij explicatione, audiendus non esset, quousque in-
trinsicum prædicatum, in quo talis explicatio fundatur, aperiret: ergo etiam si Verbum clarius explicaret suum principium,
vt intelligens potius, quàm volens, siue intellectionem potius,
quàm volitionem, adhuc desiderabitur explicandum intrinse-
cum prædicatum, in quo fundetur talis explicatio.

99 Dices, te non dicere, Verbum idè esse tale, quia clarius
explicat suum principium, vt principium Verbi potius, quàm
Spiritus quod vitium quidem esset, sed quia clarius explicat
suam principium, vt intelligens potius, quàm volens, siue in-
tellectionem, quam volitionem acceptam à suo principio,
quod quid, diuersum est, & nullum incurrens vitium, aliud
enim est dicere: Quod explicat suum principium, vt princi-
pium Verbi potius, quàm Spiritus; aliud verò: Quod explicat
suum principium vt intelligens potius, quàm volens, siue intel-
lectionem potius, quàm volitionem.

Responso
pro opposi-
ta sententia.

100 Contra tamen. Quia esse principium, vt intelligens po-
tius, quàm volens aliud re non est formalissimè, quàm esse prin-
cipium Verbi, potius quam Spiritus ergo secundà Personā expli-
care suum principium, vt intelligens potius, quam volens, aliud
re non est formalissimè, quam explicare suum principium, vt
principium Verbi potius, quàm Spiritus. Antecedens aduersa-
rij est, & facile conuinci potest. Nam Verbum idè explicat
suum principium vt intelligens potius, quàm volens, quia vt
intelligens potius, quàm volens, est principium Verbi, aliter
Verbum quorsum explicaret suum principium, vt intelligens
potius, quàm volens; si vt sic non esse formalissimè principium
Verbi potius, quàm Spiritus? Ergo Verbum explicare clarius
suum principium, vt intelligens potius, quàm volens, aliud re
non est formalissimè, quam explicare suum principium, vt
principium Verbi potius, quàm Spiritus. Confirmo. Vel Pater
quatenus principium Verbi formaliter explicat intellectionem
potius, quàm volitionem, vel non. Si non explicat: ergo sicut
Pater potest, absque ea explicatione, esse principium Verbi, ita
& Filius poterit esse Verbum. Si explicat: ergo Pater erit for-

Expugna-
tur præce-
dens respon-
sio.

maliter principium Verbi, quatenus explicans intellectio-
nem potius, quam volitionem: ergo Verbum explicare suum
principium, ut intelligens potius, quam volens idem omnino
erit, ac explicare suum principium, ut principium Verbi po-
tius, quam non Verbi.

Clarius ex-
plicare in-
tellectio-
nem potius, quam
volitionem
imperfectio
est in Verbo.

101 **Quarto** Quia clarius explicare idem principium, ut in-
telligens potius, quam volens, siue intellectio-
nem potius, quam volitionem, imperfectio est in Verbo diuino: ergo non
potest ea manifestatione constitui. Antecedens probatur, quia
Verbum est de genere intelligentis: ergo sicut intellectio di-
uina clarius repræsentans idem principium, ut intelligens po-
tius, quam volens siue clarius intellectio-
nem, & minus clare volitionem, imperfecta esset, ita & Verbum clarius manifestans
intellectio-
nem, & minus clare volitionem, imperfectum esset.
Etenim idiuisibile principium plurium terminorum repræsen-
tari clarius in ordine ad vnum potius, quam in ordine ad alte-
rum, imperfectio est, & limitatio intellectus nostri, quæ nulla-
tenus in Deum transferenda est: ergo Verbum diuinum, ut po-
tè infinitum, & illimitatum non poterit clarius explicare suum
principium, ut intelligens: & minus clare, ut volens: neque in-
tellectio-
nem potius, quam volitionem.

Ad hominē
urgentur ad-
uersarij.

102 **Confirmo.** Licet noster intellectus possit clarius cognosce-
re idem principium, v. g. Lucem, aut omnipotentiam, ut cale-
factiuam potius, quam ut exsiccatiuam: Deus tamen non po-
test, sed omnimoda, & æquali claritate cognoscere debet lucē,
ut calefactiuam, & simul ut exsiccatiuam, id exigente diuina, &
infinita virtute cognoscendi: ergo cum in Verbo diuino sit di-
uina, & infinita virtus manifestandi suum principium, hocque
ex parte obiecti sit volens simul, & intelligens, non poterit ma-
nifestare illud ut intelligens potius, quam volens, sed omnimo-
da, & æquali claritate utroque modo manifestabit.

103 **Quinto.** Ideo per te numer. 21. Verbum constitui
non potest processione per intellectio-
nem, quia nostri ha-
bitus, & species impressæ procedunt per intellectio-
nem, nec
tamen sunt Verbum: ergo neque Verbum constitui poterit ea
clariore explicatione intellectio-
nis. Probatur consequentia.
quia sicut habitus, & species impressæ procedunt per intelle-
ctionem, ita clare illam explicant: ergo sicut procedere per
intellectio-
nem

intellectione non constituit verbum, quia id conuenit habitibus, & speciebus, quæ verbum non sunt, ita neque clare explicare intellectionem constituet illud, cum speciebus, & habitibus id conueniat. Quod si occurras, habitus, & species explicare quidem clare intellectionem tanquam sui principium, sed non intellectionem sibi reali identitate coniunctam. Claram parabis tuo argumento solutionem, similiter enim poterunt aduersarij respondere dicentes, habitus, & species ideo non esse Verbum, quia licet procedant, aut producantur per intellectionem, non tamen per intellectionem, ipsis reali identitate coniunctam, qua ratione procedit per intellectionem secunda Persona Trinitatis.

104 Ultimo. Vtraque processio verbi, & spiritus S. æque clare explicat intellectionem, & volitionem: ergo ex clariori explicatione intellectionis potius, quam volitionis, desumi non potest ratio verbi. Antecedens probatur, quia vtraque processio verbi, & Spiritus æque clare explicat omnes, & singulas perfectiones per se requisitas in principio, ipsique ex vi processionis communicandas, talis autem est, non minus volitio, quam intellectio, ergo. Minor videtur certa, quia intellectio, & volitio sunt omnino idem, atque adeo impossibile prorsus erit, vnam esse per se requisitam in principio, & ex vi processionis communicandam, & non aliam cum hæc prædicata aperte sint contradictoria. Maior autem probatur, quia impossibile videtur processionem aliquam æqualiter per se supponere in principio perfectiones ex vi processionis communicandas & non æque clare illas explicare, cum explicatio earum aliud non sit, dempto respectu ad nostros conceptus, quam supponere illas per se, & ex vi processionis communicandas, vtraque autem processio per se, & ex vi processionis supponit communicandas, non minus intellectionem, quam volitionem, vtraque ergo æque clare explicat intellectionem, & volitionem.

Vtraque processio æque clare explicat intellectionem, & volitionem.

105 Confirmo. Processio Spiritus Sancti clarissime explicat volitionem: ergo & intellectionem. Consequentia probatur, quia volitio clarissime explicat volitionem etiam in creatis, ex illo principio, nihil volitum, quin præcognitum: ergo processio clarissime explicans volitionem, clarissime quoque

Processio Spiritus Sancti clarissime explicat volitionem, etque adeo intellectionem.

intellectionem explicabit : talis autem est processio Spiritus S. ergo. Nec dici potest processionem Spiritus explicare clarissime intellectionem, non tamen immediatè, sed mediatè; media scilicet volitione. Quia volitio in sententia opposita, non est, nec potest esse medium, inter processionem Spiritus sancti, & intellectionem, cum intellectio, & volitio sint omninò idem; medium autem, quod reale sit obiectivè, distinctum debet esse, saltem virtualiter, & obiectivè ab extremis: ergo cum talis non sit volitio inter intellectionem, & processionem Spiritus sancti, ita non poterit mediatè explicare intellectionem, sed immediatè: ergo utramque clarissime, & immediatè manifestabit; atque adeò processio Spiritus sancti distincta non erit à processione Verbi, eo quod ista clarius explicet intellectionem, quam volitionem; illa verò è contra volitionem potius, quàm intellectionem.

S E C T I O VII.

Dissolvitur precedentis sententia fundamentum.

Explicare
clarius Ver-
bum intelle-
ctionem po-
tius, quàm
volitionem
non esse
prædicata
contradictio-
ria.

106

Omnibus. Si Verbum non possit constitui clariori explicatione, intellectionis potius, quàm volitionis, & Spiritus sanctus è contra clariori explicatione volitionis potius, quàm intellectionis, maximè, quia ista essent prædicata contradictoria, quæ de intellectione, & volitione omnimodè identificatis verificari non possunt: id falsum est: ergo. Minor probatur communibus exemplis. Tum quia in essentia divina obiectivè, & virtualiter omnimodè identificantur prædicatum Deitatis, & aptitudinis, ut identificetur triplici Personalitati distinctæ, & tamen creaturæ absque vlla contradictione manifestant clarè Deitatem; non verò aptitudinem, ut identificetur triplici personalitati distinctæ. Tum etiam, quia in luce virtus exsiccativa, & calefactiva sunt obiectivè, & virtualiter omninò idem, & tamen calor clarius manifestat lucem, ut calefactivam, quam ut exsiccativam. Tum denique, alij prætermis-

missis, quia si possibilis sit substantia supernaturalis, obiectiue, & virtualiter omnimodè identificantur in omnipotentia diuina prædicatum virtutis actiue infinitæ, & prædicatum virtutis productiue substantiæ supernaturalis; & tamen licet Deum creare Angelum ex nihilo, declaret satis, iuxta communem sententiam, prædicatum virtutis actiue infinitæ, non verò prædicatum virtutis productiue substantiæ supernaturalis: Ergo similiter etiam si intellectio, & volitio virtualiter, & obiectiue sint omninò idem poterit verbum absque vlla contradictione clarius explicare intellectioem quam volitionem,

In creatis ea clarius explicatio frequenter possibilis.

107 Confirmatur. Ex conceptibus obiectiue, & virtualiter omninò identificatis, possumus nos absque vlla contradictione explicare clare vnum, aliis confusè cognitis, & non ita clare explicatis; sic cognitio clara entis est confusa, & non ita clara differentiarum: ergo ex conceptibus obiectiue, & virtualiter identificatis, vnum terminare clariorem explicationem, & non alterum, nulla est contradictio: aliter non posset quis cognoscere clare ens, quin eadem claritate cunctas cognosceret differentias, quod notissimæ repugnat experientiæ; passim enim ex conceptibus omninò identificatis, explicamus vnum aliis inexplicatis; & vnum facile alterum verò difficillimum est definire.

Præcedentis obiectiois, confirmationisque solutio,

108 Respondeo concessa maiori, negans minorem. Ad probationem negandæ sunt omnes instantiæ, quæ producuntur, vt pote eandem omnino difficultatem continentes. Etenim si prædicatum Deitatis, & aptitudinis ad identitatem cum triplici Personalitate distincta, sint omnino idem, impossibile prorsus est, explicari clarè vnum à creatura, & non aliud, cum hoc aliud sit illud vnum. Hæc dixerim de aptitudine secundum intrinsecum, quod dicit, nam de connotatis Personalitatum aliter sentiendum est, vt constabit infra. Idemque est de aliis instantiis, nam si virtus exsiccatiua in luce, aliud non sit intrinsecè, obiectiue, & virtualiter, quàm virtus calefactiua; imperceptibile est, calorem explicare virtutem calefactiuam, & non exsiccatiuam, cum hæc aliud non sit, quàm virtus calefactiua. Ad confirmationem pariter negatur antecedens; si enim ens, & differentiæ sint virtualiter, & obiectiue omninò idem

impossibile est, cognitionem esse claram entis, & non differentiarum secundum intrinsecum, quod dicunt. Nam differentia: aliud non sunt, quam ens : ergo impossibile est, cognitionem esse claram entis, & non esse claram differentiarum, quæ aliud non sunt, quam ens.

Creaturas
manifestare
Deitatem,
nou vero
aptitudinē
illius, ut tri-
plici Perso-
nalitati ide-
tificetur.

109 Instabis primò. Creaturæ æquali claritate manifestant Deitatem, & aptitudinem, ut triplici Personalitati inter se distinctæ identificetur : ergo ex creaturis non minus cognoscetur euidenter abstractiue Deitas, quam aptitudo, ut identificetur triplici Personalitati inter se distinctæ: cognitione autem naturali cognoscitur euidenter abstractiue Deitas ex creaturis : ergo & aptitudo. Non autem potest clare cognosci aptitudo Deitatis, ut identificetur triplici Personalitati distinctæ, nisi ignoscatur identitas cum triplici Personalitate distincta, quod est cognoscere mysterium Trinitatis : ergo si creaturæ clare explicarent eam aptitudinem, clare quoque explicarent mysterium Trinitatis : id autem falsum est, ergo & explicare clare eam aptitudinem : Idem argumentum fieri posset, si ens naturale, vel homo clare explicaret virtutē productiuā gratiæ.

Creaturæ
æque clare
deitatem,
eiusque ap-
titudinem
ad tres Per-
sonas mani-
festant.

110 Respondeo creaturas æque clare explicare Deitatem eiusque aptitudinem, ut triplici Personalitati identificetur, & ex creaturis non minus euidenter abstractiue demonstrari Deitatem, & aptitudinem, sed utramque æqualiter in ordine tamen ad ipsas creaturas, & neutram in ordine ad Personalitates, aptitudinem earum eum essentia. Aliud enim est aptitudinem secundum intrinsecum, quod dicit, explicari à creaturis ; & hoc verum est; quia aptitudo secundum intrinsecum, quod dicit, aliud non est à Deitate; cumque ita explicetur à creatura, impossibile est illam non explicari. Aliud autem est aptitudinem, ut talem, siue in ordine ad identitatem trium Personalitatum cum ipsa, explicari & creaturis; & id est falsum, nã creaturæ non explicant identitatem trium Personalitatum cum essentia; etiam si clare explicent essentiam, eiusque aptitudinem; atque adeò nec possunt explicare aptitudinem, ut aptitudo est, siue in ordine ad identitatem trium Personalitatum cum essentia : ad id enim ultra explicationem aptitudinis secundum intrinsecum, quod dicit, necessaria est explicatio termini, seu connotati.

connotati. Si autem eminentiæ productiivæ Leonis, & gratiæ fiat obiectiue, & virtualiter omninò idem. Similiter dicimus Leonem explicare æqualiter vtramque secundum intrinsecum, quod dicit, non tamen explicare eminentiam productiuam gratiæ, quatenus talem, siue in ordine ad gratiam, quia ad id opus est, explicare gratiam, quòd non præstat Leo.

111 Hinc colliges, cur cognitio clara entis solita sit dici confusa differentiarum. Non quidem quia cognitio clara entis, non sit clara differentiarum secundum intrinsecum, quod dicunt; id enim, cum aliud non sit, quam ens, impossibile est clare non explicari, explicato clare ente; sed quia ea cognitio explicat clare connotatum entis, non ita explicatis connotatis differentiarum. Et hinc, qui facile cognoscit ens, manet difficilis ad explicandas, & definiendas differentias; quia cognitione clara entis, non vincitur difficultas ad invenienda connotata differentiarum, quorum explicationem desiderat earum definitio. Hæc etiam causa est, cur dicatur calor explicare virtutem vt calefactiuam potius, quam vt exsiccatiuam, quia videlicet calor explicat intrinsecum virtutis calefactiivæ, & se ipsum, qui est connotatum virtutis calefactiivæ; non autem explicat siccitatem, quæ est connotatum virtutis exsiccativæ. Idemque est de cæteris cum proportione dicendum.

Vnde cognitio clara entis solita sit dici confusa differentiarum:

112 Instabis secundò. Impossibile est clare explicari virtutem, seu aptitudinem connexam cum aliquo termino, & non explicari terminum: virtus autem productiua gratiæ est connexa cum gratia (id nunc supponamus) & aptitudo ad identitatem trium Personalitatum est connexa cum identitate trium Personalitatum: ergo si creaturæ clare explicarent eam aptitudinem, clare quoque explicaturæ essent identitatem trium Personalitatum cum Deitate, pariterque si clare explicarent virtutem productiuam gratiæ, ipsam quoque gratiam explicaturæ essent: atque adeò non possent explicare aptitudinem, nisi quatenus talem: seu in ordine ad identitatem trium personalitarum; nec virtutem productiuam gratiæ, nisi quatenus talem, & in ordine ad gratiam. Maior videtur certa.

Tum

Tum quia impossibile videtur explicari rem connexam cum aliquo termino, & non explicari terminum. Tum etiam quia non potest cognosci res connexa cum aliquo termino, saltem clare, quin terminus clare, licet indirecte cognoscatur. Tum denique, quia intellectus non alio titulo cognoscit vnum in alio, nisi ratione connexionis, atque adeò cognita clare, & directe re connexa, clare quoque licet indirecte terminus cognitionis cognoscendus est.

Res cum pluribus terminis connexa potest clare explicari in ordine ad vnum, & non ad alterum.

113 Respondeo aptitudinem seu virtutem connexam cum pluribus terminis, posse explicari in ordine ad vnum, quin explicetur in ordine ad alterum, quia hæc cum sint respectu diuerforum, contradictoria non sunt, cum autem aptitudo ad tres Personalitates intrinsece, & obiectiue, sit respectus, etiam ad creaturas, poterit optime explicari in ordine ad istas, quin in ordine ad Personalitates explicetur. Similiter, cum virtus productiua gratiæ intrinsece, & obiectiue sit virtus productiua Leonis, poterit optime explicari in ordine ad Leonem, quin in ordine ad gratiam explicetur. Ratio est, quia explicari eundem obiectiue respectum in ordine ad vnum terminum, & non in ordine ad alterum, est explicari coniunctum ex respectu, & vno termino, & non explicari coniunctum ex eodem respectu, & alio termino: cum autem hæc coniuncta distincta sint nihil obstat, quominus vnum sine altero explicari possit, cum in hoc nulla appareat contradictio.

Præcedens responsio instantiis, stabilita.

114 Quod autem indiuisibilis respectus ad plures terminos possit explicare in ordine ad vnum, quin explicetur in ordine ad alterum, res est, quæ irrefragabilibus instantiis conuinci potest. *Primò*, quia eminentiæ omnipotentiam integrantes, obiectiue, & virtualiter sunt vnius respectus ad plures terminos scilicet, omnes creaturas posibles; & tamen potest explicari in ordine ad vnum, & non in ordine ad alterum, aliter quilibet beatus clare cognoscens omnipotentiam, clare quoque omnia possible penetraret. *Secundò*. Homo est indiuisibilis respectus ad sensationes, & discursus: (loquor in sententia negante præcisiones obiectiuas) & tamen ille respectus explicari potest in ordine ad sensationem, quin explicetur in ordine ad discursum. *Tertio*. Ens, & rationalitas sunt indiuisibilis respectus

pectus ad carentiam repugnantia, & discursum; & tamen explicari potest in ordine ad carentiam repugnantia, quin explicetur in ordine ad discursum. Idemque vrgeri potest instantiis nobis obiectis, & aliis, sexcentis, quæ cuique occurrunt.

115 Instabis tertio. Si indiuisibilis respectus æqualiter plures terminos respiciens clare cognoscatur, nulla est potior, ratio, cur inclinaret intellectus ad cognoscendum vnum terminum potius, quam alterum: ergo vel omnes, vel nullus cognoscendus est. Antecedens probatur, quia tota ratio cur cognito clare respectu, vnus terminus cognoscendus est, alia esse non potest, nisi quia respectus ille est essentialiter respectiuus termini, & totum suum esse habens in ordine ad illum: æque autem est respectiuus omnium terminorum, & totum suum esse habens in ordine ad illos; ergo nulla est prior ratio, cur inclinaret intellectus ad cognoscendum vnum terminum potius, quam alterum.

116 Respondeo negans antecedens. Ad cuius probationem nego maiorem. Ratio enim, cur indiuisibilis respectus plurium terminorum cognoscatur in ordine ad vnum potius, quam alterum, est, quia ille respectus cognoscitur per speciem propriam alterius, quæ species parit cognitionem respectus in ordine ad suum terminum, cuius est species propria, & non in ordine ad alterum, cuius propria non est. Sic per sensationis speciem cognoscitur homo in ordine ad sensationem, non autem in ordine ad discursum, quia ad species illa propria est sensationis, & non discursus. Pariter per speciem creaturarum cognoscitur Deitas in ordine ad creaturas, non vero in ordine ad Personalitates diuinas, quia propria non est Personalitatum, sed creaturarum. Similiter per speciem entis naturalis cognoscitur omnipotentia in ordine ad ens naturale, non vero in ordine ad gratiam, quia propria non est gratia, sed entis naturalis.

117 Instabis quinto. Quia licet hæc vera sint de respectu plurium terminorum cognito in aliquo termino per speciem propriam ipsius, non tamen de respectu cognito in seipso, & per propriam ipsius speciem. Qua ratione insoluta manet instantia. Nam respectus indiuisibilis plurium terminorum æqua-

Ratio, cur indiuisibilis respectus, ad plures terminos, cognosci possit in ordine ad vnum, & non alterum.

Instantia Difficilior de respectu cognito in seipso, & per propriam speciem.

E e liter

liter respicit illos : ergo cognitus in se ipso , & per propriam speciem , nulla est maior ratio , cur in ordine ad vnum potius,quam alterum cognoscatur, ergo vel cognosci poterit absque ordine ad aliquem , id non potest , ergo cognoscendus est in ordine ad omnes. Id etiam falsum est , communi experientia repugnante , qua cognoscantur plura obiecta in se ipsis, & per speciem propriam , quin omnes termini, quos respiciunt cognoscantur , vt in cognitione coloris, materiae, quantitati , & aliorum in quibus est respectus indiuisibilis ad mille terminos nec tamen omnes cognoscuntur.

Modus cognoscendi in seipso indiuisibilem respectum in ordine ad vnum terminum , & non ad alterum.

118 Antequam respondeam praemittenda est doctrina à nobis in libris de Anima stabilita , scilicet ad concipiendam cognitionem alicuius obiecti, non sufficere praecisam existentiam speciei in intellectu ; saepissime enim existunt in intellectu species obiectorum , nec tamen paritur notitia , vt notum est. Vterius ergo ad concipiendam cognitionem obiecti , necessaria est excitatio speciei , nam quandiu sopita sit, dormitat pariter potentia , vt vtraque ergo euigilet , & cognoscat , excitanda est species , & cum illa potentia. Huiusmodi ergo excitationem , esse qualitatem ab speciebus distinctam , suppono ex ibidem traditis , eiusque munus esse , vltimo complere potentiam ad pariendam cognitionem vbi est. Eadem autem species potest multipliciter excitari *Primò* excitatione connexa cum obiecto , & vno tantum termino , seu connotato illius. *Secundò* excitatione connexa cum obiecto , & duobus terminis. *Tertio* excitatione connexa cum obiecto , & triplici tantum termino. *Quarto* excitatione connexa cum obiecto , & omnibus terminis. Vt clarior igitur procedat responsio , supponamus obiectum esse essentialiter respectuum quatuor tantum terminorum. Quo posito.

119 Respondeo respectum indiuisibilem, & æqualem plurium terminorum posse in seipso, & per propriam speciem cognosci in ordine ad vnum terminum, & non alios, in ordine ad duos & non cæteros, in ordine ad tres, & non quatuor, & tandem in ordine ad omnes quatuor. Quia cognitio obiecti in ordine ad terminum pendet ab excitatione speciei, cumque species possit excitari excitatione connexa cum vno tantum termino, vel cum

cum duobus, aut tribus, vel cum omnibus. Hæc est causa unde obiectum, etiam si in se ipso, & per propria speciem cognoscatur, recognosci possit in ordine ad vnum terminum, & non alium, in ordine ad duos, & non tres, &c.

120 Sed dices, quid dicendum in visione beata, cuius nulla est species impressa, & consequenter neq: excitatio: & tamen creaturæ inæqualiter à beatis in omnipotentia cognoscuntur etiam si sit indiuisibilis respectus ad omnes. Respondeo tunc diuinā voluntatem gerere munus excitationis, non speciei, sed potentia, volens applicare suam omnipotentiam ad visionem pluriū, vel pauciorū creaturarum: sicut essentia diuina sua intima præsentia ad intellectum beati gerit munus speciei, cumq: diuina voluntas volens visionem plurium creaturarum, connectatur cum pluribus, & volens visionem pauciorum cum paucioribus, inde diuersæ visiones in ordine ad diuersas creaturas oriuntur.

Quid dicendum de visione beata cuius nulla est species saltem de facto.

S E C T I O VIII.

Vera sententia discrimen inter utramque processionem statuens.

121 **P**Rincipalioribus sententiis profligatis, propriam stabilimus, cæteras in sequentibus expugnaturi, Magni momenti est ad nostrum discrimen clarius apprehendendum, diligenter euoluere, quæ à nobis de communicatione vtriusque processionis præmissa sunt disp. 7. sect. 2. & 3. Scilicet solam intellectionem esse communicationem respectu Filij, non solum formaliter, nec realiter sit communicatio respectu illius. Similiter solam volitionem esse communicationem respectu Spiritus non solum formaliter, sed etiam realiter, ita vt intellectio, nec formaliter, nec realiter sit communicatio respectu illius. Ex his à nobis ibi morosè.

Dicendis oportuna præmonitio.

122 Affero. Ideò processionem secundæ Personæ potius, quam tertiæ, esse generationem, eiusque terminum Filium, & Verbum: quia formaliter, & realiter est per intellectionem, tanquam rationem formalem communicandam naturam: qua ratio-

Cur processio secundæ Personæ generatio sit,

cuiusque terminus Filius, & Verbum,

de, neque formaliter, neque realiter, est processio tertiæ Personæ; cum illius realis, & formalis communicatio naturæ sit sola volitio. His tamen non contendimus, distinctionem realem inter utramque processionem consistere formaliter in intellectione, & volitione; quia cum communes sint utrique processionem, eas discriminare non possunt. Tantum ergo dicimus, præsciendò à distinctione reali, processionem secundæ Personæ idè esse generationem: eiusque terminum Filium, & Verbum, quia exigit intellectionem, tanquam rationem formalem communicandi; & talem non esse processionem tertiæ Personæ, quia solam exigit volitionem, tanquam rationem formalem communicandi; neuticam vero intellectionem.

A communibus inconvenientibus liberata sententia nostra.

123. Quid discrimen licet affine videatur sententiæ P. Soarij, P. Arriagæ, & aliorum, illius tamen absurda non incurrit, videlicet tertiam Personam ex vi processionis non esse Deum, nec Personam, cum illi ex vi processionis non communicetur Deitas, seu natura Diuina. Cum nostro autem discrimine optime stat, utrique Personæ formaliter ex vi processionis communicare, Deitatem seu naturam Diuinam, in quocunque illa consistat; atque adeo utramque ex vi processionis eadere Deum, & Personam. Nam si Deitas, seu natura Diuina consistat in intellectu diuino, ut à nobis traditum est de Essentia, & Attributis, secundæ Personæ communicatur per intellectionem; tertiæ vero per volitionem. Si autem Deitas, seu natura diuina consistat in actuali intellectione, communicatur Filio ut quo, & per seipsam: Spiritui vero media volitione. Vnde discrimen inter utramque processionem, non stat in eo quod vni communicetur essentia, non vero alteri.

In generatione modo accipiendi naturam attendendus.

124. Nec ponderis est, quod iuniores aliqui mirati sunt, re non satis attente meditata; videlicet, nostram sententiam discrimen generationis deuoluere admodum accipiendi naturam. Etenim id in omni generatione attendendum esse, quis vel cæcus non videat. Nam etiam si viuens accipiat naturam alterius, si tamen non accipiat modo generationi destinato, illius productio, non esset generatio. Sic productio Euz ex

Adami

Adami costa generatio non fuit, nec fuisset, etiamsi Adamus eleuante Deo ad eam Euxæ productionem concurrisset. Ad generationem ergo viuentium attendendus est, etiam in creatis, modus accipiendi naturam à suo principio, sub his, & illis circumstantiis generationi destinatis. Quis ergo miretur attendi à nobis in generatione diuina modum accipiendi naturam, quando solus modus accipiendi illam per intellectionem est diuinæ generationi destinatus? Quando insuper clamant, non sine plausu, Principes Theologiæ cum doctissimo P. Soario, ad generariionem diuinam non sufficere, vt cunque accipere naturam diuinam, nam Spiritus sanctus aliquo modo illam accipit, sed necessarium esse, speciali modo accipere in quo inueniendo præsens defudat controuersia?

125 Definitionem ergo generationis, scilicet, *Origo viuentis à principio viuente coniuncto in similitudinem naturæ*: ita explico in diuinis, quamuis à Philosophis pro solis creatis tradita fuerit. Quod Persona procedens accipiat naturam à suo principio, non vt cunque, sed modo speciali generationi destinato, qualis est in creatis acceptio naturæ ministerio seminis in diuinis vero, acceptio naturæ per intellectionem, tanquam rationem formalem communicandi. Id sibi vult, esse à principio coniuncto in similitudinem naturæ. Cum autem sola processio secundæ Personæ sit per intellectionem tanquam rationem formalem communicandi; idè est à principio coniuncto in similitudinem naturæ. Processio vero Spiritus sancti, cum non sit per intellectionem tanquam rationem formalem communicandi, sed per solam volitionem, idè non est in similitudinem naturæ, & consequenter neque generatio. Eadem est ratio, cur processio secundæ Personæ sit Verbum potius, quam tertix. Quia scilicet procedere per intellectionem, tanquam rationem intrinsecam communicandi, proprium est Verbi, quod non competit Spiritui sancto.

Definitio generationis explicata.

126. Quod si inquiras cur solus modus accipiendi naturam per intellectionem, tanquam rationem formalem communicandi, sit diuinæ generationi destinatus? Respondeo, ideo esse, quia diuina generatio est productio Verbi; Cum

Cur solus modus accipiendi naturam per intellectionem sit diuinæ generationi destinatus.

que

que hoc sit generis intellectiui tantum, & non volitiui; inde solus modus procedendi per solam intellectionem est diuinæ generationi distinctus, utpote proprius processionis Verbi, ad quem diuina generatio terminatur. Idcirco aiebat August. 6. & 7. de Trinit. c. 2. *Et Verbum, quo Filius, & eo Filius, quo Verbum.* Et Ambros. lib. 4. de fide ad Gratianum c. 4. de Filio ait. *Ideo dici genitum, & natum, quia Verbum est.* Et Basilii lib. 9. contra Eunomium. *Pater Filij, genitor, & mens Verbi Pater. ut sapiens, qui sapientiam genuit.*

Cur processio secundæ Personæ sit à Paternitate, ut Paternitas est.

127. Hinc ingoro, cur processio secundæ Personæ sit à Paternitate, ut Paternitas est, siue tanquam à principio quo productiuo. Processio vero tertiæ sit à relatione Spiritoris, & non à Paternitate, tanquam à Principio quo productiuo. Quia videlicet principium quo productiuum, in omni processione diuina, debet esse eiusdem generis cum ipsius communicatione; cumque communicatio secundæ Personæ sit generis intellectiui, ideo eius Processio debet esse à Paternitate, ut Paternitas est, siue tanquam principio quo productiuo, quæ generis intellectiui est. Cum autem communicatio tertiæ Personæ sit generis volitiui, ideo illius processio debet esse à relatione Spiritoris, quæ generis volitiui est, & nõ à Paternitate, ut Paternitas est, nec à Filiatione, ut Filiatio est, quia vtraque est genesis intellectiui.

Cur Paternitas sit generis intellectiui, & nõ volitiui.

128. Quod si iniquitas. Cur Paternitas generis intellectiui sit, & non volitiui? *Respondeo*, ideo esse, *Primo* quia est relatiuo resultans à sola essentia diuina, quatenus præcedente omne genus volitiuum: Relatio autem ista resultans ab essentia diuina, generis volitiui esse non potest, sed tantum intellectiui, cuius generis est essentia. Et quamuis ab essentia diuina, quatenus præcedente omne genus volitiuum, resultet amor absolutus, qui generis volitiui est, id tamen locum non habet in relationibus, quæ sequuntur naturam, & differentiam radice à qua resultant. Idcirco relatio Spiritoris est tantum generis volitiui & non intellectiui, quia resultat à mutuo amore, qui generis volitiui est: ergo eo ipso, quod Paternitas resultet ab essentia diuina quatenus præcedente omne genus volitiuum, erit solius generis intellectiui cuius est essentia, à qua resultat. *Secundo*, quia Paternitas, ut Paternitas, est principium Verbi quod proprium

prium est solius generis intellectiui, & non volitiui.

129. Quod si obiicias, relationem Spiratoris resultare mea opinione ab essentia diuina tanquam à radice virtuali, nec tamē est generis intellectiui, sed tantum volitiui: ergo licet paternitas resultet ab essentia diuina non idcirco generis intellectiui erit, & non volitiui. *Respondeo* relationem Spiratoris esse quidem ab essentia diuina tanquam à radice generali omnium attributorum; non autem esse ab essentia sola, nec quatenus præcedente omne genus volitiuum, qua ratione est Paternitas, sed ab illa, vna cum mutuo amore vltimo complete essentiam diuinam in ratione radice, ex qua relatio Spiratoris resultet; ideo est generis volitiui, & non intellectiui: quia videlicet differentia vltimo complens eius radicem, generis volitiui est; Paternitas autem non tantum est ab essentia diuina tanquam à radice generali omnium attributorum sed tanquam à radice speciali, se ipsa vltimo completa, absque vlllo alio generis volitiui in ratione radice, ex qua Paternitas resultet. Vnde generis intellectiui est, non volitiui.

130. Hæc sententia ita exposita probatur primò. Quia coniunctum ex intellectu, & relatione producta, respectu cuius intellectio sit communicatio, continet aliquem conceptum formaliter minime communem Spiritus sancto, proprium solius Filij, & Verbi, Filij quidem, nam ratione intellectio, qua communicatur illi essentia, vt *quo*, si ab intellectu distincta non sit, vel vt *quod*, si distincta, euadit similis in natura suo principio, Verbi autem, quia est terminus productus intrinsece, & immediate intellectio coniunctus. Quod formaliter non competit Spiritui sancto, cuius producta relatio non immediate, sed media volitione coniungitur intellectio. Huiusmodi vero conceptum non esse secundarium respectu Filij, sed primarium res videtur perspicua. Nam processio per intellectio, potius, quam volitionem, qualem nos exposuimus, supponere non potest processionem propriam Filij, & Verbi: ergo neque supponere potest conceptum primarium constituentem similem processionem. Vnde conceptus à nobis assignatus, vt pote alium non supponens primarius est: ergo cæteris præferendus.

Prior à prior
ri nostræ
sententiæ
probatio.

Secunda
probatio ex
conceptu
Verbi de-
sumpta.

131 secundò. Quia quod proprium est Verbi in diuinis, propriū quoq; est etiam Filij, iuxta illud Augustini 6. & 7. de Trinitate c. 2. *Ex Verbum, quo Filius; ex eo Filius; quo Verbum*: Proprium autem est Verbi esse terminum ab intelligente productum, & intellectioni intrinsecè, & immediate coniunctum, coniunctione identitatis à nobis iam expositæ disp. 7. sect. 2. ergo id proprium etiam erit Filij. Esse autem terminum ab intelligente productum, & intellectioni intrinsecè, & immediate coniunctum, est, esse terminum ab intelligente productum, se habente intellectione diuina tanquam ratione formali communicandi alias perfectiones, siue tanquam immediata coniunctione earum cum relatione producta: ergo de ratione Filij diuini erit procedere per intellectiōnem tanquam rationem formalem communicandi cæteras diuinas perfectiones. Minor prioris syllogismi mihi certa est. Nam omne Verbum mentale, etiam in creatis, est terminus, ab intelligente productus, & intellectioni intrinsece, & immediate coniunctus, coniunctione identitatis, non enim Verbum est quid ab intellectu realiter distinctum, vt melior animastica tuetur: ergo de ratione verbi vt sic est, esse terminum ab intelligente productum, & intellectioni intrinsece, & immediate coniunctum.

Tertia probatio ex discrimine inter vtramque processione, eruta.

132 Tertiò, quia modus hic noster constituendi Filium nihil implicat; aliunde verò dilucidè proponit diuersitatem procedendi vtriusque personæ, ergo cæteris præferendus est. Consequentia optima est: quidquid enim nihil implicat possibile est, quidquid autem est possibile in perfectionibus necessariis, cuius generis sunt diuinæ processiones, de facto admittendum est existens; atque adeò si processio Filij per intellectiōnem tanquam rationem formalem communicandi, & similis processio Spiritus per amorem nihil implicent de facto admittendæ sunt. Nihil autem implicare, probatur. Quia si ex aliquo capite implicaret processio Filij per intellectiōnem, idemque est de processione Spiritus per amorem, maxime, quia intellectio esset realiter volitio, nec tamen esset communicatio, etiam realiter, respectu Spiritus sancti; & è contra volitio esset realiter intellectio, nec tamen esset communicatio, etiam realiter, respectu Filij: id autè nihil implicat, ergo.

ergo. Minor probatur, quia sola distinctio virtualis potens est in diuinis componere prædicata realiter contradictoria, qualia sunt intellectiōem esse realiter volitionem, & non esse realiter communicationem respectu Spiritus facti, & volitionem esse realiter intellectiōem, & non esse realiter communicationem respectu Filij; Sicut eadem distinctio virtualis inter naturam diuinam, & Filiationem, præstat, naturam diuinam esse realiter Filiationem & non esse realiter productam; cum tamen Filiatio sit realiter producta: intellectio autem, & volitio virtualiter distinguuntur: ergo & poterunt ea prædicata componere, quod fultus à nobis stabilitum est disp. 7. sect. 3. Vbitu videas ne semelacta nobis repetenda sint.

133 Dices hanc nostram sententiam explicare quidem discrimen inter vtramque processionem, cæterum augere difficultatem mysterij Trinitatis, & diuinæ generationis, multiplicatione distinctiōis virtualis inter intellectiōem, & volitionem diuinis: quæ absque vrgentissimo, & inuitabili fundamento, multiplicanda non est; cum cæteris paribus, maior sit perfectio diuinarum perfectionem simplicitas, quam distinctio.

134 Fateor distinctiōem virtualem multiplicandam non esse in diuinis absque vrgentissimo fundamento, & nisi aliter perfectiones diuinæ consistere non possint. Cæterum intellectiōem, & volitionem diuinis distinguere virtualiter inter se: nec nouum est in Theologia, cum maior, & melior Doctorum pars eam distinctiōem tueatur; nec euitabile, cum absque ea distinctiōe consistere non valeat mysterium diuinæ generationis, seu discrimen illius à processione Spiritus sancti, vt constat ex dictis tota hac disputatione præcipue sect. 2. Nostra ergo sententia, vt pote communibus erecta fundamentis scrupulo maioris difficultatis desideranda non est; imò maior difficultas, si quæ esset, generose superanda foret pro tanti mysterij explanatione dixi *si qua esset*. Quia censeo multo plus augeri difficultatem diuinæ generationis ab authoribus distinctiōem virtualem exterminantibus ab intellectiōe, & volitione, quia præcisius vocibus, inexplicata manet, & forte explicata præsens controuersia.

Distinctio
virtualis
qualiter in
Deo vitanda,
qualiter
que admit-
tenda.

Quarta pro-
batio ex S.
Thoma.

135 Quarto. Quia Filium procedere per intellectionem, & Spiritum sanctum per amorem, & non è contra est expressa sententia S. Thomæ. Tum locis à nobis adductis sect. 3. Tum etiam quæst 27. art. 4. corpore, ubi ita loquitur; rationem reddens, cur processio Spiritus sancti non sit generatio. *Ad cuius evidentiam sciendum est, quod hac est differentia inter intellectum, & voluntatem, quod intellectus fit in actu per hoc, quod res intellecta est in intellectu secundum suam similitudinem. Voluntas autem fit in actu, non per hoc, quod aliqua similitudo voliti fit in voluntate, sed ex hoc quod voluntas habet quandam inclinationem in rem volitam. Processio igitur qua attenditur secundum rationem intellectus, est secundum rationem similitudinis, & in tantum potest habere rationem generationis, quia omne generans generat sibi simile. Processio autem qua attenditur secundum rationem voluntatis, non consideratur secundum rationem similitudinis, sed magis secundum rationem impellens, & moventis in aliquid. Et ideo quod procedit in divinis per modum amoris, non procedit ut genitum, & ut Filius, &c. & ibidem ad primum. Huiusmodi autem ordo (scilicet unius processionis ad aliam) attenditur secundum rationem voluntatis, & intellectus. Et art. 5. reddens rationem cur in Deo duæ tantum sint processionis ita loquitur. Respondeo dicendum quod processionis in Divinis accipi non possunt, nisi secundum actiones, qua in agente manent. Huiusmodi autem actiones in natura intellectuali, & divina non sunt, nisi dua, scilicet intelligere, & velle. Unde infert duas tantum dari processionis; unam scilicet per actum intelligendi; alteram vero per actum volendi.*

136 In quibus apertissime docet S. Thomas processionem Filij esse per intellectionem, & non per volitionem; è contra verò processionem Spiritus S. esse per volitionem; non verò per intellectionem. Et discrimen generationis Filij à processione Spiritus sumendum esse per respectum ad intellectionem potiusquam volitionem, quia intellectionis proprium est, & non volitionis, assimilare terminum per ipsam procedentem suo principio, quæ omnia consistere non valent absque distinctione virtuali inter intellectionem, & volitionem. Si autem utraque processio esset realiter per utrumque actum intelligendi, & volendi, utraque esset

esset realiter generatio, vt fusè expensum^{us} est sect. 2. & 3. Nulla insuper esset ratio exhibitã à S. Thoma pro duplici tantum processione. Etenim si non obstante prima processione realiter per vtrumque actum, possibilis est secunda realiter, etiam per vtrumque actum, cur possibilis non erit tertia: ergo processio Filij asserenda est per solam intellectionem realiter, & processio Spiritus per solam volitionem, tanquam rationes formales communicandi; cum non possint esse rationes formales producendi, vt in superioribus ostensum est.

Effugium
contra men-
tem S. Tho-
mæ exinanitum.

137 Quod si S. Thomam detorqueas ad processionem formalem Filij per solam intellectionem, & Spiritus per volitionem; etiam si vtraque sit realiter per vtrumque actum. Non soluis. Tum quia S. Thomas absque vlla limitatione docet, vnã processionem esse per intellectionem, & non per volitionem; alteram verò è contra per volitionem, & non per intellectionem. Tum etiam quia cum huiusmodi interpretatione stare non posse discrimen diuinæ generationis à processione Spiritus sancti, multis à nobis ostensum est sect. 2. & 3. Tum denique quia inde fieret Spiritum sanctum ex vi processionis non esse Deum, quod est contra S. Thomam 4. contra gentes asserentem, Spiritum Sanctum vt procedentem esse Deum, non minus, quàm Filium. Verba eius dedimus sect. 2. num. 3. Videas tradita à nobis tam ibi, tum sect. 3.

SECTIO IX.

Obiectiones contra nostram sententiã dissipantur.

138 **O**mnibus primò. Ad generationē viuentiū sufficit, terminū productū habere eandē naturam cum principio: ergo illius processio erit generatio. Minor certa est in sententia nostra ex vi formalis, & realis processionis communicante naturam diuinam Spiritu S. quia non solum realiter, sed etiam formaliter sit Deus, & Persona. Maior ergo probatur

ff a

batur

batur, quia eo præciſè quod in viuentibus terminus productus communicet in eadem natura cum principio, illius proceſſio eſt, origo viuentis à viuente coniuncto in ſimilitudinem naturæ: ergo ad generationem viuentium ſufficit terminum productum habere eandem naturam cum principio. Antecedens probatur, quia in creatis proceſſio viuentis, eo præciſè eſt origo in ſimilitudinem naturæ, quod proceſſione ſua accipiat naturam producentis, vel ſaltem his annexa eſt origo in ſimilitudinem naturæ: ergo.

Ad generationem viuentium, etiam in creatis non ſat eſt terminum communicare in eadem natura cū principio.

139 Reſpondeo negans maiorem. Ad probationem, nego antecedens. Ad cuius probationem negandum eſt ſimiliter antecedens. Ad generationem enim viuentium, etiam in creatis, non ſat eſt, terminum productum communicare, vt cumque in eadem natura cum principio; ſed vterius opus eſt, illam accipere modo ſpeciali generationi deſtinato, vt expendebamus ſect. præcedente num. 125. In diuinis autem modus accipiendi naturam generationi deſtinatus, eſt, accipete illam per intellectionem potius, quam volitionem; quia iſte eſt modus aſſimilandi terminum principio in eadem natura, ſcilicet intellectuali, qualis eſt Diuina; nam intellectio, quæ eſt ratio formalis communicandi reſpectu Filij, eſt eiſdem generis intelligentis cum natura diuina, quæ tamen intellectio nec formaliter, nec realiter eſt ratio formalis communicandi reſpectu ſpiritus ſancti, ideoque illius proceſſio, non eſt in ſimilitudinem naturæ: & conſequenter neque generatio.

Obiectio ſumpta ex generatione creata.

140 Obiicies ſecundo. In creatis ad rationem generationis & Filij, opus non eſt, quod terminus productus, ex vi communicationis, euadat ſimilis in natura principio: ergo neque id neceſſarium erit in diuinis: ergo proceſſio ſpiritus ſancti non deficiet à ratione generationis, eo quod ex vi communicationis, non euadat ſimilis natura principio. Antecedens probatur. Quia communicatio in creatis eſt vnio formæ cum ſubiecto: vnio autem non eſt eiſdem generis cum natura generantis, hæc enim vel ſenſitiua eſt, vel intellectiua, quorum neutrum competit vnioni, ex vi autem communicationis, quæ non ſit eiſdem generis cum natura generantis, non poteſt

potest terminus productus euadere similis in natura suo principio, aliter Spiritus sanctus ex vi communicationis diuersi generis à natura, diuina, scilicet volitionis, posset euadere similis in natura, quod est contra nos: ergo in creatis ad rationem generationis, opus non est, quod terminus productus ex vi communicationis euadat similis in natura principio.

141 Hoc argumentum soluendum est ab omnibus. Etenim in creatis ad rationem Filij, & generationis, opus non est, quod sit Verbum, nec quod illi ex vi processions communicatetur intellectio, nec quod euadat fecundus ad communicandam alteri naturam per volitionem, neque quod citius explicet suum principium, vt intelligens potius, quam volens, siue intellectionem potius, quam volitionem; idemque facile erit discurrere in aliis sententiis: ergo neque id opus erit in diuinis. Fateri ergo tenentur omnes, argumentationem à creatis generationibus ad diuinam solidam non esse.

Soluenda ab omnibus.

142 Respondeo igitur concessio antecedente, negans consequentiam. Disparitas sumenda est ex multiplici capite. *Primum*, quia communicatio creata non est eiusdem generis cum natura generantis, vt bene probat obiectio; vnde terminus productus ex vi illius euadere non potest similis in natura principio: communicatio autem diuina propria intellectionis est eiusdem generis intelligentis cum natura diuina; ideoque ex vi illius terminus productus euadere potest similis in natura principio. *Secundum*, quia generationes creatæ sunt pure physicæ, & non per actus intelligendi, & volendi: processiones autem diuinæ sunt per actus intelligendi, & volendi, vnde processio vnus in similitudinem naturæ referenda est in modum, quo naturam accipit, scilicet media intellectione, quam volitione. *Tertium*, quia in creatis terminus genitus non est Verbum; bene vero in diuinis: de ratione autem Verbi est immediate, & intrinsece soli intellectioni coniungi, & mediate volitioni, quando hæc identificatur intellectioni: vt contingit in diuinis; atque aded de ratione Verbi est exigere intellectionem tanquam rationem formalem communicandi, siue coniungendi volitionem. Cum autem in diuinis eadem omnino sit ratio Filij, & Verbi iuxta Augustinum; inde est, filium constitui

Disparitas multiplex inter generationem diuinam, & creatam.

exigentia intellectiois tanquam rationis formalis communicandi, & inde euadere similem in natura suo principio ex vi communicationis. *Quartum*, quia in creatis communicatio, siue vnio formæ cum subiecto est accidentaliter, & contingenter coniuncta generationi, consistere enim potest absq; actione generatiua, vt mihi dubium non est; idcirco terminus productus ex vi communicationis, siue vnionis euadere non potest similis in natura principio. Communicatio autem intellectiois non est accidentaliter, & contingenter coniuncta generationi, sed intrinsecè, essentialiter, & immediate; vnde terminus productus ex vi illius euadere potest similis in natura suo principio.

Obiectio
sumpta ex
identitate
reali volitionis.

143 Obiicies tertio. Processio Spiritus S. est per volitionem, tanquam rationem formalem communicandi: volitio autem saltè realiter est eiusdem generis intelligentis cum natura diuina: ergo processio spiritus erit per communicationem, eiusdem generis, saltè realiter, cum natura diuina: ergo erit realiter generatio. Maior nostra est. Minor autem certa, nam volitio est realiter intellectio, & ipsa natura diuina, cum ab illis realiter non distinguatur. Prior consequentia videtur clara, nam processio spiritus sancti est per communicationem, quæ est formaliter volitio; atque adeò per communicationem, quæ realiter est idem, quod est volitio: volitio autem est realiter intellectio, & natura diuina: ergo & communicatio erit realiter intellectio, & natura diuina, & consequenter generis intelligentis. Vltima igitur consequentia probatur, ideò per nos processio secundæ Personæ est generatio, quia illius communicatio est eiusdem generis intelligentis cum natura diuina, processio autem Spiritus S. est per communicationem eiusdem generis intelligentis cum natura diuina saltè realiter, ergo saltè realiter erit generatio.

144 Confirmatur. Ideò ex sententia asserente: eosecundam Personam esse Filium non verò tertiam, quia secundæ ex vi processionis communicatur intellectio, non verò tertiæ, sequitur tertiam Personam esse realiter genitum, & Filium, quia licet illi non communicetur formaliter, seu ex vi processionis intellectio, communicatur tamen realiter, vt nos agentes contra P. Soarium, & Arriagam vrgebamus sect. 2. in nostra autem sententia tertia Persona procedit per communicationem, quæ realiter

liter est eiusdem generis intelligentis cum natura diuina, etiamsi non sit formaliter: ergo etiamsi non sit formaliter generatio, erit tamen realiter: par enim videtur vtriusque ratio.

145 Respondeo me non dicere, ideo processionem secundæ Personæ esse generationem, & non tertię, quia illius communicatio est eiusdem generis intelligentis cum natura diuina: sed quia sola intellectio, quæ formaliter est eiusdem generis intelligentis cum natura diuina, est communicatio, seu ratio formalis communicandi respectu illius, ita vt respectu tertię Personæ, neque realiter, neque formaliter talis sit; cum sola volitio realiter, & formaliter, sit illius communicatio. Vnde in nostra sententia non sequitur processionem Spiritus S. esse realiter generationem, quia neque realiter neque formaliter exigit intellectionem, tanquam rationem formalem communicandi respectu ipsius, cum realiter talis non sit.

Obiectionis solutio & nostræ sententiæ vberior explicatio.

146 Sed instabis. Licet sola volitio sit ratio formalis communicandi respectu Spiritus sancti, & formaliter non sit eiusdem generis intelligentis cum natura diuina, est tamen realiter, cum realiter sit intellectio, & natura diuina: ergo processio Spiritus sancti, etiamsi formaliter non sit generatio, erit tamen realiter. *Respondeo* negans consequentiam. Nam processio secundæ Personæ non idè est formaliter, & realiter generatio, quia exigit communicationem, quæ realiter sit idem cum genere intelligentis, sed quia exigit intellectionem solam; quæ eiusdem generis est cum natura diuina, tanquam rationem formalem communicandi. Quod neque formaliter, neque realiter competit tertię Personæ, exigenti solam volitionem, tanquam rationem formalem communicandi. Qua autem ratione sola intellectio sit communicatio respectu Filij, & sola volitio respectu Spiritus sancti, non solum formaliter, sed etiam realiter: cum tamen intellectio, & volitio sint realiter idem, explicatum à nobis est disputatione 7. sectione 2.

147 Obicies quartò. Si sola intellectio esset realiter communicatio respectu Filij, ex vi processionis, sola posset illi communicari

communicari eſſentia; non verò volitio; id falſum eſt, maxime in ſententia noſtra, in qua intellectio eſt ratio formalis cōmunicandi, non ſolum eſſentiam, ſed etiam volitionem cum cæteris attributis abſolutis, ergo ſola intellectio non eſt communicatio reſpectu Filij, & conſequenter illius proceſſio, non idèo erit generatio, quia exigit ſolam intellectiōem tanquam rationem formalem communicandi. Maior probatur, quia volitio eſt poſterior intellectiōe, intellectio autem non poteſt eſſe ratio formalis communicandi rem ſeipſa poſtერიem, ergo neque poteſt eſſe ratio formalis communicandi volitionem. Minor oſtenditur, quia res communicanda præcedere debet exiſtens in principio ipſam communicationem, ergo intellectio, quæ ſola eſt communicatio reſpectu Filij non poteſt eſſe ratio formalis communicandi rem ſe ipſa poſtერიem, talis autem eſt volitio: ergo.

Qualiter
volitio po-
ſterior poſſit
per intelle-
ctiōem prio-
rem com-
municari
Filio.

148 Reſpondeo negans maiorem. Ad eius probationem diſtinguenda eſt maior, volitio eſt poſterior, à quo intellectiōe, concedo, eſt poſterior in quo, nego. Et diſtinguo minorem, intellectio non poteſt eſſe ratio formalis communicandi rem ſe ipſa poſtერიem in quo, concedo, rem ſeipſa poſtერიem tantum à quo, nego. Et nego conſequentiam vnde patet falſam eſſe probationem. Etenim opus non eſt, quod res communicanda præcedat exiſtens in principio ipſam communicationem, ſed ſatis eſt, quod ſit ſimul in quo cum illa, etiam ſi ſit poſterior à quo. Nam effectus communicationis ſolam deſiderat ſimultaneam exiſtentiam rei communicandæ, & ipſius communicationis, quæ non impeditur poſterioritate à quo termini communicandi, ſicut ſimultanea exiſtentia Patris, & Filij non impeditur poſterioritate à quo Filij.

149 Sed inſtabis. Res per intellectiōem communicanda Filio præcedere debet prioritare à quo productionem eiufdem Filij ergo & eiufdem communicationem. Patet conſequentia, quia nulla eſt maior ratio vnius, quam alterius. Hæc tamen inſtantia noſtram ſententiam non infringit, ſed firmat, nam res producenda præcedere non debet prioritare à quo ipſam productionem, ergo neque res communicanda ipſam communicationem.

150 Reſpondeo

150 Respondeo igitur concessio antecedente, negans consequentiam. Disparitas est. Quia terminus producendus accipere debet à suo principio perfectionem communicandam, ideoque ista procedere debet, complens principium, ipsius productionem, nemo enim dat, quod non habet: ea autem, quæ complent principium prioritate à quo dicuntur procedere, terminum producendum, eiusque productionem. Terminus autem communicandus non accipit à principio communicationem, nec communicatio terminum, unde vnâ alteram præcedere ex hoc capite opus non est, nisi ex aliis principijs prioritas vnus, & posterioritas alterius inferatur. De ratione enim communicationis tantum est, esse id, quo perfectio Personalitati productæ coniungitur, seu communicatur.

Perfectio per intellectionem cōmunicanda Filio prior esse non debet communicat.oue;

151 Obiicies vltimo, nostram sententiam non explicare, cur modus procedendi per intellectionem, potius quam volitionem, sit diuinæ generationi destinatus, cum tamen in creatis talis modus minime reperiatur, & sola sufficiens sit communicatio naturæ: ergo cum Spiritui S. communicetur natura diuina, quamuis id per volitionem contingat, eius processio generatio erit. *Confirmatur* nam similitudo intentionalis sufficiens non est generationi, & constabit disp. sequenti, sed vltius necessaria est similitudo physica, & naturalis: intellectio autem diuina, etiam si posset esse similitudo intentionalis, non tamen physica, & naturalis, vt patet in intellectione creata: ergo.

152 Respondeo satis à nobis explicatum esse, cur modus procedendi per intellectionem potius quam volitionem sit diuinæ generationi destinatus, quia videlicet intellectio est ratio formalis communicandi eiusdem generis formaliter cum natura diuina, scilicet intelligentis, in quod à Patribus tota vis generatiua refertur in diuinis, vt notissimum, & euentissimum est. Quod autem modus ille in creatis minime reperiatur, quid inde, cum in creatis generationes sint puræ physicæ, & non per actus intentionales, qualem esse diuinam, negari non potest, cum sit productio Verbi, & inde post solam intellectionem procedentis. Nec in creatis sufficit ad generationem habere eandem naturam principij, nisi illa habeatur modo generationi destinato, qualis est in creatis sanguis aut iemen.

Modus procedendi per intellectionem diuinæ generationi destinatus.

Modus accipiendi naturam attentionis etiam

Gg

Vnde

in generatio-
ne creata.

Vnde tam nutritio, quam vermium Conceptio, & Resurrectio deficiunt à ratione generationis. Vnde etiam pullus filius non est gallinæ fouentis, sed emittentis ouum, quia sola hæc semen exhibet generationi destinatum. Vnde denique productio Euzæ ex Adami costa generatio non fuit, nec fuisset, etiam si Adamus ad eam Euzæ productionem eleuatus fuisset: Attendendus ergo est modus accipiendi naturam generationi destinatus, tam in generatione creata, quam diuina in quo vtraque conuenit, in eumque, discrimen vtriusque personæ procedentis referendum.

Processio
per intelle-
ctionem si-
militudo
est, non solū
intentiona-
lis sed etiam
physica.

153 Ad confirmationem concedimus libenter, similitudinem pure intentionalem sufficientem non esse generationi, & necessariam esse physicam, & naturalem, negamus tamen processionem diuinam per intellectionem, tanquam rationem formalem communicandi, non esse similitudinem physicam, & naturalem: est enim physica, & naturalis coniunctio immediata naturæ diuinæ, vt ostendimus disputatione 7. sect. 2. eiusdemque generis cum illa, & inde ad similitudinem physicam, & naturalem, personæ per illam procedentis, sufficiens.

DISPUT.

DISPUTATIO X.

*Cætera discrimina pro generatione Verbi
reiecta.*

1 M MENSVM esset singulares omnium cogitationes expendere, vix enim est in puncto fecunditatis diuinæ generationis, qui se sterilem fateatur, adoptans sibi conceptum alienum. Quisque tentat proprium mutare foetum, cæterisque præferre: Vnde natum est ingeniorum¹ ciuile bellum, in quo plurium expensi labores, vel penitus occubuere; vel ita fracti sunt, vt, resumendis iterum ad victoriam armis, non sit spes. His omissis, cæteras, quibus adhuc rigor est, sententias, breuiter hac Disputatione librabimus.

S E C T I O I.

Sententia aliquorum Thomistarum.

1 **C**Aietanus, Capreolus, Ferrariensis, Aliique Thomistæ docent, idè processionem secundæ personæ, potiusquam tertię, esse generationem, eiusque terminum Filium, quia est per intellectum, cui ex natura sua, & modo operandi insitum est assimilare sibi obiectum: cumque intellectus diuinus sit infinite perfectus, producit similitudinem non solum intentionalem, sed etiam naturalem diuinæ essentię, cuius est representatio. Et inde secunda Persona procedit similis in natura Patri: eiusque processio generatio est. Tertia

*Sententia
aliquorum
Thomistarum.*

Gg 2 verò

verò persona procedit per voluntatem, cui insitum non est producere similitudinem obiecti, sed impulsum in illud, ideoque non euadit similis in natura, nec eius processio est generatio.

S. Thomas
in fauorem
Thomistarum
produ-
ctus.

3 Hæc sententia videtur expressa S. Thomæ. 4. contra gentes cap. 11. & hinc q. 27. art. 4. in corpore, ubi disputans, utrum processio amoris in diuinis sit generatio, ita loquitur. *Respondeo dicendum, quod processio amoris in diuinis, non debet dici generatio, ad cuius evidentiam sciendum est, quod hæc est differentia inter intellectum, & voluntatem, quod intellectus fit in actu per hoc, quod res intellectæ est in intellectu secundum suam similitudinem; Voluntas autem fit in actu, non per hoc, quod aliqua similitudo voliti sit in voluntate, sed ex hoc, quod voluntas habeat quandam inclinationem in rem volitam. Processio igitur qua attenditur secundum rationem intellectus, est secundum rationem similitudinis, & in rationem potest habere rationem generationis, quia omne generans generat sibi simile. Processio vera qua attenditur secundum rationem voluntatis, non consideratur secundum rationem similitudinis, sed magis secundum rationem impellentis, & mouentis in aliquid. Et ideo quod procedit in diuinis per modum amoris non procedit ut generans, vel ut Filius, sed magis procedit ut Spiritus.*

Communes
Doctorum
incuriones
cõtra Tho-
mistas.

4 Hæc opinio multis inuisa semper fuit. Primò, quia similitudinem intentionalem cum physica, & naturali confundit, in eamque refert similitudinem generationi destinata; cum tamen non illa sed tantum similitudo physica, & naturalis necessaria sit, & generationi sufficiens, ut patet in generationibus creatis, in quibus nulla interiecta similitudine intentionali, stat similitudo physica, & naturalis, & ratione illius generatio: ergo generationem diuinam, secundum similitudinem intentionalem, assignanda est naturalis, ratione cuius processio secundum personam, potius quam tertiam, sit in similitudinem naturæ, quam generationi requisitam.

Secundò quia cognitio non est simpliciter, & absolute similitudo, sed secundum quid, & cum adiecto diminutivum, videlicet *in actu*, ac proinde non vere et proprie, sed metaphorice, & improprie, sumpta metaphora ab imagine naturali, &

& artificiali, quæ sunt imagines propriæ, veræ, ac reales, nam sicut istæ obiectiue nos ducunt in cognitionem obiecti, per ipsas obiectiue repræsentati; Sic etiam Verbum, seu quod idem est, cognitio nos formaliter ducit in cognitionem obiecti, per ipsam formaliter repræsentati: ergo similitudo, sumpta ab intellectu, & cognitione, vera, & propria non est, & consequenter nec generationi sufficiens.

6 Tertio, quia non est magis similis cognitio obiecto cognito, quam amor obiecto amato, nam similitudo cognitionis cum obiecto, stat inconuenientia cum illo, & minor non est conuenientia amoris cum obiecto, quam cognitionis cum obiecto cognito: ergo persona procedens per voluntatem, & amorem, non minus erit similis obiecto volito, quam procedens per intellectum, & intellectionem, similis est obiecto cognito, atque aded non minus procedit similis in natura, Spiritus sanctus, quam Verbum: Vnde vtraque processio generatio esset. Et discrimen non staret in similitudine vnus, & non similitudine alterius, sed in similitudine generis intellectiui vnus, & volitiui alterius, ergo vtraque processio esset in similitudinem naturæ, & vtraque generatio, vna generis intellectiui, volitiui altera.

7 Quarto quia opinio ista non statuit similitudinem in modo accipiendi naturam per processionem à principio, sed in repræsentatione illius; tanquam obiecti, id autem, sine primo, insufficiens est, & prorsus ad generationem impertinens, in qua præcipuè attendenda est similitudo in modo physicè procedendi, siue accipiendi naturam à principio: ergo si physicè, & realiter vtraque Persona, eodem modo processionis, accipiat naturam à principio, vtraque erit in similitudinem naturæ, & vtraque genita; quod enim vna præcedat repræsentando naturam, & amando altera, id impertinens omnino est, ut vna pater, & non altera genita sit, & Filius. Hæc sunt incola in eam Thomistarum opinionem communiter vibrata,

8 Quid autem de ea opinione sentiam, ingenuè fatebor. Si enim illa totum discrimen vtriusque processionis ad solam similitudinem intentionalem deuoluat, ut Caietanus, & alij

Ludicium
circa sententiam
eorum
Thomistarum.

Thomistæ non leuiter innuunt, iudico sufficientem non esse, & communes incursiones in illam validissimas. Sanctum vero Thomam in eo sensu loquutum, nunquam crediderim. Nam cognitio diuinæ, & intentionalis similitudo illius tanquam obiecti, in quo conuenit cum cognitione creata respectu sui obiecti, sed etiam physica, & realis communicatio naturæ diuinæ cum Persona Verbi, & ratione illius similitudo naturalis, cum sit communicatio, & coniunctio physica eiusdem generis intelligentis cum natura diuina. Quod si Sanctus Thomas in hoc sensu, quod crediderim: similitudinem usurpauit, non est, cur ab eo tantillum recedamus, cum ea similitudinis intelligentia sententia nostra sit, tradita tota disp. 7. & disp. 10. sect. 8. Nec refert Sanctum Thomam eam communicationem, & similitudinem physicam non explicauisse. Tum quia cum hæc in Diuinis intentionali coniuncta sit, facile est vnâ ex altera colligere. Tum etiam quia similitudo in natura, quam inquirebat, Sanctus Doctor, satis denotat naturalem.

S E C T I O II.

Sententia Patris Vasquez.

Sententia P. 9
Vazquez.

Pater Vasquez disp. 13. cap. 7. sequens *Cannariensem* Episcopum, docet, processionem secundæ personæ ideo esse generationem, potius quam tertiz, quia etiam si vtraque processio sit in similitudinem naturæ; non tamen vtraque persona procedit, vt imago expressa ad representandum suum principium; nam id proprium est secundæ Personæ, et pote procedentis per intellectum, vt Verbum mentis, & consequenter ad representandum suum principium quatenus illud principium est, obiectum ex cuius cognitione procedit.

10 Hanc tamen sententiam impugnat P. Zuniga quæst. 27. disp. 2. dub. 20. memb. 5. Nam ratio imaginis expressæ productæ ad

repræsentandum suum principium, nec sufficiens est ad constituendum Verbum, in esse Filij, ut patet in Verbo creato, quod est imago expressa producta ad repræsentandum suum principium, absque vlla ratione Filij. Nec sufficiens ad excludendum Spiritum sanctum à ratione Filij. Nam ratio, cuius defectu Spiritus sanctus non est Filius, debet esse de ratione Filij, si enim non esset de ratione Filij, nec est, cur defectu illius Spiritus non sit Filius; imago autem intentionalis expressa producta ad repræsentandum suum principium non est de ratione Filij, cum increatis stet Filius nullatenus illa constitutus: ergo sufficiens non est ut defectu illius, Spiritus non sit Filius.

11 Hæc tamen ratio, quam P. Zuniga fusè prosequitur contra Vasquium, facile in fecunditatem ad Spirandum, qua Filium ipse constituit, converti potest. Nam ratio, cuius defectu, si Spiritus non est Filius debet esse de ratione Filij; fecunditas autem ad spirandum non est de ratione Filij, cum increatis stet Filius nullatenus ea fecunditate constitutus: ergo sufficiens non est ut defectu illius Spiritus non sit Filius. Quod si dicas fecunditatem ad spirandum non esse de conceptu Filij ut sic, sed tantum fecunditas ad communicandam alteri naturam; nam fecunditas ad spirandum, quid proprium est Filij diuini. Similiter responderi posset tuo argumento; imaginem scilicet expressam, ad repræsentandum suum principium per modum Verbi, non esse de conceptu Filij ut sic, sed sola imago expressa naturalis ad repræsentandum suum principium, nam id præstari per modum Verbi proprium est Filij diuini.

12 Melius Vasquium communi fundamento agreditur P. Arriaga disp. 47. sect. 3. à num. 15. Nam etiam Spiritus sanctus est, imago Patris: ergo & Filius. Antecedens probatur, quia Filius increatis ideò est imago Patris, non quia sit Verbum sui Parentis, nec quia procedat per intellectum, sed quia habet naturam similem parenti, à quo productus est; hoc autem habet Spiritus sanctus, ut fatetur Pater Vasquez, ergo.

Quod si dicas spiritum sanctum habere quidem eandem naturam; non tamen communicatam ad repræsentandum Patrem, ideòque Filium non esse. Instat P. Arriaga euidenter,

Vasquium
P.; Zuniga
consequen-
ter non im-
pugnat.

Momenta
P. Arriagæ
contra sen-
tentiam Vas-
quez.

ut ipſe ait. primò, nam in creatis eo ipſo quod generans dat ſimilem naturam, dat illam ad repræſentandum ſuam principi-
pium, alioer non ſtatet Filius, ut patet in equo generante equum,
vbi nulla eſt intentio de repræſentatione, nulla proceſſio perco-
gnitionem: ergo præciſe quod dat ſimilem naturam, dat illam
ad repræſentandam. Pater autem dat eandem ſeom naturam
ſpiritui ſancto: ergo dat illam ad repræſentandum.

Pater crea-
tus non eſt
imago Filij
quamuis illū
repræſentet.

14 Confirmat ex ipſo Vaſquez, qui expreſſè num. 44. con-
cedit, & merito, Patrem in creatis repræſentare Filium, eo
quod habeat ſimilem naturam, ſolumque illi deſſe, ut ſit ima-
go Filij, eſſe productum à Filio. Ergo etiam Pater æternus,
cum habeat eandem naturam cum Filio ſuo, repræſentabit
illum, licet imago non ſit, eo quod ab ipſo non procedat: er-
go cum ſpiritus ſanctus habeat eandem naturam cum Patre
& aliunde ſit à Patre productus, repræſentabit illum ut ima-
go. Maxime omni proceſſio ſpiritus ſit in ſimilitudinem naturæ,
ut fatetur P. Vaſquez, ultra quam ſola productio deſiderari
poterat ad rationem imaginis, ut patet in generationibus
creatis.

15 ſecondo quia Filius diuini nullam habet ſpecielem re-
præſentationem reſpectu Patris, quæ non habet ſpiritus ſan-
ctus, cum Verbum ſecundum propriam relationem non ſit
formalis cognitio Patris: inſtrumentaliter autem, hoc eſt tan-
quam modum cognitionem, non minus relatio ſpiritus ſancti
potest docere in cognitionem Patris, quam relatio Filij. Aliam
ſimilitudinem phyſicam non habet Filiatio maiorem, quam
ſpiratio paſſiua: ergo.

16 Tercio, & principaliter, quia, ut ait P. Vaſquez, nulla par-
ticula addita eſt definitioni generationis in conſuetis confeſ-
ſionibus ſatis per illam declarari ea omnia, quæ ad veram genera-
tionem, & rationem Filij neceſſaria ſunt. Nunc ſic, in defini-
tione generationis viocorum non dicitur, quod debeat Filius
eſſe imago, ſed præciſe requiritur, quod ſit in ſimilitudinem
naturæ, id autem in eorum num. 40. expreſſe conceditur à P.
Vaſquio ſpiritus ſancto: ergo ſpiritus ſanctus eſt proprie Fi-
lius ſtando communi definitioni, quod dici non poteſt.

Triplex na-
tura ſimili-

Hæc tamen momenta non ita mihi videntur efficaciâ, ut fa-
cilem

tioni destinato, idcirco tam nutritio, quam vermium conceptio deficiunt à ratione generationis, imò, & resurrectio vnius hominis ab altero ad eam causandam diuinitus eleuato. Ipse pullus Filius non est gallinæ fouentis, sed emitrentis ouum, quia ab ista tantum procedit medio semine generationi destinato.

Vnde displicet sententia P. Vasquij.

20. Tota ergo difficultas quæ explicationem desiderare posset in sententia Vasquij, ea erit. Cur scilicet, acceptio naturæ per intellectiōem, sit modus Diuinæ generationi destinato, potius quam acceptio eiusdem per volitionem, quod non explicat sententia illa, & ideo reiicienda. Nam similitudo intentionalis insufficiens est generationi, vt constat ex dictis, similitudo autem physica, & naturalis in modo procedendi non competit intellectiōi, eo quod sit principium productiuum, vt statutum est disp. 6. sect. 1. Nisi fiat ergo recursus ad rationem formalem communicandi eiusdem generis intelligentis cum natura Diuina, vt nos tradidimus disp. 7. sect. 3. non apparet, vnde intellectio potius quam volitio, sit acceptio naturæ generationi Destinata: ergo nisi fiat recursus ad nostram sententiam, explicatio Vasquij sufficiens non est.

S E C T I O III.

Cetera discrimina inter utramque processionem.

Sententia P. Martini Perez.

21. Pater Martinus Perez disp. 4. sect. 6. ideo docet processionem secundæ personæ esse generationem, non vero tertiæ, quia secunda Persona procedit per intellectiōem: tertiæ vero per amorem, ductus doctrina illa Thomistarum imaginis, & impulsus.

22. Displicet tamen *primo*, quia in sententia huius auctoris, volitio, quæ ex vi processionis Spiritui sancto communicatur, est partialis natura, & essentia Diuina: ergo processio Spiritus sancti erit in similitudinem naturæ inadæquate: idque sufficere ad generationem clarum est, quia secunda Persona sola est

est per essentiam inadæquatam scilicet intellectionem, idque sufficit in sententia huius authoris vt illius processio generatio sit: ergo. *Secundo* quia procedere per intellectionem nihil aliud est in hac sententia, quam relationi productæ ex vi processionis coniungi, siue communicari formaliter intellectionem: ita autem coniungitur, & communicatur formaliter ex vi processionis relationi productæ spiritus sancti, vt fatetur ipse author. disp. 4. sect. 2. num 8. ergo processio spiritus sancti erit formaliter per intellectionem, & consequenter generatio. Tertio quia, imago intentionalis sufficiens non est generationi, vt contra Thomistas expendimus sect. prima, sed vltorius physica, & naturali opus est, quam non explicat ille author.

23 Quidam Recentiores existimant processionem secundæ Personæ esse generationem; non verò tertiæ, quia illa est à natura diuina, vt à prima radice ab intrinseco, non verò ista, cum supponat aliam personam procedentem scilicet secundam.

Docet Recē-
tioris singu-
laris sentē-
tia.

24 Displicet hic discursus. Primò quia explicandum illi restat, cur natura diuina sit virtus generatiua, vt prima radix, non verò vt secunda, etenim vel secundo genito communicatur natura, vt prima radix, vel non? Si primum: ergo sicut secundo genito, etiam si supponat primo genitum, communicatur natura vt prima radix; ita secundo procedenti, scilicet Spiritui sancto, etiam si supponat primo procedentem, & communicabitur natura vt prima radix. Si secundum; ergo ad rationem Filij opus non est communicatio naturæ, vt primæ radice, aliter secundo genitus in creatis Filius non esset.

Vade dis-
pliceat sen-
tentia illa.

25 Secundo, quia vel procedere à natura tamquam à radice prima, est procedere à prima radice, quæ ex in producente, & aliam non supponat; & id falsum est; nam radix generatiua in creatis non est omnium prima, cum supponat aliam priorem radicem, scilicet intelligendi. Vel est primo oriri à radice generatiua, & non secundo, & id etiam falsum est; nam secundo genitus in creatis, Filius est quamuis non primo, ad secundo oriatur à radice generatiua: ergo. *Tertio*; quia licet

natura Diuina sit in Patre respectu Filij prima radix; in Filio tamen respectu Spiritus sancti, non est prima, sed secunda radix ergo Filius non assimilabitur Patri in conceptu primæ radicis; ergo impertinens erit conceptus primæ radicis ad generationem, quæ assimilationem exigit in natura cum genante.

Fundamentum à definitione naturæ desumptum, leuissimum.

26. Quarto, quia fundamentum aduersariorum sumptum ex Aristotele naturam explicante: Principium motus & quietis, eius in quo est primo, & cætera: vnde inferunt naturam debere esse primam radicem, pugnat contra ipsos: Et enim ibi Philosophus naturam explicat in ordine ad omnem operationem immanentem, siue prima sit, siue secunda, aut centesima: at processio Spiritus S. est immanens: ergo, & natura vt natura est, Pater consequentia quia ad mentem Philosophi non excluditur à ratione naturæ secunda operatio. Confirmatur, ibi explicatur natura à Philosopho, vt principium operationum immanentium, qualis non est generatio creatæ: ergo explicatio naturæ ibi tradita ad rem non est pro generatione viuentium: ergo seorsim ab ea explicatione naturæ, explicandum est, cur secunda Persona, potius quam tertia, Filius sit, eiusque processio generatio.

28. Alij Recentiores ex August. lib. 15. de Trinitate, cap. 26. idgo censent secundam Personam esse Filium, quia procedit ab vno, scilicet, Patre, at Spiritus sanctus procedit à Duobus, Patre, scilicet & Filio, ideoque non esse Filium, quia vt Filius sit, qui procedit à duobus debet esse ab vno tanquam à Patre, & ab alio tanquam à matre, quod longissime à Mystero Trinitatis positum est.

Sententia aliorum Recentium.

28. Hoc tamen discrimen iure optimo repudiatur ab omnibus. Primo, quia si attente intròspiciatur, solam fidem pro ratione dat quod ad præsens institutum non est: reddenda ergo est ratio, cur procedens ab vno sit Filius, potius quam procedens à duobus. *Secundo* quia, licet Spiritus sanctus à Patre, & Filio procedat, non tamen procedit ab illis tanquam à duobus sed tanquam ab vno spiratore: cur ergo Filij non erit? *Tertio* quia, si ex creatis inferendus esset in Diuinis conceptus Filij, Verbum non esset Filius, etenim in creatis, quod procedit ab vno

vno, qui sit Pater, Filius non est, quamuis procedens ab vna quæ sit mater Filius sit, nempe Christus: Verbum autem procedit ab vno qui sit Pater ergo Filius non erit.

29. Quarto in creatis commixtione seminum, non implicat generatio à duobus, qui sint Pater, & Filius: ergo processio Spiritus sancti non ideo deficiet à ratione generationis, quia sit à duobus, qui sint Pater & Filius. Denique processionem aliquam esse generationem, vel non esse, non oritur ex eo quod sit ab vno, vel pluribus, sed ex eo quod sit origo viuentis à viuente coniuncto in eadem natura; cur ergo processio Spiritus sancti, cum sit origo viuentis à viuente coniuncto in eadem natura, generatio non erit?

30. Vltimum discrimen esse posset, ideo processionem tertie Personæ generationem non esse, quia nec est à principio viuente, nec personali, nam relatio Spiratoris personalitas non est: bene vero Paternitas, à qua tanquam à Principio personali oritur secunda Persona, & ideo genita est, & Filius i super spirator, à quo procedit Spiritus sanctus, viuens formaliter non est, cum non sit intelligens, aur volens, sed amor tantum subsistens; Pater autem, à quo secunda Persona procedit, est formaliter viuens, cum sit formaliter intelligens, & volens. Inde processio secundæ Personæ est generatio; non vero tertie, quia illa est à principio viuente, non vero ista.

Vltimum discrimen diuinæ generationis ab Spiritus processione,

31. Hoc tamen discrimen, qua parte exigit ad generationem principium subsistentia personali completum, non placet. Tum quia subsistentia personalis in relationibus necessaria tantum est simpliciter ad constituendam personam, non ad operationes exercendas. Etenim si Diuinitus humanitas Petri subsisteret subsistentia Leonis, potens esset ad suas operationes exercendas: ergo etiam ad generandum; cum non minus ad istam, quam ad istas virtus productiua vltimo completa requiratur. Tum etiam quia ad rationem Filij opus non est principium personalitate completum, vt patet in brutis. Tum denique quia principium in definitione generationis traditum præscindit ab omni principio, cum sit quid omni generationi commune: ergo præscindit à principio, personalitate:

Ad generationem principium personalitate completum necessarium non est.

& pura subsistentia completo, quod quid commune est Spiratori, ut Pote principio subsistenti: ergo.

Spirator est formaliter viuens,

Individuum Spiratoris est saltem materialiter viuens, hoc que sufficit generationi.

Inconuenientia illius sententiae recentiora,

32 Displicet etiam quia parte docet, Spiratorem non esse formaliter viuentem. Tum quia individuum Spiratoris est concretum substantiuum Patri, Filioque commune, non minus quam concretum Dei commune est omnibus Personis. Et mea opinione concretum Spiratoris constituitur natura diuina, tanquam termino, communicando, amore, tanquam ratione formali communicandi, & relatione Spiratoris, tanquam virtute productiua. Vnde non minus est formaliter viuens, quam Pater. Tum etiam quia, etiam si individuum, non natura diuina, sed amore tantum mutuo, iste est, saltem materialiter, viuens, cum sit realiter Deus, idemque est de ipso spiratore; processio Spiritus sancti saltem materialiter erit à principio viuente, & consequenter generatio. Id enim ad generationem sufficere in creatis, negari non potest, at statim ostendo. Tum præterea quia, nullus Theologorum hætenus dubitauit Spiritum sanctum esse à principio viuente, imò cum processio Spiritus sancti, sit vitalis, & immanens, hoc ipso principium est formaliter viuens: ergo. Tum denique, quia, potentia generatiua in creatis non est formaliter viuens, sed tantum materialiter ratione identitatis cum principio intelligendi, & volendi; Spirator autem etiam est materialiter viuens; cum identificetur naturæ diuinæ: ergo id sufficiens erit virtuti generandi, vel saltem illi non obstat.

33 Confirmo, nam si spirator solo constitueretur amore subsistente, solum illum posset ex vi processionis communicare Spiritui sancto, vnde Spiritus ex vi processionis, neque esset Deus, neque Persona, nec intelligens, imò neque amans; sed amantum personalitate subsistens, quæ omnia absurdissima mihi sunt, ut contra P. Arriagam expendebamus supra: ergo Spirator non constituitur solo amore subsistente. Sequella probatur, quia Spirator tantum communicare potest Spiritui sancto ex vi processionis, id quod in se habet, quodque requisitum est ad productionem Spiritus: id autem solus sit amor, qui nec Deitas est, nec natura diuina, nec intellectio, aut voluntas: ergo Spiritus sanctus ex vi processionis, nec Deus esset, cum
sine

sine Deitate non stet Deus: nec Persona, cum hæc sine natura non consistat; nec intelligens, cum sine intellectu nullum sit, nec amans, cum hoc sit coniunctum ex amore, & natura volitiua, seu voluntate.

DISPUTATIO XII.

De relationibus diuinis in communi.

I XPOSITIS diuinis processionibus, earumque principiis, & discrimine inter vtramque, cur vna potius quam altera generatio sit. Ad diuinarum relationum existentiam, numerum, qualitatem & distinctionem earum, tum inter se, tum ab essentia, proram vertit disputationum ordo. Quibus explicatis, planior, & facilius erit ad Personas in particulari descensus; vtpote relationibus constitutas, iuxta inferius dicenda.

SECTION I.

An sint in Deo relationes reales ad intra.

2 PRIMUS in hoc puncto errauit Arius Epist. ad Alexandrum Alexandrinum apud Epiphanium hæresi 69. pag. 2. Qui ne concederet Filium coæternum Patri, quia correlata sunt simul, negauit relationes in diuinis. Secundus errauit Guillelmus Parisiensis tract. de Trinit. probatur ex professo tam in Deo, quam in creaturis, relationes non esse reales, sed entia rationis tantum. Alij denique, alioqui catholici, errauerunt putantes dabilem esse viam ad negandos omnes respectus
tam

Errores circa diuinarum relationum existentiam

tam in diuinis, quam in creatis, si dicatur, Personas diuinas non constitui proprietatibus relatiuis, sed absolutis.

Dantur in
Deo relatio-
nes reales
ad intra.

3 Afferendum ergo est Primo, dari in Deo relationes reales ad intra. Probatur primo ex Scriptura, diuinas Personas nominibus relatiuis exprimente, *Patris Filij, Verbi, vnigeniti, Spiritus Dei, Spiritus Filij, & Spiritus veritatis, qui à Patre procedit.* Vt constat Ioan. 1. 8. 15. 16. 17. & 1. Ioan. 5. Roman. 8. Galat. 4. In quibus omnibus nulla est improprietas, aut Metaphora, sed proprietas summa; cum prima Trinitatis Persona vere sit Pater, secunda Filius Verbum, & vnigenitus; tertia Spiritus à Patre Filioque procedens. Confirm. nam locutiones sacras, in materia doctrinali, licitum non est ad metaphoricos sensus detorquere, maxime, quando constanter vniformes sunt, vt contingit in eis Personarum nominibus, aliter nihil certum ex Scripturis constare posset: ergo.

Secunda
probatio ex
Conciliis,
Toletano.
vormaciensi,
& Floren-
sino.

4 Secundo probatur ex Conciliis. Nam Toletanum XI. tacita Pontificum, & Ecclesiæ approbatione munitum in confessione Fidei cap. 1. ait. *In relatiuis Personarum nominibus Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, & Spiritus sanctus ad utrosque refertur. Quæ cum relatiue tres Personæ dicantur, una tantum natura per substantiam creditur, Et non longe inferius. In relatione Personarum numerus cernitur.* Et post pauca. *Hoc solo insinuanti numerum, quod ad inuicem sunt.* Similia habet Concilium Vuormaciense Prouinciale. *Pater est non ad se, sed ad Filium, & quod Filius est; non ad se, sed ad Patrem.* Insuper in Florentino sessione 18. post medium §. *diuina substantia, Ioannes Theologus ex sententia Græcorum Patrum ait Proprietates nequaquam communicabiles sunt, quod est relationis vi creditur conuenire.* Et post pauca. *Nil nisi principij habitudo est, in quo hoc duo considerantur, à quo aliquid, & ad quod aliquid.* Et in eadem sessione §. *Dixi quidem. Solæ relatio apud omnes Græcos, & Latinos Doctores diuina processione Personas multiplicat; ita vt, non alia ratione, quam vi relationis vna Persona ab alia differat.* Cum ergo distinctio personarum sit realis, constans quoque est relationes diuinas reales esse.

Tertia pro-
batio ex Pa-

5 Tertio probatur ex Patribus. Nazianzenus orat. 13. quæst. 2. de pace; semel & iterum inculcat. *Relationem; & ordinem inter*

inter se habere Personas. Athanasius Dialogo de S. Trinitate contra Anomæum. *Spiritus veritatis Patrem nobis, & Filium predicauit, qua nomina relationes in diuina essentia nobis indigent.* Et Dialogo 1. contra Macedonium initio. *Nomina Patris, & Filij relatiua sunt.* Basiliius lib. 2. contra Eunomium notat. *Patris, & Filij nomina, solam, quam inter se habent, habitudinem ostendere.* Augustinus 5. de Trinitate cap. 5. *Quia Pater non dicitur Pater, nisi ex eo, quod est et Filius & Filius non dicitur, nisi ex eo, quod habeat Patrem, non secundum substantiam hac dicuntur. Quia non quisque eorum ad seipsum, sed ad inuicem, atque ad alterutrum ista dicuntur.* Tenet expresse Sanctus Thomas cum Magistro hic, quæst. 27. art. 1. Et de potentia quæst. 8. art. 1. vbi nostram conclusionem de fide appellat,

tribus Na-
zianzeno
Athanasio
Basilio.
Thoma
Augustino.

6. Quarto probatur ratione, nam in Deo dantur processiones reales ad intra: ergo, & relationes reales Personæ producentis ad productam, & productæ ad producentem. Patet consequentia, nam productio realis, necessario fundat relationem realem, vel est ipsa relatio. Confirm. *Primo*: nam productio realis necessario fundat distinctionem realem, cum idem non possit seipsum, saltem connaturaliter, producere, vt ostendimus disp. 5. sect. 1. distinctio autem realis in diuinis stare non potest absque oppositione relatiua: ergo. Confirm. *Secundo*, nam quæ sunt ad aliud, relatiua sunt: pater autem ratione Paternitatis est ad aliud, nempe ad Filium, & Filius ratione Filiationis est ad aliud, videlicet ad Patrem: ergo Paternitas, & Filiatio erunt conceptus relatiui, idemque est de spiratione actiua, & passiuâ, cum sint vicissim vna ad alteram.

Affertur
ratione
stabilitatis.

7. Obiicies, productionem ad extra non consequitur in Deo relatio realis; ergo neque productionem ad intra similis relatio consequetur. Patet consequentia, quia non minus productio ad extra fundat respectum producentis ad productum, quam productio ad intra: ergo vel vtraque, vel neutra fundare debet in Deo relationem realem. Respondeo concessio antecedenti, quod negari posse iudicat. P. Zuniga disp. 3. dub. 1. num. 2. negans consequentiam. Disparitas est, quia productio ad extra est realiter à Deo distincta, ipsique contingens, vnde fundare in Deo non potest relationem realem à Deo indistin-

Etiam, de qua hic agitur, nam distinctam non renuam: productio vero ad intra, est Deo omnino necessaria, ipsique realiter identificata, unde intra Deus fundare debet relationem realem, cuius, circa productionem ad extra, nulla est in Deo necessitas. Addo ex productione ad extra necessario resultare relationem in termino producto respectiue ad principium, videlicet creaturæ ad creatorem: ergo similiter ex productione ad intra necessario resultabit relatio in termino producto, Filio scilicet, & Spiritu sancto: atque ad eum eo argumento duplex saltem in Deo conuincetur relatio realis.

Quid sit relatio quoad esse *in*, & quoad esse *ad*.

9 Sed difficultas est inter Catholicos, An diuinæ relationes sint reales, non solum quoad esse *in*, idest respectu personæ cui insunt; sed etiam secundum esse *ad*; idest in ordine ad terminum, ad quem referunt. Caietanus hic quæstione 28. articulo 1. existimat relationes diuinas secundum esse ad reales non esse, sed rationis. Quam sententiam tenent Palludanus in 3. distinctione 1. quæstione 2. articulo 8. & 4. Ferrariensi 2. contra gentes capite 9. & 4. contra gentes capite 14. Canariensis quæstione 28. articulo 1. Fauet Henricus in sum. articulo 34. quæstione 2. Et P. Torref. quæstione 28. art. 1.

Relationes diuinæ, quoad esse *ad*, & *in*, reales sunt.

10 Afferendum est secundo cum vera, & communi Theologorum sententia, relationes diuinas etiam secundum esse *ad* reales esse. Tum quia diuinæ relationes, sicut sunt vere, & realiter in suppositis suis, ita sunt vere, & realiter ad terminos suos; alioqui constitutio, & distinctio Personarum, sumpta à relationibus, quatenus se mutuo respicientibus, vera non esset, & realis. Tum etiam quia in relationibus diuinis esse *in*, & esse *ad* sunt realiter idem, aliter Paternitas idemque est de aliis, esset duplex relatio, realis vna, rationis altera: ergo: vtrumque esse *ad*, & *in* reale erit. Tum insuper, quia relationes diuinæ sunt realiter idem cum essentia, etiam secundum esse *ad*: ergo, & quid reale. Tum denique, quia secundum esse *ad* existunt à parte rei, Paternitatem autem referre Patrem ad Filium, nec chimericum est, nec pendens à nostro cogitatu: ergo quid reale erit.

II Firmat

11. Firmat S. Thomas quæst. 28. art. 1. ubi disputans, vtrum in Deo sint relationes reales? Affirmatiuam partem ita probat. *Quod Pater non dicitur nisi à Paternitate. & Filius à Filiatione si igitur Paternitas, & Filiatio non sunt in Deo realiter, sequitur, quod Deus non sit realiter Pater, aut Filius, sed secundum rationem intelligentia tantum quod est hæresis sabelliana.* Et iterum in corpore. *Cum autem aliquid procedit à principio eiusdem natura; nec esse est quod ambo, scilicet procedens, & id à quo procedit, in eodem ordine conueniant, & sic oportet quod habeant reales respectus ad inuicem ergo respectus Diuinarum relationum ad inuicem sunt reales.* Quod ex præcedentibus Verbis ita infert S. Doctor. *Cum igitur processiones Diuinae sint in identitate natura (ut ostensum est,) necesse est, quod relationes, quæ secundum processiones Diuinas accipiuntur, sint relationes reales.*

S. Thomas firmans assertum.

12. Obiicies Sanctum Thomam de potentia quæst. 2. art. 5. corpore ita Potentem. *Relatio secundum rationem sui generis, in quantum est relatio, non habet quod sit aliquid, sed solum quod sit ad aliquid. Quod sit vero aliquid secundum rem, habet ex illa parte, quæ in est, vel ut idem secundum rem in Diuinis; vel ut habens causam in subiecto, sicut in creatis.* similia habet in 1. dist. 20. quæst. 1. art. 1. & dist. 26. quæst. 2. art. 2. ad. 3. ergo relationes Diuinæ secundum esse ad nihil sunt reale. Respondeo sanctum Thomam solum contendere relationes non esse aliquid intrinsece affixum, aut constitutum termini. Idcirco vocat illas assistentes, non intrinsecus affixas, Hoc autem non obstat, quominus respectus ad terminum sit realis in se.

Idem Thomas obicit, & explicatus.

S E C T I O II.

Quot sint diuina relationes.

In Deo sunt
tres relatio-
nes realiter
inter se di-
stinctæ.

13 **A**ffero primo, esse in Deo tres relationes reales, realiter inter se distinctas, scilicet Paternitatem, Filiationem, & spirationem passiuam. Conclusio est certa. Nam in Trinitate sunt tres Personæ propriis relationibus constitutæ, & realiter inter se distinctæ, quod esse fere de Fide tenet P. Zúñiga disp. 3. dab. 9. & oppositum erroris sugillant P. Torres, & P. Molina, & ex parte, quo ad distinctionem scilicet P. Vasquez: ergo in Trinitate sunt tres relationes reales realiter inter se distinctæ, quibus tres personæ distinguantur inter se. Confirmam Personæ diuinæ secundum absoluta distingui non possunt: ergo tantum distingui non possunt secundum relationes: ergo cum sint tres Personæ realiter distinctæ, tres quoque simili-
liter debent esse relationes.

Quarta re-
latio, scilicet
spiratoris
admittenda
in Deo.

14 **A**ffero 2. quartam esse in Deo relationem, scilicet spiratoris realiter distinctam à Spiritu sancto; à paternitate vero, & Filiatione tantum virtualiter. Hæc conclusio, licet tam certa non sit, quam præcedens; est tamen omnium Theologorum calculis firmata cum sancto Thoma quest. 28. art. 4. Probatut primo ex Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. cap. vnicode summa Trinitate, & Florentino sess. 24. statuentibus Patrem, & Filium vnica Spiratione producere Spiritum sanctum: hæc autem vnica spiratio est relatio, non constituens Spiritum sanctum, sed principium illius, scilicet spiratorem: ergo admit-
tenda est relatio spiratoris, quæ cum vnica sit, & communis Patri cum Filio distincta debet esse virtualiter à paternitate Filiatione; cumque sit virtus productiua Spiritus sancti, distincta debet esse realiter ab illo, vt constat ex dictis disputat. 6. sect. 1.

15 Ratio nostræ conclusionis est. Nam inter produçens, & productum intercedere debet relatio principij ad terminum productum.

productum. Cumque Pater, & Filius sint vnus Spirator, & vnum principium Spiritus Sancti, debet quoque esse vnica relatio spiratoris. Etenim Pater Paternitate, vt pote virtute generatiua solum respicit Filium; & Filius Filiatione, solum respicit Patrem. ergo vt vterque vnica Spiratione, Spiritum sanctum respiciat admittenda est vnica spiratoris relatio vtrique communis. Nec obstat, Concilia & Patres expressam huiusce relationis mentionem non fecisse, nam satis illum indicasse constat ex dictis.

16 Obiicies vna relatio nequit in altera fundari relatio autem spiratoris, fundari dederet in relationibus Patris, & Filij: ergo non datur talis relatio. Respondeo negans maiorem. Vna enim relatio fundatur, seu fundari potest in altera quando hæc altera per se ipsam, nec terminum respicit, nec est virtus productiua illius. In diuinis autem Paternitas, & Filiatio, nec per se ipsas respiciunt Spiritum S. nec sunt virtus productiua illius; vnde in illis fundari potest relatio spiratoris.

17 Affero 3, quatuor tantum esse relationes, & non plures. Est communis Theologorum sententia cum sancto Thoma quæst. 28. art. 4. & quæst. 33. art. 2. & 3. probatur; nam in Trinitate duæ tantum sunt Personæ procedentes, Filius scilicet, & Spiritus sanctus: ergo duæ tantum erunt relationes Personarum producentium videlicet Paternitas, & spiratio actiua; & duæ productarum, nempe Filiatio, & spiratio passiua: vltior autem processio non est: ergo neque ratio, quæ non alio titulo, quam processionis ponitur in Deo, sermo enim est de rationibus ad intra, quæ sola possunt processione multiplicari, cum sint relationes producentis & producti.

In Deo quatuor tantum relationes admittendæ

18 Obiicies primo inter diuinas Personas datur relatio similitudinis, & dissimilitudinis, ergo dantur plures quam quatuor relationes. Consequentia videtur optima. Antecedens probatur. Nam relationes diuinæ sunt similes in conceptu relationis & dissimiles in suis differentiis. Respondeo, concesso antecedente, negans consequentiam. Nam similitudo, & dissimilitudo inter diuinas relationes nihil est diuersum ab ipsis etiam relationibus, se ipsis enim conueniunt, & se ipsis etiam disconueniunt nam se ipsis sunt relatio, & se ipsis sunt talis relatio.

Similitudo & dissimilitudo in relationibus diuinis nihil est distinctum ab ipsis.

19 Instabis, conceptus relationis vt sic est relatio: hæc est distincta ab omnibus quatuor relationibus, ergo datur quinta relatio. Maior certa est, minor probatur, nam relatio vt sic non minus distinguitur, à differentiis Paternitatis, & Filiationis, quã relatio spiratoris, ergo sicut relatio spiratoris constituit distinctam relationẽ à Paternitate, & Filiatione cum sola distinctione virtuali ab illis, ita relatio vt sic. *Respondeo*, concessa maiori, negans minorem, & probationis antecedens. Relatio enim vt sic, non virtualiter, sed nostro tantum modo concipiendi distinguitur à differentiis Paternitatis, & Filiationis. Adde sermonem non esse de relationibus diuinis comparatis cum relatione in communi, sed de illis comparatis inter se secundum proprias eorum differentias.

20 Obiicies secundo. Relatio spiratoris identificatur realiter cū Paternitate, & Filiatione, ergo nequit esse vnica, sed duplex. Probatur consequẽtia, quia vnica relatio nequit pluribus distinctis identificari, hoc enim proprium est perfectionis absolutæ. *Respondeo*, concessa antecedente, negans consequentiam, eiusq; probationẽ, quia spiratio est vnica cõmunis Patri cum Filio, cū ambo sint vnus spirator, vnumque principium Spiritus sancti.

21 Instabis: ergo Paternitas, & Filiatio erunt realiter vnica relatio, atq; adẽ non erunt in Trinitate tres relationes realiter inter se distinctæ. *Respondeo*, Paternitatẽ, & Filiationẽ esse vnica relationẽ realiter ad Spiritum. S. quia sunt vnica spiratio actiua inter se verò esse duas relationes realiter distinctas, cumq; etiam distinguantur realiter ab spiratione passiuã constans est, esse in Trinitate tres relationes inter se realiter distinctas.

Difficilior obiectio ex distinctione Paternitatis & Filiationis ab spiratione passiuã.

22 Obiicies tertio, Paternitas, & Filiatio non possunt distinguí realiter à Spiritu S. per se ipsas, eo quod exigant identificari sibi realiter relationem spiratoris, neq; distinguí possunt per ipsam relationem spiratoris: ergo nullo modo distinguí possunt à Spiritu S. Antecedens quo ad primam partem patet. Tum quia Paternitas, & Filiatio per se ipsas non sunt virtus productiua, nec relatio, aut oppositio cum spiritu sancto. Tum etiam quia natura diuina, etiam exigit sibi identificari relationem spiratoris, nec tamen id sufficiens est, vt distinguatur à Spiritu sancto. Quoad secundam igitur partem probatur antecedens

dens. Nam si Paternitas, & Filiatio distinguerentur realialiter ab Spiritu sancto per relationem Spiratoris, maximè, quia hæc identificatur realiter cum illis: id non sufficit, nam etiam identificatur realiter essentiæ, nec tamen ita distinguitur realiter à Spiritu sancto: ergo.

23. Respondeo Paternitatem, & Filiationem non distingui realiter ab Spiritu sancto per relationem Spiratoris, nec præcise, quia hæc identificatur realiter cum illis, sed quia per illam denominantur Pater, & Filius producentes: seu spirantes Spiritum S. quam Denominationem non sortitur essentia, nec vlla perfectio absoluta, quia incapaces sunt omnis distinctionis realis ab Spiritu sancto, de quo ex professo disp. 19. sect. 2. & 3.

Quomodo Paternitas & Filiatio distinguantur realiter ab Spiritu sancto per relationem Spiratoris:

S E C T I O III.

An relationes diuinae sint prædicamentales, vel transcendentales.

24. **P**Rior sententia docet diuinas relationes prædicamentales non esse, sed transcendentales tantum. Ita Docti Recentiores. Posterior vero tuetur, esse prædicamentales simul, & transcendentales. Ita P. Zuniga quæst. 28. disp. 3. P. Arriaga disp. 48. sect. 2. Tota huius controuersiaë dicisio pendet ex constitutione vtriusque relationis, & discrimine earum inter se; si enim relatio prædicamentalis hoc differat à transcendentali, vt opinantur prioris sententiæ Patroni, quod illa sit contingens subiecto, non vero ista; certum est, Diuinas relationes non posse esse prædicamentales, cum subiectis, vel quasi subiectis contingentes esse non possint. Si vero relatio prædicamentalis præscindat ab eo, quod contingenter, vel necessario adueniat fundamento, hoc pacto posterioris sententiæ Doctores asserunt, diuinas relationes prædicamentales esse, etiam si subiectis necessario conueniant.

25. Mihi tamen placet commune fundamentum, eo distinguens relationem prædicamentalem à transcendentali, quod ita sit adæquate idem

Discrimen relationis prædicamentalis

mentalis à
transcen-
dentali.

idem cum solo fundamento, hocque per se ipsum sit respectus ad terminum, prædicamentalis vero, non ita; sed distincta sit à fundamento, seu adæquate, vt relatio productionis, & vnionis, sed inadæquate: vt similitudo inter duo alba, siue ea relatio fundamento, aut subiecto contingenter conueniat; siue necessario; lid enim ad discrimen vtriusque relationis materialiter se habet. Quod autem possibile sint relationes mediæ, à fundamento, & termino distinctæ, eique non contingenter, sed necessario conuenientes, mihi tam in creatis, quam in Diuinis compertum est. Nam Pater, & Filius respiciunt Spiritum sanctum per relationem Spiratoris ab ipsis virtualiter distinctam, & non contingenter, sed necessario conuenientem. Et creaturæ omnes respiciunt Deum creatorem per actionem: quia producuntur, & dependent ab ipso, cum tamen dependentia creaturarum à Deo non sit illis contingens, sed necessaria.

Paternitas,
& Filiatio
sunt relatio-
nes transcen-
dentales.

26. Affero igitur primò. Paternitatem, & Filiationem esse relationes transcendentales, non vero prædicamentales. Probat ex dictis. Nam Pater per se ipsum, & non per Paternitatem distinctam respicit Filium; similiter Filius per se ipsum, & non per Filiationem distinctam respicit Patrem; ergo erunt relationes transcendentales, non vero prædicamentales. Idem dicendum est de Spiratione actiua, & passiuâ inter se. Nam Spirator per se ipsum, & non per spirationem actiuam distinctam respicit Spiritum sanctum, & contra Spiritus sanctus per se ipsum & non per spirationem passiuam ab ipso distinctam respicit spiratorem.

Relatio spi-
ratoris res-
pectu Patris,
& Filij ad
Spiratum
sanctum
prædica-
mentalis
est.

27. Affero secundo, Relationem Spiratoris respectu Patris, & Filij ad Spiritum sanctum esse relationem prædicamentalem. Probat quia Pater, & Filius, non per se ipsos respiciunt Spiritum sanctum, sed per relationem spiratoris ab ipsis virtualiter distinctam; ergo respectu eorum in ordine ad Spiritum sanctum prædicamentalis erit.

28. Obiicies primo ex P. Zuniga. In Deo est vera Paternitas, & Filiatio, imo magis proprie, quam in creaturis, iuxta illud Ephes. 3. *Ex quo omnis Paternitas in caelis, & in terra nominatur.* Paternitas autem, & Filiatio sunt veri respectus prædicam

dicamentales: denique est de relationibus spiratoris, & spirati: ergo. Confirmat, nam productionem creatam comitatur relatio prædicamentalis: ergo etiam diuina. *Respondeo*, concessa maiore distinguens minorem, Paternitas, & Filiatio sunt respectus prædicamentales in creatis, concedo, in diuinis nego. Ratio est, quia in creatis non identificantur adæquate cum solo fundamento; bene, vero in diuinis.

29 Obiicies secundo ex P. Arriaga. Inter Patrem, & Filium stat relatio similitudinis, cum Paternitas, & Filiatio conueniant in conceptu relationis, stat etiam relatio dissimilitudinis, cum opponantur inter se: relatio autem similitudinis, & dissimilitudinis est prædicamentalis; cum dicat vtrumque extremum: ergo. Hoc argumentum non probat Paternitatem, & Filiationem esse relationes prædicamentales, sed similitudinem inter illas, si hæc includat vtramque relationem, nam Paternitas, vt talis non constituitur Filiatione, nec Filiatio Paternitate, nec aliqua earum distinguitur à suo fundamento, atque adè licet similitudo, & dissimilitudo inter Paternitatem: & Filiationem esset relatio prædicamentalis, non tales erunt Paternitas, & Filiatio.

Quid de similitudine, & dissimilitudine dicendum in diuinis.

30 Obiicies tertio, tota ratio, cur relatio prædicamentalis à fundamento distinguitur, est, quia illi conuenit contingenter: ergo si relatio prædicamentalis distincta debet esse à fundamento saltem inadæquate, contingens quoque debet esse illi: nulla autem diuina relatio potest esse contingens fundamento: ergo neque poterit esse prædicamentalis. Antecedens probatur, quia si conueniret necessario, opus non esset distingui, vt patet in relatione transcendentali, quia necessario conuenit fundamento ab eo non distinguitur: ergo.

31 *Respondeo* negans antecedens, eiusque probationem. Ratio enim, cur relatio prædicamentalis distincta debet esse à fundamento, est, vel quia aduenit illi contingenter; vel si necessario conueniat, quia fundamentum se solo, & per se ipsum non potest ad terminum referri, vt in Patre, & Filio pater, qui per se ipsos referri non possunt ad Spiritum sanctum; sed per relationem spiratoris ab illis distinctam; & in creaturis dependentibus à Deo necessario in fieri, non per se ipsas, sed

K k per

per dependentiam ab illis distinctam. Relatio autem transcendentalis præstat, non solum necessario convenire fundamento, sed etiam fundamentum per seipsum referri ad terminum, & non per relationem distinctam.

S E C T I O IV.

*An diuina relationes distinguantur ab essentia
realiter formaliter ex natura rei, vel
tantum virtualiter.*

Scotorum 32
distinctio ex
natura rei
librata.

Distingui realiter formaliter ex natura rei affirmat illustriſſima Scotorum familia cum suo subtiliſſimo Duce, à quibus utraque schola Thomistarum; & Iesuitarum Libens semper recessit. Distinctionem realem formalem ex natura rei vocant distinctionem quandam mediam inter realem absolutam, quam nos vocamus materialem, & rationis, siue à nostri intellectus consideratione dependentem. Quam sententiam Recentiores multis tentant deturbare, sed meo iudicio irritò conatu: Expendam singulas eorum incursions.

Concilium
Florentinũ.

33 Arguunt primo ex Concilio Florentino ita loquente: *Porro autem, ne diuinitatem coniunctionemque diuina substantia distribuere, ac ipsam eandem substantiam re, non autem sola ratione; ab hypostasibus, & personis differre credere videmur &c.* Vnde ita argumentantur. Personalitates, & essentia sola ratione distinguuntur: sed distinctio realis formalis ex natura rei, non est distinctio rationis, sed omnino independens à nostri intellectus consideratione: ergo relationes, & essentia non distinguuntur realiter formaliter ex natura rei.

Procedens
argumentũ
distinctiõne
virtualẽ ex-
pugnat.

34 Hæc tamen ratio facile contra distinctionem virtualem conuerti potest, quippe à pia nostri intellectus meditatione omnino independentem: etenim non communicari Paternitatem, & communicari essentiam, nullatenus pender à nostra consideratione, in quo consistit distinctio virtualis, ergo cum

cum relationes , & essentia sola ratione ex Florentino distinguantur , nullatenus virtualiter distingui poterunt , sicut nec possunt formaliter ex natura rei distingui : sicut ergo arguentes suam distinctionem virtualem cum Florentino componunt , explicantes illud de distinctione materiali : cur non poterunt componere Scotistæ cum distinctione ex natura rei explicantes idem Concilium de distinctione reali absoluta, siue materiali.

35 Arguunt secundo ratione. Distinctio realis vt sic opponitur identitati reali vt sic : ergo impossibile est , vt eidem entitati conueniant distinctio , & identitas realis respectu eiusdem. Antecedens patet , nam tunc aliqua opponuntur , quando vnum inducit alterius negationem : sed identitas realis vt sic inducit negationem distinctionis realis vt sic : ergo identitas realis vt sic , & distinctio realis vt sic opponuntur. Minor probatur , quia identitas realis vt sic opponitur contradictorie non identitati : sed non identitas est distinctio : ergo identitas realis vt sic , essentialiter dicit , vel inducit non distinctionem , & consequenter carentiam distinctionis : at relationes , & essentia dicunt identitatem realem inter se : ergo dicere non possunt distinctionem realem formalem ex natura rei.

36 Non est momenti incurfusio ista , eamque facillime eludent Scotistæ : Etenim identitas realis materialis , siue absoluta , soli opponitur distinctioni reali materiali ; siue absolutæ ; non autem formali ex natura rei , quæ distinctio minor est , quam realis absoluta : sicut identitas materialis non opponitur distinctioni reali virtuali in sententia argumentantium , sed soli distinctioni reali materiali , sicut ergo optime componuntur identitas realis materialis , & distinctio realis virtualis ; ita , inquit Scotistæ , optime cohærent identitas realis absoluta , & distinctio realis formalis ex natura rei.

Identitas realis vt sic, sicut non opponitur distinctioni virtuali, ita neque formali ex natura rei.

37 Instant Recentiores efficaciter , vt ipsi aiunt , contendentes identitatem realem absolutam etiam opponi distinctioni reali formali ex natura rei. Identitas realis vt sic præcisa ab identitate reali formali ex natura rei , & ab identitate absoluta opponitur distinctioni reali vt sic , præcise à distinctione reali formali ex natura rei , & distinctione reali absoluta, ergo iden-

Efficacior Recentiorum instantia.

titas realis vt sic , opponitur etiam diſtinctioni reali formali ex natura rei ergo identitas realis absoluta opponitur diſtinctioni reali formali ex natura rei. Antecedens clarum eſt, quia identitas , & diſtinctio , ſunt termini inter ſe oppoſiti, ſicut eſſe, & non eſſe.

38 Prima conſequentia , ſcilicet identitatem realem vt ſic, opponi diſtinctioni ex natura rei ; probatur. Diſtinctio ex natura rei participat rationem diſtinctionis realis vt ſic ; ergo identitas realis vt ſic, quæ opponitur diſtinctioni reali vt ſic, opponitur diſtinctioni ex natura rei , quæ rationem communem diſtinctionis participat. Antecedens probatur, nam ratio communis diſtinctionis realis præſcindit à diſtinctione reali ex natura rei , & reali absoluta , ſicut animal ab homine , & leones ergo ſicut homo , & leo participant rationem animalis , ſic diſtinctio ex natura rei , & realis absoluta participant rationem diſtinctionis realis præciſæ. Prima conſequentia probatur, quia quod opponitur alicui prædicato alicuius conſtituti , opponitur etiam ipſi conſtituto , ſic ratio accidentis opponitur homini, ratione, prædicati communis ſubſtantiæ, quod eſt de conſtitutiuo ipſius hominis ; ſed identitas realis vt ſic opponitur diſtinctioni reali vt ſic, quæ eſt prædicatum eſſentiale diſtinctionis realis formalis ex natura rei ; ergo identitas realis vt ſic opponitur diſtinctioni reali ex natura rei.

39 ſecunda conſequentia primi entymematis , ſcilicet, identitas realis absoluta opponitur diſtinctioni reali formali ex natura rei , probatur. Quando duo prædicata communia dicunt inter ſe oppoſitionem, etiam inferiora includentia talia prædicunt inter ſe oppoſitionem ; ergo ſi identitas realis vt ſic & diſtinctio realis vt ſic , dicunt inter ſe oppoſitionem , etiam identitas realis absoluta , & diſtinctio realis formalis ex natura rei, quæ ſunt inferiora includentia rationes identitatis , & diſtinctionis, dicunt inter ſe oppoſitionem. Antecedens probatur, quia ex eo quod accidens , & ſubſtantia, dicunt inter ſe oppoſitionem, recte inferitur , quantitatem , & leonem, quæ ſunt inferiora includentia rationes ſubſtantiæ, & accidentis , dicere inter ſe oppoſitionem ; ergo ex eo quod identitas realis vt ſic, & diſtinctio realis vt ſic, dicunt inter ſe oppoſitionem, recte ſequetur,

sequetur, identitatem realem absolutam, & distinctionem ex natura rei dicere inter se oppositionem.

40 Hæc tamen ratio, vel prorsus inefficax est, vel penitus distinctionem realem virtualem euertit. Nam identitas realis vt sic, præcisa ab identitate reali materiali, & identitate reali virtuali opponitur distinctioni reali vt sic, præcisæ à distinctione reali materiali, & distinctione reali virtuali: ergo identitas realis vt sic præcisa, opponitur distinctioni reali virtuali: ergo identitas realis materialis opponitur distinctioni reali virtuali. Antecedens clarum est, nam identitas, & distinctio sunt termini per se oppositi, sicut esse, & non esse. Prima, & secunda consequentia eisdem arguentium probationibus euidenter conuincuntur, vt cuique expendere facillimum erit: ergo arguentium labor, vel inanis est contra Scotistas, vel ipsorum distinctionem virtualem penitus euertit.

Instantia præcedens vel inefficax est, vel distinctionem virtualem euertit.

41 Sicut ergo arguentes velint, nolint, fateri tenentur, identitatem à reali materiali, & reali virtuali præscindentem, non opponi distinctioni præscidenti à materiali, & virtuali, quia compossibilis est cum distinctione virtuali, rationem distinctionis vt sic contrahenti, ita facile Scotistæ respondebunt, identitatem realem, ab identitate absoluta, & ex natura rei præscindentem non opponi distinctioni præscidenti à distinctione absoluta, & ex natura rei, quia compossibilis est cum distinctione ex natura rei, rationem distinctionis vt sic contrahente. Et sicut arguentes fateri tenentur identitatem illam realem præcisam, soli opponi distinctioni reali materiali, ita docent scotistæ soli opponi distinctioni absolutæ.

42 Arguunt tertio Personalitates, & natura diuina sunt idem realiter: ergo nulla intercedit distinctio realis inter ipsas adhuc ex natura rei. Antecedens est de fide. Consequentia probatur, quia vel sunt idem realiter absolute, vel realiter omnimodè? Si secundum: ergo sunt idem realiter formaliter ex natura rei. Si primum, ita instant; identitas absoluta per vos est inter entitatem, & entitatem: vel ergo personalitates sunt entitates, vel non? Si primum,

Kk 3 ergo

ergo diſtinctio, quæ intercedit inter ipſas eſt realis absoluta contra fidem. Si ſecundum: ergo non ſunt idem realiter absolute: ergo erunt idem realiter formaliter ex natura rei.

Præcedens ratio pariter contra diſtinctionem virtualem conuerſa.

43 Pariter ratio iſta contra diſtinctionem virtualem conuerſi poteſt. Deinde reſpondent Scotiſtæ, Personalitates reſpectu eſſentiæ non eſſe entitates, ſed formalitates, ſicut nos dicimus eſſe virtualitates. Nec capio, qua forma ſyllogiſtica, ex eo quod relationes, non ſint entitates, inferatur non eſſe idem realiter absolute cum eſſentia, cum ſequatur oppoſitum, nam ex contextu argumenti ad diſtinctionem realem absolutam duorum opus eſt vtramque entitatem eſſe, cum diſtinctio realis absoluta ſit inter entitatem, & entitatem: ergo ex eo quod relationes entitates non ſint, non ſequitur diſtinctas eſſe realiter absolute ab eſſentia. Nec ſecunda, & vltima conſequentia ex præcedenti ſequitur, nam ex eo quod relationes & eſſentia non ſint idem realiter absolute, non ſequitur eſſe idem formaliter ex natura rei; implicat enim, quæ realiter absolute diſtincta ſunt, eſſe idem formaliter ex natura rei. Hic ergo omiſſis.

Quomodo relationes, & eſſentia non diſtinguantur realiter formaliter ex natura rei.

44 Aſſero primo. Relationes, & eſſentiam non diſtingui realiter formaliter ex natura rei, niſi diſtinctio realis formalis ex natura rei coincidat cum virtuali; tunc enim verba erunt diuerſa, non res. Moueor, quia exiſtimo has ſcholas verbis tantum diſcrepare & quod vna vocat diſtinctionem virtualem, altera vocat formalem ex natura rei: etenim Scotiſtæ diſtinctionem realem formalem ex natura rei vocant illam quæ cum identitate absoluta, ſiue materiali, non componit prædicata realiter contradictoria, qualia ſunt eſſentiam communicari, & paternitatem non communicari, Filiationem produci, & eſſentiam non produci, idem autem dicimus nos diſtinctionem virtualem: ergo diſidium tantum eſt vocum, non rerum, cum omnes admittant diſtinctionem componentem cum identitate absoluta, ſiue materiali prædicata contradictoria, & nullus aliam maiorem diſtinctionem agnoſcat. Nihilominus tamen Scotorum illam locutionem non approbo, quia diſtinctio virtualis non eſt formaliter diſtinctio, ſed virtute, aut æquiualentia: vnde mihi diſplicet diſtinctionem relationum

num ab essentia vocare formalem ex natura rei.

45 Affero secundo relationes diuinas distingui virtualiter ab essentia, cæterisque perfectionibus absolutis, nam eadem pro omnibus est ratio. Probat, nam illa distinguntur virtualiter, quæ cum identitate reali materiali, seu vt alij loquuntur absoluta, componunt prædicata alioqui contradictoria; id enim vocamus distinctionem virtualem: relationes autem, & essentia id præstant: ergo virtualiter distinguntur. Minor probatur, nam Paternitas, & essentia præstant communicari, & non communicari: Filiatio vero & essentia præstant produci, & non produci, idemque est de spiratione passiuâ. Denique spirati o actiuâ, & essentia præstant identificari realiter cum Spiritu S. & non identificari, quæ omnia sunt prædicata contradictoria: ergo.

Relationes & essentia virtualiter tantum distinguntur.

46 Inde colliges relationem spiratoris distingui etiam virtualiter à paternitate, & Filiatione, quia identificatur realiter cum illis, cum tamen istæ non identificentur realiter inter se, quæ sine dubio sunt prædicata contradictoria.

S E C T I O V.

An relationes diuinae quatenus ab essentia distinctæ habeant proprias existentias.

47 **N**egat P. Vasquez disp. 126. cap. 2. docens, Relationes omnes existere per existentiam absolutam essentia, vnde tanquam superfluas expungit relatiuas. Communis tamen sententia affirmat; concedens relationibus diuinis, quatenus ab essentia distinctis proprias existentias relatiuas.

48 Afferendū est, Relationes diuinas quatenus ab essentia distinctas habere proprias existentias relatiuas Prob. primò. Nam Relationes diuinæ quatenus ab essentia dictæ habent propria constitutiuâ relatiua, ergo & proprias existentias, existentia enim indistincta omnino est à constitutio saltem illius rei, quæ realiter, aut virtualiter est ab alio, ob statim dicenda.

Relationes diuinæ quatenus ab essentia distinctæ proprias habent existentias.

49 Secundò,

49 Secundo, quia omnis productio terminatur ad existentiam, ergo realis productio Filij, & Spiritus sancti terminatur ad existentiam Filij, & Spiritus sancti; non ad existentiam absolutam, quia nihil absolutum realiter producitur; ergo ad relativam. Confirmatur, in diuinis datur subsistentia absoluta, & relativa; ergo & existentia absoluta & relativa.

50 Tertio probant aliqui, nam attributa transcendentia multiplicantur in singulis perfectionibus diuinis, etiam relativis, existentia autem est attributum transcendens; ergo multiplicatur in relationibus diuinis. Maior, Probatur, nam Paternitas, idemque est de aliis relationibus, habet propriam impenitentiam distinctam ab immensitate essentiae, idemque est de aeternitate, caeterisque attributis transcendentibus: ergo & propriam existentiam distinctam ab existentia essentiae. *Confirmatur* perfectio transcendens, ut talis sit debet imbibere in ultimis differentiis eorum omnium, quae transcendit, ergo existentia diuina, ut transcendat relationes, imbibere debet in ultimis earum differentiis, existentia autem absoluta propria essentiae non imbibitur in differentiis relationum cum ab illis virtualiter distinguatur, ergo neque poterit transcendere relationes.

51 Haec tamen probatio libranda est ex professo tractatu de attributis transcendentibus, eorumque multiplicitate, sermo fiet, forte enim non eadem est omnium ratio, nec praecisa transcendentia sufficiens est ad attributa negatiua multiplicanda, sed speciale fundamentum expectandum, quale nos pro multiplici existentia protulimus. Nam ad transcendentiam alicuius perfectionis diuinae satis est, si omnes alias denominet, etiam si in ultimis omnium differentiis non imbibatur.

Existencia
absoluta ob-
iicitur suf-
ficiens.

52 Obiicies primo, nulla est necessitas multiplicandi pro singulis relationibus singulas existentias, ergo admittendae non sunt. Antecedens probatur discurrendo per singula capita, vnde ea necessitas peti posset. Primo eam necessitatem subsistere non posse, eo quod existentia absoluta essentiae non possit reddere relationes existentes, ostenditur. Nam forma communicata subiecto apto tribuit illi suum effectum formalem, ut est certum. Relationes autem diuinae sunt subiectum aptum effectus

effectus formalis existendi ; & aliunde existentia absoluta est illis sufficienter applicata , ergo reddit diuinas relationes existentes. Nec dicas quid relatiuum existere non posse existentia absoluta , eo quod sola relatiua sit illi proportionata. Nam quid relatiuum , nempe Pater potest intelligere cognitione absoluta , & simili amore diligere : ergo & poterit existere existentia absoluta. Insuper quid absolutum potest subsistere subsistentia relatiua : ergo & quid relatiuum poterit existere existentia absoluta.

53 Secundo, necessarias non esse multiplices existentias relatiuas , eo quod multiplex sit relatiuum constitutum , & existentia sit formaliter ipsummet constitutum. Probat, quia licet in creatis constitutum , & essentia sint formaliter idem , id tamen contingit quia in creatis omne constitutum est essentia constituti à qua nullatenus distinguitur existentia, in diuinis autem constitutum, & essentia diuidi possunt, nam relatio vt virtualiter distincta ab essentia, essentia non est, cum tamen sit constitutum relationis: ergo similiter in diuinis diuidi poterunt constitutum, & existentia: ergo sicut non multiplicatur essentia pro singulis relationibus, nec necessaria est essentia relatiua, ita nec multiplicabitur existentia, nec relatiua necessaria erit.

Multiplex
existentia
relatiua mi-
nime neces-
sarias

54 Tertio necessarias non esse plures existentias , quia existens est quid transcendens omnes etiam relationes , ostenditur. Nam effectus alicuius formæ, vel quasi formæ, potest esse transcendens in multiplicata forma , sic effectus intelligentis, volentis, omnipotentis &c. transcendit omnes personas in multiplicata intellectu, volitione, & omnipotentia , vnde licet personæ plures sint , omnes tamen ab eadem intellectu denominantur intelligentes ab eadem volitione volentes &c. ergo licet effectus existens transcendens sit omnes relationes poterunt ab eadem existentia denominari omnes existentes quia ad id multiplicitas existentia necessaria sit.

Nec non
transcendē-
tia.

55 Respondeo , necessitatem multiplicandi existentias relatiuas summi ex diuersis constitutiuis relationum , quæ vitari non possunt , etiam si existentia absoluta relationes enim quantum ab essentia distinctæ habent sua constitutiuia relatiua, ad

L1 quæ

quæ vel realis; vel virtualis productio terminatur, & inde proprias habent existentias relatiuas distinctas ab existentia absoluta essentia. Quod autem relationes diuinæ non habeant proprias essentias, non euincit, nec habere proprias existentias, nam existentia omnis in diuinis non est idem formaliter quod essentia, sed idem, quod constitutiuum, cumque in diuinis relationes, quatenus ab essentia distinctæ, habeant propria constitutiua, proprias quoque existentias habere necesse est.

S E C T I O VI.

An diuina relationes ut ab essentia distinctæ sint perfectio.

Paludanus
Capreolus
Caietanus
Ferrariensis
Scotus
Durandus
Marsilius
Ricardus
Argentinas
Dionysius
Cister.
Deza
P. Molina
Card. Bellar.

56 **N**ON procedit controuersia de perfectione morali consistente in conformitate cum dictamine rationis, sed de physica, & entitatiua. Prior ergo sententia negat. Quam tenent Paludanus 3. sentent. dist. 1. q. 2. art. 3. & 4. Capreolus 1. dist. 17. q. 1. art. 2. ad 3. contra primam conclusionem. Et dist. 33. art. 3. ad argumenta Aureoli, præsertim ad 2. 3. & 4. Caietanus hic. q. 28. art. 1. & 2. Ferrariensis 2. contra gentes cap. 9. Scotus quod lib. 5. art. 2. Et 1. dist. 2. q. 5. §. *ad primam questionem dico.* Versiculo *hoc etiam arguitur.* Et dist. 26. q. vnica §. *ad primum tertie viæ,* versiculo *per hoc patet* Et dist. 19. q. 1. ad secundum principale, quamuis contrarium scripserit 1. dist. 1. q. 2. ad primum principale. Durandus 1. sentent. dist. 13. q. 2. num. 26. Marsilius 1. q. 6. art. 1. Ricardus ibidem dist. 19. art. 1. q. 3. Et clarius dist. 24. art. 1. q. 3. ad 1. Argentinas ibidem dist. 4. q. 1. art. 1. Dionysius cisterciensis dist. 33. q. vnica art. 3. Deza ibidem dist. 7. q. 1. art. 3. corab. 4. P. Molina 1. part. 28. art. 2. disp. vlt. & latius infra q. 42. art. 6. disp. 2. Cardinalis Belarminus tom. 1. lib. 2. de Christo. cap. 12.

Okam
Gabriel
Aureolus
P. Soarius

57 Posterior sententia affirmat relationes quatenus ab essentia distinctas esse perfectiones, concedens posse in Deo tres perfectiones admitti. Ita Okam. 1. dist. 19. q. 1. Gabriel ibidem dist.

dist. 7. q. 2. art. 2. Aureolus i. dist. 19. part. 2. art. 3. P. Soarius lib. 3. de Trinitate cap. 9. & 10. Et 3. part. tom. 1. disp. 11. sect. 4. P. Valentia in controuersis de Trinitate lib. 2. c. 12. P. Ruiz disp. 29. de Trinitate sect. 2. & multi alij apud ipsum. Quibus adde P. Arriagam disp. 49. de Trinie. sect. 2.

P. Valencia
P. Ruiz
P. Arriaga

58 Affero primo relationes diuinas esse perfectissimas. Probatur primo ex Conciliis. Nicænum etenim, vt habetur lib. 2. de actis in Concilio Nicæno ante constitutionem decretorum col. 10. §. *sanctæ, & magna*, definit: *Verbum esse Personam perfectam ex perfecta*. Et longe inferius post medium eiusdem lib. 2. responsione data per Protogenem Sardicensem §. *non diffici'e, Vna est diuinitas sanctæ Trinitatis, qua in tribus subsistentiis perfectis, & aequalibus consideratur*. Prima Synodus Constantinopolitana in epist. ad Damasum Papam. *Credimus æqualem honorem, ac dignitatem, & imperium cæterorum in tribus perfectissimis subsistentiis, seu tribus perfectis Personis*. Et Sophronius Patriarcha Hierosolim. in Epist. quæ habetur in sexta Synodo generali, actione 11. colum. 4. eiusdem epistolæ asserit: *subsistentiis, & proprietatibus intellectualibus perfectis numerari Trinitatem*.

Concilium
Nicænum.

Prima Synodus
Constantinopolitana.

Sophronius
Patriarcha.

59 Probatur secundo ex Patribus. Iustinus in expositione fidei de Trinit. *Maluimus vnus Deitatis in tribus perfectis subsistentiis notitiam exponere*; Basiliius homil. 28. contra Sabellianos. *Filius ex Patre sempiternæ perfectio, perfectus resplendens*. Et post medium eiusdem homil. *Quando sanctam Triada coniungimus, trium perfectorum, & incorporalium inæparabilem coniunctionem intellige*. Epiphanius hæresi 69. *Triæ perfectæ, vna Deitas*. Cyrillus Alexandrinus lib. thesauri cap. 6. *Perfectus est, non solum quia Dens, sed etiam quia Pater est*, Damascenus lib. de decretis primæ institutionis cap. 1. *Vnusquisque enim eorum perfectæ est hypostasis, & perfectæ persona*. Hieronimus epist. 57. ad Damasum. *sufficiat nobis dicere, vnã substantiam, tres Personas subsistentes, perfectas, æquales*.

Iustinus
Basiliius
Epiphanius
Cyrillus
Damascen.
Hieronym.

60 Probatur tertio ratione. Nam quidquid est in Deo, realiter est ipse Deus, & consequenter capax, vt à diuina perfectione, perfectissimum denominetur: relationes autem sunt realiter ipse Deus: ergo & capaces vt à diuina perfectione de-

nominent perfectissimæ, sicut eodem titulo capaces sunt, ut à diuina immensitate, & æternitate immensæ, & æternæ denominentur.

Relationes diuinæ, ut ab essentia distinctæ sunt perfectio Dei.

61. Assero secundo relationes ut ab essentia distinctas esse perfectionem Dei. Probat^{ur} quia perfectio physica, & entitativa est illa, sine qua res, non ita bene se habet, ac cum illa: Deus autem, sine relationibus diuinis, non ita bene se haberet, ac cum illis: ergo sunt perfectio Dei. Maior tam in diuinis quam in creatis certa est, ut perpendiculari fiet manifestum. Minor ostenditur. Tum quia relationes diuinæ sunt proprietates diuinæ essentia: essentia autem diuina sine suis proprietatibus non ita bene se habet, ac cum illis. Tum etiam, quia relationes personales complent naturam, cum eaque constituunt Personas, quod ingens est perfectio; & natura melius se habet cum suo complemento personali, quam sine illo. Tum denique quia melior est Deo Trinitas Personarum; quam carentia illius, & virtus generatiua, & spiratiua, quam eius carentia: ergo.

Deus complacet in diuinis Personis quatenus inter se distinctis.

62. Confirmatur primò, quia Deus non solum complacet in Patre, Filio, & Spiritu S. quatenus habentibus eandem essentiam, sed etiam quatenus distinguuntur inter se: ergo in illis ut distinctis inter se stat bonitas alliciens ad sui dilectionem: pater autem, Filius, & Spiritus sanctus ut distincti inter se, solas dicunt relationes, ut ab essentia distinctas, cum solis illis distinguantur: ergo relationes quatenus ab essentia distinctæ dicunt proprias bonitates physicas, & entitativas, quod idem est, ac perfectio.

Athanasius Cyrillus Alex. Leo Magnus.

63. Secundo quia essentia diuina sine relationibus detrimentum, & imperfectionem pateretur, ut testantur Patres. Athanasius orat. 2. *Proles autem si non coæternaliter coexistat cum Patre detrimentum adfert perfectitudini illius substantia.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. thesauri. cap. 1. *Non potest esse perfecta deitas, nisi Filium habeat.* Et lib. 1. Dialogorum de Trinit. col. penultima. *Ipsam Dei Patris naturam in hoc simul dehonestant, quandoquidem contendunt, non esse fructiferum, & spoliant eum gignendi facultate.* Leo Magnus serm. 5. de natiuitate Domini capite tertio *Si Deo Patri impar est genitus, quia ut tibi videtur generando*

generando eum, qui non erat, genuit: imperfecta erat etiam generantis essentia, qua adhibendo quod non habuit, generando perfecit, seu ut alij dicunt profecit: ergo essentia diuina sine relationibus, detrimentum, & imperfectionem pateretur; atque aded perfectio illius erunt.

64 Tertio, si relationes ut ab essentia distinctæ non essent perfectio, neque esse personam perfectio esset. Vnde insufficienter probaretur ab scholasticis cum sancto Thoma hic quaestione 29. articulo tertio, Deum esse Personam, eo quod omnis perfectio, sit Deo concedenda: ergo Personalitas diuina perfectio erit. Id quod euidentissime tradit Sanct. Thom. citatus his verbis. *Respondeo dicendum quod, Persona significat id quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura. Vnde cum omne illud, quod est perfectionis Deo sit attributum, eo quod eius essentia continet in se omnem perfectionem, conueniens est, ut hoc nomen, Persona, de Deo dicatur.* Et sane mirabilis est in hac parte Gaietanus, qui cum peccato concedat bonitatem, & perfectionem transcendentalem, in quantum ens est; id diuinis relationibus concedere recusat.

Personalitatem esse perfectionem, tradit S. Thom.

65 Obiicies. Nulla est necessitas concedendi perfectionem entitatiuam in relationibus diuinis; ergo istæ quatenus ab essentia distinctæ, perfectiones non erunt. Consequentia constat ex traditis à nobis sectione præcedenti. Antecedens probatur. Nam perfectio essentiæ præstare posset, quidquid perfectio relationum; cum hæc solum præstaret, denominare relationes perfectas, quod idem præstare posset essentia: ergo. *Respondeo*, negans antecedens, eiusque probationem. Nam perfectio relationum præstat complere naturam, constituere Personam, principium generatiuum, & spiratiuum, quod essentia se sola præstare non potest.

Necessitas concedendi perfectionem relationibus diuinis.

SECTIO

S E C T I O VII.

An Relationes diuina, ut ab essentia distincta sint plures perfectiones vel unica tantum.

66 **P**rior sententia affirmat esse plures perfectiones, ita communiter Doctores sect. precedenti pro perfectione relationum allegati, quos sequitur P. Arriaga disp. 49. de Trinit. sect. 2. sub sect. 3. Posterior sententia, etiam si admittat, relationes diuinas esse perfectionem Dei: negat tamen esse plures perfectiones, & unicam affirmat, complectentem omnes diuinas relationes, ad eum modum quo Trinitas, est vna Trinitas complectens omnes tres diuinas Personas. Ita P. Vasquez 1. part. disp. 122. iudicans cap. 4. priorem sententiam multum derogare mysterio Trinitatis, quia multiplicat voces in hoc mysterio, quas, nec Patres agnouere, nec ausi sunt multiplicare. Eandem sententiam tenet P. Ruiz tota disp. 30. cum multis quos citat sectione 3. docens integritatem Dei, seu perfectionem, complecti omnes relationes, ab eisque omnibus quamlibet Personam denominari perfectam, atque aded eandem esse omnium perfectionem.

P. Arriaga.

P. Vasquez
P. Ruiz.

Omnes relationes unicam tantum esse perfectionem probatur ex Patribus, & Conciliis.

67 Posteriorem sententiam conformiorem esse Conciliis, & Patribus. Probari solet, quia à Conciliis, & Patribus nomen *perfectio* in diuinis perpetuo vsurpatur in singulari, in plurali nusquam. Quæ obiectio cum vibrata sit contra aduersarios, hætenus nihil momenti ex Conciliis, & Patribus productum est. Nam sexta synodus generalis ad quam apellat P. Arriaga contra ipsum est. Dicitur enim. *Trinitatem propter subsistentiarum perfectionem.* In quibus verbis, quæ Conciliis non sunt, ut ipse obseruat, sed confessionis Constantini Imperatoris, solum nomen *subsistentia* sumitur in plurali, nomen vero *perfectio* in singulari: ergo eotextu vnica potius probatur perfectio, quam multiplex. Etenim eo quod natura diuina dicatur trium Personarum seu subsistentiarum essentia, probari non potest multiplex essentia: ergo neque multiplex perfectio, eo quod dicatur

dicatur plurium subsistentiarum perfectio.

68 Nec Patres asserentes, diuinas Personas, earumque subsistentias perfectas esse, quidquam iuuant, nam etiam si id verum sit, adhuc tamen stat integra præsens controuersia. An scilicet Personæ diuinæ; earumque subsistentiæ perfectæ sint, vnica, vel multiplici perfectione: ergo hisce testimoniis Patrum nihil iuuatur prior illa sententia. Confirmatur, nam etiam si omnes Personæ, earumque subsistentiæ dicantur diuinæ, id tamen sufficiens non est fundamentum ad multiplicandas diuinitates: ergo eo præcisè quod asserantur perfectæ, sufficiens non est fundamentum ad perfectiones multiplicandas, aliter cum omnes personæ dicantur Deus, hoc ipso ex Patribus multiplex Deitas conuinci posset. Similiter quamuis Damascenus, & alij Patres, Personalem, perfectionem scribat. Quid inde pro multiplici perfectione, cum semper nomen *perfectio* in singulari ponatur.

69 Insuper relationes diuinæ vnica tantum esse perfectionem. Probatur primo, nam si plures essent, aliqua perfectio esset in Patre, quæ non esset in Filio, & è contra; quod hoc syllogismo expositorio aperte concluditur. *Paternitas non conuenit Filio, Paternitas est aliqua perfectio, ergo aliqua perfectio non conuenit Filio.* Similiter, *Filiatio, est aliqua perfectio, ergo aliqua perfectio non conuenit Patri.* Vnde aliqua perfectio deesset, Patri, & aliqua Filio. Nunc sic Aliqua perfectio deesset Patri, & aliqua Filio: ergo neuter esset simpliciter infinite perfectus. Patet consequentia, quia simpliciter infinite perfectum non est illud, cui deest aliqua perfectio: sicut simpliciter infinite productiuum, aut intellectiuum non esset illud, cui deesset aliqua virtus productiua, vel intellectiua.

Si plures essent perfectiones aliqua perfectio esset in patre, quæ non esset in Filio.

70 Confirmatur si essent duæ deitates, aut omnipotentia, neutra esset simpliciter infinita, quia neutra formaliter contineret alterius perfectionem, etiam si vna æquiuallenter esset altera: ergo si Paternitas, & Filiatio essent duæ perfectiones, neutra esset simpliciter infinita, cum neutra contineret formaliter alterius perfectionem, etiam si illi æquiualleret. Aliter non bene, nec sufficienter probareur à Theologis vnicus Deus, eo quod debeat esse ens simpliciter infinite perfectum, quod

non

non patitur alium eiusdem perfectionis, quia hoc ipso; quo duo essent Dii, neuter esset ens simpliciter infinite perfectus, cum neuter formaliter alterius perfectionem contineret, esto vnus alteri æquivaleret: ergo si in Deo essent duæ perfectiones, neutra esset simpliciter infinite perfecta, esto vna alteri æquivaleret.

Perfectione
diuinā con-
sistere in
coniuncto
ex omni
perfectione
necessaria.

71 Probatur secundo. Perfectio diuina consistit indiuisibiliter in coniuncto ex omni prædicato necessario; non autem datur multiplex coniunctum, complectente quolibet eorum omne prædicatum necessarium: ergo neque multiplex perfectio. Minor certa est, & consequentia legitima. Maior probatur. In illo consistit diuina perfectio, quo formaliter, & immediate deficiente, deficeret perfectio, etiam si cætera manerent: deficiente autem quolibet prædicato necessario, siue absoluto, siue relatiuo, formaliter, & immediate deficeret diuina perfectio, etiam si cætera manerent; ergo includit omnia prædicata necessaria simul, ergo indiuisibiliter consistit in eorum omnium coniuncto. Maior euidens est. Minor probatur, nam quolibet prædicato necessario perente, maneret Deus, hoc præcisè, mutilus, & imperfectus; ergo periret, hoc præcisè, diuina perfectio; bonum enim ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu.

Confirma-
tur exemplo
pulchritudi-
nis.

72 Explicatur, & confirmatur hæc ratio. Nam diuina perfectio, & pulchritudo idem sunt; pulchritudo autem consistit indiuisibiliter in coniuncto omnium prædicatorum sibi consonantium, absque vllius defectu, vel excessu, sicut pulchritudo creata consistit indiuisibiliter in coniuncto omnium partium concordantium inter se, à quo si nasum abscindas, vel oculum eruas, pulchritudo perit, & deformitas subrogatur; ergo perfectio diuina consistit indiuisibiliter in coniuncto omnis prædicati necessarij, à quo quolibet abscisso peribit perfectio.

73 Vtcrius eadem confirmatur ratio. Ponamus deficere in Deo solam Filiationem. Tunc nullum prædicatum diuinum esset perfectum; ergo nulla esset Dei perfectio. Probatur antecedens. Quia natura diuina, cui deesset, aliquod complementum personale, perfecta non esset, vt est perspicuum. Præ-
rea,

rea, Paternitas, cui deesset Filiatio, perfecta non esset. Insuper spiratio tam actiua, quam passiuā, cui deesset vnum ex duobus suppositis, quæ necessario prærequirit, imperfecta esset. Idem argumentum fieri potest deficiente quolibet alio prædicato necessario: ergo nullum prædicatum diuinum esset perfectum, sed omnia defectuosa, quolibet necessario deficiente ergo perfectio diuina includit omnia necessaria.

74 Probatum tertio. Si relationes diuinæ essent plures perfectiones, perfectior esset Personarum Trinitas, quam solus Pater, vel solus Filius: id falsum est, ergo, &c. Maior certa videtur, nam continens plures perfectiones, magis perfectus est, quam continens vnam tantum. Minor probatur ex August. lib. 5. de Trinitate cap. 3. *Ratione reddita intelligentibus clarum est, in substantia veritatis non solum Patrem, Filio non esse maiorem, sed nec ambos simul aliquid maius esse, quam solum Spiritum sanctum, aut quoslibet duos in eadem Trinitate maius esse aliquid, quam vnum, aut omnes simul tres, maius aliquid esse, quam singulos.* Et lib. 3. contra Maximianum cap. 10. de Patre, Filio, & Spiritu sancto, ait *Nec maius aliquid sunt omnes, quam singuli.* Quæ testimonia Ioannes Papa II. ad stabilienda dogmata de Trinitate allegat epistola secunda ad Senatores, appellari solita liber de duabus naturis contra Eutichianos; Augustinique doctrinam commendat his verbis. *Augustini doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta, Romam sequitur, & seruat Ecclesia.* Eandem Augustini doctrinam tenent Concilium Toleranum sextum in professione fidei his verbis. *Trinitas, nec minor in singulis, quam in omnibus, nec maior in omnibus, quam in singulis Personis manet.* Similiter Toleranum vndecimum in professione fidei. *Nec minorat in singulis, nec augetur in tribus, quia nec minus aliquid habet, cum vnaquaque Persona Deus singulariter dicitur, nec amplius, cum totæ tres Persona vnus Deus enunciantur.*

Si relationes diuinæ essent plures perfectiones, perfectior esset Trinitas, quam solus Pater.

75 Si dicas, solum Patrem tam perfectum esse, quam totam Trinitatem, quia licet solam habeat perfectionem Paternitatis, hæc tamen æquiualeat omnibus, & singulis aliis relationibus, quia omnes inter se sunt æquales, nec vna est altera melior, aut perfectior; vt autem Trinitas perfectior esset solo Patre,

opus erat includere relationē aliquā Paternitatē perfectiorem.
 76 Contra, quia Deus perfectior est cum tribus Personis, quam esset cum solo Patre, etiam si Pater cæteris personis æquiualeat, sitque illis æqualis: ergo & Trinitas continens omnes Personas, perfectior erit solo Patre. Probatur consequentia. Ideo Deus cum tribus Personis perfectior est, quam esset cum vnica tantum, quia plures continet perfectiones, quantumuis æquales inter se: Trinitas autem plures continet perfectiones, quam Pater: ergo etiam si illæ sint æquales inter se, tamen Trinitas erit solo Patre perfectior. *Confirmatur*, nam vt ostendimus ex Patribus sect. præcedenti, diuinitas cum Paternitate, & sine Filiatione detrimentum, & imperfectiorem pateretur, idemque fieret defectu cuiusvis alterius relationis: ergo maior erit perfectio diuinitatis cum omnibus relationibus, quam cum vnica tantum: ergo maior perfectio erit Trinitas Personarum, quam solus Pater, vel solus Filius.

Relationes
 diuinæ plu-
 res sunt
 perfectio-
 nes, & non
 tantū vnica

77 His tamen non obstantibus, placet sententia prior docens, relationes diuinas, vt ab essentia distinctas esse plures perfectiones. Primo, quia relationes, vt distinctæ ab essentia, sunt perfectio, vt fatentur nobiscum aduersarij: Relationes autem vt distinctæ ab essentia sunt plures: ergo si vnaquæque, vt distincta ab essentia, & ab omni absoluto, sit perfectio, plures erunt perfectiones. *Confirmatur*, vel perfectio, quæ est in Paternitate vt distincta ab essentia, & ab omni absoluto, est eadem in Filiatione, vel non? Si non est eadem: ergo diuersa. Si est eadem: ergo Paternitas; & Filiatio, & omnes diuinæ relationes identificantur cum perfectione vnica omnibus communi; quod est, in solis relationibus, nouum Trinitatis erigere mysterium.

78 Secundo vnica perfectio omnium relationum non est quid absolutum, aliter relationes, vt distinctæ ab omni absoluto, non essent perfectio: ergo est quid relatiuum, cum medium non sit: ergo est relatio distincta à Paternitate, Filiatione & spiratione, tam actiua, quam passiva, cum identificetur pluribus inter se realiter distinctis, non minus quam relatio spiratoris. Atquædò in Deo quinque relationes erunt quibus

quibus omnibus idem iterum instauratur argumentum. Nam quinque relationes essent vnica perfectio; atque adeò hæc esset sexta relatio, & sic in infinitum; ergo omnes relationes non sunt vnica perfectio, sed plures.

79 Dices, vnica perfectionem omnium relationum consistere indiuisibiliter in coniuncto omnium earum: sicut vnica Trinitas consistit in coniuncto omnium personarum. Atque adeò ex vnica relationum omnium perfectione, non sequitur noua relatio, nec nouum Trinitatis mysterium. Ad quod opus erat, vnica illam perfectionem, esse simplicem, & pluribus distinctis identificatam.

Responso
contendens
perfectione
diuinam esse
coniunctu
omnium re-
lationum.

80 Contra, quia Paternitas, vt distincta ab essentia, non est omnis relatio, cum neque sit Filiatio, nec spiratio passiuæ, adhuc realiter; ergo neque est coniunctum omnium relationum: ergo neque perfectio, cum ista consistat indiuisibiliter in coniuncto omnium relationum. Idem argumentum fieri potest de Filiatione, & quacumque alia relatione diuina. *Confirmatur* primo, nulla Persona diuina est tota Trinitas: ergo nulla persona diuina erit perfectio, quod negant aduersarij, contententes, vt vidimus numero 74. quamlibet Personam esse tantam perfectione, quam tres omnes simul. *Confirmatur* secundo, quod bonitas, & perfectio cõplexa, ex pluribus constituentibus, confurgat, non impedit quominus, singula constituenta sint bonitas & perfectio, saltem partialis: ergo quamuis cumulus omnium relationum sit perfectio complexa, id non obstabit, quo minus singulæ relationes sint perfectio saltem partialis.

81 Nec dicas Paternitatem, vt distinctam à cumulo omnium relationum, perfectionem non esse. Tum quia perfectio, tam in diuinis, quam in creatis est illa, cum qua res melius se habet, quam sine illa, vt vidimus numero 61. Deus autem cum Paternitate, vt distincta à cumulo omnium relationum, melius se haberet, quam sine illa: ergo erit perfectio; sicut cumulus omnium relationum ideo perfectio Dei est, quia cum illo Deus melius se habet, quam sine illo. Tum etiam, quia si Paternitas vt distincta à cumulo omnium relationum perfectio non esset, solus Pater, tam perfectus non esset, quam tota Trinitas;

Qualiber
relatio vt
distincta à
cumulo om-
nium perfe-
ctio est.

imo sola Trinitas perfecta esset: & non singulæ personæ, ut distinctæ ab aliis. Quod tanquam absurdum obiiciebant nobis aduersarij numero 74. ex Augustino lib. 15. de Trinitate c. 3. asserente. *Claram est in substantia veritatis, non solum Patrem Filio non esse maiorem, sed nec ambos simul aliquid maius esse, quam solum Spiritum S. aut quoslibet duos in eadem Trinitate maius esse aliquid, quam unum, aut omnes simul tres maius aliquid esse, quam singulos.*

Aliqua perfectio est formaliter in vna persona, quæ non est formaliter in altera.

82 Restat nunc, ut oppositis fundamentis occurramus. Ad primum ergo ex numero 69. dicimus nullum esse inconueniens, quod aliqua perfectio relatiua sit in Patre, quæ formaliter non sit in Filio, dummodo sit in Filio æquiuallenter; quia ratione quælibet perfectio vnius Personæ reperitur in altera, cum ratione essentia sit æquiuallenter altera, id est tantum valens, quantum altera. Nec de ratione perfectionis relatiua est, esse simpliciter infinitam in omni genere perfectionis, sed in proprio tantum. sicut de ratione paternitatis non est esse simpliciter infinitam in omni genere relationis, sed in proprio tantum.

Quo pacto omnia prædicata necessaria sint de ratione diuinæ perfectionis.

83 Ad secundum ex numero 71. dicimus, omnia prædicata necessaria esse de ratione diuinæ perfectionis aggregatim sumptæ, non vero singillatim consideratæ. Quod si per impossibile deficeret in Deo sola Filiatio cæteris manentibus, non omnis periret diuina perfectio, sed vnica tantum ex cuius defectu cæteræ imperfectæ manerent, non quia intrinseca earum perfectio periret, sed quia deficeret extrinseca, admodum, quo res suis proprietatibus spoliata maneret extrinsece imperfecta, id est, priuata termino, quem innate appetit.

Trinitas personatum non est intensiue perfectior solo Patre nec solo Filio, aut Spiritu sancto.

84 Ad tertium ex numero 74. dicimus Trinitatem Personarum non esse intensiue perfectiorem solo Patre, nec solo Filio, sed extensiue tantum. Nec aliud contendi ab Augustino asserentæ, omnes tres Personas, non esse maius aliquod, quam singulas. Quia cum singulæ Personæ sint æquales in perfectione, eiusdemque æstimabilitatis & valoris simpliciter infiniti; omnes simpl, possunt quidem maiorem perfectionem extensiua constitutere; non vero intensiuam; quia id non patitur perfectio simpliciter infinita; quamuis in creatis, & finitis,

finitis, res aliter contingat, eo quod vna perfectio creata propter limitationem suam cæteris omnibus æquialere minimè possit.

S E C T I O VIII.

An relationes diuina dicant æqualem perfectionem cum essentia.

85 **D**ixi iam supra quæstionem non procedere de perfectione morali, sed physica & entitatiua. Duplíciter ergo potest vna res excedere aliam in perfectione physica, & entitatiua. Primo intensiue, eo quod maioris sit excellentiæ, & dignitatis, quam altera. Secundo extensiue, eo quod vna plures habeat perfectiones, quantumuis inter se æquales, quam altera. Difficultas ergo est, An relationes vt ab essentia distinctæ dicant inter se tantam perfectionem intensiuam, quantum dicit essentia. Id est an virtualitas Paternitatis (idemque est de Filiatione, & aliis) tantæ æstimabilitatis, & dignitatis sit, quam virtualitas essentiæ. Nec procedit controuersia de virtualitate relationum materialiter sumpta, seu quatenus identificata materialiter essentiæ, quia cum vt sic dicat essentiam & hæc non sit perfectior se ipsa nec poterit esse perfectior virtualitate relationis materialiter sumpta. Agitur ergo difficultas de virtualitate relationis formaliter sumpta, & quatenus ab essentia virtualiter distincta.

86 *Prior* sententia affirmat relationes tantam dicere perfectionem intensiuam, quantum dicit essentia. Ita DD. existimantes omnes diuinas perfectiones esse æquales inter se. Ita P. Gaspar Hart. disp. 2. difficult. 9. P. Aldrete de Incarn. disp. 48 sect. 5. P. Quiros disput. 18. section. 4. Card. de Lugo de Incarn. disp. 2. sect. 4. numero 5. citans pro se Augustinum. Fulgentium. Gregorium Nazianzenum. Ricardum Victorinum Scotum P. Grenadum. P. Arrubal, & Alios, *Posterior* sententia negat relationes diuinas tantam dicere perfectionem intensiuam.

P. G. Hurr.
P. Aldrete.
P. Quiros
Cardin. de
Lug.
Scotus
P. Grenadus
P. Arrubal.

M m 3 quantam

P. Herice
P. Bernal
P. Ripalda
P. Arriaga
P. Ribas

Relationes
diuinarum non
dicunt for-
maliter tan-
tam perfe-
ctionem in
tersuam,
quantum di-
cit essentia.

quantam dicit essentia. Ita Pater Herice disp. 5. à n. 12. P. Bernal de Incarnatione disp. 3. sect. 1. num. 13. Pater Ripalda de ente supernaturali disp. 74. num. 4. P. Arriaga tom. 1. in 1. part. disp. 27. sect. 4. circa inæqualitatem diuinorum actuum. P. Ribas tract. 2. disp. 1. num. 20. & plures Recentiores cum ipsis.

87. Affero, diuinas Relationes non dicere formaliter tantam perfectionem intensiuam, quantam dicit essentia. Probatum primo, concusso vnico aduersariorum fundamento, ideo asserente omnes diuinas perfectiones esse formaliter intensiue æquales, quia omnes ex parte sua dicunt identitatem realem cum essentia; hoc autem fundamentum non subsistit: ergo. Minor Probatum quia scientia, & volitio libera adæquate sunt realiter idem cum Deo in sententia fere omnium aduersariorum, & formaliter ex parte sua: vtraque dicit identitatem realem cum diuina essentia: nec tamen scientia, nec volitio libera dicunt formaliter tantam perfectionem intensiuam, quantam dicit essentia ergo ea identitas non est subsistens fundamentum ad omnes diuinas perfectiones asserendas æquales. Minor probatur, quia scientia, & volitio libera vera potuerunt deficere, & non esse, saltem quoad denominationem, quatenus denominationem, quæ denominatio, quatenus denominans, dicit ex parte sua identitatem realem cum essentia. ergo non dicunt tantam perfectionem intensiuam, quantam dicit essentia. Patet consequentia, nam quod est defectibile tantam perfectionem intensiuam non dicit, quam indefectibile; vt videtur per se notum: ergo neque scientia & volitio defectibiles tantam perfectionem intensiuam dicunt, quantam dicit indefectibilis essentia.

Indefectibilis tam
phica, quæ
moralis ma-
ior est per-
fectio quam
defectibili-
tas.

89 Confirmatur. Si essentia diuina esset defectibilis, non diceret tantam perfectionem intensiuam, quantam modo dicit, ratione indefectibilitatis: ergo cum scientia, & volitio libera defectibiles sint, neque dicere poterunt tantam perfectionem intensiuam, quantam dicit indefectibilis essentia, nec illius perfectioni æquivalere poterunt ratione identitatis realis, quam ex parte sua dicunt cum essentia, cum ea identitas non minus defectibilis sit quam ipsa scientia; aut volitio libera, saltem quo ad denominationem, vnde enim identitas defectibilis inde

indefectibili poterit æquivalere? Roboratur vltterius. Nam indefectibilitas à vero, & bono maior est perfectio intensiua, etiam in Deo, quam defectibilitas: ergo indefectibilitas ab existentia maior erit perfectio intensiua, etiam in Deo, quam defectibilitas.

89. Probatur secundo conclusio. Nam attributa & relationes secundum se præcindendo ab identitate cum essentia, non dicunt tantam perfectionem intensiuam, quantam essentia, aliter ad æqualitatem perfectionis inutilis esset recursus ad identitatem: ergo nec ratione identitatis cum essentia tantam dicent perfectionem. Probatur consequentia, *Primò*, quia identitas ex parte relationis, aut attributi cum essentia non est intensiue perfectior, ipsa relatione aut attributo secundum se: ergo neque ratione illius poterit attributum aut relatio æqualem dicere perfectionem cum essentia. *Secundò*, quia essentia secundum se, & ratione sui, dicit infinitam perfectionem intensiuam; attributa vero, & relationes ratione accessus ad assentiam per identitatem cum illa: ergo maior erit intensiua perfectio essentia, nam id propter quod vnumquodque est tale, & illud magis. *Tertio*, quia si mensura diuinæ perfectionis intensiua pensanda esset ex identitate cum essentia, hoc ipso essentia esset maior perfectio intensiua, essentia autem maiorem habet identitatem cum se ipsa, quam relationes, & attributa cum illa, ergo & maiorem perfectionem intensiuam. Minor certa est, nam relationes & attributa solam dicunt identitatem realem cum essentia, essentia vero dicit identitatem realem, & virtualem cum se ipsa: ergo & maiorem identitatem, atque adeo & maiorem perfectionem intensiuam. *Quarto*, quia essentia non redditur æqualis relationibus & attributis per identitatem cum ipsis sed ex propriis prædicatis essentia: ergo si predicata propria relationum, & attributorum non dicant tantam perfectionem intensiuam, quantam dicunt prædicata essentia, nec ratione identitatis dicent.

90. Si dicas, essentiam euadere intensiue æqualem cum relationibus, & attributis per identitatem cum ipsis. *Contra*, quia inde fieret, essentiam, attributa, & relationes secundum se,

Fundamentum identitatis vt essentia ad æqualitatem perfectionum diuinarum iterum probatur insufficientia.

Præoccupatur effugiu, si forte attendatur.

&

& præcisa omniū identitate, esse intensiue æquales atq; aded ad id nihil conducere identitatē, quod intendimus. Sequella. Probat, quia si ab æqualibus æqualia detrahas, aut præscindas; manent æqualia secundum id quod remanet, aut non præscinditur, licet inæqualitate diuersa; ita si ab vtraque qualitate intensa vt octo detrahas, aut præscindas duos gradus, qualitates remanentes manent æquales, videlicet vt sex: ergo idem erit de gradibus perfectionis: ergo præcisa identitate omnium diuinarum perfectionum, omnes erunt æquales æqualitate prædicatorum, cum identitas ab omnibus præcisa, sit æqualis in illis.

Maioresse-
ntia perfectio
ex summa
felicitate
probat,ur.

91 Probat,ur tertio. Quod est formaliter summe fœlix, est intensiue perfectius, quam quod tale formaliter non est, relationes autem cum sua identitate ad essentiam non sunt formaliter summe fœlices, bene vero essentia; ergo. Minor probatur, quia summa fœlicitas in summa beatitudine consistit, & summa beatitudo in perfectissima cognitione summi boni; relationes autem non sunt formaliter summa beatitudo, cum non sint cognitio summi boni: ergo, neque summa beatitudo. Similiter quod est formaliter intelligens, maior est formaliter perfectio intensiua, quam quod tale non est; essentia autem diuina est formaliter intelligens, non vero relationes; ergo. Pariter quod est formaliter intellectio, maior est formaliter intensiua perfectio, quam quod tale non est; relationes non sunt formaliter intellectio; ergo intellectio maior erit perfectio intensiua, quam relatio. Idemque est de volitione respectu eiusdem intellectionis,

Aduersario
rum respon-
sio, relatio-
nes æquua-
lere summe
fœlicitatis
essentia.

92 Respondent aduersarij, relationes, quamuis non sint formaliter summa beatitudo, qualis est essentia, esse tamen summam beatitudinem æquiualem, quia æquiualem illi ratione identitatis realis cum illa. Idem asserunt de intellectione, & intelligente, cæterisque perfectionibus diuinis, quia licet relationes diuinæ nec sint formaliter intelligentis, nec intellectio, his tamen omnibus æquiualem. Idemque est de amore respectu intellectionis.

Eniñcoratur
responso

93 Hæc tamen responsio, ni fallat animus, videtur principij petio. Nam vnum non habens formaliter perfectionē alterius, æquiualem

æquivalere illi & esse æqualis perfectionis cum illo, verba sunt synonyma; ergo dicere, relationes esse æqualis perfectionis cum essentia, quia æquivalent, idem est ac dicere, relationes esse æquales, quia æquales sunt. Deinde non satisfacit, quia quod non est formaliter summa fœlicitas, non potest illi æquivalere: sed relationes cum sua identitate cum essentia non sunt formaliter summa fœlicitas ergo nec possunt illi æquivalere. Maior probatur, quia quod non est formaliter summa fœlicitas, hoc ipso est formaliter extra, vel infra summam fœlicitatem: ergo non potest æquivalere summæ fœlicitati.

æquivalentiæ, & quid rei ea verba continent.

Confirmatur, si visibilitas esset proprietas virtualiter à rationalitate distincta, numquam formaliter æquivaleret rationalitati, nec esset formaliter æqualis perfectionis intensiue cum illa; ergo neque relationes cum essentia, cum non minorem distinctionem virtualement dicant ab illa.

94 Probatur quarto. Nam intellectio vt sic est formaliter perfectior volitione vt sic, & similiter relatione, etiam si non esset Dei essentia; cum genus intellectiuum de suo perfectior sit genere volitio, & respectiuo alterius: ergo etiam intellectio diuina perfectior erit formaliter volitione, & relatione diuina. Probatur consequentia, antecedens enim conceditur ab aduersariis. Nam si inæqualibus addantur æqualia, quantumuis infinita, semper remanent inæqualia: intellectio autem, volitio & relatio vt sic, sunt inæquales: ergo cum differentia diuina illis addita sit in omnibus æqualis, quantumuis infinita, manebunt inæquales. Maior videtur euidens, nam si numeris millenario, & centenario, superaddantur duo numeri infiniti æquales, numeri consurgentes remanent semper inæquales, quantumuis additio infinita sit, quia æqualis est, & inæqualibus superaddita: ergo cum intellectio ex vno capite, & relatio aut volitio ex alio, sint inæquales secundum se ex genere suo, differentia autem diuina vtrique addita sit inæqualis, inæquales semper remanebunt.

Maior esset perfectior probatur ex inæqualitate perfectionis secundum se, & æqualitate differentiarum in Deo.

95 Respondent Recentiores primo. Intellectionem, & volitionem diuinas manere æquales, etiam si inæqualibus ex suo genere addantur æqualia: nam collectio ratione suæ infinitatis simpliciter continet illum excessum, quo intellectio ex suo genere

Primo Recentiorum responso.

nere superat volitionem: quod non militat in instantia illa duplicis numeri infiniti æqualis additi numero millenario, & centenario, nam excessus, quo mille superat centum, non continetur in illo infinito, cui solum centum ad dicta sunt, æquivalentia aliqua compensante excessum.

Responsio
ostenditur
insufficiens,
& à suo fun-
damento
deficiens.

69 Hæc tamen responsio non soluit argumentum. Nam licet differentia diuina simpliciter infinita sit, vt tamen omnino æqualis in intellectu, & volitione: ergo compensare non potest intellectiōis excessum, cum nihil habeat differentia volitionis, quo differentiam intellectuōis excedat. Ideo enim numerus infinitus additus centenario non potest componere excessum millenarij, quia est omnino æqualis numero infinito addito millenario. Adde responsionem istam clare à suo illo fundamento identitatis deficere. Nam infinitas cuiusuis diuinæ perfectionis non habetur formaliter à præcisa identitate cum altera, sed à propria perfectione, & modo tendendi illimitato in suum terminum, vel obiectum: vt ipsimet respondentes expressè tenent explicantes infinitatem simpliciter attributorum, & essentiæ, intellectuōis, volitionis, omnipotentia, immensitatis, &c. vbi nulla sit mentis identitatis cum essentia, & seorsim ab illa explicatur infinitas simpliciter cuiuscunque diuinæ perfectionis. Quod si illa omnes constituerentur formaliter æqualis, potius æqualitas per ordinem ad carentiam limitationis, quam per identitatem vnus cum altera explicanda foret: ergo vel illa responsio non subsistit, vel fundamentum identitatis cum essentia derelictum est.

Secunda
Recentiorū
responsio
differentias
inæquales
in Deo con-
stituens.

97 Respondent secundo. Intellectiōi, & volitioni non addi æqualia per differentias diuinas, sed inæqualia; plus enim additur volitioni quam intellectiōi. Nam volitioni additur exigentia intellectuōis, quæ plus est, quam exigentia volitionis addita intellectuōi; cum intellectu ex suo genere nobilior sit volitione. Quocirca non adduntur inæqualibus æqualia, sed inæqualia. Nam exigere intellectuōem, quæ ex suo genere perfectior est volitione plus aliquid est, quam exigere volitionem, quæ ex suo genere minus perfecta est quam intellectuō. Vnde per eam exigentiam intellectuōis, quæ additur volitioni sufficienter compensabitur excessus intellectuōis.

98 Mirandi

98 Mirandi sane sunt recentiores hanc solutionem scriben-
tes, & distantes, & non animaduertentes donari nobis inten-
tum; videlicet differentias diuinas additas intellectioni & voli-
tioni inæquales esse quod intendimus. Nec video quid in eorū
sententia subsistere possit doctrina illa. Si enim exigentia intel-
lectionis addita volitioni & exigentia volitionis addita intel-
lectioni, inæquales sunt, eo quod termini secundum se sint inæ-
quales: ergo etiam cognitiones obiectorum inæqualium, vt ho-
minis, & Angeli, inæquales erunt. Urgeo nam differentia in-
tellectionis plus exigit intellectiōem, quam differentia, voli-
tionis: ergo ex hoc capite perfectior non erit differentia volitio-
nis. Antecedens probatur, quia differentia intellectiōis exigit
illam secum virtualiter identificatā; differentia vero volitionis
tantum exigit intellectiōem realiter secum identificatam: er-
go perfectior erit differentia intellectiōis. Roboro vltterius,
nam exigentia intellectiōis ad volitionem se tenet ex parte
intellectiōis; & similiter exigentia volitionis ad intellectiōem
se tenet ex parte volitionis: ergo cum intellectiō sit perfectior
etiam exigentia se tenens ex parte illius perfectior erit; aliter
quæcunque essentia; quatenus radix suarum proprietatum im-
perfectior esset illis: nam proprietates exigerent essentiam de
se nobiliorem, essentia vero proprietates de se minus perfectas.

Inconsequē-
tia præcede-
tis, respon-
sionis ape-
ritur.

SECTIO IX.

Soluntur obiectiones.

99 **O**biicies primo aliquos Patres asserentes omnes di-
uinas perfectiones esse æquales. *Respondeo*, eos Pa-
tres locutos de æqualitate reali, nam cum omnes sint realiter
idem cum essentia, & hæc omnes diuinas perfectiones conti-
neat, vel formaliter, vel virtualiter, vnde omnibus collectiue
æquualet, inde nulla diuina perfectio realiter sumpta potest
esse maior alia. His tamen optime consonat vnam diuinam per-
fectionem esse alteri formaliter inæqualem.

Exponuntur
Patres om-
nia, diuina
æqualia cō-
mendantea.

100 **O**biicies 2. à priori, quælibet, diuina perfectio, siue absoluta,
siue relatiua quatenus distincta virtualiter ab essentia habet exi-

Fundamen-
tum à priori

Na 2

gentiam

oppositæ
ſententiæ,
eiufque ſo-
lutio,

gentiam virtualiter ſibi identificatam identificandi ſe realiter cum eſſentia: ſtante autem huiuſmodi exigentia, nullapo- teſt inter ipſas inæqualitas intenſiua reperiri: ergo. Mino- rem quam ſolam negamus, ita probant *Primo*, quia nulla eſt excogitabilis intenſiua inæqualitas inter perfectiones quarum quælibet eſt realiter, & exigit eſſe totam aliam exigentia vir- tualiter indiſtincta: ſed ratione identitatis quælibet perfectio hoc habet: ergo. *Secundo*, Nam quælibet ratio eſt realiter tota perfectio eſſentiæ, quam ſibi exigit identificari realiter etiam cum virtuali diſtinctione ab illa; ergo non erit minus intenſiue perfecta quælibet ratio, quam eſſentia. *Reſpondeo* negans minorem. Ad primam illius probationem negamus maiorem. Et ad ſecundam conſeſſo antecedente, negamus conſequentiam de inæqualitate formali. quia ſola probatur æqualitas realis.

Aliud fun-
damentum
ſumptum ex
æquali æſti-
mabilitate
relationum
cum eſſen-
tia, diru-
tum.

101. Obiicies tertio, non eſt minus æſtimabilis formaliter Paternitas, aut ratio virtualiter exigens ſibi identificari rea- liter eſſentiam, quam ipſa eſſentia: ergo neque erit inten- ſiue minus perfecta, cum æqualis æſtimabilitas æqualem ar- guat perfectionem. Antecedens probatur, quia licet Pater- nitas aut volitio, vt diſtincta virtualiter ab eſſentia, non ſit formalis habitio eſſentiæ, eſt tamen æquiualens; quiuis enim tanti æſtimabit identitatem realem cum aliqua perfectione, ac ipſam perfectionem, nam per identitatem cum illa iam illam habet medio efficaciffimo ad eius conſecutionem, habetque ſtrictius, quam habens ſub ſe actionem dicitur habere fermi- tum: ergo non eſt minus æſtimabilis Paternitas, aut volitio cum ſua diſtinctione virtuali ab eſſentia, quam ipſa eſſentia. *Reſpondeo* negans antecedens, eiufque probationem. Pater- nitas enim formaliter cum ſua identitate cum eſſentia, non tantum valet, quantum iſta, vt conſtat ex dictis; atque adeo nec æquiualeat illi.

Inæqualitas
diuinarum
Perſonarum
obiecta, ſed
non admif-
ſa.

102. Obiicies quarto, fieri ex noſtra ſententia Diuinas per- ſonas eſſe inæquales intenſiue, cuius oppoſitum conuincunt Theologi ex Symbolo Athanaſij docente, eſſe coæternas, & coæquales. Sequela probatur, quia Filius ex vi proceſſionis communicatur eſſentia, Spiritus vero ſola volitio, quæ neque eſt

est formaliter essentia, nec tantæ perfectionis intensiæ cum illa: ergo Filius erit Spiritu sancto intensiue perfectior. Cuius oppositum docet Augustinus lib. 15. de Trinitate capite 30. aiens. *Clarum est in substantia veritatis non solum Patrem Filio non esse maiorem, sed nec ambos simul aliquid maius esse, quam solum Spiritum sanctum, aut quoslibet duos in eadem Trinitate, maius esse aliquid quam unam, aut omnes simul tres maius aliquid esse quam singulos.* Quam doctrinam Augustini vnanimis sequuntur Patres. *Respondeo* negans sequelam, eiusque probationem. Nam vtrique personæ procedenti ex vi formalis processionis communicatur essentia, ratione cuius, vt pote æquivalentis omni diuinæ perfectioni, quælibet persona est alteri, & omnibus intensiue æqualis, cum nulla sit quæ non includit formaliter essentiam.

103. Obiicies quintò. Fieri saltem ex nostra sententia diuinas relationes, vt ab essentia distinctas esse formaliter intensiue inæquales inter se, quod videtur contra concilium in responsione data per Protogenem Sardicensem §. *Non difficile statuens. Vna est diuinitas Sanctæ Trinitatis, quæ in tribus subsistentiis perfectis & aequalibus consideratur: ergo.* Sequela probatur; Vsum quia ideo essentia est perfectior attributis, quia est eorum radix, & improducta; similiter autem Paternitas est principium Filiationes & improductæ. Ergo. Vsum etiam quia Paternitas, & Filiatio sunt generis intellectiui, spiratio vero tam actiua, quam passiuæ generis volitiui; Vnde nos inter intellectiorem & volitionem intensiuam inæqualitatem probabamus: ergo. *Respondeo* concedens sequelam, nec eam Nicæno contrariam esse, quia tres subsistentiæ sumuntur, vel pro tribus personis. Quam interpretationem dat nobis prima Synodus constantinopolitana epist. ad damasum Papam ita loquens. *Credimus aequalem honorem, ac dignitatem, & imperium coæternum in tribus perfectissimis subsistentiis, seu tribus perfectis personis.* Vel sermo est de æqualitate reali.

Inæqualitas formalis relationum inter se obiecta, & admissa.

104. Instabis primo: si subsistentiæ essent formaliter inæquales, etiam essent personæ: id falsum est: ergo. Sequela probatur *Primo*, quia personæ diuinæ non minus includunt formaliter essentiam, quam relationes: ergo si istæ essent per-

Ex inæqualitate formalis relationum

oppositæ
sententiæ,
eiusque so-
lutio,

gentiam virtualiter sibi identificaram identificandi se realiter cum essentia: stante autem huiusmodi exigentia, nullapoteest inter ipsas inæqualitas intensiua reperiri: ergo. Minorem quam solam negamus, ita probant *Primo*, quia nulla est excogitabilis intensiua inæqualitas inter perfectiones quarum quælibet est realiter, & exigit esse totam aliam exigentia virtualiter indistincta: sed ratione identitatis quælibet perfectio hoc habet: ergo. *Secundo*, Nam quælibet relatio est realiter tota perfectio essentiæ, quam sibi exigit identificari realiter etiam cum virtuali distinctione ab illa; ergo non erit minus intensiue perfecta quælibet relatio, quam essentia. *Respondeo* negans minorem. Ad primam illius probationem negamus maiorem. Et ad secundam concessio antecedente, negamus consequentiam de inæqualitate formali. quia sola probatur æqualitas realis.

Aliud fun-
damentum
sumptum ex
æquali æsti-
mabilitate
relationum
cum essen-
tia, diru-
tum.

101. Obiicies tertio, non est minus æstimabilis formaliter Paternitas, aut relatio virtualiter exigens sibi identificari realiter essentiam, quam ipsa essentia: ergo neque erit intensiue minus perfecta, cum æqualis æstimabilitas æqualem arguat perfectionem. Antecedens probatur, quia licet Paternitas aut volitio, vt distincta virtualiter ab essentia, non sit formalis habitio essentiæ, est tamen æquiualens; quiuis enim tanti æstimabit identitatem realem cum aliqua perfectione, ac ipsam perfectionem, nam per identitatem cum illa iam illam habet medio efficacissimo ad eius consecutionem, haberque strictius, quam habens sub se actionem dicitur habere firmum: ergo non est minus æstimabilis Paternitas, aut volitio cum sua distinctione virtuali ab essentia, quam ipsa essentia. *Respondeo* negans antecedens, eiusque probationem. Paternitas enim formaliter cum sua identitate cum essentia, non tantum valet, quantum ista, vt constat ex dictis; atque adeo nec æquiualeat illi.

Inæqualitas
diuinarum
Personarum
obiecta, sed
non admif-
sa.

102. Obiicies quarto, fieri ex nostra sententia Diuinas personas esse inæquales intensiue, cuius oppositum conuincunt Theologi ex Symbolo Athanasij docente, esse coæternas, & coæquales. Sequela probatur, quia Filio ex vi processionis communicatur essentia, Spiritus vero sola volitio, quæ neque est

est formaliter essentia, nec tantæ perfectionis intensiua cum illa: ergo Filius erit Spiritu sancto intensiue perfectior. Cuius oppositum docet Augustinus lib. 15. de Trinitate capite 30. aiens. *Clarum est in substantia veritatis non solum Patrem Filio non esse maiorem, sed nec ambos simul aliquid maius esse, quam solum Spiritum sanctum, aut quoslibet duos in eadem Trinitate, maius esse aliquid quam unum, aut omnes simul tres maius aliquid esse quam singulos.* Quam doctrinam Augustini vnanimis sequuntur Patres. *Respondeo* negans sequelam, eiusque probationem. Nam vtrique personæ procedenti ex vi formalis processionis communicatur essentia, ratione cuius, vt pote æquivalentis omni diuinæ perfectioni, quælibet persona est alteri, & omnibus intensiue æqualis, cum nulla sit quæ non includit formaliter essentiam.

103. Obiicies quintò. Fieri saltem ex nostra sententia diuinas relationes, vt ab essentia distinctas esse formaliter intensiue inæquales inter se, quod videtur contra concilium in responsione data per Protogenem Sardicensem §. *Non difficile statuens. Vna est diuinitas Sanctæ Trinitatis, qua in tribus subsistentiis perfectis & æqualibus consideratur: ergo.* Sequela probatur; Vsum quia ideo essentia est perfectior attributis, quia est eorum radix, & improducta; similiter autem Paternitas est principium Filiationes & improductæ. Ergo. Vsum etiam quia Paternitas, & Filiatio sunt generis intellectiui, spiratio vero tam actiua, quam passiuæ generis volitiui; Vnde nos inter intellectiōem & volitionem intensiuam inæqualitatem probabamus: ergo. *Respondeo* concedens sequelam, nec eam Nicæno contrariam esse, quia tres subsistentiæ sumuntur, vel pro tribus personis. Quam interpretationem dat nobis prima Synodus constantinopolitana epist. ad damasum Papam ita loquens. *Credimus æqualem honorem, ac dignitatem, & imperium coæternum in tribus perfectissimis subsistentiis, seu tribus perfectis personis.* Vel sermo est de æqualitate reali.

104. Instabis primo: si subsistentiæ essent formaliter inæquales, etiam essent personæ: id falsum est: ergo. Sequela probatur *Primo*, quia personæ diuinæ non minus includunt formaliter essentiam, quam relationes: ergo si istæ essent per-

Inæqualitas formalis relationum inter se obiecta, & admilla.

Ex inæqualitate formalis relationum

inter se, non
probatur
inæqualitas
personarum

sonæ. *Secundo*, quia omnes personæ sunt æquales in essentia: ergo si in relationibus essent inæquales; etiam in ratione personæ inæquales essent. Patet consequentia, nam inæqualitas addita æqualitati constituit inæquale, ut nos supra argumentabamur: ergo inæqualitas relationum addita æqualitati essentia constituit personas inæquales. *Respondeo* negans sequellam. Ad primam probationem concessio antecedenti, neganda est consequentia. Nam etiam si omnes personæ æqualiter essentiam, & relationem includant, ratione tamen essentiaæ adæquate continentis omnem aliam perfectionem diuinam, euadunt æquales. Ad secundam probationem concessio antecedente negamus consequentiam, & ad probationem distinguimus antecedens. Inæqualitas addita æqualitati adæquate continenti inæqualitatem constituit inæquale, nego. Non continenti, concedo: & nego consequentiam. Nam essentia diuina est æqualitas adæquate continens inæqualitatem omnium relationum, & attributorum, ideoque ex essentia, attributis, & relationibus inæqualibus non potest inæquale consurgere. Nostrum vero argumentum contra aduersarios non procedebat de vna perfectione continente aliam, id circo loquens de intellectu dixi, *etiam si non esset Dei essentia*; id est, etiam si non contineret relationes, nec volitionem.

Contentia
tantum vir-
tualis rela-
tionum non
obstat ma-
iori perfe-
ctione esse
tiaz.

105. Instabis secundo, essentia non continet formaliter relationes, sed virtualiter tantum: ergo nec continebit formaliter excessum perfectionis Paternitatis respectu Filiationis. *Respondeo* concessio antecedenti negans consequentiam. Nam contentia virtualis essentiaæ est formaliter tanta, & maior perfectio, quam Paternitas; atque adeo continens excessum Paternitatis respectu Filiationis.

Eligibilitas
diuinarum
perfectio-
num obiecta.

106. Instabis tertio; si vna relatio esset formaliter intensiue inæqualis alteri, vna esset maioris eligibilitatis quam altera; id falsum est: ergo. Minor videtur certa, quia vna relatio, siue personalitas non potest esse maioris eligibilitatis quam altera, nisi quia perfectiorem constitueret personam ergo cum id falsum sit, falsum quoque erit maioris esse eligibilitatis. Maior vero probatur, quia regula maioris perfectionis intensiue est maior eligibilitas: ergo si vna relatio esset & formaliter intensiue perfectior

fectior alia, maioris quoque eligibilitatis esset, quam altera. *Respondeo* negans maiorem eiusque probationem. Maioris enim eligibilitatis est ingens thesaurus quam vilis seruus, & maioris eligibilitatis sunt mille argentei, quam vnus aureus, cum tamen seruus sit intensiue perfectior thesauro, & aurum a argento, quantumuis infinito. Inde diuinæ personalitates, quæ is æqualiter eligibiles, inæquales esse possunt. Et ratio est, quia maior eligibilitas alicuius rei mensuratur, vel à maiori personæ eligentis vtilitate, vel quia persona eligens maius perfectionis incrementum cum vna potius quam cum altera comparabit; cū autem persona diuina quacunque relatione constituta eiusdem sit dignitatis & perfectionis, inde vna relatio præaltera magis eligibilis non est, cum ad aliud eligibilis non sit, quam ad constituendam personam.

Inæqualitas diuinarum relationum non reddit illas inæqualiter eligibiles.

108. Obiicies quinto. Fieri ex nostra sententia perfectiones attributorum & relationum non esse adorabiles summo cultu, nec amabiles summo amore, quod est absurdum: ergo. Sequella probatur, quia quæ maior est excellentia, bonitas, & perfectio ratione cuius, aliquis colitur, & amatur, eo debet esse maior cultus, & amor: ergo cum maior sit excellentia & perfectio essentia, quam attributorum, & relationum, maiori cultu adorare tenemur, & maiori amore prosequi essentiam, quam attributa, & relationes: ergo illam summo cultu & amore prosequi tenemur; vnde attributa, & relationes cultu inferiori, & amore, atque adeo non summo. Idemque erit de vna relatione aut attributo inæquali alteri.

Inæqualis cultus & adoratio essentia, & relationibus obiicitur exhibenda.

109. Respondeo negans sequellam. Nam ab eodem habitu prodire possunt actus circa obiecta inæqualia materialia, imo & formalia, rationem formalem communem habitui continētia. Sic idem habitus Misericordiæ circa inæquales pauperes inæquales exhibet subuentiones. Cum autē excellentia diuina, seu dominiū supremū, quæ est motiuum adorationis latriæ; & bonitas diuina, quæ vt motiuum Charitatis perfectissimæ, sint rationes communes, illa adorandi, ista amandi: inde omnes diuinæ perfectiones, vt pote excellentes, & bonæ quamuis inæquali formaliter excellentia, & bonitate, eodem supremo Latriæ, & Charitatis habitu adorantur, & diliguntur. Quod si nomine summi cultus, & amoris, intendat obiectio actū intra

eundem habitum omnium summum, & perfectissimum; negamus illum possibilem cum communi Philosophia, etiã respectu essentia. Si vero contendatur, gradum aliquem perfectionis, aut intensionis actus creati, debitum esse essentia, & tantumdem debitum non esse cuilibet perfectioni diuinã. Negatur id etiam. Nam cum omnis dilectio, & adoratio creata, finita est, nulla est, quæ diuinam aliquam perfectionem, quantumuis minimam; adæquet: atque ad eò quæcunque intensione, aut perfectione adoretur à nobis, aut diligatur essentia, tantumdem debetur cuilibet perfectioni diuinã.

Obiicitur diuina complacentia circa relationes, & essentiam.

110 Obiicies vltimo. Complacentia diuina est regula & mensura diuinã perfectionis intensiua: vel ergo Deus magis complacet in essentia diuina quatenus ab attributis, & relationibus distincta, quam in attributis, & relationibus, quatenus ab essentia distinctis: vel non? si non magis complacet: ergo omnes sunt æquales. Si magis complacet: ergo maioris æstimabilitatis, bonitatis & amabilitatis erit apud Deum essentia vt ab attributis & relationibus distincta, quam ipsa relationes & attributa, quod videtur absurdum. Hoc argumentum obiicientis expugnat. Nam vel Deus æque complacet in bonitate, creata & diuina, vel non? Si primum: ergo æquales erunt bonitas & perfectio creata & increata, quod dici non potest. Si secundum: ergo maior erit complacentia in bonitate & perfectione diuina, & minor increata, & consequenter inæquales, atque ad eò vna maioris æstimabilitatis, bonitatis, & amabilitatis quam altera.

Deum magis complacere in essentia quam in relationibus vt ab illa distinctis nullum est inconueniens.

111 Respondeo, Deum magis complacere formaliter in essentia vt distincta à relationibus, & attributis: quam in ipsis relationibus, & attributis, vt ab essentia distinctis, idemque est de vna relatione, aut attributo respectu alterius in æqualis: atque ad eò essentiam formaliter maioris esse æstimabilitatis, bonitatis, & amabilitatis apud Deum, quam relationes, & attributa, & vnum attributum, aut relatio respectu alterius inæqualis. In quo nec vestigium est absurdi, imo æquitas magna, vt inæquales perfectiones inæquali prosequantur amore.

SECTIO

S E C T I O X.

An qualibet relatio sit perfectio simpliciter simplex.

112 **T**Ota hæc controversia nittitur in explicatione perfectionis simpliciter simplicis, in qua multum de nomine contenditur. *Prior* ergo sententia negat relationes diuinas esse perfectiones simpliciter simplices. Quia ad perfectionem simpliciter simplicem non sat est, quod melior sit ipsa, quam non ipsa, sed vterius opus est, quod in quolibet supposito melior sit ipsa, quam altera quælibet. Inde inferunt nullam relationem diuinam esse perfectionem simpliciter simplicem, nam supposito Patris melior non est filiatio, quã Paternitas; nec supposito Filij melior est Paternitas, quam Filiatio. *Posterior* sententia affirmat esse perfectiones simpliciter simplices, quia ad id satis est, quod cuilibet subiecto melior sit ipsa quã non ipsa, si per impossibile in eo esse posset. Ad eum modum quo dicere solemus; si mihi per impossibile esset eligendum, esse Angelum, vel hominem, mallet esse Angelus. Relationes autem diuinæ meliores essent cuilibet subiecto, si per impossibile eas habere posset, quam quælibet alia perfectio impossibilis. Ita P. Arriaga disp. 43. sect. 3. sub sect 4.

Sententia negans cum suo fundamento.

113
Sententia affirmans d. simili iacta fundamento.

114 **A**ssero, relationem quamlibet diuinam esse perfectionem simpliciter simplicem. Probat, quia perfectio simpliciter simplex est, quæ melior est ipsa, quam non ipsa; id est, cuius defectus per nullam aliam perfectionem compensabilis est: defectus autem cuiusvis relationis per nullam aliam perfectionem compensabilis est: ergo quælibet relatio erit perfectio simpliciter simplex. Minor probatur, quia defectus Paternitatis, siue non esse illius, per nullam perfectionem creatam compensari potest, vt est certum; neque potest per diuinam compensari: ergo per nullam. Antecedens, quoad secundam partem, probatur; quia defectus Paternitatis diuinæ, siue

Qualibet diuina relatio est perfectio simpliciter simplex.

O o non

non dari Paternitatem in Deo, compensari non potest per essentiam, neque per aliam relationem, cum neque per essentiam, neque per relationes filiationis, aut spirationis, vacuitas Paternitatis completeretur, imo maneret semper Deus cum defectu Paternitatis, quin loco istius subrogareturaliquid æquivalens, cum quo æque bene Deus se haberet, ac cum Paternitate: ergo Paternitas est perfectio, quæ melior est ipsa, quam non ipsa. Idemque est de Filiatione, & spiratione tam actiua, quam passiuæ.

115 Dices ad perfectionem simpliciter simplicem non sat esse, quod illius defectus in Deo non possit compensari per aliam perfectionem, sed alterius opus esse, quod in nullo subiecto talis defectus compensari possit: defectus autem Paternitatis in humanitate Christi perfectissime compensatur per Filiationem, qua Persona diuina tam perfecta est, quam esset cum Paternitate terminante naturam humanam.

Incompensabilis ad perfectionem simpliciter simplicem necessaria declaratur.

116 Contra quia defectus ille Paternitatis in humanitate Christi non est defectus simpliciter Paternitatis, sed vnionis illius cum humanitate; eo enim quod Paternitas non terminet humanitatem sequitur dari carentiam, siue defectum vnionis illius cum humanitate; non vero fit dari carentiam Paternitatis, siue non dari Paternitatem in rerum natura, quæ sola carentia est defectus simpliciter Paternitatis. Ad perfectionem autem simpliciter simplicem, satis est, & necesse, quod defectus simpliciter illius per nullam aliam suppleri, aut compensari possit; hoc enim ipso melior est ipsa, quam non ipsa: defectus autem simpliciter cuiusuis relationis per nullam perfectionem, siue creatam, siue increatam compensari potest: ergo quælibet erit perfectio simpliciter simplex. Minor est certa si enim modo per impossibile destrueretur Paternitas diuina, quid conducere posset ad hunc defectum compensandum vnio Filiationis cum natura humana: Hæc enim sufficiens tantum est ad compensandum defectum vnionis Paternitatis cum humanitate.

SECTIO

SECTIO XI.

An essentia diuina includat relationes, vel includatur in illis.

117. **V** Num alterum includere, præcisè quæstionibus de Inclusio vno realis, altera formalis, vtraque declarata. nomine aliud re non est, quam continere illum, & simul alterum ab eo distinctum, iuxta modum inclusionis, idem enim non includit seipsum. Sic totum dicitur includere partem, quia continet illam, & simul etiam comparterem ab ea distinctam. Inklusio vna est realis formalis, quando scilicet includens continet vnum & simul alterum realiter ab eo distinctum: sic homo physice includit animam. Altera est realis virtualis, quando scilicet includens continet vnum, & simul alterum virtualiter tantum ab eo distinctum: sic homo metaphysice includit animal, si hoc virtualiter à rationali distinguitur. Altera est rationis, quando videlicet includens continet vnum, & simul alterum ratione nostra tantum ab eo distinctum: sic rationale includit ens sola ratione à differentia rationalitatis distinctum. His positis.

118. Affero primo, essentiam diuinam non includere relationes inclusione reali. Probat, quia, vt vnum alterum realiter includat, hoc debet esse de constitutiuo reali siue materiali illius, nisi quæstio sit de voce: relationes autem diuinæ non sunt de constitutiuo materiali naturæ diuinæ ergo neque realiter includuntur in illa. Minor probatur, quia illud est constitutiuum materiale alicuius entis, quod reperitur in omni supposito, in quo tale ens perfecte & integre reperitur: relationes autem diuinæ non reperiuntur in omni supposito, in quo natura diuina integre reperitur: ergo nec sunt de constitutiuo materiali naturæ diuinæ. Maior ex terminis nota videtur. Minor probatur, nam in qualibet persona integre, natura diuina reperitur, cum tamen in ea omnes relationes minime reperiuntur, in Patre enim non est Filiatio, nec spiratio passiuæ, nec in Filio est Paternitas, nec spiratio passiuæ, nec in Spiritu sancto

sancto est Paternitas, aut Filiatio: ergo.

Concilium
Toletanum
Nicænum
Epiphanius
Damasce.

119 Confirmatur primo, Nam Concilium Toletanum in professione Fidei statuit ita. *Singulariter unaquaque Persona plenus Deus sit.* Et Concilium Nicænum apud Nazianzenum breviori tractatu de Fide Nicæna orat. 3. cap. 5. docet. *Filium esse Deum de Deo, profectum de perfectio, plenum de pleno.* Id quod unanimis firmant Patres, Epiphanius hæresi 76. *Singulariter unaquaque persona est plenus Deus, & totus Deus.* Damascenus 3. de Fide cap. 6. *Confitemur omnem naturam esse in Patre, & omnem & perfectam in Filio, in quo secundum Apostolum inhabitat plenitudo divinitatis:* ergo cum in Patre nulla ratione sit Filiatio, nec Paternitas in Filio, neque vlla ratione relationes huiusmodi constituere poterunt naturam divinam. Et ratio est, quia si natura divina relationibus constitueretur, nulla Persona esset integre Deus cum nulla sit omnis relatio, ex qua integra Deitas confurgeret. Vnde sicut hæc propositio falsa est: *Pater est integra Trinitas,* ita quoque falsa esset ista *Pater est integre Deus.* Idem enim esset, esse integre Deum, & esse integram Trinitatem.

Identitas
materialis
essentia: cu
relationibus
insufficiens
est, vt essen
tia illis con
stituatur.

120 Confirmatur secundo. Si natura divina relationibus constitueretur, maxime, propter identitatem materialem cum illis: id non sufficit: ergo. Minor ostenditur, quia natura divina similem identitatem habet cum actibus liberis, & contingentibus, vt ostendi de voluntate Dei; nec tamen illis materialiter constituitur; aliter Deus materialiter esset ens contingens, & quod deficere potuisset ergo. *Confirmatur tertio, Distinctio virtualis inter essentiam divinam, & relationes sufficiens est, vt relatio materialiter producat, quin essentia adhuc materialiter producta sit:* ergo sufficiens etiam erit, vt natura divina perfectione absoluta materialiter constituatur, relationibus nec materialiter eam constituentibus; æque enim difficilis apparet vtrorumque extremorum compositio.

Relationes
divina: non
incluunt
essentiam
inclusionem
reali.

121 Afferro secundo, Relationes divinas non includere essentiam inclusionem reali. Est contra P. Soar. 1. par. tr. 3. lib. 4. c. 5, & 7. Probatur, quia relationes divina: licet materialiter identificentur essentia:, non tamen continent illam, & simul aliud realiter ab ea distinctum; cum nihil ab essentia divina realiter distingua-

tur

tur, quod ad inclusionem realem propriam, & strictam necessarium esse, constat ex his, quæ posuimus sectionis initio: ergo relationes diuinæ non includunt essentiam inclusione reali. Secus dicendum est de Trinitate Personarum respectu vniuscuiusq; singularis; Trinitas enim proprie includit quâlibet Personam, quia continet illam, & simul alias ab ea realiter, distinctas.

122 Assero tertio, essentiam diuinam non includere relationes, neque relationes essentiam inclusione virtuali. Tum quia relationes, & essentia mutuo virtualiter distinguntur, & excluduntur. Tum etiam quia tota relatio v. g. Filiatio producit, & nihil quod virtualiter est essentia perducitur. Insuper tota essentia communicatur, & nihil Paternitatis communicatur. Tum præterea, quia ex relatione, & essentia constituitur Persona: constitutio autem mutuam exigit constituentium exclusionem; ita vt neutrum claudat; sed potius excludat aliud, aliter non minus clauderet constituens, quam constitutū, quod falsum esse, nullum est totum quod non demonstret. Tum denique, quia essentia, & relatio diuersimode se habent, ac Persona, & relatio siue Persona, & essentia: Persona autem & relatio se habent tanquam includens virtualiter, & inclusum; idemque est de Persona, & essentia: ergo essentia & relatio se habebunt tanquam excludens virtualiter, & exclusum.

Essentia diuina non includit relationes, neque relationes essentiam inclusione virtuali.

123 Assero quarto essentiam diuinam non includere relationes, neque relationes essentiam, inclusione nostro modo concipiendi. Ratio est, nam quæ virtualiter mutuo se excludunt, quoque se excludunt nostro modo concipiendi; non enim cum fundamento possum ego concipere vnum includere aliud, quod reuera non includit, sed potius excludit: relationes autem & essentia mutuo se virtualiter excludunt: ergo etiam nostro modo concipiendi.

Neque inclusione nostro modo concipiendi.

124 Obiicies primo contra primum assertum. Essentia diuina constituitur materialiter relationibus: ergo non bene infertur à nobis ideo essentiam non includere relationes inclusione reali, quia illis materialiter minime constituitur. Antecedens probatur. Nam relationes sunt realiter idem cum essentia diuina: ergo de materiali cōstitutiuo ipsius. Consequentia probatur, nã tūc aliquid est de materiali cōstitutiuo alicuius, quādo realiter,

ſeu materialiter eſt ipſum conſtitutiuum: relationes autem diuinae ſunt realiter, ſeu materialiter ipſa eſſentia diuina: ergo & de conſtitutiuo materiali ipſius. Confirmatur, impoſſibile eſt, vnā rem eo modo quo eſt alia, non illam conſtituere: relationes autem realiter materialiter ſunt eſſentia: ergo realiter materialiter conſtituunt illam.

Identitas
realis rela-
tionum &
eſſentia, vn-
de in ſuffi-
ciens inclu-
ſioni reali.

125 *Reſpondeo negans antecedens.* Ad probationem con- ceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia. Ad cuius proba- tionem diſtinguo maiorem: Tunc aliquid eſt de materiali con- ſtitutiuo alicuius, quando realiter, ſeu materialiter eſt ipſum conſtitutum abſque diſtinctione virtuali ab illo, prædicata rea- liter contradictoria componente, propria relationum, & eſſen- tia, qualia ſunt communicari, & non communicari, produci, & non produci, concedo: cum huiusmodi diſtinctione nego. Similiterque diſtinguenda eſt minor, Relationes diuinae ſunt realiter, ſeu materialiter ipſa eſſentia diuina cum ea diſtinctione virtuali ab illa, concedo: ſine illa nego. Et neganda eſt conſequentia. Nam ſicut diſtinctiono virtualis relationum ab eſ- ſentia præſtat, vnā produci realiter altera improducta, ita etiam præſtat eſſentiam diuinam conſtitui prædicato abſoluto, & non conſtitui adhuc materialiter prædicato relatiuo. Inde patet ad confirmationem. Etenim ſicut impoſſibile non eſt, Filiationem identificatam realiter eſſentia produci, & reali- ter eſſentiam non produci, ita neque impoſſibile eſt relatio- nem identificatam eſſentia non illam realiter conſtituere.

Nazianze-
nus alique
Patres ex-
plicati.

126 *Obiicies ſecundo, Nazianzenum oratione 5. de Theo- logia aſſerentem, patrem, & diuinitatem ſine Spiritu ſan- cto fore imperfectam: ergo Perſonalitates ſunt de perfectione diuinae eſſentia, ergo eſſentia Dei perfecta includit relationes.* *Reſpondeo*, relationes perficere eſſentiam inſtar proprietatis æquivalentis diſtinctioni reali nuper expoſita, vnde ſicut prop- rietates realiter ab eſſentia diſtinctæ, illam perficiunt, quia materialiter conſtituant, ita relationes diuinae. Adde Nazian- zenum, & alios patres, ſolum contendere naturam Dei fore imperfectam defectu relationis Spiritus ſancti, non quia hæc fit de conſtitutiuo illius adhuc materiali, ſed quia de eſſet illi proprietates æquivalentes diſtinctioni reali, ad eum modum, quo eſſentia

essentia creata sine proprietatibus ab ea realiter distinctis imperfecta foret.

127 Obiicies tertio. Personalitas est complementum substantiæ, & de constitutio substantiæ completæ, Deus autem est substantia completa, ergo & constituta Personalitate, ista autem indistincta est à relatione, ergo. *Respondeo*, Personalitatem esse complementum substantiæ, non absolutum, sed relatiuum, Deus autem non constituitur substantia relatiue completa, sed absolute completa, quare sola constituitur subsistentia absoluta, quia hæc communis est, sicut concretum Dei.

Deus non subsistentia relatiua, sed absoluta constituitur.

128 Obiicies quarto, Deus est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, ergo constituitur Patre, Filio, & Spiritu sancto, quia esse, & materialiter constitui idem sunt. *Respondeo*, concessio antecedenti, negans consequentiam. Nam Deus. ita est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, vt sit quid omnibus commune, nulla autem personalitas adhuc materialiter communis est, vnde nec materialiter constituitur Dei.

129 Obiicies quinto contra tertium assertum, in quo diximus, essentiam non includere relationes in inclusione virtuali. Relationes diuinæ, virtualiter continentur in essentia, cum hæc sit earum radix, & principium virtuale, ergo virtualiter includuntur in essentia. *Respondeo*, sermonem non esse de inclusione, solum virtute, & eminenter continente aliud, qua ratione dicitur effectus virtualiter in sua causa contineri, & creatura in Deo, sed de inclusione perfectionis formaliter existentis in includente, cum sola distinctione virtuali ab altera similiter etiam contenta in ipso. Quo pacto nec essentia diuina includit relationes, nec relationes essentiam.

Incidentis equiuocatio circa inclusionem, & continentiam virtualem detecta.

S E C T I O XII.

An relationes diuina sint subsistentia.

130 **A** Ssero primo, relationes Personales, scilicet Pater-
nitatem, Filiationem, & spirationem passiuam,
esse subsistentias. Conclusio est omnium Theologorum con-
tra durandum, Scotum, Paludanum, & Capreolum apud P.
Soarium 1. part. tract. 3. lib. 3. cap. 4. negantes subsistentias rela-
tias, & solam absolutam concedentes. Probatur primo ex
Conciliis, & Patribus. Nicœnum lib. 2. de actis in Concilio Ni-
cœno, responsione data per Protogenem Sardicensem §. *non
difficile*, ita statuit. *Vna est diuinitas Sancta Trinitatis, qua in tri-
bus subsistentiis perfectis, & equalibus consideratur.* Prima Syno-
dus Constantinopolitana epistola ad Damasum Papam, decer-
nit. *Credimus aequalem honorem, ac dignitatem, & imperium co-
ternum in tribus perf. & sumis subsistentiis, seu tribus perfectis per-
sonis.* Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus epist. quæ ha-
betur in sexta Synodo generali actione 11. 4. eiusdem epist. ait
*Subsistiis & proprietatibus intellectualibus perfectis numerari Tri-
nitatem.* Iustinus in expositione Fidei de Trinitate. *Maluimus
vnius Deitatis in tribus perfectis subsistentiis notitiam exponere.*
Denique Hieronymus epist. 57. ad Damasum. *Sufficiat nobis
dicere vnâ substantiam, tres Personas subsistentes.*

Omnes re-
lationes per-
sonales sub-
sistentiæ
sunt.

Concilium
Nicœnum.

Prima Syno-
dus Constân-
tinopolita-
na.

Ratio, vnde
omnis rela-
tio persona-
lis subsisten-
tia sit.

131 Ratione probatur *secundo* conclusio, Nam in diuinis
sunt tres Personalitates tres personas distinguentes: ergo
& tres subsistentiæ, cum omnis personalitas, qua talis,
subsistentia sit. *Tertio*, quia vnio hypostatica facta fuit in sub-
sistentia Verbi, qua verissime Christi humanitas subsistit: non
autem facta est in subsistentia absoluta: aliter non esset, vnde
Filius, potius quam Pater, aut Spiritus sanctus, incarnatus
esset cum subsistentia absoluta æqualiter omnibus com-
munis sit; ergo vnio hypostatica facta est in subsistentia relati-
ua propria Verbi. Minor patet ex Tholetano 6. deficiente vnio-
nem esse factam in eo, quod est proprium Verbi; solum au-
tem relatiuum est proprium Verbi; ergo facta est, non in sub-
sistentia

substantia absoluta; sed relatiua. *Quarto*, quia tres relationes Personales constituunt tria concreta substantiua, tres scilicet Personas, ad multiplicationem autem trium concretorum, necessario multiplicanda est natura, vel substantia; natura autem diuina multiplicari non potest, nec substantia absoluta: ergo relatiua.

132 Obiicies primo. Admissa substantia absoluta, substantiæ relatiuæ sunt inutiles; ergo reiciendæ: Antecedens probatur, quia Pater, ex vi substantiæ absolutæ, esset per se, & ex vi relationis Paternitatis, esset incommunicabilis: ergo præcisus substantiis relatiuis, haberet Pater quidquid ad Personam necessarium esset, atque ad eò superflua erunt substantiæ relatiuæ. *Respondeo* negans antecedens, ad probationem distingo antecedens, Pater ex vi substantiæ absolutæ esset per se Persona à cæteris distincta in esse Personæ, nego: esset per se modo omnibus Personis communi, concedo. Et neganda est consequentia; quia pater in esse Personæ singularis substantis distinctus esse debet à cæteris personis.

Admissa substantia absoluta nõ superflua erunt relatiuæ.

133 Obiicies secundo, conceptus substantiæ, & relationis pugnant inter se: ergo non possunt in diuina relatione componi. Antecedens probatur, nam relatio est ad aliud; substantia vero est ad se: idem autem non potest esse ad se, & simul ad aliud: ergo neque substantia poterit esse relatio, nec relatio substantia. *Respondeo* negans antecedens. Ad cuius probationem dicimus, esse ad aliud, tanquam terminum, & esse ad se, id est, esse per se, nullam dicere oppositionem. Nam substantia creata est ad aliud, scilicet, ad causam, & naturam, quas transcendentaliter respicit, & ad se, id est, per se, siue reddens naturam completam, substantem, siue ultimo terminatam, aut concretam, iuxta effectum formalem proprium substantiæ.

Conceptus substantiæ & relationis non pugnant inter se.

134 *Assero* secundo, quamlibet relationem personalem reddere naturam diuinam substantem. Ratio est, Nam quælibet forma, vel quasi forma applicata subiecto communicat illi effectum formalem, cuius est capax; si capax sit omnium, communicat omnes, si alicuius tantum, aliquem, natura autem diuina est capax effectus formalis subsistendi, & quælibet

Quælibet substantia personalis reddit naturam diuinam substantem.

P p bet

bet relatio Personalis est subsistentia intime eidem applicata naturæ : ergo communicabit illi effectum formalem subsistendi. *Confirmatur.* Nam eo quod humanitas Christi capax sit effectus subsistendi ; & subsistentia Verbi sit illi applicata per physicam vnionem , communicat illi effectum formalem subsistendi : ergo cum eadem subsistentia Verbi, idemque est de aliis, altiori modo applicata sit naturæ diuinæ , scilicet per physicam , & realem identitatem , hæcque capax sit effectus formalis subsistendi ; illum eidem naturæ communicabit. Aliud enim ad effectum formalem impertiendum non desideratur , quam applicatio formæ , & capacitas subiecti.

Cur relatio non denominet naturam diuinam relatum , esse denominet subsistentem.

135 Obiicies primo, nulla relatio , quantumuis intime applicata denominare potest naturam diuinam relatum: ergo neque subsistentem. *Respondeo*, concesso antecedente, negans consequentiam. Ratio est, quia natura diuina, utpotè substantialis, est capax effectus subsistentis, non vero relatæ. Nam huiusmodi effectus exigit distinctionem inter relatum, & terminum ad quem refertur ; ideo Filius refertur ad Patrem , & Spiritus sanctus ad Patrem, & Filium, quia inter ipsos stat distinctio realis : Natura autem diuina à nullo termino diuino realiter distingui potest, ideoque nec realiter relatæ denominari. Scuti propter eandem rationem à productione relationis producta denominari non potest, nec incommunicabilis ab incommunicabilitate eiusdem.

Cur pariter non denominet naturam sanctam.

136 Obiicies secundo, Relationes diuinæ sunt sanctitas applicata, & natura diuina capax effectus sanctitatis : nec tamen denominant Deitatem sanctam : ergo neque subsistentem. Prima maioris pars ostenditur, nam relatio, siue subsistentia Verbi, denominat humanitatem Christi sanctam, quod autem sanctitas non est, nec potest subiectum aliquod denominare sanctum, sicut quod Albedo non est, non potest denominare album, ergo relatio Verbi sanctitas est. Idemque de relatione Patris, & Spiritus sancti dicendum videtur, nam quælibet earum si humanitatem terminaret sanctificaret illam, non minus, quam relatio verbi de facto sanctificat. *Respondeo*, relationes diuinas non esse simpliciter, & absolute sanctitates in Deo, cum in eo non sint radices totius rectitudinis, esse tamen respe-

respectiue ad humanitatem, quam possunt terminare, quia vt sic sunt principium totius rectitudinis suppositi. Vnde nihil mirum, quod Deitatem non denominent sanctam, etiam si substantia Verbi sanctam denominet humanitatem.

137 **A**ffero tertio, Relationem Spiratoris esse etiam substantiam. Ratio est, quia indiuiduum Spiratoris est concretum substantiuum, vt ostendam de constitutiuo Spiratoris, ergo constat substantia relatiua, vtpote opposita Spiritui s. Nec inde sequitur in Trinitate quaternitas à Lateranensi damnata cap. *damnamus*. Nam ibi sermo est de quaternitate mutuo inter se distincta sicut ergo quarta relatio Lateranensi nullatenus contrariatur, ita neque quarta substantia. Nec obstat relationem Spiratoris esse Patri, Filioque communem, nam de ratione substantia non est, esse incommunicabilem, vt in substantia absoluta constabit disp. sequenti, ergo relatio spiratoris, quantumuis Patri, Filioque communis substantia erit. Cur autem Personalitas non sit, nec Personam constituat constabit disputatione sequenti.

Relatio spiratoris substantia est.

DISPUTATIO XIII.

An præter substantias relativas detur in Deo substantia aliqua absoluta.

I

OMINE substantiæ absolutæ intelligitur complementum substantiæ, seu naturæ diuinæ, non minus absolutum, & cõmune omnibus Personis, quam natura ipsa. Quæritur ergo, An sicut in Deo est vnica natura singularis omnibus Personis communis, pariter sit etiam vna substantia singularis communis omnibus. Dixi *singularis*, quia nomine substantiæ absolutæ non intelligitur substantia ab omnibus relatiuis præcisa, quantumuis illa communis sit beneficio præcisionis. Quia tamen tota hæc difficultas pendet ex constitutio substantiæ, & effectu formali illius, momenti erit id præmittere; vnde clarior potissima deprehendatur controuersia.

Quid nomine substantiæ absolutæ intelligatur.

S E C T I O I.

In quo consistat ratio formalis substantiæ.

2 **P**Rior, & communis sententia, substantiam absolutam in Deo propugnantium, tenet, rationem formalem substantiæ consistere in independentia à supposito alieno; atque ad subsistere, aliud non esse, quam à supposito alieno independere. Dicitur ab alieno supposito, quia de ratione substantiæ non est, reddere, naturam independentem ab alio supposito, si hoc alienum non sit, sed naturæ proprium, ut contingit

Prima sententia constituit naturam, & effectum formalem substantiæ in

tingit in Deo, in quo subsistentia Patris non reddit naturam diuinam independentem à supposito Filij, aut Spiritus sancti, quia tria ista supposita aliena non sunt, sed naturæ diuinæ propria. Inde natura diuina triplici personalitate subsistens, triplici etiam titulo est independentis à supposito alieno. Cum vero natura creata propter suam limitationem vnica tantum subsistentia perfectè compleatur, duplicemque simul habere non possit, siue eiusdem, siue diuersæ rationis: inde omnis alia subsistentia, præter illam, qua natura actu completur, dici potest aliena. Hinc infert, naturam diuinam gaudere subsistentia absoluta, quia vt distincta à relationibus est independentis à supposito altero, & consequenter subsistens absolute.

independentia à supposito alieno.

3 *Displicet hæc sententia, Primo.* Quia independentia à supposito alieno est independentia à constituto ex natura, & subsistentia, quo inexplicata manet aliena subsistentia, cum tamen vera subsistentia sit. Non aliter, quam si hominem explicaturus diceres, *Hominem esse*: Id, quod simile est alteri homini. *Secundo*, quia natura à se potius, quam à subsistentia, habet eam independentiam. Nam tota ratio, cur natura humana v. g. vnica subsistentia terminata, independet ab alia eiusdem rationis, est limitatio illius, quod si natura humana fecunda foret ad duplicem subsistentiam humanam terminandam, istæ nihil pugnarent inter se, sicut diuinæ subsistentiæ relatiuæ nihil pugnant inter se, nec vna reddit naturam diuinam independentem ab alia: ergo independentia naturæ humanæ ab alieno supposito eiusdem rationis, ad ipsam naturam potius, quam ad subsistentiam referenda est.

Displicet ea sententia, tū quia assumptum non explicat.

Tum etiam, quia eam independentiam à se potius natura habet, quam à subsistentia.

4 *Tertio*, quia sicut vnica natura creata non potest duplici terminari subsistentia; ita neque vnica materia duplici potest actuari forma substantiali, in sententia aduersariorum, & communi: ergo sicut subsistentia creata reddit naturam independentem ab alieno supposito, ita forma substantialis reddet materiam independentem ab alieno composito: his tamen non obstantibus forma substantialis non satis explicatur per eam independentiam ab alio, seu alieno composito: ergo neque subsistentia per independentiam ab alio, seu alieno supposito; eadem enim videtur vtriusque ratio. *Quarto*, quia si subsistentia ad eam

foret inuti-
lis subsisten-
tia.

tum deni-
que quia
creatio præ-
stat eam in-
dependentiã
cum tamen
apud aduer-
sarios subsi-
stentia non
sit.

Ind. pen-
dentiã à sup-
posito alic-
no prædica-
tu non est, sub-
sistentiã ne-
cessarium,
sed non sus-
sistentias.

Independen-
tia anime
rationalis à
subiecto in-
hætionis ob-
iecta.

præcisè naturæ independentiam requisita foret, inutilis pro-
lus, & superuacanea redderetur. Nam impossibili omni subsi-
stentia, impossibilis quoque esset dependentia naturæ à sup-
posito alieno: ergo staret independentia, siue repugnantia de-
pendendi, quod idem est: ergo cum subsistentia frustranea
non sit, ad alium effectum naturæ impertiendum prouisa est.

5. *Quinto*, quia creatio ut connaturalis independentia à sup-
posito alieno, cum tamen in sententia plurium aduersario-
rum subsistentia non sit: ergo ea independentia non est quid-
ditas subsistentiæ propria. Antecedens probatur, nam ideò sub-
sistentia creata est independentia à supposito alieno, quia re-
pugnat illi ab eo dependere; & ideo creatio est independentia
à subiecto inhætionis, quia repugnat illi talis dependentiã: crea-
tioni autem connaturali repugnat dependere ab alieno suppo-
sito: ergo est independentia ab illo. Vel si creatio connatura-
lis ideò est independentia à subiecto inhætionis, quia non
attingit intrinsecè illud: ergo cum neque attingat alienum
suppositum, erit etiam independentia ab illo.

6. *Obiicies primo*. Hoc præcisè quod res aliqua sit depen-
dentia ab alieno supposito, deficit à ratione subsistentiæ: ergo
ideò præcisè, quæ subsistentia est, talis erit, quia est indepen-
dentia à supposito alieno. *Respondio* concessio antecedente, ne-
gans consequentiam. Nam independentia à supposito alieno
est quidem prædicatum subsistentiæ necessarium, commune
tamen aliis. Sicut viuens ut prædicatum homini quidem neces-
sarium, commune tamen aliis. *Quemadmodum* ergo res, quæ non
est viuens, hoc præcisè homo esse non potest, quin inde fiat, ho-
minè præciso gradu viuents cõstitui: pariter dicimus, re quæ est
dependentia à supposito alieno, hoc præcisè non posse esse sub-
sistentiam, quin inde fiat, eam, quæ subsistentia est, ideò præ-
cisè talem esse, quia est independentia à supposito alieno.

7. *Obiicies secundo*. Etiam si animæ rationali repugnet depen-
dentia à subiecto inhætionis, tamen se ipsa non est formalis in-
dependentia ab illo, sed id habet à creatione: ergo etiam si na-
turæ, & creationi repugnet dependere à supposito alieno, non
idcirco erunt formalis independentia à supposito alieno, sed id
à sola subsistentia præstabitur. Antecedens probatur, quia si ani-
ma rationalis se ipsa esset formalis indepèdentiã à subiecto inhæ-
tionis

sionis, frustranea esset creatio ad hunc effectum illi cōmunicā-
dū. *Confr.* Nam si natura humana se ipsa esset formalis indepē-
dētia à supposito alieno, non posset illud terminare adhuc diui-
nitas, cōtra Incarn. myst. ergo talis nō est Antecedēs probatur,
quia indepēdētia ab aliquo termino nullo pacto potest ab aliquo
depēdere: ergo si natura humana se ipsa esset indepēdētia à sup-
posito alieno, nullo pacto posset alienā subsistentiam terminare.

8 *Resp.* negās anteced. Ad cuius probationē negādū est similiter
anteced. Nam creatio necessaria nō est, ad reddendā animā rati-
onālē indepēdētē à subiecto inhætionis, cū animus rationalis
eam indepēdētiam ingenitā ex se habeat; sed necessaria tantū est,
ut res natura sua indepēdēs à subiecto inhætionis, modo sibi pro-
portionato producat, cur per se ipsā nō possit ita produci. Si au-
tē de ratione subsistētiā sola esset indepēdētia à supposito alieno,
cū natura ex se eā independentiā habeat, superflua ad eū effectū
præstādū adueniret subsistētia. Ad cōfirmationē. *Ref.* negās an-
tēced. eiusq; probationē. Nā rē aliquā esse se ipsa indep. à subiecto.
& ab ipso per aliquid distinctū depēdere, nullā dicit cōtradiēt.

Munus
creationis
respectu ani-
mæ rationalis
expositum.

9 *Obiiciēs*; Licet creaturæ repugnet nō depēdere à Deo, & nō
produci ab ipso; tamē à creatura se ipsa nō est formalis depēdē-
tia à Deo, nec productio: ergo licet naturæ repugnet depēdere
ab alieno supposito, nō inde erit formalis independ. ab illo. *Resp.*
creaturā depēdere à Deo in esse, fieri, & cōseruari; atq; adeo per
se ipsā. quod est suū esse, depēdet à Deo in factō esse; per actionē
vero in fieri. Vnde licet creatura per se ipsā non possit esse pro-
ductio sui, eo quod ista ex Phisicis modus sit distinctus realiter
à termino, potest tamen esse dependentia; quia hæc tantum di-
cit impossibilitatem existendi sine alio.

Dependen-
tia creatura-
rum à Deo
exposita, ea-
rumq; pro-
ductio.

S E C T I O II.

Sententia Patris Aldrete.

10 **S**ecūda sētētia propugnās etiā subsistētiā, absolutā in Deo
docet, de ratione subsistētiā tantū esse, reddere naturam
substantialē immediate incōmunicabilē alienæ subsistētiæ; id est
substātiæ, quæ non est de naturali cōplemēto naturæ, subsistentis
per eam subsistentiā; nā materia subsistens propria subsistentia
non redditur per eam incommunicabilis formæ, eo quod ista sit
de naturali cōplemēto materiæ. Nec propter eadē rationē natura
diuina

Secunda sen-
tentia P. Al-
drete de in-
communi-
cabilitate
immediata
alienæ sub-
stantiæ.

seu materialiter est ipsum constitutum: relationes autem diuinae sunt realiter, seu materialiter ipsa essentia diuina: ergo & de constitutiuo materiali ipsius. Confirmatur, impossibile est, vnam rem eo modo quo est alia, non illam constituere: relationes autem realiter materialiter sunt essentia: ergo realiter materialiter constituunt illam.

Identicas
realis rela-
tionum &
essentia, vn-
de insuffi-
ciens inclu-
sioni reali.

125 Respondeo negans antecedens. Ad probationem concesso antecedente, neganda est consequentia. Ad cuius probationem distingo maiorem: Tunc aliquid est de materiali constitutiuo alicuius, quando realiter, seu materialiter est ipsum constitutum absque distinctione virtuali ab illo, praedicata realiter contradictoria componente, propria relationum, & essentiae, qualia sunt communicari, & non communicari, produci, & non produci, concedo: cum huiusmodi distinctione nego. Similiterque distinguenda est minor, Relationes diuinae sunt realiter, seu materialiter ipsa essentia diuina cum ea distinctione virtuali ab illa, concedo: sine illa nego. Et neganda est consequentia. Nam sicut distinctio virtualis relationum ab essentia praestat, vnam produci realiter altera improducta, ita etiam praestat essentiam diuinam constitui praedicato absoluto, & non constitui adhuc materialiter praedicato relatiuo. Inde patet ad confirmationem. Etenim sicut impossibile non est, Filiationem identificatam realiter essentiae produci, & realiter essentiam non produci, ita neque impossibile est relationem identificatam essentiae non illam realiter constituere.

Nazianzenus
aliquae
Patres ex-
plicati.

126 Obiicies secundo, Nazianzenum oratione 5. de Theologia asserentem, patrem, & diuinitatem sine Spiritu sancto fore imperfectam: ergo Personalitates sunt de perfectione diuinae essentiae, ergo essentia Dei perfecta includit relationes. Respondeo, relationes perficere essentiam instar proprietatis aequivalentis distinctioni reali nuper expositae, vnde sicut proprietates realiter ab essentia distinctae, illam perficiunt, quin materialiter constituent, ita relationes diuinae. Adde Nazianzenum, & alios patres, solum contendere naturam Dei fore imperfectam defectu relationis Spiritus sancti, non quia haec sit de constitutiuo illius adhuc materiali, sed quia deesset illi proprietates aequivalentes distinctioni reali, ad eum modum, quo
essentia

essentia creata sine proprietatibus ab ea realiter distinctis imperfecta foret.

127 Obiicies tertio. Personalitas est complementum substantiæ, & de constituto substantiæ completæ, Deus autem est substantia completa, ergo & constituta Personalitate, ista autem indistincta est à relatione, ergo. *Respondeo*, Personalitatem esse complementum substantiæ, non absolutum, sed relatiuum, Deus autem non constituitur substantia relative completa, sed absolute completa, quare sola constituitur subsistentia absoluta, quia hæc communis est, sicut concretum Dei.

Deus non subsistentia relatiua, sed absoluta constituitur.

128 Obiicies quarto, Deus est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, ergo constituitur Patre, Filio, & Spiritu sancto, quia esse, & materialiter constitui idem sunt. *Respondeo*, concessio antecedenti, negans consequentiam. Nam Deus ita est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, vt sit quid omnibus commune, nulla autem personalitas adhuc materialiter communis est, vnde nec materialiter constituitur Dei.

129 Obiicies quinto contra tertium assertum, in quo diximus, essentiam non includere relationes inclusione virtuali. Relationes diuinæ virtualiter continentur in essentia, cum hæc sit earum radix, & principium virtuale, ergo virtualiter includuntur in essentia. *Respondeo*, sermonem non esse de inclusione, solum virtute, & eminenter continente aliud, qua ratione dicitur effectus virtualiter in sua causa contineri, & creatura in Deo, sed de inclusione perfectionis formaliter existentis in includente, cum sola distinctione virtuali ab altera similiter etiam contenta in ipso. Quo pacto nec essentia diuina includit relationes, nec relationes essentiam.

Incidentis equiuocatio circa inclusionem, & continentiam virtualem detecta.

S E C T I O XII.

An relationes diuinae sint subsistentiae.

130 **A** Ssero primo, relationes Personales, scilicet Pater-
nitatem, Filiationem, & Spirationem passiuam,
esse subsistentias. Conclusio est omnium Theologorum con-
tra durandum, Scorum, Paludanum, & Capreolum apud P.
Soarium 1. part. tract. 3. lib. 3. cap. 4. negantes subsistentias rela-
tiuas, & solam absolutam concedentes. Probatum primo ex
Conciliis, & Patribus Nicœnum lib. 2. de actis in Concilio Ni-
cœno, responsione data per Protogenem Sardicensem §. *non
dijci*, ita statuit. *Vna est diuinitas Sancta Trinitatis, quae in tri-
bus subsistentiis perfectis, & aequalibus consideratur.* Prima Syno-
dos Constantinopolitana epistola ad Damasum Papam, decer-
nit. *Credimus aequalem honorem, ac dignitatem, & imperium coae-
ternum in tribus perf. Et: sumis subsistentiis, seu tribus perfectis per-
sonis.* Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus epist. quae ha-
betur in sexta Synodo generali actione 11. 4. eiusdem epist. ait
*Subsistiis & proprietatibus intellectualibus perfectis numerari Tri-
nitatem.* Iustinus in expositione Fidei de Trinitate. *Malinimus
vnius Deitatis in tribus perfectis subsistentiis notitiam exponere.*
Denique Hieronymus epist. 57. ad Damasum. *Sufficiat nobis
dicere unam substantiam, tres Personas subsistentes.*

Omnes re-
lationes per-
sonales sub-
sistentiae
sunt.

Concilium
Nicœnum.

Prima Syno-
dos Constā-
tinopolita-
na.

Ratio, vnde
omnis rela-
tio persona-
lis subsisten-
tia sit.

131 Ratione probatur secundo conclusio, Nam in diuinis
sunt tres Personalitates tres personas distinguentes: ergo
& tres subsistentiae, cum omnis personalitas, qua talis,
subsistentia sit. *Tertio*, quia vnio hypostatica facta fuit in sub-
sistentia Verbi, qua verissime Christi humanitas subsistit: non
autem facta est in subsistentia absoluta: aliter non esset, vnde
Filius, potius quam Pater, aut Spiritus sanctus, incarnatus
esset cum subsistentia absoluta aequaliter omnibus com-
munis sit; ergo vnio hypostatica facta est in subsistentia relati-
ua propria Verbi. Minor patet ex Tholetano 6. deficiente, vnio-
nem esse factam in eo, quod est proprium Verbi; solum au-
tem relatiuum est proprium Verbi; ergo facta est, non in sub-
sistentia

sistentia absoluta; sed relatiua. *Quarto*, quia tres relationes Personales constituunt tria concreta substantiua, tres scilicet Personas, ad multiplicationem autem trium concretorum, necessario multiplicanda est natura, vel substantia; natura autem diuina multiplicari non potest, nec substantia absoluta: ergo relatiua.

132 Obiicies primo. Admissa substantia absoluta, substantiæ relatiuæ sunt inutiles; ergo reiiciendæ: Antecedens probatur, quia Pater, ex vi substantiæ absolutæ, esset per se, & ex vi relationis Paternitatis, esset incommunicabilis: ergo præcisus substantiis relatiuis, haberet Pater quidquid ad Personam necessarium esset, atque ad eò superfluæ erunt substantiæ relatiuæ. *Respondeo* negans antecedens, ad probationem distingo antecedens, Pater ex vi substantiæ absolutæ esset per se Persona à cæteris distincta in esse Personæ, nego: esset per se modo omnibus Personis communi, concedo. Et neganda est consequentia; quia Pater in esse Personæ singularis substantis distinctus esse debet à cæteris personis.

Admissa substantia absoluta nõ superfl. uant relatiuæ.

133 Obiicies secundo, conceptus substantiæ, & relationis pugnant inter se: ergo non possunt in diuina relatione componi. Antecedens probatur, nam relatio est ad aliud; substantia uero est ad se: idem autem non potest esse ad se, & simul ad aliud: ergo neque substantia poterit esse relatio, nec relatio substantia. *Respondeo* negans antecedens. Ad cuius probationem dicimus, esse ad aliud, tanquam terminum, & esse ad se, id est, esse per se, nullam dicere oppositionem. Nam substantia creata est ad aliud, scilicet, ad causam, & naturam, quas transcendentaliter respicit, & ad se, id est, per se, siue reddens naturam completam, substantem, siue ultimo terminatam, aut concretam, iuxta effectum formalem proprium substantiæ.

Conceptus substantiæ & relationis non pugnant inter se.

134 Affero secundo, quamlibet relationem personalem reddere naturam diuinam substantem. Ratio est, Nam quælibet forma, vel quasi forma applicata subiecto communicat illi effectum formalem, cuius est capax; si capax sit omnium, communicat omnes, si alicuius tantum, aliquem, natura autem diuina est capax effectus formalis subsistendi, & quælibet

Quælibet substantia personalis reddit naturam diuinam substantem.

P p bet

bet relatio Personalis est subsistentia intime eidem applicata naturæ : ergo communicabit illi effectum formalem subsistenti. *Confirmatur.* Nam eo quod humanitas Christi capax sit effectus subsistenti ; & subsistentia Verbi sit illi applicata per physicam vnionem , communicat illi effectum formalem subsistenti : ergo cum eadem subsistentia Verbi, idemque est de aliis, altiori modo applicata sit naturæ diuinæ , scilicet per physicam , & realem identitatem , hæcque capax sit effectus formalis subsistenti ; illum eidem naturæ communicabit. Aliud enim ad effectum formalem impertiendum non desideratur , quam applicatio formæ , & capacitas subiecti.

Cur relatio non denominet naturam diuinam relatum , cū denominet subsistentem.

135 Obiicies primo, nulla relatio , quantumuis intime applicata denominare potest naturam diuinam relatum: ergo neque subsistentem. *Respondeo*, concessio antecedente, negans consequentiam. Ratio est , quia natura diuina , utpotè substantialis, est capax effectus subsistentis, non vero relatæ. Nam huiusmodi effectus exigit distinctionem inter relatum , & terminum ad quem refertur ; idè Filius refertur ad Patrem , & Spiritus sanctus ad Patrem , & Filium , quia inter ipsos stat distinctio realis : Natura autem diuina à nullo termino diuino realiter distingui potest, idèque nec realiter relata denominari. Scuti propter eandem rationem à productione relationis producta denominari non potest , nec incommunicabilis ab incommunicabilitate eiusdem.

Cur pariter non denominet naturam sanctam.

136 Obiicies secundo , Relationes diuinæ sunt sanctitas applicata , & natura diuina capax effectus sanctitatis : nec tamen denominant Deitatem sanctam : ergo neque subsistentem. Prima maioris pars ostenditur , nam relatio , siue subsistentia Verbi, denominat humanitatem Christi sanctam, quod autem sanctitas non est , nec potest subiectum aliquod denominare sanctum , sicut quod Albedo non est , non potest denominare album , ergo relatio Verbi sanctitas est. Idemque de relatione Patris, & Spiritus sancti dicendum videtur , nam quælibet earum si humanitatem terminaret sanctificaret illam , non minus, quam relatio Verbi de facto sanctificat. *Respondeo*, relationes diuinas non esse simpliciter, & absolute sanctitates in Deo; cum in eo non sint radices totius rectitudinis, esse tamen respe-

respectiue ad humanitatem, quam possunt terminare, quia vt sic sunt principium totius rectitudinis suppositi. Vnde nihil mirum, quod Deitatem non denominent sanctam, etiam si substantia Verbi sanctam denominet humanitatem.

137 **A**ssero tertio, Relationem Spiratoris esse etiam substantiam. Ratio est, quia indiuiduum Spiratoris est concretum substantiuum, vt ostendam de constitutio Spiratoris, ergo constat substantia relatiua, vt pote opposita Spiritui. Nec inde sequitur in Trinitate quaternitas à Lateranensi damnata cap. *damnamus*. Nam ibi sermo est de quaternitate mutuo inter se distincta sicut ergo quarta relatio Lateranensi nullatenus contrariatur, ita neque quarta substantia. Nec obstat relationem Spiratoris esse Patri, Filioque communem, nam de ratione substantia non est, esse incommunicabilem, vt in substantia absoluta constabit disp. sequenti, ergo relatio Spiratoris, quantumuis Patri, Filioque communis substantia erit. Cur autem Personalitas non sit, nec Personam constituat constabit disputatione sequenti.

Relatio spiratoris substantia est.

DISPUTATIO XIII.

An præter substantias relativas detur in Deo substantia aliqua absoluta.

I

OMINE substantiæ absolutæ intelligitur complementum substantiæ, seu naturæ diuinæ, non minus absolutum, & cõmunæ omnibus Personis,

quam natura ipsa. Quæritur ergo, An sicut in Deo est vnica natura singularis omnibus Personis communis, pariter sit etiam vna substantia singularis communis omnibus. Dixi *singularis*, quia nomine substantiæ absolutæ non intelligitur substantia ab omnibus relatiuis præcisã, quantumuis illa communis sit beneficio præcisionis. Quia tamen tota hæc difficultas pendet ex constitutio substantiæ, & effectu formali illius, momenti erit id præmittere; vnde clarior potissima deprehendatur controuersia.

Quid nomine substantiæ absolutæ intelligatur.

S E C T I O I.

In quo consistat ratio formalis substantiæ.

2 P R I O R, & communis sententia, substantiam absolutam in Deo propugnantium, tenet, rationem formalem

Prima sententia constituens naturam, & effectum formalem substantiæ in

substantiæ consistere in independentia à supposito alieno; atque ad hoc subsistere, aliud non esse, quam à supposito alieno independentem. Dicitur ab alieno supposito, quia de ratione substantiæ non est, reddere, naturam independentem ab alio supposito, si hoc alienum non sit, sed naturæ proprium, vnde contingit

tingit in Deo, in quo subsistentia Patris non reddit naturam diuinam independentem à supposito Filij, aut Spiritus sancti, quia tria ista supposita aliena non sunt, sed naturæ diuinæ propria. Inde natura diuina triplici personalitate subsistens, triplici etiam titulo est independentis à supposito alieno. Cum vero natura creata propter suam limitationem vnica tantum subsistentia perfectè compleatur, duplicemque simul habere non possit, siue eiusdem, siue diuersæ rationis: inde omnis alia subsistentia, præter illam, qua natura actu compleatur, dici potest aliena. Hinc infert, naturam diuinam gaudere subsistentia absoluta, quia vt distincta à relationibus est independentis à supposito altero, & consequenter subsistens absolute.

independen-
tia à sup-
posito alie-
na o.

3 *Displicet hæc sententia, Primo.* Quia independentia à supposito alieno est independentia à constituto ex natura, & subsistentia, quo inexplicata manet aliena subsistentia, cum tamen vera subsistentia sit. Non aliter, quam si hominem explicaturus diceres, Hominem esse: Id, quod simile est alteri homini. *Secundo*, quia natura à se potius, quam à subsistentia, habet eam independentiam. Nam tota ratio, cur natura humana v. g. vnica subsistentia terminata, independet ab alia eiusdem rationis, est limitatio illius, quod si natura humana fecunda foret ad duplicem subsistentiam humanam terminandam, istæ nihil pugnarent inter se, sicut diuinæ subsistentiæ relatiuæ nihil pugnant inter se, nec vna reddit naturam diuinam independentem ab alia: ergo independentia naturæ humanæ ab alieno supposito eiusdem rationis, ad ipsam naturam potius, quam ad subsistentiam referenda est.

Displicet ea
sententia, tū
quia assum-
ptum non
explicat.

Tum etiam,
quia eam
independen-
tiam à se po-
tius natura
habet, quam
à subsisten-
tia:

4 *Tertio*, quia sicut vnica natura creata non potest duplici terminari subsistentia; ita neque vnica materia duplici potest actuari forma substantiali, in sententia aduersariorum, & communi: ergo sicut subsistentia creata reddit naturam independentem ab alieno supposito, ita forma substantialis reddet materiam independentem ab alieno composito: his tamen non obstantibus forma substantialis non satis explicatur per eam independentiam ab alio, seu alieno composito: ergo neque subsistentia per independentiam ab alio, seu alieno supposito; eadem enim videtur vtriusque ratio. *Quarto*, quia si subsistentia ad eam

foret inutilis
substantia.

tum denique
quia creatio
præstat eam
independentiam
cum tamen
apud aduersarios
substantia non
sit.

Ind. pend. à supposito alieno prædicatum non est, substantia necessaria, sed non sufficientis.

Independentia anime rationalis à subiecto inhesionis obiecta.

præcisè naturæ independentiam requisita foret, inutilis proflus, & superuacanea redderetur. Nam impossibili omni substantia, impossibilis quoque esset dependentia naturæ à supposito alieno: ergo staret independentia, siue repugnantia dependendi, quod idem est: ergo cum substantia frustranea non sit, ad alium effectum naturæ impertiendum prouisa est.

5 *Quinto*, quia creatio ut connaturalis independentia à supposito alieno, cum tamen in sententia plurium aduersariorum substantia non sit: ergo ea independentia non est quidditas substantiæ propria. Antecedens probatur, nam ideo substantia creata est independentia à supposito alieno, quia repugnat illi ab eo dependere; & ideo creatio est independentia à subiecto inhesionis, quia repugnat illi talis dependentia: creationi autem connaturali repugnat dependere ab alieno supposito: ergo est independentia ab illo. Vel si creatio connaturalis ideo est independentia à subiecto inhesionis, quia non attingit intrinsecè illud: ergo cum neque attingat alienum suppositum, erit etiam independentia ab illo.

6 *Obiicies primo*. Hoc præcisè quod res aliqua sit dependentia ab alieno supposito, deficit à ratione substantiæ: ergo ideo præcisè, quæ substantia est, talis erit, quia est independentia à supposito alieno. *Respondio* concessio antecedente, negans consequentiam. Nam independentia à supposito alieno est quidem prædicatum substantiæ necessarium, commune tamen aliis. Sicut viuens ut prædicatum homini quidem necessarium, commune tamen aliis. *Quemadmodum* ergo res, quæ non est viuens, hoc præcisè homo esse non potest, quin inde fiat, hominè præciso gradu viuents constitui: pariter dicimus, re quæ est dependentia à supposito alieno, hoc præcisè non posse esse substantiam, quin inde fiat, eam, quæ substantia est, ideo præcisè talem esse, quia est independentia à supposito alieno.

7 *Obiicies secundo*. Etiam si animæ rationali repugnet dependentia à subiecto inhesionis, tamen se ipsa non est formalis independentia ab illo, sed id habet à creatione: ergo etiam si naturæ, & creationi repugnet dependere à supposito alieno, non idcirco erunt formalis independentia à supposito alieno, sed id à sola substantia præstabitur. Antecedens probatur, quia si anima rationalis se ipsa esset formalis independentia à subiecto inhesionis

sionis, frustranea esset creatio ad hunc effectum illi cōmunicā-
dū. *Confir.* Nam si natura humana se ipsa esset formalis indepē-
dētia à supposito alieno, non posset illud terminare adhuc diui-
nitas, cōtra Incarn. myst. ergo talis nō est Antecedēs probatur,
quia indepēdētia ab aliquo termino nullo pacto potest ab aliquo
depēdere: ergo si natura humana se ipsa esset indepēdētia à sup-
posito alieno, nullo pacto posset alienā subsistentiam terminare.
8 *Resp. negās* anteced. Ad cuius probationē negādū est similiter
anteced. Nam creatio necessaria nō est, ad reddendā animā ra-
tionalē indepēdētē à subiecto inhæ sionis, cū animus rationalis
eam indepēdētiā ingenitā ex se habeat; sed necessaria tantū est,
vt res natura sua indepēdēs à subiecto inhæ sionis, modo sibi pro-
portionato producat, cur per se ipsā nō possit ita produci. Si au-
tē de ratione subsistētiæ sola esset indepēdētia à supposito alieno,
cū natura ex se eā independentiā habeat, superflua ad eū effectū
præstādū adueniret subsistētia. Ad cōfirmationē. *Ref. negās* an-
tēced. eiusq; probationē. Nā rē aliquā esse se ipsa indep. à subiect.
& ab ipso per aliquid distinctū depēdere, nullā dicit cōtradiēt.
9 *Obiicies* 3 Licet creaturæ repugnet nō depēdere à Deo, & nō
produci ab ipso; tamē à creatura se ipsa nō est formalis depēdē-
tia à Deo, nec productio: ergo licet naturæ repugnet depēdere
ab alieno supposito, nō inde erit formalis independ. ab illo. *Resp.*
creaturā depēdere à Deo in esse, fieri, & cōseruari; atq; adeo per
se ipsā. quod est suū esse, depēdet à Deo in factō esse per actionē
vero in fieri. Vnde licet creatura per se ipsā non possit esse pro-
ductio sui, eo quod ista ex Phisicis modus sit distinctus realiter
à termino, potest tamen esse dependentia; quia hæc tantum di-
cit impossibilitatem existendi sine alio.

Munus
creationis
respectu ani-
mæ rationalis
expositas.

Dependē-
tia creatura-
rum à Deo
exposita, ca-
rumq; pro-
ductio.

SECTION II.

Sensentia Patris Aldrete.

10 **S**Ecūda sētētia propugnās etiā subsistētiā absolutā in Deo
docet, de ratione subsistētiæ tantū esse, reddere naturam
substantialē immediate incōmunicabilē alienæ subsistētiæ; id est
substātiæ, quæ non est de naturali cōplemēto naturæ, subsistentis
per eam subsistentiā; nā materia subsistens propria subsistentia
non redditur per eam incōmunicabilis formæ, eo quod ista sit
de naturali cōplemēto materiæ. Nec propter eadē rationē natura
diuina

Secunda sen-
tentia P. Al-
drete de in-
communi-
cabilitate
immediata
alienæ sub-
stantiæ.

diuina Paternitate ſubſiſtens redditur incommunicabilis Filiationi, quia hoc eſt de naturali complemento naturæ diuinæ. Dicitur immediatè, nam Perſonalitas Verbi, licet reddat naturam humanam mediatè communicabilem naturæ diuinæ, non tamen immediatè. Si autem queras quanta debeat eſſe naturæ incommunicabilitas alienæ ſubſtantię. Reſpondet, ſubſiſtentiã non ſolum reddere naturam, quam complet, naturaliter incommunicabilem alienæ ſubſtantię, nam huiusmodi incommunicabilitatem de ſe habet natura, ſed reddere illam immediatè incommunicabilem, etiam diuinitus. Ita Pater Aldrete diſp. 40. de Incarnatione ſect. 3.

ſilatio Au-
thoris circa
ſubſiſtentiã
abſolutam

II Ex quibus diſp. 42. ſect. 3. inferit in Deo ſubſiſtentiã abſolutam, quia cum natura diuina ratione ſui exigat eſſentialiter Perſonalitates, à quibus redditur incommunicabilis alienæ ſubſtantię, ratione ſui habet etiam, quamuis in ordine ad Perſonalitates, eſſentialem incommunicabilitatem, & conſequenter ſubſiſtentiã abſolutam incommunicabilitatem inquam per vñionem cum aliena ſubſtantia. Nam incommunicabilitas per identitatem cum illa, non habetur à ſubſiſtentiã, nec per reſpectum ad illam, ſed à propriis prædicatis cuiuſcunque naturæ, ſiue creatæ ſiue increatæ. In quo decepti videntur. Aliqui RR. inſurgentes contra Patrem Aldrete, eo quod natura diuina præciſſo reſpectu ad perſonalitates ſit incommunicabilis per identitatem cum aliena ſubſtantia.

Ea ſententiã
reiuicitur à
priori.

12 Diſplicet tamen hæc ſententiã primo. Quia ſubſiſtentiã non eſt diuinitus incommunicabilis, ſiue inconiungibilis alienæ ſubſtantię, vt fatetur aduerſarius, & conuincit Incarnationis Myſterium, in quo ſubſiſtentiã diuina Verbi terminat alienam ſubſtantiam, ſcilicet humanam: ergo neque poterit reddere naturam diuinitus incommunicabilem, ſiue incompenſabilem alienæ ſubſtantię. Probatur conſequentia, quia natura creata, recluſa omni ſubſiſtentiã, non eſt diuinitus incommunicabilis, ſeu inconiungibilis cum aliena ſubſtantia, aliter ſuperſua eſſet ad hunc effectum ſubſiſtentiã: ergo nec per ſubſiſtentiã reddi poteſt diuinitus incommunicabilis, ſiue inconiungibilis alienæ ſubſtantię. Probatur conſequentia, quia res diuinitus communicabilis, ſiue coniungibilis alicui termi-
no,

subsistentiæ tantum erit complete naturam constituendo cum illa concretum substantium.

31 Dices, vnio Hypostatica complet naturam humanam, & constituit cum illa concretum substantium, nec tamen est subsistentia: ergo ratio propria subsistentiæ non est complete naturam constituendo cum illa concretum substantium. Maior probatur, quia subsistentia Verbi non complet humanitatem, nec constituit cum illa concretum substantium sine vnione: ergo complet, & constituit cum vnione: ergo non minus vnio complet, & constituit, quam subsistentia; quia sicut sine subsistentia non stat natura completa, nec concretum substantium, ita neque stat sine vnione. Hoc argumentum soluendum est ab omnibus, vt potè probans vnionem participare rationem suæ formæ, & effectum istius non minus præstari ab vnione quam, ab ipsa forma; cum neque forma sine vnione, nec vnio sine forma illum præstare possint. Atque adè vnionem albedinis non minus dealbare, quam ipsam albedinem. Idemque est de cæteris.

Obiectio ab vnione hypostatica desumpta, eiusque.

32 Respondeo igitur negans maiorem. Ad probationem concessio antecedente distinguendum est consequens, subsistentia complet cum vnione se habente vt pura determinatione complentis, concedo; vt ratio formalis complendi, nego, & neganda est vltima consequentia. Nam sicut vnio albedinis non dealbat, quia se habet, vt pura determinatio albedinis ad subiectum, & non vt ratio formalis dealbandi; ita neque vnio Hypostatica complet naturam humanam, quia se habet vt pura determinatio complentis illam, & non vt ratio formalis complendi; hæc enim tam propria est subsistentiæ, quam fit propria albedini ratio formalis dealbandi.

R r SECTIO

S E C T I O V.

*Proponuntur sententia , & eligitur subsistentia absoluta in Deo.*Sententia
affirmans.Scotus
D. mandus
Caictanus
P. So-rius
P. Molina
P. Granadus
P. Ribas
P. Perez

33. **P**Rior sententia affirmat , dari in Deo vnam subsistentiam absolutam omnibus Personis communem , siue sint tres relatiuæ, vt omnes Theologi tuentur , siue non , vt tenent Doctores disp. præcedenti citati sect. 9. ita Scotus in 3. dist. 1. q. 2. §. *ad questionem* Durandus in 1. dist. 26. q. 1. Caietanus 3. part. q. 3. art. 2. P. Soarius tom. 1. in 3. part. disp. 11. sect. 3. & 1. part. tract. 3. lib. 4. cap. 11. P. Molina 1. part. q. 29. art. 2. disp. 3. Pater Granadus tract. 4. disp. 5. sect. 3. P. Martinus Perez hic disp. 11. sect. 2. num. 2. P. Ludouicus de Ribas de attributis disp. 1. sect. 2. & plures alij.

Sententia
negans
P. Vazquez
P. Valentia
P. Ruiz
P. Zuniga
P. Arriaga
Henricus
Ricardus.

34. Posterior sententia negat in Deo subsistentiam absolutam solis relatiuis contentam ita Pater Vazquez 1. part. disp. 125. cap. 3. Pater Valentia 3. part. q. 13. punct. 3. Pater Ruiz hic. disp. 34. à sect. 5. Pater Arrubal disp. 109. Pater Zuniga q. 30. disp. 5. dub. 10. memb. 1. P. Arriaga 1. part. disp. 51. sect. 1. Henricus 1. part. art. 46. q. 6. Et quodlib. 5. q. 8. Ricardus in 1. dist. 26. art. 1. q. 1. Genebrardus lib. 2. de Trinitate paulò post initium, & plures alij.

Vltra subsi-
stentias re-
latiuas ad-
mittenda est
in Deo sub-
sistentia ab-
soluta.

35. **A**ffero vltra subsistentias relatiuas concedendam esse Deo subsistentiam absolutam. Hæc conclusio probanda est iuxta fundamenta in Philosophia præiacta, circa naturam, & effectum formalem subsistentiæ. A priori hæc mihi vnica est, & plena ratio. Nam præcisus omnibus relationibus, Deitati competit effectus subsistendi: ergo præcisus omnibus relationibus concedenda illi erit subsistentia absoluta, à qua talem effectum sortiatur, impossibile enim est, præcisam omni subsistentiam, effectum formalem subsistendi reperiri, non minus, quam effectum formalem cognoscentis, absque cognitione, consistere. Antecedens probatur. Quia effectus formalis subsistentiæ est, reddere naturam concretam, constituendo cum abstracto vnum concretum substantiuum, id est cum huma-
nitate

nitate hominem, Deitate Deum, vt tradidi in Philosophia: Huiusmodi autem effectus reperitur in Deo, omni præcisa relatione, ergo & effectus formalis subsistendi. Minor probatur, quia, præcisa omne relatione, reperitur Deitas, quæ est abstractum; & reperitur etiam Deus, qui est concretum substantiuum, nam vt ostendam de essentia, & Attributis Deus nulla ratione formaliter relationibus constituitur: ergo reperitur concretum substantiuum, & consequenter effectus formalis subsistendi.

36 Confirmatur ex S. Thoma pluribus in locis nostram sententiam innuente. Præcipuè i. sent. dist. 21. q. 2. art. 1. corpore, ita scribente. *Isse terminus, Deus, prædicat naturam diuinam de tribus Personis, quæ etiam in se est habens esse subsistens, nulla Personarum distinctione intellecta.* Si ergo hic terminus, Deus, communis est omnibus Personis, cū de illis prædicetur, & in se habet esse subsistens, nulla Personarum, siue relationum distinctione intellecta: ergo habet esse subsistens, præcisa omni relatione, atque adeo à subsistentia absoluta. Insuper, si hic terminus, Deus, non minus communis est, quam Deitas, cum non minus, quam Deitas, de omnibus Personis prædicetur: ergo cum terminus, Deus, sit concretum substantiuum, subsistentia, qua constituitur, non minus communis erit quam ipsa Deitas, & consequenter relatiua non erit, sed absoluta, vt potè communis omnibus Personis. Antecedens patet ex S. Thoma, nam hic terminus, Deus prædicat naturam diuinam in se subsistentem de omnibus Personis. natura autem diuina in se subsistens, & Deus, idem omnino sunt: ergo hic terminus Deus non minus communis est, quam ipsa Deitas.

Confirmatio
efficax
ex S. Thom.

37 Vrgentiora habet. S. Thomas ibidem dist. 26. q. 3. art. 1. ad quartum his verbis: *Ad quartum dicendum quod Persona, vt dictum est, non distinguitur in diuinis ex parte natura, vel ex parte ipsius esse: sed solum ex parte proprietatum. Vnde illa nomina, quæ dicuntur secundum respectum ad proprietatem, pluraliter prædicantur, sicut hypostasis, & Persona, quæ autem dicantur per respectum ad esse, prædicantur singulariter, vt subsistentia, & essentia, quamuis nomen subsistentia apud usum Sanctorum sumatur pro hypostasi.* In quibus S. Doctor apertissime docet, dari subsistentiam in Deo, quæ singulariter de omnibus Personis prædicetur, non

Idem iterum
ex S.
Thoma fir-
mius stabili-
tatem.

minus quam essentia. Quod aliud non est quam admittere subsistentiam singularem non minus communem, seu absolutam quam essentiam.

Prima responsio, sumptam esse subsistentiam pro substantia non stat.

38 Nec dici potest, nomen subsistentiæ usurpatum esse à S. Thoma pro substantia, eo quod addiderit, *Quamvis nomen subsistentiæ apud usum Sanctorum sumatur pro hypostasi ut tentat P. Ruiz.* Tum quia ibi distinguit S. Doctor inter Personam, hypostasim, subsistentiam, & essentiam, & dum negat hypostasim, & Personam prædicari singulariter, id de subsistentia, & essentia concedit: ergo nullum est fundamentum ad dicendum, nomen subsistentiæ improprie assumptum esse, quando cætera omnia propriissime usurpata sunt. Tum etiam quia nomen subsistentiæ pro eodem quod substantia, non usurpatur à Patribus pro Persona, & hypostasi: nomen subsistentiæ assumptum à S. Thoma usurpatur à Patribus pro hypostasi, & Persona, ergo idem non valet ac substantia. Tum denique, quia additio illa S. Thomæ potius format, quam infringit nomen subsistentiæ, non pro substantia, sed pro subsistentia assumptam esse sensus est: Licet nomen subsistentiæ apud usum sanctorum sumatur pro hypostasi, id tamen non obstat, quominus sumatur etiam pro subsistentia absoluta, quæ singulariter prædicatur, non minus quam essentia. iste videtur legitimus sensus eorum Verborum, nempe, *quæ autem dicuntur per respectum ad esse, prædicantur singulariter ut, subsistentia, & essentia, quamvis nomen subsistentiæ apud usum sanctorum sumatur pro hypostasi*

Secunda responsio, sermonem fuisse de subsistentia radicali minus idonea

39 Nec dici potest S. Thomam locutum fuisse de subsistentia radicali, non formali, ut tentant Recentiores. Tum quia id libere, & absque fundamento dicitur. ut constabit sincere legenti testimonia à nobis adducta. Tum etiam quia subsistentia radicalis non est re vera subsistentia. nec reddit naturam subsistentem, sed tantum est radix subsistentiæ reddentis naturam subsistentem, aliter intentum haberemus, & de solo nomine radicalis foret dissensio: subsistentia autem de qua agit S. Doctor credit naturam diuinam subsistentem, nam de natura diuina ait in priore testimonio habere esse subsistens nulla intellecta distinctione relationum. Tum denique quia in postero

posteriori testimonio comparat inter se, hypostasim, Personam, substantiam & naturam. Hypostasis autem & Persona non sumuntur radicabiliter, ut est certum: ergo neque substantia, maxime cum distinguat inter substantiam, & naturam illis verbis: *Prædicantur singulariter, ut substantia, & essentia.*

40 Ratione confirmatur 2. Nam concretum *Deus*, est commune omnibus Personis, cum de illis prædicetur, & omnes vnus, idemque *Deus*: ergo constituitur substantia communi, & consequenter absoluta, nam nulla relatiua communis est omnibus Personis. Antecedens videtur certum, nam *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus* sunt *Deus*, & *Pater* non est diuersus *Deus* à *Filio*, nec *Filius* à *Patre*, nec vterque à *Spiritu sancto*: ergo concretum *Deus* commune est, & vnum idemque in omnibus Personis.

Concretum
Deus est
commune
omnibus
Personis. at-
que adeo
constans
substantia
communi.

41. Dices Primo concretum *Deus* esse quidem commune omnibus Personis, & constitui substantia communi, non tamen absoluta, sed relatiua præcissa ab omnibus substantiis relatiuis.

42 Contra tamen Primo quia concretum *Deus*, existit independenter ab omni intellectus præcissione, & independenter ab eadem, *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus* sunt vnus, idemque *Deus*: ergo nequit constitui relatione à tribus præcissa. Maxime in sententia aduersariorum fere omnium præcissiones obiectiuas à *Deo* penitus exterminantium: ergo relatio constituens concretum *Dei* tantum potest esse præcissa ex parte actus omnes diuinas relationes confundentis: relatio autem ita præcissa, intrinsece, & ex parte obiecti non est vnica, sed cumulus omnium, qui de singulis Personis prædicari non potest: ergo concretum *Deus* ea relatione constitutum de singulis Personis prædicari non potest, saltem integrum, sed adæquatum de vna, & adæquatum de altera. Vnde fieret concretum *Deus* quod prædicaretur de *Patre* diuersum esse à concreto *Deus*, quod enunciaretur de *Filio*: ad quod vitandum sapientia illa communi inuenta fuerat. Secundo, quia concretum *Deus*, non constituitur relatione præcissa, ut ostendam de attributis: ergo neque constituitur substantia relatiua

Concretum
Deus non
constituitur
substantia
relatiua
præcissa

relatiua præcissa. *Tertio*, quia concretum *Deus*, ita commune est omnibus Personis, vt nihil illius multiplicetur in singulis, aliter Pater, Filius, & Spiritus S. non essent idem Deus: subsistentia autem relatiua ab omnibus præcissa multiplicatur in singulis Personis: ergo non potest constituere concretum *Deus*. *Quarto*, quia vt aiebat S. Thomas supra num. 37. subsistentia constituens hunc terminum *Deus* prædicatur singulariter, non minus quam natura: ergo est singularis, & non tantum communis beneficio præcisionis.

Quid sciat alij circa concretum. Dei eiusque subsistentia.

44 Dices secundo, concretum, *Deus* in tota sua latitudine non esse singulis Personis commune vt pote constitutum triplici subsistentia relatiua, & nulla absoluta. Id tamen non obstat, quominus singulæ Personæ sint *Deus*; nam *Deus* Pater constituitur Deitate, & Paternitate, *Deus* Filius Deitate & Filiatione, *Deus* Spiritus Sanctus Deitate, & Spiratione passiva. Nec id obstat, quominus omnes Personæ dicantur vnus, & idem *Deus*; nam ad id sufficit, habere omnes vnã, & eãdem Deitatem, quam concretum *Deus* principalius importat. Sicut Pater, & Filius sunt vnus & idem Spirator ab vnica, eãdemque Spiratione actiua vtrique communi, & principalius importata à concreto Spiratoris, sicut insuper *Deus*, & homo in Christo quantumuis distinctis naturis constituti, sunt vnã, eãdemque Persona ab vnica, eãdemque Personalitate Verbi, quam Persona Christi principalius importat.

Concretum Deus in tota sua latitudine commune est omnibus personis.

45 Contra, quia concretum *Deus* in tota sua Latitudine est singulis Personis commune, vt pote constitutum natura diuina in se subsistente, nulla intellecta distinctione aut multiplicitate relationum, vt aiebat S. Thomas supra. Vnde licet ab vnica Deitate abstracta Personæ omnes dici possent vnus, & idem *Deus*, sicut pater, & Filius dicuntur vnus spirator ab vnica spiratione actiua vtrique communi, de qua infra, & sicut homo, & *Deus* in Christo dicuntur vnã, & eãdem Persona ab vnica, eãdemque Personalitate Verbi, non tamen omnes Personæ dici possent vnus, idemque *Deus* ab vnica, eãdemque Deitate concreta, id est, in se subsistente, nulla intellecta multiplicitate, aut distinctione relationum: ergo vt omnes Personæ

sonæ ita sint vnus, idemque Deus, quæ est expressissima mens diui Thomæ, admittenda est subsistentia absoluta in Deo.

46. Confirmatur tertio ad hominem contra aduersarios.

Quia natura diuina in sententia plurium eorum est radix, & principium virtuale omnium relationum: ergo ante omnes relationes supponenda est subsistens, & compta: non subsistentia relatiua, vt est certum: ergo absoluta. Prior consequentia probatur ad hominem contra aduersarios contententes naturam diuinam non posse esse radicem, aut principium virtuale suæ existentix, quia natura quælibet ad operandum præsupponi debet existens: sed etiam ad connaturaliter operandum præsupponi debet subsistens: ergo cum natura diuina sit connaturalium radix, & principium virtuale omnium relationum, ante illas præsupponenda erit subsistens.

Natura diuina titulo radicis personalitatem supponenda est absolute subsistens.

SECTIO VI.

Obiectionum Solutio.

47 **O**biicies Primo in sexta synodo actione II. Sophronius Patriarcha constantinopolitanus episc. profes.

Sophronius Patriarcha, aliique Patres expositi

Fidei col. 3. (quæ recipitur ab eadem synodo actione 13.) ait.

Neque secundum quod Trinitas vnus Deus agnoscitur, & subsistentia tres, & tres Persona, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. dicitur contractus, vel compositus, vel confusus, & in vnâ se colligens subsistentiam, in vnâque coercens non numerabilem Personam. Sabelianorum ista & prauitas, in vnâ subsistentiam tres confundere subsistentias, & in vnâ Personam easdem tres conspergens Personas. In quibus Sophronius, approbante concilio, respuit subsistentiam vnicam, eadem censura, qua damnat vnicam Personam. Vnde post pauca subiungit. Verumque est impium tam singularitas circa subsistentiam, quam ternalitas in natura: ergo in Deo non datur vnâ subsistentia singularis omnibus Personis communis. Respondeo, sermonem ibi non esse de subsistentia absoluta,

absoluta, sed de relatiuis, quas asserere vnicam tantum esse subsistentiam, eadem censura damnatur, ac asserere, omnes personalitates vnicam tantum esse Personam, & Personas diuinas solis nominibus distingui, quæ erat Sabellianorum prauitas. Similiter expendendi sunt Patres vnicam subsistentiam communem refutantes.

Non datur
vna persona
absoluta:
ergo neque
subsistentia.

48 Obiicies secundo, suppositum, hypostasis, Persona & subsistens pro eodem vsurpantur à Patribus: sed non datur vnum suppositum, nec vna hypostasis, aut Persona absoluta, & aliæ relatiuæ: ergo neque vna subsistentia absoluta, & aliæ relatiuæ.

Responsio
Caietani
semipersonæ
absolutam
admittentis.

49. Respondet primò Caietanus 3. par. quæst. 2. art. 2. concedens semisuppositum, aut semipersonam absolutam, hoc est imperfectam rationem suppositi, aut Personæ, eo quod illi incommunicabilitas deficiat. Hæc tamen doctrina communiter reprehenditur à Doctoribus. Hoc mihi certum, consonam non esse S. Thomæ sect. superiori hoc distinguenti inter subsistentiam, & Personam aut hypostasim quod ista dicat incommunicabilitatem non vero subsistentia atque adeo vnde admittit subsistentiam absolutam, inde manifestissime reiicit hypostasim, aut Personam absolutam, & consequenter semipersonam.

Communis
responsio
doctrinæ.

50. Respondent alij secundo, subsistentiam simpliciter, qua ratione vsurpatur à Patribus, supponere pro complemento incommunicabili, quo pacto idem valet subsistens, ac suppositum, hypostasis, & Persona. Hoc tamen non prohibet subsistentiam absolutam, quæ tantum est subsistentia cum addito. Hæc tamen responsio non videtur omnino plena. Nam si non obstante communi Patrum locutione, subsistentia cum addito, scilicet absoluta, admitti potest: ergo etiam hypostasis, & Persona cum addito, scilicet absoluta, admitti poterit, & sicut de ratione subsistentiæ cum addito non est esse incommunicabile, neque erit de ratione hypostasis, & Personalitatis cum addito, scilicet absolutæ.

Plenior ar-
gumenti
solutio.

51 Respondeo ergo negans maiorem; subsistentia enim ex S. Thoma supra adducto latius patet quam hypostasis, & Persona, eo quod illa de omnibus Personis prædicari potest singulariter

gulariter, non minus quam essentia, non vero hypostasis, nec Persona, inde licet concedatur subsistentia absoluta, admittenda non est hypostasis, nec Persona absoluta, ut dicemus disp. sequenti sect. 6.

52. Obiicies tertia subsistentia est ultimus terminus: ergo interminabilis ulterius: nihil autem absolutum est in Deo ulterius interminabile, cum omne absolutum per subsistentias relatiuas terminetur: ergo nihil absolutum poterit esse formaliter subsistentia. *Respondeo* negans, antecedens de omni subsistentia, ut ostendimus sect. 1. De ratione enim subsistentia tantum est, complere naturam, constituendo cum illa concretum substantiuum, ut ibidem statuimus. Cum autem Deus sit concretum substantiuum commune omnibus Personis, ut constat ex sect. præcedenti, & ulterius per subsistentias relatiuas terminabile, inde subsistentia absoluta, & ulterius terminabilis admittenda in Deo est, ut omnes sint vnus idemque Deus iuxta ibidem tradita.

Ultimus terminus non est de ratione omnis subsistentia.

53. Obiicies quarto, si Deitas subsisteret per subsistentiam absolutam, esset per illam substantia completa: ergo non posset cum subsistentiis relatiuis constituere vnum per se, sed per accidens, quod dici non potest, *Respondeo* concesso antecedenti, negans consequentiam. Nam Deitas licet sit completa per subsistentiam absolutam, non tamen est ultimo completa, atque adeo potest per subsistentias relatiuas ulterius compleri, & cum illis vnum per se constituere. Sicut materia licet compleatur per formam potest ulterius compleri per subsistentiam, quia per formam non est ultimo completa. * *Quod* si instens, fieri inde, subsistentiam absolutam compleri, & subsistere per relatiuam, atque adeo dari subsistentiam subsistentia, & in infinitum abeundum. *Respondeo*, subsistentiam absolutam compleri quidem, & subsistere per relatiuas, non tamen in eodem genere, scilicet absoluto, qua relatione subsistentia absoluta complet essentiam: sed in diuerso, scilicet relatiuo. Vnde nullus est processus infinitus. Quod si iterum instes, non dari actionem actionis, neque vnionem vnionis: ergo neque subsistentiam subsistentia. *Respondeo*, possibilem esse actionem actionis, & de facto dari vnionem

Ex subsistentia absoluta, & relatiuis nihil impedit referre vnum per se.

S i vnionis

vnionis, nam eductio vnionis humanæ est vnio ipsius vnionis: ergo his potius probaretur possibilis, & existens substantia absoluta, quam impossibilis.

Obiectio,
si daretur
substantia
absoluta, re-
latiua esset
superflua.

55. Obiicies quintò, si daretur substantia absoluta, relatiua esset superflua; ergo non datur. Antecedens probatur, nam substantia relatiua necessaria tantum est, vt Persona diuina sit subsistens, & incommunicabilis alteri: id haberet, etiam si relatio non esset substantia: ergo substantia relatiua superflua est. Minor probatur, nam per substantiam absolutam esset quælibet Persona subsistens, & per propriam relationem, etiam si substantia non esset, incommunicabilis esset alteri: ergo esset subsistens, & incommunicabilis alteri. Confirmatur, quælibet substantia relatiua reddit naturam perfecte subsistentem, & completam: ergo superflua erit alia substantia absoluta, qua iterum compleatur, & subsistat.

Munus, &
necessitas
vtriusque
substantiæ
absolutæ, &
relatiuæ.

56. Resp. negans antecedens, substantia enim relatiua necessaria est ad vltimo constituendum concretum Personæ, quod nec præstare potest substantia absoluta nec præstaret relatio, si substantia non esset. Ad confirmationem concessio antecedenti, neganda est consequentia. Quia licet Paternitas reddat naturam diuinam perfecte subsistentem, non inde fit superfluam esse Filiationem eadem perfectione naturam diuinam complementem; quia necessaria est ad aliud concretum substantiuum personale constituendum. Substantia autem absoluta necessaria est ad concretum substantiuum *Deus* commune omnibus Personis constituendum, quod nulla relatio præstare potest, atque adeo superflua non erit, etiam si substantia relatiua naturam diuinam reddat perfectissime subsistentem.

Obiectio
contra po-
tissimum
nostræ sen-
tentiaæ fun-
damentum,
& eius so-
lutio.

57. Obiicies sextò, si daretur substantia absoluta, maxime, vt omnes Personæ essent vnus, idemque Deus: ad id substantia absoluta necessaria non est: ergo reiicienda, Maior est vnicū fundamentum à nobis sect. præcedenti stabilitum. Minor probatur. Nam vt omnes Personæ sint vnus, & idem Deus, satis est, vnā, & eandem Deitatem esse in omnibus, quamuis non sit vna, & eadem substantia, sed diuersa: ergo. Antecedens probatur. Nam concretum *Deus* principalius importat

importat Deitatem, quam subsistentiam, sicut concretum Personæ principalis importat Personalitatem, quam naturam: ergo sicut homo, & Deus, quantumvis naturis distinctis constituti, sunt in Christo vna, eademque, Persona, ab vnica Personalitate Verbi, quam concretum *Persona* principalis importat, ita omnes Diuinæ Personæ, quantumvis distinctis subsistentiis constitutæ, erunt vnus, idemque Deus, ab vnica, eademque Deitate, quam concretum *Deus* principalis importat: ergo ad id subsistentia absoluta superflua erit.

§ 8. *Respondeo* ex dictis sect. procedenti, subsistentiam absolutam necessariam non esse, vt omnes Personæ sint vnus, & idem Deus ab vnica Deitate absoluta, sed vt tales sint ab vnica Deitate concreta, siue à concreto, *Deus*, secundum totam suam latitudinem omnibus Personis communi. Nam omnes; ita esse vnum, eundemque Deum stabilitum est ex S. Thoma.

§ 9. Obiicit vltimo quidam Recentior, & fidenter satis. Nam si daretur subsistentia absoluta, procedendum esset in infinitas subsistentias absolutas virtualiter distinctas, quarum vna esset alterius subsistentia, & altera istius, &c. id sine dubio absurdum est: ergo non datur. Ad sequelæ probationem ponit, subsistentiam, quæ in eius sententia est vltimus terminus præsupponens naturam, esse reflexiuam in naturam seu attingere illam, non vtcumque, sed vt præsuppositam ad subsistentiam. Quo posito, ita probat sequelam subsistentia absoluta reddit realiter formaliter naturam subsistentem: ergo natura sumpta realiter formaliter redditur subsistens per subsistentiam absolutam. Patet consequentiâ, nam si ob aliquam rationem natura eo modo sumpta non redderetur subsistens per subsistentiam absolutam, maxime, quia alicui, quod est realiter formaliter natura, non conueniret reddi subsistens per subsistentiam absolutam: id autem dici non potest: ergo. Minorem probat, quia omne prædicatum absolutum, quod conuenit naturæ, ea ratione, qua ipsi conuenit, conuenit etiam realiter formaliter cuilibet prædicato, tam absoluto, quam relatiuo, sic quia natura diuina est intelligens, Pater-nitas realiter formaliter est intelligens: ergo quia virtualitatem

Recens ob-
iectio pro-
cessum infi-
nitum subsi-
stentiægm
intendens.

Sf 2 naturæ

naturæ reddi subsistentem per subsistentiam absolutam totum est quid absolutum, debet realiter, formaliter convenire cuilibet prædicato Dei; ergo natura divina sumpta realiter formaliter redditur subsistens per subsistentiam absolutam. Atqui non potest subsistentia absoluta ita reddere naturam subsistentem quin aliquo modo, saltem virtualiter, tanquam ultimus terminus reflectat, seu attingat naturam sumptam realiter formaliter: ergo cum ex parte naturæ sit sumptæ detur subsistentia absoluta, debet subsistentia attingens naturam sumptam realiter, attingere etiam subsistentiam absolutam: ergo in subsistentia absoluta debet dari aliquod prædicatum, quod per modum unius virtualitatis reflectat supra subsistentiam absolutam: ergo cum ista reflexio sit per modum ultimi termini, subsistentia erit; ergo concedenda esset vna virtualitas, quæ esset subsistentia alterius subsistentiæ, & sic in infinitum, cum de qualibet idem procedat argumentum.

Basis & fundamentum
obiectionis
directum.

60. Hæc est obiectionis, sui authoris verbis proposita, ne quid roboris illi alienus calamus detrahat. In primis basis illius, & fundamentum, scilicet, subsistentiam esse ultimum terminum naturam præsupponens, negatur à nobis, quo totam argumenti machinam corruere, quis ambiget? Tota enim substantiarum distinctio in ea præsuppositione rei subsistentis à subsistentia nitebatur. In nostra autem sententia, subsistentia absoluta non aliter reflectit, seu attingit naturam; quam in sententia obiicientis intellectio necessaria attingit, & reflectit in se ipsam. Sicut ergo ex reflexione intellectionis in se ipsam non sequitur processus infinitus intellectionum in tua sententia, ita neque subsistentiarum in nostra ex reflexione subsistentiæ in naturam.

Et basi, &
fundamento
donatis, assumptum
non probatur.

61. Deinde, ea basi, & fundamento relativiè donatis, assumptum sequelæ non probari videtur clarum. Nam vel subsistentia reddit realiter formaliter naturam absolutam subsistentem, vel non? si non ita reddit, cur subsistentia absoluta ita denominare debet. Si reddit realiter formaliter naturam

naturam diuinam subsistentem, Rogo, an ex hoc suo antecedenti bona sit hæc consequentia: ergo natura sumpta realiter formaliter redditur subsistens per subsistentiam relatiuam. Si dicas bonam non esse, unde hæc eadem consequentia tua in subsistentia absoluta ex eo antecedenti bona probabitur. Si dicas, quod necesse est, bonam esse, stat tuum argumentum contra te in subsistentia relatiua. Nam ideo absoluta reflectere debet in se ipsam, quia per modum ultimi termini reddit subsistentem naturam diuinam realiter formaliter sumptam, qua ratione est ipsa subsistentia absoluta: sed natura diuina realiter formaliter sumpta est ipsa subsistentia relatiua: ergo cum ista denominat subsistentem naturam diuinam realiter formaliter sumptam, reflectere debet in se ipsam per modum ultimi termini, non minus quam absoluta: ergo in vtraque, vel in nulla, dari debet subsistentia in infinitum.

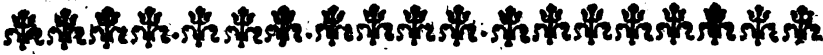
62. Confirmo, nam supposito arguentis fundamento, quod scilicet subsistentia debeat præsupponere naturam, subsistentia absoluta, si daretur, esset virtualitas à natura distincta, non minus quam relatiua: ergo non sequeretur processus infinitus, atque adeo ex hoc inconuenienti non bene probatur impossibilis subsistentia absoluta. Consequentia probatur, ideo in subsistentia relatiua non sequitur per te processus infinitus, quia licet denominet naturam subsistentem, non tamen denominat illam realiter formaliter sumptam, sed solam denominat subsistentem virtualitatem naturæ, idem autem præstaret subsistentia absoluta, si esset; cum non minus esset virtualitas à natura diuina distincta, quam relatiua: ergo non sequeretur processus infinitus; atque adeo ex hoc inconuenienti sequendo, non probatur impossibilis subsistentia absoluta; cum tale inconueniens non sequatur in mea sententia, negante, subsistentiam debere præsupponere naturam, nec in tua id affirmante: ergo in nulla.

63. Ad argumentum Respondeo, subsistentiam absolutam denominare virtualitatem naturæ realiter formaliter subsi-

Fit satis præcedenti fundamento.

stentem, id est vere, & formaliter subsistentem, & non per æquivalentiam tantum; quod si subsistentia absoluta indistincta virtualiter sit à natura divina, censeo etiam denominare se ipsam realiter formaliter subsistentem, non minus quam naturam, quidquid sit nostro modo concipiendi. Quia subsistentia intrinsece, & ex parte obiecti est ipsa natura, & natura ipsa subsistentia. Non secus, nec aliter ac in communi sententia in sola actuali intellectione naturam divinam constituyente, intellectio actualis naturam, & se ipsam denominat realiter formaliter intelligentem, eo quod ipsa intellectio est natura, & ipsa natura est intellectio. Nec ex eo quod subsistentia absoluta in se ipsam reflectat, inferri potest inter subsistentiam, & se ipsam distinctio vlla virtualis; quia ea reflexio non maiorem desiderat distinctionem, quam reflexio divinæ scientiæ necessariæ in se ipsam, quæ stat absque vlla distinctione virtuali. Idemque est de reflexione amoris necessariæ, ut ostendi tract. de Voluntate Dei disp. 3. sect. 1. Nam ut constat ex dictis sectione præcedenti de ratione subsistentiæ non est supponere naturam, sed cum illa concretum subsistentium constituere.

DISPUT.

DISPUTATIO XIV.

De diuinis Personis in communi.

I. VM diuinæ Personæ, earumve Personalitates, variis nominibus vsurpentur à Patribus; scilicet hypostasis, suppositi, & Personæ; cumque non omnes huiusmodi voces eandem omnibus temporibus significationem habuerit, vt constabit ex dicendis, opere pretium erit, earum significationes, tum antiquas, tum recentes exponere, vt constet qua ratione in Mysterio Trinitatis vsurpandæ sint, ne aliquis earum ignarus indigne de Trinitate loquatur, tum etiam ne dissimilibus temporum vicissitudine Patrum testimoniis, aut mens perturbetur, aut eos existimet sinistre de Trinitate sensisse. Quæ omnia eum eruditioni nostræ: tum eorum venerandæ auctoritati conuenientissima sunt.

SECTION I.

Quid significant hypostasis, suppositum, Persona, & prima substantia.

2. **P**VLIS Arrianis antiquioribus, & modernis, qui nomen hypostasis, tanquam nouum, prophanium, & improprium deridebant, quos noster Ruiz solita eruditione confutat disp. 31. sect. 1. & 2. Nomen hypostasis apud antiquos Patres

Nomen hypostasis vsurpatum pro essentia

pro

Athanasius
Epiphanius
Mar. us
Concilium
Sardicense
Tiberius
Papa.

pro essentia vsurpari solitum est, vnde docebant vnam tantum esse hypostasim in Deo. Ita S. Athanasius orat. 5. contra Arrianos, & epist. ad Episcopos africanos. Epiphanius hæresi 69. fol. penult. Marius victorinus afer lib. de Homousio recipiendo (tomo 4. Bibliot.) Concilium Sardicense, qua parte catholicum, & approbatum est, epist. Synodali 3. Tiberius Papa in fragmento Epistolæ ad Athanasium, quæ in recentioribus Conciliorum editionibus est epist. 10, & inter opera Athanasij ponitur post expositionem Fidei Athanasij.

Hieronym.
Augustinus
Rusticus
Fulgentius.

3. Ex latinis Patribus hypostasim pro essentia vsurparunt Hieronimus epist. 57. ad Damasum his verbis. *Tota secularium litterarum schola, nihil aliud hypostasim, nisi vsiam vocis,* vnde post pauca infert. *Quisquis iria esse, hoc est, tres esse hypostasies, id est, vsias dicit; sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere, & paulo inferius. Taceantur tres hypostasies, si placet, & vna teneatur.* Augustinus lib. 5. de Trinitate cap. 8. *Essentiam dico, qua vsa grace dicitur, quam vsuatius substantiam vocamus. Dicunt quidem, & illi hypostasim, sed nesci quid volunt interesse inter vsiam, & hypostasim.* Rusticus in disputatione contra Acephalos. Fulgentius lib. de Incarnatione, & gratia cap. 3. Plures denique Philosophi, vt scribunt Nicephorus lib. 10. historiarum cap. 5. & Socrates lib. 3. cap. 5. in Tripartita lib. 6. cap. 21.

Nonc hypo-
stasis idem
valet ac
suppositum,
& persona.

Concilium
N. cænum
Ephesium
N. cænum
secundum.

4. Quamuis autem antiquioribus illis temporibus nomen hypostasis pro essentia, seu natura inualuisset, vnde vna tantum hypostasis assereretur in Deo. Nunc tamen idem significare quod suppositum, siue persona, atque adeo in Deo tres esse hypostasies, adeo certum est, vt oppositum absque erroris nota doceri non possit. Ita Concilium Nicænum apud Cyrillum nomen hypostasim frequenter vsurpans in plurali: *Trinitatis hypostasies non esse disjunctas, & iterum vna est diuinitas vtriusque Persona iuxta hypostasim considerationem.* Ephesium primum anathematismo 2. definit. *Verbum carni secundum hypostasim vniusum.* Vnde hypostasis sumitur pro substantia, seu personalitate Verbi. Denique Concilium secundum, quod est Concilium generale septimum, actione 3. in confessione Fidei Tharasiij frequenter dicit *tres substantias.*

tias. Et longe inferius in exemplari litterarum Theodori Patriarchæ Ierosolimitani sub initium, *Tres hypostases predicantur*. Et damnat Sabellianos, quia Deum contrahebant in vnam hypostasim.

5. Eandem vsurpationem hypostasis Patres disertissime tradunt. Gregorius Nycenus lib. de Trinitate ad Eustachium aiens. *Tres hypostases, siue Personas confiteamur*. Idem inculcat orat. cateche. cap. 1. & lib. de differentia vsæ, & hypostasis indifferenter tanquam synonymis vitur nominibus, hypostasis subsistentiæ, & Personæ. Basilus epistol. 43. ad Gregorium Nycenum in cuius initio, *hypostasim, subsistentiam, & Personam*, tanquam synonyma vsurpat. Chrysostomus Homil. 5. de incomprehensibili Dei natura ait. *Personam, siue hypostasim aliam esse Filij, quam Patris*. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. Thesauri cap. 3. loquens de distinctione Personarum inquit: *Differentiam secundum relationem esse, per quam vtriusque Persona in propria hypostasi constituitur*. & post pauca, *Et hypostasim, qua generat, & qua generatur, diuina scriptura nominibus distingueret, Patris, & Filij nominibus vsa est*. Theodoretus dialogo 1. *Hypostasim Personam, & proprietatem idem significare dicimus, ea, qua à Sanctis Patribus sunt definita*, sequentes Damascenus lib. de decretis primæ institutionis cap. 1. 4. & 6. docet esse *tres hypostases, Patrem, Filium, & Spiritum S.* notans idem esse hypostasim, & Personam.

6. Circa latitudinem vero significationis huius nominis *hypostasis*, notandum est cum P. Ruiz vocabulum hoc ex prima nominis impositione, atque ethymologia subsistendi, fuisse latum, & indifferens, vt acciperetur pro quocumque supposito, siue indiuiduo substantiæ, quantumcumque irrationali, vel insensibili. Communis tamen vsus Græcorum, latinorumque Patrum restrinxit vocabulum, vt solum modo supposita substantiarum intelligentium appellantur hypostases. Ita S. Thomas quæst. 29. art. 2. ad primum, ita habens. *Hypostasis apud Græcos ex propria significatione nominis habet, quod significat quodcumque indiuiduum substantia. Sed ex vsu loquendi habet, quod sumatur pro indiuiduo rationalis natura, ratione sua excellentia*. Idem tenet Boetius libro de duabus

Gregorius
Nycenus.

Basilus.
Chryost.
Cyrillus
Alex.
Theodoret.
Damascenus

Latitudo, &
restrictio
nominis
hypostasis.

T t naturis

naturis. Quare nunc idem valet hypostasis, ac Persona, & econtra.

Quid sit
Persona.
Boëtius.

7. Persona autem ex Boëtio citato est. *Rationalis natura individua substantia*. Dicitur *Rationalis*, vnde irrationabilia, & insensibilia à ratione Personæ pœnitus excluduntur. Dicitur *natura*, non partialis, & incompletæ, sed totalis, & completa; vnde iure optimo ab omnibus Theologis reiiciuntur Hugo victorinus, & Magister, docentes, ille lib. 2. de Sacramentis part. 2. cap. 11. iste lib. 3. dist. 5. animam separatam esse Personam. Dicitur *individua substantia*. Non quia natura non possit esse alteri communis, sed quia complexum ex natura, & substantia constituyente Personam non debet esse commune alteri. Vnde substantia absoluta, nec personalitas est, nec Personam constituit, idemque est de relatione spiratoris si substantia sit, cum Patri Filioque sit communis.

Quid sup-
positum, &
prima sub-
stantia.

8. Suppositum lætius patet, quam hypostasis, & Persona, dicitur enim de substantiis, non solum rationalibus, sed etiam inanimatis; omnis enim substantia individua completa suppositum est. Conuenit autem cum hypostasi, & Persona, eo quod cum natura constituat substantiam individuum; id est alteri minime communem. Vnde in Deo tria tantum supposita dabuntur, scilicet Patris, Filij, & Spiritus sancti. Deinde prima substantia est, substantia singularis completa quo nihil, difert à supposito; nisi nomine primæ substantiæ intelligatur diuina, sicut nomine primientis, & primæ causæ, intelligitur Deus.

SECTION II.

*Sit-ne in Deo vera ratio suppositi hypostasis,
& Persona.*

In Deo est
vera ratio
Personæ.

9. **A**ssero primò, in Deo esse verissimam rationem Personæ. Conclusio est Catholica passim in Conciliis stabilita, dum tres in Deo Personæ contra hæreticos definiuntur

untur. Id quod in symbolo semel, & iterum expressum est. *Alia est enim Persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti. Tota tres Persona coeterna sibi sunt, & coequales.* Ratione probatur conclusio primò. Quia Deus est rationalis substantia, vt contra posita accidenti: non vniuersalis, sicut dici solet animal respectu hominis, & Leonis: ergo indiuidua: hoc est autem esse Personam, vt constat ex eius definitione: ergo. *Confirmatur*, nam vniuersalia non existunt nisi in singularibus, & ratione illorum, vnde licet quis erraret existimans Deum esse naturam vniuersalem, sicut animal adhuc compelleretur concedere singulare indiuiduum vnum, aut multa, in quibus talis esset natura: ergo concedenda esset natura diuina indiuidua, & consequenter Persona diuina.

10. Secundò. Naturæ rationali debitum est complementum personale: essentia autem diuina est natura rationalis: ergo debitum illi est complementum personale. Maiorem qui negauerit contra se ager. Minor autem euentissima est, quia natura rationalis est omnium perfectissima, atque adeo concedenda Deo, quo nihil melius esse potest. *Confirmatur Primò*, quia licet substantia rationalis possit sine complemento personali diuinitus existere, connaturaliter tamen sine illo existere impossibile est: ergo cum Deus sit substantia rationalis connaturaliter existens, concedendum est illi complementum personale. *Secundò*, quia vt ait S. Thomas hic art. 3. *Persona significat id, quod in natura intellectuali perfectissimum est*: ergo Deo concedenda. *Tertiò*, quia Deus probatur intelligens, eo quod sit causa nostræ intellectionis, iuxta illud Prophetæ Psal'm. 93. *Qui plantauit aurem non audit; aut qui finxit oculum non considerat*: ergo cum Deus sit causa nostræ personalitatis Persona erit. *Quarid*, quia substantia rationalis sine complemento personali imperfecta est, & incompleta: ergo substantia diuina, vt pote summe perfecta, completa erit.

Multiplex ratio conuincens Deum esse personam.

11. Obiicies, nomen *Persona* numquam in sacris litteris tribuitur Deo: ergo tribuendum illi non est. *Respondet*, concessio antecedenti, negans consequentiam. Quia licet in sacris litteris nomen Personæ duo non tribuatur, tribuitur tamen

Hæreticorū obiectio, in sacris litteris non tribui Deo nomen personæ.

eius significatum, dum Deus dicitur Pater, Filius, & Spiritus. Quod si de rebus diuinis non esset agendum, nisi per eas tantum voces, quas in Sacris Litteris reperimus, fieret, vt ait S. Thomas hic art. 3. ad primum de rebus diuinis loquendum non esse, aut scribendum, nisi ea tantum lingua, & characteribus, quibus primo ab Spiritu sancto dictata fuere. Vnde reiiciendi sunt hæretici docentes, nouitatem esse profanam, nomen Personæ tribuero Deo. Non enim profanum est, sed pium, atque laudabile, tribuere Deo nomen, cuius significatum in sacris litteris continetur, maxime interposita Conciliorum, & Patrum authoritate.

In Deo est
vera ratio
hypostasis.

12. Affero secundò, in Deo esse verissimam rationem hypostasis. Hæc conclusio infertur ex præcedenti. Nam hypostasis idem est, quod Persona, vt statutum est sect. 1. in Deo autem est verissima ratio Personæ: ergo & hypostasis. Idem dicendum est de supposito; nam licet non omne suppositum sit Persona, vt dictum est sect. 1. omnis tamen Persona suppositum est. Idemque de prima substantia sentiendum, æquum nihil differat à supposito.

S E C T I O III.

*An ratio formalis vltimo constitutiva Personæ
diuina sit quid posituum tantum, vel
etiam negatiuum.*

Ad constitutionem
Personæ diuinæ necessarium esse proprietatem realem, & positiuam certum est.

13. **C**ertum est apud omnes ad rationem Personæ diuinæ necessariam esse proprietatem realem, & positiuam distinguentem vnā Personam ab alia, & non sufficere naturam diuinam, licet singularis, & indiuidua sit. Nam Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres Personæ positivæ, & realiter inter se distinctæ; atque adeo proprietatibus positivis constitutæ. Difficultas ergo est, An vltra huiusmodi proprietates ad constitutum formale Personæ pertineat aliqua negatio, non quæ Personam vltimo constitutam subsequetur, sed quæ

quæ ultimo, & formaliter Personam constituat in esse Personæ.

14. Et quidem diuinæ Personæ non constitui aliquo prædicato rationis, seu ficto, exploratum mihi est. Tum quia existunt à parte rei tres diuinæ Personalitates constituentes Personas. Tum etiam quia distinctio Personarum est realis adæquate. Tum præterea, quia relationes constituentes Personas, easque distinguentes reales sunt. Tum denique quia Personalitas creata est realis: ergo & diuina, vt pote infinite perfectior.

15. Prior igitur sententia affirmat negationem communicabilitatis esse rationem formalem ultimo constitutiuam Personæ, in esse Personæ. Ita Scotus 1. dist. 23. quæst. vnica §. *ad questionem.* & dist. 25. quæst. vnica. & 3. sent. dist. 1. quæst. 1. art. 3. Basolis 3. dist. 1. quæst. 1. art. 1. Oham. 3. dist. 1. art. 3. col. 2. Canariensis hic quæst. 29. art. 4. ad 3. Henricus quodlib. 5. quæst. 8. Noster Molina quæst. 29. art. 1. disp. 3. & art. 2. disp. 3.

16. Posterior sententia negat pertinere ad constitutum formale Personæ diuinæ negationem vllam, quamuis ad personam integre, & formaliter constitutam subsequatur. Ita S. Thomas hic quæst. 29. art. 1. ad 3. & art. 2. corpore & 4. Insuper magisque ex professo quæst. 30. art. 4. & communiter expositores ibi. Alexander 1. parte quæst. 56. memb. 4. artic. 1. & 2. Albertus 1. part. quæst. 44. memb. 1. 2. & 3. S. Bonaventura 1. dist. 25. artic. 1. quæst. 1. & 2. & artic. 2. quæst. 1. Richardus ibidem art. 2. quæst. 2. Capreolus dist. 25. quæst. 1. artic. 1. Deza ibidem. Marsilius 1. dist. 18. artic. 2. Argentinas 1. dist. 23. quæst. vnica art. 1. Ex nostris P. Soarius lib. 1. de Trinitate cap. 3. & tom. 2. Metaph. disp. 34. sect. 2. P. Vasquez 1. part. disp. 130. P. Ruiz disp. 32. sect. 5. num. 13. P. Zuñiga quæst. 30. disp. 5. dub. 4. & communiter omnes nostri Doctores.

17. Afferendum est Personas diuinæ nulla ratione constitui in esse personæ adhuc inadæquate per negationem vllam, sed per proprietatem realem positiuam. Probatur primò, quia negatio communicabilitatis supponit in qualibet persona propriam personalitatem positiuam, ex qua ipsa resultat; in Patre scilicet Paternitatem, in Filio Filiationem, & in Spiritu sancto

Prior sententia.
Scotus,
Basolis.
Oham.
Canariensis
Henricus.
P. Molina.
Posterior sententia.
S. Thomas
Alexander
Albertus.
Bonauent.
Ricardus.
Capreolus.
Deza.
Marsilius.
Argentinas
P. Soarius
P. Vasquez
P. Ruiz.
P. Zuñiga.

Personæ diuinæ solis constituantur proprietatibus positivis.

ſpirationem paſſiuam : ergo antecedenter ad negationem communicabilitatis intelligitur quælibet diuina perſona conſtituta in eſſe perſonæ. Antecedens probatur, nam illa negatio non reſultat ex ſola, eſt præciſa poſitione eſſentiæ, aliter cum ſola eſſentia conſtitueret perſonam ergo ſupponit aliquid poſitiuum vltra eſſentiam: non abſolutum : ergo relatiuum: ergo ſupponit Paternitatem in Patre, Filiationem in Filio, & ſpirationem paſſiuam in ſpiritu ſancto : omnes autem huiusmodi relationes ſunt ſubſiſtentiæ perſonales: ergo perſonalitates: ergo negatio communicabilitatis ſupponit in qualibet perſona propriam perſonalitatem poſitiuam ; ex qua ipſa reſultat, & potiori iure in radicem illam, quam in negationem, ratio perſonalitatis referenda videtur.

Paternitas non conſtituitur negatione, ergo neque perſonalitas;

18. Confirmatur. Nam Pater in eſſe Patris non minus eſt incommunicabilis Filio quam in eſſe perſonæ ; tamen in eſſe Patris non conſtituitur negatione, ſed Paternitate poſitiua, ex qua negatio reſultat : ergo etiam in eſſe perſonæ. Minor probatur, quia Pater, in eſſe Patris, eſt principium generatiuum, quod in ſolo poſituo conſiſtere neceſſe eſt. Sicut Filius, in eſſe Filij, eo quod ſit genitus, & productus, in ſolo poſituo conſiſtere poteſt ; negationes enim nec phyſice producere, nec produci poſſunt. Declaratur amplius, nam ſicut Perſona Patris eſt incommunicabilis Filio, ita natura, ſeu eſſentia patris eſt communicabilis ipſi : natura autem Patris non conſtituitur in eſſe communicabilis per carentiam incommunicabilitatis : ſed per ſolam radicem poſitiuam illius : ergo neque Perſona Patris conſtituetur adhuc inadæquate, in eſſe incommunicabilis per negationem communicabilitatis, ſed per ſolam radicem illius poſitiuam.

Communicabilitas eſſentiæ non conſtituitur negatione, ergo neque incommunicabilitas Perſonæ.

19. Probatur ſecundò. Si Perſona diuina conſtitueretur ex proprietate poſitiua, & negatione communicabilitatis, Pater in eſſe Perſonæ (idemque eſt de Filio, & ſpiritu ſancto) eſſet complexum ex poſituo, & negatiuo : atque adeo conſtitueretur extremis ſimpliciter inter ſe diſtinctis, & realiter identificari penitus repugnantibus, quæ omnia abſurdiſſima ſunt, maxime cum radix huiusmodi negationes per ſe ipſam ſit poſitiue

tiue repugnans, vt communicetur alteri : ergo erit positua in communicabilitas. Ad quid ergo negatiua ad constitutionem Personæ diuinæ de siderabilis erit.

20. Confirmo, nam integra Personalitas Verbi terminat physice humanitatem Christi : non autem terminat negatio: ergo hæc non est de constitutio Personalitatis Verbi. Minor est certa, quia sicut carentiæ non possunt physice produci, ita neque possunt vniri. Maior probatur, quia si integra Personalitas Verbi non terminaret humanitatem, neque cum illa constitueret Personam integram, & perfecte talem: non enim est Persona integra, & perfecta vbi aliquid de formali constitutio Personalitatis deest, vel non terminat naturam.

Idem vrgetur ex Personalitate Verbi terminante humanitatē.

21. Probatur tertio, auulso oppositæ sententiæ fundamento, quod duplex esse videtur. Primum sumptum ex Philosophia constituyente substantiam creatam in sola negatione : & hoc in diuinis non subsistit, nam si in creatis daretur modus, aut entitas positua, à natura distincta, & quæ radix esset illius negationis, substantia creata integrè positua esset: ergo cum id reperiatur in diuinis, nullo fundamento datur negationi locus. Secundum fundamentum, quia incommunicabilitas est prædicatum negatiuum, idemque valens ac non communicabilitas, siue negatio communicabilitatis: id autem falsum est : ergo. Minor probatur. Quia plura sunt prædicata Dei, quæ licet per negationem à nobis explicentur, reuera tamen in se positua sunt, videlicet independentia, indefectibilitas, incomprehensibilitas, immensitas, infinitas : ergo eiusdem erit generis incommunicabilitas.

Fundamentū aduersariorū directum.

22. Probatur quartò, quia diuinæ Personæ vltimò, & formaliter constituuntur relationibus; Pater Paternitate, Filius Filiatione, & Spiritus sanctus spiratione passiuâ : relationes autem sunt adæquate quid reale posituum : ergo & Personæ. *Confr.* Non personalitates diuinæ secundum se totas identificantur realiter essentiæ: nulla autē negatio realiter identificatur essentiæ: ergo neque constituit Personā. Quod si dixeris negationem comunicabilitatis distinctam realiter non esse ab ipsa proprietate relatiua, atque ad eò vna cum illa identificari realiter essentiæ

Diuinæ relationes nō constituuntur negatione, ergo neque personalitates.

essentiæ. Si inquam hoc dicas das nobis intentum, nam negatio identificata enti positiuo, ens positiuum est, & non pura negatio, de qua loquimur. Nec ea negatio distingui potest virtualiter à Paternitate, aliter in ista darentur conceptus relatiui virtualiter distincti, atque adeo realiter, & virtualiter quid positiuum erit.

S E C T I O IV.

An diuina Personæ constituentur proprietatibus absolutis, vel relatiuis, & sub qua ratione.

23. **C**ONSTAT ex dictis sect. præcedenti, diuinas Personas constitui proprietatibus realibus, & positiuis. Quærimus nunc, an huiusmodi proprietates sint absolutæ, vel relatiuæ, & sub quo conceptu diuinas personas constituat. In primis autem certò suppono contra Propositum relatum à S. Thoma quæst. 40. artic. 4. & Gregorium, in diuinis ultra essentiam, seu naturam dari etiam proprietates. Statuit lateranense cap. *Firmiter* his verbis. *Hac sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, & secundum proprietates Personales discreta.* Idem canit præfatio Missæ in festo Trinitatis. *In essentia unitas, & in Personis propietas.* Idemque Patribus frequentissimum, est familiarissimum est: ergo ultra essentiam Personis omnibus communem, proprietates Personales admittendæ sunt & ratio est, quia cum personæ diuinæ sint realiter inter se distinctæ, ultra naturam omnibus communem, aliquid vniuscuiusque proprium, quod proprietatem vocamus, concedendum est.

Concilium
lateranense
statuens in
Trinitate
proprietates

Scotus, &
Ripa consti-
tuentes Per-
sonas pro-
prietatibus
absolutis,

24. Scotus ergo in 1. dist. 26. quæst. 1. & Ioannes de Ripa, affirmant Personas diuinas constitui, & distingui proprietatibus, non relatiuis, sed absolutis. Quorum vnicum fundamentum est, quia videlicet relatio inter extrema distincta, non facit, sed supponit distinctionem extremorum, & consequenter constitutionem eorum supponit. Communis tamen
fere.

fere omnium Theologorum sententia oppositum constantissime tuetur, videlicet, Personas diuinas constitui, & distinguere, non proprietatibus absolutis, sed relativis.

25. Affero primo, Personas diuinas constitui proprietatibus relativis, non absolutis. Probat, quia nomina omnia, quibus scriptura, Concilia, & patres Personas diuinas explicant, relativa sunt, videlicet Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Sic Ioannes Theologus in Concilio Florentino sess. 18. ait. *Sola relatio apud Græcos, & Latinos Doctores diuina processione multiplicat Personas*; ergo solæ relationes illas constituunt. Nam vel illud absolutum esset commune vel proprium, & singulare vniuscuiusque Personæ? si primum: ergo vnica tantum erit Persona tribus relationibus communis. Si secundū: ergo daretur distinctio realis inter aliquod relatiuum, & absolutum, nam absolutum proprium Patris non esset in Filio: ergo distingueretur realiter à relatione Filij, imo & ab absoluto proprio ipsius Filij, quæ tanquam absurdissima audienda non sunt.

Diuina Personæ non constituuntur proprietatibus absolutis, sed relativis.

26. Confirmatur, Potest relatio transcendentalis constituere relatum: ergo nullum est fundamentum ad constituendas Personas proprietatibus absolutis consequentia bona est ex aduersariorum doctrina. Antecedens probatur, nam relatio, quæ cognitio fertur in parietem constituit illam, & relatio, quæ vnio fertur ad extrema illam constituit, idemque est de relatione, quæ omnipotentia fertur in creaturas, & quæ homo fertur in creaturas, & quæ homo fertur in suas operationes: ergo similiter relationes, quibus diuinæ Personæ mutuo se respiciunt, poterunt illas constituere, maximè cum transcendentales sint.

Relatio transcendentalis constituit relatum.

27. Obiicies Primo, illud Prouerbiorum 30. *Quod nomen eius. & quod nomen Filij eius si nesci*: ergo præter nomen Patris, & Filij, aliud latet nobis occultum, & proprietatem indicans absolutam. Secundo Prius concipitur Pater generare, quam ad Filium referri: ergo prius intelligitur Persona generans constituta, quam relata. Tertio, quia relatio non constituit extrema, sed supponit constituta: ergo neque relatio diuina constituet Personas, sed supponit constitutas.

28. Respondeo, testimonium illud prouerbiorum solum

contendere, tantam esse diuinarum personarum dignitatem, tantamque ingenij nostri pusillitatem, vt ne nomen quidem earum plene explicare possimus & quamuis aliud nomen diuinarum Personarum lateret, vnde probabitur, significari illo proprietatem absolutam, potius quam relatiuam, cum latente nomine, simul etiam lateat significatio. Ad *Secundum*, negamus antecedens: idem enim omnino est, Patrem generare, seu esse principium generatiuum, & ad Filium refferri. Ad *Tertium*, negandum est similiter antecedens de relatione transcendentali, quales sunt diuinæ, hanc enim constituere relatum constat instantiis à nobis obiectis. Et quamuis relatio Spiratoris prædicamentalis sit, Patris, & Filij ad Spiritum sanctum, vnde nullam personam formaliter constituit, tamen nulla est Persona, quæ propria relatione transcendentali non constituatur, videlicet, Pater ad Filium, Filius ad Patrem, & Spiritus sanctus ad Spiratorem.

Corollarium
ex dictis

29 Ex dictis collige, diuinæ Persona constitui relationibus, Patrem relatione Paternitatis, Filium relatione Filiationis, & Spiritum sanctum relatione Spirationis passiuæ. An autem Pater, & Filius propriis relationibus Paternitatis, & Filiationis, quibus constituuntur, simul etiam ab spiritu sancto realiter distinguantur, vel sola relatione Spiratoris, constabit suo loco in controuersia illa satis trita An si Spiritus sanctus non procederet à Filio, distingueretur ab illo

Triplex conceptus distinctus, & duplex sensus controuersie.

30 Circa secundam sectionis partem, sub qua ratione proprietates relatiuæ constituunt Personas. Triplex conceptus in diuinis relationibus distingui solet. *Primus* est conceptus personalitatis, quatenus vna cum natura constituit Personam. *Secundus* est conceptus originis, quatenus dicit rationem principij, aut termini. *Tertius* est conceptus relationis, qua vna Persona ad alteram refertur. De his omnibus conceptibus in duplici sensu potest agitari controuersia. *Primus* An, & sub quo illorum conceptuum proprietates realituiæ constituunt Personas virtualiter, & obiectiue *Secundus*, An, & qua ratione constituunt in conceptu explicito, seu nostro modo concipiendi. Et quidem nullam Personam diuinam constitui virtualiter Spiratione actiua, & consequenter nec formaliter nostro modo concipiendi, mihi certum est, cum Spiratio,

actiua à Persona Spiritus sancti sit realiter distincta, & virtualiter à Persona Patris, & Filij. In conceptu ergo originis tantum comprehenditur virtus generatiua in Patre, & processio passiva in Filio, & Spiritu Sancto.

31. Affero secundo, proprietates personales sub omnibus illis conceptibus virtualiter, & obiectiue constituere Personas, videlicet, Patrem constitui conceptu personalitatis, conceptu virtutis generatiuæ, conceptu relationis, & etiam subsistentiæ similiter Filium constitui conceptu personalitatis, conceptu termini geniti, conceptu relationis, & subsistentiæ. Pariter etiam Spiritum sanctum constitui conceptu personalitatis, conceptu termini Spirati, conceptu relationis, & subsistentiæ. Ratio est quia illi conceptus in nulla persona sunt virtualiter, aut obiectiue distincti: ergo cum aliquis virtualiter, & obiectiue constituat, omnes etiam virtualiter, & obiectiue constituent. Antecedens mihi certum est: quia illi conceptus nulla componunt prædicata contradictoria, ex quo capite distinctio virtualis in diuinis haurienda est. Et quamuis illi conceptus virtualiter inter se distinguerentur, cum tamen vnaquæque Persona suos omnes illos conceptus virtualiter includat, illis omnibus virtualiter constituenda est, sicut constituitur personalitate, & natura quamuis inter se virtualiter distinguantur.

Proprietates personales sub triplici illo conceptu personas virtualiter constituunt

32. Affero tertio Proprietates personales sub eisdem omnibus conceptibus constituere formaliter nostro modo concipiendi, Personas. Ratio est quia licet illi conceptus essent inter se nostro modo concipiendi distincti, vnaquæque tamen Persona suos omnes illos conceptus adæquate considerata formaliter imbibit, non minus, quam includat homo rationes entis, substantiæ, viuentis, &c. ergo sicut homo his omnibus formaliter constituitur quantumuis inter se formaliter distinctis; ita Persona diuina illis omnibus formaliter constituetur. Diuersimodè tamen, nam Persona diuina constituitur conceptu relationis, & subsistentiæ, tanquam ratione communi, etiam non Personis, sicut homo constituitur ratione animalis; conceptu vero Personalitatis, tanquã ultimo determinatiuo ad rationem Personæ; conceptu virtutis generatiuæ infinitæ, tanquã ultimo determinatiuo ad rationem Patris. Idemque respectu Filij, & Spiritus sancti de ratione termini geniti, & Spirati. V v 2 Con

Similiter etiam constitunt nostrò modo concipiendi modo tamè dissimili.

Exemplis
res vberius
declarata.

33. Confirmo, nam ratio substantiæ diuersimode constituit Deum, ac ratio intelligentis infinite: non ex alio capite, nisi quia ratio substantiæ formaliter vt præcise talis communis est etiam creaturis; ratio vero intelligentis infinite propria Dei, idemque est de ratione genetica, & differentiali cuiuslibet speciei, aut indiuidui constitutiuo: ergo cum conceptus relationis, & substantiæ formaliter, vt præcise talis, sint communes, etiam non Personis, diuersimode constituent, ac conceptus personalitatis: virtutis infinite generatiuæ, termini infinite geniti, & spirati. Dixi infinite, quia præcisa ratio termini geniti propria non est Filij diuini, sed communes etiam creato.

34. Dices, de ratione Personæ non esse quemlibet conceptum relationis, & substantiæ, sed proprium proprietatis personalis: qui non Personis nulla ratione communis est. Fa-
teor id verum esse de conceptu relationis, & substantiæ considerata iam in Persona diuina, velut se habet intrinsece, & ex parte obiecti in illa. Id tamen non obstat, quominus conceptus relationis, & substantiæ, formaliter vt præcise talis, dicatur communis non personis, tum quia est ratio conueniendi cum illis, tum etiam quia non valet consequentia, est relatio, aut substantia: ergo persona, tum denique, quia conceptus substantiæ absolutè dicitur communis, etiam si, quæ propria Dei est, non sit creaturæ communis; ergo idem dicendum est de conceptu præciso relationis, & substantiæ.

35. Dices iterum, datur personalitas, quæ non includit formaliter relationem ad aliam personalitatem, aut relationem, quæ sit illius principium, aut terminus, imo & Persona, vt patet in creatis: ergo Personalitas diuina non includit formaliter, vt præcise personalitas est, relationem ad aliam personalitatem, aut relationem, quæ sit illius principium aut terminus productus. *Respondeo* me non dicere præcisum conceptum personalitatis, aut personæ dicere eam relationem, sed Personam diuinam sub utroque conceptu, & Personæ, & diuinæ.

SECTIO

SECTIO V.

Quid significet nomen Persona, & cur in Trinitate sint tres Personae, & unus tantum Deus.

36. **H**Æc controuersia grauis est, ab illa enim pendet reddenda ratio Mysterij Trinitatis, in tribus Personis, & vno solo Deo consistentis. *Prima* sententia docet, Personam significare primario substantiam, & secundario relationem, siue proprietatem personalem, videtur autem substantiæ nomine essentiam intelligere. Ita Marsilius 1. quæst. 28. art. 1. & 3. *Secunda*, & communis sententia tenet, Personam de formali, & in recto, solam dicere personalitatem, naturam autem in obliquo, siue de materiali. Ita sentire videtur P. Vasquez disp. 127. cap. 2. aiens Personam dicere directe relationem, essentiam vero consequenter. Clarius eam tenet sententiam P. Ruiz. disp. 32. sect. 9. quem ex nostris sequuntur plurimi etiam ex recentioribus. *Tertia* sententia asserit; Personam formaliter & in recto nec dicere naturam, nec relationem, sed quid abstractum ab vtraque, videlicet distinctum subsistens in natura. Ita sentire videtur Capreolus dist. 27. quæst. vnica art. 1. conclus. 3. Deza. dist. 29. art. 1. & 3. præsertim notabili 1. & 2. Canariensis 1. part. quæst. 29. art. 4. sua conclus. 2. Scotus dist. 25. quæst. vnica §. *Si autem teneatur*. Aureolus 1. dist. 25. art. 3. propos. 3. *Quarta* sententia tucetur, Personam vtramque dicere formaliter, & in recto. Ita sentire videtur Magister 1. dist. 25. cap. *Sciendum*, & cap. *Deinde* ad mittens significationem Personæ, non solum pro hypostasi, seu personalitate; sed etiam pro essentia, seu natura S. Bonauentura 1. dist. 25. art. 1. quæst. 1. & alij.

Diffimiles
sententiæ
circa signi-
ficationem
nominis
Persona.
Marsilius
P. Vasque z
P. Ruiz.
Capreolus.
Deza.
Canariensis.
Scotus.

Magister
Bonauent.

37. **A**ssero primò, Personam formaliter, & in recto non dicere solam personalitatem, nec solam naturam, sed vtramque simul. Probatur primo, quia sola personalitas in recto, vel sola natura, non est formaliter, & in recto Persona, sed pars,

Persona di-
cit in recto
na ut in
simul, &
subsistentiã.

spirationem passiuam : ergo antecedenter ad negationem communicabilitatis intelligitur quælibet diuina persona constituta in esse personæ. Antecedens probatur, nam illa negatio non resultat ex sola, est præcisa positione essentiæ, aliter cum sola essentia constitueret personam ergo supponit aliquid posituum ultra essentiam: non absolutum : ergo relatiuum: ergo supponit Paternitatem in Patre, Filiationem in Filio, & spirationem passiuam in spiritu ancto : omnes autem huiusmodi relationes sunt subsistentiæ personales: ergo personalitates: ergo negatio communicabilitatis supponit in qualibet persona propriam personalitatem posituam ; ex qua ipsa resultat, & potiori iure in radicem illam, quam in negationem, ratio personalitatis referenda videtur.

Paternitas non constituitur negatione, ergo neque personalitas;

Communicabilitas essentia non constituitur negatione, ergo neque incommunicabilitas Personæ.

18. Confirmatur. Nam Pater in esse Patris non minus est incommunicabilis Filio quam in esse personæ ; tamen in esse Patris non constituitur negatione, sed paternitate positua, ex qua negatio resultat : ergo etiam in esse personæ. Minor probatur, quia Pater, in esse Patris, est principium generatiuum, quod in solo posituo consistere necesse est. Sicut Filius, in esse Filij, eo quod sit genitus, & productus, in solo posituo consistere potest ; negationes enim nec physice producere, nec produci possunt. Declaratur amplius, nam sicut Persona Patris est incommunicabilis Filio, ita natura, seu essentia patris est communicabilis ipsi : natura autem Patris non constituitur in esse communicabilis per carentiam incommunicabilitatis : sed per solam radicem posituam illius : ergo neque Persona Patris constituetur adhuc inadæquate, in esse incommunicabilis per negationem communicabilitatis, sed per solam radicem illius posituam.

19. probatur secundò. Si Persona diuina constitueretur ex proprietate positua, & negatione communicabilitatis, Pater in esse Personæ (idemque est de Filio, & spiritu sancto) esset complexum ex posituo, & negatio: atque adeo constitueretur extremis simpliciter inter se distinctis, & realiter identificari penitus repugnantibus, quæ omnia absurdissima sunt, maxime cum radix huiusmodi negationes per se ipsam sit positue

tive repugnans, vt communicetur alteri : ergo erit positua in communicabilitas. Ad quid ergo negatiua ad constitutionem Personæ diuinæ de siderabilis erit.

20. Confirmo, nam integra Personalitas Verbi terminat physice humanitatem Christi : non autem terminat negatio: ergo hæc non est de constitutiōe Personalitatis Verbi. Minor est certa, quia sicut carentiæ non possunt physice produci, ita neque possunt vniri. Maior probatur, quia si integra Personalitas Verbi non terminaret humanitatem, neque cum illa constitueret Personam integram, & perfecte talem: non enim est Persona integra, & perfecta vbi aliquid de formali constitutiōe Personalitatis deest, vel non terminat naturam.

Idem vrgetur ex Personalitate Verbi terminante humanitatē.

21. Probatur tertio, auulso oppositæ sententiæ fundamento, quod duplex esse videtur. Primum sumptum ex Philosophia constituyente substantiam creatam in sola negatione : & hoc in diuinis non subsistit, nam si in creatis daretur modus, aut entitas positua, à natura distincta, & quæ radix esset illius negationis, substantia creata integrè positua esset: ergo cum id reperiatur in diuinis, nullo fundamento donatur negationi locus. Secundum fundamentum, quia incommunicabilitas est prædicatum negatiuum, idemque valeus ac non communicabilitas, siue negatio communicabilitatis: id autem falsum est : ergo. Minor probatur. Quia plura sunt prædicata Dei, quæ licet per negationem à nobis explicentur, reuera tamen in se positua sunt, videlicet independentia, indefectibilitas, incomprehensibilitas, immensitas, infinitas : ergo eiusdem erit generis incommunicabilitas.

Fundamentū aduersariorū directum.

22. Probatur quartò, quia diuinæ Personæ vltimò, & formaliter constituuntur relationibus; Pater Paternitate, Filius Filiatione, & Spiritus sanctus spiratione passiuæ : relationes autem sunt adæquate quid reale posituum : ergo & Personæ. *Confr.* Non personalitates diuinæ secundum se totas identificantur realiter essentiæ: nulla autē negatio realiter identificatur essentiæ: ergo neque constituit Personā. Quod si dixeris negationem comunicabilitatis distinctam realiter non esse ab ipsa proprietate relatiua, atque ad eò vna cum illa identificari realiter essentiæ

Diuinæ relationes nō constituuntur negatione, ergo neque personalitates.

essentia. Si inquam hoc dicas das nobis intentum, nam negatio identificata enti positivo, ens positivum est, & non pura negatio, de qua loquimur. Nec ea negatio distingui potest virtualiter à Paternitate, aliter in ista darentur conceptus relativi virtualiter distincti, atque adeo realiter, & virtualiter quid positivum erit.

S E C T I O IV.

An divina Persona constituentur proprietatibus absolutis, vel relatiuis, & sub qua ratione.

23. **C**onstat ex dictis sect. præcedenti, divinas Personas constitui proprietatibus realibus, & positivis. Quærimus nunc, an huiusmodi proprietates sint absolutæ, vel relatiuæ, & sub quo conceptu divinas personas constituat. In primis autem certò suppono contra Propositum relatum à S. Thoma quæst. 40. artic. 4. & Gregorium, in divinis ultra essentiam, seu naturam dari etiam proprietates. Statuit lateranense cap. *Firmiter* his verbis. *Hac sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundum proprietates Personales discreta.* Idem canit præfatio Missæ in festo Trinitatis. *In essentia unitas, & in Personis proprietates.* Idemque Patribus frequentissimum, est familiarissimum est: ergo ultra essentiam Personis omnibus communem, proprietates Personales admittendæ sunt & ratio est, quia cum personæ divinæ sint realiter inter se distinctæ, ultra naturam omnibus communem, aliquid uniuscuiusque proprium, quod proprietatem vocamus, concedendum est.

Concilium
lateranense
statuens in
Trinitate
proprietates

24. Scotus, & Ripa con-
stituentes Per-
sonas pro-
prietatibus
absolutis,

Scotus ergo in 1. dist. 26. quæst. 1. & Ioannes de Ripa, affirmant Personas divinas constitui, & distingui proprietatibus, non relatiuis, sed absolutis. Quorum unicum fundamentum est, quia videlicet relatio inter extrema distincta, non facit, sed supponit distinctionem extremorum, & consequenter constitutionem eorum supponit. **Communis tamen**
ferè

fere omnium Theologorum sententia oppositum constantissime tuetur, videlicet, Personas diuinas constitui, & distinguere, non proprietatibus absolutis, sed relatiuis.

25. Affero primo, Personas diuinas constitui proprietatibus relatiuis, non absolutis. Probatur, quia nomina omnia, quibus scriptura, Concilia, & Patres Personas diuinas explicant, relatiua sunt, videlicet Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Sic Ioannes Theologus in Concilio Florentino sess. 18. ait. *Sola relatio apud Græcos, & Latinos Doctores diuina processionem multiplicat Personas*; ergo solæ relationes illas constituunt. Nam vel illud absolutum esset commune vel proprium, & singulare vniuersi cuiusque Personæ? si primum: ergo vnica tantum erit Persona tribus relationibus communis. Si secundum: ergo daretur distinctio realis inter aliquod relatiuum, & absolutum, nam absolutum proprium Patris non esset in Filio: ergo distingueretur realiter à relatione Filij, imo & ab absoluto proprio ipsius Filij, quæ tanquam absurdissima audienda non sunt.

Diuinæ Personæ non constituuntur proprietatibus absolutis, sed relatiuis.

26. Confirmatur, Potest relatio transcendentalis constituere relatum: ergo nullum est fundamentum ad constituendas Personas proprietatibus absolutis consequentia bona est ex aduersariorum doctrina. Antecedens probatur, nam relatio, qua cognitio fertur in parietem constituit illam, & relatio, qua vnio fertur ad extrema illam constituit, idemque est de relatione, qua omnipotentia fertur in creaturas, & qua homo fertur in creaturas, & qua homo fertur in suas operationes: ergo similiter relationes, quibus diuinæ personæ mutuo se respiciunt, poterunt illas constituere, maximè cum transcendentales sint.

Relatio transcendentalis constituit relatum.

27. Obiicies Primo, illud Proverbiorum 30. *Quod nomen eius. & quod nomen Filij eius si nosti*: ergo præter nomen Patris, & Filij, aliud latet nobis occultum, & proprietatem indicans absolutam. Secundo prius concipitur Pater generare, quam ad Filium referri: ergo prius intelligitur Persona generans constituta, quam relata. Tertio, quia relatio non constituit extrema, sed supponit constituta: ergo neque relatio diuina constituet Personas, sed supponit constitutas.

28. Respondeo, testimonium illud proverbiorum solum

contendere, tantam esse diuinarum Personarum dignitatem, tantamque ingenij nostri pusillitatem, vt ne nomen quidem earum plene explicare possimus & quamuis aliud nomen diuinarum Personarum lateret, vnde probabitur, significari illo proprietatem absolutam, potius quam relatiuam, cum latente nomine, simul etiam lateat significatio. Ad *Secundum*, negamus antecedens: idem enim omnino est, Patrem generare, seu esse principium generatiuum, & ad Filium refferri. Ad *Tertium*, negandum est similiter antecedens de relatione transcendentali, quales sunt diuinæ, hanc enim constituere relatum constat instantiis à nobis obiectis. Et quamuis relatio Spiratoris prædicamentalis sit, Patris, & Filij ad Spiritum sanctum, vnde nullam personam formaliter constituit, tamen nulla est Persona, quæ propria relatione transcendentali non constituatur, videlicet, pater ad Filium, Filius ad Patrem, & Spiritus sanctus ad Spiratorem.

Corollarium
ex dictis

29 Ex dictis collige, diuinæ Persona constitui relationibus, Patrem relatione Paternitatis, Filium relatione Filiationis, & Spiritum sanctum relatione Spirationis passiuæ. An autem Pater, & Filius propriis relationibus Paternitatis, & Filiationis, quibus constituuntur, simul etiam ab spiritu sancto realiter distinguantur, vel sola relatione Spiratoris, constabit suo loco in controuersia illa satis trita An si Spiritus sanctus non procederet à Filio, distingueretur ab illo

Triples conceptus distinctus, & duplex sensus controuersus.

30 Circa secundam sectionis partem, sub qua ratione proprietates relatiuæ constituant Personas. Triplex conceptus in diuinis relationibus distingui solet. *Primus* est conceptus personalitatis, quatenus vna cum natura constituit Personam. *Secundus* est conceptus originis, quatenus dicit rationem principij, aut termini. *Tertius* est conceptus relationis, qua vna Persona ad alteram refertur. De his omnibus conceptibus in duplici sensu potest agitari controuersia. *Primus* An, & sub quo illorum conceptuum proprietates realituius constituant Personas virtualiter, & obiectiue *Secundus*, An, & qua ratione constituant in conceptu explicito, seu nostro modo concipiendi. Et quidem nullam Personam diuinam constitui virtualiter Spiratione actiua, & consequenter nec formaliter nostro modo concipiendi, mihi certum est, cum Spiratio,

actiua à Persona Spiritus sancti sit realiter distincta, & virtualiter à Persona Patris, & Filij. In conceptu ergo originis tantum comprehenditur virtus generatiua in Patre, & processio passiva in Filio, & Spiritu Sancto.

31 Assero secundo, proprietates personales sub omnibus illis cōceptibus virtualiter, & obiectiue constituere Personas, videlicet, Patrē constitui conceptu personalitatis, conceptu virtutis generatiuæ, conceptu relationis, & etiam subsistentiæ similiter Filium constitui conceptu personalitatis, conceptu termini geniti, conceptu relationis, & subsistentiæ. Pariter etiam Spiritum sanctum constitui conceptu personalitatis, conceptu termini Spirati, conceptu relationis, & subsistentiæ. Ratio est quia illi conceptus in nulla persona sunt virtualiter, aut obiectiue distincti: ergo cum aliquis virtualiter, & obiectiue constituat, omnes etiam virtualiter, & obiectiue constituent. Antecedens mihi certum est: quia illi conceptus nulla componunt prædicata contradictoria, ex quo capite distinctio virtualis in diuinis haurienda est. Et quamuis illi conceptus virtualiter inter se distinguerentur, cum tamen vnaquæque Persona suos omnes illos conceptus virtualiter includat, illis omnibus virtualiter constituenda est, sicut constituitur personalitate, & natura quamuis inter se virtualiter distinguantur.

Proprietates personales sub triplici illo cōceptu personas virtualiter constituunt

32 Assero tertio Proprietates personales sub eisdem omnibus conceptibus constituere formaliter nostro modo concipiendi, Personas. Ratio est quia licet illi conceptus essent inter se nostro modo concipiendi distincti, vnaquæque tamen Persona suos omnes illos conceptus adæquate considerata formaliter imbibit, non minus, quam includat homo rationes entis, substantiæ, viuentis, &c. ergo sicut homo his omnibus formaliter cōstituitur quantumuis inter se formaliter distinctis; ita Persona diuina illis omnibus formaliter constituetur. Diuersimodè tamen, nam Persona diuina constituitur conceptu relationis, & subsistentiæ, tanquam ratione communi, etiam non Personis, sicut homo constituitur ratione animalis; conceptu vero Personalitatis, tanquã ultimo determinatiuo ad rationem Personæ; conceptu virtutis generatiuæ infinitæ, tanquã ultimo determinatiuo ad rationem Patris. Idemque respectu Filij, & Spiritus sancti de ratione termini geniti, & Spirati. V v 2 Con

Similiter etiam constitunt nostro modo concipiendi modo tamè dissimili.

Exemplis
res vberius
declarata.

33. Confirmo, nam ratio ſubſtantia diuerſimode conſtituit Deum, ac ratio intelligentis infinite: non ex alio capite, niſi quia ratio ſubſtantia formaliter vt præciſe talis communis eſt etiam creaturis; ratio vero intelligentis infinite propria Dei, idemque eſt de ratione genetica, & differentiâ cuiuſlibet ſpeciei, aut indiuidui conſtitutiuo: ergo cum conceptus relationis, & ſubſiſtentia formaliter, vt præciſe talis, ſint communes, etiam non Perſonis, diuerſimode conſtituent, ac conceptus perſonalitatis: virtutis infinite generatiua, termini infinite geniti, & ſpirati. Dixi infinite, quia præciſa ratio termini geniti propria non eſt Filij diuini, ſed communes etiam creato.

34. Dices, de ratione Perſonæ non eſſe quemlibet conceptum relationis, & ſubſiſtentia, ſed proprium proprietatis perſonalis; qui non Perſonis nulla ratione communis eſt. Fa- teor id verum eſſe de conceptu relationis, & ſubſiſtentia conſiderata iam in Perſona diuina, velut ſe habet intrinſece, & ex parte obiecti in illa. Id tamen non obſtat, quominus conceptus relationis, & ſubſiſtentia, formaliter vt præciſe talis, dicatur communis non perſonis, tum quia eſt ratio conueniendi cum illis, tum etiam quia non valet conſequentia, eſt relatio, aut ſubſiſtentia: ergo perſona, tum denique, quia conceptus ſubſtantia abſolutè dicitur communis, etiam ſi, quæ propria Dei eſt, non ſit creatura communis; ergo idem dicendum eſt de conceptu præciſo relationis, & ſubſiſtentia.

35. Dices iterum, datur perſonalitas, quæ non includit formaliter relationem ad aliam perſonalitatem, aut relationem, quæ ſit illius principium, aut terminus, imo & Perſona, vt patet in creatis: ergo Perſonalitas diuina non includit formaliter, vt præciſe perſonalitas eſt, relationem ad aliam perſonalitatem, aut relationem, quæ ſit illius principium aut terminus productus. *Reſpondeo* me non dicere præciſum conceptum perſonalitatis, aut perſonæ dicere eam relationem, ſed Perſonam diuinam ſub vtroque conceptu, & Perſonæ, & diuinæ.

SECTIO V.

Quid significet nomen Persona, & cur in Trinitate sint tres Personae, & unus tantum Deus.

36. **H**Æc controuersia grauis est, ab illa enim pendet reddenda ratio Mysterij Trinitatis, in tribus Personis, & vno solo Deo consistentis. *Prima* sententia docet, Personam significare primario substantiam, & secundo relationem, siue proprietatem personalem, videtur autem substantiæ nomine essentiam intelligere. Ita Marsilius 1. quæst. 28. art. 2. & 3. *Secunda*, & communis sententia tenet, Personam de formali, & in recto, solam dicere personalitatem, naturam autem in obliquo, siue de materiali. Ita sentire videtur P. Vasquez disp. 127. cap. 2. aiens Personam dicere directe relationem, essentiam vero consequenter. Clarius eam tenet sententiam P. Ruiz. disp. 32. sect. 9. quem ex nostris sequuntur plurimi etiam ex recentioribus. *Tertia* sententia asserit; Personam formaliter & in recto nec dicere naturam, nec relationem, sed quid abstractum ab vtraque, videlicet distinctum subsistens in natura. Ita sentire videtur Capreolus dist. 27. quæst. vnica art. 1. conclus. 3. Deza. dist. 29. art. 1. & 3. præsertim notabili 1. & 2. Canariensis 1. part. quæst. 29. art. 4. sua conclus. 2. Scotus dist. 25. quæst. vnica §. *Si autem teneatur*. Aureolus 1. dist. 25. art. 3. propos. 3. *Quarta* sententia tucur, Personam vtramque dicere formaliter, & in recto. Ita sentire videtur Magister 1. dist. 25. cap. *Sciendum*, & cap. *Deinde* ad mittens significationem Personæ, non solum pro hypostasi, seu personalitate; sed etiam pro essentia, seu natura S. Bonauentura 1. dist. 25. art. 1. quæst. 1. & alij.

Diffimiles sententiæ circa significationem nominis Persona. Marsilius. P. Vasquez & P. Ruiz. Capreolus. Deza. Canariensis. Scotus.

Magister Bonauent.

37. **A**ssero primò, Personam formaliter, & in recto non dicere solam personalitatem, nec solam naturam, sed vtramque simul. Probatum primo, quia sola personalitas in recto, vel sola natura, non est formaliter, & in recto Persona, sed pars,

Persona dicitur in recto na ut in simul, & substantiã.

vel quaſi pars illius; ſicut ſola materia in recto. vel ſola forma non eſt formaliter, & in recto compoſitum, aut humanitas, ſed pars illius: ergo Perſona formaliter, & in recto, non eſt ſola perſonalitas, nec ſola natura, ſed vtraque ſimul. Patet conſequentia, quia Perſona illud dicit formaliter in recto, quod formaliter in recto eſt ipſa Perſona: ſola autem perſonalitas, vel ſola natura formaliter, & in recto non eſt Perſona, ſicut ſola materia non eſt homo: ergo perſonalitas formaliter, & in recto non eſt ſola perſonalitas, nec ſola natura, ſed vtraque ſimul, ſicut humanitas eſt anima ſimul, & materia. *Conſirm.* quod eſt de formali conſtitutio rei, importatur in recto à tali re: ſed tam perſonalitas, quam natura ſunt de formali conſtitutio Perſonæ, non minus quam anima, & corpus ſunt de conſtitutio humanitatis: ergo importantur in recto.

Natura ſimul, & perſonalitas prædicatur in recto de Perſona.

38. Probatur ſecundò. Illud dicitur in recto ab aliquo, quod in recto poteſt de illo prædicari: de Perſona autem poſſunt in recto perſonalitas ſimul, & natura prædicari: ergo vtramque Perſona dicit in recto. Minor probatur. Nam perſonalitas ſimul, & natura ex vno capite, & Perſona ex alio, conuertuntur ad inuicem; non minus quam homo, & animal rationale, ita vt non minus veræ ſint prædicationes iſtæ, *Natura ſimul, & perſonalitas eſt Perſona. Perſona eſt natura ſimul, & perſonalitas*, quam iſtæ aliæ, *homo eſt animal rationale, & animal rationale eſt homo*: ergo de Perſona, natura ſimul, & perſonalitas poſſunt in recto prædicari, non minus quam animal, & rationale prædicantur de homine. Id quod in Concilio Florentino ſeſſ. 19. ſine expreſſit Marcus aiens. *Perſonam ex diuina ſubſtantia, proprietateque conſtare, ita vt Perſona nihil aliud, niſi ſubſtantia, & proprietas ſit.* Vbi vtrumque de Perſona prædicatur in recto, ſcilicet ſubſtantia, ſeu natura, & proprietas, ſiue perſonalitas.

S. Thomas obiectus & expoſitus.

39. Obiectus, in diſinitione Perſonæ ſcilicet, *Rationalis natura indiuidua ſubſtantia*, natura ponitur in obliquo, perſonalitas vero in recto: ergo Perſona dicit perſonalitatem in recto, & naturam in obliquo. Confirmatur. Nam S. Thomas quaſt. 34. art. 3. ad primum ait, *Quod in nomine Perſona includitur, etiam natura oblique. Nam Perſona eſt, Rationalis natura indiuidua ſubſtantia*: ergo Perſona non dicit naturam in recto.

Reſpon

Respondeo, concesso antecedente, negans consequentiam, quia in explicatione rerum aliquando ponuntur in casu obliquo, quæ importantur in recto, maxime quando obliquus casus æquualet recto, vt contingit in præfenti, vbi rationalis naturæ indiuidua substantia, idem valet, ac rationalis natura, & indiuidua substantia, nam vtraque simul, natura scilicet, & personalitas, sunt persona. Ac si quis diceret, compositum est materia, vna cum forma. Vbi casus obliquus in quo ponitur forma, æquualet recto, nam æquè bene diceretur, compositum est materia, simul & forma. S. vero Thomas non contendit, Personam secundum se dicere naturam in obliquo, sed tantum in definitione Boetij, quam refert.

40. Circa sectionis secundam partem, supponendum est de Fide, in Trinitate tres esse Personas, & omnes vnicum esse Deum. Ex illo Ioan 1. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* In qua veritate stabilienda foelicissimas nauarunt operas Pontifices, & Concilia. Nicænum 1. lib. 2. de actis ante decretorum constitutionem col. 8. §. *Sancta & magna.* Nicænum 2. quod est generale septimum act. 3. Calcedonense, quod est generale 4. actione 16. in professione Fidei. Damasus Papa in professione Fidei. Et Agatho Papa in Sexta Synodo generali actione 4. epist. 2. Lateranense cap. *Fi. miter* & cap. *Dammamus.* Leo Magnus epist. 93. alias 91. ad Turibium cap. 1. Gregorius Papa in registro lib 1. epist. 41. Florentinum sess. 18. & 19. Toletanum 6. & 11. in professione Fidei, & alia.

Pontifices.
& Concilia
pro. vnitatem
Dei, & Trinitate
Personatum.
Nicænum
1. & 2.
Calcedonense.
Damasus
Papa.
Agatho
Papa.
Leo Magnus
Gregorius
Florentinus.
Toletanum.
Lateranense

41. Difficultas ergo est, Vnde in Deo sint tres personæ, & vnus tantum Deus. Communis sententia docet concretum substantiarum multiplicati ad multiplicationem illius, quod dicit in recto, cumque Persona dicat in recto personalitatem, & hæc sit triplex in Deo, inde in eo sunt tres personæ cum vero concretum Deus dicat in recto solam Deitatem, & hæc sit vnica inde vnus tantum est Deus. Cæterum doctrina hæc recti, & obliqui in concretis substantiis falsam esse constat iam ex hæctenus dictis; quare, in hac difficultate vincenda, noua semita incunda est.

42. Afferro secundo, ideo esse tres personas, & vnum tantum Deum, quia concretum substantiarum multiplicatur ad mul-

Cur in Deo
tres tantum
sint Personæ
& Deus
vnicus.

tiplicationem illius, quod se habet inter formæ tribuentis denominationem; cumque Personalitas se habeat instar formæ tribuentis denominationem Personæ, & illa sit triplex in Deo, inde sunt tres personæ. Cum vero Deitas se habeat instar formæ denominantis Deum, & hæc sit vnica, inde vnus est tantum Deus. Nec ab hac nostra sententia alieni sunt Recentiores docentes, concretum substantiarum multiplicari ad multiplicationem principalioris significati, etiam si minus principale dicatur etiam in recto. Quia nomine principalioris significati, intelligere non possunt, quod in se nobilius est, cum in persona nobilior sit natura, quam personalitas; atque adeo intelligi debet, quod se habet instar formæ tribuentis denominationem, iuxta superius dicta.

S E C T I O VI.

An detur vna Persona absoluta tribus communis.

43. **D**ifficultas est, An detur vna Persona absoluta, & singularis Patri, Filio, & Spiritui S. communis, sicut datur vna essentia singularis illis omnibus communis, sicut insuper à nobis admissa est disp. præcedenti vna subsistentia absoluta, & singularis, personis omnibus communis. Affirmat Cajetanus 3. par. quæst. 2. art. 2. Nam admissa nobiscum subsistentia absoluta, existimat, eam esse personalitatem absolutam, & cum natura personam absolutam constituere; quam tamen personam non vult esse plenam, & perfectam, sed semipersonam tantum, & incompletam.

Non datur in Deo vna Persona absoluta tribus communis.

44. Affero, concedendam nullatenus esse vnã personam absolutam tribus communem. Hæc est communis fere omnium Theologorum sententia contra Cajetanum, Probatur primo ex S. Thoma dist. 26. quæst. 1. art. 1. ita scribente: *Ad quartum dicendum est, quod persona, ut dictum est, non distinguitur in diuinis ex parte natura, vel ex parte ipsius esse, sed solum*

solum ex parte proprietatum unde illa nomina qua dicuntur secundum respectum ad proprietatem pluraliter prædicantur, sicut hypostasis. & persona. Ergo ex parte naturæ; seu essentiæ diuinæ non correspondet persona absoluta. Nam ibi distinguit S. Doctor inter Personam; hypostasim, & essentiam seu naturam, & dum concedit naturam esse communem, idemque præstat de subsistentia absoluta, ut vidimus disp. 13. sect. 2. expresse negat personam, & hypostasim esse communem, aut singulariter prædicari sicut essentia, & subsistentia absoluta singulariter prædicantur: ergo ex mente S. Thomæ nulla stat persona absoluta.

45. Probat^rur secundo. Nam persona absoluta esset in Deo omnino otiosa & forte principiis fidei perniti^osa: ergo reiicienda est, & extirpanda. Antecedens probatur, quia persona illa vnica absoluta ad nullum alium effectum inservire posset, nisi ut Pater, Filius, & Spiritus sanctus essent vna persona: id autem omnino otiosum est imo fidei principiis repugnans, docentibus non vnicam esse personam, sed tres; & aliam esse personam Patris, aliam Filij & aliam Spiritus sancti: subsistentia autem absoluta necessaria est ut omnes tres personæ sint vnus, idemque Deus concrete: ergo etiam admissa subsistentia absoluta nullum est, vel leue fundamentum, ad personam absolutam admittendam.

Persona absoluta esset in Deo omnino otiosa

46. Tertio, de ratione personalitatis est, esse subsistentiam indiuiduam, id est, esse subsistentiam incommunicabilem pluribus, siue distinctis: ergo implicat in terminis personalitas absoluta. Patet consequentia nam personalitas absoluta, hoc ipso esset, & non esset communicabilis; esset quidem, quia omne absolutum communicabile est omnibus personis, Non esset, quia incommunicabilitas est de ratione personalitatis: ergo. *Confirmatur*, nam personalitas absoluta constitueret personam virtualiter distinctam à Patre, Filio, & Spiritu sancto: ergo constitueret quartam personam, sicut relatio Spiratoris constituit quartam relationem, etiam si à Paternitate, & Filiatione virtualiter tantum distinguatur.

Implicat terminos personalitas absoluta

47. Dices incommunicabilitatem non esse de ratione Personalitatis

sonalitatē ut sic, sed de ratione tantum personalitatē relatiuam: sicut non est de ratione substantiæ ut sic, sed de ratione tantum substantiæ relatiuæ. Sicut ergo ultra substantias relatiuas admittitur à nobis absoluta, cur etiam ultra personalitates relatiuas admittenda non erit absoluta.

Incommu-
nicabilitas
est de ratio-
ne Persona-
litas.

48. Contra primò, quia de ratione personalitatē est, esse substantiam indiuiduam, id est, substantiam incommunicabilem, ut loquuntur omnes Patres, à quibus in intelligentia nominum spectantium ad fidei mysteria recedere non licet. De ratione autem substantiæ id non esse, non nostra fulcitur autoritate, sed grauium Theologorum consensu, & expressissima S. Thomæ doctrina: non ergo idem ferendum est iudicium de substantia absoluta, & personalitate, maxime cum vtriusque non sit eadem necessitas, ut vidimus. *Secundo*, quia si de ratione personalitatē non esset incommunicabilitas, relatio spiratoris cum substantia relatiua sit, & Patri, Filioque communis, personalitas esset etiam relatiua, vtrique communis, vnde non solum daretur persona absoluta omnibus communis, sed etiam relatiua Patri, Filioque communis, quod nec Cajetanus admittet, nec vllus alius.

49. Obiicies, Deitas, ut est vna entitas absoluta, est substantia completa, aliunde est incommunicabilis cuius alio supposito: ergo est persona absoluta. Patet consequentia, quia ad personam aliud non exigitur, quam substantia completa incommunicabilis alteri. *Respondet*, Deitatem, quatenus est vna entitas absoluta, & à relationibus distincta, esse substantiam completam substantia absoluta: & pluribus communi, non vero substantia incommunicabili pluribus, siue distinctis. Ad rationem autem personalitatē non facit incommunicabilitas alieno supposito, quam ex suis prædicatis habet natura, sed vltterius opus est incommunicabilitas pluribus suppositis distinctis, etiam si propria sint, substantia autem absoluta pluribus distinctis incommunicabilis non est, & consequenter nec personalitas.

50. Instabis in creatis, quælibet substantia naturæ rationalis est personalitas: ergo etiam in Deo: ergo substantia absoluta personalitas erit absoluta. *Respondet* conuincentercedente,

dente, negans vtramque consequentiam disparitas est, quia in creatis nulla est substantia naturæ rationalis, quæ sit communicabilis pluribus suppositis distinctis, inde quælibet personalitas est. In Deo autem substantia absoluta est communicabilis pluribus suppositis distinctis, ideoque personalitas esse non potest.

S E C T I O VII.

*Dubia aliquot circa diuinas personas
resoluntur.*

Cur in Trinitate plures debeant esse Personæ.

51. **D**ubium primum. Cur in Trinitate plures sint personæ? Et quidem plures esse, Fide Sanctum est, vt constat ex dictis, & contra Sabelianos, Trinitarios, aliosque sequaces hæreticos negantes Trinitatem, & pluralitatem personarum, sæpius definitum. Respondeo igitur, ideo plures esse personas in Deo, quia plenissima, & perfectissima beatitudo, qualis est diuina, exigit consortium plurium personarum in eodem bono æqualiter gaudentium. Tum etiam quia communicabilitas est de ratione bonitatis, cumque bonitas diuina sit infinita, debet esse infinite communicabilis: non ad extra, vbi omnis communicatio finita est: ergo ad intra distinctæ personæ. Tum denique quia perfecta charitas, & amicitia, est vnus ad alterum: ergo cum in Deo sit perfecta charitas & amicitia, debet esse vnus persona ad alteram.

Cur Personæ diuinæ sint tres tantum.

52. Dubium secundum. Cur personæ diuinæ sint tres tantum? Respondent aliqui, ideo esse tres personas quia est duplex tantum processio, atque adeo duplex persona procedens, quæ supponere debent aliam improductam, cum procedentes se adinuicem producere non possint. Hæc tamen omnia licet re ipsa certissima ex fide sint, assumpti tamen rationem, quam inquirimus, reddere non videntur. Nam huiusmodi Recentiores duplicem tantum processionem ex triplici tantum persona colligebant, vt vidimus, disp. 4. sect. 2.: ergo colligere nunc triplicem tantum personam ex duplici tantum processione,

circulus est. *Respondeo* igitur, in Deo tres tantum esse personas certo nobis ex sola fide constare, vt in simili dixi de duplici processione disp. 4. sect. 2. videas ibi dicta.

Quomodo
in Deo con-
cedendæ sint
plures sub-
stantiæ.

§ 3. Dubium tertium. An in Deo concedendæ sint plures substantiæ? Ratio dubitandi est, quia relationes, vt distinctæ ab essentia, sunt substantia, maxime mea opinione explicante substantiam: Ens de constitutiuo suppositi, quales sunt omnes relationes: ergo cum relationes sint plures, plures quoque substantiæ concedendæ in Deo erunt. *Respondeo* tamen cum communi sententia, simpliciter, & absolute concedendas non esse in Deo plures substantias, propter æquiuationem nominis substantia cum essentia, sed cum addito tantum scilicet relatiuas.

Diuinæ Per-
sonæ conue-
niunt in ra-
tione com-
muni.

§ 4. Dubium quartum: An omnes diuinæ personæ conueniant in aliqua ratione communi, seu per nostros conceptus præcisa. Duplex præcisio contingere posset circa diuinæ personas, aut personalitates, siue relationes. Prima ex parte objecti cum distinctione virtuali rationis præcisæ à differentiis. Secunda ex parte actus nullum exigens distinctionem intrinsecam in objectis, qua ratione communiter præseinditur ens à differentiis. *Respondeo* ergo, diuinæ personas conuenire in aliqua ratione communi, præcisa non ex parte objecti, quia nulla est necessitas distinctionis virtualis illius à differentiis, sed tantum ex parte actus, quia omnes cognosci possunt secundum rationem personæ in qua conueniunt.

Ratio Per-
sonæ est
vniuoca.

§ 5. Dubium quintum. An ratio personæ sit vnica in ordine ad tres personas? In primis æquiocam non esse certum est eum diuinæ personæ non conueniant in solonomine. Deinde analogam non esse mihi certum est. Quia sola transcendentia non sufficit analogiæ, sed metaphora necessaria est, ex traditis in metaph. ratio autem personæ non metaphorice, sed propriissime conuenit Patri, Filio, & Spiritui sancto: ergo analogam non est. *Respondeo* ergo vnicam esse quia proprie, & sine vlla metaphora singulis conuenit personis.

An sit genus
vel species.

§ 6. Dubium sextum, An ratio vniuoca personæ, aut personalitatis, aut relationis &c. sit genus, vel species? Hic posset esse quæstio

quæstio de voce. Quare *Respondeo* cum distinctione si enim ad rationem generis desiderantur species multiplicabiles in pluribus indiuiduis, ratio personalitatis ad Patrem, Filium, & Spiritum sanctum genus non erit, cum omnes diuinæ relationes, & personalitates singulares sint. Si vero ad rationem generis necessariæ non sint differentię specificæ multiplicabiles in pluribus indiuiduis, sed sufficiant singulares, ratio personalitatis poterit dici genus in ordine ad personalitates diuinæ, vt pote speciē distinctas inter se, cum vna sit Paternitas, altera Filiatio, & Spiratio passiuæ altera.

57. Dubium septimum, An tres personalitates sint tres vnitates, & veritates transcendentales relatiuæ? *Respondeo* affirmatiue, Tum quia sunt tres perfectiones, vt vidimus disp. 12. sect. 7. de ratione autem cuiuslibet perfectionis est vnitas, & veritas transcendentalis: ergo. Tum etiam, quia vnitas transcendentalis est, indiuisio in se & diuisio à quolibet alio; veritas autem est conformitas prædicatorum: quælibet autem personalitas, vt distincta ab essentia, est indiuisa in se, & diuisa, siue distincta à qualibet alia, habet insuper conformitatem in suis prædicatis: ergo vnitatem, & veritatem transcendentalem. Tum denique quia Paternitas per se ipsam, & vt distincta ab essentia, est vna, & vera paternitas; idemque est de Filiatione, & Spiratione passiuæ: ergo quælibet propriam habet vnitatem, & veritatem transcendentalem relatiuam; atque adeo cum sint tres personalitates, tres quoque vnitates, & veritates erunt.

Tres personalitates sunt tres vnitates, & veritates transcendentales.

58. Dubium octauum, An personalitates habeant proprias existencias? *Respondeo* affirmatiue. Nam vt dictum est disp. 12. sect. 5. relationes diuinæ habent proprias existencias.

Personalitates habent proprias existencias.

59. Dubium nonum, An sicut Deus dicitur trinus; ita possit dici triplex. *Respondeo* negatiue, quia triplex Deus significat tres esse Deos; trinus vero non ita sed trinitatem personarum, sic ex cõmuni illius vocis vsurpatione dicitur Deus trinus, & vnus. Inde licet Trinitas de Deo dicatur, non tamen triplicitas ob eandem rationem. Cum addito tamen significante proprietates

Deus dicitur Trinus, triplex vero dici non potest.

personarum dici poterit triplex persona ; sicut S. Thomas quæst. 10. de potentia dicit duplicem processionem.

Filius dicitur alius à Patre , non vero aliud.

60. Dubium decimum , An sicut Filius absolute , & sine addito dicitur alius à Patre , ita dici posset aliud ab illo. *Respondeo* negative cum S. Thoma quæst. 31. art. 2. Nam aliud in genere neutro denotat essentiam diuersam : alius vero solam personalitatem. Cum addito tamen vna persona dici poterit aliud ab altera , scilicet relatiuum , similiter personæ sine addito dicuntur plures masculinè , non vero plura neutraliter ob eandem rationem.

Quomodo Personæ diuinæ dici possint differentes & diuersæ.

61. Dubiū vndecimū: An sicut personæ diuinæ absolute & sine addito dicuntur distinctæ , ita etiam dici possent differentes , & diuersæ ? *Respondo* negative cum sancto Thoma citato , quia significant differentiam , & diuersitatem in essentia. Cum addito tamen dici poterunt differentes ; & diuersæ , videlicet quoad relationes. Quamuis in voce differentia , nullum esse periculum docent P. Soarius 1. parte. tract. 3. lib. 3. cap. 13. quia Patres , quos citat vtuntur illa. Similiter dici non possunt diuisæ , nec separata , quia id denotat carentiam vnitatis. Possunt tamen dici discretæ iuxta ysum Ecclesiæ , & Conciliorum.

Qua ratione nomen solus vsurpandum in Deo.

62. Dubium vltimum : qua ratione nomen *solus* vsurpandum sit in Deo ? *Respondeo* primo , nomen solus addi posse termino essentiali dicendo , *solus Deus est omnipotens æternus* , &c. non vero dicendo , *Deus est solus* , quia denotat Deum esse solitarium , & absque Personarum consortio. *Respondeo* secundo , posse etiam addi termino personali , quando de illo aliquid proprium illius prædicatur , dicendo verbi gratia , *solus Pater* gignit , *solus Filius* generatur. Dici etiam potest , *Patrem esse solum verum Deum* , ita vt particula solum sit nomen , & non se teneat ex parte subiecti , sed ex parte prædicati , nam sensus est , *Patrem esse verum Deum* , vltra quem non sit alius Deus. Sic Christus Ioan. 7. ait ad Patrem , *Vt cognoscat se solum verum Deum.*

DISPUTATIO XV.

De prima Trinitatis Persona scilicet Patre.

1. tatutis relationibus, & Personis in communi, ad eas in particulari descendimus, singulas Personas singulis disputationibus expenduri, & quod proprium vniuscuiusque est declaraturi; vnde facilius ad notiones diuinarum Personarum dignoscendas progrediemur. Prima ergo Trinitatis Persona dicitur Pater, Principium Filij, totius Diuinitatis fons, increatus, ingenitus, & improductus, verusque Deus, fatentibus etiam hæreticis, qui negabant Filium eiusdem esse substantiæ, naturæ, & essentiæ cum Patre; atque adeo Deum non esse. Quæ omnia hac disputatione librabuntur. Adsint nobis vtinam Deus Pater, Deus Filius; & Deus Spiritus Sanctus, dum hac, & sequentibus disputationibus res omnium suscipitur agenda.

SECTION I.

An, & quomodo prima Trinitatis Persona sit Pater, & principium Filij.

2. **N**omen Patris in diuinis tripliciter sumi potest *Primo*, striete, & proprie pro principio Filium sibi in natura
simi

Triples nominis Patris usurpatio, & quædam sit præcæcus instituti.

similem generante. *Secundò* minus stricte pro attributo omnibus Personis communi respectu creaturarum rationalium, quas Deus per sanctificantem gratiam adoptat in Filios; qua ratione in oratione Dominica Deum vocamus Patrem. *Tertiò* latissime pro causa cuiuscumque creaturæ etiam insensibilis, quo pacto apud Iob dicitur Deus, Pater pluviæ, & de hac duplici vsurpatione nominis Patris, non procedit quæstio præsens, sed de prima tantum.

Prima Trinitatis Persona stricte & proprie Pater est.

3. Afferò primò, Primam Trinitatis Personam esse propriissimè Patrem. Conclusio est de fide, ex innumeris scripturæ testimoniis, in quibus prima Trinitatis persona rigorose, & absque vlla improprietate, aut metaphora dicitur Pater, & ita perpetuo accipiuntur à Patribus, & Conciliis. Tum etiam ex aliis, in quibus Filius dicitur genitus à Patre. Quale est illud Psal. 2. in Persona Verbi, *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, & illud Psal. 109. *Ex utero an' e Luciferum genui te* Matth. 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Ioan. 1. *Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit*, Et aliis innumeris in quibus Filius primam Trinitatis personam vocat *Pater meus*. Denique in Symbolo. *Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti*. Et iterum. *Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus*.

Duplex principij dissimillima vsurpatione.

4. Circa secundam sectionis partem, an scilicet Pater sic principium Filij, & similiter Spiritus sancti. Diligenter animaduertendum est, hoc nomen *principium* duo inter se distinctissima significare. *Primò* significat initium, seu inceptio- nem existentix in aliquo tempore. Sic Genes. 1. dicitur. *In principio creauit Deus cælum, & terram*. Et ad Hæbreos 1. *Et tu in principio Domine terram fundasti*. In quibus omnibus *principium* idem valet ac initium, seu inceptio durationis. *Secundò* significat *principium*, virtutem productiuam alterius procedentis ab ipsa, Et in rationalibus denotat Personam productiuam alterius, & originem istius ab illa.

Pater est principium Filij, & etiã Spiritus sancti.

5. Afferò secundò cum omnibus Catholicis Patrem esse principium Filij, & etiam Spiritus sancti, quatenus principium denotat Personam productiuam alterius procedentis ab illa. Probatum primo ex Concilio Lugdunensi relato cap. 1. de sum-

ma

ma Trinitate : & Florentino sess. vltima in litteris vnionis, statuentibus, Spiritum sanctum procedere à Patre, & Filio tanquam ab vno principio. Vnde manifeste sequitur, Filium à Patre tanquam à principio procedere, nulla enim scintillare valet discriminis ratio, propter quam Filius non procedat à Patre tanquam à principio; cum spiritus ita procedens ab utroque omnem imperfectionis formidinem depellat.

6. Probatur secundò ex Sacris litteris Psalm. 109. *Tecum principium in die virtutis tue in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te.* Vbi nomine principij Patrem intelligunt Nazianzenus, Cyrillus, Augustinus, Prosper, & Rupertus citati à P. Ruiz disp. 48. sect. 1. Insuper Ioannis 1. *In principio erat Verbum.* Hoc est in Patre, vt interpretantur Athanasius, Cyrillus, Alexandrinus, Gregorius Nicenus, Nazianzenus, Augustinus, Prosper, Beda, Clemens Alexandrinus, Origenes, Rupertus, & Thomas, allegati ab eodem Ruiz.

Concilium
Lugdunense,
& Florentinum.

7. Probatur tertio ex Patribus. Augustinus 5. de Trinitate cap. 14. *si gignens, ad id, quod gignitur principium est.* & in fine cap. *Pater, & Filius relative ad Spiritum sanctum vnum principium.* Basiliius homil. 28. de Spiritu sancto contra Sabellianos. *Ex principio Patris Filium subsistentem.* Athanasius orat. 2. contra Arrianos. *Pater principium Filij, & genitor est.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. thesauri cap. 1. *Alius est Pater, alius Filius, & alius est principium, alius ex principio.* Sophonias Patriarch. Constantinopol. in epist. profef. fidei. Sexta Synodo actio 11. col. 2. de Filio scribit, *Non aliud principium, quam Patrem cognoscentem.* Et ratio est, quia illud à quo aliquid procedit est principium illius: à Patre autem procedit Filius, & etiam Spiritus sanctus: ergo Pater est principium Filij, & etiam Spiritus sancti.

Augustinus.
Basiliius.
Athanasius.
Cyrill. Alex.
Sophronius.

8. Affero tertio, Patrem non esse principium Filij quatenus hoc dicit initium, siue inceptionem durationis. Conclusio est etiam Catholica. Nam omnes tres Personæ coeternæ sibi sunt, & coæquales; atque adeo nulla habet principium durationis suæ.

Pater non
est principium
Filij, sumptò
principio
pro initio
durationis.

9. Obiicies illud Ecclesiast. 24. vbi sapientiam suam æternam

Y y genera

generationem ita commendat. *Ab initio, & ante ſacula creata ſum.* 4. Quod imitantur Concilium Toleranum vndecimum, & Vormaciense, cum fidem ita profitentur: *Filium de ſubſtantia Patris ab initio ante ſacula natum*: ergo Pater eſt initium Filij. Idemque erit de Patre, & Filio reſpectu Spiritus ſancti. *Reſpondeo*, initium ibi ſumi pro principio productiuo, excluſa æquiocatione temporalis durationis per illa verba *ante ſacula*, id eſt ab æterno. Nec aliter toleranda eſt acceptio nominis *initij* in Trinitate. Imo nobis, qui authoritatem ſcripturæ non habemus, tutius, & præferendum Concilium eſt, ab ea voce abſtinere, & obſeruat Magiſter 1. diſp. 29. cap. *Deinde*, & S. Thomas ibidem. Vel dicitur initium ibi idem ſignificare, quod ab æterno. Sicut Michææ 5. de æterna Meſſiæ generatione dicitur. *Egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis.*

Duo ex dictis colliguntur obſervatione digna.

10. Ex dictis colligo, nulla nota, ſiue reprehentione dignum eſſe, ſiue qui diceret, Filium non habere principium, ſiue qui diceret habere. Nam vtraque propoſitio, iuxta diuerſam nominis ſignificationem ſenſum habet Catholicis auribus verum. Vna enim donotat Filium habere genitorem, alia vero non habere initium durationis. Tutius tamen erit, ad æquiocationem audientis vitandum, dicere, Filium habere principium originis, non vero durationis. Colligo iterum Filium absolute dicendum non eſſe principatum. Nam licet apud aliquos Patres idem valeat, ac habens principium, qua ratione apud ſane intelligentes concedi poſſet, frequenti tamen uſurpatione, non id denotat, ſed initium durationis. Ita S. Thomas opus. 1. contra errores Græcorum cap. 1. Et quaſt. 33. art. 1. ad 2. & quaſt. 10. de potentia art. 1. ad 9.

S E C T I O II.

An prima Trinitatis Persona sit principium, & fons totius diuinitatis Author, & causa Filij.

11. **C**irca primam partem, negat Canariensis huic quæst. 33. art. 1. Patrem absolute loquendo esse principium. aut fontem totius diuinitatis. Tum quia Deitas non procedit à Patre, vt definitum est in lateranensi cap. *Damnatus* de summa Trinitate: ergo cum Pater non sit principium Deitatis, neque est totius diuinitatis. Tum etiam quia Pater idem realiter est cum Deitate, atque adeo si esset principium Deitatis, esset principium sui ipsius. Tum denique quia si Pater ideo esset principium totius diuinitatis, quia totam diuinitatem communicat Filio, talis etiam esset Filius, qui totam diuinitatem communicat Spiritui sancto. Eidem sententiæ fauere videtur P. Vasquez disput. 139. cap. 3 Affirmat communis sententia cum Magistro 1. distinc. 29. cap. 1. & S. Thoma quæst. 33. art. 1.

Sententia negans Patrem esse principium & fontem totius diuinitatis.

12. Assero primò, Patrem absque vllò scrupulo, & impro-
prietate, absolute dici posse, principium, & fontem totius di-
uinitatis. Probat. Nam Concilium Vormaciense in profer.
fidei de Patre ait: *Fons, & origo est totius Trinitatis.* Eundemque
fontem totius Deitatis, appellat Toleranum 6. & vndecimum in
profer. fidei. Insuper Florentinum sess. 23. refert, & approbat
Athanasij Verba aientis de Patre *solus fons Deitatis.* & Euge-
nius quartus in litteris vnionis dicit. *Pater fons, & principium*
Deitatis. Et Nicænum lib. 2. ait. *Patrem esse fontem vitæ*, ex illo
Psalm. 35. *Apud se est fons vitæ.* Eandem locutionem tenent
communiter Patres. Dionysius cap. 2. de diuinis nominibus
scribit, *solum Patrem esse fontem caelestis diuinitatis*, & inferius
vocat illum, *Fontanam diuinitatis.* & cap. 1. de caelesti hierar.
Manere Patris, qui est diuinitatis fons, & principium. Augusti-

Sententia affirmans Concilium Vormaciense. Toleranum Florentinum Nicænum. Dionysius. Augustinus. Ambrosius.

nus tom. de Trinitate cap. 10. ad illud Ioan. 15. *Quem ego mittam vobis à Patre*, ita scribit videlicet ostendens quod totius diuinitatis, vel si melius dicitur, Deitatis principium Pater est Ambrosius in symbol. Apost. Cap. 2. *Pater origo est Deitatis, & bonitatis*, & plures alij.

Explicatio
asserit ad
mentem S.
Thomæ.

13. Locutio ergo adeo frequens, & familiaris Patribus, commendanda non est & multo minus repudianda maxime cum eius significatio sincera sit, & nullius erroris æquiuocationi subiecta. Nam sensus est: Patrem esse fontem, & principium communicans totam diuinitatem omnibus Personis, easque producens. Nec ad veritatem huius asserit opus est, produci diuinitatem, vt est certum. Nec Patrem sibi illam communicare, aut se ipsum producere. Nam vt ait S. Thomas quæst. 39. art. 5. ad ult. vt aliquis de populo, aut communitate dicatur rector, aut superior totius populi, aut communitatis, non opus est, quod sit rector aut superior sui ipsius, sed satis est, quod sit rector, aut superior cæterorum omnium in eo populo, aut communitate commorantium: ergo vt Pater dicatur principium totius Trinitatis aut diuinitatis, necesse non erit, quod sit principium sui ipsius, sed talis erit, esse principium cæterarum omnium Personarum, quæ sunt in Trinitate.

Pater est
Author.
Filij, & Fi-
lius Spiritus
sancti.

14. Circa secundam sectionis partem. Affero secundo Patrem esse authorem Filij. Ita communiter Theologi cum Magistro 1. dist. 6. cap. *di. imus*, & sequenti, & S. Thoma quæst. 33. art. 1. ad 2. & de potentia quæst. 10. art. 1. & 1. sent. referens Bonauenturam. Ratio est, quia author supra principium, vel solum addit, non produci ab alio, vnde infert Cajetanus hic quæst. 33. art. 1. cum S. Thoma, Filium non esse authorem Spiritus sancti vel nihil re ipsa addit, vt sentiunt Canarienses, P. Molina hic disp. 1. P. Vasquez disp. 139. cap. 6. P. Ruiz disp. 49. sect. 1. num. 8. cum ab Athanasio, & Hilario ab ipso adductis, non minus asseratur Filius author Spiritus S. quam Pater Filij.

15. Circa tertium, An Pater sit causa Filij maior est difficultas. Nam eam locutionem nec Patres Græci, nec alij Latini recusant, imo idem quod de authore, dicendum inueniunt de causa, dum has duas voces coniungunt, & quoties Patrem authorem

authorem Filij appellant, vocant etiam causam, & sepiissime relicto nomine Authoris, causæ vocem usurpant, ut videre licet apud Patres quos magno numero refert P. Ruiz disp. 49. sect. 1. & 2. ergo sicut Pater absolute dici potest author Filij, ita dici poterit causa ipsius. Ita sentit Aureolus 1. dist. 29. art. 20.

Pater dicens
non est
causa Filij.

16. Afferro tamen tertio cum communi sententia, vitandum esse in diuinis nomē causa. Probatur primo, ex concilio Florentino sess. 26. vbi quamuis latini Patres quamdiu cum Grecis disputabant, more eorum loquerentur dicentes causam, lite tamen, de processione Spiritus sancti à Filio, composita, Eugenius quartus in litteris vnionis, quibus omnes Patres concilij subscribunt, decernit: *Filium quoque esse secundum Græcos causam, secundum vero Latinos principium subsistentia Spiritus sancti, sicut & Patrem.* Quibus manifeste nomen causæ usurpatum à Græcis assumendum à Latinis recusat, propter latentem sub eo imperfectionem apud latinos ut notauit Besarion Patriarcha Constantinopol. in oratione pro vnione (quæ habetur in concilio Florentino sine) cap. vlt. his verbis: *Notandum quod Sancti Doctores orientales etiam in diuinis vtuntur nomine causa, & causati largo modo. Non quidem ut limitationem, & dependens à importat productionem, & emanationem à principio eius quod est à principio significat.*

17. Ex ratio est, quia Pater non potest esse causa materialis, nec formalis Filij, cum vtraque causalitas imperfectionibus potentialitatis, & compositionis scaturiat. Nec potest esse causa finalis, nam hæc intendit finem mediorum electione comparandum; alioqui vero causa finalis pro obiecto, seu motiuo sumpta communis est omnibus Personis. Nec potest esse causa efficiens, cum hæc importet limitationem, causalitatem, dependentiam, & naturæ productionem, quæ omnia Deo penitus repugnare, ostensum à nobis est disp. 4. sect. 5. Idcirco Cyrillus Alexandrinus in dialogis de Trinitate inter Hermiam, & Cyrillum in diuinis ait: *Causam & causatum neque nominare fas est.* Et in Symbolo prohibemus dicere, Filium factum à Patre.

S E C T I O III

*An prima Trinitatis Persona ingenita sit,
seu improducta.*

18. **I**ngenitus dupliciter summi potest *Primo* pro non genito, seu per veram generationem non producto, & hoc pacto ingenitum esse, non est proprium solius Patris, cum Spiritus sanctus non sit genitus, nec eius processio generatio. *Secundo* Ingenitus idem valet, ac improductus, seu à nomine procedens, aut nullum habens principium, a quo realiter procedat: non enim de principio virtuali instruitur disputatio. In hoc secundo sensu inquiritur. An prima Trinitatis Persona, nempe Pater, ingenita sit, seu improducta.

Duplex nominis Ingeniti acceptio

Pater ingenitus est seu improductus.

Concilium Nicænum Toletanum

Augustinus Nazianzenus

19. Assertendum est primo, Patrem ingenitum esse, seu improductum. Conclusio est adeo certa, ut oppositum iure optimo censeatur erroneum, & iuxta aliquos contra Fidem. Probatur *Primo* ex omnibus. Nicænum 26. *scilicet numero* statuit. *Vnus ingenitus Deus, & Pater, unus ex eo genitus, unigenitus Filius, Deus verbum.* Toletanum sextum cap. 1. vocat Patrem *ingenitum.* & Toletanum vndecimum in profes. fidei subinit. Ita profitetur Patrem *ingenitum*, ut colum. 2. doceat, *Spiritus sanctus, nec ingenitus, nec genitus creditur ne aut si ingenitum dixerimus, duos Patres dicamus.* Vbi Spiritus sanctus dicitur futurus Pater si ingenitus: si autem genitus non idem valeret ac improductus, sed idem quod non genitus, non fieret Spiritum futurum patrem, cum de facto nec genitus sit, nec Pater: ergo esse ingenitum, siue improductum proprium est Patris. Similiter loquuntur omnes fere Patres, Duo pro cunctis sufficienter. Augustinus lib. 15 de Trinit. cap. 26. aiens: *Pater solus non est ab alio, ideo solus appellatus ingenitus,* & Nazianzenus orat. 29. dogmate, & const. Episcop. *Principium nescit Pater, nec enim aliunde, nec a seipso originem habet.* Id est nec ab alio, nec à se ipso producitur.

Difficultas

20. Difficultas tamen est in assignanda Theologica ratione, conueniente Patrem ingenitum esse, sui improductum, & à nemine procedere, Probari solet assertio. Nam si Pater productus esset; vel produceretur realiter à Deitate, & hoc non, cum Deitas realiter non sit à Paternitate, & realis distinctio inter producentem, & productum necessaria sit, ne idem sit principium sui ipsius. Vel produceretur ab alia Persona à tribus distincta, & neque hoc, quia daretur quarta Persona cōtra Fidem. vel produceretur à Filio aut Spiritu sancto, & hoc etiam implicat, nam si Pater produceret Filium & producentur ab ipso, daretur in diuinis mutua productio, idemque esset, si Pater produceret Spiritum sanctum, & produceretur ab ipso: mutua autem productio impossibilis est, nam idem respectu eiusdem esset prius, & posterius in eodem genere causæ, quod implicat: ergo.

Communis ratio vnde Pater ingenitus sit seu improductus

21. Hæc tamen ratio visa est aliquibus insufficientis, eo quod mutua prioritas, & posterioritas in eodem genere causæ, seu quod idem est, mutua duarum productio, non demonstraretur magis repugnans, quam mutua causalitas in diuerso genere causæ. Nam mutua causalitas in eodem genere ideo repugnat, quia idem esset prius, & posterius respectu eiusdem. Idem contingeret in mutua causalitate in diuerso genere causæ, nec tamen repugnat: ergo neque in eodem genere repugnabit. Quod si tota implicantia mutux causalitatis consisteret in prioritate, & posterioritate respectu eiusdem in eodem genere, eam non sequi, probatur ita. Nam prioritas causæ respectu effectus stat in eo quod causa producat effectum, & non producat ab illo, posterioritas insuper effectus respectu causæ in eo, quod effectus producat a causa, & eam non producat: ergo si causa, & effectus mutuo se producerent, nulla staret in ipso prioritas, & posterioritas in eodem genere causæ sed simultas.

22. Confirmatur. Nam inter diuinas personas nulla est possibilis prioritas temporis, cum omnes sint coæternæ; neque prioritas naturæ cum vna non possit existere sine altera: ergo possibilis tantum est prioritas realis a quo, suo originis, & similis posterioritas. Prioritas autem originis à quo stat in eo, quod

quod vna Perſona producat alteram , quin viciffim produca-
tur ab illa ſimiliter poſterioritas originis ſtat in eo , quod vna
Perſona producat ab altera , quin iſta producat illam : ergo
ſi mutuo ſe producerent , neutra eſſet prior , neque poſterior
altera : ergo mutua prioritas , & poſterioritas non probat im-
poſſibilem, inter diuinas Perſonas, mutuam productionem.

Communis
ratio firma,
& efficax
deklaratur,

23. His tamen non obſtantibus , exiſtimo rationem illam
quoad ſubſtantiam efficaciter intentum euincere , ſuppoſitis
Fidei principiis , quod tres tantum ſint Perſonæ diuinæ , &
quod ex illis , Filius , & Spiritus Sanctus à Patre procedant.
Nam connaturaliter mutua duorum , aut trium ad inuicem
productio impoſſibilis eſt , vnde quaque hoc contingat , non
minus quam idem producere ſe ipſum; quod principium nul-
lus haecenus Theologorum , aut Philoſophorum vocauit in
dubium , quod autem illius probatio ſit difficilis , non minuit
eius veritatem , nam prima principia , ſi negarentur , difficilli-
mam haberent probationem , & non ſemel quod verum eſt,
difficilius probatur à nobis. Ratio autem illius principij eſt,
quia naturaliter prius eſt rem eſſe , quàm operari , vnde quæ-
libet operatio naturaliter præſupponere debent exiſtens ſuum
principium : exiſtentia autem alicuius principij connaturaliter
procedere non poteſt à præſupponente illam , quotidiana id
experientia demonſtrante : ergo cum Filius , & Spiritus ſan-
ctus neceſſario connaturaliſſime procedant à Patre , neceſſario
ſupponere debent exiſtenteſ Patrem : ergo hic ab illis proce-
dere non poteſt.

24. Dixi *connaturaliter* , vt præſcinderem ab ea Philoſophi-
ca quæſtione , An idem ſe ipſum , & duo ſe mutuo poſſint di-
uinitus producere. Nam licet in creatis pars affirmatiua te-
neatur , eo quod de ratione creaturæ non ſit , produci modo
ſibi connaturaliter debito. In diuinis autem de ratione perſo-
næ procedentis eſt , vt producat modo ſibi connaturaliſſime
debito ; cumque iſte præſupponat neceſſario principium *exi-*
ſtens , inde perſona producens à producta procedere non po-
teſt , quia principium non poteſt niſi connaturaliſſime produ-
cere , & terminus non poteſt niſi connaturaliſſime produci:
connaturalis autem productio præſupponere debet princi-
pium

pium existens : ergo & omnis diuina processio præsupponere debet patrem existentem , & consequenter minime valentem à persona ab illo procedente produci.

25. Afferendum est secundo, solum Patrem in Trinitate personarum ingenitum esse , seu improductum conclusio est de fide quatenus afferens , Filium , & Spiritum sanctum à Patre procedere , ex scripturæ , & Conciliorum testimoniis firmiter vtriusque personæ processionem à Patre. Ratio est quia non est distinctio Personarum in Deo, nisi ratione oppositionis relatiuæ producentis , & producti , ex illo principio fidei saltem proximo, videlicet : *In diuinis omnia sunt unum , vbi non obuiat oppositio relatiua* : Personæ autem improductæ non essent oppositæ, cum neutra esset ab alia: ergo neque essent distinctæ, atque adeo neque plures. *Confirmatur*. Nam si in Deo darentur duo ingenita , seu improducta , distingui non possent secundum relationes , vt constat ex dictis : ergo distinguenda forent secundum essentias diuinas vt infert optime S. Thomas quæst. 33. art. 4 ad 4, id autem implicat : ergo.

Solus Pater ingenitus est , seu improductus.

26. Obiicies primo Spiritus sanctus distingueretur à Filio, etiam si non procederet ab illo : ergo etiam si darentur duæ personæ ingenitæ , quarum neutra procederet ab alia , essent inter se distinctæ : ergo non ideo implicant , quia non distinguerentur. *Confirmatur* nam in creatis plures effectus eiusdem causæ distinguuntur realiter inter se , etiam si vnus ab altero non procedat : ergo etiam in diuinis duæ personæ ingenitæ distingui possent inter se , etiam si vna ab altera non procederet.

27. Respondeo negans antecedens. Ad confirmationem concesso antecedente neganda est consequentia Quia si à creatis ad diuina valeret in instantia , probaretur distinctio realis naturarum , & intellectiōnis à volitione , sicut datur in creatis. Ratio discriminis est , quia in diuinis ratione distinctiōnis virtualis omnia sunt vnum, nisi vbi obuiat oppositio relatiua producentis , & producti. In creatis autem cum ea distinctiō non detur , vt pote componens prædicata realiter contradictoria, inde absque relatione producentis , & producti , contingere potest distinctiō realis , sola compositione prædicatorum con-

Vnde implicent in diuinis duo ingenita seu improducta.

tradictoriorum, quorum capax non est entitas finita & limitata ratione suæ limitationis.

Qua ratio
ne Spiritus
sanctus est
ingenitus

28. Obiicies secundo Spiritus sanctus est ingenitus: ergo in diuinis dantur duo ingenita. Antecedens probatur, quia Spiritus sanctus non est genitus, cum non sit Filius, vnde dicitur in symbolo, *Non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*: ergo est ingenitus, sicut Pater est improductus, eo quod à nullo producat. *Respondeo*, Spiritum sanctum esse ingenitum quatenus idem est, ac non genitus, non vero quatenus idem est, ac non productus.

S E C T I O I V .

Quo constituatur Pater in ratione principii proxime generatiui

Quid sit
principium
proxime
generatiuū.

29. **C**VM munus sit Patris, Filium sibi æqualem, eiusdemque naturæ, & substantiæ generare Quærimus, quo constituatur Pater in ratione principii proxime generatiui. Principium proximum generatiuum dicitur illud, in quo nullum desideratur requisitum ad generandum *Filiam* necessarium. Difficultas ergo est; quo constituatur huiusmodi principium. An sola Paternitate, & essentia. An etiam aliis prædicatis, aut perfectionibus absolutis Patri cum Filio communibus, qualia sunt omnia attributa absoluta, videlicet, omnipotentia, volitio, intellectio. In qua controuersia, vt clarius procedamus, & certa deuidantur à dubiis

Principium
proxime
generatiuū
non constituitur
Filiatione.

30. Certum mihi est primo, Principium proxime generatiuum in actu primo non constitui Filiatione, etiam si ad illam tamquam ad terminum productum terminetur. Ratio est. Quia terminus productus est actus secundus principij proxime productiui, ad quod tantum pertinent, virtus productiua, & requisita ad producendum, non vero ipsa productio. Vt patet in omnibus causis creatis; ignis enim in ratione principij proxime caloris productiui, non constituitur ipso calore producendo

producendo sed innata & intrinseca virtute propria, & applicatione ipsius ad passum. Idemque est de causa materiali in actu primo proximo ad recipiendam formam præcincta, quæ non constituitur forma recipienda, sed virtute propria, & dispositionibus.

31. Certum mihi est secundo, principium proxime generativum claudere virtutem productivam Filij, quæ consistit in sola Paternitate, ut statutum est disputatione. 6. sectione. 1. etenim absque virtute productiva Filij, non datur principium generativum: sicut absque virtute productiva caloris non datur principium calefactivum: ergo principium proxime generativum dicit virtutem productivam Filij, est consequenter dicit Paternitatem tanquam virtutem productivam, siue principium quo. Imo, qui virtutem productivam in absoluto constituunt, nobis in hac parte aduersari minime possunt; quippe libenter admittentes principium proxime generativum dicere Paternitatem tanquam conditionem virtutis productivæ, & tanquam partem intrinsece constituentem principium quod generativum.

Principium proxime generativum claudit virtutem productivam Filij.

32. Certum mihi est tertio principium generativum claudere naturam, siue essentiam divinam, tanquam principium communicativum, iuxta dicta disp. 7. sect. 3. concl. 4. Ratio est, quia principium proxime generativum, & dicit virtutem productivam, & communicativam respectu Filij: vna enim sine altera incompleta est: nam processio divina productione & communicatione completur: ergo principium generativum proximum, siue ultimo completum præter virtutem productivam, nempe Paternitatem, dicit etiam virtutem communicativam, nempe essentiam, siue naturam divinam.

Claudit etiam naturam, (seu essentiam divinam)

33. Difficultas ergo est. 1. An principium proxime generativum includat etiam communicationem, quam disp. 7. sect. 2. diximus esse solam intellectionem respectu Filij. Ratio dubitandi esse potest. Quia excommunicatio, neque est constitutiva virtutis productivæ, cum hæc in solo relativo consistat; neque virtutis communicativæ, cum ista sola sit essentia constituta à nobis in intellectu divino, ergo neque erit constitutiva

principij proxime generatiui conſiſtentiſ in virtute productiua, & communicatiua, maxime cum communicatio videatur actus ſecundus principij communicatiui, ſicut productio eſt actus ſecundus principij productiui: ſicut ergo productio conſtitutiua non eſt in noſtra ſententia virtutis productiue, ita neque communicatio conſtitutiua erit virtutis communicatiue.

Claudit etiã
intellectio-
nem tam-
quam com-
municatio-
nem reſpe-
ctu Filij

34. Aſſero tamen. 1. communicationem reſpectu Filij, ſcilicet intellectio-
nem eſſe de conſtitutio principij proxime
generatiui. Ratio eſt, quia communicatio in Diuinis ſe habet
inſtar applicationis virtutis productiue, qua in actu. i. vltimo,
& proxime completur: ergo ſicut applicatio in creatis, quan-
tumuis diſtincta à virtute productiua eſt de conſtitutio prin-
cipij proxime productiui, ita communicatio in diuinis quan-
tumuis à virtute productiua, & communicatiua diſtincta, erit
de conſtitutio principij proxime generatiui. Confirmatur,
Pater quouſque intelligatur cum intellectio-
ne non intelligitur
cum omnibus reſiſtitis ad generandum Filium, cum illum
non poſſit niſi per intellectio-
nem generare: ergo intellectio
erit vnum ex reſiſtitis completibus actum primum, ſiue
principium proxime generatiuum.

35. Secunda difficultas eſt. An principium proxime gene-
ratiuum includat præter intellectio-
nem cætera omnia attribu-
ta abſoluta, ſcilicet omnipotentiam volitionem, immenſita-
tem: De volitione ſpecialis eſt difficultas, nam poſterior eſt
intellectio: ergo cum Filius procedat à Patre per intellec-
tionem, volitio intellectio-
ne poſterior non poterit præſu-
poni in
Patre ad generationem Filij: ergo neque conſtituere prin-
cipium proxime generatiuum Filij, quod Filium præcedere de-
bet origine.

Principium
proxime ge-
neratiuum
dicit omnia
attributa
abſoluta,

36. Aſſero tamen 2. Principium proxime generatiuum dice-
re volitionem, & omnia attributa abſoluta. Ratio eſt, quia
principium proxime generatiuum tale eſſe non poſteſt, quin
intelligatur habens omnia, quæ generatione donare debet Fi-
lio: at pater generatione donat Filio volitionem, & omnia at-
tributa abſoluta: ergo vt intelligatur principium proxime ge-
neratiuum Filij debet intelligi vna cum volitione, & omnibus
attributis

attributis absolutis. Maior videtur certa, nemo enim dat, aut concipitur donare quod in se non habet, aut concipitur non habere. Min. probatur ex concilio Florentino in definitione Fidei post medium ita statuyente. *Quoniam omnia, qua Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit prae se esse Patrem*: Quid autem sibi vult gignendo dare, nisi ex vi generationis donare: ergo Pater, dempta Paternitate, generatione donat Filio amorem, & omnia attributa absoluta vtrique communia.

37. Hinc emergit. 3. difficultas, qua videlicet ratione principium proxime generatiuum dicat ea omnia? non enim potest ea dicere ut virtutem productiuam, neque ut virtutem communicatiuam, neque ut communicationem, cum sola intellectio talis sit respectu Filij, qua ergo ratione dicet volitionem, & attributa absoluta? *Respondeo*, dicere ea omnia, tamquam terminos intellectione communicandos. Dixi terminos, seu tamquam terminos, quia licet principium generatiuum ea omnia exigat ad generandum Filium, illis tamen formaliter non constituitur in esse principij, sed sola natura diuina, & intellectione; Qua autem ratione ad integritatem principij generatiui pertineant dixi satis disputatione 9. sectione. 1.

Dicuntur ea attributa, ut termini per intellectiōnem communicandi.

38. Obiicies primo communicatio est actus secundus, vel quasi actus secundus virtutis communicatiuæ: ergo non potest constituere principium generatiuum, etiam in esse proximi, & completi consequentia probatur, quia actus secundus nulla ratione constituit actum primum, etiam in esse proximi, & completi; id enim sola præstant requisita ab actu secundo distincta, & ad illum necessaria, communicatio autem est actus secundus virtutis communicatiuæ: ergo non potest constituere principium generatiuum, etiam in esse proximi,

Obiectio. Communicatio est actus secundus quem includere non potest actus primus

39. *Respondeo* concessio Antecedente, negans consequentiam. Ad probationem distingo Maiorem; actus secundus non potest constituere actum primum illius cuius est actus secundus, concedo: alterius, nego & similiter distingo Minorem communicatio est actus secundus virtutis communicatiuæ, concedo; vnde illam non constituit, sed supponit est

S E C T I O III.

*An prima Trinitatis Persona ingenita sit,
seu improducta.*

18. **I**ngenitus dupliciter summi potest *Primo* pro non genito, seu per veram generationem non producto, & hoc pacto ingenitum esse, non est proprium solius Patris, cum Spiritus sanctus non sit genitus, nec eius processio generatio. *Secundo* Ingenitus idem valet, ac improductus, seu à nomine procedens, aut nullum habens principium, a quo realiter procedat: non enim de principio virtuali instruitur disputatio. In hoc secundo sensu inquiritur. An prima Trinitatis Persona, nempe Pater, ingenita sit, seu improducta.
19. Asserendum est primo, Patrem ingenitum esse, seu improductum. Conclusio est adeo certa, vt oppositum iure optimo censetur erroneum, & iuxta aliquos contra Fidem. Probatur *Primo* ex omnibus. Nicænum 26. *sapenumero* statuit. *Vnus ingenitus Deus, & Pater, vnus ex eo genitus, unigenitus Filius, Deus verbum.* Toletanum sextum cap. 1. vocat Patrem *ingenitum*. & Toletanum vndecimum in profes. fidei subinit. *Ita profiteretur Patrem ingenitum, vt colum. 2. doceat, Spiritus sanctus, nec ingenitus, nec genitus creditur ne aut si ingenitum dixerimus, duos Patres dicamus.* Vbi Spiritus sanctus dicitur futurus Pater si ingenitus: si autem genitus non idem valeret ac improductus, sed idem quod non genitus, non fieret Spiritum futurum patrem, cum de facto nec genitus sit, nec Pater: ergo esse ingenitum, siue improductum proprium est Patris. Similiter loquuntur omnes fere Patres, Duo pro cunctis sufficiunt.
- Augustinus lib. 15 de Trinit. cap. 26. dicit: *Pater solus non est ab alio, ideo solus appellatus ingenitus, & Nazianzenus orat. 29. dogmate, & const. Episcop. Principium patris: Pater non est ab alio, nec a se ipso originem habet. Id est nec ab alio, nec à se ipso producitur.*

Duplex nominis ingeniti acceptio

Pater ingenitus est seu improductus.

Concilium Nicænum Toletanum

Augustinus Nazianzenus

Difficultas

Communis
ratio unde
Pater inge-
nitus sit seu
improductus

20. Difficultas tamen est in assignanda Theologica ratione, conveniente Patrem ingenitum esse, sui improductum, & à nemine procedere, Probari solet assertio. Nam si Pater productus esset; vel produceretur realiter à Deitate, & hoc non, cum Deitas realiter non sit à Paternitate, & realis distinctio inter producentem, & productum necessaria sit, ne idem sit principium sui ipsius. Vel produceretur ab alia Persona à tribus distincta, & neque hoc, quia daretur quarta Persona cōtra Fidem: vel produceretur à Filio aut Spiritu sancto, & hoc etiam implicat, nam si Pater produceret Filium & producerentur ab ipso, daretur in diuinis mutua productio, idemque esset, si Pater produceret Spiritum sanctum, & produceretur ab ipso: mutua autem productio impossibilis est, nam idem respectu eiusdem esset prius, & posterius in eodem genere causæ, quod implicat: ergo.

21. Hæc tamen ratio visa est aliquibus insufficientis, eo quod mutua prioritas, & posterioritas in eodem genere causæ, seu quod idem est, mutua duarum productio, non demonstratur magis repugnans, quam mutua causalitas in diuerso genere causæ. Nam mutua causalitas in eodem genere ideo repugnat, quia idem esset prius, & posterius respectu eiusdem. Idem contingeret in mutua causalitate in diuerso genere causæ, nec tamen repugnat: ergo neque in eodem genere repugnabit. Quod si tota implicantia mutuae causalitatis consisteret in prioritate, & posterioritate respectu eiusdem in eodem genere, eam non sequi, probatur ita. Nam prioritas causæ respectu effectus stat in eo quod causa producat effectum, & non producat ab illo, posterioritas insuper effectus respectu causæ in eo, quod effectus producat a causa, & eam non producat: ergo si causa, & effectus mutuo se producerent, nulla staret in ipso prioritas, & posterioritas in eodem genere causæ sed simulatas.

22. Confirmatur. Nam inter diuinas personas nulla est possibilis prioritas temporis, cum omnes sint coeternæ: neque prioritas naturæ cum vna non possit existere sine altera: ergo possibilis tantum est prioritas realis à quo, siue originis, & simul posterioritas. Prioritas autem originis à quo stat in eo, quod

quod vna Persona producat alteram, quin vicissim producat-
tur ab illa similiter posterioritas originis stat in eo, quod vna
Persona producat ab altera, quin ista producat illam: ergo
si mutuo se producerent, neutra esset prior, neque posterior
altera: ergo mutua prioritas, & posterioritas non probat im-
possibilem, inter diuinas Personas, mutuam productionem.

Communis
ratio firma,
& efficax
declaratur,

23. His tamen non obstantibus, existimo rationem illam
quoad substantiam efficaciter intentum euincere, suppositis
Fidei principiis, quod tres tantum sint Personæ diuinæ, &
quod ex illis, Filius, & Spiritus Sanctus à Patre procedant.
Nam connaturaliter mutua duorum, aut trium ad inuicem
productio impossibilis est, vnde quaque hoc contingat, non
minus quam idem producere se ipsum; quod principium nul-
lus hæctenus Theologorum, aut Philosophorum vocauit in
dubium, quod autem illius probatio sit difficilis, non minuit
eius veritatem, nam prima principia, si negarentur, difficilli-
mam haberent probationem, & non semel quod verum est,
difficilius probatur à nobis. Ratio autem illius principij est,
quia naturaliter prius est rem esse, quàm operari, vnde quæ-
libet operatio naturaliter præsupponere debet existens suum
principium: existentia autem alicuius principij connaturaliter
procedere non potest à præsupponente illam, quotidiapa id
experientia demonstrante: ergo cum Filius, & Spiritus san-
ctus necessario connaturalissime procedant à Patre, necessario
supponere debent existentem Patrem: ergo hic ab illis proce-
dere non potest.

24. Dixi *connaturaliter*, vt præscinderem ab ea Philosophi-
ca quæstione, An idem se ipsum, & duo se mutuo possint di-
uinitus producere. Nam licet in creatis pars affirmatiua te-
neatur, eo quod de ratione creaturæ non sit, produci modo
sibi connaturaliter debito. In diuinis autem de ratione perso-
næ procedentis est, vt producat modo sibi *connaturalissime*
debito; cumque iste præsupponat necessario principium *exi-*
stens, inde persona producens à producta *procedere non po-*
test, quia principium non potest nisi *connaturalissime* produ-
cere, & terminus non potest nisi *connaturalissime* produci:
connaturalis autem productio præsupponere debet princi-
pium

pium existens : ergo & omnis diuina processio præsupponere debet patrem existentem , & consequenter minime valentem à persona ab illo procedente produci.

25. Afferendum est secundo, solum Patrem in Trinitate personarum ingenitum esse , seu improductum conclusio est de fide quatenus afferens , Filium , & Spiritum sanctum à Patre procedere , ex scripturæ , & Conciliorum testimoniis firmitibus vtriusque personæ processionem à Patre. Ratio est quia non est distinctio Personarum in Deo, nisi ratione oppositionis relatiuæ producentis , & producti , ex illo principio fidei saltem proximo , videlicet : *In diuinis omnia sunt unum , vbi non obuiat oppositio relatiua* : Personæ autem improductæ non essent oppositæ, cum neutra esset ab alia: ergo neque essent distinctæ, atque adeo neque plures. *Confirmatur*. Nam si in Deo darentur duo ingenita , seu improducta , distingui non possent secundum relationes , vt constat ex dictis : ergo distinguenda forent secundum essentias diuinas vt infert optime S. Thomas quæst. 33. art. 4. ad 4. id autem implicat : ergo.

solus Pater ingenitus est , seu improductus.

26. Obiicies primo Spiritus sanctus distingueretur à Filio , etiam si non procederet ab illo : ergo etiam si darentur duæ personæ ingenitæ , quarum neutra procederet ab alia , essent inter se distinctæ : ergo non ideo implicant , quia non distinguerentur. *Confirmatur* nam in creatis plures effectus eiusdem causæ distinguuntur realiter inter se , etiam si vnus ab altero non procedat : ergo etiam in diuinis duæ personæ ingenitæ distingui possent inter se , etiam si vna ab altera non procederet.

27. Respondeo negans antecedens. Ad confirmationem concessio antecedente neganda est consequentia Quia si à creatis ad diuina valeret intantia , probaretur distinctio realis naturarum , & intellectiōnis à volitione , sicut datur in creatis. Ratio discriminis est , quia in diuinis ratione distinctiōnis virtualis omnia sunt vnum, nisi vbi obuiat oppositio relatiua producentis , & producti. In creatis autem cum ea distinctio non detur , vt pote componens prædicata realiter contradictoria, inde absque relatione producentis , & producti , contingere potest distinctio realis , sola compositione prædicatorum con-

Vnde implicent in diuinis duo ingenita seu improducta.

tradictoriorum, quorum capax non est entitas finita & limitata, ratione suæ limitationis.

Qua ratio
ne Spiritus
sanctus est
ingenitus

28. Obiicies secundo Spiritus sanctus est ingenitus: ergo in diuinis dantur duo ingenita. Antecedens probatur, quia Spiritus sanctus non est genitus, cum non sit Filius, vnde dicitur in symbolo, *Non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*: ergo est ingenitus, sicut Pater est improductus, eo quod à nullo producat. *Respondeo*, Spiritum sanctum esse ingenitum quatenus idem est, ac non genitus, non vero quatenus idem est, ac non productus.

SECTION IV.

Quo constituatur Pater in ratione principii proxime generatiui

Quid sit
principium
proxime
generatiuum.

29. **C**um munus sit Patris, Filium sibi æqualem, eiusdemque naturæ, & substantiæ generare *Quærimus*, quo constituatur Pater in ratione principii proxime generatiui. Principium proximum generatiuum dicitur illud, in quo nullum desideratur requisitum ad generandum *Filium* necessarium. Difficultas ergo est; quo constituatur huiusmodi principium. An sola Paternitate, & essentia. An etiam aliis prædicatis, aut perfectionibus absolutis Patri cum Filio communibus, qualia sunt omnia attributa absoluta, *videlicet*, omnipotentia, volitio, intellectio. In qua *controversia*, vt clarius procedamus, & certa deuidantur à dubiis

Principium
proxime
generatiuum
non constituitur
Filiatione.

30. Certum mihi est primo, Principium proxime generatiuum in actu primo non constitui Filiatione, etiam si ad illam tamquam ad terminum productum terminetur. *Ratio est*. Quia terminus productus est actus secundus principij proxime productiui, ad quod tantum pertinent, virtus productiua, & requisita ad producendum, non vero ipsa productio. *Ve* patet in omnibus causis creatis; ignis enim in ratione principij proxime caloris productiui, non constituitur ipso calore producendo

producendo sed innata & intrinseca virtute propria, & applicatione ipsius ad passum. Idemque est de causa materiali in actu primo proximo ad recipiendam formam præcincta, quæ non constituitur forma recipienda, sed virtute propria, & dispositionibus.

31. Certum mihi est secundo, principium proxime generativum claudere virtutem productivam Filij, quæ consistit in sola Paternitate, ut statutum est disputatione. 6. sectione. 1. etenim absque virtute productiva Filij, non datur principium generativum: sicut absque virtute productiva caloris non datur principium calefactivum: ergo principium proxime generativum dicit virtutem productivam Filij, est consequenter dicit Paternitatem tanquam virtutem productivam, siue principium quo. Imo, qui virtutem productivam in absoluto constituunt, nobis in hac parte aduersari minime possunt; quippe libenter admittentes principium proxime generativum dicere Paternitatem tanquam conditionem virtutis productivæ, & tanquam partem intrinsece constituentem principium quod generativum.

Principium proxime generativum claudit virtutem productivam Filij.

32. Certum mihi est tertio principium generativum claudere naturam, siue essentiam divinam, tanquam principium communicativum, iuxta dicta disp. 7. sect. 3. concl. 4. Ratio est, quia principium proxime generativum, & dicit virtutem productivam, & communicativam respectu Filij: vna enim sine altera incompleta est: nam processio divina productione & communicatione comp'etur: ergo principium generativum proximum, siue ultimo completum præter virtutem productivam, nempe Paternitatem, dicit etiam virtutem communicativam, nempe essentiam, siue naturam divinam.

Claudit etiam naturam, seu essentiam divinam

33. Difficultas ergo est. 1. An principium proxime generativum includat etiam communicationem, quam disp. 7. sect. 2. diximus esse solam intellectionem respectu Filij. Ratio dubitandi esse potest. Quia excommunicatio, neque est constitutiva virtutis productivæ, cum hæc in solo relativo consistat; neque virtutis communicativæ, cum ista sola sit essentia constituta à nobis in intellectu divino, ergo neque erit constitutiva

Zz. 2 principij

principij proxime generatiui consistentis in virtute productiua, & communicatiua, maxime cum communicatio videatur actus secundus principij communicatiui; sicut productio est actus secundus principij productiui: sicut ergo productio constitutiua non est in nostra sententia virtutis productiuz, ita neque communicatio constitutiua erit virtutis communicatiuz.

Claudit etiam intellectio-
nem tam-
quam com-
municatio-
nem respec-
tu Filij

34. Affero tamen. 1. communicationem respectu Filij, scilicet intellectionem esse de constitutio principij proxime generatiui. Ratio est, quia communicatio in Diuinis se habet instar applicationis virtutis productiuz, qua in actu. 1. ultimo, & proxime completur: ergo sicut applicatio in creatis, quantumuis distincta à virtute productiua est de constitutio principij proxime productiui, ita communicatio in diuinis quantumuis à virtute productiua, & communicatiua distincta, erit de constitutio principij proxime generatiui. Confirmatur, Pater quousque intelligatur cum intellectione non intelligitur cum omnibus requisitis ad generandum Filium, cum illum non possit nisi per intellectionem generare: ergo intellectio erit vnum ex requisitis complementibus actum primum, siue principium proxime generatiuum.

35. Secunda difficultas est. An principium proxime generatiuum includat preter intellectionem cætera omnia attributa absoluta, scilicet omnipotentiam volitionem, immensitatem: De volitione specialis est difficultas, nam posterior est intellectione: ergo cum Filius procedat à Patre per intellectionem, volitio intellectione posterior non poterit præsupponi in Patre ad generationem Filij: ergo neque constituere principium proxime generatiuum Filij, quod Filium præcedere debet origine.

Principium
proxime ge-
neratiuum
dicit omnia
attributa
absoluta,

36. Affero tamen 2. Principium proxime generatiuum dicere volitionem, & omnia attributa absoluta. Ratio est, quia principium proxime generatiuum tale esse non potest, quin intelligatur habens omnia, quæ generatione donare debet Filio: at Pater generatione donat Filio volitionem, & omnia attributa absoluta: ergo vt intelligatur principium proxime generatiuum Filij debet intelligi vna cum volitione, & omnibus attributis

attributis absolutis. Maior videtur certa, nemo enim dat, aut concipitur donare quod in se non habet, aut concipitur non habere. Min. probatur ex concilio Florentino in definitione Fidei post medium ita statuyente. *Quoniam omnia, qua Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit prater esse Patrem*: Quid autem sibi vult gignendo dare, nisi ex vi generationis donare: ergo Pater, dempta Paternitate, generatione donat Filio amorem, & omnia attributa absoluta vtrique communia.

37. Hinc emergit. 3. difficultas, qua videlicet ratione principium proxime generatiuum dicat ea omnia? non enim potest ea dicere ut virtutem productiuam, neque ut virtutem communicatiuam, neque ut communicationem, cum sola intellectio talis sit respectu Filij, qua ergo ratione dicet volitionem, & attributa absoluta? *Respondeo*, dicere ea omnia, tamquam terminos intellectione communicandos. Dixi terminos, seu tamquam terminos, quia licet principium generatiuum ea omnia exigit ad generandum Filium, illis tamen formaliter non constituitur in esse principij, sed sola natura diuina, & intellectione; Qua autem ratione ad integritatem principij generatiui pertineant dixi satis disputatione 9. sectione. 1.

Dicuntur ea attributa, vt termini per intellecti- nem com- municandi.

38. Obiicies primo communicatio est actus secundus, vel quasi actus secundus virtutis communicatiuæ: ergo non potest constituere principium generatiuum, etiam in esse proximi, & completi consequentia probatur, quia actus secundus nulla ratione constituit actum primum, etiam in esse proximi, & completi; id enim sola præstant requisita ab actu secundo distincta, & ad illum necessaria, communicatio autem est actus secundus virtutis communicatiuæ: ergo non potest constituere principium generatiuum, etiam in esse proximi,

Obiectio. Communicatio est actus secundus quem includere non potest actus primus.

39. *Respondeo* concessio Antecedente, negans consequentiam. Ad probationem distingo Maiorem; actus secundus non potest constituere actum primum illius cuius est actus secundus, concedo: alterius, nego & similiter distingo Minorem: communicatio est actus secundus virtutis communicatiuæ, concedo; vnde illam non constituit, sed supponit est

actus secundus virtutis productiuz , nego. Et nego consequentiam , quia communicatio non est actus secundus principij proxime generatiui , huius enim actus secundus est Filius , vnde communicatio poterit principium proximè generatiuum constituere. Nec mirum est actum secundum virtutis communicatiuz constituere vna cum illa actum primum respectu Filij , cum respectu istius sit applicatio virtutis productiuz. Etenim si ignis haberet virtutem se applicandi ligno , applicatio esset actus secundus virtutis applicatiuz , & vna cum illa constitueret actum primum respectu ignis in ligno producendi.

Alia obiectio
si intellectio
se haberet
instar applica-
tionis
nec posset
constituere
Filius.

40. Obiicies 2. si intellectio diuina se haberet instar applicationis virtutis productiuz , non posset constituere Filius : ergo non ita se habet , vnde nec constituet principium proxime generatiuum. Sequela probatur , quia applicatio virtutis productiuz non constituit terminum productum , sic applicatio ignis ad lignum non constituit ignem in ligno productum : ergo si intellectio esset applicatio virtutis generatiuz , non posset terminum genitum constituere. *Respondeo* negans sequelam. Ad probationem distinguo Antecedens pura applicatio virtutis productiuz non constituit terminum productum , concedo : applicatio , quæ simul sit vnio , vel quasi vnio inter partes , vel quasi partes termini producti , nego : vnde falsa est consequentia , quia intellectio ita est applicatio virtutis generatiuz , vt simul sit vnio , & communicatio , siue coniunctio naturæ diuinæ cum Filiatione : sicut ergo vnio est de constitutio totius ex partibus , & ipsa resultantibus , ita intellectio est de constitutio Filij resultantis ex natura diuina , & Filiatione intellectione coniunctis.

41. Obiicies. 3. contra tertium assertum. Amor est posterior Filio : ergo supponit illius generationem : ergo principium generatiuum dicere non potest amorem , etiam vt purum terminum ; quidquid enim dicit principium generatiuum precedere debet terminum genitum. Antecedens probatur , nam Filius constituitur natura diuina , intellectione , & Filiatione , quæ omnia generis intellectiui sunt , amor autem est generis volitiui : genus autem volitiuum posterius est genere

nere intellectiuo : ergo etiam Filio, qui generis intellectiui est.

42. Respondeo negans Antecedens de amore in Patre in illò enim præcedit Filium cum ea omnia Pater generatione communicare debeat Filio. Ad probationem concessa Maiori, distinguo Minorem, genus volituum est posterius genere intellectiuo essentiali & absoluto, concedo, notionali nego. Quia cum istud producat à Patre adiuncta communicatione omnium, quæ Patri cum Filio sunt communia, inde amor Patri cum Filio communis procedere debet in Patre productionem Filij vt illi à Patre communicetur, etiam si relatio Filij generis intellectiui sit. Alia, quæ hic obiici possunt soluta etiam à nobis sunt in superioribus maxime disp. 10. sect. 4. in fine.

Amor in Patre præcedit generi rationem Filij.

DISPUTATIO XVI.

De secunda Trinitatis Persona nempe Filio.

1. ECUNDA Trinitatis Persona dicitur Filius, Verbum, Imago, & sapientia Patris, verus Deus de Deo vero, eiusdemque substantiæ, naturæ, & essentiæ cum Patre; atque adeo consubstantialis, & æqualis illi. Insuper cum Filius procedat per intellectiōem à Patre, vt dictum est disp. 7. & 10. art. 8. præsentis instituti erit expendere, per quam intellectiōem procedat. An videlicet per solam cognitionem essentiæ; an etiam attributorum, & relationum; vel etiam creaturarum possibilium, & impossibilium; aut etiam per cognitionem liberam futurorum, & existentium. Quæ omnia singillatim integra hæc & sequens disputatio declarabunt.

S E C T I O I.

An secunda Trinitatis Persona sit proprie Filius, verusque Deus æqualis Patri.

Secunda
Trinitatis
Persona
vere, & proprie
Filius
est.

2. **A**fferendum est primo, secundam Trinitatis Personam esse vere, & proprie Filium, eiusdemque processionem esse veram & propriam generationem. Conclusio est de fide. Psalm. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Quod testimonium Paulus, ad firmandam Christi diuinitatem,

rem, sic ponderat ad Hæbreos. 1. *Cui enim Angelorum dixit Deus, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Psalm. 109. *Ex utero ante luciferum genui te.* Isaia 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Lucæ 1. *Filius Altissimi vocabitur.* Ioan. 1. *Unigenitus qui est in sinu Patris.* Et cap. 3. *Filium suum unigenitum daret.* Et iterum *In nomine unigeniti Filij Dei.* 1. Ioan. 4. *Filium suum Unigenitum misit Deus.* & cap. 5. *Ut simus in vero Filio eius.* Quæ omnia, & alia innumera scripturæ testimonia, apertissime conuincunt, secundam Trinitatis Personam esse vere, & proprie Filium eiusque processionem à Patre veram, & propriam generationem Conciliis, & Patribus vno ore, vnoque Spiritu hanc veritatem constantibus.

3. Confirmatur primo, Nam si secunda Trinitatis Persona non esset vere, & proprie Filius, neque prima esset vero, & proprie Pater; cum Pater & Filius correlata sint: ergo cum prima sit proprie Pater, ut vidimus disp. præcedenti, secunda erit proprie Filius. Confirmatur secundo, nam Christus Dominus accusatus fuit, quod se prædicaret Filium Dei Ioan. 10. *Nos legem habemus, & secundam legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.* Non autem fuit accusatus, quia fecisset se Filium Dei adoptiuum; nec quia fecisset se modo aliquo improprio Filium, ut patet dum interroganti sacerdoti Marci 14. *Tu es Christus Dei benedicti?* Iesus dixit: *Ego sum*: ergo accusatus est, quia faciebat se filium Dei naturalem, vera, & propria generatione procedentem à Patre: ergo cum Christus Dominus affirmer, *Ego sum*; naturalis vera generatione procedens, tenendus est Filius.

4. Circa secundam sectionis partem, vix numerari possunt hæreticorum errores negantium Filij diuinitatem, æqualitatemque cum Patre. Potissima huius hydræ venenata capita fuerunt: Arriani docentes Verbum minoris esse dignitatis, inferiorisque naturæ cum Patre, huiusque libera voluntate factum; & consequenter non Deum, sed creaturam esse. Insuper Manichæus, & Apollinaris, qui verbo tenus fatebantur, Filium eiusdem esse substantiæ cum Patre, re ipso tamen minorem asserabant. Præterea Donatiani & Donatistæ

Hæreticorum
errores circa
diuinitatem
Filij.

referente Augustino lib. de hæresibus, hæresi 69. Denique illi omnes, qui Christum Dominum, non Deum, sed purum hominem esse putabant, cuiusmodi fuerunt Ebionitæ, Cerinthus, Carpocrates, Theodoretus Berillus, Marcellus, Photinus. Nestorius, Georgius dauid, Seruetus, Caluinus, & Alij.

Diuinitas
Filij scripturis,
& Concilio
stabilita.

5. Afferendum est secundo, secundam Trinitatis personam, nempe Filium, esse verum Deum. Conclusio est de fide Ioan. 10. *Ego & Pater vnum sumus* & 1. Ioan. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in celo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.* Non autem sunt vnum in relationibus: ergo in essentia, seu natura diuina; atque adeo vnus idemque Deus. Insuper Ioan. 14. *Credistis in Deum, & in me credite.* Ac si diceret Christus si creditis in Deum in me credite, quia Deus, in quem vos creditis, ego sum. Ioan. 10. *Dominus meus, & Deus meus.* Vbi Thomas alioqui incredulus Christum Dominum, ac Deum confitetur. Idem clarissime intonat Ioannes cap. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* Eandemque veritatem ex circumiessione diuinarum personarum, iuxta illud Ioan. 14. *Ego in Patre, & Pater in me est, & sicut in Patre in me, & ego in te,* colligunt Concilium Nicænum lib. 2. §. *illud*, & innumeri Patres. 1. Ioan. 5. *ut simus in vero Filio eius, hic est verus Deus.*

Concilium
Nicænum
Leo Magnus
Athanasius
Hilarius
Ambrosius
Thomas.

6. Confirmatur ex Apostolo Roman. 9. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula:* Vnde Filij diuinitatem colligunt Primæ synodus Antiochena in professione fidei missa ad Paulum Antiochenum. Concilium Nicænum lib. 2. §. *quo modo.* Et omnes Patres. Insuper ad Philip. 2. *Quid cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.* Vbi forma Dei idem est ac diuinitas contestantibus Patribus. Augustinus lib. 1. de Trinit. cap. 7. & 11. Leo Magnus serm. 3. de Natiuitate Domini cap. 2. Athanasius dialogo 1. de Trinit. Hilarius lib. 12 de Trinit. col. 3. Ambrosius lib. 2. de fide cap. 4. col. 2. S. Thomas Philip. 2. sectione 2. & innumeri alij, ex eo Pauli testimonio Filij diuinitatem colligentes.

7. Et ratio est prima, quia Filius proprie talis, veraque generatione

ratione procedens à Patre , debet accipere aliquid proprium Patris , & procedere in similitudinem naturæ Filij autem accipere non potest à Patre Paternitatem ; ergo accipit diuinitatem qua verus est Deus. Insuper, non potest procedere in similitudinem naturæ , nisi habeat eandem cum Patre naturam ; ergo debet esse verus deus non minus quam Pater.

Primâ ratio
pro diuinitate Filij
sumpta ex
processione.

8. Secunda , quia solius Dei proprium est autoritate propria miracula patrare iuxta illud Psal. 17. (Qui facit mirabilia solus.) Psal. 75. (faciens mirabilia tu es Deus solus.) Et Psal. 135. (Quia facit mirabilia magna solus.) Videlicet autoritate propria Christum autem id præstitisse , certum est , Tum quia nomine & autoritate propria dominabatur creaturis. Marci 9. (Surde & mute Spiritus , ego præcipio tibi : exi ab eo) Lucæ 4. (Imperauit febrî , & dimittit sillam.) Matth. 8. (Imperauit ventis , & facta est tranquillitas magna.) Tum etiam quia concessit aliis potestatem miracula patrandi. Math. 10. & Lucæ 10. (Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & super omnem virtutem inimici.) Tum præterea , quia eius nomine Apostoli miracula faciebant Lucæ 10. (domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Actorum 3. (In nomine Iesu Christi Nazarenj surge & ambula.) Tum denique , quia propria autoritate Christus instituit nouæ legis sacramenta.

Secunda ratio sumpta ex autoritate propria patrandi miracula.

9. Tertia , quia intima cordium penetratio , futurorumque prædictio , non ab alio participata , sed à se ipso habita , & non indignes alterius reuelantis testimonio , argumentum est diuinitatis. Hieremiæ. 17. (Præuam est cor hominis , & inscrutabile , quis cognoscet illud ? Ego Dominus scrutans corda , & probans renes.) 3. Regum 8. (Tu solus nosti omnia corda Filiorum hominum) Isaïæ 41. (Annunciate quæ ventura sunt in futurum , & sciemus quia dicitis vos.) Hæc autem Christo Domino conuenire testatur ipse Apoc. 2. (Ego sum scrutans corda & probans renes.) Et Ioan. 2. (eo quod ipsa nosset omnes , & quia ei opus non erat , vt quis testimonium perhiberet de homine ; ipse enim sciebat , quid esset in homine.) Quod nullus Prophetarum de te dicere poterat , imo nulla pura creatura quantumuis sanctissima , vt pote indigens testimonio alterius reuelantis secreta cordium , & futura prædicentis.

Tertia sumpta ex penetratiōne cordium , & prædictione futurorum.

Quarta
sumpta à
creatione
orbis, eius-
demque
conuersa-
tione.

10. *Quarta*, Nam creatio orbis, eiusdemque conseruatio, diuinitatis etiam argumentum est. *Isaia 44. Ego sum Dominus extendens caelos solus, stabilis terram, & nullus mecum. Iob. 9. Qui extendit caelos solus.* Hæc autem Filio conuenire certum est. *Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Iterum, Mundus per ipsum factus est. & cap. 5. Quicumque Pater facit, & Filius similiter facit. Ad Colos. 1. Omnia per ipsum creata sunt. Ad Hebræos 1. Tu Domine initio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt caeli. 1. Corinth. 8. Tuus Dominus Iesus, Christus, per quem omnia.* Confirmatur, nam de Persona Verbi dictum est *Psalm. 31. Verbo Domini caeli firmati sunt. Ex Prouerb. 8. Quando æthera firmabat factum, &c. cum eo creatam esse componens.* Et *Ecclesiastici 24. Ego factus in caelis, ut oriatur lumen indeficiens.* Ergo creatio orbis non minus est Filij, quam Patris, & consequenter iste non minus Deus, quam ille.

Filius est
Deus æqua-
lis Patri.

11. *Afferendum est tertio, Filium esse Deum æqualem Patri.* Conclusio est etiam de fide contra Arrianos aliosque hæreticos superius recensitos. Tum ex Symbolo, *Tota tres Persona coæterna sibi sunt: & coequales.* Et iterum de Christo, *Æqualis Patri secundum diuinitatem, minor Patre secundum humanitatem.* Apostolus ad Philip. 2. *Qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.* Vbi forma Dei, idem est ac diuinitas, seu essentia diuina. Ita omnes Patres cum Athanasio dialogo 1. de Sancta Trinit. contra Anomæum. Et orat. 2. contra Arrianos. Et alibi frequenter. Si ergo Christus eandem diuinitatem habet cum Patre, consequens est æqualent esse illi. Insuper si rapina non est æqualitas cum Patre, ergo propria est Filij, & non aliena, qualis ad rapinam necessaria erat.

Cyrillus.
Augustinus.
Basilus.

12. Confirmatur. Nam *Ioan. 5. Iudæi quærebant interficere Christum, Quia non solum soluebat sabbatum, sed etiam Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.* Vbi Ioannes obseruat, non falsam existimationem Iudæorum, sed veram intelligentiam verborum Christi, quam etiam inimici eius perceperunt, scientes, Filium Dei naturalem non posse non

esse Patri æqualem. Quocirca prædictis Verbis Euangelista simul refert; Christum Dominum virtualiter saltem, & implicite dixisse suam æqualitatem, & Iudæos intellexisse, non tamen credidisse. Ita sentiunt eius loci expositores Cyrillus, Augustinus, Basilius, Ambrosius, Hilarius, Athanasius, & alij. Insuper, æqualitatem Filij cum Patre tradiderunt expresse Clemens Romanus epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini col. 10. Marcellus Papa epist. 1. ad Salomonem. Gaius Papa epist. vnica col. 3. Damasus in professione Fidei ad Paulinum Tesal. Patres Nicenensib. 1. Concilij Nicæni §. *ne quaras*. Et innumeri Patres, quos videas apud eruditissimum Ruiz. disp. 44. sect. 7.

Ambrosius
Hilarius.
Athanasius.
Clem. Rom.
Marcellus
Papa.
Gaius.
Damasus.
Nicæni
Patres,

13. Ratio ut *Prima*, quia cum vnus tantum sit Deus, Filius hoc ipso non potest esse Deus minor Patre, aliter duo essent Dij, vnus altero maior: ergo erit Deus æqualis Patri. *Secunda*, quia in eo, in quo Pater, & Filius sunt vnus, & idem, nulla potest esse inæqualitas: Pater autem, & Filius sunt vnus idemque Deus: eademque diuinitas; ergo Filius non potest esse inæqualis Patri. *Tertia*, Nam in creatis inæqualitas Filiorum prouenit ex defectu principij generatiui; vel ex defectu rei corruptibilis quæ per incrementum debet successiue perfici. Hæc autem omnia manifestissime pugnant in diuinis: ergo & inæqualitas Filij cum Patre. Vnde celebre est illud Basiliij lib. 4. contra Eunomium paulo post initium. *Si genitus minor est, eo, qui genuit, non est culpa geniti, sed genitoris imbecillitas*. Atque adeo inæqualitas Filij contumelia potius, & opprobrium esset Patris, quam gloria.

Multiplex
ratio pro
æqualitate
Patris, &
Filij.

SECTION II.

An secunda Trinitatis Persona est vere, & proprie Verbum.

14. **N**Egarunt, Valentinus referente Irenæo lib. 1. c. 1. Paulus Lamosatensis, Marcellus, & Photinus referente Epiphanio hæresi 71. & 73. Porphyrius Gentilis referente

Hæretici
negantes
Filium esse
vere, & pro-
prie Verbum

Theophylacto in Ioan. cap. 1. ad illud. *Hoc erat in principio apud Deum.* Arriani referente Athanasio, orat. 5. contra Arrianos. Leuissima hæreticorum fundamenta, eorumque contra diuini Verbi veritatem, delirantia somnia videas, vt rideas, apud Ruiz disp. 55. sect. 2. Parum, aut nihil ab his distat Origenes tomo, seu lib. 1. commentariorum ad Euangelium Ioannis docens, Christum Dominum non proprie, sed metaphoricæ dici logon, seu Verbum. sicut appellatur lux, leo, agnus, lapis, &c.

Filius vt
vere & pro-
prie Verbū,
testante
Ioanno.

15. Afferendum est, secundam Trinitatis Personam, nempe Filium, absque vlla improprietate, aut metaphora, vere & proprie esse Verbum. Hanc conclusionem existimat P. Ruiz disp. 55. sect. 4. ita esse cum fide Catholica coniunctam, vt error sit, metaphoram, aut improprietatem in Verbo concedere. Probatur primo ex Ioan. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus en at Verbum.* Vbi cum potissima cu. a Ioannis, euangelium exordientis esset, manifestare secundam Trinitatis Personam, eiusque diuinitatem; alienum à ratione prorsus foret, nomē improprium, vel metaphoricum assumere ad manifestandam Personam, quam potissimum prædicare volebat; maxime cum nomen Verbi toties, tantaque constantia à Ioanne inculcatum sit, nec aliud assumptum quo innueret metaphoram, & rem nomine proprio declararet. Ad rem est illud Cyrilli lib. 1. thesauri cap. 1. *Frustra miramur Euangelistā & quāsi magnum quid proprium tonasset, tonitruū Filium appellamus, nisi Verbum quasi proprium, mirabile, & inausum pronunciasset.*

Cyillus
rem expli-
cans.

16. Probatur secundo ex 1. Ioan. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater: Verbum, & Spiritus Sanctus.* Vbi non poneretur Verbum inter Patrem & Spiritum sanctum, nisi tanta proprietate foret Verbum quanta Pater est Pater, & quanta Spiritus S. est Spiritus S. Maxime cum ea dictione Tres significetur Personarum numerus, & distinctio; vnde opportunum erat singulis personis tribuere proprium nomen, quo vicissim distinguntur inter se. Confirmatur, nam omnia, quæ in eo testimonio continentur propriissima sunt, & quæ subsequuntur scilicet, Hi tres vnus sunt; ergo nullum stat fundamentum ad impingendam metaphoram, & improprietatem soli Verbo.

17. Probatur

17. Probatur tertio ex Patribus Clemens Romanus epist. 1. ad Iacobum Fratrem Domini. (Patris vere Filius est Verbum.) Vbi adverbium vere nam solum ad Filium, sed etiam ad Verbum referri debet. Athanasius orat. 2. contra Arrianos, (Verbum verum & vnicum Dei.) Anselmus in monal. cap. 45. (Liquet Filium esse verum Verbum) Cyrillus lib. 7. thesauri c. 1. (Vt hoc nomen, quasi proprium Filij elegisse videatur, (In principio inquit: erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,) &c. Vides quomodo ipsam esse Filij secundum naturam hoc nomen significat. Denique Augustinus lib. 15. de Ciuitate c. 11. (Verbum quod foris sonat, signum est Verbi, quod intus latet, cui magis Verbi competit nomen. Nam illud, quod præfertur carnis ore, vox Verbi est) vbi sanctus Doctor clarissime docet, Verbum mentis proprius & verius Verbum esse, quam verbum oris; atque adeo verbum eo proprius tale esse, quò perfectius intus ex mente procedit: verbum autem diuinum perfectissime intus, seu ad intra, ex mente procedit: ergo perfectissime, & propriissime verbum erit.

Patres idem firmantes. Clemens, Athanasius, Anselmus, Cyrillus, Augustinus.

18. Ratio est prima. Nam quidditas verbi est, quod sit terminus intelligendo productus, seu per intellectionem sibi reali identitate immediate coniunctam procedens: Filius autem verissime & propriissime est terminus intelligendo productus, seu per intellectionem sibi reali identitate immediate coniunctam procedens: ergo erit verissime, & propriissime verbum. Secunda, quia si Filius metaphorice tantum esset verbum, non esset proprie verbum; atque adeo absolute negare posset, esse verbum. Tertia, quia nihil prohibet, locutiones sacras, Filium toties appellantes verbum, vsurpari stricte & proprie: ergo ita vsurpanda sunt, ex regula Augustini, scripturas sacras in rigoroso, & proprio verborum sensu accipiendas esse, quandiu ita possint vsurpari.

Filium esse vere & proprie Verbi ratione stabilitur.

19. Sed difficultas est prima, an solus Filius sit verbum. Ratio dubitandi est eadem illa, quam proposuimus disp. 10. pro generatione Filij potius quam Spiritus. Respondeo ergo ex ibi dictis sect. 8. solam secundam Trinitatis Personam esse Verbum, sicut sola illa Filius est. Quia eadem est vtriusque ratio

Solus Filius est Verbum & cur.

rationibus à nobis ex professo tradita, videlicet, quia solus Filius procedit per intellectiōem tanquam rationem formalem communicandi, eique reali identitate immediate coniungitur, in quo non minus stat ratio Verbi diuini, quam Filij, æque adeo sicut sola secunda Trinitatis Persona Filius est, sola etiam illa Verbum erit.

Filius proprie dicitur sermo Dei.

20. Secunda difficultas, An sicut Filius proprie dicitur Verbum Dei, ita etiam appellari possit sermo Dei? Respondeo affirmatiue. Nam nomen *logos*, quod græce ponitur ab Euangelista vtrumque proprie significat & Verbum, & sermonem sic Hebræorum 4. *uiuus est sermo dei & efficax*, græce dicitur *logos*, quod Ioan. 1. vertitur *Verbum*. Et de Verbo diuino eum locum Pauli principaliter intelligendum, censent Concilium Nicænum lib. 2. *§. cum sit copiosa*. Athanasius oratione 3. contra Arianos, Cyrillus lib. 2. in Ioan. cap. 37. Theodoretus, & Oecumenius Hebræorum 4. Ambrosius lib. 4. de fide vel Gratianum cap. 3. Cyprianus lib. 2. contra Iudæos. cap. 3. & 5. Augustinus tract. 108. in Ioan. Lyra & Cajetanus Hebræor. 4. similiter interpretantur Patres illud sapient. 8. *Omnipotens sermo tuus existens de celo à regalibus sedibus venit*. Et illud Ioan. 17. *sermo tuus veritas est*. Et sæpius pro verbo legunt aliqui *sermonem*. sic Tertullianus Psal. 44. *Eructauit cor meum sermonem bonum*. Quod idem legit Cyprianus lib. 2. contra Iudæos cap. 3. & cap. 6. legit. *In principio erat sermo, & sermo erat &c.* Isaïæ 10. dicto cap. 3. legit *sermonem abbreviatum faciet Dominus super terram*. Et Psal. 32. *sermone domini calu fituati sunt*.

An Verbum Dei sit prolatiuum, enun-
ciatiuum, enun-
ciatiuum,
pronuncia-
tiuum, aut
probola

21. Tertia difficultas, An Verbum Dei sit prolatiuum, enunciatiuum, pronun-
ciatiuum, aut probola, seu prolatio? Respondeo negatiue contra Valentinum, Paulum Lomofatensem, Marcellum, Photinum aliosque hæreticos supra affirmantes. Ita Concilium Nicænum lib. 2. in responsione quæ incipit, *Cum sit copiosa*. Et innumeri patres. Ratio est quia ea omnia nomina significant Verbum vocale, siue sonum vocis corporeum, & sensibilem, quale non est diuinum: sed potius substantiale, subsistens, viuens, & Æternum. Idcirco, quandiu voces illæ non explicentur iuxta catholicam veritatem nunquam usurpandæ, sunt nec absolute, & sine addito, propter latens sub illis hæreticorum venenum, pronun-
ciandæ.

SECTIO

S E C T I O III.

An ratio Verbi sit essentialis, seu absoluta vel potius personalis seu notionalis

22. **P**Rior sententia est Durandi 1. dist. 7. quæst. 2. num. 18. & dist. 27. quæst. 3. num. 6. & 10. existimantis, verbum diuinum proprie sumptum, esse prædicatum essentialiter, & tribus omnibus Personis commune, appropriatione tamen trahi ad personale, vt sapientia. Vnde colligit Personale Filij non esse proprie Verbum, sed appropriatione; similiterque personale Spiritus sancti esse amorem. Durando consentiunt aliqui Recentiores apud P. Ruiz disp. 57. sect. 1. docentes Verbum diuinum nihil esse distinctum re, aut ratione à Deitate. Hanc sententiam erroris damnat P. Soarius lib. 9. de Trinitate. cap. 1. num. 7. & cap. 2. num. 6. P. Torres. quæst. 27. art. 1. disp. 6. quæst. 3. P. Molina quæst. 34. art. 1. P. Ruiz disp. 57. sect. 4. num. 5. existimans non excessiue Carthusianum appellansem ea quæ scripsit Durandus, *Inepia, frivola, & clarissime reprobata à scripturis, & dictis sanctorum.*

Prior sententia docens rationem Verbi esse quid absolutum & commune.

23. Posterior sententia asserit, Verbum à scripturis, & Patribus personaliter, seu notionaliter accipi, & hoc modo accipiendum à Theologis, & de eo loquendum. Addit tamen attendita virtute vocabuli, posse Verbum accipi essentialiter. Ita Sanctus Thomas 1. dist. 27. quæst. 2. art. 2. corpore. Et de veritate quæst. 4. art. 2. corpore. Sequuntur Capreolus dist. 27. quæst. 2. art. 1. conclus. 4. Ferrariensis 4. contra gentes cap. 13. P. Valentia in controuersis lib. 1. de Trinit. cap. 3. P. Ruiz disp. 57. sect. 2. vbi ait Verbum nõ essentialiter sed notionaliter accipiendum, sect. tamen 4. ait, aliquomodo Verbum posse sumi essentialiter: pro imperio immanentis in Deo, qui est actus intellectiõnis diuinæ, præsupponens liberam volitionem aliquid faciendi, & applicans omnipotentiam, & immediate exequens.

Posterior asserens esse quid notionale
S. Thomas
Capreolus
Ferrariensis
P. Valentia,
P. Ruiz.

Censura
prioris
sententiæ.

24. Affero primo. Verbum esse aliquid absolutum, seu commune, ratione cuius omnes personæ sint proprie Verbum; sicut ratione intellectio- nis communis omnes sunt proprie intelligentis, & ratione Deitatis sunt Deus, esse erroneum, & temerarium. Ratio, est quia verbum in scripturis & Patribus perpetuo denotat aliquid proprium Filij, Ioan. 1. *Verbum caro factum est, & habitabit in nobis*, quæ propria sunt Filij, & nulli alteri personæ communia, sola enim persona Filij caro facta est, & habitauit in nobis incarnata. Insuper, *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre*. Unigenitus autem Patris solus est Filius. Præterea, *In propria venit, & sui cum non receperunt*; sed crucifigentes in ligno suspenderunt, quæ solius Filij incarnati propria sunt. Similiter expendenda sunt, quæ habentur 1. Ioan. 1. *Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostra contraxerunt de Verbo vita*. Et cap. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in cælo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus*. Vbi Verbum assumitur tamquam proprium Filij.

25. Et ratio est, quia cum à scripturis, & Patribus solus Filius constanter appelletur verbum, & nunquam Pater, aut Spiritus sanctus hoc nomine donentur; signum est evidentissimum, quidditatem Verbi non esse ita communem, ut omnes personæ æque sint, & propriæ Verbum; ergo Verbum non potest esse quid ita commune, ut omnes Personæ eadem proprietate dici possint Verbum.

Quid si diceret aliquis Verbum esse intellectio- nem respectiue tantum ad Filium.

26. Sed quid, si diceret aliquis, verbum esse intellectio- nem absolutam, non quidem respectiue ad Patrem, & ad Spiritum sanctum, sed respectiue tantum ad Filium; unde solus iste verbum esset. Sicut in communi grauium theologorum sententia, licet principium quo proxime generatiuum sit quid absolutum; quia tamen illud absolutum non est principium quo generatiuum respectiue ad Filium, nec ad Spiritum sanctum, cum neuter genitoresse possit, sed respectiue tantum ad Patrem; inde solus Pater dicitur generans, & genitor, seu principium generatiuum, & talis non est, nec dici potest Filius, nec Spiritus sanctus. Insuper, quia

quia natura diuina est fœcunda ad spirandum respectiue ad Patrem & Filium & non ad Spiritum sanctum ; Pater & Filius sunt vnus Spirator , quin talis sit , aut dico possit Spiritus sanctus. Denique in nostra sententia , quia intellectio absoluta est communicatio respectu Filij , & non Spiritus sanctis, solus Filius dicitur procedens per intellectiorem non vero Spiritus sanctus. Idemque est in communi sententia de termino formali communicationis , qui respectu Filij sola est intellectio absoluta : ergo si eadem intellectio absoluta esset verbum respectiue tantum ad Filium non vero ad Patrem , nec ad Spiritum sanctum , solus Filius esset Verbum.

27. Afferro secundo , neque hac ratione verbum esse aliquid absolutum tantum & essentialiale , sed relatiuum simul , & notionale ; ita vt secunda Persona eo pacto sit Filius , quo Verbum , & eo verbum , quo Filius , vt loquitur Augustinus. Ratio est , quia scripturarum , & Patrum testimoniis supra , Verbum assumitur pro Filio , pro eoque substituitur : ergo sicut Filius non est solum absolutum , sed illud vna cum relatiuo , & notionali , ita & verbum : ergo sicut sola intellectio absoluta , quantumuis respectiue ad Filium , non est formaliter Filius , ita neque respectiue ad Verbum erit formaliter Verbum ; cum Verbum sit quid intelligendo productum , non minus quam Filius , & nihil absolutum possit esse productum.

Naque eo pacto Verbum est quid absolutum & essentialiale

28. Obiicit primo durandus. Verbum in quocunque intellectu , siue creato , siue increato , est actus intelligendi : actus autem intelligendi est essentialis , & communis omnibus personis : ergo & Verbum. Confirmatur, verbo constituitur formaliter intelligens Persona , quo loquitur : Pater autem , & Spiritus sanctus sunt essentialiter , & formaliter intelligentes : ergo includentes verbum , quo formaliter constituantur intelligentes, *Respondet* , negans maiorem. Verbum enim in diuini non est formaliter intellectio , sed terminus intelligendo productus , non enim exigitur ad intelligendum , sed potius ex fœcunditate intelligendi procedit.

Fundamētis Durandi sit satis

Ad confirmationem, neganda est maior. Nam persona, quæ loquitur non constituitur intelligens formaliter per Verbum, imo præsupponitur intelligens ad verbum.

29. Obiicit secundo, cuiuslibet intellectiois perfectæ terminus est Verbum: intellectio autem essentialis Dei vt infinite perfecta: ergo terminus illius debet esse Verbum. Confirmatur, omnis Persona intelligens intelligendo concipit Verbum: sed Spiritus sanctus est persona intelligens: ergo concipit Verbum. *Respondeo*, intellectioem realem diuinam habere terminum Verbum non tamen Verbum essentialia, & commune, sed notionale, & personale. Ad confirmationem, distinguenda est maior: omnis Persona intelligens concipit Verbum, si non supponat illud iam conceptum, concedo: si supponat, ergo: Et concessa minori neganda est consequentia. Quia Spiritus sanctus, quantum ad intelligens supponit iam verbum conceptum à Patre.

Si Deus foret vna persona solitaria Verbum non esset.

30. Obiicit tertio. Etiam si Deus foret vna Persona solitaria, Verbum haberet; non realiter productum, sed realiter identificatum essentia suæ, alioqui nec intelligeret, nec loqueretur, nec imperaret: ergo ratio verbi continetur in solo, & præsciso conceptu essentia diuinæ, sive personali subsistentia producta, & distincta. Confirmatur, Actus notionalis non reflectit supra personam producentem, nec transit ad creaturas: Pater enim generando. Filium non generat seipsum, nec creaturas: Pater autem dicit & loquitur se ipsum, & creaturas: ergo actus loquendi seu dicendi, in quo stat verbum notionalis non est. *Respondeo*, negans maiorem. Deus enim, si esset persona solitaria, verbum non haberet, sicut nec Filium, sed intelligeret sine verbo. Ad confirmationem, dicimus verbum non reflectere supra Personam producentem producendo illam, bona vero manifestando illam; sicut locutio, qua Petrus de se ipso loquitur, reflectit in Petrum, non producendo Petrum, sed manifestando illum. Idemque est de cognitione, qua quis se ipsum cognoscit.

31. Obiicit quarto. Pater loquitur ad Filium, psalmo 2. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, &c. ergo Filius non est verbum. Probatur consequentia, quia verbum debet esse mediū inter

inter loquentem, & Persona cui loquitur. *Respondeo* concesso antecedenti, negans consequentiam. Cuius probatio vera tantum est in creatis, ubi verbum est qualitas, non vero in diuinis ubi substantia est.

32. Obiicies quinto plures patres, quorum alij, est Athanasius? & Irenæus essentiam diuinam appellant Verbum. Alij vt Ambrosius lib. vnico de Filij diuinitate cap. 5. cum appellat *Verbum de Verbo*, atque adeo supponit Patrem esse Verbum. Alij vt Basilius lib. 5. contra Eunomium cap. 11. Spiritum sanctum appellat Verbum, aiens *Dei quidem Verbum Filius est, Filij autem Verbum Spiritus*. Denique Dionysius de diuinis nominibus cap. 1. inter plurima nomina essentialia, vt vitam sapientiam, & mentem, enumerat Verbum: ergo ratio Verbi propria non est solius Filij. *Respondeo*, eos Patres vsurpasse Verbum late, & improprie, pro intellectu absolute, à qua cura essentia, & omnes personæ dicantur intelligentes, inde late dicentur concipientes Verbum.

Explicantur
Patres
Ambrosius
Basilius
Dionysius.

33. Obiicies vltimo, Eadem vt ratio de Verbo comparatione Filij, ac de amore comparatione Spiritus sancti: Amor autem accipitur non modo personaliter, sed etiam essentialiter absque vlla improprietate: ergo & Verbum. Patet consequentia, quia non minus Spiritus sanctus est terminus amando productus, quam Filius intelligendo: ergo non minus Verbum quam amor essentialiter vsurpari poterit. *Respondeo*, negans maiorem. Nam vox *Amor* limitata non est ad significandum terminum amando productum, imo attenda significatione nominis magis inclinatur ad significandam volitionem, seu amorē absolutum. Idcirco promiscue sumitur à Scripturis, Conciliis Patribus, & Theologis pro amore essentiali, & notionali. Vox autem *Verbi* limitata est ad significandum terminum intelligendo productum cum nunquam in scripturis alteri, quam Filio tribuatur, vt constat ex dictis.

Diffimilis
ratio iuxta
amorem, &
Verbum.

S E C T I O I V .

Quid sit dicere , Vbi de locutione diuinarum Personarum.

34. **P**rima sententia est Durandi 1. dist. 17. quæst. 2. num. 29. docentis, dicere aliud non esse, quam habere notitiam essentialem, quam solam apud illum esse Verbum, constat sect. præcedenti. Quod si admittat, Filium & Spiritum sanctum dicere, & loqui, non minus proprie, quam Patrem; & Patrem speciali aliquo modo non dicere, aut loqui, sed communi omnibus. Eodem modo carpitur ab omnibus Theologis, quo supra circa Verbum essentialia tantum, & commune. *Secunda* sententia ait. Diuinum dicere seu loqui, diuinamque dictionem seu locutionem esse omnino idem cum persona Verbi, scilicet Filio; atque adeo productionem Verbi dictionem non esse, nec locutionem, sed productionem locutionis, & dictionis, Ita P. Vasquez 1. part. disp. 141. cap. 4. à num. 22. *Tertia*, & communis sententia tenet, dicere seu loqui proprie & rigoroſe, esse producere Verbum, atque adeo proprium esse solius Patris. Minus vero proprie idem esse, ac cognoscere obiectum, vel signo aliquo externo illud manifestare, & hac ratione quid commune esse omnibus Personis. Ita S. Thomas hic quæst. 34. artic. 1. ad 3. Magister 1. distinct. 39. cap. 1. Alexander. 1. part. quæst. 42. membr. 2. & quæstion. 62. membr. 3. Albertus 1. part. quæst. 30. membr. 2. & quæst. 35. membr. 3. artic. 3. & 4. S. Bonauentura 1. dist. 27. part. 2. artic. 1. quæst. 1. Henricus in summa artic. 40. quæst. 7. Scotus 1. distinc. 32. §. ad quæstionem versic. ad propositum. Richardus 1. dist. 27. artic. 2. quæst. 2. ad tertium argumentum Gabriel ibidem quæst. 3. artic. 2. notab. 2. Carthusianus dist. 32. quæst. 2. Aureolus 1. dist. 27. artic. 3. dub. 3. Ferrariensis 4. contra gentes cap. 13. Caietanus cum suis ad quæst. 34. artic. 1. & ad quæst. 27. artic.
- Prima sententia Durandi.
35. Secunda sententia P. Vasquez.
36. Tertia, & communis sententia.
- S. Thomas Magister. Alexander. Albertus. Bonauent. Henricus. Scotus. Richardus Gabriel. Carthusian. Aureolus. Ferrariensis. Caietanus P. Soarius.

Disp. XVI. De Persona Filij. Sect. IV. 381

artic. 1. Eandem sententiam tenent doctores nostri cum P. Suario lib. 1. de Trinit. cap. 6. & lib. 9. caput 3. numer. 7. P. Molina quæst. 27. artic. 1. disput. 7. fine, & disput. 8. membr. 2. P. Torres ibidem, disp. 6. quæst. 3. P. Fonseca 7. Metaphis. cap. 8. quæst. 3. P. Ruiz disp. 60. sect. 1. & sequentibus, & plures alij cum ipsis.

P. Molina
P. Torres,
P. Fonseca,
P. Ruiz,

37. Affero primò, dicere, seu loqui ad extra, reuelando, vel præcipiendo aliquid creaturis, esse commune omnibus personis. Probat. Nam in Genesi millies repetitur, *dixit Dominus*, ad Adam; ad Cain, ad Noë, ad Habraham; & in cæteris libris ad Moisen aliosque Prophetas. Quæ dictio, seu locutio Dei, cum fiat signo aliquo creato, necesse est, vt sit communis omnibus personis, tale signum per omnipotentiam producentibus; quod commune est omnibus effectibus creatis: ergo locutio Dei ad extra communis est omnibus personis.

Loqui seu dicere ad extra est commune omnibus personis.

38. Affero secundò, diuinum dicere, seu loqui ad intra, proprie, & stricte sumptum, idem esse, ac producere Verbum; atque adeo proprium esse, & notionale solius Patris. Probat. primo ex Patribus. Athanasius agit. de decretis Nicæne Synodi. *Si concesserint, Deum non nisi semel Verbum proferre, fieri non potest, quin agnoscant, eum ita loquentem Verbi sui Patrem esse.* Vbi idem est, proferre Verbum, & loqui, & vtrumque adscribitur soli Patri. Gregorius lib. 23. moral. cap. 11. *Loqui Dei, est Verbum genuisse.* Et lib. 32. c. 6. de Filio ait. *Ipse vox, qui cum Pater gignendo, dixit: Filius meus es tu, ego hodie genuisse.* Anselmus in Menelog, cap. 32. de Patre ait. *Quis neges, summam sapientiam, cum se dicendò intelligat, gignere consubstantialem sibi similitudinem suam, id est Verbum suum?* Denique Richardus victorinus lib. 6. de Trinit. cap. 12. *Interna locutio agit. ut auctore solo Patre. Nam solus Pater dicit.*

Athanasius
Gregorius.
Anselmus.
Richardus.

39. Probat. secundò ratione, quia loqui, seu dicere, est proferre Verbum, internum si locutio sit interna, & externum si externa, solus autem Pater proferit, seu producit Verbum ad intra: ergo solus ille stricte, & proprie loquitur ad intra. Confirmatur. Nam apud auctores sacros & profanos, loqui

loqui & verba facere, seu producere, sunt idem: ergo loqui in diuinis erit producere verbum diuinum: solus autem Pater producit illud: ergo solus loquitur. Confirmatur secundo. Quia si solummodo intelligere, & in se habere Verbum, esset dicere proprie sumptum; Spiritus sanctus proprie diceret ad intra, non minus quam Pater; cum Verbum non minus sit in Spiritu sancto, quam in Patre, & vterque sit æqualiter intelligens: id autem falsum est: ergo

Diuina di-
ctio est pro-
ductio
Verbi.

40. Affero tertio, diuinam dictionem, seu locutionem strictè, & propriè sumptam, idem esse, ac productionem Verbi. Probat, Nam dictio, & locutio, est actio, seu quasi actio loquentis; sicut calefactio calefacientis: ergo sicut dicere, & loqui est producere Verbum, ita dictio: & locutio, erit productio Verbi. Cum autem productio tam actiua, quam passiuua Verbi: sit idem realiter, & formaliter cum Verbo vt dictum est disp. 5. vbi ostendimus processionem actiuam, & passiuam esse idem inter se, & cum termino producto. Consequens est, dictionem, seu locutionem esse idem cum Verbo, & distingui realiter à Patre; istumque loqui per verbum à se productum.

Pater produ-
ctio Ver-
bi loquitur
Filio
Augustinus
Cyrillus.

41. Quod sit inquiras. Cui loquatur Pater productione Verbi? Respondeo primo, loqui cum Filio. Iuxta illud Psalm. 1. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et illud Ioannis 12. *sicut dixit mihi Pater sic loquor.* Vbi Augustinus tract. 54. *Non accipiamus dixit mihi quasi Pater Verba locutus sit unico Verbo, aut egeat Dei verbis Dei Verbum. dixit ergo Pater Filio, sicut dedit vitam Filio.* Et post pauca. *dixit veritas, quia genuit veritatem.* Firmat Cyrillus lib. 7. thesauri cap. 3. *Loquitur Pater ineffabiliter ad Filium. Habet enim Filius naturaliter perfectam Paterna voluntatis cognitionem, Nec Verbum expectat, cum ipse est Verbum Dei.* Nec obstat Richardus victorinus lib. 6. de Trinit. cap. 12. *aiens. solus Pater dicit, Solus Spiritus S. audit, quasi Pater soli Spiritui sancto loquatur. Tantum enim contendit, Spiritum sanctum solum audire, quin dicat, nec locutio sit. Filius autem audit, cum tamen sit locutio Patris.*

Loquitur
etiam Pater
Spiritus
sancto.

42. Respondeo secundo, Patrem loqui cum Spiritu sancto productione Verbi. Iuxta illud Ioan. 16. *Cum autem venerit ille Spiritus*

Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quacumque audiet loquetur. Ratio est, quia productio Verbi dirigitur ad Spiritum Sanctum, cuius Pater & Filius sunt vnum principium, cum eo autem quis loquitur, ad quem Verba eius diriguntur: ergo cum productio Verbi dirigatur ad Spiritum sanctum, ea Pater cum Spiritu sancto loquetur. Quod si inquiras, quid cum Filio, & Spiritu sancto loquatur Pater productione Verbi? Respondeo, loqui ea omnia ex quorum scientia procedit Verbum, quia ea omnia manifestantur ab isto. Quæ autem hæc sint constabit infra, dum ex qua scientia Verbum procedat disputabitur.

43. Respondeo tertio, Patrem loqui ad ad se ipsum productione Verbi. Ita S. Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 21. aiens. *Omnia qua substantialiter habet (scilicet Pater) in coeterno sibi Verbo suo dixit quodammodo.* Et ratio est, quia Pater productione Verbi manifestat, non solum Filio, & Spiritui sancto, sed etiam sibi omnia illa, ex quorum scientia Verbum procedit, cum omnia illa à Patre cognoscantur in verbo: ergo Pater productione Verbi ea omnia loquitur ad se ipsum, nam ea omnia sicut vnica cognitione cognoscuntur, ita vnico Verbo declarantur, & dicuntur à Patre. Haec tenus de locutione propriè sumpta dicente productionem Verbi.

Loquitur etiam Pater ad se ipsum.

44. Affero tertio, sumpta locutione minus stricte, Totam Trinitatem loqui ad intra, ita est quælibet Persona ad alias dicens, & ad se ipsam loquatur. Id colligunt aliqui Patres ex Genes. 1. *Faciamus &c.* Vbi Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum de Moyse ait *ipsum dixit sanctam Trinitatem sibi ipsi locutam: Faciamus hominem.* Ratio est quia dicere, seu loqui ad intra minus stricte, aliud non est, quam habere scientiam verbo terminatam, per quam quælibet Persona, se, & alias cognoscat: Quælibet autem persona diuina habet scientiam verbo terminatam, per quam, se, & alias personas cognoscit: ergo quælibet persona diuina sibi, & aliis loquitur ad intra. Tenet expresse Anselmus in Monolog. cap. 60. quæstionem ita proponens. *Dubium esse non debet, quia Pater, & Filius, & eorum Spiritus, unusquisque se ipsum, & alios ambos dicit, sicut se, &*

Minus stricte tota Trinitas loquitur ad intra.

C C c alios

alios intelligit. Quod si ita est, quomodo non sunt in summa essentia, tot verba, quot sunt dicentes, & quot sunt qui dicuntur? Et respondet. Vna sapientia est, qua in illis dicit, & una substantia qua dicitur, consequitur, non ibi esse plura verba sed unum. Licet igitur unusquisque seipsum, & omnes inuicem se dicant, impossibile est, in summa essentia esse Verbum aliud, prater illud, de quo iam constat, quod sic nascitur ex eo, cuius est Verbum, ut etiam vera eius dici possit imago.

Quid sit
hæc locutio
minus
stricta.

45. Afferro quarto, locutionem hanc minus strictam consistere in scientia absoluta dicente in obliquo relationem verbi. Prima pars probatur ex dictis, quia huiusmodi locutio est communis toti Trinitati: ergo debet esse aliquid absolutum: nihil autem aptius est ad manifestandum obiectum quam scientia diuina; imo id proprium est scientiæ: ergo scientia absoluta erit locutio minus stricta. secunda pars ostenditur, quia locutio stricta est conceptio & productio verbi: ergo minus stricta debet saltem esse connotatio Verbi manentis in loquente qua ratione Verbum per circuminseffionem existit in Patre, & in Spiritu sancto.

An tres personæ
dici
possint tres
dicentes, aut
loquentes.

46. Sed quæres, An tres personæ sint tres dicentes, vel vnus dicens. Ratio dubitandi est, quia est vnica omnium dictio, seu locutio, videlicet scientia absoluta: ergo sicut tres personæ non sunt tres Dei, nec tres omnipotentes, sed vnus Deus, & vnus omnipotens, quia vna est omnium Deitas, & vna omnipotentia; ita neque erunt tres dicentes, aut tres loquentes, cum vna sit omnium dictio, & locutio. P. Ruiz disp. 60 sect. 6. num. 9. ait, Tres personas posse dici tres dicentes, aut loquentes adiectiue, cum sint tres habentes locutionem seu dictionem, non vero posse dici substantiue tres loquentes, eo quod vnica est omnium locutio. An autem hæc doctrina cohercat cum altera eiusdem authoris disp. 53. de voluntate Dei. sect. 5. numero 1. negante tres personas esse tres amicos, quia vnus est omnium amor amicitiae, sicut dici non possunt tres Dei, tu videas.

Tres diuinæ
Personæ sūt
tres dicentes.

47. Non vero, disp. 4. de voluntate Dei, sect. 4. diximus, tres personas esse tres amicos, quantumuis vna sit omnium amicitia, quia amicus adiectiue sumendus est propter distinctionem

nem

nem personarum quam exigit, nam amicus alterius debet esse amicus, non sui. Et quamvis, quælibet diuina persona loquatur sibi, in quo locutio ab amicitia discrepat, non tamen potest loqui sibi, quin eadem locutione loquatur etiam aliis, ex quo capite non minorem distinctionem personarum exigit loquens, aut dicens, quam amicus. Vnde sicut tres personæ sunt tres amici pariter etiam erunt tres dicentes: Similis autem necessitas sumendi Deum adiectiue non apparet, cum Deus non exigat alium Deum, vt Deus sit, sicut loquens exigit alterum ad quem loquatur.

48. Obiicies primo contra primam assertionem in qua diximus, dicere idem esse, ac producere Verbum. Nam si id verum esset, fieret, nos dicere Verbum repræsentatiuum equi, quando tale Verbum mente producimus: id falsum est: ergo. Minor probatur, nam interroganti, Quid dixisti mente tua? Nemo respondebit, se dixisse Verbum equi, sed ipsum equum: ergo nostra mente non dicimus Verbum quod producimus, sed Verbo dicimus obiectum repræsentatum per illud

Obiectio:
nos dicere
verbū equi,
quando pro-
ducimus.
illud.

49. Respondeo, concessa maiori, negans minorem, cuius probatio efficax non est. Nam interroganti, quid dixisti mente tua? ideo nemo respondet, se dixisse Verbum equi, quia interrogatio non est de verbo, sed de obiecto per illud manifestato; quod si mens interrogantis erit de eo omni quod vere dicitur, optime responderetur, dixi Verbū equi, vel dixi equum, quia id sufficienter exprimit Verbum ipsius equi. Et quamvis in creatis plena non esset responsio illa, eo quod Verbum nostrum, cum personale non sit, nec capax videatur, vt dicens cum eo colloquatur, & verbum suum dicat illi. In diuinis tamen Verbum est Persona distincta à dicente, atque adeo ista potest colloqui cum illa, & dicere illi Verbum suum.

50. Obiicies secundo aliquos Patres asserentes cum Anselmo supra, dicere esse quid absolutum, & non relatiuum: ergo dicere non est producere Verbum. Respondeo eos Patres locutos de dictione minus stricta, quam non negamus esse quid absolutum, vt constat ex dictis assertionem 4.

Explicatur
Patres do-
centes, dice-
re esse quid
absolutum.

S E C T I O V.

Qua ratione Verbum sit sapientia genita, & imago Patris, ubi quomodo per Verbum facta sint omnia.

Qua ratione
Verbum di-
catur sapi-
entia genita

§ 1. **A**ssero primo, verbum dici sapientiam genitam, sumpta sapientia, non abstracte, & quatenus distincta est virtualiter ab omni relatiuo, hoc enim pacto est quid absolutum, & commune omnibus Personis, & sapientia ut sic nec genita est, nec producta. Dicitur ergo Verbum seu Filius sapientia genita, sumpta sapientia in concreto Filij, seu verbi, cuius est ratio formalis communicandi; non quia generatio quatenus productio est ad sapientiam terminetur; sed quia coniunctum ex sapientia & Filiatione, vere genitum est. Similiter intelligendi sunt Patres frequentissime docentes, Verbum, seu Filium esse sapientiam Patris. Vnde colliges, Patrem non denominari formaliter sapientem à sapientia genita, ut genita est. Quia sapientia quatenus genita dicit quid notionale, & relatiuum, quod formaliter sapientia non est, ut constat disp. 8. ergo nec poterit denominare formaliter sapientem. Pater ergo denominatur sapiens à sapientia abstracte sumpta, seu quatenus distincta ab omni relatiuo, quo pacto etiam Filius, & Spiritus sanctus sapientes denominantur.

Triples di-
stinguitur
imago.

§ 3. Circa secundam sectionis partem, qualiter Verbum, seu Filius, sit imago Patris. Aduertendum est, triplicem esse imaginem. *Prima* est artificialis, qualis dicitur pictura, aut statua alicuius. *Secunda* est intentionalis, qualis est *cognitio* obiecti. Et neutra istarum imago vera est; *prima quidem*, quia sola repræsentat accida eius, cuius est imago; *secunda* vero, quia vel non producit à repræsentato, vel casu quo preducatur, diuersæ naturæ est cum illo, nam anima, quæ est principium intellectionis repræsentantis ipsam, substan-

substantia est, repræsentatio vero accidens. *Tertia est imago naturalis, quæ definitur ab Aristotele: Cuius generatio est per imitationem.* Id est, cuius processio est à principio coniuncto in similitudinem naturæ. Quibus positis.

54. Affero secundo solum verbum, seu Filium esse proprie imaginem naturalem Patris, ita vt de nulla alia Persona nomen imaginis proprie sumptum dici possit, non enim est quid essentiale, sed notionale proprium verbi. Ita Magister. 1. dist. 27. cap. 5. & 6. & dist. 28. & 31. S. Thomas quæst. 35. art. 1. & 2. & 4. contra gentes cap. 11. & 1. sentent. dist. 28. quæst. 2. art. 2. S. Bonauentura 1. dist. 31. art. 1. quæst. 1. & 2. Scotus 1. dist. 10. quæst. vnica ad. 1. & dist. 31. quæst. vnica P. Soarius lib. 9. de Trinit. cap. 8. & 9. P. Vasquez 1. part. disp. 145. P. Ruiz de Trinit. disp. 64. sect. 4. & communiter omnes scholastici contra Durandum 1. dist. 28. quæst. 3. art. 2. asserentem, imaginem in diuinis non vsurpari proprie nec magis Filio, quam Spiritui sancto conuenire. Quam sententiam Durandi Carthusianus eadem dist. 28. quæst. 4. appellat, erroneum, & periculosum. Et p. Ruiz. sect. 7. vocat illam, vt minimum temeritati, & errori proximum.

Solus Filius est imago naturalis Patris.

55. Probatur primo ex Patribus. Athanasius epist. de decretis Nicænæ synodi, de Spiritu sancto scribit. *Quod sicut imaginem nomines, Filium hoc ipso eum esse iudicaueris.* Ac si diceret. Ita propria est Filij ratio imaginis, vt qui Spiritum sanctum dixerit imaginem, hoc ipso diceret Filium. Cyrillus Alexandrinus lib. 3. cap. 1. col. 5. *Propter hoc Filius Verbum est imago Dei est, quia ex ipso Patre uere, ac proprie genitus est.* Vbi idem, quod de verbo dicendum uult de imagine, & utrumque soli Filio adscribit, quia proprie genitus est: ergo cum solus Filius sit proprie genitus, solus quoque propria erit imago. Augustinus lib. 5. de Trinit. cap. 13. *Relatine dicitur Filius, relatine dicitur & Verbum, & imago. Et in omnibus his uocabulis ad Patrem refertur.* Et lib. 6. cap. 2. *sic Verbum quomodo imago: non autem Pater & Filius simul ambo imago, sed Filius solus imago Patris.* Et lib. 7. cap. 1. *Relatine dicitur Filius, & imago;*

Athanasius
Cyrillus
Alex.
Augustinus.

Testimonia
Scripturæ,
vnde ſolus
Filius colli-
gitur imago
Patris.

56. Quam veritatem colligunt Patres ex pluribus ſcripturæ testimoniis, in quibus ſolus Filius dicitur imago Patris. Sapientię 7. *Candor eſt lucis æterna ſpeculum ſine macula, & imago bonitatis illius*: Ioan. 4. *Qui videt me videt & Patrem meum*. Rationem reddente Cyrillo lib. 2. Theſauri cap. 2. his verbis *Imago Patri: Filius eſt, & in ſe ipſo Patrem oſtendit*. Roman. 8. *Quos præſciuit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filij ſui*. Et quamvis hoc argumentum negatiuum eſt, eo quod in ſcripturis, nec Pater nec Spiritus ſanctus dicitur imago, interpoſita tamen patrum authoritate rationem imaginis ſoli Filio tribuente, magni eſt momenti.

57. Circa rationem, cur ſolus Filius eſt imago naturalis, & propria patris, eadem eſt ſententiarum varietas quæ pro generatione Filij, nam eandem exiſtimant communiter doctores, eſſe rationem Filij, verbi, & imaginis naturalis. Quare vnusquique præſentem diſimit controuerſiam ex traditis pro generatione Filij. Sic docentes, ideo ſecundam perſonam eſſe Filium, non vero tertiam, quia ſecundæ, & non tertię, communicatur ex vi formalis proceſſionis eſſentia, conſiſtens in actuali intellectione, eandem pro ratione imaginis rationem ſubſtituunt. Pariter aſſerentes, ideo ſecundam perſonam eſſe Filium potius quam tertiam, quia euadit fœcunda ad communicandam alteri naturam. Eadem ratione defendunt, eſſe imaginem naturalem. Idemque eſt cæteris.

Cur ſolus
Filius ſic
imago natu-
ralis Patris.

58. Aſſero tertio, ideo ſolum Filium, ſeu Verbum, eſſe imaginem naturalem Patris, quia cuius proceſſio eſt per imitationem, ſeu per veram generationem à Patre. Eſt autem per veram generationem à Patre, quia procedit ab illo per intellectionem tanquam rationem formalem communicandi eſſentiam, ſeu naturam diuinam, dictum eſt diſp. 10. ſect. 8. Spiritus vero ſanctus non ita procedit à Patre & Filio, ſed per volitionem, quæ ſola eſt ratio communicandi reſpectu illius vt ibidem oſtenſum eſt, & inſuper diſp. 7. ſect. 3. Id circo Spiritus ſanctus non eſt imago naturalis Patris, & Filij, quia non oritur ab illis modo generationi, ſeu aſſimilationi naturali, deſtinato, qualis eſt ſolus modus procedendi per intellectionem, proprius ſolius Filij.

59. Obiicies primo, plures Patres apud P. Ruiz disp. 64. sect. 6. alios asserentes Patrem esse imaginem Filij, alios dicentes, Spiritum sanctum esse imaginem Filij; alios Idemque affirmantes, essentiam diuinam esse imaginem: ergo ratio imaginis non est propria Filij. Respondeo eos Patres vsurpare nomen imaginis, non proprie, & stricte, sed late. Nam ad rationem imaginis proprie sumptæ, duo inter alia necessaria sunt. Primum, vt producat a repræsentante seu exemplari, secundum, vt procedat a repræsentato in similitudinem naturæ: seu modo propriæ generationi destinato; aliter enim imago non potest esse. Cuius generatio est per imitationem, vt explicuit Aristoteles. Inde Pater, aut essentia diuina non possunt esse imago, quia a nullo produci valent. Nec Spiritus sanctus, quia non procedit per generationem a Patre, & Filio. Cum tamen quælibet persona sit medium cognoscendi alteram, indelato modo dicta est imago alterius.

Explicantur
Patres asserentes Patrem esse imaginem Filij.

60. Obiicit secundo Durandus. De ratione imaginis est similitudo realis inter diuinas personas non est similitudo realis; ergo neque realis imago. Minor probatur, quia similitudo est in essentia, in qua potius est identitas, quæ non potest esse fundamentum relationis realis ad realem similitudinem requisitæ: ergo inter diuinas personas non est similitudo realis. Confirmat, quoniam imago imitatur exemplar: vna autem Persona non imitatur aliam in essentia, sed potius est idem: ergo vna Persona non est realis imago alterius. Respondeo negans minorem, eiusque probationem. Similitudo enim realis non stat formaliter in essentia, sed in modo procedendi veræ generationi destinato; qui in solo Filio reperitur. In quo etiam stat imitatio imaginis ad exemplar; vnde patet ad Confirmationem.

61. Obiicit tertio, Verbum non est repræsentatiuum Patris, nisi propter imbibitam intellectionem diuinam: hæc autem non est proprie imago, cum non distinguatur a Patre: ergo neque Verbum erit imago. Respondeo negans maiorem. Verbum enim est repræsentatiuum Patris, non tam ratione intellectionis, quam ratione suæ processions a Patre in similitudinem naturæ, eo quod realiter procedat ab illo exigens intellectio

Similitudo
realis ima-
gini natura-
li sufficiens
& necessa-
ria.

intellectionem tanquam rationem formalem communi-
candi.

Distinctio
ſpecifica in
perſonalita-
te non ob-
ſtet imagini
naturali.

62. Obiicit quartò, Imago requirit ſimilitudinem in ſpecie: Filius autem in ratione Perſonalitatis ſpecie diſtinguitur à Patre ergo in ratione Perſonalitatis non eſt imago Patris. Aliunde non eſt imago in ratione eſſentiæ: ergo nulla ratione eſt imago. *Reſpondeo*, diſtinctionem ſpecificam in Perſonalitate non obſtare rationi imaginis, ſicut in ſententia Durandi non obſtat rationi Filij; dummodo ſit eadem ſpecie, & numero natura Patris, diſtinctio Perſonalitatum nihil obſtat, quo minus perſonalitas Filij ſit imago Patris.

Quia ratio-
ne dicatur
homo fa-
ctus ad ima-
ginem Dei.

63. Quæres, quomodo Genef. 1. dicatur homo factus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei? *Reſpondeo*, Nomen imaginis non eſt ibi triſte ſumptum, ſed late, tum quia homo non dicitur genitus ſed factus. Tum etiam quia ſimilitudo, & imago, non plus valent quam participatio diuini eſſe, quoad vim intelligendi & amandi, quamuis modo infinite diuerſo ſint in Deo, & creatura, iſta enim manifeſtare quidem vallet diuinas perfectiones abſolutas intelligendi, & amandi, non vero relatiuas; vnde licet ratione talis manifeſtationis dicatur imago Dei late ſumpta, non tamen dicitur imago Patris, nec Filio, nec Spiritus ſancti: Quod dona vero gratiæ ſanctificantis, ratione cuius dicitur homo Filius Dei adoptiuus dici etiam late poterit imago Dei, ratione participationis diuinæ ſanctitatis.

Quo modo
dicantur
facta eſſe
omnia per
Verbum.

64. Circa tertiam ſectionis partem, videlicet, quomodo dicantur facta eſſe omnia per Verbum, iuxta illud Ioann. 1. *Omnia per ipſum*, ſcilicet Verbum, *facta ſunt*. Aliqui exiſtunt, ideo id dici, quoniam, Verbum eſt quaſi idea Patris, ſeu exemplar, quo condidit mundum; vt cum ignem dicimus per calorem calefacere, & architectum per artem fabricare. Cui opinioni conſentire videtur Cyrillus, quem *Doctus* P. Maldonatus citat, & ſequitur Ioan. 1. num. 63. *Ideo ſcilicet*, dici omnia facta per Verbum, quia iſtud eſt ſapientia Patris, cui melius accommodatur præpoſitio *per*, quam propoſitio *A*. Alij rem magis declarantes aſſerunt, ideo dici, Facta eſſe omnia per Verbum, quia facta ſunt per ſcientiam poſſibilem ex
qua

qua procedit Verbum, & dirigitur omnium creaturarum operatio.

65. Affero quarto, ideo dici omnia per Verbum facta esse, quia nihil eorum, quæ facta sunt, factum est à solo Patre sine verbo illud etiam operante. vnde per Verbum, id est, à Verbo facta sunt omnia, quæ facta sunt etiam à Patre. Si dicas id proprium non esse verbi, cum etiam ab Spiritu sancto facta sint omnia. Fateor id verum esse, nec mirum, cum operari ad extra non est proprium alicuius Personæ, sed commune toti trinitati. Idcirco Ioannes postquam dixit, *Omnia per ipsum facta sunt*, statim subiunxit. *Et sine ipso factum est nihil.*

Vbi particula. *Et* vim causalis habet, ac si diceretur, Omnia per Verbum facta sunt quia sine ipso nihil factum est. Vnde Augustinus tract. 1. in Ioan. infert contra Arrium, Verbum non esse factum à Patre, quia omnia facta sunt per Verbum, id est à Verbo, à quo non potuit fieri ipsum Verbum, aliter idem causaret se ipsum.

DISPUTATIO XVII.

*Ex qua cognitione diuina procedat
Verbum.*

VERBUM procedere ex aliqua cognitione diuina, non hic disputo, sed vt certum suppono. Non autem procedere per illam tanquam principium quo productiuum seu virtutem productiuam, aut rationem formalem producendi, diximus iam disp. 6. Verbum autem procedere per intellectionem tanquam rationem formalem communicandi essentiam diuinam & attributa, ostendimus disp. 7. Cum tamen cognitio diuina alia sit contingens, scilicet Futurorum, & existentium; alia necessaria, scilicet, essentiae, attributorum, relationum, & creaturarum possibilium, si Deus cum illis connectatur. Quærimus nunc ex qua earum cognitione procedat Verbum.

SECTION I.

*An Verbum procedat ex cognitione omnis predi-
cati diuini necessary tam absoluti,
quam relativi.*

Verbum
procedit sex
cognitione
essentiae.

2. **A**ssero primò Verbum procedere ex cognitione necessaria essentiae. Hanc conclusionem omnes Theologi vno ore, vnaque Spiritu propugnant. Ratio est, quia

quia Verbum procedit ex aliqua cognitione diuina : cognitio autem essentia est omnium aptissima processioni Verbi: ergo. Minor probatur. Tum quia ~~processio verbi debet esse~~ in similitudinem naturæ, siue essentia. Tum etiam quia essentia diuina est primarium obiectum diuinæ intellectionis. Tum præterea, quia cognitio essentia est ratio formalis communicandi essentiam. Cum denique, quia quocumque titulo per aliam intellectionem procedat Verbum excludi non potest cognitio essentia.

3. Affero secundò, Verbum procedere etiam ex cognitione omnis attributi absoluti. Communis etiam est conclusio, & ex nostris fundamentis ratio facilis. Nam verbum ex ea cognitione procedit, quæ est ratio formalis communicandi suum obiectum Filio: talis est cognitio omnis attributi absoluti: ergo. Minor probatur, quia illa cognitio est ratio formalis communicandi suum obiectum Filio, cuius obiectum non opponitur Filio: obiectum autem cognitionis attingentis attributa non opponitur, immo identificatur realiter Filio; cum attributa absoluta à nullo relatiuo distinguantur: ergo. Nec refert aliquid attributum absolutum, scilicet volitionem, esse intellectione posteriorem à quo; quia id non impedit in volitione rationem termini per intellectionem communicandi vt diximus disp. 10. sect. 4. obiectione 2. & disp. 7. sect. 1. & 2. atque adeo neque impedit, intellectionem esse rationem formalem communicandi Filio volitionem.

Procedit etiam ex cognitione omnis attributi absoluti.

4. Grauis tamen difficultas est. An Verbum procedat ex cognitione diuinarum Personarum. *Prima* sententia negat, quam tuetur illustris Scotorum familia cum suo duce in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 2. & quodlib. 14.

5. *Secunda* sententia affirmat procedere quidem Verbum ex cognitione Patris & Filij, non vero Spiritus sancti. In P. Vasquez 1. part. disp. 142. cap. 3. & 4.

Sententia circa processionem Verbi ex cognitione Personarum Scotorum. P. Vasquez. Caietanus Canariensis; Bañez.

6. *Tertia* denique sententia docet, Verbum procedere ex cognitione intuitiua, & comprehensiuua omnium personarum, Patris, Filij, & Spiritus sancti. Ita Caietanus quæst. 34. art. 3. respondens ad primam, & tertiam obiectionem. Canariensis, quæst. 27. artic. 5. disp. vnica part. 3. Bañez quæst. 34.

Soarius.
Molina,
Ruiz.
Valentia,
Tortes.
Zuniga.
Arriaga,
Perez.

art. 3. Zumel ibid. quæst. 1. conclus. 4. Eandem sententiam tenent communiter omnes nostri doctores. P. Soarius lib. 3. de Trinit. cap. 4. n. 4. & c. 5. n. 8. P. Molina hic art. 3. P. Ruiz, disp. 61. à sect. 2. P. Valentia 2. part. q. 7. de Trinitate punct. 2. P. Torres 1. part. disp. 27. P. Zuniga q. 34. dub. 3. n. 3. P. Arriaga, 1. part. disp. 52. sect. 4. subiect. 1. P. Martianus Perez, de Trinit. disp. 14. sect. 5. Et plures alij, quibus communiter adherent Recentiores, tum nostri, tum Thomistæ.

Verbum in-
trinsece, &
ex parte
obiecti pro-
cedit ex co-
gnitione
omnium
personarum

7. Affero tertio, verbum intrinsece, & ex parte obiecti procedere ex cognitione omnium Personarum, secundum intrinsecum quod dicit eo cognitio. Ratio est, quia cognitio diuina necessaria essentia, & personalitatum, omnisque prædicati diuini, est intrinsece ex parte obiecti, & virtualiter omnino indiuisibilis non minus quam amor essentia, & personalitatum, omnisque prædicati diuini necessarij, vt ostendi tract. de voluntate disp. 3. sect. 4. dub. 2. ergo impossibile est, verbum intrinsece, & ex parte obiecti procedere ex aliquo illius cognitionis, & non procedere ex alio, hoc enim ipso illud aliquid, & hoc aliud essent virtualiter distincta: ergo verbum intrinsece, & ex parte obiecti procedit ex tota illa cognitione: est autem cognitio essentia, & Personalitatum: ergo procedit ex cognitione personalitatum, secundum totum, quod intrinsece, & ex parte obiecti dicit ea cognitio. Quid foret autem si cognitiones illæ essent virtualiter distinctæ, constabit infra.

ex ea co-
gnitione
formalissi-
me procedit
quatenus est
ratio for-
malis com-
municandi
essentiam.

8. Affero quarto, Verbum formalissime procedere ex tota illa cognitione diuina necessaria quatenus est ratio formalis communicandi essentiam, & nullatenus ab illa procedere, tanquam ratione communicandi personalitates. Patris, & Spiritus sancti. Ratio est. Quia Verbum non alia ratione procedit ex ea cognitione, nisi quatenus est ratio formalis communicandi personalitates Filio, bene vero essentiam: ergo quatenus procedat ex illa considerata in ordine ad essentiam, non potest considerata in ordine ad personalitates. Nec contradictio est Verbum oriri per eandem cognitionem considerata in ordine ad essentiam, & nullatenus oriri per eandem in ordine ad personalitates, sicut nulla est contradictio lucē per eandem actionem oriri à sole, & non absque; quia respectu diuersorum

rum cessat omnis contradictio; & quamvis essentia & personarum, hares sint realiter idem, cum tamen virtualiter distinguantur, æquivalent distinctis.

9. Affero quinto, neque procedere Verbum ex ea cognitione tamquam ratione communicandi personalitatem Filij seu verbi. Ratio est, Quia personalitas Filij, seu Verbi non communicatur ipsi à Patre, sed producitur: ergo neque intellectio divina erit ratio formalis communicandi Filio seu verbo personalitatem propriam ipsius. Tantum enim Filio per intellectionem communicantur à Patre ea, quæ communia sunt, quæque præcedunt in Patre productionem Filij qualis non sit ipsa Filiatio. Vnde nec intellectio poterit esse ratio formalis communicandi respectu illius.

10. Affero sexto, Verbum procedere ex cognitione relationis Spiratoris, quatenus est ratio formalis communicandi illam Filio. Ratio sumitur ex dicendis disp. sequenti. Nam relatio Spiratoris præcedit in Patre productionem Filij tamquam terminus realiter per intellectionem, communicandus à Patre, & pertinens ad materiale constitutum Filij. Quidquid enim commune est Patri cum Filio, siue est de formali constituto Filij, ut essentia; siue de integrali, ut attributa, siue de materiali, ut relatio Spiratoris, communicatur illi à Patre per intellectionem: ergo intellectio erit ratio formalis communicandi Filio relationem Spiratoris, utpote communem Patri cum Filio.

Verbum procedit ex cognitione relationis Spiratoris.

11. Ex dictis colligo. Verbum procedere quidem ex cognitione omnis prædicati divini necessarij tam absoluti, quam relativi, non tamen, procedere ab illa, ut præcise cognitio est, seu representatio obiecti; id enim sufficiens non est verbo consubstantiali, & Filio naturali. Procedit ergo ab ea intellectione, quatenus est ratio formalis communicandi physice seu quatenus est physica communicatio essentiarum, & attributorum. Vnde Verbum euadet consubstantiale Patri, & imago naturalis illius.

14. Quid autem dicendum si cognitio personalitatum distincta virtualiter esset à cognitione essentiarum, & attributorum? Res est in nostra sententia alicuius difficultatis. Nam cognitio

Quid dicendum si cognitio personalitatum

distincta
virtualiter
esset à co-
gnitione
essentia

cognitio non potest esse ratio formalis communicandi obiectum, quod non exprimit: cognitio autem personalitatum non exprimeret essentiam, nec attributa: ergo neque esset ratio formalis communicandi illa. Aliunde non posset esse ratio formalis communicandi personalitates, quas repræsentat, cum incommunicabiles sint ergo cognitio personalitatum nullius esset ratio formalis communicandi; atque adeo nec posset Verbum ex illa procedere, cum tantum procedere valeat ex cognitione, quatenus continente rationem formalem communicandi.

Verbum
procedit ex
cognitione
personalita-
tum, etiam
si distincta
virtualiter
esset à co-
gnitione
essentia.

13. Affero tamen septimo, Permissa virtuali earum cognitionum distinctione, verbum procedere ex cognitione diuinarum personalitatum. Probatur primo ex Patribus. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. de Trinit. *Quoniam est mens, quia Verbum habet, & iterum Verbum, quia refertum est mente.* Quibus denotat, Verbum procedere à Patre tota plenitudine cognitionis, quod falsum esset, si ex cognitione personarum non procederet. Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 14. *Novit omnia Pater in se ipso, novit & in Filio: sed in se ipso tamquam se ipsum, in Filio tamquam Verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in Patre:* ergo Verbum est de omni notitia, seu cognitione Patris: cognitio autem personarum est aliqua notitia Patris: ergo Verbum est ex illa. Fulgentius lib. 3. ad Maximum cap. 7. *Sicut enim de tota mente nascitur Verbum, sic intra totam permanet natum. Et quia cogit ante mente, non est eius aliquid, ubi in ea Verbum non sit, ideo Verbum tantum est, quarta est mens ipsa qua est.* Ergo Verbum procedit ex adæquata mente, seu cognitione Patris.

Cyrillus
Augustinus
Fulgentius.

Affero m
iterum ra-
tione sta-
bilitum.

14. Probatur secundo ratione. verbum necessario procedit ex cognitione obiecti, quod dicitur, & exprimitur per Verbum; quod etiam nobis commune est, qui nihil loqui possumus, nisi locutio, seu verbum, ex cognitione obiecti per illud significati procedat: Verbum autem diuinum dicit, & exprimit omnes diuinas personalitates: ergo necessario procedit ex cognitione illarum. Minor probatur, quia Verbum diuinum est infinitum in ratione verbi: ergo per illud dicitur, & exprimitur omnis diuina veritas necessaria, & consequenter veritas omnium personalitatum.

personalitatum. Probaturs consequentia , nam eo ipso quod Verbum diuinum non diceret, aut exprimeret aliquam veritatem, hoc ipso infinitum non esset in ratione verbi; sicut hoc ipso, quod scientiam Dei aliqua veritas præteriret, infinita non esset in ratione scientiæ; & hoc ipso quod omnipotentia aliquod possibile producere non posset; infinita non esset in ratione potentiæ productiuæ: ergo cum Verbum diuinum sit infinitum in ratione verbi, non minus quam Pater in ratione Patris, & Spiritus sanctus in ratione Spiritus sancti, dicere debet, & exprimere omnem veritatem. Hinc colligo Verbum procedere ex cognitione intuitiua omnium personalitatum; nam cum Verbum diuinum, non solum dicat, & exprimat personalitates, sed id præstet modo omnium perfectissimo, consequens est, vt ex cognitione personalitatum perfectissima procedat, qualis est intuitiua.

15. Probat tertio citatus Arriaga, aliorum rationibus depulsis. Nam Verbum procedit ex cognitione comprehensiuâ Dei, vt comprehensiuâ est: ergo procedit ex cognitione personarum; nam cognitio comprehensiuâ, vt talis extendi debet ad omnia quæ sunt in obiecto. Hæc tamen ratio facillime eluditur, si teneas, eam extensionem necessariam non esse ad comprehensionem intensiuam, ex qua sola procedat Verbum, sed ad extensiuam tantum, de quo nobis tract. de visione agendum.

Fundamentum P. Arriagæ librum.

16. Quando probant alij, Quia tum fecundæ sunt diuinæ personalitates, vt per modum obiecti producant Verbum, quam ipsa essentia: ergo non minus producent, quam essentia. Hoc tamen ratio falso supponit, essentiam diuinam producere realiter Verbum per modum obiecti. Nec producit per modum obiecti, nec vlla ratione; constat enim ex disp. 6. principium quo productiuum verbi, solam esse relationem Patris. Adde, quantumuis concursus ille per modum obiecti possibilis esset in diuinis, soli Patri concedendum, cum solius illius Verbum diuinum sit imago propria, vt vidimus disp. præcedenti, & de ratione imaginis tantum sit produci ab illo cuius est vera, & propria imago: Verbum autem non est propria imago sui ipsius, nec Spiritus sancti: ergo ab illis nullo modo procedat etiam per

per modum obiecti, aliter Verbum procederet à seipso & inter ipsum, & Spiritum sanctum daretur mutua productio, quæ omnia manifestissima implicant.

Solutio rationis dubitandi propositæ n. 11.

17. Ad rationem dubitandi num. 12. propositam, dicimus, admissa distinctione virtuali inter cognitionem essentiæ, & Personalitatum, utramque complere rationem formalem communicandi essentiæ, sicut utraque complet gradum intelligendi. Et quamvis cognitio personalitatum non attingeret directe essentiæ, attingeret indirecte, & id sufficit, ut sit immediata communicatio illius; nam ratio communicandi non commensuratur cum modo cognoscendi, sed cum modo coniungendi, seu identificandi essentiæ Filiationi, & iste immediatus est in omni cognitione, eo quod omnis cognitio immediate identificetur essentiæ, & relationi Filij?

S E C T I O II.

Obiectionum solutione firmantur asserta nostra.

18. **O**biicit primo, Spiritus sanctus est posterior Verbo, cum procedat ab illo: ergo Verbum procedere non potest ex cognitione Spiritus sancti. Probatur consequentia, nam cognitio Spiritus sancti est posterior verbo, non minus, quam ipse Spiritus sanctus: ergo Verbum ab illa procedere non potest, sicut ab Spiritu sancto, eo quod posterior sit, procedere non potest, Antecedens probatur, Tum quia cognitio Spiritus sancti est intuitiva, quæ priores se non potest suo obiecto, cum sit representatio illius quatenus existentis: ergo cognitio Spiritus sancti, vel erit posterior Spiritu sancto, & consequenter posterior etiam Verbo; vel simul cum Spiritu sancto, atque adeo posterior Verbo, sicut ipse Spiritus sanctus. Tum etiã quia nulla diuina cognitio potest esse prior suo obiecto, sed vel posterior, vel ad summum simul cum illo: ergo cognitio Spiritus sancti vel erit posterior, vel simul cum illo: utroque modo est posterior Verbo; ergo.

Prima obiectio. Cognitio Spiritus sancti est posterior Verbo; atque adeo istud ex illa procedere; nequit.

Consi^r

19. Confirmatur, cognitio oritur ab obiecto, nam ex obiecto, & potentia paritur notitia: ergo cognitio Spiritus sancti oritur ab Spiritu sancto: ergo est posterior ipso, vel saltem prior esse non poterit, sed simul cum illo: ergo sicut Spiritus sanctus est posterior Filio, talis etiam erit cognitio illius. Firmo iterum, nam etiam si cognitio Spiritus sancti esset prior Spiritu sancto, non tamen esset prior Filio: ergo iste ab illa procedere non potest. Probaturs consequentia, quia Verbum procedere non potest, nisi ex cognitione, quæ est prior ipso, quæque præcedat in Patre productionem ipsius: cognitio autem Spiritus sancti neque potest esse prior verbo, nec præcedere in Patre productionem illius: ergo.

Confirmatio sumpta ex prioritate obiecti & posterioritate cognitionis.

20. Hoc argumentum nihil iuuare potest sententiam P. Vasqui, negantis Verbum procedere ex cognitione Spiritus sancti, & concedentis procedere ex cognitione ipsius verbi. Nam Verbum procedere non potest ex cognitione, quæ sit posterior ipso, neque ex cognitione, quæ non sit prior ipso verbo, quæque non procedat in Patre productionem illius cognitio autem Filij, vel est posterior verbo cum intuitiua est, vel saltem non prior verbo, sed simul cum illo: ergo Verbum ex illa procedere non potest. Id ipsum vtraque vrget confirmatio. Nam si cognitio oritur ab obiecto, & inde est posterior illo: ergo cognitio verbi oritur à verbo, & inde posterior erit illo.

Præcedens argumentum nihil iuuare potest sententiam P. Vasqui

21. Vt ergo facilius occurramus argumento, & omnis æquiuocationi locus præcludatur, duplex prioritas diligenter attendenda est, vna in quo, altera à quo. Prioritas in quo est prioritas existentia, quando existentia vnus antecedit existentia alterius tempore aliquo reali, vel signo rationis, in quo verum est, vnum existere, & aliud non est existere, sed ex stitutum postea. Huiusmodi autem prioritatem impossibilem esse in Deo: ostendimus satis tract. de voluntate. disp. 10. expungentes futuritionem virtuales diuinorum decretorum. Et quamuis ea prioritas inter prædicata libera & necessaria admitteretur, concedenda non esset prædicatis necessariis inter se, cum omnia vicissim inter se conexa sint. Prioritas à quo est duplex, vna naturæ, consistens in independentia seu incōnexionem vnus ab altero dependenti seu conexa

Duplex prioritas aduertenda.

& hæc licet reperiatur inter prædicata diuina neceſſaria & libera, admittenda nullatenus eſt intra prædicata neceſſaria cum nullum ſine altero exiſtere valeat. Altera eſt originis dicens tantum vnum eſſe principium alterius non verò e contra, quæ prioritas ſtat cum ſimultaneo vtriuſque exiſtentia pro quocumque inſtanti reali, & ſigno rationis. His poſitis.

Cognitio
Spiritus ſan-
cti prior eſt
à quo non
ſolum Spiri-
tu ſancto
Ad etiam
verbo

22' Reſpondeo cognitionem Spiritus ſancti eſſe priorem origine aquo, non ſolum Spiritu ſancto, ſed etiam verbo, & præcedere in Patre eadem prioritate productionem Filij; Nec id impedire rationem cognitionis intuitiue, quia ea prioritas non excludit ſimultatem exiſtendi omnium neceſſariorum, nec permittit prioritatem nature vnus ad aliud; quod ſufficit, vt cognitio Spiritus ſancti perfectiſſime intuitiua ſit, & obiecti quatenus exiſtentis patet ad ſecundam confirmationem. Ad primam vero negandum eſt antecedens, videlicet, cognitionem diuinam oriri ab obiecto, vt tali, quod etiam in creatis forte verum eſt. Et quamis in creatis obiectum produceret ſui cognitionem, cum tamen id contingat ex indifferentia, & limitatione potentiæ, id Deo concedendum non eſt, cuius natura eſt ſumme determinata & infinite fœcunda ad omnes veritates cognoscendas eo ipſo, quod ſint, & eo præciſe, quod dentur. Aliter cognitio qua Pater cognoscit Spiritum ſanctum produceretur in Patre à Spiritu ſancto, quod nullus concedit.

Secunda ob-
iectio. hæc
cauſalis ve-
ra eſſet, ideo
Verbum
exiſtit. quia
Spiritus ſan-
ctus exiſtit.

23. Obiicies ſecundo, ſi Verbum procederet ex cognitione Spiritus ſancti, hæc cauſalis vera eſſet, ſcilicet, ideo Verbum exiſtit, quia Spiritus ſanctus exiſtit: id falſum eſt, nam ideo exiſtit Spiritus ſanctus, quia Verbum exiſtit: ergo Verbum non procedit ex cognitione Spiritus ſancti. Maior probatur, nam ideo exiſteret Verbum, ſi procederet per cognitionem Spiritus ſancti, quia exiſteret cognitio Spiritus ſancti: ideo autem exiſteret ea cognitio, quia exiſteret Spiritus ſanctus: ergo ideo exiſteret Verbum, quia Spiritus ſanctus exiſteret. Neque hoc argumentum iuuare poteſt ſententiam Patris Vaſquez, concedentis Verbum procedere ex cognitione ſui ipſius, imo eam fortius impetere videtur. Nam ſi ea quod Verbum procedat

Disp. XVII. *Ex qua cog. proced. Verb. Sect. II.* 401

cedat ex cognitione Spiritus sancti, vera est hæc causalis, ideo Verbum existit, quia Spiritus sanctus existit: ergo cum Verbum procedat ex cognitione ipsius verbi, vera etiam erit causalis ista, ideo Verbum existit, quia Verbum existit; quod si hæc indecens non sit, vnde probabitur illa absurda.

24. Respondeo, eam causalem veram esse non tamen à priori, sed à posteriori. Etenim casu, quo causa & effectus mutuo inter se conuertentur, optime inferretur causa ex effectu, & effectus ex causa; hoc tamen discrimine, quod effectus colligeretur ex causa à priori, causa vero ex effectu à posteriori. Similiter cum Verbum & Spiritus sanctus sint mutuo essentialiter connexi, optime inferitur à posteriori, ideo Verbum existere quia Spiritus sanctus existit; & e contra optime inferitur à priori, ideo Spiritus sanctus existit, quia existit Verbum, cum hoc sit principium illius. Et ratio omnium est, quia particula *ideo* in propositione causali tantum denotat bonitatem consequentiae, ad quam sufficit connexio antecedentis cum consequenti, siue ea sit principij ad terminum, siue termini ad principium.

Qua ratio-
no ea causa-
lis vera sit,
vel falsa.

25. Obiicies tertio, si Verbum procederet ex cognitione Spiritus sancti esset imago illius: non autem est imago Spiritus sancti: ergo neque procedit ex cognitione illius. Maior probatur, quia verbum illius est imago ex cuius cognitione procedit: ergo si procederet ex cognitione Spiritus sancti, esset illius imago. Neque hoc argumentum assumi potest in sententia P. Vasquij, probat enim contra ipsum, Verbum non procedere, ex cognitione sui ipsius, nam si procederet esset imago sui ipsius quod est impossibile. *Respondeo* igitur negans maiorem, eiusque probationem; nam Verbum non est imago illius, ex cuius cognitione procedit, sicut non est imago creaturarum etiam si ex earum cognitione procedat; Verbum ergo illius tantum est imago à quo, & ex cuius cognitione procedit, ut dictum est disp. præcedenti: ita autem à solo Patre procedit, vnde solius est Patris imago.

Filius non
est imago
Spiritus san-
cti, etiam si
ex illius co-
gnitione
procedat.

26. Obiicies quarto Petrus procedere non potest à Deo ex scientia intuitiva, seu visionis ipsius Petri: ergo neque

Filius procedere poterit à Patre ex scientia intuitiva ipsius Filij. Probatur consequentia, quia tam necessaria est Deo cognitio Petri ad illum producendum, quam necessaria est Patri cognitio Filij ad producendum Filium: & tamen ad producendum Petrum necessaria non est cognitio intuitiva Petri: ergo neque ad producendum Filium necessaria erit cognitio intuitiva Filij, sed sufficiens erit cognitio possibilitatis Filij, sicut ad producendum Petrum sufficiens est cognitio possibilitatis illius.

Filius procedit ex cognitione intuitiva ipsius, non vero creatura, & cur.

27. Respondeo, concesso antecedente, negans consequentiam. Disparitas est, quia productio Petri est Deo simpliciter libera, & pendens à decreto diuino libere decernente existentiam Petri, quod decretum ratione suæ libertatis pendere non potest à scientia visionis, seu intuitiva Petri, vt pote connexa cum illius existentia, & inconiungibili cum non existentia; vnde decretum pendere tantum potest à simplici intelligentia possibilitatis Petri, de se coniungibili tam cum existentia, quam cum non existentia Petri. Productio autem Verbi libera Patri non est, sed summe necessaria; vnde nihil obstat, quominus procedat Verbum ex scientia intuitiva sui ipsius: eo autem ipso, quod id non implicet necessario de facto concedendum est, tum ratione perfectionis infinitæ Verbi exigentis procedere ex cognitione perfectissima qualis est intuitiva; tum etiam quia in necessariis, omne quod possibile est, hoc ipso actu est, nec potest non esse.

28. Obiicies quintò, quamuis Pater non intellexeret Spiritum sanctum, eo præcise quod se ipsum, & Filium cognosceret, produceret Verbum: ergo cognitio Spiritus sancti non est per se requisita ad productionem Verbi. Respondeo distinguens antecedens. Pater producere posset Verbum integrum & omnino perfectum, nego: mutilum, & truncatum concedo, Et nego consequentiam. Quia cum verbum sit vndequaque perfectum in ratione Verbi, ex omni diuina, & perfectissima cognitione procedere postulat. Sicut natura diuina ex eo quod sit infinite intellectiva, postulat omnes veritates cognoscere, quod si aliqua illam præteriret, hoc

hoc ipso mutila, & imperfecta esset.

29. Obiicies ultimò , magis necessarium est Verbum ,
 quam Spiritus sanctus , ergo verbum procedere non potest
 ex cognitione Spiritus sancti , cum ista , sicut nec Spiritus
 sanctus , tam necessaria esse non possit , quam ipsum Ver-
 bum. *Respondeo* negans antecedens , nam processionem Ver-
 bi esse per intellectum , & spiritus sancti per voluntatem , non
 præstat vnã maiorem habere necessitatem existendi , quam
 alteram ; quia volitio , ex qua procedit Spiritus sanctus libe-
 ra seu euitabilis Deo non est , sed summe necessario existens.
 Alia , quæ hic obiici possent , soluta manent disp. 8. sect. 1.
 videas ibid.

Verbum
 magis ne-
 cessarium
 non est,
 quam Spi-
 ritus sanctus

S E C T I O I I I .

*An Verbum procedat ex cognitione creatu-
 rarum possibilium.*

30. **P**Rior sententia absolute negat Ita Scotus 2. dist. 1.
 quæst. 1. P. Vasquez , disp. 143. cap. 3. num. 12. &
 cap. 6. num. 26. concedens Verbum exprimere creaturas , &
 negans procedere ex principio illas representante. Posterior
 sententia affirmat. Ita P. Soarius lib. 8. de Trinitate cap. 6.
 P. Molina , & P. Valencia , quos citat , & sequitur P. Arriaga
 disp. 52. sect. 4. subsect. 2. P. Ruiz disp. 61. de Trinit. P. Zuniga
 quæst. 34. disp. 9. dub. 6. P. Martinus Perez. disp. 14. sect. 8.
 Eandem sententiam tuentur Bonaventura 1. dist. 17. artic. 1.
 quæstion. 2. Richardus artic. 2. quæst. 3. & Thomitæ quæst.
 34. artic. 1. Aliqui vero Recentiores distinguunt inter cogni-
 tionem diuinam quoad sufficientiam , & quoad efficaciam
 respectu possibilium , asseruntque Verbum procedere ex
 cognitione possibilium quoad sufficientiam , non vero quoad
 efficaciam , quia illa , & non ista , est simpliciter Deo ne-
 cessaria , eo quod Deus non sit cum creaturis possibilibus
 connexus.

Sententia
 negans.
 Scotus,
 P. Vasquez
 Sententia
 affirmans.

P. Soarius.
 P. Molina.
 P. Valencia.
 P. Arriaga.
 P. Ruiz.
 P. Zuniga.
 P. Perez.

Sententia
 distinguas,

Verbum
dicit & ex-
primit crea-
turas poſſi-
biles.
& Thomas.

31. Aſſero primò , Verbum diuinum . ſecundum proprie-
tatem perſonalem, exprimere ſaltem quoad ſufficientiam crea-
turas poſſibiles , & etiam quoad efficaciam , ſi Deus cum
illis connectatur. Hæc conſuſio conceditur à P. Vaſquez,
& eſt expreſſiſſimo S. Thomæ. 1. part. quæſt. 34. artic. 3. aientis.
*Reſpondeo dicendum, quod in Verbo importatur reſpectus ad crea-
turam. Deus enim cognoscendo ſe, cognoscit omnem creaturam.
Verbum igitur in mente conceptum eſt repræſentatiuum omnis eius,
quod actu intelligitur, Unde in nobis ſunt diuerſa verba, ſecun-
dum diuerſa, quæ intelligimus, ſed quia Deus uno actu & ſe, &
omnia intelligit, unicum Verbum eius eſt expreſſiuum, non ſolum
Patris, ſed etiam creaturarum. Et ſicut Dei ſcientia, Dei quidem
eſt cognoscitiua tantum, creaturarum autem cognoscitiua. & fa-
ctiua: ita Verbum Dei eius quod in Deo Patre eſt, eſt expreſſiuum
tantum, creaturarum vero expreſſiuum, & operatiuum. Vbi
S. Doct̃or comparat ſcientiam diuinam abſolutam cum pro-
prietate perſonali Verbi, & vtramque docet eſſe expreſſiuam
creaturarum.*

Ratio cur
Verbum ex-
primit crea-
turas poſſi-
biles.

32. Et ratio eſt, quia ſicut de ratione ſcientiæ eſt cognoscere,
ita de ratione Verbi eſt dicere: de ratione autem diuinæ ſcien-
tiæ, eo quod in ratione ſcientiæ infinita ſit, eſt, non ſolum
cognoscere omnia, quæ in Deo ſunt, ſed etiam creaturas poſ-
ſibiles: ergo cum verbum ſit infinitum in ratione verbi, de
ratione illius erit, non ſolum dicere omnia, quæ ſunt in Deo,
ſed etiam creaturas poſſibiles; atque adeo ſi ſcientia diuinæ
neceſſaria, quoad ſufficientiam tantum, creaturas poſſibiles
cognoscat, eodem pacto dicet illas verbum. Idemque dicen-
dum ſi ſcientia diuinæ neceſſaria, quoad efficaciam creaturas
poſſibiles cognoscat.

Verbum
procedit ex
ſcientia ne-
ceſſaria cre-
aturarum
poſſibilium.

33. Aſſero ſecundò , Verbum procedere ex ſcientia crea-
turarum poſſibilium neceſſaria, ſiue tantum quoad ſufficientiam,
ſiue etiam quoad efficaciam eas creaturas repræſentet.
Probat̃ur. Nam locutio, ſeu productio Verbi ex ea cognitione
procedit, quæ repræſentat obiectum, quod dicitur per ver-
bum: per Verbum autem diuinum dicuntur creaturæ poſſibi-
les, ſiue quoad ſufficientiam tantum, ſiue etiam quoad effi-
caciam: ergo Verbum diuinum ex ſimili earundem cog-
nitione

cognitione procedet. Minor constat ex dictis, & conceditur à P. Vasquio. Maior autem videtur certa, nam omnis rationalis, & perfecta locutio procedit ex cognitione obiecti, quod dicitur per illam, iuxta illud Christi Ioan. 3. *Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur, & quod vidimus testamur.* Idcirco ignorantes quæ loquentur, vel ad terminos religantur, vel irridentur vt fatui.

34. Affero tertio, Verbum diuinum procedere ex scientia necessaria creaturarum possibilium tanquam ratione formali communicandi essentiam diuinam, non creaturas, vt porte realiter à Verbo distinctas, & consequenter incommunicabilis ipsi. Ratio est, quia mea opinione tota diuina scientia necessaria est vna indiuisibilis virtualitas: ergo & vna indiuisibilis communicatio essentiae, vt dictum est sect. precedenti. Et quamuis plures essent virtualitates, omnes vnam communionem integrarent respectu Verbi, eo quod istud omnia ea dicat obiecta, & communicatio infinita sit in genere intelligentis necessario, & scientia creaturarum possibilium saltem indirecte in essentiam reflecteret; vt ibidem de cognitione personalitatum dictum est.

Quomodo
Verbum
procedat ex
scientia ne-
cessaria cre-
aturarum
possibilium.

35. Obiicies primo; scientia possibilium nihil addit scientiae Deitatis ac personarum, nisi respectum rationis: ergo Verbum non potest ab illa procedere, alioqui procederet à respectu rationis. Antecedens probatur, quia scientiae futurorum, & existentium solum addit respectum rationis scientiae necessariae ergo Hoc argumentum momenti non est, nam si respectus rationis non repugnat scientiae necessariae: ergo neque verbo: ergo quoad illum respectum rationis procedere poterit ex scientia possibilium. *Respondeo* igitur, respectum scientiae necessariae ad creaturas posibles non esse rationis, sed realem; idemque esse de respectu ad creaturas existentes, & futuras.

Respectus
scientiae ad
creaturas
possibiles
realis est,
non ratio-
nis.

36. Obiicies secundo Verbum est magis necessarium quam scientia possibilium: ergo nequit ab illa procedere. Antecedens probatur, quia scientia possibilium non est magis necessaria quam ipsa possible: Verbum autem est magis necessarium quam possible: ergo & magis necessarium, quam scientia possible.

sibilium. Maior probatur, quia Verbum infinitum est in ratione entis necessarij, possibilitas vero creaturarum finita : infinitum autem in ratione entis necessarij magis necessarium est, quam finitum : ergo. *Confirmatur.* Intelligens, & volens infinitum, est magis intelligens & volens, quam finitum, vnde Deus plus intelligens est, quam creatura : ergo necessarium infinitum plus erit necessarium, quam finitum. Hoc argumentum probat scientiam possibilem, vt pote infinitam, esse magis necessariam, quam ipsa possibilia, videlicet finita; atque adeo non probat Verbum ex ea scientia non procedere, quod intendebat.

Creaturæ
possibiles
non sunt ens
necessarium

37. Respondeo, creaturas posibles non esse ens necessarium, cum nulla sit in illis necessitas existendi, sed potius indifferentia. Similiter neque sunt intrinsece, & physice veritas necessaria, sed extrinsece, & obiectiue in mente diuina, necessario cognoscente, quod si Petrus vt existeret non implicaret. Vnde tota necessitas existendi est in cognitione diuina, cui modus ille cognoscendi Petrum, inuitabilis est; cumque ea scientia infinita sit, nihil obstat, Verbum ex illa procedere, sicut nihil obstat procedere ex cognitione diuinarum Personarum.

Difficilis
obiectio eo
quod Verbum
non procedat
ex cognitione
creaturarum
existentium.

38. Obiiciet tertio; creaturæ posibles & existentes sunt omnino: idem ad Verbum non procedit ex cognitione creaturarum existentium, vt videbimus sect. sequenti: ergo neque ex cognitione creaturarum possibilem. Vel si procedat ex cognitione creaturarum possibilem, etiam ex cognitione existentium. Hæc obiectio difficilis quidem est, eo quod tungat illam satis arduam controuersiam in materia de *scientia Dei*, de distinctione scientiarum simplicis intelligentiæ, quæ dici solet possibilem, & visionis, quæ existentium solita est appellari. Ex ibi ergo à nobis traditis.

Distinctio
scientiæ li-
beræ & ne-
cessariæ cir-
ca creaturas

39. Respondeo, scientiam possibilem non ideo dici *talem*, quia non attingat existentiam, attingit enim illam *eandem*, quam exprimit scientia visionis nec vlla est distinctio ex parte obiecti inter eas scientias, sed tota diuersitas se tenet ex modo tendendi in idem omnino obiectum. Nam existentia vt Petri quam scientia visionis attingit absolute, simplex intelligentia attingit

attingit per modum conditionis, hoc pacto: *Si Petrus existeret nihil implicaret*; scientia vero visionis longe diuerso modo attingit idem omnino obiectum, videlicet: *Petrus existit. & nihil implicat*. Quare ad argumentum, concessis præmissis, neganda est consequentia. Quia quando dicimus Verbum procedere ex cognitione possibilium, non vero existentium, non intendimus diuersa obiecta significare, sed diuersas scientias eiusdem obiecti, & verbū procedere ex vna, scilicet necessarias, & non procedere ex altera, videlicet libera, nihil implicet, vt firmabitur sect. sequenti.

40. Sed instabis, si scientia possibilium attingeret existentiam, sicut connectitur cum possibilitate, connecteretur etiam cum existentia: id falsum est: ergo non attingit existentiam. Minor probatur, quia scientia possibilium esset in Deo, etiam si nulla existeret creatura: ergo non connectitur cum existentia. *Respondeo* scientiam possibilium connecti cum existentia, non absolute, sed conditionate tacta, siue sumpta per modum conditionis, dicendo, *Si Petrus existeret*, ad quod necessarium non est, Petrum reipsa existere. Sicut scientia conditionata conuersionis Petri si existat in illo auxilium A, attingit existentiam auxiliij, eique connectitur, non absolute, sed conditionate vt quo, seu per modum conditionis, quin ea connexio exigat auxilium reipsa existere. Idemque est de promissionibus, & contractibus conditionatis in quacunque sententia.

Instantia præcedentis argumenti soluta

41. Ex dictis collige, Verbum similiter procedere ex cognitione impossibilium, modo quo ista cognoscuntur à Deo. Tum quia ea cognitio est Deo necessaria non minus, quam cognitio possibilium. Tum etiam, quia sicut de ratione scientiæ infinitæ est, tam quæ possibilis, quam quæ impossibilis sunt, exprimere ita de ratione Verbi infiniti est, ea dicere: Verbum autem procedit ex cognitione eorum omnium quæ dicit: ergo & procedit ex cognitione etiam impossibilium, quamuis per eam cognitionem nullum Deus efformet ens rationis. Iuxta varia plurium fundamenta, quæ ad præsentem quæstionem, momenti esse non possunt.

Verbum procedit ex cognitione impossibilium

S E C T I O IV.

An Verbum procedat ex cognitione contingentis futurorum vel existentium.

42. **A**ttigimus iam supra, ſcientiam diuinam neceſſariam, & liberam, non diſtingui ex parte obiecti, ſed ex diuerſo modo tendendi in idem obiectum, etiam ſi vna ſolita ſit appellari ſcientia poſſibilium, altera vero futurorum, vel existentium. Cognitiono ergo diuina libera ſeu contingens, dicitur illa, quæ ita eſt in Deo, vt potuerit non eſſe, ſiue ſit obiecti increati, vt ſcientia diuina actuum liberorum Dei: ſiue creati, vt ſcientia viſionis Petri; ſiue ſit conditionata, vt ſcientia poenitentia Tyriorum, ſi virtutes Bethſayditarum factæ fuiſſent apud illos; ſiue absoluta à nulla pendens conditione, qualiter Deus omnia absolute existentia cognoscit. Difficultas ergo eſt, An Verbum ex ſcientia diuina creaturarum contingentis procedat, ſicut ex neceſſaria earundem procedere dictum eſt.

ſententia
affirmans
P. Ruiz
P. Valentia
P. Zuñiga
P. Arriaga
ſententia
negans
P. Soarius
P. Vaſquez
P. Granadus
P. Perez

43. Prior ſententia affirmat, Verbum procedere ex cognitione diuina contingentis ex ſuppoſitione quod ſit. Dicitur ex ſuppoſitione quod ſit, quia Verbum nullam cognitionem contingentem determinatam exigit eſſe, de diſiunctiua enim hic diſputatur, ſed ſect. ſequenti. Ita P. Ruiz. diſp. 63. ſect. 4. P. Valentia 1. part. quaest. 8. de Trinit. P. Zuñiga quaest. 34. dub. 7. memb. 1. P. Arriaga diſp. 52. ſect. 4. ſubſect. 3. Et hanc fuiſſe antiquorum Theologorum ſententiam contendit citatus Valentia. Poſterior ſententia negat Verbum procedere ex cognitione contingentis diuina, modo, quo contingens eſt, qua ratione procedit controuerſia; nam ſi quoad eſſentiam neceſſaria ſit, Verbum ex ea procedere, conſtat ex diſtis. Ita P. Soarius. P. Molina P. Vaſquez, quos citat & ſequitur P. Granadus tract. 9. diſp. 7. n. 5. P. Martinus Perez diſp. 14. ſect. 10. num. 7. & plures cum iſtis Recentiores.

44. Antc

44. Ante omnia certum mihi est, verbum non procedere ex scientia contingentij, si ista aliquo extrinseco creato compleatur, vt de decreto libero opinantur non pauci. Etenim Verbum diuinum procedere non potest ab aliquo creato, vt est certum: ergo neque procedere potest à scientia contingentij, vt tali; cum vt sic aliquo creato constituatur, & quod increatum est, totum sit vndequaue necessarium: ergo vt Verbum procederet à scientia contingentij, quatenus ab omni necessario distincta, procedere deberet non solum ab intrinseco diuino, sed etiam ab extrinseco creato. Nec aliter posset à coniuncto procedere, vel enim procederet ab illo, ratione solius intrinseci, & hoc totum necessarium est, vel ratione intrinseci simul, & extrinseci, & vt sic procederet Verbum ab extrinseco creato, quod implicat. Quod si dicas Verbum diuinum liberum constitui ex diuino & creato, non minus quam scientiam liberam, atque adeo ab ista secundum intrinsecum diuinum, & extrinsecum creatum, procedere posse. Res est mihi ex terminis absurda, ex qua Arriani non difficile Verbum factum & creatum colligere possent. Res insuper, quæ ab inconuenientibus inferius expendendis non eximitur. Potissimum ergo agitur controuersia inter doctores libertatem diuinam adæquate Deo intrinsecam propugnantes, quam nos stabiliuimus tract. de Voluntate disp. 7. & 8.

45. Insuper tota hæc controuersia meo iudicio eorandem deuoluitur, An Verbum non solum dicat, aut exprimat creaturas possibles, sed etiam futuras, vel existentes, seu quod idem est: An Verbum non solum necessario dicat creaturas, sed etiam libere. Si enim libere dicat creaturas, consequens est, ex earundem scientia libera procedere; sicut consequens est ex scientia necessaria creaturarum procedere, eo ipso, quod illas necessario dicat. Et ratio est, quia omnis dictio, seu locutio alicuius obiecti, ex eius cognitione procedere debet, vt rationalis sit: ergo vt Verbum sit rationalis locutio, seu dictio futurorum, seu existentium, ex eorundem cognitione procedere debet.

46. Affero, Verbum nihil dicere, vt exprimere libere; atque

Verbum
nullā crea-
turam dicit
libere, atque
adeo ex
nulla scien-
tia libera
procedit.

Responsio
P. Arriagæ.

Absurda
oppositæ
sententiæ.

que adeo ex nulla scientia contingenti procedere siue illa sit obiecti increati, qualis est scientia decretorum liberorum, siue creati, qualis est scientia visionis creaturarum. Probari solet conclusio primò. Quia processio Verbi est omnino necessaria: ergo non potest esse ex scientia libera, aliter daretur processio Verbi contingens, & Verbum quod potuisset non esse. Idemque esset de processione Spiritus sancti per amorem liberum. Circa hoc argumentum P. Arriaga disp. 12. sect. 4. n. 34. referat aliquos validissimos clamores rem urgentes; immerito tamen ait ipse, cum non sit maior difficultas in processione Verbi libera, & necessaria; quam in scientia similiter, & necessaria, in qua admittenda conveniunt omnes. Quare imperterritus ipse 47. Respondet, Processiones divinas ex actibus necessariis esse quidem necessarias, ex actibus vero contingentibus, & liberis, liberas quoque esse, & contingentes. Quia cum processiones divinæ sint per actus intelligendi, & volendi, & uterque actus, vnus est liber alter vero necessarius; etiam utraque processio, vna erit libera, altera vero necessaria, iuxta naturam scientiæ ex qua est processio. Vnde Verbum quatenus dicens obiecta necessaria, ex eorumque scientia procedens, necessarium est; quatenus vera dicens obiecta libera, ex eorumque scientia procedens, liberum est, & contingens, non aliter quam ipsa scientia; idemque dicendum de Spiritu sancto per amorem liberum, & necessarium procedente. Vnde infert Verbum ut expressivum necessarium, esse prius se ipso, ut expressivum liberorum, sicut scientia ipsa, ut necessaria, est prior se ipsa, ut contingenti.

48. Contra tamen, quia si hæc vera essent, admittenda foret Trinitas libera virtualiter à necessaria distincta, cum esset duplex processio libera virtualiter à necessaria distincta: admittendæ quoque essent quatuor relationes liberæ virtualiter à necessariis distinctæ, duæ procedentes, & duæ à quibus procederent, quod non concedit Arriaga sed expresse negat n. 36. Nam relationibus necessariis tam contingens est producere liberè, vel esse actiones libere productivas, quam produci: produci autem libere saluari non potest absque relatione libera virtualiter à scientia libera & relatione necessaria distincta: ergo neque producere liberè, vel esse actionem liberam absque simili

relatione in principio saluari poterit. Admittenda in super effect
essentia seu natura diuina libera & contingens, in quocumque
consisteret, virtualiter à necessaria distincta; non enim est ma-
ior ratio, cur prima radix necessariorum sit essentia necessaria,
& prima radix liberorum non sit essentia libera; facta exten-
sione processionum necessariorum ad liberarum. Unde iterum
fieret admittendum esse Deum liberum & contingentem vir-
tualiter à necessaria distinctum.

49. Quod si dicas cum P. Arriaga nihil liberum posse esse
naturam, seu essentiam diuinam, quia hæc debet esse prima
radix omnium, quæ sunt in Deo, siue libera sint, siue necessa-
ria, verum quidem id est, sed cum his non stare processionem
Verbi liberi ita ostendo. Nam Verbum non procedit nisi per
generationem: communicatio autem scientiæ liberæ non po-
test esse generatio, cum scientia libera per se non sit natura di-
uina: ergo Verbum procedere non potest per scientiã liberam.

Secunda
responsio
P. Arriagæ.

50. Respondet, Verbum solum quoad necessaria prodire per
generationem; quoad libera vero prodire vt Verbum præcise;
sicut in sententia communi, dum accipit à Patre spirationem
actiuam, non habet communicationem pertinentem ad gene-
rationem, sed aliam ratione diuersam.

51. Hæc tamen responsio aperte conuincitur ad hominem.
Nam P. Arriaga disp. illa 52. sect. 4. subsect. 5. initio, inde con-
firmat, verbum non habere scientiam liberam à se, sed com-
municatam à Patre. *Eo quod Pater dederit Filio quacumque habet,
excepta Paternitate (vt definitum est in Florentino); ergo Filius ac-
cipit à Patre ipsam scientiam futurorum, hanc enim habet Pater,
& non est Paternitas: ergo ex Florentino eandem dedit Filio, si
dedit omnia, excepta Paternitate.* Hæc ille. Ex quibus ita dissero.
Ideo præte Filius non habet scientiam liberorum à se sed com-
municatam à Patre, quia Pater dedit Filio quæcumque habet
excepta Paternitate, vt definitum est in Florentino, & Pater
habet scientiam liberam, quæ Paternitas non est: Pater autem
non utcumque, sed gignendo dedit Filio quæcumque habet,
excepta Paternitate, vt definit Florentinum: ergo vel dedit
scientiam visionis Filio per veram generationem, quod tu
negas; vel nulla ratione dedit, nam sermo est de solis

Suomet ref.
possi infrin-
gitur funda-
mento Flo-
rentino.

neceſſariis, quod intendimus. Minor non aliter probanda eſt, quam ipſiſmet Florentini verbis in litteris vnionis paulo poſt initium ita decernentis. *Quoniam omnia, qua Patris ſunt, ipſe Pater unigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrem: ergo vel dedit gignendo ſcientiam liberam, vel nullo modo dedit, cum omnia quæ dedit, gignendo dederit.*

Secūda ſententia noſtra probatio. quia proceſſio Spiritus prior eſſet proceſſione Verbi.

52. Probari ſolet ſecundo conſuſio. Quia ſi Verbum procederet per ſcientiam liberam, etiam Spiritus ſanctus per ſimilem amorem procederet. Vnde fieret proceſſionem liberam Spiritus ſancti eſſe priorem proceſſione libera verbi, cum tamen econtrario debeat eſſe nam Spiritus à Verbo, & non econtrario procedit. Sequela probatur, quia priora ſunt in Deo decreta libera, ex quibus procederet Spiritus ſanctus, quam ſcientia libera, ex qua Verbum prodiret: ergo prior eſſet proceſſio libera Spiritus S. quam verbi. Sicut in neceſſariis prior eſt proceſſio Verbi, quam Spiritus, eo quod intellectio neceſſaria per quã procedit Verbum, prior eſt volitione neceſſaria per quam Spiritus procedit.

53. Reſpondet P. Arriaga, & quidem facile, vt ipſe ait Verbum, quoad neceſſaria prius eſſe Spiritu ſancto; quoad libera vero priorem eſſe proceſſionem Spiritus ſancti, quam verbi, quia priora ſunt decreta libera, quam ſcientia. Additque in hoc nullam eſſe difficultatem, aut abſurdum.

Reſponſio præcedens libratur.

54. Contra tamen, quia ſi in liberis proceſſio Spiritus eſſet prior proceſſione Verbi, proceſſio Verbi eſſet ab Spiritu; ſicut econtrario in neceſſariis, quia proceſſio Verbi eſt prior proceſſione Spiritus, proceſſio Spiritus eſt à Verbo. Vnde ſicut in neceſſariis Pater & Verbum ſunt vnum principium Spiritus; ita in liberis, Pater & Spiritus eſſent vnum principium Verbi; nam in diuinis omne, quod per ſe præcedit aliquam proceſſionem eſt principium illius. Vnde iterum fieret omnes perſonas quoad neceſſaria eſſe principium vtriuſque proceſſionis liberæ, cum omnes, quoad neceſſaria per ſe præcedunt omnia libera, *Conſumatur*, ſi in neceſſariis prior eſſet volitio quam intellectio, prior quoque eſſet proceſſio Spiritus, quam Verbi, & tunc proceſſio Verbi eſſet ab Spiritu: ergo cum in liberis

beris prior sit volitio quam intellectio, prior quoque processio Spiritus quam Verbi, ista erit ab Spiritu. In quibus omnibus aliqua sine dubio est difficultas, & absurdum.

55. Melius ergo occurrunt argumento Recentiores, negantes sequelam. Quia licet prior sit amor liber, quam scientia, non tamen prius est foecundus quam scientia, imo econtra, nam productio libera sequitur necessarium; sicut ergo in necessariis prius est foecunda intellectio, & deinde volitio; similiter in liberis, prius est foecunda scientia liberorum, quam volitio eorumdem. Vnde prior erit processio Verbi liberi, quam processio Spiritus; ista enim essentialiter supponit vnum principium in duplici supposito Patris & Verbi; ideoque amor liber foecundus esse non potest, quousque praecedat scientia libera à Patre communicata Verbo; & vterque sit vnum principium Spiritus libere procedentis.

Melior Recentiorum responsio

56. Non placet responsio, Quia amor liber est prior scientia; ergo & prius foecundus. Probatur consequentia, ideo intellectio necessaria est prius foecunda amore necessario, quia est prior illo, si enim intellectio necessaria posterior esset amore, etiam foecunditas intellectionis posterior esset foecunditas amoris, & prior esset processio Spiritus, quam Verbi: ergo cum amor liber sit prior scientia, etiam foecunditas illius prior erit foecunditate scientiae, & processio Spiritus per amorem liberum prior erit processione Verbi per scientiam liberam. *Confirmatur*, ideo processio necessaria Spiritus sancti exigat vnum Spiratorem in duplici supposito Patris, & Filij, quia operatio necessaria voluntatis, per quam procedit Spiritus, supponit operationem intellectus, vnde si per impossibile operatio voluntatis antecederet operationem intellectus, processio Spiritus non exigeret vnum Spiratorem in duplici supposito: imo econtra processio necessaria Verbi exigeret duo supposita per modum vnus principij, & in eo casu Filius procederet ab Spiritu sancto: ergo cum amor liber praecedat scientiam, si foecundus esset, prius esset foecundus, quam scientia, atque adeo prior esset processio libera Spiritus, quam Verbi.

Quo displiceat praecedens responsio.

57. Probari

Tertiam probatio, quia Spiritus sanctus non amat libere.

57. Probari solet tertio conclusio. Si Spiritus sanctus acciperet à Patre volitionem liberam, non amaret libere per illam: id dici non potest: ergo. Sequela probatur; tum quia Spiritus sanctus non se determinaret ad amorem, sed determinaretur à Patre, tum etiam quia non esset in potestate illius habere, & non habere amorem, sed illum teneretur accipere, sicut ei donaretur à Patre, tum denique, quia supposito eo amore in Patre, liberum isti non est, communicare illum Spiritui sancto: ergo neque liberum erit Spiritui sancto accipere illum à Patre cum accipere illum non posset, nisi ex suppositione quod si in Patre. Propter hoc argumentum existimarunt aliqui, Spiritum sanctum ex amore libero non procedere, esto Verbum ex scientia libera procedat. An autem consequenter, ipsi viderint.

Responsio Patris Arriagæ.

58. Respondet primo P. Arriaga num. 37. Nullam prorsus Personam, neque creatam, neque increatam ideo esse liberam, quia amor, aut odium sit liberum ipsi personalitati, nam personalitas nihil agit in amorem, & formaliter ut talis non est agens liberum, tota ergo libertas consistit in natura illius Personæ. Cum ergo Spiritus sancti natura sit eadem, quæ in Patre, & quæ se determinat ad amorem, formalissime Spiritus sanctus est liber, licet personalitas illius non potuerit amorem illum impedire, aut habere à se.

59. Quod si contra solutionem istam urgeas, Quia si natura humana prius ratione, quam uniretur verbo, efficeret bonum opus quo se disponderet ad unionem hypostaticam recipendam, non diceretur Verbum meruisse suam unionem, etiam si in eodem instanti ea natura, quæ libere operata est, esset unita Verbo: ergo ut suppositum dicatur liberum, non sufficit naturam illius esse liberam, sed ulterius requiritur, ut pro priori naturæ ad operationem liberam sit iam unita personalitas. Respondet negans antecedens, quia unio verbi, quantumvis posterior operatione humanitatis, dirigeret, & dignificaret humanitatem ad operandum, cum in eodem instanti nihil simul essent.

Difficultas responsionis aperitur.

60. Hæc tamen responsio difficilis est, quia nulla gratia dignificat humanitatem in ordine ad operationem priorem ipsa gratia,

tia, & intuitu cuius donatur ista, etiam si simul realiter existant, nam principium meriti caderet sub meritum. Secundam responsionem Arriagæ dabimus argumento sequenti, nam utriusque exhibetur à suo auctore.

61. Probari solet quartò. Omnes personæ diuinæ, quoad necessaria, habent naturam diuinam prioritate naturæ, antequam ista se determinet ad amorem aut scientiam liberam, cum omnia necessaria sint natura priora liberis: ergo pro eo signo, quo natura diuina se determinat ad amorem, & scientiam liberam, vna etiam omnes personæ necessariae se determinant ad illas; atque adeo æque primo amor & scientia libera habentur ab omnibus personis necessariis; vnde nec Filius accipiet à Patre scientiam liberam, nec Spiritus sanctus à Patre & Filio amorem liberum. Consequentia probatur, quia Pater non alia ratione se determinat ad amorem & scientiam liberam, nisi quia natura diuina prioritate naturæ præsupponitur existens in Patre ante amorem & scientiam liberam, inde determinante se natura diuina ad amorem, & scientiam liberam, etiam suppositum Patris se determinat, natura autem diuina prioritate naturæ præsupponitur existens in omnibus personis necessariis, ergo determinante se natura ad amorem & scientiam liberam, omnia supposita necessaria pro eo signo se ad illas determinabunt.

Quanta probatio, eoque omnes Personæ præcedant determinationem liberam.

62. Duo respondet P. Arriaga. Primum omitto, quia reuera mentem fluctuantem circumagat insoluto modo. Secundum quod huic & præcedenti argumento respondet, est. Amorem, & scientiam liberam æque primo, & immediate esse in omnibus suppositis necessariis, omnesque Personas quoad necessaria æque primo, & immediate se determinare & habere à se ipsis amorem, & scientiam liberam. Id tamen non obstare, quominus solus Pater per scientiam liberam liberam producat Verbum liberum; & Pater & Filius per amorem liberum producant Spiritum liberum. Nam licet uterque actus liber supponat omnes personas quoad necessaria, in eisque processione liberam antecedit; scientia tamen libera sola indiget Paternitate, vt conditione virtutis

Duplex P. Arriagæ responsio.

GGg productiuæ

productiue Verbi liberi; amor vero liber sola indiget Paternitate & Filiatione per modum vnus, vt conditione virtutis productiuz Spiritus liberi.

Omnes personæ necessariz essent principium cuius processionis liberæ.

63. Hæc tamen responsio impugnata iam est à nobis à gentibus contra Recentiores in secunda probatione conclusionis. Confirmo, nam in necessariis ideo Verbum procedit à solo Patre, & Spiritus sanctus à Patre simul & Filio, quia scientia necessaria ad processionem Filij præcedit in solo Patre, & amor necessarius ad processionem Spiritus præcedit in Patre, & Filio; & inde sola Paternitas est conditio, seu virtus productiua Filij, & sola spiratio actiua in Patre simul & Filio est similiter conditio seu virtus productiua, Spiritus sancti: amor autem & scientia libera ad quamlibet processionem liberam præcedunt in omnibus personis necessariis: ergo omnes erunt conditio seu virtus productiua cuiuscunque processionis liberæ.

64. Et quidem cum omnes personæ æque primo se determinant ad amorem & scientiam liberam, easque à se ipsis habeant, hoc præscise cessat omnis necessitas processionis liberæ, quæ solum ad habendam scientiam liberorum necessaria esse potest, ex quo solo capite admittenda non est, vt de omni distinctione & productione tenent communiter Theologi, & concedit Arriaga. Dices processionem liberam necessariam esse, non vt Verbum amet, aut cognoscat liberæ, sed vt sit Verbum adæquatum dicens omnia, quæ scientia repræsentat. Contra, quia de ratione Verbi adæquati non est dicere omnia quæ scientia quælibet repræsentat, sed illa omnia dicere, et cuius scientia procedit: ergo processionis liberæ non sit alia necessitas, nulla quidem erit, vt amplius constabit obiectiõnum solutione.

Vltimo probatio ab absurdo multiplici admittendi Verbi.

65. Vltimo probati solet conclusio. Quia si Verbum procederet ex scientia libera futurorum admittenda essent plura Verba in infinitum, quorū vnum esset reflexiuum supra alia: hoc autem absurdum est: ergo. Sequela probatur, quia omnis scientia libera est posterior suo obiecto: ergo scientia libera de Verbo, vt libera, est posterior ipso verbo: illa autem scientia est productiua alterius Verbi, quam non sit minus fecunda, quam prima. Insuper scientia libera secundi Verbi, vt liberi, est posterior

posterior ipso verbo: ergo producet tertium Verbum, & sic in infinitum.

66. Hoc tamen argumentum non vrget negantes infinitum processum scientiarum in se ipsas reflectentium, quem impossibile esse in Deo ostendimus tract. de voluntate disp. 3. sect. 1. & 2. Qui processum illum scientiarum admiserit, forte respondebit, verbum liberum non produci, quousque tota scientia libera intelligatur in Deo; sicut verbum necessarium non producitur à Patre quousque tota scientia necessaria, etiam quæ est scientia ipsius Verbi, intelligatur in Patre. Desiderabitur tamen explicanda prioritas Verbi liberi, & posterioritas scientiæ illius, absque mutua prioritate, & posterioritate, si ea scientiæ posterioritas admittatur, quam in necessariis nullatenus admittendum iudicamus.

S E C T I O V.

Obiectionum solutio.

67. O Biicit primo P. Zuñica S. Augustinum 11. confess. cap. 7. & 15. de Trinit. cap. 13. 14. & 15. S. Anselmum in Monol. à cap. 28. vsque ad 44. Et s. Thomam quæst. 34. art. 1. ad 3. asserentes, Verbo dici, & exprimi creaturas, quo nomine intelligunt quoque futuras, & existentes; ergo Verbum procedit ex cognitione libera futurorum, & existentium. Antecedens probatur. Nam Augustinus citatus agit de creaturis existentibus, & futuris, vt patebit legenti. Idque expressius docuit tom. 9. tract. 21. in Ioan. ad illa Verba, *Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, aiens, Dicendo enim Filio, quod facturus erat Pater per Filium, ipsum Filium genis, per quem faceret omnia.* Vbi plane significat creaturas, vt futuras; non enim quis dicitur alicui manifestare quod facturus est; eo quod illi manifestet, quod facere potest. Idem tenet S. Thomas citatus, aiens. Dicit Verbo omnes creaturas; quod autem ibi futuras quoque compre-

Obiecti
Patres
Augustinus
Anselmus
S. Thomas.

hendat, apertissime explicat quæst. 37. art. 2. ad 3. vbi ad ea verba alludens, ita loquitur. *Sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo; ita diligit se; & omnem creaturam Spiritu sancto.* Vbi nomen dilectionis creaturarum liberam potius denotat, quam necessariam.

Explicati
Patres de
dictione non
stricta sed
lata.

68. Fateor, nos Patres aperte loqui de creaturis etiam futuris, & existentibus, & scientia libera eorundem. Vt tamen respondeam, reuocanda sunt in memoriam, quæ de locutione diuina diximus disp. præcedenti sect. 4. in quibus plures nunc aduersantium consensere nobiscum. Scilicet, locutionem sed dictionem esse duplicem; vnã strictam, consistentem in productione Verbi; alteram latam, quæ aliud non dicit, quam habere scientiam Verbo terminatam. Ex his ergo, quæ satis communia sunt: Respondeo, eos, & alios Patres asserentes, Verbo dici creaturas futuras, & existentes, intelligendos esse de dictione, non stricta, sed lata; propter inconuenientia superius à nobis in Verbo libero recensita; quæ cum non militent in scientia necessaria creaturarum, nec eainterspretatio ad eam scientiã extendenda est, sed verba Patrum rigorose vsurpanda, cum possint absque vilo inconueniente. Idemque cum propositione de dilectione creaturarum existentium in Spiritu sancto dicendum est.

Florentinum
obiectum, &
extra obiecti-
citates
conuersum.

69. Obicit secundo P. Arriaga Concilium Florentinum definiens, Patrem dedisse Filio, quæcunque habet, excepta Paternitate: scientia autem libera non est formaliter Paternitas, ergo pater eam dedit Filio; atque Filius accepit à Patre. Hoc argumentum, quo Arriaga subsect. 5. suam tentat firmare sententiam, ipsum impetit, vt notauimus sect. præcedenti. Non Florentinum definit in litteris vnionis paulo post initium, Patrem dedisse Filio omnia, quæ habet, non vtcumque, sed gignendo. Verba Florentini sunt: *Quoniam omnia, quæ Patris sunt, ipse Pater unigenito Filio suo gignendo dedit, præter paternitatem:* Pater autem per te, non dedit scientiam liberam gignendo, cum Verbum liberum non procedat per generationem; ergo vel tua sententia est contra Florentinum, vel illa particula *Omnia*, accipienda est de solis & omnibus necessariis, excepta Paternitate, quo nihil probatur contra nos. Quare respondeo, Florentinum de necessariis, quæ sunt in Patre, decernere,

Disp. XVII. *Ex qua cog. proced. Verb. Sect. V. 419*

omnia Patrem dedisse Filio per veram generationem, præter Paternitatem.

70. Obiicit tertio idem Arriaga subsect. 3. missis aliorum probationibus. Nam semel concesso, scientiam aliquam diuinam esse foecundam propter suam infinitatem ad substantiale Verbum producendum, similis foecunditas scientiæ libere negari non potest, cum sit etiam infinite perfecta: nisi aliunde aliquid obstat; at vere non obstat: ergo. Confirmat, nam perfectius est verbum illud, quod dicit omnia, quæ sunt in scientia loquentis, quam quod dicit partem: ergo cum in scientia loquentis sint etiam futura libera, perfectius erit Verbum, quod illa dixerit, quam quod non dixerit, & consequenter perfectius erit, quod ex scientia libera processerit. Hoc argumentum probat contra Arriagam, scientiam liberam esse foecundam ad generandum, cum talis sit scientia necessaria propter suam infinitatem, & scientia libera sit etiam infinite perfecta.

71. Respondeo scientiam necessariam esse foecundam ad producendum Verbum, non præcise quia scientia infinita est, sed vltterius quia necessaria, sicut eo titulo foecunda est ad generandum in sententia Arriagæ. Vnde sicut ipse negat scientiæ liberæ foecunditatem ad generandum, ita nos negamus foecunditatem ad producendum, tum quia in scientia qualibet diuina nulla est possibilis foecunditas ad producendum, quæ non sit foecunditas ad generandum, tum etiam propter absurda sect. præcedenti producta, quæ licet magna ex parte deuorentur ab aduersario, si homacus tamen noster non illa patitur. Ad confirmationem negandum est antecedens, nam Verbum, quod diceret omnia etiam lib. ra. chymæricum prorsus esset: esset enim Verbum, vt supponitur, & non esset, quia non esset genitum, nec filius, quod si esset genitum, & Filius, induceret essentiam liberam, & Deum contingentem, nouam insuper Trinitatem induceret, nouasque relationes contingentes in principiis etiam absque vlla necessitate, procederet præterea ab omnibus Personis necessariis, & etiã ab Spiritu sancto libero, & alia à nobis exp̄sa.

72. Sed instare posses, vis intellectiua, quæ posita veritate futuri, non se extenderet ad cognoscendum futurum non esset summe perfecta & adæquata: ergo neque Verbum

Cur scientia necessaria foecunda sit ad productionem verbi & non libera.

Instantia virtutis intellectiue.

quod posita veritate futuri, non se extenderet ad dicendum futurum, esset summe perfectum, & adæquatum: ergo ut Verbum diuinum summe perfectum sit, & adæquatum, necesse est, quod posita veritate futuri, se extendat ad dicendum illud. Idem confirmari potest in attributis diuinis, nam Omnipotentia, quæ non posset aliquam creaturam producere, hoc ipso summe perfecta, & adæquata non pariter immensitas, quæ aliquod spatium occupare non posset, summe perfecta, & adæquata non esset: ergo.

Discrimen
extensionis
scientiæ ad
cognoscenda
libera & non
Verbi ad di-
cendum illo.

73. Respondeo, concesso antecedente, negans consequentiã Ratio, est quia extensio virtutis intellectiue ad cognoscenda futura eo ipso quod talia sint, est perfectio nihil implicans, cum sit vis cognoscendi, quod cognoscibile est: futura autem dicit à Verbo omnino implicat, ut constat ex nuper dictis. Sicut ergo ad integritatem scientiæ non spectat cognoscere, quod implicat cognosci, nec ad integritatem Omnipotentiz posse producere, quod implicat produci; sed cognoscere tantum quæ cognoscibilia sunt & posse producere, quæ sunt producibilia; ita ad integritatem Verbi non spectat dicere, quæ dici implicant, sed illa tantum, quæ nihil implicant dici; cur ergo sola illa, quæ necessario cognoscuntur à Deo, nihil implicent dici à Verbo, ideo sola illa dicuntur, & sola eorum dictione euadit verbum integrum, & adæquatum in ratione Verbi.

Processio
Verbi ex co-
gnitione
comprehen-
sua non pro-
bat exten-
sionẽ Verbi:
ad libera.

74. Obiicies quarto verbum procedit ex cognitione comprehensua Dei: ergo procedit ex illa, ut se extendit ad conuergentia, nam cognitio, quæ futura nesciret, comprehensua Dei non esset. *Respondeo*, Verbum procedere ex cognitione comprehensua necessaria tantum, quæ licet positue non excludat scientiam liberam, illam tamen formaliter non includit, sed solam determinationem conditionatam extendendi se ad libera, si dentur; quæ determinatio conditionata tota, & omnino necessaria est, & inde scientiã necessaria comprehensua Dei intensua non esset, si positis futuris ea non cognoscere, quia videlicet ea determinatione conditionata careret, non vero quia scientia libera formaliter non esset.

75. Obiicies quintò, Spiritus sanctus procedit ex amore libero

libero: ergo & Verbum ex scientia libera. Consequentia optima est. Antecedens probatur ex S. Thoma quæst. 17. artic. 2. corpore, & ad 3. docente: Patrem & Filium diligere nos Spiritu sancto, sicut se ipsos, ubi particula illa *nos*, aperte denotat amorem liberum: Patrem autem, & Filium diligere se Spiritu sancto denotat processionem Spiritus per eam dilectionem: ergo Patrem & Filium diligere nos Spiritu sancto, denotabit processionem Spiritus per eam dilectionem, maxime cum notionalis asseratur à S. Thoma, expresse distinguente inter amorem essentialem & notionalis. *Respondeo*, negans antecedens ad probationem concessis præmissis, nego consequentiam, quia amor liber fecundus non est, sicut nec scientia. Dicuntur autem Pater & Filius diligere nos Spiritu sancto, quia diligunt nos amore terminato subsistentia Spiritus sancti, quæ ratione amor essentialis dicitur notionalis.

Qua ratione dicantur Pater & Filius diligere nos Spiritu sancto.

76. Sed instabis, S. Thomas expresse asserit, Patrem & Filium se, & nos diligere Spiritu sancto, esse producere spiritum sanctum: ergo non tantum est, nos diligere amore terminato subsistentia Spiritus sancti, sed amore ex quo procedit Spiritus. En verba S. Thomæ. *Secundum vero quod notionaliter sumatur, sic diligere, nihil est aliud, quam spirare amorem, sicut dicere est producere Verbum, & florere est producere flores. Sicut ergo dicitur arbor florens floribus; ita dicitur Pater dicens Verbo, vel Filio, se, & creaturam. Et Pater, & Filius dicuntur diligentes Spiritu sancto, vel amore producto, se, & nos.* Respondeo, eas particulas *se, & nos*, distributive usurpandas esse, ita ut Pater & Filius diligant se Spiritu sancto procedente ab ipsis per eam dilectionem, nos vero Spiritu dilectionem terminante. Idemque cum proportionem de processione Verbi per scientiam dicendum est

Explicatur S. Thomas.

77. Obiicies sextò. Pater loquitur cum Filio non solum de necessariis, sed etiam de contingentibus: ad huiusmodi autem locutionem sufficiens non est processio per scientiam necessariam: ergo opus est processio per scientiam liberam. Minor certa est, quia per scientiam necessariam non dicuntur libera. Maior autem videtur expressa doctrina Patrum Augustini, Anselmi, Thomæ, & aliorum, quos dedimus supra

Obiicitur locutio Patris cum Filio de contingentibus. Augustinus. Anselmus. Thomas.

supra, communiter docentium; Patrem loqui cum Filio de contingentibus: ergo sicut locutio necessariorum est processio Verbi per scientiam necessariam, ita locutio contingentium erit processio Verbi per scientiam contingentem. *Respondeo.* Patrem non ita stricte loqui de contingentibus, ac de necessariis, ut dictum est disp. præcedenti sect. 4. Locutionem autem minus strictam liberorum non dicere productionem Verbi, ibidem positum est, ibique videas.

Obiectio
sumpta ex
missione
Filij ad ef-
fectum
temporalem

78. Obiicies septimò, Pater mittit Filium ad effectum aliquem temporalem determinatum, scilicet, ut appareat mundo in natura humana: similis autem missio intelligi non potest absque communicatione scientiæ liberæ detali effectu temporali: ergo. Minor probatur, nam missio vnius Personæ ab altera in diuinis, est processio personæ missæ à mittente in ordine ad effectum temporalem: nequit autem stare processio in ordine ad effectum temporalem, nisi communicetur à mittente scientia libera vel amor talis effectus, cum scientia, & amor necessarius indifferentes sint ad non minus ad effectum temporalem, quam ad eius oppositum: ergo. *Respondeo,* ad missionem diuinam sufficere processionem necessariam coniunctam scientiæ vel amoris libero muneris à Persona missa præstandi, de quo infra.

Vltima ob-
iectio sum-
pta ex im-
possibilitate
procedendi
verba per
scientiam
liberam.

79. Obiicies vltimò, Verbum nec procedit, nec procedere potest ex scientia liberorum: ergo procedit ex scientia, qua nouit Deus, impossibile esse, Verbum procedere ex scientia liberorum, nam hæc scientia necessaria Deo est: huiusmodi autem scientia exprimit libera, cum illa cognoscat: ergo Verbum procedit ex scientia liberorum. *Respondeo* eam scientiam attingere quedam libera, non tamen libere, sed omnino necessario, quia tantum attingit libera, quatenus sunt terminus impossibilitatis procedendi Verbum per illa. Vnde nihil mirum si Verbum per eam scientiam, ut pote necessariam procedat.

S E C T I O VI.

An Verbum procedat ex cognitione disiunctiua, qua nouit Deus vel existere à parte rei Petrum, vel eius carentiam.

80. **N**on disputo modo, an sit possibilis Deo cognitio disiunctiua, sed suppono ex dictis à nobis tract. de scientia Media disp. 15. sect. 6. & magis ex professo tract. de Voluntate disp. vltima sect. 4. circa decretum disiunctiuum, eiusque obiectum, quod idem de scientia dicendum est. Nam Deum cognoscere, necesse esse, vel existere Petrum, vel eius carentiam, quod est disiunctiue cognoscere ea obiecta inter se opposita, aliud non est, quam cognoscere, impossibile esse quod neutrum eorum existat, siue quod idem est, carentiam vtriusque simul impossibilem esse: id autem verum est: atque adeo cognitum à Deo, sicut de omni veritate censent omnes. Similiter procedit controuersia de cognitione, qua nouit Deus vel existere in ipso decretum producendi petrum, vel decretum non producendi; quia cum Deo impossibilis sit pura amissio, vt disp. 9. de Voluntate diximus, impossibile est, neutrum eorum existere.

supponitur
possibilis in
Deo sententia
disiunctiua.

81. **A**ffero Verbum procedere ex ea cognitione disiunctiua. Ratio est, quia ea cognitio est Deo summe necessaria. Verbum autem procedit ex omni cognitione necessaria, vt constat ex hactenus dictis: ergo. Maior probatur, nam impossibile prorsus est, quod ex extremis contradictoriis, neutrum existat: ergo necesse est aliquod eorum existere, cum vtrumque simul omitti possibile non sit: ergo necesse quoque erit Deum id cognoscere, atque adeo scientia necessaria. Confirmatur, Nam Deum cognoscere vel existere Petrum, vel eius carentiam, aliud re non est, quam cognoscere, impossibilem esse omissionem vtriusque simul seu impossibile esse neutrum eorum existere: possibilis autem, & impossibilia cognoscuntur.

Verbum procedit ex cognitione disiunctiua.

H H h tur

tur adeo scientia necessaria , ex qua Verbum procedat : ergo & disiunctum ex Patre eiusque carentia simili scientia cognoscetur.

Prima obiectio ex scientia visionis disiunctiva.

82. Obiicies primo , si Verbum procederet ex scientia disiunctiva existentiae Petri, vel non existentiae illius, etiam procederet ex aliqua scientia visionis ex oppositis, id est, vel ex scientia visionis existentiae Petri, vel ex scientia visionis non existentiae illius : id falsum est : ergo. Maior videtur certa, nam aliqua scientia visionis ex oppositis est Deo summe necessaria, cum impossibile prorsus sit, neutram earum, existere : ergo cum Verbum ex omni scientia necessaria procedat, etiam ex aliqua scientia visionis ex oppositis procedet. Quod tamen videtur impossibile, quia nulla res procedere potest à principio disiunctivo, & indeterminato, sicut nullus effectus creatus procedere potest à causa, nec ab actione indeterminata, sicut insuper nullus effectus indeterminatus existere valet, aut produci, ita neque principium indeterminatum existere poterit, aut producere, nam quidquid existit, & re ipsa producit, determinatum est, non minus, quam quod producitur : ergo sicut implicat dari Verbum disiunctivum, ita etiam implicabit dari principium verbi disiunctivum.

83. Confirmatur, verbum procedere non potest ex scientia visionis determinata Petri, neque ex scientia visionis determinata carentiae Petri : ergo ex nulla procedere potest, cum ex aliqua procedere, & ex nulla procedere, contradictorium est, non minus quam, nullum currere, & aliquem currere. Sic ergo casu, quo soli essent duo homines, scilicet, Iohannes, & Paulus, & Paulus determinatus sederet, & similiter Iohannes, falsum, & impossibile esset aliquem eorum currere : ita eo ipso, quod verbum ex scientia visionis determinata Petri non procedat, neque ex scientia visionis determinata carentiae Petri falsum, & impossibile erit, Verbum ex aliqua earum procedere. Et ratio omnium est, quia propositio disiunctiva, ad sui veritatem, exigit praedicatum re ipsa existere in individuo determinato eorum, inter quae disiungit propositio, determinato quidem in re, non determinato

terminato à propositione , nam hæc omnia subiecta disjunctiuè attingit : ergo cum prædicatum processionis Verbi neque in re existat in scientia visionis Petri , neque in scientia visionis carentiæ Petri , neque verum esse poterit existere in aliqua earum.

84. Respondeo negans maiorem. Ad cuius probationem dicimus ; aliquam scientiam visionis ex oppositis esse necessariam , aliud non sibi velle , quam omissionem vtriusque simul impossibilem esse , seu ens rationis , & carentiam huiusmodi omissionis , seu entis rationis , necessario existere , quæ carentia cum scientia diuina non sit , quid mirum si Verbum ex illa non procedat. Scientia autem diuina disjunctiuæ inter existentiam Petri , & carentiam illius , & scientia est , & necessaria est , ideoque Verbum ex illa procedit. Nec dicitur disjunctiuæ , quia in se indeterminata sit , quod obstare processioni verbi , bene conuincit obiectio , sed quia cum in se determinata sit , modo disjunctiuo attingit obiectum : sicut hæc propositio : *Aliquis homo currit*, in se quid determinatum est , etiam si modo disjunctiuo attingat omnes homines.

Quid sit scientia visionis disjunctiuæ, & argumenti solutio

85. Quod si in ftes. Ergo saltem procedet verbum ex cognitione impossibilitatis vtramque simul scientiam visionis oppositam omittendi ; & ex cognitione carentiæ huiusmodi omissionis. Respondeo concedens consequentiam ; hæc enim est conclusio nostra , eamque scientiam vocamus disjunctiuam alicuius scientiæ ex oppositis. Sicut scientia disjunctiuæ existentiæ Petri , vel eius carentiæ aliud re non est , quam scientia impossibilis omissionis vtriusque simul , vel scientia carentiæ talis omissionis. Unde consequens est , Verbum ex vtraque , vel ex neutra procedere. Alia , quæ circa disjunctum , vel modum tendendi disjunctiuum hic obiici possent , soluta , & explicata à nobis sunt tract. de voluntate disp. vlt. sect. 4. videas ibi.

86. Obiicies secundo Scientia disjunctiuæ vel existentia Petri , vel non existentia illius non potest esse ratio formalis comunicandi diuinas perfectionis verbo : ergo ex illa procedere non potest. Cõsequentia constat ex dictis , quia in nostra sententia non alia ratione Verbum ex cognitione procedit nisi quatenus ista

Quomodo scientia illa disjunctiuæ possit esse ratio formalis comunicandi

est ratio formalis communicandi diuinas perfectiones. Antecedens probatur, quia ea cognitio disiunctiua sola attingit obiecta creata: ergo non potest esse ratio formalis communicandi obiectum increatum. Patet consequentia quia nulla cognitio potest esse ratio formalis communicandi rem, aut obiectum, quod non exprimit. Similem obiectionem attingimus iam supra. *Respondeo* ergo, quamlibet cognitionem diuinam obiecti creati, vt pote integre & perfecte comprehensiuam illius, attingere, saltem indirecte, diuinas perfectiones absolutas, & hoc sufficere ad eas communicandas. Dixi saltem indirecte, nam mea opinione etiam directe illas attingit, cum tota scientia necessaria sit vna indiuisibilis virtualitas.

87. Obiicies tertio scientia disiunctiua vel existentiae Petri, vel non existentiae illius, supponit in Deo Decretum vel existentiae Petri, vel non existentiae illius: hoc decretum est liberum: ergo & scientia: ergo Verbum ab illa procedere non potest, cum à nullo libero procedere valeat. Maior videtur certa, quia tam existentia Petri, quam non existentia, pendent à decreto Dei, cum sine illo existere non possint. Minor probatur, quia tam decretum existentiae Petri, quam decretum non existentiae est Deo liberum: ergo scientia disiunctiua vel existentiae, vel non existentiae supponit decretum liberum vel existentiae Petri, vel non existentiae: ergo est scientia libera, & non necessaria, cum nullum necessarium quidquam liberum supponat, & quod aliquod liberum supponit: eo ipso absolute necessarium non sit, ad contingens. Confirmatur, scientia visionis determinata existentiae Petri supponit decretum determinatum liberum de existentia eiusdem Petri: ergo scientia disiunctiua vel existentiae Petri, vel non existentiae illius, supponit decretum disiunctiuum liberum vel existentiae Petri, vel non existentiae illius.

Scientia illa
disiunctiua
nullum sup-
ponit de-
cretum dis-
iunctiuum.

88. *Respondeo* negans maiorem quia etiam si existentia Petri pendeat essentialiter à decreto libero Dei, & similiter non existentia illius. Deus tamen absque vilo decreto libero, ex se est necessario determinatus ad positionem vnius extremi vel alterius, id est ad carentiam omissionis vtriusque simul.

Inde

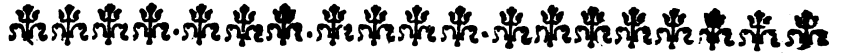
Inde impossibile Deo est decretum disiunctiuum circa ea extrema, quia minus talis decreti esset determinare Deum ad aliquod eorum ponendum, id est ad vtrumque simul non omittendū; atque adeo otiosum omnino esset, cum Deus ex suis prædicatis sit omnino determinatus ad non omittendam simul vtramque contradictionis partem. Id circa docui tract. de Voluntate disp. vlt. sect. 4. possibile tantum Deo esse decretum disiunctiuum circa extrema, quæ absolute simul à Deo omitti possunt. Vnde patet scientiam diuinam disiunctiuam contingentem non esse, cum tantum pendeat à determinatione Dei ad vtrumque extremum simul non omittendum, quæ determinatio Deo summe necessaria est.

89. Instabis, possibile Deo non est decretum disiunctiuum circa existentiam Petri, & carentiam illius: ergo neque possibilis erit scientia disiunctiua; eadem enim videtur vtriusque ratio. *Respondeo*, in Deo impossibilem tantum esse volitionem liberam disiunctiuam circa ea extrema, non vero complacentiam necessariam. Ex eo autem quod impossibilem Deo sit volitio libera circa aliquod obiectum tantum sequitur ad summum impossibilem esse scientiam liberam, quod non negamus, non vero sequitur possibilem non esse scientiam necessariam, ad id enim satis est, si Deus in tale obiectum complacentia necessaria feratur.

Instantia ex decreto disiunctiuo sumpta.

90. Ex dictis collige, Verbum procedere ex scientia quacunque disiunctiua eorum extremorum, quorum Deus vtrumque simul amittere non potest; siue tale disiunctum sit creatum, siue increatum, siue positiuum, aut negatiuum, siue mixtum ex vtroque. Quia vna, eademque est omnium ratio à nobis tradita.

Corollarium ex dictis.

DISPUTATIO XVIII.

*De tertia Trinitatis Persona, scilicet
Spiritu sancto.*

SICUT duplici disputatione præcedenti expendimus omnia, quæ Filij sunt propria; ita nunc quæ propria sunt Spiritus inuestigamus. Sicut autem proprium est Filij esse Verbum, imaginem, & sapientiam Patris: ita proprium est Spiritus sancti esse amorem, donum, & dilectionem. Insuper sicut proprium est Filij procedere per intellectionem, ita proprium esse Spiritus sancti per amorem procedere. Denique sicut Filius verus est Deus consubstantialis Patri, ita Spiritus sanctus, verus etiam Deus est consubstantialis Patri, & Filio. Quæ omnia hæc disputatio declarabit, vbi etiam de nomine Spiritus sancti, non nihil dabimus, & An tertia Trinitatis Persona conuenienter hoc nomine donetur.

S E C T I O I.

*An hoc nomen Spiritus sanctus conueniens sit, &
proprium tertia Persona Trinitatis.*

Multiplex
nomen
Spiritus
vulgaris.

2. **N**omen Spiritus in sacris litteris multiformiter usurpatur. *Primò* sumitur latissime pro quocunque affectu vehementer

vehementi, seu impetu accidentali creatæ voluntatis, siue bono, siue malo. Psalm. 75. *Qui aufert Spiritum principum.* Isaïæ 19. *Dirumpetur Spiritus Ægypti.* 1. Ioann. 3. *Nolite omni Spiritui credere.* Ad Galat. 3. *Spiritus autem aduersus carnem.* 2. Corinth. 3. *Spiritus autem uiuificat.* Ioann. 4. *In Spiritu & ueritate oportet adorare.* Et cap. 11. *Infremuit Spiritu.* Secunda sumitur pro substantia corporea. Genes. 6. *Inserficiam omnem carnem in qua Spiritus uita est.* & cap. 8. *Adduxit Spiritum super terram, & imminuta sunt aqua.* Exod. 15. *Flauit Spiritus tuus, & opernis eos aqua.* Psalm. 47. *In Spiritum uehementi contetes naues Tarshis.* Huiusmodi autem vsurpationes locum non habere in diuinis certò est certius. Tertiò sumitur pro substantia spiritali creata: sic anima rationalis dicitur Spiritus Lucæ 23. *In manus commendo spiritum meum.* & Ioann. 19. *Inclinato capite tradidit Spiritum.* Similiter Angeli dicuntur Spiritus. Ad Hebr. 1. *Omnes sunt administratorij Spiritus.* Psalm. 103. *Omnes sunt administratorij Spiritus.* Et neque acceptio hæc Spiritus locum habet in Deo.

3. Quarsò, Spiritus vsurpatur pro substantia spiritali increata, qua ratione Ioann. 4. dicitur. *Spiritus est Deus.* Et sumptus hac ratione Spiritus communis est omnibus personis; nam omnes sunt substantia spiritalis. Ita Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 17. prope finem, ubi de dictione Spiritus ita loquitur. (Dicitur enim & de Patre, Spiritus est Deus, ut in Euangelio Ioannis scriptum est: & de Filio, Spiritus faciei nostræ Christus Dominus, ut dicit Ieremias Propheta: & de Spiritu sancto, Paracletus autem Spiritus sanctus, ut dictum est.) Similia habent Basilius lib. 2. contra Eunomium, & lib. vnico de Spiritu sancto cap. 9. & 19. Anastasius Sinayra lib. 1. de rectis fidei dogmat. Richardus Victorinus lib. 6. de Trinitat. cap. 19. Cyrillus Alexandrinus lib. 13. thesau. cap. 1. & alij.

4. Affero, nomen, *Spiritus sanctus*, proprium esse tertiæ Personæ Trinitatis, esto in aliqua vsurpatione, scilicet, sumptum pro substantia spiritali immuni à peccato, commune sitrium Personarum. Ratio est, quia vsu seculorum, Patrum, & Theologorum, propter uocabulorum inopiam, appropriatum

Nomen Spiritus sanctus proprium est tertiæ personæ.

propriatum eſt tertiz Perſonæ, nomen Spiritus ſanctus alio-
qui commune. Sic Matth. vlt. dicitur. *Baptizantes eos in no-
mine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Et 1. Ioannis 5. *Tres
ſunt qui teſtimonium dant in cælo Pater, Verbum, & Spiritus
ſanctus.* Quia vſus obtinuit, nomine ſpiritus ſancti ſignifica-
ri hypotaſim, ſeu Perſonam diuinam à Patre ſimul & Filio
per voluntatem, ſeu amorem procedentem, quod tertiz Per-
ſonæ Trinitatis proprium eſt.

Variz con-
gruentiz
circa appro-
prietationem
eius nomi-
nis Prima
Ambroſij,

5. Circa conuenientiam appropriationis eius nominis variz
congruentiz inſinuantur à Patribus. Prima eſt, quia cum pro-
ceſſio tertiz Perſonæ ſit communis Patri, & Filio; inde no-
men Patri cum Filio commune appropriatum eſt ſpiritui
ſancto. Ita Ambroſius in ſymbolo Apoſtol. cap. 1. *Licet Pater
eſt Spiritus, & Filius ſit Spiritus; & Pater ſit ſanctus, & Filius,
ſit ſanctus, ſola tamen tertia Perſona proprie Spiritus ſanctus nun-
cupatur. Quia ergo coæterna & communis eſt ambobus, id ipſa
vocat, quod ambo ſunt.* Idem tradit Auguſtinus lib. 5. de
Trinit. cap. 11. (Vt ex nomine, quod vtrique conuenit, vtri-
uſque communio ſignificetur, vocatur donum amborum ſpi-
ritus ſanctus.) Et lib. 15. cap. 19. (Quia communis eſt ambo-
bus, id vocatur ipſe proprie, quod ambo communiter.) Con-
ſentiunt Magiſter, & communiter ſcholastici, dict. 10. cap.
vlt. 5. Bonauentura artic. 2. quæſt. 3. Richardus ibidem.
Carthuſianus quæſt. 2. 5. Thomas in præſenti artic. 1. cor-
pore.

Secunda ap-
propriatio
S. Thomæ

6. Secundam congruentiam exhibet S. Thomas q. 36. in
corpore his verbis. (Nam nomen Spiritus in rebus corporum
impulſionem quandã & motionem ſignificare videtur. *Eſt autem
proprium amoris quod moueat, & impellat voluntatem aman-
tis in amatum.* Sanctitas vero illis rebus attribuitur, quæ in
Deum ordinantur. Quia igitur Perſona diuina procedit per mo-
dum amoris, quo Deus amatur, conuenienter Spiritus ſanctus
nominatur.

Tertia P.
Ruiz ſupra
ab halitu
ſeu respira-
tione.

7. Tertiam congruentiam tamquam certam & potiffimam
omnium, propter quam Deus in ſacris litteris eleuauit nomen
Spiritus, vt eſſet proprium tertiz Perſonæ Trinitatis, tradit
Noſter

Disp. XVIII. De Persona spiritus sancti. Sect. I. 431

Noster Ruiz, & solita Patrum eruditione confirmat, disp. 65. à sect. 3. Ea est. Similitudo participata iuxta quam halitus, & vitalis Spiritus animalium peculiariter imitantur tertiam personam Trinitatis, eiusque processionem, magis quam Personam Patris, & processionem Filij: & imitantur magis, quam vlla res creata, & hominibus nota.

8. Probat primò. Nam Ioann 20. Christus Dominus: *Insufflauit, & dixit: Accipite Spiritum sanctum.* De quo Cyrillus lib. 9. capit. 44. post med. ait (Propterea corporaliter Christus sufflauit, ostendens hoc signo, quia quemadmodum ab ore humano corporaliter humanus spiritus procedit, sic ex diuina substantia, deitati congruenter, Spiritus, qui ab ea est, profunditur.) Rursus lib. 12. in Ioan. cap. 56. initio. (Spiritum insufflans dedit: vnde nobis firmiter credendum est, non esse alienum à Filio Spiritum sanctum. Nam, cum ei consubstantialis sit, ex Patre per ipsum procedit.) similia habet Basilius homil. 17. in sanctum Baptisma initio, aiens Dominus Spiritum sanctum discipulis suis inspirauit; perque illam inspirationem Spiritum esse diuinae essentiae, & non creaturae ostendit.) Idem firmat ex multis aliis Patribus Ruiz ad illud Psalm. 32. (Verbo Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.) Et ad illud Iob. 27. (Donec superest habitus in me, & Spiritus Dei in naribus meis. Et c. 33. Spiritus Domini fecit me, & spiraculum Omnipotentis viuificauit me) Et Genes. 2. (Inspirauit in facie eius spiraculum vitae, & factus est homo inanimam viuente.

Cyrillus & Basilius eam congruentiam explicantes

9. Probat secundo ratione. Quoniam in declarandis singularis Personis per nomina propria, Deus potissimum respexisse videtur ad res corporeas, & nobis notas, vt per aliquid illis cum Deo commune, significaret proprietates personales; hac enim arte imposita sunt nomina Patris, Filij, ac Verbi: Nulla autem res corporea, nobisque nota reperietur ita similes Spiritui sancto, eiusque processionem, sicut halitus, & Spiritus vitalis: ergo hinc sumpta est conuenientia, ad appropriandum nomen Spiritus tertiae Personae Trinitatis. Minor probatur, quia spiritus est, subtilissima substantia procedens à principio cognitionis, & amoris, nec non à principio motus

Ratio praefata congruentiam.

per impulſum reciprocum voluntarium ſimul, & neceſſarium ac naturalem, inſeparabiliter cum locutione coniunctum, communicationem vitæ, ſuauiſſimamque, ac delectationem interius conſtituens, & exterius cauſans. Quæ omnia ex maiori parte eſſe Spiritus ſancti propria, ſingillatim oſtenditur.

10. Et *Primo* reſpirationem procedere à duobus tanquam ab vno principio, probat, quia oritur ex corde tanquam à cauſa præcipua teſte Ariſtotele lib. de reſpiratione cap. 4. & ex cerebro miniſtrante per neruos Spiritus tenuiores ad præſtandos ſenſum & motum. Porro cerebrum eſſe principium ſenſitiuæ cognitionis, & cor eſſe ſubiectum potentia concupiſcibilis, ac proinde principium amoris ſenſitiui, ipſa experientia notum eſt. Sic ergo Spiritus ſanctus procedit à Patre, qui eſt principium notitiæ genitæ, quæ Verbum eſt. Simul etiam procedit ab ipſo Verbo, quatenus vltimate proponit obiectum amabile, qua ratione cum Patre complet vltimate principium vnicum amoris. *Secundo*, Spiritus animales procedere à principio motus, quod principium eſt cognitionis & amoris ſenſitiui, patet ex dictis, nam in corde reſidet virtus effectiua ſpirituum vitalium, quorum pars à corde procedens ad cerebri ventriculos euadit, vbi Spiritus magis attenuati ad ſenſum & motum per neruos diſtribuuntur; atque cor, & cerebrum, quæ ſunt principium cognitionis & amoris ſenſitiui, ſunt etiam principium motus. ſic Spiritus ſanctus & motus eſt, & procedit à principio motus diuini, quod idem eſt principium cognitionis, & amoris diuini.

11. *Tertio* dicitur reciprocus impulſus, quia aer, ſeu Spiritus identidem reciprocando, ducitur, ac reducitur *inſpirando*, & reſpirando. Sic Spiritus ſanctus reciprocus amor eſt, quo Pater tendit in Filium, & Filius in Patrem. *Quarto* dicitur voluntarius, & ſimul neceſſarius, ac naturalis. Voluntarius quia ſpontaneus eſt, & potens breui tempore ſuſpendi. Neceſſarius, quia diutius ſine illo viuere non poſſumus. *Sic ergo* proceſſio Spiritus ſancti ſpontanea eſt, & voluntaria, quia Spiritus ſanctus procedit per volitionem, dirigiturque cognitione ſummi boni; quibus non obſtantibus eſt ſumme neceſſaria

saria, *Quinto* dicitur respiratio cum locutione coniuncta, quia hæc sine habitu respirationis formari non potest. Sic Verbum sine Spiritu sancto esse non potest. *Sexto* respiratio constituit communicationem vitæ, suauitatem, ac delectationem interius. Spiritus sanctus est ipsamet delectatio & suauitas in facto esse, eamque per dona sua communicat exterius: ergo.

12. Non mihi displicet sententia ista P. Ruiz, cæterum secunda illius probatio à ratione non placet in omnibus. Etenim cerebrum esse principium cognitionis sensitivæ, & cor principium amoris sensitivi, non adeo planum est, ut à multis ea doctrina non repudietur, quia idem omnino debet esse principium sensitivum, & appetitivum. Crediderim tamen ideo Spiritum, seu respirationem, aut halitum attribui Spiritui sancto. Quia sicut animal, corpore & anima unitis per modum vnus principii, prius attrahunt Spiritum, & deinde respirant, & prius est habere id quo respirent, & deinde emittere respirationem. Ita Pater & Filius per modum vnus principij inter se coniuncti prius habent quo spirent, scilicet spirationem activam, quod est quasi trahere habitum, & deinde producant spiritum, quod est quasi halitum emittere, seu respirare. Insuper sicut respiratio animalis duplici actione completur, scilicet, acceptione halitus, & emissionem illius; Ita Filius ad producendum spiritum sanctum, & accipit à Patre halitum spirationis activæ, & quasi emitit illum, producendo passivam.

Quid in eo congruentia placeat, quid displiceat.

S E C T I O II.

*An Spiritus sanctus sii tertia in Trinitate Persona
verusque Deus, equalis Patri, & Filio.*

Errores hæ-
reticorum
circa perso-
nam Spiritus
sancti,

13. **M**issis Sabellianis, qui patrem, Filium, & Spiritum sanctum, unam tantum esse Personam somniarunt, solis nominibus, vel muneribus distinctam. Lactantius Firmianus epist. 8. ad Demetrianum, Spiritum sanctum cum persona Patris, & Filij confundebat. Vrbicus autem Potentinus aiebat, Spiritum sanctum, vel esse Patrem, aut Filium vel creaturam, vt refert Athanasius dialog. 4. de Trinit. Alij putarunt esse Deitatem ipsam, qua copulantur Pater, & Filius, vt vterque sit Deus, quos suppresso nomine refert Augustinus lib. de fide, & symbolo. cap. 9. Calvinus docuit, Spiritum sanctum esse Dei virtutem essentialem. Theodorus Beza esse potentiam Patris & Filij Guilielmus Farrellus esse morum creatum. Michael seruetus esse agitationem Dei, seu energiã quandam, vt inspirationem virtutis Dei. Bernardus Ochinus, non esse Personam. Alij denique esse donum accidentale.

Spiritus san-
ctus tertia
est in Trini-
tate Persona.

14. Afferendum est primo: Spiritum sanctum esse tertiã in Trinitate Personam distinctam realiter à Patre, & Filio. Conclusio est de fide. Nam Matth. vlt. Christus tres nos docuit personas diuinas realiter inter se distinctas, aiens *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Vbi Spiritus sanctus proponitur tamquã Persona diuina non minus distincta à Patre, & Filio, quam Filius à Patre. Insuper. 1. Ioann. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus.* Vbi tres statuuntur Personæ distinctæ, & tertia ordine numeratur Spiritus sanctus. Rursus, nam Spiritus sanctus à Patre Filioque procedit: omnis autem processio diuina personalis est, & Persona procedens distincta ab ea, a qua procedit: ergo cum Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, Persona erit ab vtroque distincta; sicut Filius à Patre procedens persona est ab illo distincta

15. Circa

15. Circa diuinitatem spiritus sancti plures hæretici insanissime delirarunt. Docentes aliqui se esse Spiritum sanctum. Ita Montanus, & Steimbach, apud nostrum Ruiz disp. 66.

Errores circa diuinitatem Spiritus sancti.

sect. 2. Alij, scilicet Helchefaitæ fabulabantur, Spiritum sanctum esse sororem Christi in habitu fœmineo, eundemque, sicut & Christum, habere altitudinem sex miliarium, & latitudinem viginti quatuor miliarium vt refert Epiphanius heres. 53. Ducuerunt alij, Spiritum sanctum Deum non esse, sed creaturam. Ita Origenes tract. 13. in Ioan. Priores Arriani, Eunomius, Ætius, Macedonius, & Alij apud citatum Ruiz.

16. Afferendum est secundo. spiritum sanctum esse Verum Deum, consubstantialem, & æqualem Patri, & Filio. Conclusio est etiam de fide. Probatum primo ex scripturis Matth. vlt. *Baptizantes eos in nomine Patri & Filij, & Spiritus sanctis* Vbi particula *nomen* denotat vnitatem diuinitatis in tribus Personis vt commune est inter Patres. Insuper 1. Ioan. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.* Id est, vna essentia, vna diuinitas. Præterea Actor. 5. *Anania, cur tens iussu satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Non es mentitus hominibus sed Deo.* Ergo Spiritus sanctus Deus est. Rursus 1. Corinth. 3. *An nescitis quia templum Dei estis.* Et cap. 6. explicans Paulus, quis ille Deus sit, ait *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sanctus* Moxque subiungit: *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Certum ergo Spiritum sanctum Deum esse. Alia plura testimonia videas apud citatum Ruiz sect. 3.

Spiritus sanctus verus est Deus æqualis Patri, & Filio.

17. Secundo probatur ex traditione Apostolica. Nam Iacobus frater Domini in liturgia, sub initium, spiritum sanctum appellat *consubstantialem*. Et circa finem dicit *Consubstantialem Trinitatem Patrem, Filium, & Spiritum sanctum* Frequenterque Spiritui sancto tribuit vnum nomen diuinitatis, vnam potentiam, gloriam, & adorationem cum Patre, & Filio S. Martialis Apostolorum discipulus epist. 1. ad Burdegalenses c. 10. quæ habetur in fine tom. 3. Bibliothecæ, ait *Vnus idem Deus, qui cuncta creauit; Pater; Vnus & idem Dominus per quem omnia facta sunt; Filius eius Iesus Christus; & vnus, idemque Deus Spiritus sanctus in quo omnia subsistunt.*

Traditio Apostolica pro diuinitate Spiritus.

Concilium
Nicaenum
Synodus
Alex.
Damasus
Constanti-
nopolitanus,
Lateranense

18. Tertio probatur ex Conciliis hoc firmantibus catho-
licum dogma. Hanc enim veritatem decernunt Concilium
Nicaenum lib. 2. col. 8. §. *Sancta & magna, & non est diffi-*
cile, & alibi synodus Alexandrina referente Sozomeno lib. 6.
Tripartitæ, cap. 20. Damasus Papa cum Episcopis, qui ad eum
conuenerant epist. 6. Concilium Constantinopolitanum secun-
dum, quod est quintum generale collat. 8. can. 1. Ioannes papa
secundus epist. 2. ad senatores, quæ solita est appellari, liber
deduabus naturis contra Eutychianos. Concilium Latera-
nense cap. *Firmiter* de summa Trinitate. Recole symbolum
Athanasi, ubi diuinitas Spiritus sancti, distinctio, & æquali-
tas exprimuntur his verbis. *Alia est enim persona Patris, alia*
Filij, alia Spiritus sancti. Sed Patris, & Filij, & Spiritus san-
cti una est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. Ean-
demque veritatem vno Spiritu, & agmine propugnant Patres
omnes.

Prima obie-
ctio ex
Ioannis 1.

19. Obiiciunt primo hæretici illud Ioan. 1. *Omnia per ipsam*
facta sunt, scilicet Verbum: ergo etiam Spiritus sanctus fa-
ctus est à Patre per Verbum, ac proinde non Deus, sed crea-
tura erit. *Respondeo* negans consequentiam. Quia Ioannes
illis verbis non excludit Spiritum sanctum ab operationibus
ad extra, sed ab eo præscindit, verbi diuinitatem ostensurus
tunc; alibi enim Spiritus sancti diuinitatem expressissime docet
1. Ioan. 5, verbis illis. *Tres sunt, qui testimonium dant in celo*
Pater, Verbum & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Quod
autem obiiciunt alij ex Amos 4. videlicet. *Ego Dominus, &*
mans tonitruum, & veans Spiritum, Non est ad rem, nam ibi Spi-
ritus sumitur pro vento; hæc enim est vna ex multiplici signifi-
catione nominis Spiritus.

Secunda ex
Rom. 8. eo
quod Spiri-
tus postulet
pro nobis
gemitibus.

20. Obiiciunt secundo illud Pauli Rom. 8. *Spiritus postulat*
pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem postulat, infe-
rior est, in eo quod postulat, cum hoc ipso à se non habeat,
quod postulando desiderat obtinere, ergo Spiritus est inferior
ac proinde creatura, cuius infirmitatem satis gemitus demon-
strant, vt pote prorsus alieni à diuinitate extra omnem carnem,
quam Spiritus sanctus non assumpsit. *Respondeo*, Spiritum san-
ctum eatenus dici postulare pro nobis gemitibus inenarrabi-
libus,

libus, quatenus dat nobis virtutem, qua enixe postulemus per gratiam eius, & adiutorium, quæ nostra profutura sunt. Hoc sensu Patres exponunt, quod Spiritus *interpellat* pro nobis, quatenus postulare nos facit.

21. Obiiciunt terio Spiritus sanctus mittitur à Patre, & Filio. *Tertia est missione Spiritus sancti sumpta,*
 Insuper non loquitur à semetipso, Ioan, 19. *Non enim loquitur à semetipso*: ergo Deus non est. *Respondeo* negans consequentiam, quia sicut Filius Deus est æqualis Patri, etiam si mittatur ab illo; ita Spiritus sanctus Deus est æqualis Patri, & Filio, etiam si mittatur ab illis. Missio enim inferioritatem non arguit in persona, quæ mittitur; sed solummodo dicit processionem illius à mittente, processionem inquam ad intra, & operationem ad extra. Quod vero Spiritus sanctus non loquatur a semetipso, aliud non est, quam non loqui tamquam personam improductam, sed à Patre, & Filio procedentem, quo nullatenus excluditur, immo componitur diuinitas. Idcirco Ioannes ibidem vers. 14. adiunxit. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Quibus diuinitatem Spiritus sancti cum præcedentibus componit; à Filio enim spiritus non Filiationem, sed diuinitatem accipit.

22. Obiicies vltimo S. Basilium homil. 17. in sanctum Baptisma ita circa finem scribentem. *Neque igitur alienus est à gloria Dei Spiritus, ex ineffabili inefabiliter procedens: nec ipse Deus, sed à eî Spiritus, & apud Deum, qui & à Deo mittitur, & per Filium nobis suppeditatur.* Ergo ex mente Basilij nec Spiritus sanctus æqualis est Patri aliter iste ineffabili non esset, nec Deus.

23. Respondeo S. Basilium expresse docuisse diuinitatem Spiritus sancti, & cōsequenter æqualitatem cum aliis Personis pluribus in locis, præcipue homil. 10. hexameron. homil. 15. de fide, & 17. in sanctum Baptisma, homil. 27. de spiritu sancto, homil. 28. contra Sabellianos. lib. 3, & 5. contra Eunomium, & lib. peculiari de spiritu sancto ad Amphilochem à cap. 9. vsque ad 29. In quibus omnibus cum Basilij diuinitatem Spiritus sancti constanter, & acerrime contra hæreticos propugnet, eorumque infringat argumenta. Consequens est, ipsum hoc loco solummodo negare, quod Spiritus sanctus sit Deus notionaliter acceptus pro persona Patris, respectu cuius appellatur Spiritus

Spiritus Dei; ſicut ſecunda Perſona appellatur Filius Dei, & Verbum Dei, ſcilicet Patris. Quando vero Pater dicitur ineffabilior, & Spiritus ſanctus ineffabiliter procedens, non intenditur inæqualitas eorum; ſed excellentia Patris ſuper omnia creata ſecundum quid ineffabilia, quia nos ea explicare non valemus. Vnde augmentum comparatiui non ad Spiritum ſanctum, ſed ad creaturas referendum eſt. Nam inter ſimpliciter ineffabilia, qualia ſunt omnia diuina, nulla ſtat inæqualitas ſaltem materialiter, qua ratione procedit in præſenti diſputatio. Nam formaliter ex vi proceſſionis Spiritum ſanctum non eſſe Deum plures tenent Catholici; ſimiliterque diuinas perfectiones eſſe formaliter inæquales. Vnde dici poſſet loquutum Baſilium de inæqualitate formali inter Paternitatem & ſpirationem paſſiuam.

Diuinitas
Spiritus
ſancti ex
multiplici
capite de-
ſumpta.

24. Ratio autem diuinitatis Spiritus ſancti ex multiplici capite ſumitur à Theologis *Primum* ex dominio ſupremo, nullique ſuperiori ſubiecto, Ioann. 3. *Spiritus ubi vult ſpirat.* 1. Corinth. 12. *Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem Spiritus diuidens ſingulis prout vult.* 2. Corinth. 3. *Dominus autem Spiritus eſt, & ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* *Secundum*, ex inſinita ſapientia comprehendente Deum 1. Corinth. 2. *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim humanum ſcit qua ſunt hominis, niſi Spiritus hominis, qui in ipſo eſt: ſic & qua Dei ſunt nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.* *Tertium* ex operationibus ad extra, nam Spiritus ſanctus vna cum Patre & Filio creauit omnia. Nam Genef. 1. de omnibus perſonis dicitur, *Fecimus hominem*, & Iob 3. exprimitur Spiritus ſanctus: *Spiritus Dei fecit me.* ſapientia 1. (*& Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia,*) &c. Inſuper Spiritus ſanctus viuificat, & reſuſcitat, Rom. 4. ſaluat & iuſtificat, Ioann. 20. & 1. Corinth. 6. & Rom 8. Prædicat futura, Act. 17 & 2. Petr. 1. & patres miracula virtute ſua Rom. 15. Matth. 12. & alibi ſepius. Habet ſupremam potestatem iudicandi, Ioann. 16. & Eccleſiam gubernandi Act. 10. 13. 15. 16. & 20. Denique Chriſtus vt homo virtute Spiritus ſancti concipitur, & ſanctificatur, Matth. 1. & Luc. 1. & Act. 10. *Vixit cum Deo Spiritu ſancto, & virtute.* Hebr. 9.

Per

Per Spiritum sanctum semetipsum obtulit. Rom. 4. Spiritus sanctus suscitavit Christum à mortuis. Quæ omnia manifestissima esse diuinitatis argumenta, quis vel cuius non videat.

S E C T I O II.

An Pater, & Filius diligant se Spiritu sancto.

25. **P**Rior sententia absolute negat eam propositionem, seu locutionem esse veram. Ita Durandus 1. dist. 6. quæst. 2. & dist. 10. quæst. 2. & dist. 27. quæst. 3. Gotfredus Pictaujensis existimans prædictam propositionem retractatam esset acite ab Augustino, quando suam retractauit: *Pater est sapiens sapientia genita*. Idem sentiunt (nisi sensus propositionis sit, Patrem & Filium diligere se amore, qui sit Spiritus sanctus) Alexander 1. part. quæst. 67. memb. 3. art. 3. Albertus 1. part. quæst. 50. memb. 1. Eam autem locutionem propriam non esse, docent Canariensis hic quæst. 37. art. 2. post 4 conclusionem P. Molina ibidem. §. penult. P. Arriaga disp. 53. sect. 2. num. 13. P. Zuñiga quæst. 37. disp. 12. dub. 4. conclus. 3.

Sententia negans
Durandus
Gotfredus
Alexander
Albertus
Canariensis
P. Molina
P. Arriaga
P. Zuñiga

26. Posterior sententia affirmat Patrem & Filium diligere se Spiritu sancto, non tamquã forma, seu ratione formali diligendi, sed tamquam termino per dilectionem producto. Ita P. Martinus Perez disp. 17. sect. 4. Qui tamen cum concedat Patrem & Filium diligere se Spiritu sancto vt termino per volitionem producto, negat patrem hoc pacto intelligere se Verbo. Pater vero Vasquez vtramque propositionem ait esse veram disp. 151. per totam videlicet, & Patrem intelligere se Verbo, & patrem, & Filium diligere se Spiritu sancto. His tamen non obstantibus docet, has propositiones, scilicet, *Pater est intelligens verba, Pater & Filius sunt amantes Spiritu sancto, esse falsas*, atque adeo à prioribus illis diuersas. Id tamẽ expedit optime, &

Posterior affirmans
P. Perez
P. Vasquez

K K k impugnat

impugnat Arriaga citatus à num. 7. ostendens ultimas propositiones æquipollentes esse prioribus, nec minus veras, quam sint illæ.

Personalitas Spiritus sancti non est formaliter amor, seu dilectio 27. Affero primo, Relationem Spiritus sancti non esse formaliter, nec virtualiter amorem, seu dilectionem. Probatum quia ut disp. 8, posuimus nulla est in Deo intellectio, aut volitio notionalis ab essentiali distincta si autem relatio Spiritus sancti, est ab omni absoluta distincta, esset formaliter, aut virtualiter volitio, non posset esse volitio absoluta, & essentialis: ergo esset notionalis. *Confirmatur*, Relatio verbi non est formaliter cognitio, seu intellectio, sed tantum est terminus per intellectum productus: ergo neque relatio Spiritus sancti erit formaliter amor, seu dilectio, sed tantum erit terminus per dilectionem productus, Quod enim à Patribus vocatur aliquoties amor propter inopiam verborum, id non prestat, relationem Spiritus sancti esse re ipsa & formaliter dilectionem, sed accommodari illæ nomen dilectionis, eo quod sit terminus per illam productus, non quod dilectio sit.

Pater & Filius non se diligunt Spiritu sancto quoad notionale illius 28. Affero secundo, Patrem & Filium non se diligere Spiritu sancto quoad notionale illius. Probatum, quia Pater & Filius non possunt se diligere illo, quod dilectio non est: notionale autem Spiritus sancti dilectio formaliter non est: ergo neque Pater & Filius poterunt se diligere formaliter Spiritu sancto quoad notionale illius. *Confirmatur*, ideo Pater non se intelligit Filio, quoad notionale istius, quia relatio Verbi intellectio non est; sed relatio Spiritus sancti dilectio non est: ergo neque Pater, & Filius poterunt se diligere Spiritu sancto quoad notionale illius; eadem enim est utriusque ratio cognitionis, & amoris ad effectum cognoscentis, & amantis; sicut enim non potest cognosci obiectum illo, quod cognitio non est ita nec amari potest illo, quod amor non est.

Bene vero quoad essentielle 29. Affero tertio. Patrem intelligere se verbo, & Patrem, & Filium diligere se Spiritu sancto, quoad essentielle eorum. Id est, Patrem intelligere se sapientia absoluta per quam Verbum specialiter procedit, tamquam per rationem formalem communicandi, ut dictum est disp. 7. Et Patrem & Filium diligere

Disp. XVIII. *De Persona Spiritus sancti*. Sect. III. 44

diligere se amore absoluto per quem Spiritus sanctus specialiter procedit, tamquam rationem formalem communicandi, ut ibidem diximus. Probatur quia per intellectiōnem absolutam ex qua procedit Verbum, vere & formaliter cognoscuntur omnia necessaria, atque adeo Pater intelligit se ipsum: ergo intelligit se ipsum verbo quoad essentialē illius; imo & omnes Personæ se, & alias, & creaturas possibiles hoc pacto intelligunt Verbo. Pariter per amorem absolutum, ex quo procedit Spiritus, vere, & formaliter diliguntur omnia necessaria; atque adeo Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto, quoad essentialē illius immo & omnes Personæ se & alias, & creaturas possibiles hoc pacto diligunt Spiritu.

30. Affero quarto absolute, & sine vllō addito, Patrem non se intelligere Verbo. Hæc conclusio est Anselmi in Menolog. ca p. 85. Augustini 1. Retract. cap. 26. & lib. 6 de Trinitate cap. 2. retractantis locutionem lib. 83, quæstionum, quæst. 23. scilicet, *Pater est sapiens sapientia genita*. S. Thomæ quæst. 37. art. 2 ad 1. aientis. *Ad primum ergo dicendum, quod esse sapientem, & intelligentem non sumitur in diuisis, nisi essentialiter; & ideo non potest dici, quod Pater sit sapiens, vel intelligens Filio*. Eandem sententiam tenent communiter Theologi cum Magistro 1. dist. 5. & 32. Et ratio est, quia illa locutio absolute prolata denotat, relationem verbi esse sapientiam notionalem ab essentiali distinctam, per eamque Patrem denominari sapientem, quod cum falsum sit, idcirco absolute falsum est, Patrem se intelligere Verbo; quia impossibile est, Patrem intelligere illo, quod intellectio non est, etiam si sit terminus per intellectiōnem productus à Patre.

Absolute, & sine addito Pater non intelligit Verbo.

31. Affero quinto, Patrem, & Filium absolute, & sine vllō addito, non se diligere Spiritu sancto. Est contra P. Martinum Perez citatum, & contra P. Ruiz disp. 74. sect. 2. Probatur tamen efficaciter ad hominem contra illos. Nam hæc propositio, *Pater se intelligit Verbo*, falsa est: ergo etiam ista altera, *Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto*. Antecedens conceditur ab aduersariis. Consequentia probatur, ideo prior illa propositio est falsa, quia denotat notionale Filij esse sapientiam notionalem ab essentiali. si distinctam, & re vera talis non

Nec Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto

est: ſimiliter autem hæc propoſitio; Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto, denotat, notionale Spiritus eſſe dilectionem notionalem ab eſſentiali diſtinctam, & reuera talis non eſt, ſed tantum terminus per dilectionem productus, ſicut Verbum vt terminus per intellectionem productus: ergo.

32. Dices primo, in hac propoſitione: *Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto*, amorem ſumi notionaliter pro actione productiua Spiritus ſancti, ideoque verum eſſe, quia diligere idem valet ac producere. *Contra primo*, quia ſic diligere notionaliter ſumptum, idem eſſet, ac producere Spiritum: ergo etiam intelligere notionaliter erit producere Verbum: ergo ſicut Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto, pariter etiam Pater ſe intelligit Verbo. *Secundo*, quis non diligit per actionem, quæ non eſt productiua dilectionis, ſicut ſol non calefacit per actionem, quæ non eſt productiua caloris, actio autem productiua Spiritus ſancti non eſt productiua dilectionis, ergo ſicut actio productiua Verbi, quia non eſt productio cognitionis, non poteſt denominare Patrem, cognoscentem ſe Verbo, ita neque actio productiua Spiritus ſancti, cum non ſit productio dilectionis, denominare poterit Patrem & Filium diligentes ſe Spiritu ſancto.

33. Dices ſecundo, notionale Spiritus ſancti propter inopiam verborum dici amorem, atque adeo eius actionem, dici etiam poſſe productiuam amoris, & inde dici etiam poſſe, Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto, quamuis dici non poſſit Pater intelligens ſe Verbo, quia habemus nomen proprium, quo notionale ſecundæ Perſonæ declaratur. *Contra*, quia hæc reſponſio plane fatetur, locutionem illam accommodatitiam eſſe, non ſtrictam, & propriam, vnde ſicut verum te ipſa non eſt, notionale Spiritus ſancti eſſe formaliter dilectionem, ita neque verum eſt, Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto. Adde tantam non eſſe Verborum inopiam, vt notionaliter actiæ perſonæ, non ſatis declaratur nomine Spiritus ſancti Perſonalitatis procedentis per amorem, ſubſiſtentiæ, & hypoſtaſis generis volitiui, &c.

§ Thomas
obiectus, &
expoſitus.

34. Obiicies primo, hanc noſtram ſententiam apertiffimè eſſe

esse contra Sanctum Thomam à nobis adductum. Nam quæst. illa 37. artic. 2. corpore, expresse docet, amorem suum notionaliter, & hoc pacto Patrem & Filium diligere se Spiritu sancto, his verbis, (Secundum vero quod notionaliter sumitur, sic diligere nihil est aliud, quam spirare amorem: sicut dicere est producere Verbum, & florere est producere flores. Sicut ergo dicitur arbor florens floribus, ita dicitur Pater dicens Verbo, vel Filio, se, & creaturam. Et Pater, & Filius dicuntur diligentes Spiritu sancto, vel amore procedente, se, & nos.) Insuper ad 1. postquam dixit, esse sapientem, & intelligentem non sumi nisi essentialiter, ac proinde dici non posse, quod Pater sit sapiens, vel intelligens Filio, subdit. (Sed diligere sumitur, non solum essentialiter, sed etiam notionaliter. Et secundum hoc possumus dicere, quod Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto.) Quibus clarissime nostræ sententiæ contrariatur.

35. Respondeo, S. Thomam permittere eam locutionem, non tanquam propriam, sed per quandam analogiam, & metaphoram longissime petitam; quatenus videlicet diligere non est re ipsa diligere, sed spirare, seu producere amorem, amorem inquam, non qui re ipsa talis sit, sed qui appelletur amor, eo quod sit terminus per amorem productus, quæ omnia adminicula conuincunt eam propositionem absolute, & proprie sumptam falsam esse, sicut hæc alia, *Pater intelligit se Verbo*, absolute falsa est; quamuis illis adminiculis adiecta doctrinæ sequela vera asserenda videatur, atque adeo in re, idem de vtraque propositione sentire S. Thomam videtur certum. Dum ergo vnam negat, & alteram concedit, non in eodem sensu usurpat vtramque, sed in diuerso vnam, scilicet proprie, qua ratione Pater non se intelligit Filio, & in diuerso alteram, scilicet improprie, qua ratione Pater & Filius dicuntur diligere se spiritu sancto. Si autem vtraque propositio in eodem sensu sumatur, vel vtraque concedenda est, vel neganda.

36. Quod autem Sanctus Thomas amplius non intendat, quam quod à nobis expositum est, inde patet, quia non amplius probat. Nam relatio Spiritus sancti non est formaliter amor, sicut nec relatio Verbi est formaliter cognitio:

ergo ſpirare non eſt proprie producere amorem, ſicut nec generare, eſt producere cognitionem. Sicut ergo valde improprie diceretur, arborem florere, productione rei, quæ flos non eſſet, & ſolem calefacere productione rei, quæ calor non eſſet; ita Pater & Filius valde improprie dicentur diligere ſe productione rei, quæ amor non eſt. Præterea verum non eſſet, Patrem ſe dicere verbo, quæ eſt confirmatio S. Thomæ ſi notionale, ſeu ratio verbi non eſſet formaliter dictio: notionale autem ſeu ratio ſpiritus ſancti non eſt formaliter amor: verum non erit Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto.

Alia obiectio Pater dicit ſe Verbo, ergo & verique diliget ſe Spiritu ſancto.

37. Obiicies ſecundo. Pater dicit ſe verbo, & omnia neceſſaria, & etiam creaturas poſſibiles: ergo etiam Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto & omnia neceſſaria, & etiam creaturas poſſibiles. *Reſpondeo*, conſeſſo antecedente, negans conſequentiam. Diſparitas eſt aperta, nam ratio verbi eſt formaliter dictio omnium neceſſariorum, & creaturarum poſſibilium, ideoque Pater productione verbi omnia illa dicit; ratio vero ſpiritus ſancti non eſt formaliter amor, ſicut nec ratio verbi cognitio; unde ſicut Pater non poteſt quidquam Verbo cognoſcere, ita nec Pater & Filius poſſunt quidquam Spiritu ſancto diligere.

Auguſtinus deſcrl. atq.

38. Obiicies tertio, S. Auguſtinum ſ. de Trinit. cap. 6 aientem. *Spiritus ſanctus eſt quo genitus à generante diligitur ſumque diligit generatorem*: ergo Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto. *Reſpondeo*, Auguſtinum intelligendum de Spiritu ſancto, non quoad notionale, ſed quoad amorem eſſentialem, quo pacto non negavit Auguſtinus, Patrem intelligere ſe verbo, ſcilicet quoad intellectionem eſſentialem, ſed tantum eam propoſitionem retractavit, quoad notionale Verbi, quia hoc cognitio formaliter non eſt, ſicut nec ratio Spiritus ſancti amor.

Corollarium ex dictis.

39 Ex dictis colligo, Patrem non eſſe potentem potentia genita, Quia id denotat, relationem Filij eſſe formaliter potentiam productivam, quod falſum eſt. Similiter colligo, Patrem & Filium non eſſe ſanctos ſanctitate ſpirata, quia id formaliter denotat, relationem Spiritus ſancti eſſe formaliter ſanctitatem diuinam, quod etiam falſum eſt, cum non ſit radix totius

tius

tius rectitudinis diuinæ, in qua communiter sanctitas constituitur solet. Appropriatur tamen sanctitas Spiritui sancto, eo quod specialiter ipse per amorem purissimum procedat, tamquam rationem formalem communicandi, in quo amore potissimum sanctitas relucet, si in eo formaliter non consistat.

S E C T I O IV.

An spiritus sanctus ratione proprietatis personalis sit proprie donum.

40. **N**egavit absolute Durandus, cuius sententiam redarguit Aureolus dist. 18. art. 1. Et Carthusianus quæst.

Sententia
negatiua
Durandi.

2. vocans illam multipliciter erroneam sibi que repugnantem, & implicantem. Nec mirum addit P. Ruiz disp. 75. sect. 1. num. 2. cum procedat ex alio errore magis aperto negandi, processionem diuinam esse operationem intellectiōnis, & volitionis. Affirmant cæteri Theologi cum sancto Thoma quæst. 38. art. 2. Et 1. dist. 18. Nihilominus tamen quamuis in asserto conueniant, in eo explicando magna est sententiarum varietas & multum de voce disputatur. Et forte tota diuersitas originem trahit ab explicatiōne doni, & conditionibus ad illud requisitis.

Affirmatiua
omnium.

41. Primo igitur sumitur donum pro quacunque re, quæ alteri liberali, & gratuita voluntate donari potest. Hoc pacto cuncta creata obtinent rationem doni, quia omnia gratuito alteri personæ rationali donari possunt, imo quis potest se ipsum alteri liberaliter donare. Qua ratione omnes diuinæ personæ dici possunt donum quia liberaliter possunt creaturis rationalibus se donare per gratiam, iuxta illud Christi Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:* Et hac acceptiōne donum, proprium non est Spiritus sancti. Ita p. Vasquez disp. 155. cap. 2. P. Arriaga disp. 53. sect. 3. num. 14. P. Martinus Perez disp. 17. sect. vlt. num. 4. & alij plures. Vnde patet

Prima, & la-
tissima ac-
ceptio doni

ergo spirare non est proprie producere amorem, sicut nec generare, est producere cognitionem. Sicut ergo valde improprie diceretur, arborem florere, productione rei, quæ flos non esset, & solem calefacere productione rei, quæ calor non esset; ita Pater & Filius valde improprie dicentur diligere se productione rei, quæ amor non est. Præterea verum non esset, Patrem se dicere verbo, quæ est confirmatio S. Thomæ si notionale, seu relatio verbi non esset formaliter dictio: notionale autem seu relatio spiritus sancti non est formaliter amor: verum non erit Patrem & Filium diligere se Spiritu sancto.

Alia obiectio Pater dicit se Verbo, ergo & uterque diligit se Spiritu sancto.

37. Obiicies secundo. Pater dicit se verbo, & omnia necessaria, & etiam creaturas possibles: ergo etiam Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto & omnia necessaria, & etiam creaturas possibles. *Respondeo*, concessio antecedente, negans consequentiam. Disparitas est aperta, nam relatio verbi est formaliter dictio omnium necessariorum, & creaturarum possibilium, ideoque Pater productione verbi omnia illa dicit; relatio vero spiritus sancti non est formaliter amor, sicut nec relatio Verbi cognitio; unde sicut Pater non potest quidquam Verbo cognoscere, ita nec Pater & Filius possunt quidquam Spiritu sancto diligere.

Augustinus declarat.

38. Obiicies tertio, S. Augustinum 5. de Trinit. cap. 6 aicentem. *Spiritus sanctus est quo genitus à generante diligitur suamque diligit generatorem*: ergo Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto. *Respondeo*, Augustinum intelligendum de Spiritu sancto, non quoad notionale, sed quoad amorem essentialem, quod pacto non negavit Augustinus, Patrem intelligere se verbo, scilicet quoad intellectionem essentialem, sed tantum eam propositionem retractavit, quoad notionale Verbi, quia hoc cognitio formaliter non est, sicut nec relatio Spiritus sancti amor.

Corollarium ex dictis.

39 Ex dictis colligo, Patrem non esse potentem potentiam genita, Quia id denotat, relationem Filij esse formaliter potentiam productivam, quod falsum est. Similiter colligo, Patrem & Filium non esse sanctos sanctitate spirata, quia id formaliter denotat, relationem Spiritus sancti esse formaliter sanctitatem diuinam, quod etiam falsum est, cum non sit radix totius

tius

tius rectitudinis divinæ, in qua communiter sanctitas constitui solet. Appropriatur tamen sanctitas Spiritui sancto, eo quod specialiter ipse per amorem purissimum procedat, tamquam rationem formalem communicandi, in quo amore potissimum sanctitas relucet, si in eo formaliter non consistat.

S E C T I O IV.

An spiritus sanctus ratione proprietatis personalis sit proprie donum.

40. **N**Egavit absolute Durandus, cuius sententiam redarguit Aureolus dist. 18. art. 1. Et Carthusianus quæst.

Sententia
negativa
Durandi.

2. vocans illam multipliciter erroneam sibi que repugnantem, & implicantem. Nec mirum addit P. Ruiz disp. 75. sect. 1. num. 2. cum procedat ex alio errore magis aperto negandi, processionem divinitas esse operationes intellectiois, & volitionis. Affirmant cæteri Theologi cum sancto Thoma quæst. 38. art. 2. Et 1. dist. 18. Nihilominus tamen quamvis in asserto conveniant, in eo explicando magna est sententiarum varietas & multum de voce disputatur. Et forte tota diversitas originem trahit ab explicacione doni, & conditionibus ad illud requisitis.

Affirmatio
omnium.

41. Primo igitur sumitur donum pro quacunque re, quæ alteri liberali, & gratuita voluntate donari potest. Hoc pacto cuncta creata obtinent rationem doni, quia omnia gratuito alteri personæ rationali donari possunt, imo quis potest se ipsum alteri liberaliter donare. Qua ratione omnes divinæ personæ dici possunt donum quia liberaliter possunt creaturis rationalibus se donare per gratiam, iuxta illud Christo loan. 14.

Prima, & la-
tissima ac-
ceptio doni

Adeum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: Et hac acceptione donum, proprium non est Spiritus sancti. Ita p. Vasquez disp. 155. cap. 2. P. Arriaga disp. 53. sect. 3. num. 14. P. Martinus Perez disp. 17. sect. vlt. num. 4. & alij plures. Vnde
patet

pàter aliud desiderari ad rationem doni , vt propria solius Spiritus sancti sit. In quo declarando stat tota præsens difficultas.

42. Nec sufficere distinctionem doni à donante, videtur clarum, nam Filius dici potest donum Patris, Iuxta illud Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum unigenitum daret.* Et Roman. 8. *Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit.* Et Isaïæ. 9. *Filius datus est nobis.* Sic Basilius lib. vnico de Spiritu sancto, rationem doni tribuit cap. 24. etiam Filio. Et similiter Ambrosius lib 1. de Spiritu sancto. cap. 5. Ergo si ratio doni nihil amplius dicat, quam rem, quæ gratuito & liberaliter donari potest distinctionēque eius à donante, cum non minus Filius distinguatur à Patre, quam Spiritus sanctus à Patre, & Filio, non minus donum erit: ergo ad rationem doni propriam solius Spiritus sancti, aliquid amplius desiderabitur, vltra rem, quæ gratuito, & liberaliter donari potest, distinctionemque illius à donante.

Donum
strictius
quid sit

43. Affero primo, Donum illud esse proprius, & strictius tale quod magis, & magis proprie procedit à voluntate donantis. Sic enim donum conformatur donationi, quæ propriissime est immediate à voluntate donantis tamquam à prima, & proxima radice illius. Quare in creatis dona quæ non procedunt à voluntate donantis vt aurum, equus, adamas &c. non sunt ita proprie dona, ac illa quæ procedunt. Idcirco omnia creata respectu Dei sunt magis proprie dona, quia sunt à voluntate diuina, à qua simul est donatio liberalis, & gratuita. Donum ergo strictissime & propriissime sumptum illud tantum erit, quod procedit ex eadem radice proxima, à qua oritur donatio liberalis, & gratuita, scilicet, voluntate donantis. Hinc.

Solus Spiritus
sanctus
est propriis-
sime donum

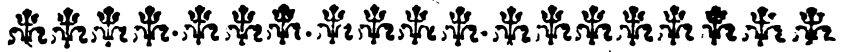
44. Affero secundo, ex diuinis Personis solum Spiritum sanctum esse propriissime donum. Ratio est, quia solus Spiritus sanctus procedit per voluntatem, vt dictum est disp. 7. & 10. Atque adeo solus Spiritus sanctus procedit ab eadem radice, à qua oritur donatio liberalis & gratuita: ergo solus Spiritus sanctus erit propriissime donum. Vnde licet per dona gratiæ omnes personæ creaturæ rationali donentur aliquo pacto, strictissime

strictissime tamen solus spiritus sanctus dicitur donatus, quia solus ille procedit ab eadem radice voluntatis, à qua oritur donatio, & inde dicitur spiritus sanctus specialiter, & quoad proprietatem personalem strictissimum, & propriissimum donum, etiam supra omnia creata, quia ista oriuntur à voluntate diuina vel per omnipotentiam ab ea distinctam, vel per actionem transeuntem; Spiritus vero sanctus procedit à voluntate diuina, ut voluntas est, & immanenti processione.

45. Affero tertio, spiritum sanctum non habere rationem doni respectu donationis ad intra, sed tantum ad extra, quatenus per dona gratiæ creaturis rationalibus donari potest. Ratio est, quia donum tale non est, nisi respectu donationis gratiæ & liberalis: ad intra autem nulla est possibilis donatio liberalis & gratuita, cum omnis processio necessaria sit respectu sui principij. Ad extra vero possibilis est, & de facto existens donatio gratuita & liberalis, elargitione donorum: ergo. Nec refert spiritum sanctum non procedere ab amore libero, quia ad rationem doni non opus est, quod à donatione procedat, sed necesse tantum, ut procedat ab eadem radice à qua oritur donatio. Vnde colligo contra Arriagam, spiritum sanctum futurum propriissime donum, etiam si ex amore creaturarum possibile non procederet.

Eam rationem doni habet non ad intra, sed ad extra.

46. Dices, donatio gratuita & liberalis est communis omnibus personis, est enim vel volitio libera diuina, vel productio creaturarum: ergo etiam ratio doni communis est, vel saltem ratio donantis, cum omnium Personarum sit donatio. *Respond.* hæc vera esse de donatione minus stricta, qualiter diximus omnes diuinas Personas esse donum; non vero de donatione strictissimo; hæc enim ultra liberum, & commune omnibus Personis, dicit principium processionis per voluntatem; cumque solus Pater & Filius sint principium huiusmodi processionis, soli illi sunt donantes spiritum sanctum, & solus spiritus sanctus donum est.

DISPUTATIO XIX.

De principio Spiritus sancti, scilicet Spiratore.

- I. PERSONAM Spiritus sancti habere aliquod principium sui productiuum, certum omnino est, cum solus Pater sit ingenitus seu improductus, & de ratione personæ productæ sit habere principium sui productiuum. Difficultas ergo præsens est: Quid & quale sit hoc principium, An sit solus Pater, vel etiam Filius, an etiam Spiritus sanctus immediate ab utroque procedat, vel mediate ab vno, & immediate ab altero, An insuper Pater, & Filius, vnicum sint, vel multiplex principium Spiritus sancti, An præterea vnicus sit tantum Spirator, vel plures per modum vnus, An denique sparatio actiua vnica sit Patri cum Filio communis.

SECTIO I.

An Spiritus sanctus à Patre, Filioque procedat.

2. Spiritum sanctum à Patre procedere concedunt omnes qui eius diuinitatem profitentur. Ex illo Christi *Ioa. 15.* *Cum autem venerit Pa: aclusus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit. Eandem veritatem fatentur etiam hæretici negantes, Spiritum à Filio procedere*
- Spiritus sanctus procedit à Patre.

Disp. XIX. *De Principio Spiritus sancti.* Sect. I. 449

dere. Quare potissima huius sectionis difficultas erit circa processionem Spiritus à Filio. Quæ controuersia grauissima, & celeberrima fuit inter Patres Græcos & Latinos, negantibus illis Spiritum à Filio procedere, & affirmantibus istis. Et litis denique composita fuit in Concilio Florentino, in cuius litteris vnionis Eugenius Papa ita decernit. *In nomine igitur* Concilium Florentinū.
Sanctæ Trinitatis; Patris, Filij, & Spiritus, sancti, hoc sacro
vnice salis approbante Florentino Concilio, difinimus; ut hæc fidei
veritas ab omnibus Christianis credatur; & suscipiatur sicque omnes
profiteantur, quia Spiritus S. ex Patre, & Filio aternaliter est, &
essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Fi-
lio, & ex utroque aternaliter tamquam ab uno principio, & vnica
spiratione procedit.

3. Quare asserendum est, Spiritum sanctum non à solo Patre, sed à Filio etiam procedere. Probatum primo ex sacris litteris. Nam Ioan. 16. ait Christus de Spiritu sancto. *Ille me clarificabit quia de meo accipiet.* Ergo sicut Filius procedit à Patre accipiendo, quæ Patris sunt; ita Spiritus procedet à Filio accipiendo, quæ Filij sunt. Sic Epiphanius in Ancorato ad præsens testimonium ait. *Spiritus sanctus, qui ex Patre, & Filio.* Cyrillus Alexandrinus lib. 11. in Ioan. cap. 1. *de meo accipiet, quoniam, à Patre per Filium naturaliter procedit.* Nec refert, Christum eo testimonio vsu verbo de futuro, scilicet *accipiet*, & nonde præsentis, aut præterito. Tum quia vt optime obseruat Augustinus tract. 99. in Ioan. *In eo quod sempiternum est, sine initio, & sine fine, cuius liber temporis verbum ponatur, siue præteriti, siue præsentis, aut futuri, non mendaciter ponitur.* Tum etiam, quia vna cum processione Spiritus, explicandam susceperat Christus missionem illius post ascensionem futuram, cui Verbum de futuro congruebat.

Procedit etiam à Filio
Epiphanius
Cyrillus
Augustinus

4. Idem insuper firmatur missione Spiritus à Filio. Ioan. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre* Et cap. 16. *Si non abiero Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos.* Missio autem inter diuinas Personas contingere non potest delegatione potestatis, præcepto, aut consilio, qualiter mittuntur creaturæ; nam ea omnia superioritatem arguunt Personæ mittentis respectu missæ: ergo persona

Assumptum ex missione Spiritus à Filio stabilitum

Quomodo
dicatur
Christus à
Spiritu san-
cto missus.

sona diuina non alia ratione mitti potest ab alia, nisi quatenus ab illa procedit: ergo cum Spiritus sanctus mittatur à Filio, procedet ab illo. Sic Gregorius Magnus homil. 26. in Euangel. *Spiritus sancti missio est ipsa processio, quia de Patre procedit, & Filio. Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit, ita & Filius.* Nec obstat, quod Christus dicatur ab Spiritu sancto missus, Isaïæ 48. *Et nunc Dominus misit me, & Spiritus eius.* Et Isaïæ 61. & Lucæ 4. *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, Euangelizare pauperibus misit me.* Nam ibi sermo tantum est de missione Christi in quantum homo est.

5. Idem denique stabilitur testimoniis sacris, in quibus Spiritus sanctus dicitur, Spiritus Filij. Roman. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et ad Galat. 4. *Misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra:* Vnde Augustinus tract. 99. in Ioan. probat Spiritum sanctum à Filio procedere. Nam eo quod secunda Persona dicatur Filius Patris, procedit à Patre, & etiam tertia, eo quod dicatur Spiritus Patris: ergo cum similiter dicatur Spiritus Filij procedet à Filio. Si enim huiusmodi loquendi modus non denotaret processionem, sicut tertia Persona bene dicitur, Spiritus Filij, ita secunda bene diceretur Filius Spiritus sancti, quod tamen dici non potest. Ita cum Concilio Alexan. sentit Cyrillus epist. ad Nestorium, aiens. *Spiritus veritatis nominatur; Christus autem veritas est: sed & perinde ab illo, atque à Deo Patre procedit.*

Processio
Spiritus à Fi-
lio firmata
conciliis
Lateranenſe

Lugdunensc.

6. Probatur secundo conclusio ex Conciliis. Innumera pensunt, quæ processionem Spiritus à Filio docuerunt, quæ videri possunt apud P. Ruiz disp. 67. sect. 4. Tria proferam, in quibus ea veritas præsentibus, & consentientibus Græcis firmata fuit. Primum est Concilium Lateranenſe sub Innocentio tertio, in quo præsentibus, & consentientibus Græcis, ut patet ex illius cap. 4. definitur cap. 1. Spiritum sanctum à Patre, Filioque procedere. Vnde in Cap. *firmiter* de summa Trinit. & fide Catholica, decernitur. *Filius à Patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab utroque.* Secundum est, Conciliū Lugdunensc. Generale, ut habetur c. *fideli* quod est vnicum de summa Trinit. in sexto. In quo Græcis præsentibus, & consentientibus canatum est

Disp. XIX. De Principio Spiritus sancti. Sect. I. 451

est symbolum ter græce, terque latine cum explicatione illa, *Ex Patre Filioque procedis*, Tertium est, Concilium Florentinum Generale in quo post longas, & exactas disputationes inter Patres Græcos & Latinos, de consensu omnium eadem Veritas stabilita est, ut diximus initio sectionis. Ex quibus omnibus constat de fide tenendam processionem Spiritus à Filio.

Florentinū

7. Obiicies primo illud Ioan, 15. *Cum autem veneris Patriclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit. Vbi cum Christus adeo clare, & aperte tradiderit processionem Spiritus à Patre, nec addiderit à Filio; eo ipso significare videtur, Spiritum à solo Patre, & non à Filio procedere. Hoc argumentum, si efficax esset, convinceret, iuxta illud Matth. 16. *Caro, & sanguis non revelabit tibi, sed Pater meus. Et Ioan. 6. Nisi Pater, qui mittit me traxerit eum. Excludendos esse à causalitate revelationis diuinitatis Christi, & auocationem per gratiam, Filium, & Spiritum sanctum, cum solius Patris expressa mentio fiat à Christo. Respondeo igitur, Christum Dominum sufficienter expressisse processionem Spiritus à Filio, tum alibi, quod sufficiens est, ut eo testimonio non excludatur Filius, nam pro more suo cuncta Christus referebat ad Patrem, etiam quæ ipsi communia erant. Tum etiam ibi processio Spiritus à Filio sufficienter expressa est verbis illis, quem ego mittam vobis, ut vidimus. Et forte ne quis inde existimaret, Spiritum à solo Filio procedere, addita est expresse processio illius à Patre.**

Aliqua scripturæ testimonia declarata.

8. Obiicies secundo, Concilium Ephesinum, quod tacite videtur approbasse Nestorianorum doctrinam, qua parte asserebant, Spiritum à Filio non procedere. Nam symbolum Nestorianorum, in quo id expresse continebatur lectum fuit coram Patribus concilij, qui nihil contradixerunt circa illam partem, qua negabatur processio Spiritus à Filio *Respondeo* Concilium noluisse de hac quæstione disputare, quia propter aliã conuenerat, scilicet ad stabiliendã vnicã in Christo Personã. Id autem non est tacite approbare, sed intentæ causæ locū dare.

Concilij Ephesini mens.

Idem dicendum est de lib. Theodreti ibidem lecto, aundem que errorem continente circa profectionem Spiritus à Filio

Expositi Patres qui profectionem Spiritus à Filio negare videntur.

9. Obiiciens tertio Aliquos Patres, qui negare videntur profectionem Spiritus à Filio. Athanasius in quæstionibus de natura Dei asserit: *solum Patrem esse causam duobus*. Gregorius Nissenus lib. de differentia Essentiæ, & hypost. ait de Filio *Nullam, quantum attinet ad propriam notam, & peculiare insignem, communionem habet, vel cum Patre, vel cum Spiritu sancto*: ergo neque habet Spirationem actiuam, quæ communis esset cum Patre. Damascenus lib. 1. fidei cap. 11. *Spiritum per Filium esse dicimus, sed ex Filio Spiritum sanctum non dicimus*. Nazianzenus orat. 24. ad Episcopos, qui venerant ex Ægypto. *Si quidquid Pater habet, idem, excepta causa, Filij est; quidquid item Filius habet, idem quoque Spiritus S. est, si Filietatem exceperis*. Vel ut alij vertunt *causalitatem*.

10. Respondeo Athanasium optime dicere, solum Patrem esse causam, id est principium, duobus; quia Filius tantum est principium vni, scilicet, Spiritui sancto; vel loquitur de principio ingenito, qualis est solus Pater. Gregorius autem loquitur de notione non quocunque, sed personali, in qua nihil commune habent diuinæ personæ. Damascenus non negat Spiritum à Filio procedere ab illo tamquam à prima radice seu totius diuinitatis fonte. Idcirco concedit procedere à Patre per Filium, quod est re ipsa procedere à Filio explicata profectione Filij à Patre præpositione illa *per*. Denique Nazianzenus solum contendit Spiritum sanctum habere quidquid habet Filius excepta Filietate & causalitate, seu ratione principij, quod idem asseruerat de Filio respectu Patris, ut patet ex *ipius* Verbis.

S E C T O II.

An si Spiritus sanctus non procederet à Filio distingueretur ab illo.

11. **C**ontroversia est, quidquid alij sentiant, An Spiritus sanctus, qui de facto à Patre Filioque procedit, distingueretur à Filio, etiam si non ab illo, sed à solo Patre prodiret. Quamvis autem hypostasis impossibilis sit in Spiritu sancto, qui de facto est; id tamen nec reddit inutillem, nec fatuam præsentem controversiam. Ratio est, nam quoties in aliquo ente plures cõceptus reperiuntur ratione nostra distincti, qui constituere aut distinguere possunt; ad dirimendum, quisnam eorum constituat, vel distinguat, fieri potest hypothesis, quantumvis impossibilis. An scilicet destructo vno, & altero manente, solus conceptus remanens præstaret, constituere, aut distinguere rem. Sic optime dicimus, destructo per impossibile solo visibili, & manente rationali, permanens hominem, quia huiusmodi suppositio destructiva non est totius subiecti, de cuius constitutio inquiritur, esse partis. Aliter contingeret, si quis inquireret, An si homo, non esset homo, esset rationalis, nam suppositio est destructiva totius subiecti, ideoque impertinens. In nostro autem casu Spiritus à Patre simul, Filioque procedit: ad dirimendum igitur, An processio à Filio, sit ratio distinguendi Spiritum ab illo, recte supponi potest, an Spiritus sanctus distingueretur, à Filio, etiam si non ab illo, sed à solo Patre procederet.

12. Prior sententia affirmat distinguendum realiter Spiritum à Filio, etiam si non ab illo, sed à solo Patre procederet. Ita Henricus quodlib. 5. quæst. 9. Bachon. 1. dist. 13. quæst. 1. Scotus 1. sentent. dist. 11. quæst. 2. Inclinat Carthusianus ibidem dist. 11. quæst. 2. Aureolus in hoc puncto singularis docet, quod si Spiritus sanctus non procederet à Filio, Filius tunc non maneret in ratione Personæ, quam existimat partialiter

Sententia
affirmans.
Henricus,
Bachon.

Scotus.
Cathuſian.
Aureolus,

Sententia
negans.
S. Thomas
Caietanus
Canarienſis,
Durandus.
Ægidius
Heruzus.
Argentinas
Capriolus.
Alexander.
Bonauent.
P. Soarius.
P. Molina.
P. Vaſquez
Bellarmin.
P. Valentia.
P. Ruiz.
P. Zuñiga.
P. Arriaga.
P. Perez.

Si Spiritus
ſanctus non
procederet
à Filio, nec
distingueretur
ab illo

liter conſtitui per ſpirationem actiuam, ſed tantum in ratione termini per generationem producti; Spiritus vero ſanctus maneret in ratione Perſonæ diſtinctæ realiter ab illo termino genito. Ita docet 1. diſt. 11. art. 3. præſertim conſul. 4.

13. Poſterior ſententia negat, Spiritum ſanctum diſtinguendum realiter à Filio, ſi ab illo non procederet. Ita expreſſe S. Thomas quæſt. 36. artic. 2. & lib. 4. contra gentes cap. 24. & de potentia quæſt. 10. artic. 5. & opusculo 1. contra errores Græcorum cap. 32. Caietanus quæſt. 36. artic. 2. vbi etiam Canarienſis. Durandus 1. diſt. 11. quæſt. 2. Vbi etiam Ægidius art. 1. quæſt. 3. & Heruzus quæſt. 1. & Argentinas quæſt. 2. artic. 2. & Capreolus quæſt. 1. artic. 1. Ferrarienſis 4. contra gentes cap. 24. Alexander 1. part. quæſt. 43. membr. 4. Albertus 1. part. q. 41. membr. 3. S. Bonauentura 1. diſt. 11. artic. 1. quæſt. 1. Eandem ſententiam tenent etiam doctores noſtri P. Soarius lib. 10. de Trinit. cap. 2. P. Molina quæſt. 36. artic. 2. P. Vaſquez diſput. 147. cap. 4. Cardinalis Belarminus tom. 1. lib. 2. de Chriſto cap. 26. P. Valentia quæſt. 10. de Trinitat. puncto 3. P. Ruiz diſp. 68. ſect. 4. P. Zuñiga q. 36. diſp. 11. dub. 3. membr. 1. P. Arriaga diſp. 53. de Trinit. ſect. 4. P. Martinus Perez diſp. 16. ſect. 2. num. 6. & plures alij

14. Aſſero Spiritum ſanctum non diſtinguendum realiter à Filio, ſi ab illo non procederet. Ratio huius aſſerti ſumitur ex illo celebri Theologorum principio: Nam in diuinis. *Omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio*, videlicet producentis, & producti; caſu autem quo Spiritus non procederet à Filio, ne eſſet inter illos oppoſitio relatiua producentis, & producti: ergo Spiritus & Filius diſtincti realiter non eſſent, ſed vnum, & idem. Maior, quæ ſola probationem deſiderare poterat, authoritate omnium Græcorum, Latinorumque Patrum fundata eſt, teſtante Ioanne Theologo in Concilio Florentino ſeſſ. 18. §. *Dixi equidem his Verbis. Sola relatio apud omnes Græcos, & Latinos doctores diuina proceſſione perſona multiplicat*: ergo non ſtante proceſſione Spiritus à Filio, neque ſtaret diſtinctio perſonarum inter ipſos. A quo ſtatamento, vt pote fere omnium Theologorum calculis firmato, æquum non eſt recedere abſque vrgentiſſima neceſſitate, qualis

qualis non apparet in præfenti, vt constabit ex obiectionum solutione.

15. Probari solet à pluribus secundo conclusio cum P. Vafquo. Dantur de facto in Patre duæ processiones actiuæ, vel vt alij loquuntur duæ actiones, vel vt alij duæ virtutes productiuæ disparatæ, videlicet Paternitas, & spiratio actiua, quæ sunt idem realiter inter se: ergo similiter casu quo Spiritus à Filio non procederet, darentur duæ processiones passiuæ, seu duo termini producti disparati, qui realiter idem essent inter se, videlicet Filius & Spiritus sanctus.

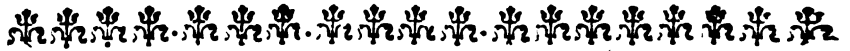
16. Hæc tamen ratio nisi à præcedenti, iuuetur, nihil euincit, arguitur enim ab identitate principium ad identitatem, terminorum, quæ nihil probat, nam in creatis ab vno realiter indiuisibili principio oriuntur effectus realiter distincti disparati. Quod si dicas id possibile in diuinis non esse, vnde id probabis, nisi ad commune illud fundamentum recurras. Quod si iterum instare tentes, ideo Paternitatem, & spirationem actiuam non distingui realiter in diuinis, quia inter ipsas nulla stat processio: ergo Filiatio, & Spiratio passiuæ distinguerentur, cum nulla inter ipsas staret processio. Bene quidem, cæterum tota ratio distinctionis realis in diuinis sumitur à processione, quod est commune fundamentum.

17 Dices cum scotistis, Spiritum sanctum in eo euentu distinguendum realiter à Filio, non oppositione relatiua producentis, & producti, quæ nulla tunc esset inter ipsos, sed quia haberent relationes inter se disparatas, & in creatis vna relatio nō minus distinguitur realiter ab alia relatione sibi opposita, quam ab altera, cui non opponitur, & quæ mutuo inter se disparate se habent, vt patet in duplici relatione similitudinis, æqualitatis &c.

Scoti respō-
sio de distin-
ctione dis-
parata.

18. Contra, quia, inde fieret, Paternitatem & Spirationē actiuam distingui realiter de facto, non oppositione relatiua producentis, & producti, sed distinctione relationis disparatæ, cum in creatis non minus distinguantur inter se relationes oppositæ, quam disparatæ. Quod si dicas relationem Spiratoris personalem formaliter non esse, ideoque à Paternitate non distingui realiter distinctione relationis disparatæ,

M M m quod

DISPUTATIO XIX.

De principio Spiritus sancti, scilicet Spiratore.

- I. PERSONAM Spiritus sancti habere aliquod principium sui productivum, certum omnino est, cum solus Pater sit ingenitus seu improductus, & de ratione personæ productæ sit habere principium sui productivum. Difficultas ergo præsens est: Quid & quale sit hoc principium, An sit solus Pater, vel etiam Filius, an etiam Spiritus sanctus immediate ab utroque procedat, vel mediate ab vno, & immediate ab altero, An insuper Pater, & Filius, vnicum sint, vel multiplex principium Spiritus sancti, An præterea vnicus sit tantum Spirator, vel plures per modum vnius, An denique spatio activa vnica sit Patri cum Filio communis.

S E C T I O I.

An Spiritus sanctus à Patre, Filioque procedat.

2. Spiritum sanctum à Patre procedere concedunt omnes qui eius divinitatem profitentur. Ex illo Christi *Joan.*
 15. *Cum autem venerit Pa: ac litus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit. Eandem veritatem fatentur etiam hæretici negantes, Spiritum à Filio procedere*

Spiritus san-
ctus proce-
dit à Patre.

Disp. XIX. De Principio Spiritus sancti. Sect. I. 449

dere. Quare potissima huius sectionis difficultas erit circa processionem Spiritus à Filio. Quæ controversia grauissima, & celeberrima fuit inter Patres Græcos & Latinos, negantibus illis Spiritum à Filio procedere, & affirmantibus istis. Et litis denique composita fuit in Concilio Florentino, in cuius litteris vnionis Eugenius Papa ita decernit. *In nomine igitur Sanctæ Trinitatis; Patris, Filij, & Spiritus, sancti, hoc sacro vnice salis approbante Florentino Concilio, definimus; vt hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur; & suscipiatur sicque omnes proficiantur, quia Spiritus S. ex Patre, & Filio aternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque aternaliter tamquam ab vno principio, & vnica spiratione procedit.*

Concilium
Florentinũ.

3. Quare asserendum est, Spiritum sanctum non à solo Patre, sed à Filio etiam procedere. Probatum primo ex sacris litteris. Nam Ioan. 16. ait Christus de Spiritu sancto. *Ille me clarificabit quia de meo accipiet.* Ergo sicut Filius procedit à Patre accipiendo, quæ Patris sunt; ita Spiritus procedet à Filio accipiendo, quæ Filij sunt. Sic Epiphanius in Ancorato ad præsens testimonium ait. *Spiritus sanctus, qui ex Patre, & Filio.* Cyrillus Alexandrinus lib. 11. in Ioan. cap. 1. *de meo accipiet, quoniam, à Patre per Filium naturaliter procedit.* Nec refert, Christum eo testimonio vsum verbo de futuro, scilicet *accipiet*, & nonde præsentis, aut præterito. Tum quia vt optime obseruat Augustinus tract. 99. in Ioan. *In eo quod sempiternum est sine initio, & sine fine, cuius liber temporis verbum ponatur, siue præteriti, siue præsentis, aut futuri, non mendaciter ponitur.* Tum etiam, quia vna cum processione Spiritus, explicandam susceperat Christus missionem illius post ascensionem futuram, cui Verbum de futuro congruebat.

Procedit
etiã à Filio
Epiphanius
Cyrillus
Augustinus

4. Idem insuper firmatur missione Spiritus à Filio. Ioan. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre* Et cap. 16. *Si non abiero Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos.* Missio autem inter diuinas Personas contingere non potest delegatione potestatis, præcepto, aut consilio, qualiter mittuntur creaturæ; nam ea omnia superioritatem arguunt Personæ mittentis respectu missæ: ergo per-

Assumptum
ex missione
Spiritus à Fi-
lio stabilitum

sona diuina non alia ratione mitti potest ab alia, nisi quatenus ab illa procedit: ergo cum Spiritus sanctus mittatur à Filio, procedet ab illo. Sic Gregorius Magnus homil. 26. in Euangel. *Spiritus sancti missio est ipsa processio, quia de Patre procedit, & Filio. Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit, ita & Filius.* Nec obstat, quod Christus dicatur ab Spiritu sancto missus, Isaïæ 48. *Et nunc Dominus misit me, & Spiritus eius.* Et Isaïæ 61. & Lucæ 4. *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, Euangelizare pauperibus misit me.* Nam ibi sermo tantum est de missione Christi in quantum homo est.

Quomodo
dicatur
Christus à
Spiritu san-
cto missus.

5. Idem denique stabilitur testimoniis sacris, in quibus Spiritus sanctus dicitur, Spiritus Filij. Roman. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et ad Galat. 4. *Misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra:* Vnde Augustinus tract. 99. in Ioan. probat Spiritum sanctum à Filio procedere. Nam eo quod secunda Persona dicatur Filius Patris, procedit à Patre, & etiam tertia, eo quod dicatur Spiritus Patris: ergo cum similiter dicatur Spiritus Filij procedet à Filio. Si enim huiusmodi loquendi modus non denotaret processionem, sicut tertia Persona bene dicitur, Spiritus Filij, ita secunda bene diceretur Filius Spiritus sancti, quod tamen dici non potest. Ita cum Concilio Alexan. sentit Cyrillus epist. ad Nestorium, aiens: *Spiritus veritatis nominatur; Christus autem veritas est: sed & perinde ab illo, atque à Deo Patre procedit.*

Processio
Spiritus à Fi-
lio firmata
concilii
Lateranense

6. Probatur secundo conclusio ex Conciliis. Innumera pene sunt, quæ processionem Spiritus à Filio docuerunt, quæ videri possunt apud P. Ruiz disp. 67. sect. 4. Tria proferam, in quibus ea veritas præsentibus, & consentientibus Græcis firmata fuit. Primum est Concilium Lateranense sub Innocentio tertio, in quo præsentibus, & consentientibus Græcis, vt patet ex illius cap. 4. definitur cap. 1. Spiritum sanctum à Patre, Filioque procedere. Vnde in Cap. *firmiter* de summa Trinit. & fide Catholica, decernitur. *Filius à Patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab utroque.* Secundum est, Conciliū Lugdunense Generale, vt habetur c. *fideli* quod est vnicum de summa Trinit. in sexto. In quo Græcis præsentibus, & consentientibus cantatum est

Lugdunense.

est

Disp. XIX. De Principio Spiritus sancti. Sect. I. 451

est symbolum ter græce, terque latine cum explicatione illa, *Ex Patre Filioque procedit*, Tertium est, Concilium Florentinum Generale in quo post longas, & exactas disputationes inter Patres Græcos & Latinos, de consensu omnium eadem Veritas stabilita est, ut diximus initio sectionis. Ex quibus omnibus constat de fide tenendam processionem Spiritus à Filio.

7. Obiicies primo illud Ioan, 15. *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Vbi cum Christus adeo clare, & aperte tradiderit processionem Spiritus à Patre, nec addiderit à Filio; eo ipso significare videtur, Spiritum à solo Patre, & non à Filio procedere. Hoc argumentum, si efficax esset, conuinceret, iuxta illud Matth. 16. *Caro, & sanguis non reuelabit tibi, sed Pater meus.* Et Ioan. 6. *Nisi Pater, qui mittit me traxerit eum.* Excludendos esse à causalitate reuelationis diuinitatis Christi, & auocationem per gratiam, Filium, & Spiritum sanctum, cum solius Patris expressa mentio fiat à Christo. *Respondeo* igitur, Christum Dominum sufficienter expressisse processionem Spiritus à Filio, tum alibi, quod sufficiens est, ut eotestimonio non excludatur Filius, nam pro more suo cuncta Christus referebat ad Patrem, etiam quæ ipsi communia erant. Tum etiam ibi processio Spiritus à Filio sufficienter expressa est verbis illis, *quem ego mittam vobis*, ut vidimus. Et forte ne quis inde existimaret, Spiritum à solo Filio procedere, addita est expresse processio illius à Patre.

Aliqua scripturæ testimonia declarata.

8. Obiicies secundo, Concilium Ephesinum, quod tacite videtur approbasse Nestorianorum doctrinam, qua parte asseriebant, Spiritum à Filio non procedere. Nam symbolum Nestorianorum, in quo id expresse continebatur lectum fuit coram Patribus concilij, qui nihil contradixerunt circa illam partem, qua negabatur processio Spiritus à Filio. *Respondeo* Concilium noluisse de hac quæstione disputare, quia propter aliã conuenerat, scilicet ad stabiliendã vnicã in Christo Personã. Id autem non est tacite approbare, sed intentæ causæ locũ dare.

Concilij Ephesini mens.

Expositi Pa-
tres qui pro-
cessionem
Spiritus à
Filio negare
videntur.

Idem dicendum est de lib. Theodoreti ibidem lecto, aundem-
que errorem continente circa profectionem Spiritus à Filio

9. Obiicies tertio Aliquos Patres, qui negare videntur pro-
cessionem Spiritus à Filio. Athanasius in quæstionibus de na-
tura Dei asserit: *solum Patrem esse causam duobus*. Gregorius
Nissenus lib. de differentia Essentiæ, & hypost. ait de Filio.
*Nullam, quantum attinet ad propriam notam, & peculiare insi-
gne, communionem habet, vel cum Patre, vel cum Spiritu sancto:*
ergo neque habet Spirationem actiuam, quæ communis esset
cum Patre. Damascenus lib. 1. fidei cap. 11. *Spiritum per Fili-
um esse dicimus, sed ex Filio Spiritum sanctum non dicimus*. Na-
zianzenus orat. 24. ad Episcopos, qui venerant ex Ægipto. *Si
quidquid Pater habet, idem, excepta causa, Filij est; quidquid item
Filius habet, idem quoque Spiritus S. est, si Filicitatem exceperis.*
Vel ut alij vertunt *causalitatem*.

10. Respondeo Athanasium optime dicere, solum Patrem
esse causam, id est principium, duobus; quia Filius tantum
est principium vni, scilicet, Spiritui sancto; vel loquitur de prin-
cipio ingenito, qualis est solus Pater. Gregorius autem
loquitur de notione non quocunque, sed personali, in qua ni-
hil commune habent diuinæ personæ. Damascenus non ne-
gat Spiritum à Filio procedere ab illo tamquam à prima radice
seu totius diuinitatis fonte. Idcirco concedit procedere à Patre
per Filium, quod est re ipsa procedere à Filio explicata procel-
sione Filij à Patre præpositione illa *per*. Denique Nazianzenus
solum contendit Spiritum sanctum habere quidquid habet
Filius excepta Filicitate & causalitate, seu ratione principij,
quod idem asseruerat de Filio respectu Patris, ut patet *ex ipsius*
Verbis.

S E C T O II.

An si Spiritus sanctus non procederet à Filio distingueretur ab illo.

11. **C**ontrouersia est, quidquid alij sentiant, An Spiritus sanctus, qui de facto à Patre Filioque procedit, distingueretur à Filio, etiam si non ab illo, sed à solo Patre prodiret. Quamuis autem hypostasis impossibilis sit in Spiritu sancto, qui de facto est; id tamen nec reddit inutilem, nec fatuam præsentem controuersiam. Ratio est, nam quoties in aliquo ente plures cõceptus reperiuntur ratione nostra distincti, qui constituere aut distinguere possunt; ad dirimendum, quisnam eorum constituat, vel distinguat, fieri potest hypothesis, quantumuis impossibilis. An scilicet destructo vno, & altero manente, solus conceptus remanens præstaret, constituere, aut distinguere rem. Sic optime dicimus, destructo per impossibile solo visibili, & manente rationali, permanensurum hominem, quia huiusmodi suppositio destructiua non est totius subiecti, de cuius constitutiua inquiritur, esse partis. Aliter contingeret, si quis inquireret, An si homo, non esset homo, esset rationalis, nam suppositio est destructiua totius subiecti, ideoque impertinens. In nostro autem casu Spiritus à Patre simul, Filioque procedit: ad dirimendum igitur, An processio à Filio, sit ratio distinguendi Spiritum ab illo, recte supponi potest, an Spiritus sanctus distingueretur, à Filio, etiam si non ab illo, sed à solo Patre procederet.

12. Prior sententia affirmat distinguendum realiter Spiritum à Filio, etiam si non ab illo, sed à solo Patre procederet. Ita Henricus quodlib. 5. quæst. 9. Bachon. 1. dist. 13. quæst. 1. Scotus 1. sentent. dist. 11. quæst. 2. Inclinat Carthusianus ibidem dist. 11. quæst. 2. Aureolus in hoc puncto singularis docet, quod si Spiritus sanctus non procederet à Filio, Filius tunc non maneret in ratione Personæ, quam existimat partialiter

Sententia
affirmans.
Henricus.
Bachon.

Scotus.
Cathusian.
Aureolus,

Sententia
negans.
S. Thomas
Caietanus
Canariensis,
Durandus.
Ægidius
Heruzus.
Argentinas
Capriolus.
Alexander.
Bonaent.
P. Soarius.
P. Molina.
P. Vasquez
Bellarmin.
P. Valentia.
P. Ruiz.
P. Zuñiga.
P. Arriaga.
P. Perez.

Si Spiritus
sanctus non
procederet
à Filio, nec
distingueretur
ab illo

liter constitui per spirationem actiuam, sed tantum in ratione termini per generationem producti; Spiritus vero sanctus maneret in ratione Personæ distinctæ realiter ab illo termino genito. Ita docet 1. dist. 11. art. 3. præsertim conclus. 4.

13. Posterior sententia negat, Spiritum sanctum distinguendum realiter à Filio, si ab illo non procederet. Ita expresse S. Thomas quæst. 36. artic. 2. & lib. 4. contra gentes cap. 24. & de potentia quæst. 10. artic. 5. & opusculo 1. contra errores Græcorum cap. 32. Caietanus quæst. 36. artic. 2. vbi etiam Canariensis. Durandus 1. dist. 11. quæst. 2. Vbi etiam Ægidius art. 1. quæst. 3. & Heruzus quæst. 1. & Argentinas quæst. 2. artic. 2. & Capreolus quæst. 1. artic. 1. Ferrariensis 4. contra gentes cap. 24. Alexander 1. part. quæst. 43. membr. 4. Albertus 1. part. q. 41. membr. 3. S. Bonauentura 1. dist. 11. artic. 1. quæst. 1. Eandem sententiam tenent etiam doctores nostri. P. Soarius lib. 10. de Trinit. cap. 2. P. Molina quæst. 36. artic. 2. P. Vasquez disput. 147. cap. 4. Cardinalis Belarminus tom 1. lib. 2. de Christo cap. 26. P. Valentia quæst. 10. de Trinitat. puncto 3. P. Ruiz disp. 68. sect. 4. P. Zuñiga q. 36. disp. 11. dub. 3. membr. 1. P. Arriaga disp. 53. de Trinit. sect. 4. P. Martinus Perez disp. 16. sect. 2. num. 6. & plures alij.

14. Affero Spiritum sanctum non distinguendum realiter à Filio, si ab illo non procederet. Ratio huius asserti sumitur ex illo celebri Theologorum principio: Nam in diuinis. *Omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio*, videlicet producentis, & producti; casu autem quo Spiritus non procederet à Filio, ne esset inter illos oppositio relatiua producentis, & producti: ergo Spiritus & Filius distincti realiter non essent, sed vnum, & idem. Maior, quæ sola probationem desiderare poterat, auctoritate omnium Græcorum, Latinorumque Patrum fundata est, testante Ioanne Theologo in Concilio Florentino sess. 18. §. *Dixi equidem his Verbis. Sola relatio apud omnes Græcos, & Latinos doctores diuina processione personarum multiplicat*: ergo non stante processione Spiritus à Filio, neque staret distinctio personarum inter ipsos. A quo fundamento, vt pote fere omnium Theologorum calculis firmato, æquum non est recedere absque vrgentissima necessitate, qualis

qualis non apparet in præfenti, vt constabit ex obiectionum solutione.

15. Probari solet à pluribus secundo conclusio cum P. Vafquo. Dantur de factò in Patre duæ processiones actiuæ, vel vt alij loquuntur duæ actiones, vel vt alij duæ virtutes productiuæ disparatæ, videlicet Paternitas, & spiratio actiua, quæ sunt idem realiter inter se: ergo similiter casu quo Spiritus à Filio non procederet, darentur duæ processiones passiuæ, seu duo termini producti disparati, qui realiter idem essent inter se, videlicet Filius & Spiritus sanctus.

16. Hæc tamen ratio nisi à præcedenti, iuuetur, nihil euincit, arguitur enim ab identitate principium ad identitatem, terminorum, quæ nihil probat, nam in creatis ab vno realiter indiuisibili principio oriuntur effectus realiter distincti disparati. Quod si dicas id possibile in diuinis non esse, vnde id probabis; nisi ad commune illud fundamentum recurras. Quod si iterum instare tentes, ideo Paternitatem, & spirationem actiuam non distingui realiter in diuinis, quia inter ipsas nulla stat processio: ergo Filiatio, & Spiratio passiuæ distinguerentur, cum nulla inter ipsas staret processio. Bene quidem, cæterum tota ratio distinctionis realis in diuinis sumitur à processione, quod est commune fundamentum.

17. Dices cum scotistis, Spiritum sanctum in eo euentu distinguendum realiter à Filio, non oppositione relatiua producentis, & producti, quæ nulla tunc esset inter ipsos, sed quia haberent relationes inter se disparatas, & in creatis vna relatio nõ minus distinguitur realiter ab alia relatione sibi opposita, quam ab altera, cui non opponitur, & quæ mutuo inter se disparate se habent, vt patet in duplici relatione similitudinis, æqualitatis &c.

Scoti respõ-
sio de distin-
ctione dif-
parata.

18. Contra, quia, inde fieret, Paternitatem & Spirationem actiuam distingui realiter de factò, non oppositione relatiua producentis, & producti, sed distinctione relationis disparatæ, cum in creatis non minus distinguantur inter se relationes oppositæ, quam disparatæ. Quod si dicas relationem Spiratoris personalem formaliter non esse, ideoque à Paternitate non distingui realiter distinctione relationis disparatæ,

M M m quod

quod aliter contingeret in relatione Filij & Spiritus sancti ; nam formaliter personales essent , nulla stante inter ipsos processione. Non soluit , nam in creatis etiam si relationes disparatæ personales non sint , realiter distinguuntur : cur non ergo in diuinis ? sane extra oppositionem relativam , nulla in diuinis superest reddenda ratio. Smiliter etiam fieret , absoluta & relatiua distingui in diuinis distinctione disparata, sicut distinguuntur in creatis.

Si Spiritus non procederet à Filio virtualiter tantum distingueretur ab illo.

19. Affero secundo, casu quo Spiritus non procederet à Filio, Filium & Spiritum sanctum virtualiter tantum distinguendos inter se. Probatum, quia illa distinguuntur virtualiter in diuinis, quæ cum identitate reali componunt prædicata contradictoria : ita se haberent Filius, & Spiritus sanctus. ergo, Minor probatur, quia Filius tunc procederet à Patre per intellectiõnem, & non per volitionem, è contra vero Spiritus sanctus procederet à patre per volitionem, & non per intellectiõnem ; cum tamen Filius & Spiritus sanctus essent realiter idem : ergo Filius, & Spiritus sanctus componerent cum identitate reali prædicata contradictoria ; qualia sine dubio sunt, procedere Filium per intellectiõnem, & non procedere Spiritum per illam, & Spiritum procedere per volitionem, & Filium non procedere per illam.

20. Nec inde inferre licet, Filium & Spiritum sanctum tunc realiter distinguendos, eo quod Filius procederet realiter & formaliter per intellectiõnem, & non ita procederet Spiritus sanctus, sed per solam volitionem. Nam huiusmodi prædicata non sunt magis contradictoria, quam produci realiter, & non produci, communicari, & non communicari : sicut ergo produci realiter Filiationem, & non produci essentiam, ex defectu processione inter ipsas, solam arguunt distinctionem virtualem ; idemque est de communicatione essentia, & incommunicabilitate Paternitatis ; idem pariter dicendum existimamus de Filio & Spiritu sancto, nulla stante inter ipsos processione ; quia præscisa prædicata contradictoria in diuinis non sufficiunt distinctioni reali, vt in adhibitis exemplis apparet, & in aliis rem cuique facile erit comprobare. Quare licet tunc Filius esset realiter genitus, & talis non esset Spiritus sanctus,

sanctus, sed tantummodo procedens, non inde plus fieret quam virtualiter distingui, sicut non plus fit, eo quod essentia realiter communicetur, & non communicetur Paternitas, nec eo quod producatur Filiatio, & non essentia.

21. Sed cum P. Arriaga, nullam esse necessitatem admit-
tendi distinctionem virtuales inter Filium, & spiritum san-
ctum; quia tum nulla prædicata contradictoria conuenirent
Filio, quæ non etiam Spiritui sancto competere. Nam tunc
Spiritus sanctus esset Filius realiter, & Filius esset spiritus: ergo
Filius procederet per volitionem realiter, & Spiritus per intel-
lectionem: Idemque quod de Filio & Spiritu sancto, de Filiatio-
ne, & spiratione passiva dicendum, videlicet, utramque esse rea-
liter, tam per intellectum, quam volitionem.

22. Contra tamen, quia præsens controversia non excludit
diuersum modum procedendi Filij, & Spiritus sancti, illius
quidem per solam intellectum, istius vero per solam voli-
tionem; sed tantum inquit, an diuersi illi modi procedendi,
cessante inter ipsos processione, essent realiter distincti; hoc
enim sibi vult; An si Spiritus sanctus, id est, processio per so-
lam volitionem, non esset à Filio procedente per solam intel-
lectionem, distingueretur ab illo: ergo præsens controuersia
non excludit dissimilem modum procedendi Spiritus sancti, &
Filij, imo supponit illum: ergo Spiritus & Filius essent virtua-
liter distincti, nam licet uterque procederet à solo Patre, diuer-
simodo tamen, nam Filius per solam intellectum, Spiritus
vero per solam volitionem procederet. Vnde sola processio Fi-
lij, ut distincta virtualiter à processione Spiritus sancti, esset reali-
ter generatio; sicut ex essentia & Filiatione, sola Filiatio, ut vir-
tualiter distincta ab essentia, est realiter producta.

Necessitas
admittendi
eam distina-
tionem
virtuales

23. Dices: ergo processio Filij esset tunc distincta realiter à
processione Spiritus, & consequenter etiam personæ proceden-
tes. Probatur consequentia, quia processio Filij esset generatio
realiter, & talis non esset processio Spiritus: ergo huiusmodi pro-
cessiones realiter distinguerentur. Vel saltem generatio, & spi-
ratio passiva realiter distinguerentur, cum generatio de solo
Filio, & spiratio de solo Spiritu sancto realiter diceretur. *Res-
pondeo*, negans consequentiam. Ad probationem concessio ante-

cedente, neganda est consequentia. Quia ea omnia cum sola distinctione virtuali subsistunt, ut patet in essentia & Paternitate, quarum ista est realiter incommunicabilis, non vero illa cum sola distinctione virtuali, quin inde sequatur, incommunicabilitatem, quæ dicitur realiter de Paternitate sola, & communicabilitatem, quæ dicitur realiter de sola essentia, distingui realiter inter se, eo quod sint prædicata contradictoria, quorum verificatione sola confurgit distinctio virtualis.

S E C T I O III.

Soluantur obiectiones.

24. **O**biicies primo Spiritus sanctus distingueretur realiter à Patre, etiam si proxime, & immediate à solo Filio procederet: ergo similiter distingueretur à Filio, etiam si à solo Patre proxime, & immediate prodiret. *Respondeo*, concesso antecedente, negans consequentiam. Disparitas est, quia etiam si Spiritus proxime, & immediate à solo Filio procederet, adhuc tunc remote, & mediate procederet à Patre, esset enim iste principium reale Filij, idcirco spiritus distingueretur à Patre. Casu vero, quo Spiritus sanctus à solo Patre proxime, & immediate prodiret, nulla ratione esset à Filio adhuc mediate, & remote; cum Filius nulla ratione sit principium Patris. Nec inde fit naturam diuinam de facto distinguendam realiter à Filio, eo quod sit principium Paternitatis, immediate producentis Filium quia natura diuina non est principium reale Paternitatis, quod opus erat, sed tantum virtuale, quod non sufficit.

Prima obiectio Spiritus distingueretur à Patre etiam si ab illo non procederet, ergo etiam à Filio.

De facto quo distinguantur Filius, & Spiritus sanctus.

25. Obiicies secundo Filius, & Spiritus sanctus nunc distinguuntur Filiatione, & Spiratione passiuæ: cessante autem processione Spiritus à Filio darentur Filiatio, & spiratio passiuæ: ergo & earum distinctio. *Respondeo*, Filium, & Spiritum sanctum de facto non distingui præcisa Filiatione, & spiratione passiuæ, sed Filiatione, quæ capax est ad spirandum, & spiratione passiuæ, quæ capax est, ut spiretur à Filio; exclusa autem processione Spiritus

à Filio, neque in Filiatione esset capacitas ad spirandum, neque in Spiritu S. ut spiraretur à Filio; atque adeo neque distinctio.

26. Instabis, si deficiente in Filio præcisa capacitate ad spirandum, deficeret distinctio illius ab Spiritu fieret, Filium de facto constitui formaliter capacitate illa ad spirandum, seu fecunditate, quam vocant recentiores radicalem: id falsum est, ut vidimus contra auctores fecunditatis: ergo deficiente præcisa capacitate ad spirandum, non deficeret distinctio Spiritus à Filio. Maior probatur quia illo constituitur formaliter res aliqua, quo distinguitur ab aliis, vel saltem illo, quo non distinguitur, constitui formaliter non potest, cum vna eademque sit ratio formalis constitutiva, & distinctiva: ergo si Filius ratione capacitatis ad spirandum distingueretur ab Spiritu S. & non præcisa ratione Filiationis, ea potius capacitate formaliter, quam Filiatione constitueretur.

Instantia
constituen-
dum esse
Filiū fecunditate.

27. Respondeo, Filium in esse Filij non constitui formaliter capacitate spirandi, sed tantum in esse distincti ab Spiritu sancto, quod esse distinctum non est de conceptu formali Filij, sed tantum materiali. Ratio est, quia si per impossibile deficeret sola capacitas spirandi, reliquis manentibus, scilicet processione à Patre per intellectum, maneret Filius in esse Filij, & sola deficeret distinctio illius ab Spiritu S. atque adeo constituitur formaliter illa, non in esse Filij, sed in esse distincti. Et quavis in creatis formale constitutum, hoc ipso sit distinctivum, id contingit, quia ad distinctionem necessariam non est processio, quod si necessaria esset, pariter dicerem constitutum formale hominis, ut tale, non esse distinctivum, sed rationem processionis. Cū autem in divinis sola processio sit ratio distinctionis, idcirco constitutum formale Filij, quia tale, distinctivum non est ab Spiritu sancto, sed sola capacitas spirandi, quæ de constitutivo formali Filij non est, etiam si sit de constitutivo materiali, imo & virtuali seu obiectivo, eo quod inter capacitatem spirandi, & Filiationem nulla sit distinctio virtualis seu obiectiva.

Filius in
esse Filij nõ
constituitur
capacitate
spirandi.

28. Obiicies tertio. De facto datur distinctio realis in divinis absque oppositione relativa: ergo etiam in nostro casu, ea oppositione cessante, posset esse distinctio. Cõsequencia legitima est.

Obiectio
omnium
difficilior.

Antecedēs probatur, nam Paternitas, & Filiatio de facto diſtinguntur realiter à Spiratione paſſiua: nec tamen illi opponuntur relatiuē: Ergo. Minor probatur, quia Spiratio tantum actiua opponitur paſſiua: Spiratio autem actiua non eſt Paternitas nec Filiatio, ſed relatio vtrique communis, & virtualiter ab illis diſtineta: ergo Paternitas Filiatio non opponuntur relatiue ſpirationi paſſiua. *Conf.* Paternitas & Filiatio non opponuntur relatiue immediate ſpirationi paſſiua, cum id proprium ſit Spirationis actiua; nec mediate, quia ad id neceſſe erat, quod Paternitas, & Filiatio immediate opponerentur ſpirationi actiua, quod impoſſibile eſt, cum ſint idem realiter cum illa: ergo nullo modo opponuntur.

Prima reſponſio, ca. que inſufficiens.

29. P. Arriaga diſp. 53. ſect. 4. ſubſect. 4. ait, ſe plures huius argumenti ſolutiones audiuiſſe, ſed quæ ſatisfaciat, nullam. Primo ergo reſpondent aliqui. Ideo Filiationem, idemque eſt de Paternitate, opponi Spirationi paſſiua, quia eſt radix virtualis ſpirationis actiua oppoſita paſſiua. Non ſatisfacit, quia etiam eſſentia eſt radix virtualis Paternitatis oppoſita Filiationi, nec tamen eſſentia opponitur iſti: ergo quia Filatio ſit radix virtualis ſpirationis actiua oppoſita paſſiua, non inde oppoſita erit iſti. Imo eſſentia, vel ſaltem amor abſolutus eſt radix ſpirationis actiua, nec tamen opponitur paſſiua: ergo conceptus radicis virtualis ſpirationis actiua, non dicit oppoſitionem cum paſſiua.

Secunda reſponſio.

30. Secundo reſpondent, alij, Filiationem eſſe ſubſiſtentiam Perſonæ ſpiritum ſanctum producentis, ideoque ab ſpiratione paſſiua diſtinguendam eſſe, quia ſubſiſtentia Perſonæ producentis opponitur Perſonæ productæ.

31. Hoc impugnat Arriaga, quia in Chriſto ſubſiſtentia Dei creantis humanitatem eſt ſubſiſtentia eiſdem humanitatis, & ſub vna ſubſiſtentia Verbi continetur Deus creans, & natura creata: ergo ſimiliter poſſet ſub eadem numero ſubſiſtentia Filiationis poſſet contineri, & Spiratio actiua producens, & paſſiua producta. Firmat, quia in composito ſubſtanciali brutorum vnica eſt ſubſiſtentia materiæ, & formæ, & ſub eadem ſubſiſtentia materia realiter cauſat formam in genere cauſæ materialis: ergo etiam in diuinis ſub eadem ſubſiſtentia poſſet eſſe producens, & productum.

32. Hæc

32. Hæc impugnatio nec videtur efficax nec consequenter scripta. Non efficax, quia quod producitur in diuinis non est natura, sed relatio, ideoque producens, & productum non possunt esse sub eadem subsistentia. Deus autem creans, non creat subsistentiam Verbi, sed naturam humanam, vnde quid mirum, si sub vna subsistentia continentur Deus creans, & humanitas creata. Nec videtur consequenter scripta. Nam si ex eo quod in composito substantiali brutorum vna sit subsistentia materiæ & formæ, & sub eadem subsistentia materia realiter causet formam, recte deduceretur, etiam in diuinis sub eadem subsistentia posse esse producens, & productum: ergo cum antecedens Arriagæ sit, vel non sequitur consequentia, vel admitenda est ab illo, si legitima sit, vnde consequens non erit eius responsio, asserens, ideo Filiationem distinctam esse ab spiratione passiuâ, quia est principium quod; nam etiam materia sub eadem subsistentia est principium quod formæ in genere causæ materialis: ergo etiam in diuinis sub eadem subsistentia principium quod producens, & terminus productus.

33. Tertio respondent alij cum P. Vasquio disp. 148. cap. 8. Responso
P. Vasquij. Ideo Filiationem opponi operationi passiuæ, quia coniuncta est Personæ producenti, non vt cunque, sed vt quid proprium illius, videlicet vt personalitas Personæ producentis. Impugnat Arriaga. quia hæc solutio manifeste petit principium. Nam obiectio contendit Personalitatem Filij, seu Personæ producentis non esse quid proprium illius, sed commune etiam spiritui sancto. Cæterum si id contendit obiectio: ergo respondens Arriaga ideo Filiationem communem non esse spiritui sancto, quia est principium quod illius, petit etiam principium, nam similiter obiectio contendat, producens vt quod non esse quid proprium Filij, sed commune etiam spiritui sancto. Obiectio ergo non intendit, personalitatem producentis esse communem cum producto; sed Filiationem futuram communem spiritui sancto, eo quod non habeat oppositionem relativam producentis cum illo. Cui bene respondetur, habere huiusmodi oppositionem, quia est quid proprium, id est personalitas Personæ, quæ producit Spiritum S.

Responde-
tur argu-
mento.

34. Respondeo ergo cum duabus præcedentibus sententiis, quæ solis Verbis discrepare videntur. Filiationem, idemque est de Paternitate, ideo opponi relatiue immediate spirationi passiuæ, quia licet virtualiter non sit principium *quo* productiuum, nam id sola est spiratio actiua, est tamen personalitas, substantia, seu relatio constituens Personam productiuam Spiritus sancti per modum principij *quod*, cumque principium *quod* distinctum esse debeat à termino producto, terminus productus in Spiritu sancto sit personalitas illius; inde personalitas Patris & Filius opponuntur immediate spirationi passiuæ. Essentia vero non opponitur, nec volitio, quia licet constituent principium *quod*, non constituit tanquam relatio, aut personalitas personæ producentis sed tanquam absolutum, & commune, etiam personæ productæ. Nec quid nouum respondet P. Arriaga. Et quod de suo addit, scilicet, spirationem actiuam esse puram causalitatem, & virtutem productiuam Spiritus sancti in solo absoluto positam esse, satis à nobis expulsum est disp. 6.

Difficile
Anselmi
testimoniū
obicitum

35. Obiicies quinto, Sanctum Anselmum epistola de processione Spiritus sancti pluribus in locis inculcantem, Spiritum & Filium, distingui natiuitate, & processione, quia videlicet Filius nascitur à Patre, & Spiritus tantum procedit: casu autem, quo Spiritus non procederet à Filio daretur natiuitas Filij, & processio Spiritus: ergo & distinctio eorum. Minor est certa, quia daretur Filius, & daretur Spiritus sanctus, vterque à solo Patre procedens: processio autem Filij esset natiuitas, origo autem Spiritus esset processio: ergo darentur natiuitas, & processio.

36, Respondet P. Arriaga, Anselmum locutum de natiuitate, & processione, quæ de facto dantur, & quibus de facto distinguitur Filius à Spiritu sancto: istæ autem distinguntur per modum principij, & termini relatiue oppositi. Vnde non infertur, Anselmum docuisse, sine oppositione principij, & termini, stare distinctionem realem. Non satisfacit responsio. Nam Anselmus expresse asserit, seorsim à processione Filium & Spiritum sanctum distingui natiuitate, processione, audiendum cap. 2. illius epistolæ, *Filius autem (ut interim aliam cau-*

sum

Sam dicam, quoniam nondum constat, quod Spiritus sanctus de illo sit, & procedat) ideo non est Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus est Filius, quis Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus sanctus vero, non nascendo, sed procedendo. Et cap. 3. Cum autem apparebit, quia Spiritus sanctus est de Filio, tunc quoque palam erit: quia propter hoc nequit esse Filius Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus Filius. Vbi particulæ illæ, Tunc quoque, manifeste denotant duplicem titulum, quo Filius & Spiritus sanctus in casu processionis inter ipsos distingueretur, videlicet titulum processionis inter ipsos, & titulum natiuitatis, vnius, & processionis à Patre alterius.

37. Respondet secundo P. Ruiz disp. 68. sect. 6. num. 9. Anselmum in ea epist. cap. 2. locutum non esse ex propria sententia, sed tantum explicare, quomodo Græci negantes processionem Spiritus à Filio, defenderet vtriusque distinctionem. Idque suadere conatur, tum Verbis capitis 3. à nobis adductis, quibus non iuuatur responsio. Tum etiam, quia illud axioma, *In Deo omnia sunt vnum, ubi non obuiat relationis oppositio*, tamquam authori tribuitur ab antiquioribus Theologis. P. vero Soarius lib. 10. c. 2. n. 1. & 7. & P. Vasquez disp. 147. c. 4. fatentur, Anselmum oppositæ sententiæ fauere. Quos miratur P. Zuñiga, cum aperte, inquit, Anselmus verbis illis capitis 3. à nobis adductis, nostram teneat sententiam. Dum tamen alia probatio non producitur pro mente Anselmi, leuis est admirationis occasio, & insufficiens, vt vidimus. Nec rem euincunt, quæ congerit P. Ruiz disp. 9. sect. 5. à n. 6.

38. Respondeo ergo, Anselmum probabilem existimasse oppositam sententiam, sed nostram longe probabiliorem, quod manifeste indicant verba illa capitis tertij: *Cum autem apparebit, quia Spiritus sanctus est de Filio, tunc quoque palam erit, quia propter hoc nequit esse Filius Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus Filius.* Vbi particulæ illæ, *palam erit*, relatæ ad processionem, manifeste indicant, firmiter, & clarius, & solidius distinctionem, Spiritus à Filio à processione desumi. Quibus Anselmus nobis potius quam aduersariis fauere existimandus est, cum nostram potius, quam oppositam sententiam laudet, & commendet; nec intendamus nos, contrariam sententiam probabilem non esse.

Mens Anselmi nobis minime contraria.

Ultima ob-
iectio ex in-
communi-
cabilitate
Personalita-
tis desum-
pta.

39. Obiicies ultimo hoc ipso, quod conceptus aliquis personalitas sit, distinctus est realiter à quocunque alio conceptu, qui etiam personalitas sit. Sic Paternitas eo ipso quod personalitas sit, est distincta realiter è Filiatione, quæ etiam personalitas est, & ratio spirationis actiuæ personalitas non est hoc ipso, quod realiter identificetur Paternitati, & Filiationi, quæ personalitates sunt, quod si spiratio actiua personalitas esset, hoc ipso distingueretur realiter à Paternitate, & Filiatione, quæ personalitates sunt: quamuis autem Spiritus sanctus non procederet à Filio, Filiatione esset personalitas, & similiter spiratio passiuæ, cum tam Filius, quam Spiritus sanctus esset persona à solo Patre procedens; ergo distinguerentur realiter inter se, cum conceptus personalitatis dicat incommunicabilitatem alteri conceptui, qui personalitas sit, vnde persona dicitur, Rationalis naturæ indiuidua substantia, id est, incommunicabilis substantia.

40. Confirmatur, si conceptus, qui formaliter personalitas est, hoc ipso non diceret incommunicabilitatem cum altero conceptu, qui etiam formaliter personalitas esset, fieret spirationem actiuam non deficere à ratione personalitatis, eo quod communicaretur Paternitati & Filiationi, quæ formaliter personalitates sunt: ergo cum spiratio actiua ex hoc præciso capite deficiat à ratione personalitatis, signum est conceptum personalitatis hoc præcise dicere incommunicabilitatem cum altero conceptu, qui etiam personalitas sit. Si enim id non diceret, cur spiratio actiua, sicut est relatio virtualiter à Paternitate, & Filiatione distincta, non esset etiam Personalitas? Vtcrius roborari potest, nam spiratio actiua vt virtualiter à Paternitate, & Filiatione distincta est substantia, eo quod de ratione substantiæ non sit incommunicabilitas alteri substantiæ; non vero est personalitas, eo quod ista dicat incommunicabilitatem alteri personalitati: ergo conceptus, qui est formaliter personalitas, hoc ipso dicit incommunicabilitatem cum altero, qui etiam personalitas sit.

Obiectionis
solutio.

41. Respondeo conceptum personalitatis in diuinis non dicere incommunicabilitatem cum altero conceptu, qui etiam personalitas sit, seorsim à processione; dicit tamen incommunicabilitatem

nicabilitatem pluribus processione inter se distinctis; & hinc spiratio actiua deficit à ratione personalitatis, quia videlicet communis est Paternitati simul & Filiationi realiter inter se processione distinctis. Casu autem quo Spiritus non procederet à Filio, quamvis vterque esset realiter idem, neuter tamen pluribus realiter inter se processione distinctis communis esset, Vnde licet tam Filiatio, quam spiratio passiuæ personalitates essent, ex defectu processionis inter ipsos nullam dicerent realem distinctionem, cum de facto illam dicant ratione processionis.

S E C T I O IV.

Ex quo amore procedat Spiritus sanctus.

42. **H**Æc difficultas decisa iam à nobis est disp. 17. Idem enim quod ibi dictum est de processione Verbi per intellectionem, dicendum cum propositione nunc est de processione Spiritus sancti per volitionem, seu amorem, quare breuiter ex ibi dictis.

43. **A**ffero primo, Spiritum sanctum procedere ex amore necessario essentiae. Ratio est, quia Spiritus sanctus procedit ex aliquo amore diuino: amor autem essentiae est omnium aptissimus processioni Spiritus; sicut cognitio essentiae est omnium aptissima processioni Verbi: ergo sicut Verbum procedit ex cognitione essentiae, ita spiritus ex amore illius, maxime cum essentia diuina sit obiectum primarium diuini amoris, & quocumque titulo Spiritus procedat per alium amorem, excludi non possit amor essentiae.

Spiritus sanctus procedit ex amore essentiae.

44. **A**ffero secundo Spiritum sanctum procedere ex amore omnis attributi absoluti. Ratio est, quia Spiritus sanctus ex eo amore procedit, qui est ratio formalis communicandi suum obiectum Filio: talis autem est amor omnis attributi absoluti: ergo. Minor probatur, nam ille amor est ratio formalis communicandi suum obiectum Spiritui sancto, cuius obiectum non

Etiam ex amore omnis attributi absoluti

opponitur Spiritui : obiectum autem amoris attingentis; attributa non opponitur, imo identificatur Spiritui sancto, cum attributa absoluta à nullo relatiuo distinguantur : ergo amor attributorum est ratio formalis communicandi suum obiectum Spiritui sancto: ergo sicut Verbum procedit ex cognitione attributorum, eo quod sit ratio formalis communicandi illa, pari etiam titulo Spiritus sanctus ex eorundem amore procedet.

Et ex amore
omnium
relationum.

45. Aſſero tertio, Spiritum sanctum procedere ex amore omnium relationum. Quia licet non sit ratio formalis communicandi relationes, est tamen ratio formalis communicandi essentiam, quæ est obiectum formale omnis diuini amoris, siue amor essentia & relationum. indiuisibilis sit, siue virtualiter multiplex, vt in simili diximus de processione Verbi ex cognitione relationum, seu personarum. Hinc colligo, Spiritum sanctum procedere ex amore omnis prædicati diuini necessarii tam absoluti, quam relatiui; non vt præcise amor est, sed quatenus est ratio formalis communicandi physice, seu quatenus est communicatio physica essentia; sic enim Spiritus sanctus euadit consubstantialis Patri & Filio.

Item ex
amore crea-
turarum
possibilium.

46. Aſſero, Spiritum sanctum procedere ex amore necessario creaturarum possibilium, siue talis amor tantum quo ad sufficientiam, siue etiam quo ad efficaciam eas creaturas velit. Ratio est, quia aliter processio Spiritus sancti integra, & perfecta non esset; sicut amor necessarius integer non esset, si deesset, illi amor possibilium: ergo vt processio Spiritus sancti integra sit, debet esse per amorem creaturarum possibilium, modo, quo talis amor necessarius Deo est. Confirmatur, Verbum, vt sit integrale, & adæquate Verbum, procedit ex simili scientia creaturarum possibilium, vt vidimus disp. 17. sect. 3. ergo etiam Spiritus ex amore earum.

Non vero
ex amore
libero futu-
rorum.

47. Aſſero quintò spiritum sanctum non procedere ex amore libero, seu contingenti, futurorum, vel existentium. Hæc conclusio nititur eisdem fundamentis, quibus ea disp. 17. sect. 4. ostendimus, Verbum non procedere ex scientia contingenti. Videantur ibi dicta, quia hæc ea reuocare, nimis longum, & fastidiosum esset.

48. Aſſero

48. Aſſero ultimo , Spiritum ſanctum procedere ex amore diſunctiuo , quo Deus complacet in eo , quod à parte rei vel exiſtat Petrus , vel eius carentia ; ſicut diſp. 17. ſect. 6. diximus Verbum procedere ex ſcientia diſunctiua , quia nouit Deus , vel exiſtere à parte rei Petrum , vel eius carentiam. Sicut enim huiusmodi ſcientia neceſſaria Deo eſt , eo quod impoſſibile prorsus ſit , quod ex extremis contradictoniis neutrum exiſtat , & Deum cognoscere , vel exiſtere Petrum , vel eius carentiam , aliud re non ſit , quam cognoscere , impoſſibile eſſe omiſſionem vtriuſque ſimul , & impoſſibilia ſcientia neceſſaria cognoscantur a Deo. Similiter complacentia diſunctiua vel exiſtentia Petri , vel carentia illius , aliud re non eſt , quam complacere in eo quod impoſſibilis ſit omiſſio vtriuſque ſimul : ergo ea complacentia diſunctiua tam neceſſaria Deo erit , quam ſcientia : ergo ſicut Verbum ex ſcientia illa diſunctiua procedit , quia neceſſaria Deo eſt ; ita etiam Spiritus ex cõplacentia procedet.

Ex quo amore diſiunctiuo procedat.

49. Omnia autem , quæ contra præcedentes aſſertiones obijci poſſent , ſoluta ſunt ex profeſſo tota diſp. 17. videas ibi. Vnum autem hic aduertas , eſſentiam diuinam eſſe obiectum formale cuiuſlibet amoris diuini , ſiue ille ſit amoralicuius prædicati diuini abſoluti , aut relatiui , ſiue ſit amor creaturarum. Quia licet bonitas creata poſſit eſſe motiuum diuini amoris , nõ tamen ſola , ſed vna cum diuina , vt oſtendi tract. de voluntate diſp. 5. ſect. 7. Eo quod melior eſt Deo bonitas , quæ nullum patitur in Deo effectum , quem potiffimum ipſa non moueat , quam oppoſita. Hoc monuerim , vt facilius appareat. quomodo dilectio creaturarum poſſit eſſe ratio formalis comunicandi eſſentiam Spiritui ſancto , etiam ſi virtualiter diſtincta eſſet , vt opinantur alij , à dilectione Dei.

SECTIO

S E C T I O. V.

An Pater, & Filius sint per se requisiti ex parte principij ad producendum Spiritum sanctum.

50. **P**ATREM, & Filium esse per se. requisitos ex parte obiecti ad productionem Spiritus sancti, supponimus nunc, cum ex eorum dilectione procedat. Difficultas ergo non est de Patre, & Filio in ratione obiecti, sed in ratione principij. An videlicet Spiritus sanctus ad sui productionem exigat per se, & formaliter principium duplici supposito completum, Patris scilicet, & Filij, ita ut utroque, vel quolibet eorum deficiente, processio quoque Spiritus deficeret. Dixi per se, & formaliter, quia materialiter, & pro ut de facto, certum est, processionem Spiritus sancti esse à principio completo duplici supposito Patris, & Filij.

Sententia
negans
Scotus
Durandus
Ocham
Gabriel
Belarminus.
Sententia
affirrans
P. Soarius
P. Vasquez
P. Torres
P. Valentia
P. Ruiz
P. Zuñiga.

51. *Prior* sententia negat, supposita Patris, & Filij, per se, & formaliter necessaria esse ex parte principij ad productionem Spiritus sancti. Ita Scotus 1. dist. 12. quæst. 1. num. 8. Durandus 1. dist. 11. quæst. 3. & dist. 12. quæst. 1. num. 8. Ocham eadem dist. 12. quæst. 1. & 2. Gabriel dist. 12. quæst. 2. art. 1. & 2. Aureolus ibidem, quæst. unica art. 1. & 3. Cardinalis Belarminus tom. 1. lib. 2. de Christo. c. 27. P. Molina quæst. 36. art. 4. disp. 5. *Posterior* sententia affirmat, & est communis Doctorum. Eam tenent apud Ruiz disp. 71. sect. 1. n. 6. Albertus Alexander. Richardus Gregorius. Argentinas. Carthusianus. Capreolus. Ferraricensis. Cajetanus. Canariensis. Marsilius, & alij Eandem sententiam tenent ex nostris P. Soarius lib. 10. c. 6. P. Vasquez disp. 150. P. Torres quæst. 36. art. 4. P. Valentia 1. part. quæst. 10. punct. 5. P. Ruiz disp. 71. sect. 1. à num. 5. P. Zuñiga quæst. 36. disp. 11. dub. 4.

Spiritus san-
ctus ut
formaliter

52. *Assero* primo, Spiritum sanctum, ut formaliter, & precise Spiritus sanctus est, non exigere ex parte principij duo supposita distincta Patris & Filij. Probatur, quia si Spiritus sanctus non procederet à Filio, haberet rationem formalem Spiritus procedentis à solo Patre per volitionem; sicut in eo Spiritus

casu Filius haberet rationem Filij procedentis per intellectio-
nem à Patre : ergo Spiritus sanctus formaliter in ratione Spi-
ritus sancti non exigit ex parte principij duo supposita distincta
Patris & Filij , cum maneret tunc ratio Spiritus sancti à solo
Patre procedens. Sicut communis Doctorum sententia , ex
eo infert Filium in ratione præcisa Filij non dicere formaliter
virtutem spiratiuam , etiam radicalem , quia etiam si Filius non
produceret Spiritum sanctum , præcisa processione à Patre per
intellectionem , maneret Filius.

ralis duo
supposita
non exigit
ex parte
principij

53. Dices tunc non mansuram eundem Spiritum sanctum ,
qui de facto est , atque adeo non probari , Spiritum sanctum , qui
nunc est , non exigere duo supposita distincta ex parte princi-
prij. Contra , quia nostra probatio opime conuincit intentum ,
videlicet Spiritum sanctum , qui de facto est , non exigere duo
supposita distincta ex parte principij , ex præciso conceptu Spi-
ritus sancti , nam iste tunc cum vno tantum supposito maneret ,
sed id contingere ratione alterius conceptus in Spiritu sancto
reperi : sicut distinctio Spiritus à Filio conuenit illi , non præ-
cisa ratione Spiritus , sed ratione processions à Filio , eo quod
ea processione non stante sola deficeret formaliter distinctio.
Sic dicimus , visibilitatem non esse formaliter hominis essen-
tiam , bene vero rationalitatem , quia hæc sola per impossibile
manente , consisteret formaliter homo , secus sola visibilitate
persistente.

54. Affero secundo , Spiritum sanctum , quatenus distinctum
realiter à Patre , & Filio exigere duo supposita Patris , & Filij ex
parte principij , titulo distinctionis realis Spiritus ab illis. Ratio
est , quia distinctio realis in diuinis non stat absque oppositio-
ne relatiua producentis , & producti : ergo Spiritus sanctus ,
titulo distinctionis realis à Patre & Filio , exigit ab utroque pro-
cedere : ergo eodem titulo exigit vtrumque suppositum ex par-
te principij Antecedens constat ex dictis sect. 2. Consequentia
vero legitima est. Vnde facile esset discrepantes illius sententiæ
conciliare , maxime inter authores asserentes , in diuinis neces-
sariam esse distinctioni reali oppositionem relatiuam producē-
tis , & producti. Nec aliud conuincunt Patres adducti à Ruiz. quæ
Spiritum exigere duo supposita. Patris & Filij , titulo distinctio-
nis realis ab illis.

Bene vero
vt distinctus
realiter à
Patre , &
Filio.

55. Obiicies

55. Obiicies primo, tota, integra, & perfecta virtus spirandi seu spiratio actiua est in Patre : ergo solus Pater esset formaliter sufficiens ad producendum spiritum sanctum, etiam si facto vna cum Filio producat; atque adeo Spiritus sanctus ad sui productionem duo supposita distincta non exiget ex parte principij. *Respondeo* solum patrem sufficientem quidem esse ad producendum spiritum sanctum indistinctum à Filio, non vero distinctum, vt de facto est, ad id enim necessaria est oppositio relatiua producentis & producti inter Filium, & spiritum sanctum, vnde Filius præcedere debet ex parte principij.

56. Obiicies secundo, productio creaturæ licet re ipsa procedat à tota Trinitate, tamen formaliter non exiget tria supposita nam si virtus creandi, scilicet omnipotentia, in vno tantum esset supposito diuino, hoc illi sufficeret, etiam vt creatura procederet distincta à tota Trinitate : ergo sicut Spiritus sanctus procedat à Patre, & Filio non exiget vtrumque ex parte principij, etiam vt procedat distinctus à Filio. *Respondeo*, concesso antecedente, negans consequentiam, quia creatura ad sui distinctionem ab aliis, non exiget processionem ab illis, sed sufficit illi propria limitatio; vt autem vna persona diuina ab altera distinguatur, propter illimitationem vtriusque, necessaria est oppositio relatiua producentis, & producti inter ipsas. Vnde licet creatura distingui posset à Personis diuinis, etiam si exigat ex parte principij, non tamen Spiritus sanctus à Filio, si illum non exigat tanquam principium sui.

S E C T I O VI.

An Pater, & Filius sint vnum principium Spiritus sancti, seu vnus spirator.

57. **T**Radiderunt doctores aliqui Catholici, de rigore & proprietate sermonis, Patrem & Filium non esse vnum principium spiritus sancti, sed duo principia, etiam si in vtroque vna eademque sit spiratio actiua, & vna eademque

Disp. XIX. De Princip. Spiritus sancti. Sect. VI. 47 1

eademque potentia spiratiua. Ita Durandus 1. dist. 29. quæst. 2. & 3. Gregorius Ariminus 1. dist. 12. quæst. 1. Gabriel ibidem quæst. 1. art. 2. conclus. 2. & art. 3. dubit. 1. Qui tamen admonet, vt cum Ecclesia loquamur, licet de rigore sermonis Pateret Filius duo principia Spiritus sancti dici possint. Hanc sententiam iudicant temerariam, & periculosam Canariensis quæst. 36. art. 4. in 2. parte commentarij dub. 1. & 2. P. Ruiz djsp. 70. sect. 1. n. 14 P. Soarius tract. 3. lib. 10. c. 7. P. Torres quæst. 36. art. 4. P. Vafq. disp. 146. c. 3.

Vna, eadem, que potentia Spiratiua est in Patre, & Filio

58. Suppono primo tanquam certum fidei dogma ab omnibus Catholicis admissum, etiam illis, qui nuper plura dici posse principia concedebant; vnã, eandemque potentiam Spiratiuam, seu virtutem Spiritus sancti productiuam esse in Patre, & Filio. Nam si ea virtus consistat in absoluto formaliter, vt opinantur multi, cum omnia absoluta sint vnum, necesse est vnã esse etiam virtutem spiratiuam in Patre, & Filio. si vero virtus spiratiua in relatiuo formaliter consistat, vt diximus nos agentes de principio quo productiuo disp. 6. aliud esse non potest quam Spiratio actiua, quam vnicam, & eandem esse in Patre & Filio definitum est in concilijs statim producendis.

59. Suppono secundo de Fide, vnicam, eandemque Spirationem actiuam esse in Patre & Filio. Ita definitum est in Concilio Generali Lugdunensi sub Gregorio decimo cap. vnico de summa Trinit. in 6. his verbis. *Non duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedit.* Idem stabilitum est in Concilio Florentino ab Eugenio quarto in litteris vnionis, sibi de Spiritu sancto decernitur, quod à Patre & Filio *vnica spiratione procedit.* Hic ergo positus, quæ omnes Catholici concordēs, & vnanimēs profitentur. Quæritur, An ex his fundamentis Pater & Filius sint vnum principium Spiritus sancti, vel dici possint plura principia.

Vnica etiam eadem spiratio actiua Concilium Florentinũ

60. Afferendum est primo, Patrem, & Filium esse vnum principium Spiritus sancti, & nec esse, nec posse dici plura. Hæc est sententia omnium Theologorum contra Durandum, & Gregorium. Probat ex Concilijs num. præcedenti allegatis; Lugdunense enim ita decernit. *Damnamus omnes, qui negare præsumperint, æternaliter Spiritum sanctum*

Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti, & non plura

O O o

ex

ex Patre, & Filio procedere, siue etiam semerario anſu aſſerere, quod Spiritus ſanctus ex Patre, & Filio tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex vno procedat. Similiter definit Florentinum his verbis. Hoc ſacro vniuerſali approbante Florentino Concilio, definimus, vt hac ſeſei veritas ab omnibus Chriſtianiſ credatur, & ſuſcipiatur, ſicque omnes profiteantur, quia Spiritus ſanctus à Patre, & Filio aternaliter eſt, & eſſentiam ſuam, ſuumque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul & Filio, & ex vtroque aternaliter, tanquam ex vno principio, & vnicà ſpiratione procedit. Ergo Pater, & Filius non ſunt duo principia Spiritus ſancti, ſed vnum.

61. Reſpondet Durandus, Concilia non definire Patrem & Filium eſſe proprie, & ſimpliciter vnum principium, ſed eſſe tanquam vnum principium, quod non excludit plura principia per modum vnius, id eſt vnicà virtute, & ſpiratione producentia.

Reſponſio
Durandi
minime
ſubſiſtens.

62. Contra, quia Concilia non dicunt Patrem & Filium eſſe tanquam vnum principium, ſed Spiritum procedere à Patre, & Filio tanquam ex vno principio, ad eum modum quo dicuntur Pater & Filius vnus Deus, & vnus creator: Pater autem & Filius ita ſunt vnus Deus, & vnus creator, vt dici non poſſint plures Dei, nec plures creatores: ergo Pater, & Filius ita erunt vnum principium Spiritus ſancti, vt plura dici non poſſint. Maior eſt S. Auguſtini lib. 5. de Trinit. cap. 14. aientis. *Fatendum eſt Patrem & Filium principium eſſe Spiritus ſancti non duo principia. Sed ſicut Pater & Filius vnus Deus, & ad creaturam relatiue vnus creator, & vnus Dominus, ſic relatiue ad Spiritum ſanctum vnum principium.* Signum ergo eſt particulam tanquam in Conciliis, non impropriatatem, ſed rigoroſam principij vnitatem denotare.

Cur Pater,
& Filius ſinc
vnum prin-
cipiũ, Spiri-
tus ſancti.

63. Et ratio omnium eſt, quia principium eſt concretum ſubſtantium, non minus, quam Deus, & creator: concretum autem ſubſtantium non multiplicatur niſi ad multiplicationem principalioris ſignificati: ſicut ergo concretum *D. u.*, quia principalius importat Deitatem, & hæc eſt vnicà, tres perſonæ ſunt vnus tantum Deus, & dici non poſſunt plures Dij: & quia concretum *creator* principalius importat virtutem

virtutem creandi, & hæc est vnica, omnes personæ sunt vnus tantum creator: ergo cum principium spirandi principalius importet virtutem spiratiuam; & hæc vnica sit, Pater & Filius erunt vnicum principium spirandi, & non duo. Sicut in Christo vnica est tantum Persona, quamuis naturæ sint diuersæ, eo quod concretum *Persona* principalius importet personalitatem, quam naturam, & illa vnica sit.

64. Confirmatur, Nam licet particula *tanquam* aliquando improprietatem denotet, & metaphoram, tæpe tamen rigorosum seruat verborum sensum, Ioan. 1. *Gloriam quasi unigeniti à Patre* Ad Hebræos 3. *Moses tanquam famulus, Christus vero tanquam Filius in domo sua*. Nullum autem est fundamentum ad asserendum, assumptam esse à Conciliis improprie: ergo rigorose dicendū est Patrem, & Filium esse vnicū principium Spiritus sancti, & non duo. Minor probatur, nam particula *tanquam* adhibita sit à Concilio Lugdunensi, non solum dum Patrem & Filium docet esse vnum principium, sed etiam dum statuit non esse duo principia; anathematizans eos, qui dixerint, *quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio tanquam ex duobus principijs*: ergo si particula *tanquam* improprie assumpta fuisset, decerneret Lugdunense Patrem & Filium adhuc late non esse duo principia, atque adeo nullo modo essent duo, sed vnicum. Et quidem si Pater, & Filius, eo quod sint duo supposita eiusdem virtutis spiratiuæ, dici possent duo principia, eum similiter sint duo supposita eiusdem Deitatis, dici etiam possent duo Dii.

Particula
tanquam
non semper
denotat
improprie-
tatem.

65. Obiicit Durandus. Nam dum Pater, & Filius dicuntur vnum principium spirandi, vel particula *principium* supponitur pro principio quo; & hoc non, quia sic potius est dicendum, in Patre & filio esse vnum principium, quam Patrem, & Filium esse vnum principium. Vel supponitur pro principio quod, scilicet pro supposito virtutis spiratiuæ; & sic cum Pater, & Filius sint duo supposita illius, dicendi sunt duo principia spirandi, id est duo supposita potentiae spiratiuæ. Quare cum frequentius vsurpetur principium producendi pro supposito virtutis productiuæ, quam pro virtute ipsa,

ſimpliciter ſunt dicendi duo principia, & non vnum.

66. Reſpondeo, Patrem & Filium eſſe vnum principium quod ſpirandi, conſtitutum vnica virtute ſpiratiua. Principium autem quod ſpirandi principalius importat virtutem ſpiratiuam, quam ſuppoſita Patris & Filij, ſicut Deus principalius importat Deitatem. Vnde ſicut Pater & Filius dici non poſſunt duo Dii, quia id denotat duplicem Deitatem, ita nec dici poſſunt duo principia ſpirandi, quia id arguit duplicem virtutem ſpiratiuam; poterunt tamen dici duo ſuppoſita virtutis ſpiratiuæ, ſicut dicuntur duo ſuppoſita Deitatis, quia concreta ſubſtantia ſuppoſitum, Hypoſtaſis, & Perſona principalius important ſubſiſtentiam & perſonalitatem.

Pater, & Filius non ſunt duo ſpiratores.

67. Aſſerendum eſt ſecundo, Patrem & Filium non eſſe, nec dici poſſe duos Spiratores, ſed vnicum tantum. Ratio eſt, quia Spirator eſt concretum ſubſtantiuum principalius importans, ſeu expreſſius ſignificans virtutem ſpirandi, quam ſuppoſita illius: ergo cum virtus ſpirandi ſit vnica, vnicus quoque Spirator erunt Pater, & Filius, ſicut ſunt vnus Deus. Quæ omnia firmanda ſunt ex dictis.

68. Obiicies, Spirator in Patre conſtituitur virtute ſpiratiua & Paternitate, ſpirator vero in Filio conſtituitur virtute ſpiratiua, & Filiatione ſaltem materialiter, & etiam formaliter ſiue in recto, ſiue in obliquo, ſi ſpiratio actiua ſubſiſtentia non ſit, cum ſpirator ſit concretum ſubſtantiuum, quod dicit ſubſiſtentiam relatiuam oppoſitam Spiritui ſancto: ergo ſpirator Pater diſtinctus eſt realiter ab ſpiratore Filio, atque adeo Pater & Filius erunt duo ſpiratores realiter diſtincti. Probat̄ur conſequentia, nam coniunctum ex virtute ſpiratiua & Paternitate ex vna parte, & coniunctum ex eadem virtute ſpiratiua, & Filiatione ex altera, ſunt coniuncta realiter inter ſe diſtincta: ſed ſpirator Pater eſt coniunctum ex virtute ſpiratiua & Paternitate, & ſpirator Filius eſt coniunctum ex eadem virtute ſpiratiua, & Filiatione: ergo ſunt ſpiratores realiter diſtincti; atque adeo realiter Pater & Filius non vnus, ſed duo ſunt diſtincti ſpiratores.

69. Hæc tamen obiectio eadem forma conuincere, Patrem, Filium, & spiritum sanctum esse tres Deos. Nam Deus Pater constituitur Deitate, & Paternitate; Deus Filius Deitate, & Filiatione; Deus Spiritus sanctus Deitate, & Spiratione passiva, quæ coniuncta realiter sunt inter se distincta. Sicut ergo id non sufficit, ut tres Personæ sint tres Dij, sed ulterius opus erat, ut tres essent Deitates. Pariter dicimus, nec sufficere, ut Pater & Filius sint duo spiratores, sed alterius exigi, ut distinctæ essent in illis spirationes, quia hæc principaliter importatur in eo concreto substantiuo spiratoris, sicut Deitas in concreto substantiuo Dei.

70. Afferendum est tertio, Patrem, & Filium, non posse dici duo principia spirantia. Ratio est, quia ut Pater & Filius recte dici possent duo principia spirantia, supponi deceret, esse duo principia; sicut ut Pater & Filius dicerentur duo Dij spirantes supponi deberet, esse duos Deos: ergo sicut Pater & Filius dici non possunt duo Dij spirantes, eo quod non supponantur duo Dij, sed potius vnus Deus; ita nec dici poterunt duo principia spirantia, cum non sint duo principia Spiritus sancti, sed potius vnicum. Vnde propositio ista, *Pater & Filius sunt duo principia spirantia*, falsa non esset, ex eo quod Pater & Filius non sint duo spirantes, sed ratione suppositionis, qua supponeretur, esse duo principia, quæ suppositio erat sententia Durandi, atque adeo eiusdem notæ digna cum illa.

Pater & Filius non sūt duo principia spirantia.

71. An autem Pater & Filius dici possint duo spirantes? Affirmant plures, distinguunt alij docentes, nomina adiectiua in Deo sumi posse substantiue, quatenus supponunt pro formali, seu expressiori significato, & sic sicut Pater & Filius dici non possunt duo increati, omnipotentes, aut immensi; ita nec duo spirantes, quia huiusmodi nomina substantiue sumpta denotant, adiuncta particula *duo*, plures omnipotentias immensitates, aut spirationes. Hac ratione prohibemur in symbolo, dicere tres omnipotentes, increatos, & immensos, & iubemur dicere, vnum increatum, omnipotentem, & immensum. Si vero nomina adiectiua sumantur, non substantiue, sed adiectiue, quatenus supponunt pro materiali significato, seu minus principali, sic

Pater & Filius dici possunt duo omnipotentes, duo in creati, atque adeo duo etiam spirantes. Ita P. Zuñiga quæst. 39. disp. 14. dub. 1. memb. 1. à num. 2.

Dici tamen
possunt duo
Spirantes

72. Afferendum est quarto, Patrem & Filium dici posse duos Spirantes, sumpto spirante, non substantiue, sed adiectiue. Ratio est, quia duo spirantes adiectiue, non aliud sonant, quam duo habentes spirationem; Pater autem & Filius sunt duo habentes spirationem: ergo & duo spirantes; qui mos loquendi inualuit vsu, & autoritate Theologorum, quæ maxime in hac materia attendenda est. Nec præfata doctrina ad nomina substantiua extendenda est eo quod non appareat ratio, cur nomina adiectiua sumi possint substantiue, & substantiua non possint adiectiue. Nam pro modo loquendi magna est ratio in mysteriis fidei vsus Patrum, & autoritas, nulla ratione permittentium dici tres Deos, quamuis sint tres habentes Deitatem, nec duos spiratores, quam sint duo habentes spirationem.

Virtus gignendi, & spirandi in Patre dicenda non sunt duo principia.

73. Quæres, An virtus gignendi, & spirandi in Patre dicenda sint duo principia? Respondeo dici non posse duo principia realiter distincta, bene vero virtualiter. Quia in nostra sententia virtus gignendi est Paternitas, virtus vero spirandi est spiratio actiua, seu relatio Spiratoris: ergo sicut Paternitas & spiratio actiua sunt duæ relationes virtualiter tantum distinctæ, pariter erunt duo principia virtualiter tantum distincta.

S E C T I O VII.

De constitutio spiratoris, & An dicat subsistentiam Patri cum Filio communem.

74. **A** ssero primo, Spiratorem constitui formaliter spiratione actiua. Ratio est, quia quodlibet ens constituitur formaliter, illa forma, vel quasi forma, vnde tale denominatur, & est, sic Deus constituitur deitate, homo humanitate, &c. Spiratio autem actiua est forma, vel quasi forma, vnde Spirator talis denominatur, & est: ergo constituitur formaliter spiratione actiua.

Spirator constituitur formaliter spiratione actiua.

75. A ssero secundò, Spiratorem constitui etiam amore, absoluto tanquam ratione formali communicandi essentiam seu naturam diuinam Spiritui sancto. Probatur, quia processio Spiritus sancti est formaliter per amorem tanquam rationem formalem, qua communicatur illi à suo principio essentia seu natura diuina vt dictum est disp. 7. sect. 1. & 2. communicatio autem in diuinis se habet instar applicationis virtutis productiuae, eaque in actu primò, vltimò, & proxime completur: ergo sicut applicatio in creatis, quantumuis distincta à virtute productiua, est de constitutio principij proxime productiui; ita communicatio, siue amor, quantumuis à virtute productiua Spiritus sancti distinctus, erit de constitutio principij proxime spiratiui, & consequenter Spiratoris. Sicut intellectio est de constitutio principij proximi generatiui, vt vidimus disp. 15. sect. 4.

Amore in-
super abso-
luto.

76. A ssero tertid, Spiratorem constitui etiam voluntate diuina tanquam principio, seu virtute communicatiua. Ratio est, quia Spirator, seu principium spiratiuum, non solum dicit virtutem productiuam Spiritus sancti, sed etiam communicatiuam perfectionis absolutae; vna enim sine altera incompleta est, cum processio diuina productione, & communicatione compleatur: virtus autem, seu principium communi

Etiam vo-
luntate di-
uina.

municatiuum reſpectu Spiritus ſancti eſt diuina voluntas , vt conſtat ex diſput. 7. ſect. 3. cum illa ſit principium amoris , qui ſolus eſt communicatio reſpectu Spiritus ſancti vt ibidem oſtenſum eſt : ergo ſpirator conſtituitur diuina voluntate tanquam virtute communicatiua reſpectiue ad Spiritum ſanctum.

Similiter
etiam con-
ſtituitur
eſſentia di-
uina.

77. Aſſero quarto , Spiratorem conſtitui eſſentia diuina tanquam termino per volitionem communicando Spiritui ſancto. Ratio eſt , quia ſpirator eſt principium perſonæ , quæ formaliter eſt Deus : ergo nequit intelligi completus niſi intelligatur cum deitate communicanda Spiritui ſancto. Eodem pacto exiſtimo conſtitui ſpiratorem intellectione diuina , etiam ſi non ſit Dei eſſentia , quia cum Spiritus ſanctus procedens per amorem , ſit volens , intelligens quoque debet eſſe ; atque adeo vterque actus præcedere debet in principio illius , ſcilicet ſpiratore. Cætera vero attributa abſoluta per amorem Spiritui communicanda pertinent quidem ad conſtitutiuum ſpiratoris , non formale ſed integrale , vt de ſimilibus perfectionibus reſpectu Filij dixi diſput. 9. ſect. 1.

Relationes
Paternitatis,
& Filiationis
non
ſunt de con-
ſtitutiuo
ſpiratoris
adhuc ma-
teriali.

78. Aſſero quintò , Spiratorem non conſtitui formaliter , imo nec materialiter , relationibus Paternitatis , & Filiationis , quamuis ad producendum Spiritum ſanctum exigat vtramque modo expoſito iam à nobis ſect. 5. Probatum , nam ſpirator eſt concretum ſubſtantiuum non minus commune Patri cum Filio , quàm concretum *Deus* commune eſt omnibus Perſonis : concretum autem , *Deus* non conſtituitur adhuc materialiter relationibus diuinis , quamuis exigat illas , vt attigimus diſp. 12. ſect. 11. ergo neque concretum ſpiratoris conſtituitur Paternitate , & Filiatione ; eadem enim videtur omnium ratio. Nec contraria ſunt quæ diximus ſect. 5. Videlicet , Paternitatem , & Filiationem requiſitas eſſe ex parte principij Spiritus ſancti , illudque complere. Nam ſicut relationes perſonales complent tanquam ſubſiſtentix relatiuæ concretum Dei , quin conſtituant illud ; ita Paternitas & Filiatio complere poterunt concretum ſpiratoris , quin conſtituant illud ; non enim idem eſt complere , & conſtituere ; ſubſiſtentiã

sistentiâ enim creata complet naturam , & non illam constituit.

79. Circa secundam sectionis partem difficultas est , An sicut concretum Deus constat subsistentia absoluta non minus singulari , & communi omnibus personis , vt positum est disput. 13. sect. 2. quam ipsa essentia ; ita spirator dicat subsistentiam relatiuam non minus singularem , & communem Patri cum Filio , quam ipsa spiratio actiua. Prior sententia negat , quam tuentur Gregorius 1. distinc. 12. quæst. 1. Banez quæst. 36. artic. 4. Zumel ibidem. P. Soarius lib. 10. cap. 14. P. Arrubal disput. 129. cap. 2. à num. 14. P. Torres 2. parte commentarij dubit. 3. P. Zuniga quæst. 36. disp. 11. dub. 7. Posterior sententia affirmat. Ita Gabriel 1. dist. 12. quæst. 1. Ocham ibid. P. Molina quæst. 36. art. 4. disp. 2. P. Martinus Perez disp. 16. sect. 4. num. 6.

Sententia negans. Gregorius. Banez. Zumel. P Soarius. P Arrubal. P. Torres. P. Zuniga. Sententia affirmans Gabriel. Ocham. P Molina. P Pérez.

80. Affero sextò , Spiratorem dicere subsistentiam relatiuam non minus singularem , & communem Patri cum Filio , quam ipsamet spirationem actiuam. Ratio est , quia Concilia , & Patres eo modo asserunt , Patrem , & Filium esse vnum spiratorem , quo docent , tres Personas esse vnum Deum : Deus autem qui de omnibus personis prædicatur est concretum substantiuum constans deitate & subsistentia absoluta singulari omnibus personis non minus communi , quam ipsa deitas , vt constat ex disp. 13. sect. 2. ergo Spirator , qui de patre , & Filio prædicatur , erit concretum substantiuum consistens subsistentia relatiua singulari , non minus communi , quam ipsamet Spiratio actiua. Sic enim sicut omnes diuinæ personæ sunt vnus , idemque Deus concrete ; ita Pater , & Filius erunt vnus , idemque spirator concrete ; atque adeo indiuiduum Spiratoris subsistens erit adæquate commune Patri cum Filio.

Spirator constat subsistentia relatiua Patri cum Filio communi.

81. Affero septimo , subsistentiam relatiuam communem Patri cum Filio non constituere suppositum ipsis commune , nec personam , aut hypostasim. Ratio est , quia suppositum hypostasis , & persona dicunt incommunicabilitatem pluribus distinctis , quam non dicit subsistentia relatiua communis

Ea subsistentia non constituit suppositum , nec personam.

P P p

munis Patri cum Filio : ergo sicut subsistentia absoluta non constituit suppositum aut personam absolutam eo quod sit pluribus communis iuxta dicta disput. 14. sect. 6. Ita nec subsistentia relatiua Patri cum Filio communis constituet.

82. Obiicies primò, si daretur indiuiduum Spiratoris commune Patri & Filio, sequeretur, Patrem, & Filium non esse principium quod immediatum Spiritus sancti, sed mediatum, medio scilicet indiuiduo Spiratoris; atque adeo Spiritum sanctum non procedere immediate à Persona diuina, cum talis non sit Spirator: id dici non potest: ergo. *Respondeo*, Spiritum sanctum, prout de facto, non procedere ab indiuiduo Spiratoris utcumque sed quatenus ultimo completo, & terminato Paternitate, Filiatione; atque adeo immediate procedit à Patre, & Filio completibus principium quod Spiritus sancti distincti realiter ad ipsos.

83. Obiicies secundo fieri ex nostra sententia, Patrem, & Filium non magis immediate, nec magis proprie esse principium Spiritus sancti, quam sunt principium creaturarum, quod dici non potest: ergo. Sequela probatur, quia sicut in productione creaturarum proximum principium sit indiuiduum deitatis subsistens, personæ vero dicuntur principium ratione identitatis earum cum indiuiduo Deitatis subsistentis; ita in productione Spiritus sancti proximum principium illius est indiuiduum Spiratoris, personæ vero Patris & Filij dicuntur principium ratione identitatis earum cum indiuiduo Spiratoris: ergo Pater, & Filius non magis immediate, nec magis proprie sunt principium Spiritus sancti, quam omnes personæ sunt principium creaturarum.

84. Respondeo negans sequelam. Discrimen autem probationis manifestum est. Nam cum in diuinis tota distinctio realis posita sit in relatione producentis & producti, & Spiritus sanctus procedat distinctus à Patre, & Filio, rationis huiusmodi distinctionis exigit oriri ab indiuiduo Spiratoris non utrumque, sed quatenus ultimo completo, & termino Paternitate

Paternitate & Filiatione, vnde vtraque constituit principium quod proxime & immediate productiuum Spiritus sancti distincti realiter à Patre, & Filio. In creatis autem distinctio realis non exigit processionem inter ea quæ distingui debent, vnde licet creaturæ re ipsa à diuinis personis distinctæ sint, non tamen exigunt oriri ab indiuiduo Deitatis, quatenus personalitatibus completo, sed ab indiuiduo Deitatis, vt præcise talis, hoc enim illius sufficeret, etiam si per impossibile personalitates distinctæ in Deo non essent.

S E C T I O VIII.

Dubia aliquot circa relationem Spiratoris expedita.

85. **D**ubium primum, An relatio Spiratoris sit principium quo, seu virtus productiua Spiritus sancti. Hæc difficultas dirimenda est ex dictis disp. 6. vbi disseruimus, An principium quo productiuum sit quid absolutum, vel relatiuum. *Respondeo* igitur ex ibi traditis, relationem Spiratoris esse principium quo productiuum, seu virtutem productiuam Spiritus sancti. Quia hæc non in absoluto, sed in relatiuo consistere potest, cum idem non possit esse virtus sui ipsius realiter productiua, sed termini distincti; vt ibidem ostendimus: ergo sicut sola Paternitas est principium quo productiuum Filij; ita sola Spiratio actiua, seu relatio Spiratoris, erit principium quo Spiritus sancti productiuum, cum sola illa sit formaliter immediate, & ratione sui relatio ad Spiritum sanctum.

Relatio Spiratoris est principium quo productiuum Spiritus sancti

86. Dubium secundum. An relatio Spiratoris sit relatio ad Patrem, & Filium? dixi ad Patrem, & Filium, quia esse relationem ad Spiritum sanctum extra dubium est. *Respondeo* negatiue, quia relatio spiratoris non opponitur Patri, & Filio, imo cum ipsi identificatur, non enim realiter, sed virtualiter tantum distinguitur ab illis: ergo sicut Paternitas, & Filiatio non sunt relationes ad essentiam quamuis ab

Relatio Spiratoris non est relatio ad Patrem & Filium.

illa virtualiter tantum distinguantur; ita nec spiratio actiua erit relatio ad Patrem & Filium, etiam si ab illis virtualiter distinguatur. Et ratio omnium est, quia in diuinis relatio realis ad aliquem terminum, non stat absque oppositione, & distinctione reali ab illo, vt sæpius dictum est. Hinc colliges neque Paternitatem, & Filiationem esse relationes ad spirationem actiuam, propter eandem rationem.

87. Dubium tertium, An Pater, & Filius respiciant, & referantur ad Spiritum sanctum per relationem spiratoris? *Respondeo* affirmatiue. Quia Pater Paternitate solum refertur ad Filium, & Filius Filiatione solum refertur ad Patrem: ergo relatio spiratoris erit id, quo Pater & Filius respiciunt, & referuntur ad Spiritum sanctum. Tum *etiam* quia relatio spiratoris est patris & Filij; non ad se ipsos: ergo ad Spiritum sanctum. Tum denique quia Pater & Filius per relationem spiratoris sunt spirantes conceptus autem spirantis relatiuus est: ergo id quo Pater, & Filius sunt spirantes, erunt quoque respicientes Spiritum sanctum: sunt autem spirantes per spirationem actiuam seu relationem, spiratoris: ergo & respicientes Spiritum sanctum.

Paternitas & Filiatione non sunt formaliter relatio ad Spiritum sanctum.

88. Dubium quartum, An Paternitas, & Filiatio vt distinctæ virtualiter à relatione Spiratoris, sint relatio ad Spiritum sanctum? Ratio dubitandi est, quia si non essent neque realiter distinguerentur ab Spiritu sancto, cum in diuinis nulla detur distinctio realis, nisi vbi obuiat oppositio relatiua. *Respondeo* tamen Paternitatem, & Filiationem vt distinctas virtualiter à relatione spiratoris non esse relationem ad Spiritum sanctum, nam Paternitas solum est relatio ad Filium, & Filiatio ad Patrem. Nec id obstat oppositioni relatiuæ inter ipsas & Spiritum sanctum; ad huiusmodi enim oppositionem, non opus est, quod Paternitas & Filiatio quatenus virtualiter distinctæ à spiratione actiua, sint relatio ad Spiritum sanctum; sed satis est, quod sint personalitates ultimo complentes principium quod Spiritus sancti, vt sæpius *attigimus*.

89. Dubium quintum, An relatio spiratoris sit prior in Deo relatione

pium virtuale relationis ſpiratoris , cum iſta in Patre procedat Filium.

92. Ex his patet ad rationem dubitandi. Nam cum amor abſolutus , quo Pater & Filius diligunt ſe , præcedat in Patre Filium , etiam relatio ſpiratoris præcedere debet. Ad primam confirmationem dicimus genus intellectiuum eſſentiale eſſe quidem prius volitiuo ; non vero notionale quoad omnia. Ad ſecundam conſeſſo antecedente neganda eſt conſequentia, quia ſpiratio paſſiua cum procedat à Patre, & Filio , vtrumque debet ſupponere ; actiua autem non ita , ſed potius præcedere debet communicanda Filio à Patre , cum ſit vtrique communis, & conſtat ex Florentino nuper citato.

Relatio ſpiratoris ſimul eſt cum Paternitate.

93. Dubium vltimum , An relatio ſpiratoris ſit prior , vel poſterior Paternitate, aut ſimul cum illa ? *Reſpondeo* neque eſſe priorem , neque poſtერიorem , ſed ſimul cum illa. Nam ſi quæ prioritas, aut poſterioritas ſtare poſſet inter Paternitatem & ſpirationem actiuam , ſola eſſet prioritas eſt poſterioritas virtualis à quo originis : hæc nulla eſt cum neutra oriatur virtualiter ab altera : ergo erit omnimodo ſimultas. Minor probatur , quia Paternitas non poteſt eſſe principium virtuale rei communis Patris cum Filio, qualis eſt relatio ſpiratoris , ſicut non poteſt eſſe principium virtuale rei omnibus Perſonis communi ; nec ſpiratio actiua poteſt eſſe principium virtuale Paternitatis , cum nullum ad id ſtet fundamentum , maxime cum Paternitas oriatur à ſola eſſentia , quæ prior eſt voluntate , à qua oritur virtualiter ſpiratio actiua : ergo inter Paternitatem , & relationem ſpiratoris , nulla ſtabit prioritas, ſed ambæ vno quali ictu procedent ab eſſentia Paternitas , vel etiam ab intellectuione ; & à voluntate ſpiratio, vel etiam ab amore.

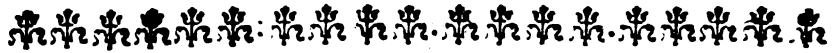
94. Dices eſſentia eſt prior voluntate, & intellectuione : ergo etiam Paternitas ſpiratione actiua. Probatuſ conſequentia, quia quando principium vnius eſt prius principio alterius , etiam terminus principij prioris eſt prior termino principij poſterioris, Paternitas autem eſt terminus principij prioris ſpiratio vero actiua eſt terminus principij poſterioris : ergo Paternitas prior erit ſpiratione actiua, ſeu relatione ſpiratoris.

95. *Reſpondeo* , conſeſſo antecedente , negans conſequentiam

Disp. XIX. *De Principio Spiritus sancti*. Sect. VIII. 485

tiam. Ad probationem distinguo maiorem . quando principium vnius est prius principio alterius , etiam terminus principij prioris est prior termino principij posterioris, si inter eos terminos stet etiam ratio principii , quæ stat inter principia , concedo : si non stet , nego. Quia hoc ipso deficit inter terminos ratio formalis propter quam vnum principium erat prius alio, scilicet virtualis origo ; quæ cum non stet inter Paternitatem & spirationem , inde nulla inter ipsas stare potest prioritas , aut posterioritas , quamuis stet inter principia , eo quod vnum sit radix virtualis alterius. Inter perfectiones enim necessarias nulla alia consistere potest prioritas , quam originis ; Idcirco inter perfectiones , quæ nullam dicunt originem inter se , nulla quoque prioritas possibilis est, nisi de voce contendas.

DISPVT.

DISPUTATIO XX.

De notionibus, Missione, Circuminfessione, & modo prædicandi diuinas perfectiones.

I. LVCIDATIS iam diuinis Personarum in communi, tum etiam in particulari, earumque relationibus, processibus, & principiis, de earum notionibus, missione, & circuminfessione restat disputandum. His annectimus modum prædicandi diuinas perfectiones, & quamuis plura sparsim tradita sint à nobis totius tractatus decursu, colligemus nunc potissimum ea, quæ maiorem lucem præferent puræ, & sinceræ locutioni de Mysterio Trinitatis. Nec leuis æstimandus est labor iste, ut pote diligentissime à Conciliis indagatus, & Patribus, nec à Theologo ullo prætermisus, ut puritate Verborum inoffensa consistat veritas diuina.

S E C T I O. I.

An, quid, & quotuplex sit notio Personarum in Deo.

Quid sit notio.

2. **N**Otio in præsentem nihil aliud, quam ratio propter quam vna persona noscitur distincta ab aliis. Vnde Basilus epist. 43. notionem definit: *Cognoscibile signum*. Id est signum, quo vna persona ab aliis distincta noscitur. Forma ergo, seu quasi

quasi forma, qua personæ diuinæ sunt inter se distinctæ dicitur notio, quia per illam quod proprium, & singulare est vniuscuiusque Personæ nobis innotescit. Tria tamen communiter ad notionem exiguntur. Primum, vt significetur in abstracto, quia exprimitur ad modum formæ distinguentis personam. Secundum, vt sit in ordine ad processionem, siue originem. Tertium, vt exprimat aliquam dignitatem seu excellentiam Personæ.

3. Notiones ergo hoc modo sumptas esse in Deo, certum est inter Theologos. Quia in Deo sunt personæ realiter distinctæ: In Deo esse notiones certum. ergo in vnaquaque est aliqua specialis ratio distinguens illam à cæteris. Illa autē specialis ratio primo significatur in abstracto in Patre enim est Paternitas, qua distinguitur à Filio, in Filio est Filiatio, qua distinguitur à Patre, & in Spiritu sancto est Spiratio passiuæ, qua distinguitur à Patre, & Filio. Secundo significatur in ordine ad originem, nam Paternitas in Patre est in ordine ad generandum Filium; Filiatio vero in Filio est in ordine ad procedendum à Patre; spiratio passiuæ in Spiritu sancto est in ordine ad procedendum à Patre, & Filio. Tertio significatur excellentia vniuscuiusque Personæ; nam sicut personæ producentis ingens est dignitas & perfectio producere, ita in Persona producta grandis est dignitas, & perfectio produci. Vnde audiendus non est Præpositus relatus à S. Thoma q. 32. art. 2. negans nationes in diuinis, eo quod distinctio abstracti à concreto diuinæ simplicitati sit repugnans. Cæterum cum ea distinctio realis non sit, nec diuinæ implicitati derogare censenda est.

4 sed dubiolum est, An notiones sint conceptus nostri formales, quibus diuinæ personas cognoscimus distinctas; an vero sint conceptus obiectiui in ipsismet personis diuinis existentes. Primum docuit Gregor. 1. dist. 26. q. 2. Tenendum tamen est secundum cum communi sententia. Nam proprietates distinctiue personarum in ipsis personis intrinsece, & obiectiue existunt, conceptus vero nostri extrinsece tantum: ergo licet conceptus, quos de diuinis proprietatibus formamus dici possint notiones formales, quatenus per illas cognoscimus obiectiuas, istæ tamen potiori titulo dicendæ erunt notiones.

QQq

5. Circa

Quot ſint
notiones
in Deo.

5. Circa ſecundam ſectionis partem, videlicet, quotuplex ſit notio, maior eſt difficultas. Prior ſententia docet notiones eſſe quinque, nec plures nec pauciores, ſcilicet Paternitatem, Filiationem, ſpirationem actiuam, ſpirationem paſſiuam, & innascibilitatem in Patre. Ita communiter fere omnes Theologi. Secunda ſententia eſt Scoti 1. diſt. 18. quæſt. 1. ad 3. addentis illis quinque ſextam notionem in Filio quam vocat inſpirabilitatem, quamque ait conſiſtere in negatione proceſſionis per voluntatem. Tertia ſententia eſt Patris Arriagæ diſp. 49. ſect. 5. numero 44. exiſtimantis adimi poſſe alias notiones vltra ex assignatis, videlicet ingenerabilitas ſiue impotentia generandi in Filio, & improductibilis, ſeu impotentia producendi in Spiritu ſancto, & ingenerabilitas etiam, ſeu impotentia vt per generationem procedat. Addit tamen de facto ſolam innascibilitatem traditam eſſe à Theologis, quia illa ſola denotat perfectionem, & dignitatem quandam, quæ non eſt in aliis, nempe eſſe omnino à ſe, ſeu non habere principium ſui productiuum; aliæ enim notiones ex modo ſignificandi non exprimunt dignitatem ſed puram carentiam.

Tres rela-
tiones per-
ſonales ſunt
tres notio-
nes.

6. Aſſero primo, tres relationes perſonales eſſe tres notiones realiter diſtinctas, videlicet, Paternitatem; Filiationem, & ſpirationem paſſiuam. Probat. quia ſunt tres proprietates perſonales, habentes notas ſingulares proprias, quæ ſignificantur in abstracto quaſi formæ, quibus vna Perſona diſtinguitur ab altera ratione originis; aliunde vnaquæque ſuam præſert dignitatē & excellentiam, Paternitas patris, Filiaſio Filij, & ſpiratio paſſiua Spiritus ſancti: ergo erunt tres notiones realiter diſtinctæ.

Spiratio
actiua quar-
tam conſti-
tuit notio-
nem

7. Aſſero ſecundo, ſpirationem actiuam conſtituere quartam notionem realiter diſtinctam à Spiritu ſancto, virtualiter autem à Patre, & Filio. Ratio eſt quia ſpiratio actiua conſtituit quartam relationem indiuiduam & ſingularem, Patri cum Filio communem, & oppoſitam Spiritui ſancto: ergo & conſtituet quartam notionem. Conſtituitur, na ſpiratio actiua ſignificatur in abstracto per modum formæ, in ordine ad originem, ſeu productionem,
Spiritus

Spiritus sancti, & denotat excellentiam & dignitatem spiratoris; atque adeo erit quarta notio, qua discernitur spiratori seu principium Spiritus sancti. Nec obstat spirationem activam non esse proprietatem personalem, cum sit duorum. Nam ad rationem notionis non id opus est, sed sufficit esse notam singularem non communem omnibus personis.

8. Circa innascibilitatem Patris, aliasque aliarum personarum notiones superius recensitas, videlicet, inspirabilitas passiva & ingenerabilitas activa in Filio & inspirabilitas activa, & ingenerabilitas passiva & etiam activa in spiritu sancto. Est difficultas, an consistat in positivo, vel in pura negatione. Prior sententia asserit innascibilitatem prout constituit notionem distinctam à Paternitate consistere in negatione, nam innascibilitas sumpta positive pro radice illius negationis nihil est diversum à Paternitate, & consequenter nec distincta notio. Ita P. Soarius P. Molina, & P. Granadus apud Perez disp. 7. sect. 4. numero 1. posterior sententia ait consistere in positivo diuinæ Paternitatis fundante eam negationem. Itā Perez citatus numero 2. referens Bonaaventuram, P. Vasquium.

9. Affero tertio innascibilitatem consistere in positivo fundante negationem processionis ab alio. Ratio est, quia licet innascibilitas explicetur per modum negationis, re vera tamen paternitas positive & per se ipsam innascibilitas est, sicut est incommunicabilitas alteri personæ, cum innascibilitas aliud non sit, quam repugnantia, seu impossibilitas procedendi, unde oritur negatio processionis: ergo cum Paternitas per se ipsam sit repugnantia, seu impossibilitas procedendi à principio, per se ipsam erit innascibilitas; sicut est incommunicabilitas alteri personæ, eo quod per se ipsam sit repugnantia, & impossibilitas, ut communicetur illi. Idem cum proportionem dicendum de inspirabilitate passiva, & ingenerabilitate activa respectu Filiationis; & de inspirabilitate activa, & ingenerabilitate passiva, & etiam activa respectu spirationis passivæ, seu relationis Spiritus sancti.

Innascibilitas in positivo consistit

10. Affero quarto, innascibilitatem non augere notiones obiectivas, sed tantum formales; atque adeo notiones obiectivæ,

Innascibilitas non auget numerum notionum

quatuor tantum erunt, Quod vero formales admittantur plures ultra quinque aut sex, nullum est inconueniens. Probatum conclusio, quia innascibilitas intrinsece, & obiectiue, nihil est, diuersum à Paternitate: ergo neque distincta notio à Paternitate.

11. Dices, innascibilitatem distinctam esse ex modo concipiendi à Paternitate, & hoc sufficere. Contra, quia si id sufficeret tot essent augendæ notiones obiectiuæ, quod essent conceptus notionales nostro modo concipiendi distincti; vnde vtraque processio passiuæ Filij, & Spiritus sancti, cum nostro modo concipiendi distincta sit à termino, vt diximus disp. sect. 5. n. 51. constitueret duplicem notionem distinctam à Filiatione, & spiratione passiuæ. Insuper innascibilitas relationis spiratoris, cum hæc à nullo principio reali procedat, aliam constitueret notionem, quæ omnia non admittuntur ab aduersariis. Confirmatur, nam distinctio nostro modo concipiendi non est intrinsece, & formaliter in obiecto: sed in actu cognoscente obiectum in ordine ad vnum terminum, & non in ordine ad alterum: ergo licet ea distinctio sufficiens sit ad augendas notiones formales, non vero ad augendas obiectiuas, sicut sufficiens non est ad augendas relationes diuinas.

12. Obiicies spiratio actiua non est proprietas, cum sit duorum, Patris scilicet & Filij: ergo neque notio? *Respondet*, proprietatem posse sumi, vel pro relatione personali, & hoc pacto tres tantum sunt proprietates in Deo, & spiratio actiua proprietas non est; vel pro relatione, quæ licet communis sit duabus personis, non tamen omnibus, cumque id sufficiat ad notionem, sufficiens quoque erit, vt spiratio actiua notio *hæc, sicut* relatio est.

SECTIO. II.

De Missione diuinarum personarum.

13. **C**ertum est primo diuinas personas Filij, & Spiritus sancti esse missas. Constat ex Matth. 10. vbi de se ait Christus. *Qui me recipit, recipit eum, qui me mittit.* Et Ioan. 3. *Non enim mittis Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum.* Similiter Spiritus sanctus Ioan. 14. mittendus dicitur à Christo. *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittes Pater in nomine meo.* Et cap. 15. *Cum autem veneris Paraclitus, quem ego mittam vobis.* Et iterum cap. 16. *Si autem abiero mittam eum ad vos.* Vnde constat Personas Filij, & Spiritus sancti fuisse missas; Filium quidem à Patre, & Spiritum à Patre, & Filio.

14. Certum est secundo, Personas diuinas mitti non posse per imperium, aut concilium mittentis. Nam primum arguit subiectionem, & inferioritatem in Persona missa; secundum vero ignorantiam, & vtrumque diuinis personis proflus repugnat; sicut & missio per motum localem acquisitione nouæ præsentia, & amissione antiquæ obstante immediate diuina. Huiusce generis missione dicuntur creaturæ à Deo mitti, & vna creatura ab altera. Sic Deus misit Moisen ad eruendum populum suum à iugo, & pressura Pharaonis, Exodi 3. *Qui est misit me ad vos.* Sic etiam mitti dicuntur prophetæ, & Angeli & Christus misit Apostolos, & superior dicitur mittere subditum, & amicus amicum.

Diuinæ Personæ mitti non possunt per imperiū, aut consiliū.

15. Certum est tertio, ad quamcunque diuinæ Personæ missionem strictam duo requiri, & personam missam procedere à mittente, & effectum aliquem creatum speciali modo se habentem circa personam missam, vt distinctam à mittente. Ratio primæ partis est, quia non alia ratione Pater mitti non potest, nec mitteretur etiam si incarnaretur, nisi quia ab alia persona non procedat: ergo ad missionem necessaria est

Processio æterna & effectus temporalis admissionem diuinam requisita.

QQ 3

processio

proceſſio perſonæ miſſæ à mittente. Ratio vero ſecundæ partis eſt, quia miſſio in diuinis eſt apparitio perſonæ procedentis in forma creata ſibi propria : ergo talis forma ſeu , effectus creatus debet ſpeciali modo denotare, perſonam miſſam, vt diſtinctam à mittente ſic Pater miſit Filium in mundum, quia apparuit in carne à ſolo filio aſſumpta ; & Pater & Filius miſerunt Spiritum ſanctum in die Pentecoſtes, quia tunc Spiritus ſanctus apparuit in linguis illum ſolum ſignificantibus ex diuina ordinatione, & voluntate, idemque de columba, & vento dicendum eſt, quia nihil eorum phyſica vnione aſſumptum fuit à Spiritu, vt contra Tertullianum de carne Chriſti cap.3. exiſtimantem aſſumptam eſſe à Spiritu ſancto columbam, teneat cæteri Doctores.

Vnde æterna proceſſio requiſita.

16. Prima ergo difficultas eſt, Vnde æterna proceſſio perſonæ miſſæ à mittente requiſita ſit ad miſſionem? Hanc difficultatem bene explicant Doctores admittentes proceſſiones per actus liberos. Docent enim, ideo proceſſionem æternam perſonæ miſſæ à mittente requiſitam eſſe ad miſſionem, quia de ratione miſſionis eſt, vt perſona miſſa recipiat à mittente liberam voluntatem, ac determinationem eundi ad terminum miſſionis. Nam mitti eſt, Perſonam miſſam ire quo mittitur per virtutem impreſſam ſibi à perſona mittente, hæc autem virtus eſt voluntas eundi, quæ inter homines imprimitur per imperium; in Deo autem per proceſſionem, qua perſona producens dat productæ liberam determinationem, ac voluntatem eundi quo mittitur.

17. Aſſero tamen primò. Proceſſionem æternam perſonæ miſſæ à mittente requiſitam eſſe, vt perſona miſſa diſtinguatur à mittente: nam idem non dicitur mittere ſe ipſum, ſed alium à ſe diſtinctum, ratione ergo diſtinctionis realis, quam dicit mittens à mittente exigitur in diuinis proceſſio perſonæ miſſæ à mittente: cum in diuinis ſola proceſſio fundat diſtinctionem realem. Vnde falſum eſt, ad miſſionem in diuinis neceſſe eſſe, quod voluntas eundi ad terminum imprimatur, aut communicetur perſonæ miſſæ à mittente, ſed hoc quod in perſona mittente ſit voluntas, vt perſona procedens ab illa vt ad terminum, & in perſona procedente ſit
volun

voluntas eundi ad illum, his enim præcise persona procedens est missa, & quia procedit, & quia vult & apparet in forma, sub qua etiam persona producens vult apparere productam.

18. Secunda difficultas, vnde effectus creatus requisitus sit ad missionem Personæ diuinæ. Ratio dubitandi est, quia in creatis, vt vna persona mittatur ab altera, non opus est, quod persona missa se constituat in termino ad quem mittitur, sed satis est, quod persona mittens velit eam ire, & hanc suam voluntatem manifestat: ergo pariter in diuinis idem sufficiet.

Vnde effectus creatus requisitus sit ad missionem.

19. Affero tamen secundo, effectum creatum necessario ad missionem Personæ diuinæ requisitum esse. Ratio est, quia missio diuina dicit decretum efficax, vt persona diuina appareat in forma creata sibi propria, cumque huiusmodi decretum infrustrabile sit, inde necessario effectus creatus requisitus est. Quod aliter contingit in creatis, nam imperium, quo vna creatura mittit aliam, frustrari potest ab imperata, vnde etiam si ista terminum non adeat, potest dici missa. Alia etiam est dispar ratio inter personas diuinas, & creatas, nam inter diuinas nulla esse potuit discordia voluntatum, bene vero inter creatas, vnde inter istas stare potest missio suo effectu frustrata, non vero inter illas. An autem effectus creatus debeat esse temporalis, vel possit esse æternus? *Respondendo* de facto esse temporalem, potuisse tamen esse æternum, si Verbum ab æterno carnem assumpsisset, & spiritus sanctus in forma creata apparuisset.

20. Tertia difficultas, An effectus creatus sit de constitutiuo missionis personæ diuinæ, vel effectus tantum, aut terminus illius? Plures sunt in hoc puncto loquendi modi. Alij qui à Magistro relati 1. dist. 15. docuerunt missionem diuinam tantum dicere de constitutiuo processionem æternam. Alij solum effectum temporalem, idque non sine fundamento tribui Magistro ostendit P. Ruiz disp. 108. sect. 2. numer. 5. Alij dicunt consistere in processione æterna cum connotatione ad effectum temporalem. Ita P. Soarius hic cap. 1. Alij

Effectus creatus an sit de constitutiuo Missionis. Multiplex sententia.

vtum

utrumque aiunt esse de constitutio, sed non explicant, an vnum constituat principaliter, & in recto, aliud vero minus principaliter, & in obliquo. Ita S. Bonaventura 1. dist. 15. part. 1. art. 1. quæst. 1. & 2. Carthusianus eadem dist. 15. Cajetanus quæst. 43. art. 1. & 2. Alij docent principaliter, & in recto solam dici processionem æternam, effectum vero creatum minus principaliter, & in obliquo. Ita Alexander Albertus P. Valquez & alij apud citatum Ruiz è contra tenent solum effectum creatum dici in recto, processionem vero æternam in obliquo. Ita P. Zuñiga quæst. 43. dub. 1. & 2. P. Ruiz disp. 108. sect. 6. n. 8 vocans relationem rationis ad creaturam principaliter constitutum missionis.

Effectus
creatus nulla
ratione est
de constitu-
tione Missio-
nis.

21. Assero tertio, effectum creatum nulla ratione, neque in recto, neque in obliquo, esse de constitutio missionis diuinæ in actu primo. Ratio est quia missio in actu primo est id, quo vna persona mittit aliam, seu vult aliam apparere in forma sibi propria: id autem est decretum liberum, quo persona producens vult apparere productam in forma sibi propria, quod decretum liberum nulla ratione constituitur effectum creato quamuis terminetur ad illum: ergo neque missio in actu primo effectum illo constituetur; Hac ratione missio non temporalis est, sed æterna. In actu vero secundo constituitur effectum creato missio, quia talis est per effectum formaliter, quo pacto missio temporalis est de facto.

22. Dices decretum liberum est commune omnibus personis: ergo non potest esse missio, quæ communis omnibus personis non est. Respondeo, decretum liberum esse quidem commune omnibus personis, non tamen esse *missionem* respectiue ad omnes personas, sed tantum respectiue ad productam quam denominat missam; vt in simili diximus disp. sect. intellectionem, quantumuis communem omnibus personis, esse communicationem tantum respectu Filij, & volitionem respectu Spiritus sancti. Videas ibi dicta, & obiecta ibidem soluta.

Quotuplex
sit missio
diuina.

23. Quarta difficultas, Quotuplex sit missio diuina? Duplex communiter assignari solet, interna vna seu spiritalis, externa altera seu sensibilis; siue visibilis vna & invisibilis

sibili altera. Missio spiritualis seu inuisibilis est illa, quæ fit per internam infusionem donorum gratiæ; externa vero seu visibilis dicitur illa, quæ signo aliquo sensibili contingit, qualis fuit missio Filij in Mysterio Incarnationis, & missio Spiritus sancti in die Pentecostes. Nec dicitur visibilis, eo quod inuisibilem excludat, sed ad distinctionem missionis puræ inuisibilis, quæ nullo signo sensibili contingit.

24. Et quidem missionem visibilem esse verè, & proprie missionem, supponunt omnes. Inuisibilem autem talem non esse docet contra communem sententiam P. Zuniga quæst.

Missio visibilis est proprie missio.

43. dub. 4. numer. 3. Quia in missione inuisibili Persona mittens venit simul cum Persona missa ad eundem prorsus effectum, ac terminum missionis, nempe ad habitandum in anima iusti per gratiam, quod derogat proprietati missionis, de cuius ratione est, vt mittens, & missus separentur quoad terminum missionis; ita vt missus pergat ad illum, non autem mittens; si enim terminus communis esset mittenti, & missio, hoc ipso persona missa iam non appareret in forma sibi propria, atque adeo stricte missa non esset.

25. Affero quartò, missionem inuisibilem esse proprie, & stricte missionem. Probatur, quia licet persona stricte missa apparere debeat in forma sibi propria, atque adeo diuidi debeat à mittente quoad terminum missionis, vt bene probat P. Zunniga; id tamen totum conuenit missioni inuisibili: ergo erit proprie missio. Minor probatur, quia missio visibilis Spiritus sancti, vt fatetur aduersarius, fuit propria missio, quia licet nulla fuerit vnio physica linguarum cum persona Spiritus sancti, fuit vnio extrinseca in ratione signi, & signati, vt ipse ait numer. 4. in missione autem inuisibili stat etiam huiusmodi vnio extrinseca cum persona Spiritus sancti, in ratione signi, & signati: ergo & propria missio. Minor probatur, ideo in die Pentecostes stetit vnio illa extrinseca linguarum cum persona spiritus sancti, potius quam cum Persona Patris, & Filij, quia vel ex ordinatione diuina, vel per attributionem donorum solus spiritus sanctus significabatur tanquam primum donum, & author sanctificationis internæ: sed ab ipsa et sanctificatione interna similiter significatur Spi-

Et etiam inuisibilis concesso Zuniga fundamento.

ritus sanctus tanquam primum donum, & author ipsius iustificationis : ergo stat etiam unio extrinseca gratiæ cum Persona Spiritus sancti, potius quam cum Persona Patris & Filij.

Omnes personas venire non pugnat cum missio ne vnus

26. Dices, per internam infusionem gratiæ sanctificantis omnes personæ veniunt ad animam iusti, vt dicitur Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus* : ergo ulla mittitur. Probatum consequentia nam de ratione personæ mittentis, & missæ est, vt separentur quod terminum missionis, & missa appareat in forma sibi propria : id autem non reperitur in missione inuisibili : ergo. *Respondeo* negans consequentiam, & probationis minorem. Nam licet omnes personæ inhabitent per gratiam in corde iusti, non tamen iustitia significat omnes tanquam primum donum, & principium per attributionem omnis doni creati, in quo stat terminus missionis inuisibilis Spiritus sancti sicut de missione visibili eiusdem Spiritus concedit aduersarius. Sicut ergo id sufficit, vt Spiritus appareat in forma visibili sibi propria, pariter sufficit, vt appareat in inuisibili.

27. Dices iterum, quælibet forma siue visibilis, siue inuisibilis, producit à tota Trinitate : ergo non potest esse propria vnus personæ. *Respondeo* distinguens consequens, non potest esse propria in ratione effectus, concedo : in ratione signi, vel vnionis, nego. Nam licet unio hypostatica, quatenus effectus, sit à tota Trinitate, tamen, quatenus unio, solius est Verbi ; cum solum Verbum terminet humanitatem. Similiter linguæ igneæ quatenus effectus, licet sint à tota Trinitate, tamen quatenus signum, propriæ erant Spiritus sancti, sicut hæc vox *Filius* licet producat ab omnibus personis, solū significat secundam.

An missio visibilis se per inuisibili coniuñcta sit.

28. Quinta difficultas, An de facto missio visibilis, semper inuisibilis coniuñcta sit Affirmant P. Valentia quæst. vlt. puncto 4. P. Granadus tract. 15. disp. vlt. & alij Negant melius alij cū P. Soario lib. 12. c. 4. n. 6. Nam missio Spiritus sancti in specie columbæ super Christū in Iordane descendens, contigit absque vlla missione inuisibili per gratiam, cum tota in instanti conceptionis infusa fuerit Christo. Si vero dicas missionē inuisibilem factam

factam esse tunc Ioanni Baptistæ, non soluis, nam missio Spiritus per columbam ad Christum facta est, non ad Ioannem, ad exhibendum scilicet testimonium diuinitatis Christi. Si autem dicas cum Granado, missionem visibilem Spiritus per columbam, coniunctam fuisse inuisibili, non quia noua tunc gratia Christo donata fuerit, sed quia perseuerabat à Spiritu sancto conseruata, quæ instanti conceptionis præcessit infussa, ad quam manifestandam exhibita sunt postea signa visibilia. Quæstio redditur de voce, & de re constat, dari missionem visibilem absque inuisibili incipiente de nouo simul cum visibili.

29. Sexta difficultas, An missio Spiritus sancti contingere possit absque intrinseca, & physica mutatione creaturæ rationalis? Id est, an mitti possit inuisibiliter Spiritus sanctus ad puram creaturam, nulla in ea facta intrinseca mutatione. Affirmat Gregorius 1. dist. 14. quæst. 1. conclus. 3. Quam sententiam fugere non possunt quotquot tract. de Iustificatione tenuerint, possibilem esse formam sanctificantem pure extrinsecam, etiã si de facto forma sit physice, & intrinsece inhærens animæ. Nam ea sanctitate denata contingeret missio Spiritus sancti: nulla autem staret physica, & intrinseca mutatio creaturæ: ergo. Censeo ergo possibilem esse huiusmodi missionem, si possibile sit sanctitas pure extrinseca, secus vero si possibilis non sit. An autem possibilis sit ea sanctitas, quæstio est tractatu de iustificatione dirimenda.

An missio inuisibilis contingere possit absque intrinseca mutatione creaturæ.

30. Septima difficultas, An missio inuisibilis Spiritus sancti fiat sola infusione sanctificantis gratiæ, vel etiam aliorum donorum supernaturalium elargitione? Cajetanus quæst. 43. art. 1. existimat mitti etiam personam Filij per donum fidei informis. Alij censent Spiritum sanctum mitti per inspirationes internæ gratiæ iustificationem præcedentes; & etiam per gratias gratis datas. Communis vero sententia docet, gratiam sanctificantem necessariam esse, vt Spiritus sanctus simpliciter mittatur ad creaturam rationalem. Idemque docet de missione Filij.

Ad missionem inuisibilem necessaria est infusio gratiæ.

31. Affero quinto, ad missionem Personæ diuinæ ad creaturam rationalem necessariam esse infusionem sanctificantis gratiæ.

Ita Thomas quæst. 43. art. 3 corpore cum Augustino. Ratio est, quam optime expendit Sanctus Thomas. Nam ut persona diuina in animam mittatur, ultra communem modum existendi in rebus omnibus per essentiam, præsentiam, & potentiam, specialis necessarius est, quo persona diuina inhabitet in anima tanquam in templo sancto suo, iuxta illud Pauli 1. Corint. 3. *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in uestris.* Et etiam subiungit. *Templum enim Dei tantum est, quod edificetis uos.* Et Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus uestris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Unde infert sanctus Thomas. *Sic igitur nullus alius effectus potest esse ratio, quod diuina persona sit nouo modo in rationali creatura, nisi gratia gratum faciens. Unde secundum solam gratiam gratum facientem mittitur, & præcedit temporaliter persona diuina.*

Modus quo Spiritus sanctus ex vi missionis existit in anima.

32. Octaua difficultas, qualis sit specialis ille modus, quo Spiritus sanctus ex vi missionis inuisibilis existit in anima per sanctificantem gratiam? Aliqui docent consistere in eo, quod Spiritus sanctus sit coniunctus animæ per dilectionem, & amorem amicitie, sicut amicus amico. Id tamen non videtur sufficiens, nam eo pacto omnes diuinæ personæ coniunctæ sunt iusto. Censent alij specialem illum modum consistere in eo, quod si per impossibile Deus non esset immensus, ex vi gratiæ sanctificantis esset intime præsens anima iusti. Etiam videtur insufficiens modus iste, quia ea intima præsentia etiam omnibus personis communis, cum omnes veniant per gratiam. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Censeo ergo, specialem illum modum, quo Spiritus sanctus ex vi missionis existit in anima esse unionem extrinsecam explicatam à nobis difficul. 4. conclus. 4.

An missio inuisibilis contigerit ante aduentum Christi

33. Vltima difficultas, An missio inuisibilis Spiritus sancti facta fuerit ad Angelos, aliosque iustos qui aduentum Christi præcesserunt? Respondeo affirmatiue cum S. Thoma quæst. 43 art. 5. Nec obstat illud Ioan. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus non numerat glorificatus.* Quia id de missione visibili in die Pentecostes dictum est. Missio ergo inuisibilis Spiritus sancti per gratiam ad omnes iustos, tum homines, tum Angelos ab orbis condito

condito facta est An autem in ingressu beatitudinis contingat noua missio Spiritus sancti ? Respondeo affirmatiue si visio beata sit forma sanctificans , quia de illa eodem modo ac de gratia habituali discurrendum est. Secus vero si visio beata forma sanctificans non sit ; quia in ingressu beatitudinis nec datur noua gratia habitualis , nec augmentum illius , sed tota confertur in via in instanti in quo stat meritum illius.

S E C T I O. III.

De circuminseffione diuinarum Personarum.

34. **C**ircuminseffio diuinarum personarum alia non est, quam existētia vnius in alia iuxta illud Christi Dominio Ian, 14. *Ego in Patre , & Pater in me est.* Et cap. 17. *Sicut tu Pater in me , & ego in te.* Vnde dicit primo circuminseffio distinctionē personarum inter se, aliter non daretur existētia vnius in altera. Secundo dicit identitatem realem personarum in eadem essentia, seu natura diuina; sola enim præsētia localis, tantum præsstat, quod eidem loco correspondeat, non vero quo vna persona sit in alia,

Quid circuminseffio diuinarum personarum

35. Difficultas tamen est prima, An vna persona diuina sit in alia secundum se totam , ita vt totus Pater sit in Filio , totus Filius in Patre , & totus Spiritus sanctus in Patre , & Filio. Prior sententia negat asserens vnam personam tantū quo ad essentiam esse in alia, non vero quoad personalitatem. Ita Durandus 1. dist. 19. quæst. 3. Henricus in summa art. 53. quæst. 3. Posterior & communis sententia affirmat. Ita P. Soarius tract. 3. lib. 4. cap. 16. P. Vasquez disp. 169. P. Granadus tract. 14. disp. 3. P. Zuñiga quæst. 42. disp. 17. dub. 6. P. Martinus Perez disp. 18. sect. vt. n. 6. & plures alij.

Durandus
Henricus
P. Soarius
P. Vasquez
P. Granadus
P. Zuñiga
P. Perez

36. Assero primo , quamlibet personam diuinam esse in alijs secundum se totam, ita vt totus Pater sit in Filio , & totus Filius in Patre , & totus Spiritus sanctus in Patre & Filio Probatur,

Quælibet persona secundum se totam est in alia.

tum quia in hymno ; quem in laudibus feræ secundæ conit Ecclesia , id dare exprimitur ita : *In patre totus Filius , & totus in Verbo Pater.* Consonat Fulgentius de Fide ad Petrum cap. 1. aiens. *Per hanc unitatem naturalem totus Pater in Filio , & Spiritus sancto ; totus Filius in Patre , & Spiritu sancto , & totus Spiritus sanctus in Patre , & Filio.* Ratio est , non præcise quia processionès diuinæ sunt immanentes , id enim licet sufficiens sit , vt terminus maneat in principio , non tamen , vt principium maneat in termino , sed quia alias , non aliter vna persona esset in alia , quam essentia est in persona , quod est contra Patres & Theologos , qui per hanc circuminseccionem aliud significant , quam existentiam essentæ in persona , scilicet existentiam personæ in persona.

37. Nec inde fit , vt contendebant Durandus , & Henricus , Patrem futurum Filium si in eo esset Filiatio , quia ea existentia vnus personæ in alia non est per identitatem personalitatum inter se , sed per identitatem earum cum essentia. Vnde licet essentia sit ratio , propter quam vna persona existit in altera , non tamen sola ipsa est quæ existit in persona , sed ratione illius potissimum vna persona existit in alia , vt optime notauit P. Zuniga.

Quænam sit ratio formalis circuminseccionis

38. Secunda difficultas , quænam sit ratio formalis circuminseccionis diuinæ , seu existentie vnus personæ in alia ? Alij aiunt esse immensitatem , seu intimam præsentiam personarum ad inuicem ; sed id non videtur sufficiens , nam intima præsentia plurium eidem loco non præstat vnum esse in alio. Alij aiunt consistere in vnitare essentæ , nam ad eam vnitatem Christus Dominus reducit Ioan. 10. existentiam Patris in Filio , & Filij in Patre. Cum enim n. 30. dixisset. *Ego & Pater vnum sumus* , postea num. 38. idem his aliis verbis inculcat , *quia Pater in me est , & ego in Patre* , Pater ergo est in Filio , & Filius in Patre ratione vnitatis essentæ.

39. Assero secundo rationem formalem circuminseccionis diuinæ consistere in identitate personarum cum essentia , & distinctione earundem inter se. Quæ conclusio sufficenter constat ex dictis.

SECTIO.

S E C T I O. I V.

De modo loquendi in Mystero Trinitatis.

40. **L**axis calamis de hac re disputant aliqui doctores. Ego præter ea, quæ toto hoc tractatu sparsim tradita sunt, colligam breui, quæ maioris momenti videbuntur. Et in primis suppono dari indiuiduum Deitatis omnibus personis commune, non solum quoad naturam, seu essentiam diuinam, sed etiam quoad subsistentiam absolutam, vt ex professo traditum est disp. 13. similiterque dari indiuiduum Spiratoris Patri, Filioque commune, non solum quoad spirationem actiuam, sed etiam quoad subsistentiam relatiuam, vt dictum est disp. 19. sect. 7. Quare indiuiduum *Deus* prædicatur de omnibus, & singulis personis, & omnes sunt vnus idemque Deus, non solum abstracte ratione vnice Deitatis, sed etiam concrete ratione vnice subsistentiæ absolutæ, idemque est de indiuiduo spiratoris respectu Patris & Filij.

Datur indiuiduū Deitatis omnibus personis commune.

41. In Mystero ergo Trinitatis loqui possumus vel nominibus substantiuis, vel adiectiuis. Nomina substantiua significant concretum ex natura & subsistentia; diuersimode tamen, nam aliqua expressius denotant prædicatum absolutum, vt Deus; alia relatiuum, vt Pater, persona &c. Huiusmodi autem concreta multiplicantur, vel non multiplicantur in Deo ad multiplicationem vel non multiplicationem expressioris significati, siue solum illud dicatur in recto, siue non. Nam etiam si vtrumque significatum per nomen substantiuum dicatur in recto, alterum tamen eorum expressius denotari nihil obstat. Sic Deus expressius dicit Deitatem, & homo humanitatem, quam personam seu hypostasim; e contra vero suppositum & persona expressius dicunt hypostasim, quam naturam.

Multiplicatio nominū seu concretorum substantiuorum

42. Hinc colligo, in Trinitate non possedici Deos, sed vnum tantum Deum; nam Deus expressius significat Deitatem,

tem, & hæc vnica tantum est. Econtra dici non potest vnica tantum persona, aut suppositum, sed tria, quia nomen suppositum, aut persona, expressius declarat personalitatem, aut suppositalitem, quæ non vnica tantum in Deo est, sed triplex. Similiter Pater expressius denotat Paternitatem, quæ cum vnica tantum sit, vnus tantum est Pater; vnus similiter Filius, & vnus Spiritus sanctus propter eandem rationem Pariter etiam spirator expressius declarat spirationem actiuam, quæ cum vnica sit in Patre & Filio, inde non duo spiratores dici possunt, sed vnus, nec duo principia Spiritus sancti, sed vnicum.

Quomodo nomina adiectiua multiplicent, vel non multiplicent concreta,

43. Nomina adiectiua cum in in Deo non significant, & significare possint formam occidentalem, eo quod nullum in Deo possibile sit reale accidens, aliquando sumuntur substantiue, aliquando adiectiue. Quando sumuntur substantiue non multiplicant concreta, quoties expressius significatum est vnicum. Sic in symbolo tres personæ dicuntur vnus Omnipotens, Æternus, Immensus &c. quia vnica est omnium Omnipotentia, Immensitas, & Æternitas. Quando vero sumuntur adiectiue, pro habente Omnipotentiam, Immensitatem, & Æternitatem, multiplicant concreta, & dici possunt tres Omnipotentes, Immensi, & Æterni; quia sunt tres habentes Omnipotentiam, Immensitatem, Æternitatem. Et quamuis sint tres habentes Deitatem non possunt dici tres Dii, quia nomen Deus non adiectiuum est, sed substantiuum.

Quid de nominibus substantiuis abstrahentibus à prædicatis tam absolutis quam relatiuis

44. Nomina aliqua substantiua abstrahunt tam à prædicatis absolutis, quam relatiuis, vt perfectio bonitas, & veritas transcendentalis; & huiusmodi nomina dicuntur *indifferenter*, videlicet, & singulariter, & pluraliter, pluraliter de personis, & singulariter de essentia. Sic tres personæ dici possunt tres perfectiones; tres entitates, & tres veritates, & essentia dici debet vna perfectio, scilicet absolutas, vna bonitas, & veritas. Immo tres personæ dici deberent vna perfectio absoluta, vna similiter bonitas & veritas.

Actus notionales qua ratione prædicentur in diuinis.

45. Circa actus notionales, scilicet gignere, & gigni; spirare, & spirari, ratione prædicentur in diuinis. Censeo, & dici non posse de perfectionibus absolutis in abstracto.

Nam

Nam essentia nec gignit, nec gignitur, nec spirat, nec spiratur; nec possunt dici de perfectionibus relatiuis etiam abstracte sumptis, nam paternitas non generat nec Filiatio generatur; spiratio actiua non spirat, nec passiuu spiratur. Ratio est, quia nec essentia diuina vt à relationibus distincta est principium completum gignendi, cum non sit principium quo productiuum, vt constat ex dictis disp. 6. nec paternitas vt distincta ab essentia est principium completum gignendi, cum non sit principium communicatiuum, vt vidimus disp. 7. sect. 4. ergo neutra in abstracto gignit, sed vtraque in concreto Patris, in quem vtrumque confluit principium. Similiter dicendum nec essentia abstracte spirare, nec relationem aut spirationem actiuam, sed vtramque in concreto spiratoris.

46. Eadem est ratio cur Filiatio non dicatur in abstracto genita, nec spiratio passiuu spirata. Quia scilicet nec Filiatio est terminus completus principij generatiui, nec spiratio passiuu spiratiui, cum ille dicat non solum terminum productum, sed etiam communicatum, quale non est Filiatio, nec spiratio passiuu, quæ tantum sunt terminus productus. Idcirco nec essentia diuina abstracte sumpta dici potest genita, aut spirata, quia licet sit terminus communicatus, non tamen productus. Sola ergo persona Filij dicitur genita, & sola persona Spiritus sancti spirata, quia in concreto illarum, vterque terminus confluit, & productus & communicatus. Vnde colligo contra P. Zuñiga quæst. 39. disp. 14. dub. 2. memb. 2. n. 3. has propositiones falsas esse. *Paternitas gignit, Filiatio gignitur, spiratio actiua spirat, Passiuu spiratur.*

47. An vero actus notionales dici possint de termino essentiali concreto, nempe Deo, ita vt veræ sint prædicationes istæ. *Deus gignit, Deus gignitur. Deus spirat, Deus spiratur.* Affirmant Theologi cum Magistro, & aliqui docent esse de fide cum P. Soario. Tum quia Matth. 16. dicitur Christus, *Filius Dei veri*, & in symbolo Nicæno Deus de Deo. Quam locutionem extrêdit ad Spiritum sanctum Anselmus lib. de processione Spiritus sancti c. 5. & 6.

48. Qua autem ratione terminus essentialis concretus in illis prædicationibus vsurpetur, non omnino conueniunt Doctores.

SSS

Aliqui

An actus
notionales
dici possint
de termino
essentiali
concreto.

Aliqui existimant terminum essentialem concrete, scilicet Deus, significare directe naturam & indirecte personalitatem aliquam vagè. Ita P. Zuñiga cum Vasquio. Alij censent denotare naturam, & subsistentiam absolutam. Ita Cajetanus.

P. Zuñiga.
P. Vasquez.
Cajetanus.
Marsilius.
Gregorius
Aureolus.
Gabriel.

Alij denique volunt, dicere naturam & personalitatem determinatam, illam videlicet, quam prædicatum determinat, quare in hac propositione, *Deus gignit*, subiectum *Deus* supponit pro Deo Patre, in hac vero alia *Deus gignitur* pro Deo Filio, in ista vero, *Deus spirat*, pro Deo patre, & Filio, in hac denique altera *Deus spiratur*, pro Deo Spiritu sancto. In Durandus 1. dist. 4. quæst. 2. num. 13. Marsilius quæst. 8. Gregorius quæst. unica Aureolus art. 2. Gabriel quæst. 1. art. 2. Qui omnes admittunt has duas propositiones. *Deus gignit*, *Deus non gignit*, esse veras, & minime contradictorias: nam *Deus* in affirmatiua supponit pro Deo Patre, qui gignit, & in negatiua pro Deo Filio, qui non gignit.

49. Censeo ultimam sententiam probabiliorem esse. Quia licet Deus absolute sit concretum substantium commune omnibus personis non solum quoad naturam, sed etiam quoad subsistentiam absolutam, tamen Deus ut præcise tali concreto constitutus non est principium completum gignendi, nec completus terminus generatus, ergo ut sic nec gignit, nec gignitur: ergo ut vera sit hæc propositio *Deus gignit*, subiectum supponi debet pro Deo Patre, & est ista altera, *Deus gignitur*, pro Deo Filio. Et hæc de sanctissima Triados Mystero, cedant utinam in eius gloriam, quam intendimus.

INDEX RERVM.

A.

Amor.

AMOR in Patre præcedit generationem Filij. Disputatio 15. Sect. 4.
num. 42

Est ratio formalis communicandi essentiam respectu solius Spiritus Sancti.
disp. 7. sect. 3

Non solum formaliter, & ratione nostra, sed etiam realiter. disputat. 7. sect. 3.
num. 33

Vnde amor obtineat rationem formalem communicationis. disp. 7. sect. 2
Ex quo amore procedat Spiritus Sanctus. disp. 19. sect. 4

Analogia.

Citra metaphoram nulla datur analogia. disp. 9. sect. 1. n. 13
Ratio processionis analogica non est in diuinis, sed vniuoca. disp. 9. sect. 1. n. 13

Apprehensio.

Apprehensio suadens verum esse mysterium Trinitatis qualiter ante reuelationem possibilis. disp. 1. sect. 5. n. 71

Quid de apprehensione suadente falsum esse mysterium. disp. 1. sect. 5. n. 72

Quid de indifferenti ad assensum, & dissensum mysterij. disp. 1. sect. 5. n. 74

Attestans.

Quid sit notitia Trinitatis in attestante, & qualiter nobis possibilis. disput. 2.
num. 18

B.

Beatitudo.

INitio beatitudinis contingit noua missio inuisibilis Spiritus Sancti si visio
beata sit forma sanctificans. disp. 20. sect. 2. n. 33

Bonitas.

Tres personalitates diuinæ tres sunt bonitates transcendentales. disputat. 14.
sect. 7. n. 57

C.

Carentia.

COgnitio triplicis vnionis hypostaticæ quid conducere possit demon-
strationi Mysterij Trinitatis. disp. 1. sect. 2. à n. 28
Possibilis est species impressa carentiæ in se ipsa. disp. 1. sect. 2. n. 28

Index Rerum.

Nulla carentia cum suo termino connectitur, & quaecumque ingenita natura naturalis est. disp. 1. sect. 2. n. 39

Causalitas.

In quo consistat, & immunitas diuinarum processionum ab illa. disp. 4. sect. 5. num. 50

Circuminfessio.

Quid sit circuminfessio diuinarum personarum. disp. 20. sect. 3. n. 34

Quaelibet diuina persona secundum se totam est in altera. disput. 20. sect. 3. num. 36

Ratio formalis circuminfessionis diuinæ quid sit. disp. 20. sect. 3. n. 39

Cognitio abstractiua.

Quid sit cognitio abstractiua. disp. 2. sect. 3. n. 35

In effectu superno cum Trinitate connexo, tanquam cum termino, vel obiecto potest Trinitas euidenter abstractiue cognosci. disp. 2. sect. 3. n. 35

Secus vero in effectu superno, ut effectus est. disp. 2. sect. 3. n. 36

Cognitio probabilis.

Cognitio probabilis de mysterio Trinitatis simpliciter ante reuelationem probabilis. disp. 1. sect. 4. n. 34

Cognitio probabilis, etiam de mysterio Trinitatis, non est intrinsece vera, nec cum obiecto connexa. disp. 1. sect. 3. n. 43

Cognitio quidditatiua.

Possibilis est cognitio quidditatiua Trinitatis, quæ intuitiua non sit. disp. 2. sect. 2. n. 21

Cognitio quidditatiua, & intuitiua non ex parte obiecti, sed modo tendendi in illud, distinguuntur. disp. 2. sect. 2. n. 24

In quo ster modus ille tendendi. disp. 2. sect. 2. n. 25

Indistinctio essentiae ab existentia notitiae quidditatiuae non obstat. disput. 2. sect. 2. n. 26

Pugnat Deo cognitio quidditatiua essentiae, quæ intuitiua non sit. disput. 2. sect. 2. n. 32

Cognitio quidditatiua, quæ intuitiua non esset, neque perfecta beatitudo foret. disp. 2. sect. 2. n. 33

Communicatio.

In finita Dei communicatio ad intra non constat lumine naturali possibilis. disp. 1. sect. 2. n. 27

Quid communicatio in fieri, quid in facto esse. disp. 7. sect. 1. n. 2

Communicatio in facto esse non est præcisa identitas realis. disp. 7. sect. 1. num. 4

Consistit in intellectione, & volitione. disp. 7. sect. 1. n. 8

Vnde intellectio & volitio diuina sint communicatio. disp. 7. sect. 1. n. 14

Sola intellectio est communicatio formaliter respectu Filij, & sola volitio respectu Spiritus Sancti. disp. 7. sect. 1. n. 30

Nec solum formaliter, sed etiam realiter. disp. 7. sect. 1. n. 31

Qualiter volitio posterior possit per intellectionem priorem communicari Filio. disp. 10. sect. 9. n. 148

Perfectio

Index Rerum.

Perfectio communicanda prior esse non debet communicatione. disput. 10.
sect. 9. n. 150.

Concilium.

Concilium Florentinum pro fecunditate constituyente Filium explicatum.
disp. 10. sect. 5. n. 72

Concilium Toletanum, & Nicænum pro non inclusione reali relationum in
essentia. disp. 12. sect. 11. n. 119

Eadem, & sexta Synodus Constantinopolitana pro subsistentiis diuinis relati-
uis. disp. 12. sect. 12. n. 130

Concilium Nicænum, & Ephesinum pro hypostasi idem valente, quod sup-
positum, aut Persona. disp. 14. sect. 1. n. 4

Concilium Lateranense proprietates in Deo statuens. disp. 14. sect. 4. n. 23

Concilium Nicænum 1. & 2. Calcedonense, Lateranense, Florentinum, &
Toletanum pro Trinitate Personarum, & vnitate Dei. disp. 14. sect. 5. n. 40

Concilium Toletanum 6. & 11. Nicænum, Florentinum, & Vormaciense pro
Patre principio, & fonte totius Diuinitatis. disp. 15. sect. 2. n. 12

Eadem Concilia Toletana, & Nicænum pro Patre ingenito. disp. 15. sect. 3.
num. 19

Prima Synodus Antiochena, & Nicænum pro Diuinitate Filij. disp. 16. sect. 1.
num. 6

Concilium Nicænum, Constantinopolitanum, Lateranense, & Synodus Ale-
xandrina pro Diuinitate Spiritus Sancti. disp. 18. sect. 2. n. 18

Concretum.

Concreta substantia quando multiplicentur in Deo. disp. 20. sect. 4. n. 41

Quando adiectina. disp. 20. sect. 4. n. 43

Creatura possibilis.

Creaturæ possibilis non sunt ens necessarium. disp. 17. sect. 3. n. 37

Verbum dicit, & exprimit creaturas possibilis, & ex cognitione earum pro-
cedit. disp. 17. sect. 3. à n. 31

D.

Demonstratio.

Demonstratio Trinitatis ante reuelationem impossibilis. disp. 1. sect. 1

Connexio vnitate Dei cum Trinitate Personarum sufficiens non est ad
Trinitatem naturaliter demonstrandam. disp. 1. sect. 2. n. 16

Lumine naturæ demonstratur, Deum esse personam, non tamen esse vnica
tantum, neque plures. disp. 1. sect. 2. n. 22

Carentia triplicis vnionis hypostaticæ quid conducere possit demonstrati-
oni Trinitatis. disp. 1. sect. 2. n. 28

Demonstrationes naturales Trinitatis à Lullio compositæ. disp. 2. sect. 1. n. 11

Nulla est possibilis demonstratio naturalis Trinitatis, etiam post factam reue-
lationem. disp. 2. sect. 1. n. 12

Dependentia.

In quo consistat, & immunitas diuinarum processionum ab illa. disp. 4. sect. 5.
num. 49

Index Rerum.

Deus.

Concretum Deus constat subsistentia absoluta omnibus Personis communi.
disp. 13. sect. 5

Deus dicitur Trinus, non vero triplex. disp. 14. sect. 7. n. 59

Qua ratione nomen *solus* usurpandum in Deo. disp. 14. sect. 7. n. 62

Diligo.

Quo pacto Pater, & Filius diligant se Spiritu Sancto. disp. 18. sect. 3

Personalitas Spiritus Sancti non est formaliter dilectio. Vide Amor. disp. 18.
sect. 3. n. 27

Dictio , Dicere.

Actus dictionis scoticus nullatenus admittendus in Deo. disp. 8. sect. 2. n. 11.

Stricta divina dictio, seu locutus est productio Verbi. disp. 16. sect. 4. n. 47

Diuinum dicere est verbum producere. E

Distinctio realis.

Sola oppositio relatiua producentis & producti argumentum est distinctio
realis in diuinis. disp. 19. sect. 2. n. 14

De facto quo distinguantur realiter Filius, & Spiritus Sanctus. disp. 19. sect.
à num. 25

Distinctio virtualis.

Predicata contradictoria quas perfectiones diuinas possint virtualiter distin-
guere. disp. 7. sect. 3. à n. 38

Ratio processionis in Deo non distinguitur virtualiter à differentiis. disp. 9.
sect. 2. n. 14

Relationes, & essentia virtualiter tantum distinguuntur. disp. 12. sect. 4. n. 45

Scientia libera, & necessaria creaturarum, non ex parte obiecti, sed ex modo
tendendi virtualiter distinguuntur. disp. 17. sect. 3. n. 39

Si Spiritus Sanctus non procederet à Filio virtualiter tantum distingueretur
ab illo. disp. 19. sect. 2. n. 19

Distinctio Scotica.

Distinctio ex natura rei librata, & iudicium de illa. disp. 12. sect. 4. n. 32

Donum.

Quid sit, eiusque requisita. disp. 18. sect. 4. à num. 41

Qua ratione solus Spiritus Sanctus sit propriissime donum. disp. 18. sect. 4. n. 44

Dubium.

Ante reuelationem posset simpliciter haberi dubium, & suspicio de veritate
mysterij Trinitatis. disp. 1. sect. 3. n. 67

Secus verò stando communi rerum cursui. disp. 1. sect. 3. n. 68

E.

Essentia diuina.

Essentiam diuinam consistere in sola actuali intellectu qui docet
disp. 10. sect. 1. n. 4

Consistere etiam in volitione qui teneant. disp. 10. sect. 1. n. 5

In sola substantia intellectiua consistit, seu intellectiua radicali. disp. 10. sect. 1.
num. 6.

Essentia diuina est intensiue formaliter relationibus perfectior. disp. 12. sect. 1

Deus

Index Rerum.

Deus formaliter magis complacet in essentia ut distincta à relationibus, quam in istis ut ab essentia distinctis. disp. 12. sect. 9. n. 111

Essentia divina non includit relationes inclusione reali. disp. 12. sect. 11. num. 118

Nec inclusione virtuali, aut nostro modo concipiendi. disp. 12. sect. 11. num. 122

Essentia, Essentiatum.

Essentia, & Essentiatum quid olim significauerint, & quomodo nunc vsurpari possint. disp. 4. sect. 1. n. 8

Existencia.

Relationes diuinæ habent proprias existencias. disp. 12. sect. 5. n. 55

F.

Falsitas.

Falsitas actus naturalis de obiecto superno naturaliter demonstrari non potest. *Filiatio.* disp. 1. sect. 3. n. 46

Non est formaliter relatio ad Spiritum Sanctum, sed ad Patrem. disp. 19. sect. 3. n. 88

Nec est formaliter intellectio. disp. 18. sect. 3

De facto quo distinguitur realiter Filiatio ab inspiratione passiva. disp. 14. sect. 3. à n. 25

Filiatio non est relatio prædicamentalis, sed transcendentalis. disp. 12. sect. 3. n. 26

Est substantia personalis reddens naturam diuinam subsistentem. disp. 12. n. 234

Filius.

Filius diuinus qua ratione dicatur sapientia genita, & Spiritus Sanctus amor productus. disp. 8. sect. 1. n. 5

Filius diuinus non ideo talis, quia ex vi formalis processionis illi communicatur essentia. disp. 10. sect. 2. à n. 13

Nec quia fecundus formaliter ad communicandam alteri naturam. disp. 10. sect. 4. à n. 61

Nec quia radicaliter fecundus. disp. 10. sect. 4. à n. 66

Sed quia procedit per intellectionem tanquam rationem formalem communicandi essentiam. disp. 10. sect. 8

Filius, ut præcise talis formaliter, non opponitur Spiritui Sancto. disp. 10. sect. 5. n. 75

Filius dicitur alius à Patre, non vero aliud. disp. 14. sect. 7. n. 60

Hæreticorum errores circa Diuinitatem Filij. disp. 16. sect. 1. n. 4

Filius verus est Deus æqualis Patri. disp. 16. sect. 1. à n. 5

Hæretici negantes Filium esse vere, & proprie Verbum; & veritas Catholica stabilita. disp. 16. sect. 2

Filius non solum Verbum, sed etiam sermo Dei dicitur. disp. 16. sect. 2. n. 10

Procedit ex cognitione essentia, attributorum, & omnium relationum. disp. 17. sect. 1

Procedit etiam ex cognitione necessaria creaturarum possibilium, & impossibilium. disp. 17. sect. 3

Non vero ex cognitione contingenti futurorum, vel existentium. disp. 17. sect. 4

Be

Index Rerum.

Bene vero ex scientia disiunctiua vel existentiae v.g. Petri vel non existentiae illius. disp. 17. sect. 6. n. 81

Quo distinguantur de facto Filius, & Spiritus Sanctus. disp. 19. sect. 3. n. 25

Fœcunditas.

Fœcunditas diuina est ratio diuinarum processionum in Deo. disp. 4. sect. 1. num. 6

Fœcunditas in Deo ad spirandum, formalis vna, radicalis altera, & quid vtraque. disp. 10. sect. 4. n. 57

Radicalis consistere non potest in relationibus Paternitatis, & Filiationis. disp. 10. sect. 4. n. 60

Fœcunditas formalis, seu ratio spiratoris non est de formali constitutio Filij. disp. 10. sect. 4. n. 61

Nec fœcunditas radicalis, etiam, quæ propria est Filij. disp. 10. sect. 4. n. 62

Fœcunditas ad communicandam alteri naturam non explicat rationem Verbi. disp. 10. sect. 4. n. 70

G.

Generatio.

Processio secundæ personæ generatio est, non vero tertiæ. disp. 10. sect. 1. num. 7

Processio secundæ personæ non ideo generatio est, quia illi ex vi, formalis processionis communicatur essentia. disp. 10. sect. 2. n. 13

Nec quia fœcunda est formaliter ad spirandum. disp. 10. sect. 4. n. 61

Ratio cur processio secundæ personæ potius quam tertiæ generatio sit. disp. 10. sect. 8. n. 122

In generatione modus accipiendi naturam attendendus. disput. 10. sect. 8. num. 124

Explicata definitio generationis in diuinis. disp. 10. sect. 8. n. 125

Generatio actiua non distinguitur realiter à passiuâ. disp. 3. sect. 3. n. 25

Generare, & generari seu gignere, & gigni, non dicuntur de perfectionibus absolutis in abstracto. disp. 20. sect. 4. n. 45

Nec dicuntur de relatiuis similiter in abstracto. disp. 20. sect. 4. n. 46

Dicuntur tamen de Deo in concreto, & quid hoc sit. disp. 20. sect. 4. n. 47

H.

Hæretici errores.

Qui negauerint Diuinitatem Filij, æqualitatemque illius cum Patre. disp. 16. sect. 1. n. 4

Negantes Filium esse Verbum. disp. 16. sect. 2. n. 15

Qui eripuerint Diuinitatem Spiritui Sancto. disp. 18. sect. 2. n. 15

Negantes relationes in Deo. disp. 12. sect. 2. n. 1

Qui negauerint Spiritum Sanctum à Filio procedere. disp. 19. sect. 1. n. 1

Qui renuerint processionem diuinam ad intra. disp. 4. sect. 1. n. 1

Hypostasis.

Index Rerum.

Hypostasis.

Nomen hypostasis olim pro essentia usurpabatur. disp. 14. sect. 1. n. 2
 Nunc idem valet, ac suppositum, aut persona. disp. 14. sect. 1. n. 4
 Latitudo & restrictio nominis hypostasis. disp. 14. sect. 1. n. 6
 In Deo est vera ratio hypostasis. disp. 14. sect. 2. n. 1 2

I.

Identitas.

DE principio illo, Quæ sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se. disp. 3.
 per totam.
 Quomodo Trinitas dicens identitatem plurimum cum tertio, & non inter se,
 non distinet principio illi. disp. 3. sect. 3
 Sola intellectio est identitas realis immediata essentiae cum Filiatione. disp. 7.
 sect. 2. n. 14
 Et sola volitio cum spiratione passiva. disp. 7. sect. 2. n. 16

Imago.

Qualiter in creatura existat imago Trinitatis. disp. 1. sect. 3. n. 5 1
 Triplex discussa imago, intentionalis, Artificialis, & naturalis. disp. 16. sect. 5.
 num. 5 3
 Sola Persona Filij obtinet rationem imaginis naturalis in Deo. disp. 16. sect. 5
 num. 5 4
 Imago naturalis est solius Patris. disp. 16. sect. 5. n. 5 5
 Vnde solus Filius sit imago naturalis Patris. disp. 16. sect. 5. n. 5 8
 Distinctio specifica in personalitate non obstat imagini naturali. disput. 16.
 sect. 5. n. 6 2
 Qua ratione dicatur homo factus ad imaginem Dei. disp. 16. sect. 5. n. 6 3
 Cur Pater non sit imago Filij, cum sit similis illi. disp. 11. sect. 2. n. 1 4

Inclusio, Includere.

Quid, & quotuplex sit inclusio vnius in alio. disp. 12. sect. 11. n. 1 17
 Essentia diuina non includit relationes inclusione reali. disp. 12. sect. 11. nu-
 mero 1 18
 Neque relationes essentiam. disp. 12. sect. 11. n. 1 21
 Essentia diuina non includit relationes, neque relationes essentiam, inclusione
 virtuali. disp. 12. sect. 11. n. 1 22
 Neque inclusione nostro modo concipiendi. disp. 12. sect. 11. n. 1 23

Incommunicabilitas.

Incommunicabilitas est de ratione personalitatis tam diuinæ, quam creatæ.
 disp. 14. sect. 6. n. 48
 Non autem est de ratione substantiæ diuinæ. disp. 13. sect. 5. n. 3 5

Intellectio.

Intellectio diuina est communicatio respectu Filij. disp. 7. sect. 1. n. 8
 Ideo talis est, quia est immediata identitas realis essentiae cum Filiatione.
 di. p. 7. sect. 2. n. 14
 Sola intellectio est realiter, & formaliter communicatio respectu Filij. disp. 7
 sect. 3. à n. 30

Index Rerum.

- Intellectio notionalis ab essentiali distincta nulla est in Deo. disp. 8. sect. 2. num. 5
 Nec essentialis dicenda est vilo modo notionalis. disputat. 8. sect. 3. n. 27
Intellectus.
 Intellectus diuinus est principium quasi efficiens communicationum quo respectu Filij. disp. 7. sect. 4. n. 43
 Non autem est principium realiter productiuum Filij. disp. 6. sect. 1. n. 4
 Qualiter intellectus diuinus sit realiter formaliter communicans cum sola productione virtuali communicationis. disp. 7. sect. 4. n. 46
Intuitio.
 Cognitio intuitiua non differt à quidditatiua ex parte obiecti, sed tantum ex dissimili modo tendendi. disp. 2. sect. 2. n. 14
 In quo stet modus ille tendendi. disp. 2. sect. 2. n. 15

L.

Locutio, Loqui,

- L**oqui ad extra commune est diuinis omnibus personis. disp. 16. sect. 4. num. 37
 Strictè loqui ad intra aliud non est, quam producere Verbum. disput. 16. sect. 4. n. 38
 Diuina locutio stricta, & propria, est productio Verbi. disp. 16. sect. 4. num. 40
 Pater productione Verbi loquitur Filio. disp. 16. sect. 4. n. 41
 Loquitur etiam Spiritui Sancto. disp. 16. sect. 4. n. 42
 Loquitur etiam Pater ad se ipsum productione Verbi. disput. 16. sect. 4. num. 43
 Minus strictè tota Trinitas loquitur ad intra. disp. 16. sect. 4. n. 44
 Quid sit hæc locutio minus stricta. disp. 16. sect. 4. n. 45
 An tres personæ dici possint tres dicentes. disp. 16. sect. 4. n. 46

M.

Missio.

- Q**ua ratione dicatur Christus à Spiritu Sancto missus. disput. 19. sect. 1. num. 4
 Diuinæ personæ mitti non possunt per imperium, aut consilium mittentis. disp. 20. sect. 2. n. 14
 Processio æterna, & effectus creatus necessario ad missionem diuinæ personæ requisiti. disp. 20. sect. 2. n. 15
 Vnde processio æterna requisita sit. disp. 20. sect. 2. n. 16
 Vnde etiam effectus creatus requisitus. disp. 20. sect. 2. n. 17
 Effectus creatus non est de constitutiuo Missionis diuinæ. disp. 20. sect. 2. num. 21

Quotuplex

Index Rerum.

Quotplex sit missio divina. disp. 20. sect. 2. n. 23
 Non solum missio visibilis, sed etiam inuisibilis est proprie talis. disput. 20.
 sect. 10. n. 25

Missio visibilis non semper inuisibili coniuncta est. disputat. 20. sect. 2. nu-
 mero 28

An missio inuisibilis Spiritus Sancti contingere possit absque intinseca, &
 physica mutatione creaturæ. disp. 20. sect. 2. n. 29

Ad missionem inuisibilem Spiritus Sancti necessaria est infusio sanctificantis
 gratiæ. disp. 20. sect. 2. n. 31

Modus, quo Spiritus Sanctus ex vi missionis inuisibilis existit inanima. disp.
 20. sect. 2. n. 32

Missio inuisibilis contingit ante aduentum Christi Domini. disp. 20. sect. 2.
 num. 33

Initio Beatitudinis contingit noua missio inuisibilis Spiritus Sancti, si visio
 beata sit forma sanctificans. disp. 20. sect. 2. à n. 33

Motiuum.

Motiuum supernum potest actu naturali probabiliter attingi. disp. 2. sect. 1.
 num. 2

N.

Natura diuina.

Natura diuina non in actuali intellectione, sed in substantia intellectina
 consistit. disp. 10. sect. 1. n. 6

Naturæ diuinæ fecunditas est ratio diuinarum processionum. disp. 4. sect. 1.
 num. 6

Natura diuina in abstracto nec generat, nec generatur. disput. 20. sect. 4.
 num. 45

Non est principium quo productiuum diuinarum processionum. disp. 6. sect. 1.
 num. 4

Quæ ratione natura diuina sit potentia radicalis & remota diuinarum proces-
 sionum. disp. 6. sect. 2. n. 17

Quo pacto sit potentia proxima. disp. 6. sect. 1. n. 20

Negatio.

Negatio communicabilitatis personas diuinas non constituit. disputat. 14.
 sect. 3

Notio.

Quid sit notio. disp. 20. sect. 1. n. 2

Esse in Deo notiones certum. disp. 20. sect. 1. n. 3

Tres relationes personales tres sunt notiones. disp. 20. sect. 1. n. 6

Spiratio actiua quartam constituit notionem. disp. 20. sect. 1. n. 7

Innascibilitas non auget numerum notionum diuinarum. disputat. 20. sect. 1.
 num. 10

Notionale.

Quid sit intellectio, aut volitio notionalis. disp. 8. n. 1

Index Rerum.

In Deo nulla est intellectio, aut volitio notionalis ab essentiali distincta. disp. 8. sect. 2. n. 15

Nec intellectio, aut volitio essentialis dici possunt notionales. disp. 8. sect. 3. num. 27

Actus notionales, qua ratione prædicentur in divinis. disp. 20. sect. 4. n. 45

O.

Obedientialis potentia.

Quid iuvare possit ad Trinitatem demonstrandam. disp. 1. sect. 3. n. 47
In quo consistat potentia illa obedientialis. disp. 1. sect. 3. n. 49

Operatio.

Operatio duplex in Deo, intellectio, & volitio. disp. 4. sect. 2. n. 11
Duplex illa diuina operatio non conuincit duplicem processionem in Deo. disp. 4. sect. 2. n. 12

Oppositio.

Sola oppositio relatiua producentis, & producti euincit distinctionem realem in diuinis. disp. 19. sect. 2. n. 14

Ordo.

Ordo transcendentalis non est medium, in quo quilibet terminus cognoscendus sit. disp. 1. sect. 2. n. 31

Quomodo indiuisibilis ordo transcendentalis plurimum terminorum, cognosci possit in ordine ad vnum, & non ad alterum. disp. 1. sect. 2. n. 20

Origo.

Vide *processio.*

Prioritas originis quid sit, & quo differat à prioritate in quo. disp. 17. sect. 2. num. 21

P.

Pater.

Qualiter Pater sit intrinsece determinatus ad producendum Filium. disp. 5. sect. 2. num. 21

Pater est principium Filij, & etiam Spiritus Sancti. disp. 15. sect. 1. n. 5

Principium est, & fons totius Diuinitatis, & quo pacto. disp. 15. sect. 2. n. 12

Author Filij, non vero causa. disp. 15. sect. 2. n. 14

Ingenitus est, & improductus. disp. 15. sect. 3. n. 19

Ratio vnde Pater ingenitus sit, & improductus. disp. 15. sect. 3. n. 23

Solus Pater in Trinitate ingenitus, seu improductus. disp. 15. sect. 3. n. 25

Quo constituatur Pater in esse principij proxime generatiui. disp. 15. sect. 4

Pater non intelligit Verbo quoad notionale illius. disp. 18. sect. 3. n. 30

Loquitur vero productione Verbi. disp. 16. sect. 4. n. 11

Paternitas.

Paternitas est relatio generis intellectiui. disp. 8. sect. 1. n. 8

Cur processio secundæ personæ sit à Paternitate vt Paternitas est. disp. 10. sect. 8. n. 127

Cur

Index Rerum.

- Cur Paternitas sit relatio generis intellectiui. disp. 10. sect. 8. n. 128
Sola Paternitas est principium quo realiter productiuum Filij. disp. 6. sect. 2. num. 21
Quæ prædicata communia connotet in esse principij. disp. 6. sect. 3. n. 25
Paternitas non est formaliter relatio ad Spiritum Sanctum. disp. 19. sect. 8. num. 88

Perfectio.

- Relationes diuinæ vt ab essentia distinctæ sunt perfectio. disp. 12. sect. 6
Non sunt vnica tantum, sed plures perfectiones. disp. 12. sect. 7
Aliqua perfectio est formaliter in vna persona, quæ formaliter non est in altera. disp. 12. sect. 7. n. 82
Relationes diuinæ quatenus ab essentia distinctæ non dicunt formaliter tantam perfectionem intensiuam, quantam dicit essentia. disp. 12. sect. 8. n. 87
Relationes diuinæ vt ab essentia distinctæ sunt inter se formaliter intensiue inæquales, secus vero personæ. disp. 12. sect. 9. n. 102
Quid sit perfectio simpliciter simplex, & an relationes tales sint. disput. 12. sect. 10

Persona.

- Lumine naturæ demonstratur, Deum esse personam, non tamen esse vnicam tantum, neque plures. disp. 1. sect. 2. n. 22
Persona quid sit. disp. 14. sect. 1. n. 7
In Deo est vera, & propria ratio personæ. disp. 14. sect. 2. n. 9
Personæ diuinæ nulla negatione, sed solis proprietatibus positivis constituuntur. disp. 14. sect. 3
Proprietatibus non absolutis, sed relatiuis. disp. 14. sect. 4
Nulla datur in Deo persona absoluta communis tribus. disputat. 14. sect. 6. num. 44
Persona dicit in recto naturam simul & subsistentiam. disp. 14. sect. 5. n. 37
Cur personæ diuinæ sint tres, nec plures. disp. 14. sect. 5. n. 42
In diuinis ratio personæ, non analogæ, sed vniuoca est. disp. 14. sect. 7. n. 55

Personalitas.

- In Deo lumine naturali sola demonstratur personalitas in communi, & quid hæc sit. disp. 1. sect. 2. n. 25
Tres personalitates sunt tres vnitates, & veritates transcendentales. disp. 14. sect. 7. n. 57
Incommutabilitas est de ratione personalitatis. disp. 14. sect. 1. n. 7

Potentia obediencialis.

- Quid conducere possit ad demonstrandam Trinitatem. disp. 1. sect. 3. n. 47
In quo consistat potentia obediencialis. disp. 1. sect. 3. n. 49

Principium.

- Quid sit principium quod diuinæ processionis. disp. 6. n. 1
Principium quo diuinarum Personarum realiter productiuum in solo relatiuo consistit. disp. 6. sect. 1. n. 4
Principium quo realiter productiuum Filij sola Paternitas, & Spiritus Sancti sola relatio spiratoris. disp. 6. sect. 2. n. 28

Index Rerum.

- Quæ prædicata communia connotentur à relationibus, quatenus sunt principia quo proxime productiua.** disp. 6. sect. 3. n. 22
Principium communicatiuum quod quid sit. disp. 7. n. 1
Principium communicatiuum quo in genere causæ formalis solum est absolutum. disp. 7. sect. 4. n. 42
In genere vero quasi causæ efficientis solus est intellectus respectu Filij, & voluntas respectu Spiritus Sancti. disp. 7. sect. 4. n. 43
Quo constituatur principium proxime generatiuum. disp. 15. sect. 4
Pater, & Filius sunt principium Spiritus Sancti. disp. 19. sect. 1
Non plura, sed vnicum. disp. 19. sect. 6. n. 60
Nec dici possunt duo principia spirantia, disp. 19. sect. 6. n. 70
Prinatio.
Prinatio termini superni ingenta subiecto naturali naturalis est. disp. 1. sect. num. 33
Qualem capacitatem exigit in subiecto ad habendum terminum. disput. 1. sect. 2. n. 35
Productio.
Productio cognitionis creatæ qualiter à scientia diuina de obiecto pendat. disp. 1. sect. 3. n. 38
Productio Verbi diuini est locutio. Vide processio. disp. 16. sect. 4. n. 40
Processio.
Processio Personalis quid sit. disp. 4. n. 1
Qui negauerint diuinas processiones personales ad intra. disp. 4. sect. 1. num. 2
Processiones Personales de fide in Deo stabilitæ. disputat. 4. sect. 1. numero 3
Fœcunditas diuina est ratio diuinarum processionum. disputat. 4. sect. 1. num. 6
Duplex tantum est processio personalis in Deo. disp. 4. sect. 2. n. 9
Idque ex sola fide certo constat. disp. 4. sect. 2. n. 16
Cur duplicis personæ non possit esse vnica processio. disputat. 4. sectio 2. num. 17
Qua ratione vtraque processio simpliciter infinita sit. disputat. 4. sectio. 3 num. 20
Vna Filij est per intellectum, altera Spiritus per voluntatem. disputat. 4. sect. 3. num. 23
Vna per intellectionem, altera per vltionem. disp. 4. sect. 4. n. 31
Cur non sint dependentiæ, nec causalitates. disp. 4. sect. 5. n. 49
Cur non sint ex nihilo, nec ab alio. disp. 4. sect. 6. n. 52
Processio actiua, & passiuua non sunt quid realiter medium inter principia & terminum. disp. 5. n. 1
Non sunt quid absolutum, sed relatiuum. disp. 5. sect. 1. n. 4
Processio actiua realiter idem cum passiuua. disp. 5. sect. 3. n. 15
Et vtraque cum relatione producta. disp. 5. sect. 4. n. 38
Processio

Index Rerum.

- Processio actiua & passiuæ non distinguntur virtualiter, aut obiectiue inter se
disp. 5. sect. 5. n. 45
- Nec à termino producto. disp. 5. sect. 5. n. 48
- Processio actiua, & passiuæ non distinguntur inter se nostro modo concipiendi cum fundamento in obiecto. disp. 5. sect. 5. n. 49
- Bene vero à termino producto. disp. 5. sect. 5. n. 51
- Processiones diuinæ non sunt per actus notionales ab essentialibus distinctos. disp. 8. sect. 2. n. 15
- Nec per dictionem scoticam, vel impulsam. disp. 8. sect. 2. n. 21
- Ratio processionis in Deo æquiuoca non est, nec analogæ, sed vniuoca. disp. 8. sect. 2. n. 13
- Nec virtualiter aut obiectiue distincta à differentiis. disp. 9. sect. 2. n. 14
- Sed tantum nostro modo concipiendi. disp. 9. sect. 2. n. 16
- Processiones diuinæ distinguntur inter se specie Physica non vero Logica. disp. 9. sect. 2. n. 17
- Cur vna, & non altera generatio sit. disp. 10. sect. 8. n. 122
- Proprietates.*
- In Deo sunt proprietates constituentes personas. disp. 14. sect. 4. n. 23
- Non sunt absolutæ, sed relatiuæ, disp. 14. sect. 4. n. 25
- Sub qua ratione constituent Personas. disp. 14. sect. 4. n. 31

Q.

Qualitas.

Qualitas cognitionis creatæ tantum est imago intentionalis obiecti, non physica, & naturalis. disp. 16. sect. 5. n. 53

Quidditatiua cognitio.

- Cognitio quidditatiua quo distinguatur ab abstractiua. disputat. 2. sect. 2. num. 19
- Possibilis est cognitio quidditatiua Trinitatis, quæ intuitiua non sit. disput. 2. sect. 2. n. 21
- Cognitio quidditatiua, & intuitiua non distinguntur ex parte obiecti, sed ex modo tendendi in illud. disp. 2. sect. 2. n. 24
- In quo stet modus ille tendendi. disp. 2. sect. 2. n. 25
- Indistinctio essentia ab existentia non obstat quidditatiuæ cognitioni. disp. 2. sect. 2. n. 26
- Repugnat Deo cognitio quidditatiua diuinæ essentia, quæ intuitiua non sit. disp. 2. sect. 2. n. 32
- Cognitio quidditatiua, quæ intuitiua non esset, nec perfecta beatitudo foret. disp. 2. sect. 2. n. 33

R.

Relatio.

Errores hæreticorum contra existentiam diuinarum relationum. disp. 12. sect. 1. n. 2

Dantur

Index Rerum.

- Dantur in Deo relationes reales ad intra. disp. 12. sect. 1. n. 3
 Quid sit relatio quoad esse *in*, & quoad esse *ad*. disp. 12. sect. 1. n. 9
 Vtroque modo diuinæ relationes sunt reales. disp. 12. sect. 1. n. 10
 In Deo tres sunt relationes realiter inter se distinctæ. disp. 12. sect. 2. n. 13
 Quarta relatio, scilicet spiratoris admittenda. disp. 12. sect. 2. n. 14
 Quatuor sunt tantum in Deo relationes. disp. 12. sect. 2. n. 17
 Similitudo, & dissimilitudo in relationibus diuinis nihil est distinctum ab ipsis. disp. 12. sect. 2. n. 18
 Discrimen relationis prædicamentalis à transcendentali. disp. 12. sect. 3. n. 25
 Paternitas, & Filiatio diuina sunt relationes transcendentales. disp. 12. sect. 3. num. 26
 Relatio spiratoris respectu Patris, & Filij ad Spiritum Sanctum prædicamentalis est. disp. 12. sect. 3. n. 27
 Relationes, & essentia virtualiter tantum distinguntur. disp. 12. sect. 4. n. 34
 Habent proprias existentias. disp. 12. sect. 5. n. 53
 Relationes diuinæ perfectissimæ sunt. disp. 12. sect. 6. n. 58
 Quatenus ab essentia distinctæ sunt perfectio Dei. disp. 12. sect. 6. n. 61
 Multiplex ratio probans, relationes omnes vnicam esse perfectionem, in Deo. disp. 12. sect. 6. à n. 76
 Concluditur plures esse perfectiones. disp. 12. sect. 6. à n. 77
 Quælibet relatio, vt distincta à cumulo omnium, perfectio est. disp. 12. sect. 6. num. 81
 Relationes diuinæ vt distinctæ ab essentia non dicunt formaliter tantam perfectionem intensiuam quantam dicit essentia. disp. 12. sect. 8. à n. 87
 Sunt inter se formaliter intensiue inæquales. disp. 12. sect. 9. n. 103
 Inæqualitas diuinarum relationum non reddit illas inæqualiter eligibiles. disp. 12. sect. 9. n. 107
 Nec inæqualiter adorabiles, aut amabiles à creatura. disp. 12. sect. 9. n. 109
 Bene vero inæqualiter amabiles à Deo. disp. 12. sect. 9. n. 111
 Relationes diuinæ nec inclusionem reali, nec virtuali, aut nostro modo concipiendi includunt, aut includuntur in essentia. disp. 12. sect. 11
 Omnis relatio personalis est subsistentia, denominatque naturam diuinam subsistentem. disp. 12. sect. 12. à n. 110
 Relatio spiratoris est etiam subsistentia. disp. 19. sect. 7. n. 80
 Resultat ex amore absoluto existente in Patre. disp. 19. sect. 8. n. 91
 Est prior Filiatione, & quo pacto. disp. 19. sect. 8. n. 90
 Et simul cum Paternitate. disp. 19. sect. 8. n. 93

Respectus.

Quomodo respectus indiuisibilis plurium terminorum cognosci valeat in ordine ad vnum, & non ad alterum. disp. 1. sect. 2. n. 20. & disp. 10. n. 114

Reuelatio.

Quomodo diuina reuelatio expediat intellectum ad assensum naturalem Trinitatis. disp. 2. sect. 1. n. 17

Similitudo.

Index Rerum.

S.

Similitudo.

TRiplex similitudo inter diuinas personas pro generatione diuina distinguenda. disp. 11. sect. 2. n. 17

Similitudo pure intencionalis generationi minime sufficiens. disp. 11. sect. 1. num. 4

In quo stet similitudo naturalis. ibid. n. 8. & disp. 16. sect. 5. n. 60

Spiratio actiua.

Spiratio actiua vnica, eademque est in Patre, & Filio. disp. 19. sect. 6. n. 59

Est principium quo realiter Spiritus Sancti productiuum. disp. 6. sect. 2. n. 21

Quæ prædicata communia connotet in ratione principij proxime productiui. disp. 6. sect. 3. n. 28

Spiratio actiua non est relatio ad Patrem & Filium, sed ad Spiritum Sanctum. disp. 19. sect. 8. n. 86

In se relatio transcendentalis est, prædicamentalis tamen respectu Patris, & Filij ad Spiritum Sanctum. disp. 12. sect. 3. n. 27

Resultat ex amore absoluto existente in Patre. disp. 19. sect. 8. n. 91

Prior est Filiatione, & simul cum Paternitate. disp. 19. sect. 8. n. 90. & 93

Spiratio actiua communicatur Filio à Patre per generationem. disp. 19. sect. 8. num. 90

Spirator.

Pater, & Filius non sunt duo spiratores, sed vnus. disp. 19. sect. 6. n. 67

Nec sunt duo printipia, sed vnum. disp. 19. sect. 6. n. 70

Dici tamen possunt duo spirantes. disp. 19. sect. 6. n. 72

Spirator constituitur formaliter spiratione actiua. disp. 19. sect. 7. n. 74

Constituitur etiam formaliter amore absoluto tanquam ratione formali communicandi essentiam. disp. 19. sect. 7. n. 75

Constituitur etiam voluntate tanquam principio communicatiuo. disp. 19. sect. 7. n. 76

Constituitur insuper essentia diuina.

Spirator nec formaliter, nec materialiter constituitur relationibus Paternitatis, & Filiationis. disp. 19. sect. 7. n. 78

Spirator constat subsistentia relativa Patri cum Filio communi. disp. 19. sect. 7. num. 80

Spiritus Sanctus.

Spiritus Sanctus qua ratione dicatur amor productus. disp. 8. sect. 1. n. 2

An Pater & Filius diligant se Spiritu Sancto. disp. 18. sect. 3

Nomen *Spiritus Sanctus* proprium est tertiæ Personæ. disp. 18. sect. 1. n. 4

Congruentiæ appropriationis eius nominis. disp. 18. sect. 1. à n. 5

Errores contra diuinitatem Spiritus Sancti. disp. 18. sect. 2. n. 15

Diuinitas Spiritus Sancti stabilita. disp. 18. sect. 2. n. 16

V V u

Personalitas

Index Rerum.

- Personalitas Spiritus Sancti non est formaliter amor , seu dilectio. disp. 18
sect. 3. n. 27
- Solus Spiritus Sanctus inter diuinas personas est propriissime donum. disp. 18
sect. 4. n. 44
- Spiritus Sanctus à Patre Filioque procedit. disp. 19. sect. 1
- Si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, nec distingueretur realiter ab eò.
disp. 19. sect. 2. n. 14
- Tunc Filius, & Spiritus Sanctus virtualiter distinguerentur. disp. 19. sect. 2.
num. 19
- De facto quo distinguantur Filius, & Spiritus Sanctus. disp. 19. sect. 3. n. 23
- Spiritus Sanctus procedit ex amore essen:iz, attributorum, omnium relatio-
num creaturarum possibilium, non futurarum. disp. 19. sect. 4
- Ex quo amore disunctio creaturarum procedat. disp. 19. sect. 4
- Spiritus Sanctus vt præcise, & formaliter talis non exigit ex parte principij
duo supposita. disp. 19. sect. 5. n. 31
- Bene vero vt distinctus realiter à Patre, & Filio. disp. 19. sect. 5. n. 34
- Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti, & non plura. disp. 19
sect. 6. n. 60

Subsistentia.

- Omnis relatio personalis subsistentia est. disp. 12. sect. 12. n. 130
- Et denominat naturam diuinam subsistentem. disp. 12. sect. 12. n. 134
- Relatio etiam spiratoris subsistentia est. disp. 12. sect. 12. n. 137
- Quidditas, & effectus formalis subsistentiæ non stat in independenciâ à sup-
posito alieno. disp. 13. sect. 1. à n. 3
- Nec in incommunicabilitate immediata alienæ substantiæ. disp. 13. sect. 2. à
num. 12
- Nec in ratione vltimi termini. disp. 13. sect. 3. n. 19
- In quo ergo stet quidditas, & effectus formalis subsistentiæ. disp. 13. sect. 4
num. 29
- Vltra subsistentias relatiuas admittenda est in Deo subsistentia absoluta
disp. 13. sect. 5. n. 35
- Non vero suppositum, aut persona absoluta. disp. 14. sect. 6. n. 44
- Spiratio actiua subsistentia est. disp. 19. sect. 7. n. 80

Suppositum.

- Quid sit, & quo differat ab hypostasi, & persona. disput. 14. sect. 1. n. 8
- Suppositum absolutum, & commune nullum in Deo. disp. 13. sect. 6. n. 48

Syllogistica vis.

- Vis syllogistica innixa eo principio; Quæ sunt eadem vni tertio, &c. disp. 3.
sect. 2
- Mysterium Trinitatis cum eo principio conciliatum. disp. 3. sect. 3. n. 24

Trinitas.

Index Rerum.

T.

Trinitas.

Mysterium Trinitatis ante reuelationem, nec ab homine, nec ab Angelo demonstrari potest. disp. 1. sect. 1

Ante reuelationem stando communi rerum cursui probabiliter innotescere non potest. disp. 1. sect. 4. n. 53

Absolute tamen, & simpliciter possibilis est notitia probabilis ab intrinseco, & ab extrinseco Mysterij Trinitatis ante reuelationem. disp. 1. sect. 4. n. 54

Idem de Dubio, suspicione, & apprehensione, etiam sua sua, dicendum. disp. 1. sect. 5

Post reuelationem actu naturali probabili cognoscitur Trinitas possibilis. disp. 2. sect. 1

Non autem actu naturali euidenti attingi valet. disp. 2. sect. 1. n. 12

Trinitas post reuelationem in effectu superno cum ea connexo tanquam cum termino, vel obiecto, potest actu superno euidenter abstractiue cognosci. disp. 2. sect. 3. n. 37

Secus vero in effectu, etiam superno, vt effectus est. disp. 2. sect. 3. n. 38

Mysterium Trinitatis non dissonat rationi naturali, & cur disp. 3. sect. 2. n. 24

Trinitas personarum non est intensiue perfectior solo Patre, nec solo Filio, aut Spiritu Sancto. disput. 11. sect. 7. n. 84

Cur in Trinitate Personæ sint tres, & Deus vnus. disp. 14. sect. 5. n. 42

Congruentia trium personarum in Deo. disp. 14. sect. 7. n. 51

Cur personæ diuinæ sint tres tantum. disp. 14. sect. 7. n. 52

Terminus processionis.

Terminus *quo*, seu formalis processionis, vt productio est, sola est relatio personæ productæ. disp. 19. sect. 1. n. 2

Terminus vero *quod*, seu totalis est integra persona producta. disp. 9. sect. 1. num. 3

Qualis perfectio absoluta sit terminus processionis vt communicatio est. disp. 9. sect. 1. n. 5

Terminus communicandus præcedere non debet communicationem. disp. 9. sect. 1. n. 8

Transcendens.

Omnia attributa dicta communiter transcendentia non multiplicantur in Deo. disp. 12. sect. 5. n. 53

Vnde perfectio diuina immultiplicata dicatur transcendens. disp. 12. sect. 5. num. 54

V.

Verbum.

Qualiter sit imago Patris, & quomodo in Verbo dicantur aliqua cognosci. disp. 8. sect. 1. n. 10

Index Rerum.

- Secunda Trinitatis Persona & vere Verbum, non vero tertia. disp. 16. sect. 2.
 Non ideo est Verbum, quia clarius explicat intellectiōnem potius, quam volitionem. disp. 10. sect. 6
 Sed quia procedit per intellectiōnem tanquam rationem formalem communicandi essentiam. disp. 10. sect. 8
 Ratio Verbi non est absoluta, sed notionalis. disp. 16. sect. 3
 Qua ratione Verbum dicatur sapientia genita. disp. 16. sect. 5. n. 51
 Quomodo dicantur omnia facta per Verbum. disp. 16. sect. 5. n. 64
 Verbum ex essentiaē diuinæ cognitione procedit, disp. 17. sect. 1. n. 2
 Ex cognitione etiam omnis attributi absoluti. disp. 17. sect. 1. n. 3
 Insuper ex cognitione omnium personarum. disp. 17. sect. 1. n. 7
 Et etiam ex cognitione relationis spiratoris. disp. 17. sect. 1. n. 10
 Cognitio Spiritus Sancti prior est à quo, non solum Spiritu Sancto, sed etiam Verbo. disp. 17. sect. 2. n. 11
 Verbum dicit, & exprimit creaturas possibles. disp. 17. sect. 3. n. 31
 Procedit ex cognitione necessaria creaturarum possibilem. disp. 17. sect. 3. n. 33
 Et etiam impossibilem. disp. 1. sect. 3. n. 41.
 Non vero ex scientia libera futurorum, vel existentium. disput. 17. sect. 4
 Bene vero ex scientia disiunctiua, vel existentiaē Petri, vel non existentiaē illius. disp. 17. sect. 6. n. 81
 Absolute, & sine addito Pater non se intelligit Verbo. disp. 18. sect. 3. n. 30
 Relatio Verbi non est formaliter cognitio. disp. 18. sect. 3. n. 27

Veritas.

 Veritas, aut falsitas actus naturalis de obiecto superno naturaliter demonstrari non potest. disp. 1. sect. 3. n. 46

Virtus productiua.

 Non implicat virtus productiua à productione distincta, & cum ea commixta. disp. 5. sect. 2. n. 19
 Virtus realiter productiua non est quid absolutum in diuinis, sed relatiuum. disp. 6. sect. 1. n. 4
 Virtus generatiua est sola Paternitas, spiratiua vero relatio spiratoris. disp. 6. sect. 2. n. 21

Vnitus Dei.

 Vnitus Dei est vnicus indiuisibilis respectus ad creaturas, & personalitates diuinas. disp. 1. sect. 2. n. 19
 Vnitus Dei respectiue naturalis est, & superna. disp. 1. sect. 2. n. 21
 Vnitus Dei naturaliter demonstrabilis, & quo pacto. disp. 1. sect. 2. n. 18

Volitio.

 Volitio diuina non est principium quo productiuum Spiritus Sancti. disp. 6. sect. 1. n. 4
 Neque productio, seu processio. disp. 5. sect. 1. n. 4
 Volitio diuina est communicatio respectu Spiritus Sancti. disp. 7. sect. 1. n. 8
 Cur volitio talis sit. disp. 7. sect. 2. n. 14

Sola

Index Rerum.

- Sola volitio est formaliter communicatio respectu Spiritus Sancti. *disp. 7. sect. 3. n. 30*
Et etiam realiter. *disp. 7. sect. 3. n. 33*
Volitio est extra constitutum diuinæ essentia. *disp. 10. sect. 1. n. 6*
In Deo nulla est volitio notionalis ab essentiali distincta. *disp. 8. sect. 2. n. 15*
Nec essentialis dici potest notionalis. *disp. 8. sect. 3. n. 17*
Qualiter volitio posterior per intellectionem priorem communicari possit Filio. *disp. 10. sect. 9. n. 148*

Voluntas.

- Voluntas diuina est principium quasi efficiens communicatum respectu Spiritus Sancti. *disp. 7. sect. 4. n. 43*
Quomodo sit formaliter communicans cum tantum sit principium virtuale communicationis. *disp. 7. sect. 4. n. 46*
Qua ratione omnes personæ non sint principium communicatum, cum tamen hoc sit quid absolutum. *disp. 7. sect. 4. n. 46*

F I N I S.

